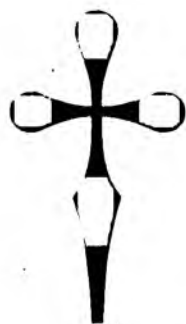

ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

10

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»

ΚΥΡΙΑΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

10

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΜΟΝΟΓΕΝΟΥΣ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ
ΔΥΣΦΗΜΙΩΝ
ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΟΣ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ
ΟΤΙ ΘΕΟΤΟΚΟΣ Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΘΕΝΟΣ
ΚΑΙ ΟΥ ΧΡΙΣΤΟΤΟΚΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΥΡΙΛΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 0310/283 880. Οικίας 0310/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν παρόντα τόμο ἐκδίδονται ἕξι Θεολογικοχριστοκεντρικοῦ περιεχομένου ἔργα τοῦ ἁγίου πατρὸς Κυρίλλου, πολὺ σημαντικὰ γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ ὄλου Χριστολογικοῦ προβλήματος, τὰ ἑξῆς: 1. *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρὸς*. 2. *Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως κατὰ κεφάλαια, Κεφ. Α-ΛΕ*. -3. *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς κατὰ Κεφάλαια (Λ'-ΛΕ)*. 4. *Πεντάβιβλος ἀντίρρησις κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν*. 5. *Διάλεξις πρὸς Νεστόριον, "Ὅτι Θεοτόκος ἢ ἁγία Παρθένος καὶ οὐ Χριστοτόκος*. 6. *Λόγος κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον*.

Τὸ θέμα τῶν τεσσάρων πρώτων Λόγων, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τοὺς τίτλους, εἶναι κοινὸ· ἡ ἐνθρώπιση τοῦ Μονογενοῦς Λόγου τοῦ Θεοῦ. Μὲ πλῆθος μαρτυριῶν ἀπὸ τῆ Γραφῆ ἀποδεικνύει ὅτι ἦταν πραγματικὴ ἢ ἐνανθρώπιση τοῦ Λόγου τοῦ Πατρὸς, καὶ ὄχι κατὰ φαντασίαν ἢ ἐνοίκηση αὐτοῦ σὲ ἄνθρωπο.

Ἐπίσης οἱ ἐπόμενοι δύο Λόγοι ἔχουν καὶ αὐτοὶ κοινὸ θέμα· ὅτι δηλαδή ἡ ἁγία Παρθένος γέννησε τὸν Θεὸ Λόγο, καὶ ὡς ἐκ τούτου πρέπει νὰ ὀνομάζεται Θεοτόκος, καὶ ὄχι Χριστοτόκος, γεγονός πὺ ἀποδεικνύει μὲ τὴ χρήση πολλῶν χωρίων ἀπὸ τῆ θεία Γραφῆ.

Τὸ κείμενο ὄλων αὐτῶν τῶν Λόγων λαμβάνεται ἀπὸ τὴν PG, τόμος 75, στήλες 1413-1420, 1420-1478, 1369-1388, καὶ τόμος 76, στήλες 9-248, 249-256 καὶ 256-292, στὸ ὁποῖο γίνονται βελτιώσεις κυρίως στὴ στίξη.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ, ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ

Ἡ τῆς θείας Γραφῆς ὀρθοτάτη ἔννοια, εἰσοικιζομένη εἰς τὸν τῶν ἁγίων νοῦν, κατακοσμεῖν εἴωθε τὰς τῶν ἁγίων ψυχάς, ἃς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰσάγει εἰς τὰ πελάγη τῆς ἀενάου γνώσεώς τε καὶ σοφίας Χριστοῦ, δι' ὧν ὁ Πατὴρ τῶν ὅλων Θεὸς δοξολογεῖται. «Θησαυροὺς τοίνυν ἀποκρύφους, ἀοράτους, ἀνοίξω σοι», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Θησαυροὺς δέ φημι τοὺς τῆς ὀρθῆς γνώσεως διανοίας ὀφθαλμοὺς, ὑγιᾶς ὀρῶντας καὶ ἀλωδήτως. Οὐ γὰρ χαρίσματα ἀτελῆ δωρεῖται Θεὸς τοῖς ἐπεγνωκόσιν αὐτόν, οὔτε μὴν ὄροις ἀνθρωπίνης διανοίας περιγραφόμενα· τέλειος γὰρ ὢν ὁ τῶν ἀπάντων ἡμῶν Δεσπότης Θεός, τελείως δωρεῖται τὰ ἄφθονα τοῖς ἀξίως πολιτευομένοις αὐτοῦ· ἐραστής γὰρ πέφυκε τῶν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ δουλευόντων αὐτῷ ἀνυποκρίτως. Ἡκέτω τοίνυν πᾶς ὀρθᾶ φρονεῖν ἠρημένος ἐπὶ τὴν ἀέναον πηγὴν τὸν Χριστόν, ἀκούων αὐτοῦ προσφωνοῦντος διὰ τοῦ Εὐαγγελίου· «Ἐάν τις 15 διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω». Οὐ γὰρ δέον ἐστὶν ἡμᾶς, μὴ πρότερον ἐπιγνόντας τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, διερευνᾶν ἢ ἐκλαμβάνειν ἀπλᾶς περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὑποκλέπτειν τοίνυν οἴονται τινες τῶν ἀκρωμένων τὰς ψυχάς, ἄνθρωπον, φησί, λέγοντες ἀνεληφέναι τὸν Θεὸν Λόγον· καὶ διὰ τοῦτο πρόοδον πεποι- 20 ἦσθαι διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου, καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ,
ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

Τὸ σωστὸ νόημα τῆς ἁγίας Γραφῆς μπαίνοντας μέσα στὸ νοῦ τῶν ἁγίων, στολίζει τὶς ψυχές τους, τὶς ὁποῖες τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὶς εἰσάγει στὰ πελάγη τῆς ἀστείρευτης γνώσης καὶ σοφίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ δι' αὐτῶν δοξολογεῖται ὁ Πατέρας τῶν ὄλων Θεός. Θὰ σοῦ ἀνοίξω λοιπὸν θησαυροὺς ἀπόκρυφους καὶ ἀόρατους, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ¹. Καὶ θησαυροὺς ὀνομάζω τὰ μάτια τῆς ὀρθῆς γνώσεως τοῦ νοῦ, τὰ ὁποῖα βλέπουν σωστὰ καὶ χωρὶς βλάβη. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν δωρίζει ἀτελῆ χαρίσματα σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν γνωρίζουν καλά, οὔτε περιγράφονται αὐτὰ μὲ ὀρισμοὺς τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας. Γιατί, ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης ὄλων μας Θεὸς εἶναι τέλειος, δωρίζει τέλεια τὰ ἀφθονα χαρίσματά του σ' ἐκείνους ποὺ πολιτεύονται ὅπως ἀξίζει σ' αὐτόν, γιατί ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ἐραστής ἐκείνων ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν ἀνυπόκριτα μὲ καθαρῆ καρδιά. " Ἄς ἔρθει λοιπὸν κάθε ἓνας ποὺ θέλει νὰ πιστεύει σωστὰ στὴν ἀστείρευτη πηγή, ποὺ εἶναι ὁ Χριστός, ἀκούοντας τὸν ἴδιο ποὺ μέσω τοῦ Εὐαγγελίου τοὺς φωνάζει: «Ἐὰν κάποιος διψᾷ, ἄς ἔρθει σὲ μένα καὶ ἄς πιεῖ»². Γιατὶ δὲν πρέπει ἐμεῖς, χωρὶς νὰ γνωρίσουμε πρῶτα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, νὰ ἐρευνοῦμε ἢ νὰ συζητοῦμε μὲ τρόπο ἀπλὸ γιὰ τὸν Χριστὸ Θεό. Μερικοὶ λοιπὸν νομίζουν ὅτι ξεγελοῦν τὶς ψυχές τῶν ἀκροατῶν τους, λέγοντας ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ προσέλαβε ἄνθρωπο, καὶ γι' αὐτὸ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ ὁ ἴδιος αὐτὸς ἄνθρωπος θεώ-

---

2. Ἰω. 7, 37.

ἀποτεθεῶσθαι τῷ Θεῷ Λόγῳ, οὐ συνιέντες τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον καὶ τῆς κατὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς τὴν χάριν μετρίαν ποιούμενοι.

Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω δεδίγμεθα· ἓνα, καὶ τὸν αὐτὸν ἴσμεν, ἀδελ-
 5 φοί, τὸν διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου τῆς Θεοτόκου Μαρίας γεννη-
 θέντα, Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον, ἔμψυχον, λογικόν.
 Ταύτη τοι καὶ Θεοτόκον λέγομεν τὴν ἁγίαν Παρθένον, καὶ
 ἐνωκηκέναι οὐσιωδῶς τὸν Θεὸν Λόγον ἐν αὐτῇ οὐ δοκῆσει, ἀλλὰ
 ἐνεργεῖα· τὸν αὐτὸν διμνηαῖον καὶ τριμνηαῖον, Υἱὸν τοῦ Θεοῦ
 10 ἅμα καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰς τῆς ἀνθρωπότητος,
 καὶ μὴν καὶ τὰς ἐξ ἐξουσίας τῆ θεοπρεπεῖ φωνάς, ἃς διαγορεύου-
 σιν ἡμῖν αἱ θεῖαι Γραφαὶ περὶ αὐτοῦ, εἰς ἓν πρόσωπον συνῆχθαί
 φαμεν. Τὸν αὐτὸν γὰρ ἴσμεν ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδοντα
 καθήμενον, τὸν αὐτὸν τῇ θαλάσῃ ἐπιτιμῶντα ἐν ἐξουσία, καὶ
 15 τοῖς ἀνέμοις τὸν αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοιπορίας περιπατοῦντα, ὡς
 ἐπὶ στερεᾶς γῆς, ἰδίᾳ ἐξουσία· ὁ αὐτὸς τοίνυν Θεός, ὁ αὐτὸς
 ἄνθρωπος ὁμολογουμένως. Τί γὰρ τὸ θαῦμα, εἰ ἀνθρωπὸς τις τῶν
 καθ' ἡμᾶς ἐν ἐξουσία Θεοῦ, δυνάμεις ἐνεργεῖν λέγεται; Ἀλλ'
 ἵνα τὸν αὐτὸν Θεὸν Λόγον κεκενῶσθαι ὑποδείξωσιν ἡμῖν αἱ θεῖαι
 20 Γραφαί, οὐ δοκῆσει, ἀλλὰ ἐνεργεῖα, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἡμῖν δια-
 γορεύουσι προφητικοῖς, καὶ μὴν καὶ ἀποστολικοῖς κηρύγμασι,
 τὸν αὐτὸν εἶπον Θεόν, τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον. Θεοῦ τοίνυν ἡ σύλ-
 ληψις ἢ παρθενική, Θεοῦ ἢ γέννησις, Θεοῦ ἢ κατὰ πάντα πρὸς
 ἡμᾶς καὶ δι' ἡμᾶς ὁμοίωσις οἰκονομικῶς, Θεοῦ τὸ πάθος, Θεοῦ
 25 τοῖς ἐν φυλακῇ καὶ ἐν τῷ σκότει ἢ κήρυξις, Θεοῦ ἀνάστασις,
 Θεοῦ ἢ ἀνάληψις, Ὁ ἀχώρητος ἑαυτὸν δέδωκε κεχωρηθῆσαι δι'
 ἡμᾶς ἐν τῇ τῆς Παρθένου μήτρᾳ, μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἣν προσε-
 λάβετο ἐξ αὐτῆς, Ὁ ἀχώρητος ἐν σαρκὶ ἐχωρεῖτο, ὁ ἀναλλοίωτος
 ἐν ἀνθρώπου μορφῇ, ὁ ἀπαθὴς πέπονθε δι' ἡμᾶς ἐκουσίως καὶ
 30 ὑπὲρ ἡμῶν τῇ ἰδίᾳ σαρκί. Ὁ ἀχώριστος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐπὶ
 γῆς ὤφθη, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις συνανε-
 στραφῆ. Ὁ ἀψηλάφητος λόγῳ ὑπὸ τῶν παρανόμων κατενύττετο.

3. Μάρκ. 4, 38-39.

6. Φιλ. 2, 7.

4. Ἰω. 4, 6.

7. Βαρούχ 3, 38.

5. Ματθ. 14, 25.

θηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, καὶ μετριάζοντας τὴ χάρη τῆς ἑνσαρκῆς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς.

Ἐμεῖς ὅμως δὲν ἔχουμε διδαχθεῖ ἔτσι. Γνωρίζουμε, ἀδελφοί, ὅτι εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ Θεοτόκο Μαρία, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, μὲ ψυχὴ καὶ λογικόν. Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζομε τὴν ἁγία Παρθένο Θεοτόκο, καὶ λέμε ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος κατοίκησε μέσα σ' αὐτὴν οὐσιαστικῶς, ὄχι φαινομενικῶς, ἀλλὰ πραγματικῶς, ὁ ἴδιος δύο μηνῶν καὶ τριῶν μηνῶν, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μαζὶ καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκόμα καὶ τὰ λόγια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, καὶ ὅσα ἀναφέρονται στὴ ἔξουσία ποὺ ταιράζουν στὸν Θεόν, τὰ ὅποια μᾶς διηγοῦνται οἱ ἅγιες Γραφές γι' αὐτόν, λέμε ὅτι συνυπάρχουν σὲ ἓνα πρόσωπο. Γιατὶ βλέπουμε τὸν ἴδιο νὰ κοιμᾶται στὸ προσκέφαλο, καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἐπιτιμᾷ τὴ θάλασσα καὶ τοὺς ἀνέμους μὲ ἔξουσία³. Ὁ ἴδιος νὰ κουράζεται ἀπὸ τὴν ὀδοιπωρία⁴, καὶ ὁ ἴδιος νὰ περπατᾷ πάνω στὴ θάλασσα, σὰν νὰ εἶναι στεριά⁵, μὲ τὴ δική του ἔξουσία. Ὁ ἴδιος λοιπὸν ὁμολογουμένως εἶναι Θεὸς καὶ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος. Ποιὸ ἐπομένως εἶναι τὸ παράδοξο ἐὰν λέγεται ὅτι κάποιος ἄνθρωπος ἀπὸ μᾶς κάνει ἐνέργειες μὲ ἔξουσία Θεοῦ; Ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς δείξουν οἱ ἅγιες Γραφές ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ταπεινώθηκε ὄχι φαινομενικῶς, ἀλλὰ πραγματικῶς⁶, μᾶς ἐπιβεβαιώνουν μὲ προφητικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀποστολικῶς κηρύγματα, ὅτι εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτός, ὀνομάζοντας τὸν ἴδιο καὶ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο. Τοῦ Θεοῦ λοιπὸν εἶναι ἡ παρθενικὴ σύλληψη, τοῦ Θεοῦ ἡ γέννησις, τοῦ Θεοῦ ἡ κατ' οἰκονομίαν ὁμοίωσις μὲ μᾶς καὶ γιὰ μᾶς, τοῦ Θεοῦ τὸ πάθος, τοῦ Θεοῦ τὸ κήρυγμα σ' αὐτοὺς ποὺ ἦταν στὴ φυλακὴ καὶ στὸ σκοτάδι, τοῦ Θεοῦ ἡ ἀνάστασις, τοῦ Θεοῦ ἡ ἀνάληψις. Αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀχώρητος, δέχθηκε νὰ χωρέσει γιὰ χάρη μας στὴ μήτρα τῆς Παρθένου μαζὶ μὲ τὴ σάρκα τὴν ὁποία προσέλαβε ἀπὸ αὐτὴν. Ὁ ἀχώρητος χωροῦσε στὴ σάρκα· ὁ ἀναλλοίωτος ἐμφανιζόταν μὲ μορφὴ ἀνθρώπινη· ὁ ἀπαθὴς ἔπαθε θεληματικῶς γιὰ μᾶς, καὶ γιὰ χάρη μας μὲ τὴ δική του σάρκα. Αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἐφανίσθηκε στὴ γῆ, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους⁷. Ὁ ἀψηλάφητος

Ὁ ἀπαθὴς σταυρὸν ἐθέλουσιον ὑπέμεινε δι' ἡμᾶς, τὸ φῶς τὸ ἀθάνατον θανάτῳ ἑαυτὸν ἐκδέδωκε, θανάτῳ δὲ σταυροῦ. Ὁ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς, ἀνάληψιν ὑπέμεινε διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς. Τοὺς δὲ λέγοντας, ἄνθρωπὸν τινα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνειληφέναι τὸν
 5 Θεὸν Λόγον, καὶ μὴ μᾶλλον αὐτὸν τὸν Υἱὸν τὸ ἐνυπόστατον τε καὶ ἐνεργῆ καὶ ζῶντα, γενέσθαι ἄνθρωπον καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς οἰκονομικῶς δι' ἡμᾶς, ἐξορίζει ἡ ἁγία Σύνοδος, ἡ ἐν τῇ Ἐφεσίων πόλει γεγενημένη.

Συζητήσεις περὶ τοῦ αὐτοῦ.

10 Ἐρώτησις. Πῶς ὁ Θεὸς ὁ ἀχώρητος ἐχώρηθη ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ;

Ἀπόκρισις. Ἐπειδὴ εὐδόκησε λυτρώσασθαι καὶ ἐλευθερῶσαι τὸ τῆς ἀνθρώπου φύσεως γένος.

Ἐρώτ. Πῶς ὁ ἀναρχος γέννησιν ὑπέμεινε τὴν διὰ γυναικός;

15 Ἀπόκρ. Ἐπειδὴ ὑπὸ κατάραν ἐγεγόνει λοιπὸν πᾶς ἄνθρωπος θεβασίλευτο γὰρ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦτο εἰς ἀρχὰς τοῦ εἶναι λελόγισται πρὸς ἡμῶν αὐτῶν, ἵνα καὶ τὴν τῶν ὁμογενῶν γέννησιν καὶ μήτραν ἁγιάσῃ.

Ἐρώτ. Πῶς ἐν ἀνθρώποις κατελογίσθη καὶ ἄνθρωπος γέγονε, ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος;

Ἀπόκρ. Τὸ ἀνθρώπου γένος σῶσαι βουλόμενος, εὐδόκησε δι' ἡμᾶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς οἰκονομικῶς, καὶ ὁμοιωθῆναι ἡμῖν κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας.

Ἐρώτ. Πῶς τῷ ἀπαθεῖ ὕπνον καὶ κόπον καὶ πείναν καὶ σταυρὸν καὶ πάντα τὰ ὑποκείμενα φθορᾷ περιάπτειν τολμᾶτε;

Ἀπόκρ. Εὐφήμεί, ὦ ἄνθρωπε, παρακαλῶ. Ἦδη προεῖπον, σαρκὶ παθητῇ, καθὼς καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ ἡμῖν παραδεδώκασι, περιῆφθαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἠνώσθαι αὐτὸν αὐτῇ, καὶ δι' αὐτῆς πεφηνότα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Θεὸν Λόγον, μετ' αὐτῆς
 30 ὕπνον ὑπομεῖναι καὶ κόπον καὶ πάντα τὰ τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς ἁμαρτίας, οὐ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενος ἀμείνων γὰρ φθορᾶς καὶ

δεχόταν τρύπημα με λόγχη ἀπὸ τοὺς παρὰ νομους⁸, ὁ ἀπαθὴς ὑπέφερε σταύρωση με τὴ θέλησή του γιὰ μᾶς, τὸ ἀθάνατο φῶς παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὸν θάνατο, καὶ μάλιστα θάνατο σταυρικὸ. Αὐτὸς ποὺ ἦταν στὸν κόλπο τοῦ Πατέρα, δέχθηκε νὰ ἀναληφθεῖ με τὸ δικὸ του σῶμα. Ἐκείνους ὅμως ποὺ λένε, ὅτι κάποιον ἄνθρωπο ἀπὸ μᾶς προσέλαβε ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Υἱός, ὁ ἐνυπόστατος καὶ πραγματικὸς καὶ ζωντανός⁹, δὲν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ δὲν ἦρθε στὰ δικά μας γιὰ μᾶς, αὐτοὺς τοὺς ἐξορίζει ἡ ἁγία Σύνοδος ποὺ ἔγινε στὴν πόλη τῆς Ἐφέσου.

Συζήτηση γιὰ τὸ ἴδιο θέμα.

Ἐρώτηση. Πῶς ὁ ἄπειρος Θεὸς χώρεσε μέσα σὲ παρθενικὴ μήτρα;

Ἀπάντηση. Ἐπειδὴ ἀποφάσισε νὰ λυτρώσει καὶ νὰ ἐλευθερώσει τὸ γένος τῆς ἀνθρώπινης φύσεως.

Ἐρώτηση. Πῶς αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει ἀρχὴ ὑπέμεινε τὴ γέννηση ἀπὸ γυναίκα;

Ἀπάντηση. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε ἐπικατάρατος, λόγῳ τῆς ὑποδουλώσεώς του στὴν ἁμαρτία, γι' αὐτὸ θεωρήθηκε ἀναγκαῖο νὰ λάβει τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους, γιὰ νὰ ἀγιάσει καὶ τὴ γέννηση τῶν ὁμογενῶν του καὶ τὴ μήτρα.

Ἐρώτηση. Πῶς συγκατελέγη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος Λόγος τοῦ Θεοῦ;

Ἀπάντηση. Θέλοντας νὰ σώσει τὸ ἀνθρώπινο γένος, εὐδόκησε γιὰ χάρι μας νὰ ἔρθει κατ' οἰκονομία στὰ δικά μας, καὶ νὰ γίνῃ ὁμοῖος με μᾶς σὲ ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Ἐρώτηση. Πῶς τολμᾶτε νὰ ἀποδίδετε στὸν ἀπαθῆ ὕπνο, κόπο, πείνα, σταύρωση καὶ ὅλα ὅσα ὑπόκεινται σὲ φθορά;

Ἀπάντηση. Σὲ παρακαλῶ, ἀνθρωπέ μου, νὰ χρησιμοποιοῦς εὐφημες λέξεις. Εἶπα ἤδη προηγουμένως, ὅτι, ὅπως μᾶς παρέδωσαν οἱ ἅγιες Γραφές, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ προσέλαβε σάρκα παθητὴ καὶ ἐνώθη με αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς ἐφμανίσθηκε ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς Λόγος, νὰ ὑπομένει μαζί με αὐτὴν ὕπνο καὶ κόπο καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, μὴ ὑποκείμενος στὴ φθορά, ἐπειδὴ ὁ

θανάτου ὁ ἄφθαρτος καὶ ζωοποιὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλὰ τὴν φθορὰν ἀποσοδῶν ἀπὸ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Οὐκ οἶμαι ἔγκλημα περιάπτεσθαι βασιλεῖ, ὁπότεν βουλόμενος σῶσαι τὸ ἴδιον τὸ τοῦ δούλου σχῆμα ἐνδύσῃται. Καὶ πῶς τολμήσει τις τῷ τῆ 5 φύσει ἐλευθέρῳ ἐγκαλεῖν, ὅτι γέγονε δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς οἰκονομικῶς; Ἀποδέχου τοῦ Πατρὸς τὴν φιλο-θροωπίαν, ὅτι τὸν ἴδιον Υἱὸν δωρεῖται δι' ἡμᾶς μὴ περιεργάζου τὸ πρᾶγμα, παρακαλῶ σὺ γὰρ ἐξ Ἑλληνικῆς σοφίας τὸ γνώρισμα, οὐδὲ ἀπὸ φρονήματος κοσμικοῦ· ἀλλότριον γὰρ ἑκατέρων. «Μα- 10 κάριος εἶ», φησὶν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ, «Σίμων Βᾶρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Οὐράνιον τὸ δῶρον τὸ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ γνώρισμα.

Ἐρωτ. Πῶς ὁ τῶν πάντων ποιητὴς Θεὸς Λόγος, ὁ ἀψηλάφη- 15 τος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀναλλοιώτος τε καὶ περιγραφὴν μὴ ἀνεχόμενος, ἐν εὐτελεῖ ξύλῳ σταυρὸν ὑπέμεινε καὶ θάνατον;

Ἀπόκρ. Θάνατόν φαμεν ὑπομεμενηκότα τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον καὶ σταυρὸν διὰ τῆς σαρκὸς τῆς ἰδίας, ἵνα ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ 20 θανάτου καὶ φθορᾶς τὴν ἰδίαν γὰρ ψυχὴν τέθεικεν ὑπὲρ ἡμῶν, οὐκ ἀλλοτριάν οὔσαν ἢ ξένην τοῦ Θεοῦ Λόγου· ἀπόρρητος γὰρ ἡ ἔνωσις αὐτὸς γὰρ εἶπεν· «Ἐξουσίαν ἔχω τὴν ψυχὴν μου θεῖναι, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν». Ταύτης ἴδιον τὸ ἀδημονεῖν, τὸ λύπην ὑπομεῖναι [ὑπομένειν], τὸ ἐκδημεῖν ἀπὸ τοῦ σώματος, ὡς καὶ σαρκὸς τὸ κοπιᾶν, τὸ σταυροῦσθαι, τὸ ἀνίστασθαι, τὸ 25 μετάρσιον ὑπομένειν θέσιν πλην Θεοῦ τὰ πάντα λέγεται καὶ εἰσὶ Θεοῦ γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ, Θεοῦ καὶ τὸ σῶμα.

Ἐρωτ. Πῶς ὁ παντοδύναμος Λόγος τοῦ Πατρὸς ἀναστήσει περιεπλάκη καὶ φθορᾷ ὁ ἄφθαρτος;

Ἀπόκρ. Φθορὰν μὲν οὐχ ὑπέμεινε οὐδ' αὐτὴ ἡ τοῦ Θεοῦ 30 Λόγου σὰρξ· νόθως γὰρ διαλαμβάνοντες, νόθως καὶ ἐπερωτᾶτε· προανεκεκράγει γὰρ ὁ προφήτης περὶ αὐτοῦ· «Οὐ δώσεις τὸν

ἄφθαρτος καὶ ζωοποιὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο, ἀλλὰ, ἀντίθετα, ἀπομάκρυνε τὴ φθορὰ ἀπὸ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Δὲν νομίζω ὅτι προσάπτεται κατηγορία στὸν βασιλιά, ὅταν, θέλοντας νὰ σώσει τοὺς ὑπηκόους του, φοράει ἐνδυμασία δούλου. Καὶ πῶς θὰ τολμήσει κάποιος νὰ κατηγορήσει τὸν ἀπὸ τὴ φύση του ἐλεύθερον, ὅτι ἔγινε γιὰ χάρη μας ἄνθρωπος, καὶ ἐμφανίσθηκε στὰ δικὰ μας κατ' οἰκονομίαν; Δέξου τοῦ Πατέρα τὴ φιλανθρωπία, πού μᾶς χαρίζει τὸν ἴδιο τὸν Υἱό του γιὰ χάρη μας. Σέ παρακαλῶ, μὴ πολυεξετάζεις τὸ θέμα ἔτσι, γιατί δὲν ἐρευνᾶται μὲ τὴν ἑλληνικὴ σοφία, οὔτε μὲ φρόνημα κοσμικό. Καθόσον εἶναι ξένο καὶ πρὸς τὰ δύο. Γιατὶ λέγει ὁ Κύριος στὸν Πέτρο· «Εἶσαι μακάριος, υἱὲ τὸν Ἰωνᾶ, γιατί δὲν σοῦ τὸ ἀποκάλυψε αὐτὸ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου ὁ οὐράνιος»¹⁰. Εἶναι οὐράνιο τὸ δῶρο τῆς γνώσης τῆς θείας ἐλεύσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ἐρώτηση. Πῶς ὁ δημιουργὸς τῶν πάντων Θεὸς Λόγος, αὐτὸς τὸν ὁποῖο κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ψηλαφήσει, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀναλλοίωτος καὶ ἀπερίγραπτος, ὑπέμεινε σταύρωση πάνω σὲ εὐτελὲς ξύλο καὶ θάνατο;

Ἀπάντηση. Λέμε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπέμεινε θάνατο καὶ σταύρωση μὲ τὴν ἴδια του τὴ σάρκα, γιὰ νὰ ἀπαλλάξει ἐμᾶς ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ τὴ φθορὰ. Γιατὶ θυσίασε γιὰ χάρη μας τὴ δική του ζωὴ, πού δὲν ἦταν ζωὴ ἄλλου, ἢ ξένη ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο, ἐπειδὴ ἡ ἔνωση ἦταν ἀπερίγραπτη. Γιατὶ αὐτὸς εἶπε· «Ἔχω ἐξουσία νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου, ὅπως ἔχω καὶ ἐξουσία νὰ τὴν ξαναπάρω πάλι»¹¹. Γνώρισμα αὐτῆς εἶναι ἡ ἀγωνία, τὸ νὰ ὑπομένει λύπη, τὸ νὰ φεύγει ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅπως καὶ γνώρισμα τῆς σάρκας εἶναι τὸ νὰ κοιτάζει, νὰ σταυρῶνεται, νὰ ἀνασταίνεται, νὰ παίρνει θέση αἰωρούμενη. Ὅμως ὅλα λέγονται καὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ· γιατί τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.

Ἐρώτηση. Πῶς ὁ παντοδύναμος Λόγος τοῦ Πατέρα περιεπλάκη μὲ τὴν ἀνάστασι, καὶ ὁ ἀφθαρτος μὲ τὴ φθορὰ;

Ἀπάντηση. Φθορὰ βέβαια δὲν ὑπέστη οὔτε ἡ ἴδια ἡ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' ἐσεῖς, θεωρώντας τὴν πλαστή, κάνετε καὶ πλαστὴ ἐρώτηση. Γιατὶ ὁ προφήτης ἔχει προαναγγεῖλει γι' αὐτόν· «Δὲν θὰ

ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν». Πάθος μὲν ὑπέμεινεν ἐθελούσιον ὁ
 τοῦ Θεοῦ Υἱός· ὁ χωρῶν ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀχώρητον Πατέρα, χωρού-
 μενος δὲ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς· χωρούμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ
 Πατρὸς, καὶ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρὸς, ἐχωρεῖτο ἀρρήτως καὶ
 5 ἐν τῇ ἰδίᾳ σαρκί. Ἐνεβίω δὲ τριήμερος, λαφυραγωγῆσας τὸν
 ἄδην, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός,
 ἵνα καὶ ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ θανάτου καὶ φθορᾶς. Θεοῦ τοίνυν τὸ
 πάθος, Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάστασις, Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάληψις, Θεοῦ καὶ ἡ
 κατὰ πάντα πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσις, χωρὶς ἁμαρτίας. Οὐ δοκῆσει,
 10 ἀλλὰ ἀληθείᾳ τὰ πάντα γέγονεν ἐν αὐτῷ. Αὐτῷ ἡ δόξα, ἅμα τῷ
 Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. Ἀμήν

ἐπιτρέψεις στὸν ἀφοσιωμένον σὲ σένα νὰ δοκιμάσει φθορά»¹². “Ὡστε λοιπὸν πάθος ὑπέμεινε μὲ τὴ θέλησή του ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος χωρεῖ μέσα του τὸν ἄπειρο Πατέρα, καὶ χωροῦσε καὶ αὐτὸς τὸν Πατέρα. Ἐνῶ λοιπὸν χωροῦσε στὸν Πατέρα καὶ ἦταν στὸν κόλπο τοῦ Πατέρα, χωροῦσε κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο καὶ στὴ δική του σάρκα. Καὶ ἀναστήθηκε μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες, ἀφοῦ λαφυραγώγησε τὸν ἄδη, καὶ φανερώθηκε σὲ μᾶς μαζὶ μὲ τὴ σάρκα του ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἀπαλλάξει καὶ ἑμᾶς ἀπὸ τὴ φθορά¹³. Τοῦ Θεοῦ λοιπὸν ἦταν τὸ πάθος, τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάσταση, τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάληψη, τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὁμοίωσή του σὲ ὅλα μὲ μᾶς, ἔκτος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία¹⁴. “Ὅλα ἔγιναν σ’ αὐτὸν ὄχι φαινομενικά, ἀλλὰ πραγματικά. Σ’ αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

12. Ψαλ., 15, 10 καὶ Πράξ. 2, 31.

13. Ρωμ. 8, 21.

14. Ἐβρ. 4, 15.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ

**Α'. Ὅτι ὠφέλιμον τοῖς ἀκούουσιν ἡ τῆς θείας
οἰκονομίας ἀνάμνησις.**

Ὁ μὲν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὡς ἐν εὐσεβῶν συλλόγῳ, καὶ
τοῖς εὐαγγελικοῖς δόγμασιν πειθομένων, ἀποχρώντως ἡμῖν, ὡς
5 οἶμαι, λόγος διήνυσται. Οὐ γὰρ ἀντειπεῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος τοῖς
ἀσεβέσιν, ἀλλὰ τοῖς φοιτηταῖς τῶν ἀποστόλων ἐκθέσθαι πίστιν
προϋθέμεθα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν θείων εὐεργεσιῶν τὸ μέγεθος
ὑφάπτειν οἶδε μειζόνως τῶν φιλοθέων τὸν πόθον καὶ θερμοτέ-
ρους αὐτοὺς καθίστησιν ἐραστάς τοῦ Θεοῦ, ἀναγκαίως καὶ ἐπὶ
10 τοῦτον βαδιουῖμαι τὸν λόγον, τῇ θεολογίᾳ τὴν οἰκονομίαν συνά-
πτων, καὶ δεικνὺς ἡλίκα καὶ ὅσα ὁ Ποιητὴς τὸ ἡμέτερον εὐηργέ-
τησε γένος. Οὐ γὰρ ἐπαύσαντο πώποτε τῶν θείων δωρεῶν αἰ-
πηγαὶ τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἀγαθὰ ἀναβλύζουσαι.

**Β'. Διήγησις τῶν ὑπὸ Θεοῦ γεγενημένων
εἰς τὴν ἀνθρώπου εὐεργεσίαν ἐξ ἀρχῆς.**

Ἄλλ' ἀφ' οὐπερ τόνδε τὸν παναρμόνιον κόσμον ἐδημιούργη-
σεν, ταῖς ποικίλαις εὐεργεσίαις τὴν ἡμετέραν ἐπικλύζει φύσιν ὁ
Ποιητὴς. Καὶ πρῶτον μὲν μὴ ὄντα πεποίηκε καὶ διαπλάττων ἐτί-
μησεν, καὶ τὸν χυρὸν εἰς ἀνθρώπου φύσιν μετέβαλεν ὡς ἠθέλησε,
20 καὶ τῷ δυσειδεῖ πηλῷ κάλλος καὶ ψυχὴν ἐδωρήσατο, ὀφθαλμῶν
λαμπρότητα, καὶ γαλήνης καθαρότητα, καὶ παρειῶν λειότητα,

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

1. Ὅτι ἡ ἀνάμνηση τῆς θείας ἐνσάρκωσης εἶναι
ὠφέλιμη σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀκοῦνε.

Ὁ λόγος γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα σὲ συνάθροιση εὐσεβῶν ποὺ πιστεύουν στὰ εὐαγγελικὰ διδάγματα, νομίζω ὅτι διανύθηκε ἱκανοποιητικά. Γιατὶ δὲν εἶχαμε πρόθεση, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ ἀντικρούσουμε τοὺς ἀσεβεῖς, ἀλλὰ νὰ ἐκθέσουμε τὴν πίστη στοὺς μαθητὲς τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ γνωρίζει νὰ ἀνάβει περισσότερο τὸν πόθο τῶν εὐσεβῶν, καὶ τοὺς κάνει πιὸ θερμούς ἐραστές τοῦ Θεοῦ, κατ' ἀνάγκη θὰ προχωρήσω καὶ στὸν λόγο αὐτόν, συνδέοντας στὴ θεολογία τὸ μυστήριο τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ δείχνοντας πόσο πολὺ εὐεργέτησε τὸ γένος μας ὁ Δημιουργός. Γιατὶ δὲν ἔπαυσαν ποτὲ οἱ πηγὲς τῶν θείων δωρεῶν νὰ ἀναβλύζουν τὰ ἀγαθὰ στοὺς ἀνθρώπους.

2. Διήγηση αὐτῶν ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐξ ἀρχῆς
γιὰ τὴν εὐεργεσία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Δημιουργὸς δημιούργησε αὐτὸν ἐδῶ τὸν γεμᾶτο ἁρμονία κόσμος, κατακλύζει τὴ φύση μας μὲ ποικίλες εὐεργεσίες. Καὶ πρῶτα δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο, ἐνῶ δὲν ὑπῆρχε, καὶ πλάθοντάς τον τὸν τίμησε καὶ μετέβαλε τὸ χῶμα στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ὅπως ἤθελε, καὶ στὸν ἄσχημο πηλὸ δῶρισε ὁμορφιὰ καὶ ψυχὴ, λαμπερὰ μάτια καὶ καθαρότητα γαλήνης, λειότητα στίς παρειές καὶ

καὶ γλώττης ἀπαλότητα, καὶ αἵματος ὀχετοὺς εἰς ἅπαντα τοῦ σώ-
 ματος διαθέοντας μέλη, καὶ ἀρδεῖαν ἀποχρῶσαν σαρκὶ καὶ νεύ-
 ροις χορηγοῦντας καὶ δέρματι, ὀστέων ἀντιτυπίαν, καὶ τῶν ἐν τού-
 τοις ἀποκειμένων μυελῶν τὸ χρεῖῶδες, καὶ τἄλλα ὅσα τοῦ ἀνθρω-
 5 πίνου ζώου τὸ ὀρώμενον ἔχει. Καὶ πρὸς τούτοις, νοῦν ἔδωκεν
 ἡγεμόνα καὶ κυβερνήτην, σοφίας πληρώσας, τέχνης ἀπάσης καὶ
 ἐπιστήμης ἐμπλήσας, καὶ λογικὸν ἀπέφηνε τὸ πῆλινον ἄγαλμα,
 καὶ οἰκείαν εἰκόνα πεποίηκε τὸν χοϊκὸν ἀνδριάντα, τὸ ἀρχικὸν
 καὶ αὐτοκρατορικὸν καὶ δημιουργικὸν τῆ νοερᾶ ψυχῆ καὶ ἀθα-
 10 νάτῳ δωρησάμενος. Εἶτα βασιλέα κτηνῶν καὶ τετραπόδων, καὶ
 ἔρπετῶν, νηκτῶν, καὶ ἀμφιδίων, καὶ τῶν ἀεροπόρων ὀρνίθων
 ἐχειροτόνησε. Πρὸ δὲ τούτων ὥσπερ τινὰ παστάδα χαριεστάτην
 ἄνωθεν ἐξέτεινεν οὐρανόν, λειμῶνας ἀστέρων ἐγκαταπήξας, χρεῖ-
 αν τε ὁμοῦ καὶ τέρψιν παρέχοντας ἥλιόν τε ἀνίσχειν κελεύσας καὶ
 15 δύεσθαι καὶ ποιεῖν ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ τῷ δρόμῳ τὸν χρόνον
 μετρεῖν· σελήνην φθίνειν καὶ πλήθειν, καὶ ταῖς πυκναῖς μεταβο-
 λαῖς ἡδεῖν τε ὁμοῦ καὶ σημαίνειν κύκλον τὸν ἐνιαύσιον· γῆν δὲ
 κάτωθεν ὑπεστόρεσε, καὶ ποικίλον αὐτῇ κόσμον δέδωκεν, εἰς
 ἄλση καὶ λήϊα καὶ λειμῶνας διακρίνας ὄρη κριτώσας εἰς ὕψος,
 20 καὶ νάπας κοιλάνας, καὶ πεδία ὑπτια καὶ ἰσόπεδα δείξας, καὶ
 πηγὰς ἀναβλύζειν ἐν μέσῳ κελεύσας, καὶ ποταμοὺς τρέχειν ἅπαν-
 στα, καὶ τἄλλα ὅσα γῆν καλλωπίζει καὶ θάλατταν.

Γ'. Διὰ τί τὸν ἄνθρωπον προσηγόρευσεν Ἀδάμ.

Οὕτω δημιουργήσας τὸν πρῶτον ἄνθρωπον καὶ τῆ εἰκόνι
 25 τμήσας καὶ τῷ πλήθει τῶν δωρεῶν ἀποκλύσας, τίθησιν αὐτῷ τὸ
 τῆς φύσεως ὄνομα· Ἀδάμ γὰρ αὐτὸν προσηγόρευσεν· τοῦτο δὲ
 τὸν χοῦν δηλοῖ τῆ Ἑβραίων φωνῆ. Μία δὲ καὶ αὕτη περὶ τὸν ἄν-
 θρωπον κηδεμονία· Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε τοσοῦτοις ἀγαθοῖς ἐντρο-
 φήσιν καὶ τοσοῦτων ἄρχων ἀνηγορευέθῃ καὶ βασιλεύς, ἵνα μὴ τῷ
 30 πλήθει τῶν δωρεῶν ὑπερμαζήσας καὶ τῷ ὕψει τῆς ἡγεμονίας
 ἐπαρθεῖς κατασκιρτήσῃ τοῦ κτίσαντος, καὶ μεγίστην ἐκ τῆς τυ-

ἀπαλότητα γλώσσας, ἀγωγούς αἵματος πού διατρέχουν ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ παρέχουν ἱκανοποιητικὴ ἄρδευση στὴ σὰρκα, στὰ νεῦρα καὶ στὸ δέριμα, ἀντίστοιχα κατασκευασμένα ὅστᾳ καὶ τὸ ἀναγκαῖο ποσὸ μυελοῦ πού ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὰ, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πού ἔχει τὸ ἀνθρώπινο ὄν πού φαίνεται. Καὶ μαζί μὲ αὐτὰ τοῦ ἔδωσε καὶ νοῦ νὰ τὸν ὀδηγεῖ καὶ νὰ τὸν κυβερνᾷ, τὸν γέμισε σοφία, κάθε τέχνη καὶ ἐπιστήμη, καὶ ἐμφάνισε τὸ πῆλινο ἄγαλμα λογικό, καὶ τὸν χωμάτινο ἀνδριάντα τὸν ἔκανε εἰκόνα δική του, δωρίζοντας στὴ νοερὴ καὶ ἀθάνατη ψυχὴ του τὸ ἐξουσιαστικό, τὸ αὐτεξούσιο καὶ τὸ δημιουργικὸ ἀξίωμα. Ἔπειτα τὸν ἔχρισε βασιλιὰ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν τετραπόδων καὶ τῶν ἔρπετῶν, τῶν θαλασσινῶν, τῶν ἀμφιβίων καὶ τῶν πτηνῶν. Πρὶν ὅμως ἀπὸ αὐτὰ, σὰν ἓνα κομψότατο περιστύλιο, ἄπλωσε ἀπὸ πάνω τὸν οὐρανὸ, κατάσπαρτον μὲ λιβάδια ἀπὸ ἀστέρια, πού νὰ ἐξυπηρετοῦν τὶς ἀνάγκες του καὶ συγχρόνως νὰ τοῦ παρέχουν εὐχαρίστηση, δίνοντας ἐντολὴ στὸν ἥλιο νὰ ἀνατέλλει καὶ νὰ δύνει καὶ νὰ κάνει τὶς ἡμέρες καὶ τὶς νύχτες, καὶ μὲ τὴν τροχιά του νὰ μετρᾷ τὸν χρόνο, καὶ στὴ σελήνη νὰ ἐλαττώνεται καὶ νὰ μεγαλώνει, καὶ μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες μεταβολές της νὰ γνωρίζει καὶ νὰ φανερώνει τὸν ἐτήσιο κύκλο. Κάτω πάλι ἔστρωσε τὴ γῆ, καὶ ἔδωσε σ' αὐτὴν ποικίλο διάκοσμο, διακρίνοντάς τον σὲ ἄλση καὶ σπαρμένους ἀγρούς καὶ λιβάδια, ὕψωσε βουνὰ καὶ ἔκανε κοιλάδες καὶ πεδιάδες ἀπλωμένες καὶ ἐπίπεδες, διατάζοντας νὰ ἀναβλύζουν ἀνάμεσά τους πηγές καὶ νὰ κυλοῦν ἀκατάπαυστα ποταμοί, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πού ὁμορφαίνουν τὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα.

3. Γιατὶ ὀνόμασε τὸν ἄνθρωπο Ἀδάμ.

Ἔτσι, ἀφοῦ δημιούργησε τὸν πρῶτο ἄνθρωπο καὶ τὸν τίμησε μὲ τὴν εἰκόνα του καὶ τὸν κατέκλυσε μὲ τὸ πλῆθος τῶν δωρεῶν του, τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα τῆς φύσεώς του, ὀνομάζοντάς τον Ἀδάμ. Αὐτὸ στὴ γλώσσα τῶν Ἑβραίων σημαίνει τὸ χῶμα. Ἦταν καὶ αὐτὸ μὲ πρώτη κηδεμονία γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀπολαύσει τόσο μεγάλα ἀγαθὰ, καὶ ἀνακηρύχθηκε τόσων πραγμάτων ἀρχοντας καὶ βασιλιάς, γιὰ νὰ μὴ ἐπιδοθεῖ πολὺ σὲς ἀπολαύσεις καὶ ὑπερηφανευόμενος γιὰ τὸ ὕψος τῆς ἡγεμονίας του ἀποσκιορτήσῃ ἀπὸ

ραννίδος ἀπενέγκηται βλάβην, κατὰ τὸν πρῶτον ἀποστάτην ἐκεῖ-
 νον τὸν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα δι' ἀλαζονείαν,
 ἀναγκαίως ὁ σοφὸς τῶν ὄλων πρῦτανις κωλύων αὐτοῦ τὸν ὄγκον
 τοῦ φρονήματος, Ἀδάμ προσηγόρευσε, ἵνα ἐκ τῆς προσηγορίας
 5 ἐννοῶν τὴν συγγένειαν καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς φύσεως λογιζόμενος
 καὶ τὸ πρόγονον χοῦν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν θεώμενος, ἑαυτὸν μὲν
 γνωρίζῃ, προσκυνῇ δὲ τὸν τοσαύτην εὐπρέπειαν αὐτῷ καὶ μεγα-
 λοπρέπειαν δωρησάμενον· αὕτη πρώτη περὶ τὸν ἄνθρωπον ἐδεί-
 χθη τοῦ Ποιητοῦ μετὰ τὴν δημιουργίαν πρόνοια· οὕτως ἐξ ἀρχῆς
 10 οἷά τις πατὴρ καὶ ἰατρός καὶ διδάσκαλος, κοσμῶν ὁμοῦ καὶ
 ἰατρεύων καὶ διδάσκων αὐτὸν τὴν ἀρετὴν, διετέλεσεν.

Δ'. Διὰ τί τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς πλευρᾶς ἐδημιούργησε.

Οὕτως αὐτὸν διαπλάσας, οὕτως προσαγορεύσας, βοηθὸν αὐ-
 τῷ καὶ συνεργὸν καὶ τοῦ βίου κοινωνὸν παραχρῆμα ἐδημιούργη-
 15 σεν, οὐκ ἐκ μόνης δὲ τῆς γῆς, ὡς ἐπ' ἐκείνου, λαμβάνει τὰς ἀφορ-
 μὰς τῆς διαπλάσεως, ἀλλὰ μίαν τῶν πλευρῶν ἐκείνου λαβὼν, καὶ
 ταύτη καθάπερ τινὶ κρηπίδι καὶ θεμελίῳ χρησάμενος, τὴν γυναι-
 κείαν φύσιν ποιεῖ, οὐχ ὕλης ἀπορία (μόνη γὰρ αὐτῷ βουλή πρὸς
 τὴν ὄλων δημιουργίαν ἤρκεσεν), ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τῆς ὁμοιοῦσας θε-
 20 λήσας ἐνθεῖναι τὸν σύνδεσμον. Φυτεύει καὶ παράδεισον καὶ φυ-
 τοῖς αὐτὸν κατακοσμεῖ παντοίοις, καὶ τοῦτον ἐνδιαίτημα τῷ ἄν-
 θρώπῳ χαρίζεται, δεδωκὼς αὐτῷ γυμνάσιον ἀρετῆς, ἐντολὴν οὐκ
 ἐπίπονον, οὐδὲ γέμουσαν ἰδρωτός, ἀλλὰ μάλα σωφρονοῦντι ῥα-
 δίαν.

25

Ε'. Διὰ τί νόμον αὐτῷ τέθεικεν.

Πάντων γὰρ τῶν φυτῶν τοῦ παραδείσου κελεύσας ἀπολαύ-
 ειν, ἐνὸς ἀπηγόρευσε τὴν μετάληψιν· οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ τοῦτο πε-
 ποιηκῶς, ἀλλ' ἵνα τὸν πεποιηκότα γνωρίζῃ, καὶ ὥσπερ τινὰ ζυγὸν
 ἔχῃ τὸν νόμον τοῦ δημιουργήσαντος, ἵνα γινώσκῃ ὡς βασιλεύει
 30 μὲν τῶν ἐν τῇ γῇ, βασιλεύεται δὲ ὑπὸ πλάσαντος, ἄρχει καὶ ἄρχε-

τὸν Δημιουργὸ καὶ ὑποστειῖ πολὺ μεγάλη βλάβη ἀπὸ τὴν τυραννία, σὰν ἐκεῖνον τὸν πρῶτο ἀποστάτη, ποῦ ἔξαιτίας τῆς ἀλαζονείας του ἔπεσε σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ¹, κατ' ἀνάγκη ὁ σοφὸς πρῦτανις τῶν ὄλων, ἐμποδίζοντας τὴ μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, τὸν ὀνόμασε Ἀδάμ, ὥστε ἀπὸ τὸ ὄνομά του νὰ φέρνει στὸ νοῦ του τὴ συγγένεια, καὶ ἀναλογιζόμενος τὶς ἀφορμὲς τῆς φύσεως καὶ βλέποντας μπροστὰ στὰ μάτια του τὸν πρόγονό του, δηλαδή τὸ χῶμα, ἀπὸ τὴ μιὰ νὰ συνειδητοποιεῖ ποιὸς εἶναι, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ λατρεύει ἐκεῖνον ποῦ τοῦ δώρισε τόσο μεγάλη εὐπρέπεια καὶ μεγαλοπρέπεια. Αὕτὴ ἦταν ἡ πρώτη φροντίδα τοῦ Δημιουργοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο μετὰ τὴ δημιουργία. Μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔγινε σὰν ἕνας πατέρας καὶ γιατρὸς καὶ δάσκαλος, στολίζοντας τον καὶ συγχρόνως θεραπεύοντάς τον καὶ διδάσκοντάς του τὴν ἀρετὴ.

4. Γιατί δημιούργησε τὴ γυναῖκα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ.

Ἄφοῦ τὸν ἔπλασε μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀφοῦ τὸν ὀνόμασε ἔτσι, τοῦ δημιούργησε ἀμέσως καὶ βοηθὸ καὶ συνεργάτη καὶ σύντροφο τῆς ζωῆς του. Ὅμως δὲν ἔλαβε, ὅπως ἔκανε σ' ἐκεῖνον, μόνο ἀπὸ τὸ χῶμα τὴν ὕλη μὲ τὴν ὁποία τὴν ἔπλασε, ἀλλὰ παίρνοντας μιὰ ἀπὸ τὶς πλευρὲς τὶς δικές του καὶ χρησιμοποιώντας αὐτὴν σὰν κάποια βάση καὶ θεμέλιο, ἔκανε τὴ γυναικεία φύση. Καὶ δὲν τὸ ἔκανε αὐτὸ ἀπὸ ἔλλειψη ὕλης, γιὰτὶ καὶ μόνο ἡ θέλησή του ἦταν ἀρκετὴ γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ σύμπαντος, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλησε νὰ τοποθετήσῃ τὸν δεσμό τους στὴ φύση τῆς ὁμόνοιας. Φύτεψε καὶ παρὰδεισο καὶ τὸν στολίσσε μὲ κάθε λογῆς φυτὰ, καὶ τὸν χάρισε στὸν ἄνθρωπο ὡς κατοικία του, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε σὰν ἄσκηση τῆς ἀρετῆς μιὰ ἐντολὴ ὄχι δύσκολη, οὔτε γεμάτη ἀπὸ ἰδρώτα, ἀλλὰ πολὺ εὐκόλη σὲ ἕναν συνετὸ.

5. Γιατί ἔδωσε νόμο σ' αὐτόν.

Ὅμως, ἐνῶ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἀπολαμβάνει ὅλους τοὺς καρπούς τοῦ παραδείσου, τοῦ ἀπαγόρευσε νὰ τρώει ἀπὸ ἕνα. Καὶ δὲν τὸ ἔκανε αὐτὸ τυχαῖα, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἔχει στὸ νοῦ του ἐκεῖνον ποῦ τὸν ἔκανε καὶ νὰ ἔχει σὰν κάποιο ζυγὸ τὸν νόμο τοῦ Δημιουργοῦ του, ὥστε νὰ γνωρίζει, ὅτι αὐτὸς βασιλεύει στὴ γῆ, ἀλλὰ καὶ ὅτι βασιλεύεται ἀπὸ

ται, δεσπύζει καὶ δεσπύζεται, ἡγεῖται καὶ ἄγεται. Ἄλλως δὲ καὶ πρόσφορος ἢ νομοθεσία τοῖς λογικοῖς ἀλόγων γὰρ ἴδιον τὸ νόμων χωρὶς πολιτεύεσθαι, τὸν δὲ περὶ βρώσεως νόμων ἢ θέσις περιττὴ τηνικαῦτα ἦν. Τί γὰρ αὐτῶ καὶ ἀπαγορεύειν ἐχρῆν; Μὴ 5 φονεῦσαι; Ἄλλ' οὐκ ἦν ὁ τοῦτο πεισόμενος Ἄλλὰ μὴ μοιχεῦσαι; Ἄλλ' οὐδὲ βουληθεὶς οἷός τε ἦν, γυναικὸς ἄλλης οὐκ οὔσης Ἄλλὰ μὴ κλέψαι; Τὰ τίνος; Αὐτοῦ γὰρ ἦν ἅπαντα Ἀρμόδιος τοίνυν ὁ κόσμος ἐκεῖνος ἦν τῶ τότε καιρῶ, καὶ οὐ μόνον τοῖς μόνοις οὔσιν, ἀλλὰ καὶ παιδίοις ἀρτιγενέσιν συμβαίνων.

10

ζ'. Περὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ.

Ἐπειδὴ δὲ φθόνῳ διαβολοῦ καὶ γυναικὸς εὐκολία τὴν ἀπάτην ἐδέξατο (ταύτην γὰρ ὡς ἀπαλωτέραν φενακίσας, πρότερον δι' αὐτῆς, ὡς πιθανωτέρας, τὸν Ἀδάμ ὁ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀλάστωρ ἐπολιόρησεν), ἐξεβλήθη μὲν εὐθύς τοῦ παραδείσου, 15 καὶ πρὸς τὸν συγγενῆ γῆν παρεπέμφθη, ἰδρῶτι καὶ πόνῳ καὶ τλαιπωρία συγκληρωθεὶς, καὶ οἷόν τινα χαλινῶ τῇ γηπονία καὶ κακοπαθείᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις τοῦ θίου πονηρίαις παραδοθεὶς Ὡς γὰρ τὴν ἄπονον ἐκείνην καὶ ἄλυπον οὐκ ἐνεγκὼν εὐγνωμόνως ζωὴν, τῇ δυσημερία συζεύγνυται, ἵνα τὴν ἀπο τῆς εὐημε- 20 ρίας φερομένην νόσον διὰ τῶν πόνων ἀποσκευάσῃται. Διακόπτει δὲ καὶ θανάτῳ τὸν δρόμον τῆς ἁμαρτίας ὁ νομοθέτης, καὶ αὐτὴν δείκνυσι τὴν τιμωρίαν φιλανθρωπίαν. Ἐπειδὴ γὰρ τῇ παραβάσει νομοθετῶν συνέξενυξε θάνατον, παραβάς δὲ ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἐκείνην ἐγένετο, οἰκονομεῖ τὴν τιμωρίαν σωτηρίαν 25 γενέσθαι. Διαλύει γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον ὁ θάνατος, καὶ παύει μὲν τὴν τῆς πονηρίας ἐνέργειαν, ἀπαλλάττει δὲ πόνων καὶ ἰδρώτων ἐλευθεροῖ, λύπας καὶ φροντίδας ἐλαύνει, τέλος τοῖς τοῦ σώματος δίδωσι πάθεσι. Τοσαύτη φιλανθρωπία τὴν τιμωρίαν ἐκέρασεν ὁ κριτής!

2. Γέν. 3, 19· «Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση».

3. Γέν. 2, 15· «Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε».

ἐκεῖνον ποῦ τὸν ἔπλασε, ὅτι δηλαδὴ ἐξουσιάζει καὶ ἐξουσιάζεται, δεσπόζει καὶ δεσπόζεται, εἶναι ὁδηγός, ἀλλὰ καὶ ὁδηγεῖται. Ἄλωστε ἡ νομοθεσία γιὰ τὰ λογικὰ ὄντα εἶναι ὠφέλιμη. Γιατὶ τῶν ἀλόγων ζώων γνώρισμα εἶναι τὸ νὰ ζοῦν χωρὶς νόμους. Ἐδωσε λοιπὸν τὸ νόμο τῆς βρώσεως ὁ Δημιουργὸς στὸν Ἀδάμ, ἐπειδὴ ἡ θέσπιση τῶν ἄλλων νόμων ἦταν περιττὴ τότε. Τί δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀπαγορεύσει; Νὰ μὴ φονεύσει; Ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε κάποιος ποῦ νὰ τὸ κάνει. Νὰ μὴ μοιχεύσει; Ἀλλὰ καὶ νὰ ἤθελε δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνει, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε ἄλλη γυναίκα. Μήπως νὰ μὴ κλέψει; Τίνος τὰ πράγματα, ἀφοῦ ὅλα ἦταν δικά του; Ἦταν δηλαδὴ ἀρκετὸς ὁ κόσμος ἐκεῖνος τότε, ὄχι μόνο γι' αὐτοὺς ποῦ ἦταν μόνοι, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ παιδιά ποῦ θὰ γεννοῦσαν γρήγορα.

6. Γιὰ τὴν ἐξορία τοῦ Ἀδάμ.

Ὅταν ὅμως δέχθηκε τὴν ἀπάτη μὲ τὸν φθόνο τοῦ διαδόλου καὶ τὴν προτροπὴ τῆς γυναίκας του (γιατὶ, ἀφοῦ ἐξαπάτησε αὐτὴν σὰν πιὸ ἥπια, ἔπειτα μέσω αὐτῆς, ὡς πιὸ εὐκολόπιστης, ὁ καταστροφέας τῆς φύσεώς μας πολióρησε τὸν Ἀδάμ), διώχθηκε ἀμέσως ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ παραπέμφθηκε στὴ συγγενῆ του γῆ², ὅπου ἡ ζωὴ συνδέθηκε μὲ τὸν κόπο καὶ τὴν ταλαιπωρία, καὶ παραδόθηκε σὰν σὲ κάποιον χαλινάρι στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς καὶ στὰ βάσανα καὶ στὶς ἄλλες κακότητες τῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν ἀνέχθηκε μὲ εὐγνωμοσύνη ἐκεῖνη τὴν ἀκοπή καὶ χωρὶς λύπες ζωὴ, μπῆκε στὸν ζυγὸ τῆς δυστυχίας, ὥστε μὲ τοὺς κόπους νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια ποῦ τοῦ ἔφερε ἡ εὐημερία. Διακόπτει ὅμως ὁ νομοθέτης μὲ τὸν θάνατο τὸν δρόμο τῆς ἀμαρτίας, ἀποδεικνύοντας καὶ αὐτὴ τὴν τιμωρία φιλανθρωπία. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὅταν ἔδωσε τὴν ἐντολὴ συνέδεσε τὴν παράβαση μὲ τὸν θάνατο³ καὶ μὲ τὴν παράβαση ὑποδουλώθηκε στὴν τιμωρία ἐκεῖνη, ρυθμίζει ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε ἡ τιμωρία νὰ γίνῃ σωτήρια. Γιατὶ ὁ θάνατος διαλύει αὐτὸ τὸ ζωντανό ὄν, ποῦ παῦει νὰ ἐνεργεῖ πονηρά, τὸ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς κόπους, τὸ ἐλευθερώνει ἀπὸ τοὺς ἰδρώτες, διώχνει τὶς φροντίδες, καὶ δίνει τέλος στὰ πάθη τοῦ σώματος. Μὲ τόσο μεγάλη φιλανθρωπία ἀνάμειξε τὴν τιμωρία ὁ Κριτής!

**Ζ'. Διήγησις τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀχαριστίας,
καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας.**

Ἄλλ' οὐδὲν ἐντεῦθεν τὸ ἀχάριστον γένος τῶν ἀνθρώπων
ἀπάνατο, μείζοσι δὲ ἀγνωμοσύναις τὸν εὐεργέτην ἠμείψατο. Εὐ-
5 θὺς γὰρ ἀδελφοκτονία τολμᾶται, καὶ φθόνος καὶ ψεῦδος, ἀκολα-
σῖαι τε καὶ ἀσέλγεια, ἀδικίαι καὶ ἀλληλοφονίαι καὶ τῶν ἄλλο-
τρίων ἄρπαγαί, καὶ τᾶλλα ὅσα ἐβλάστησεν ἡ ἁμαρτία κακά.
Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ὁ Ποιητὴς ἦν διέπλασεν ἀπηγόρευσεν φύσιν·
σοφῶς δὲ αὐτὸ καὶ διαφόρως ἐτέλεσεν, ἰατρεύων, ἐπιτιμῶν,
10 ἐγκαλῶν, εἰσηγούμενος τὸ δέον, συμβουλεύων, ἀπειλῶν, ἐπάγων
τὴν ἀπειλήν, κολάζων τοὺς πονηροὺς, στεφανῶν τοὺς ἀγαθοὺς,
καὶ τὸν μὲν ἀνακηρύττων, τὸν δὲ μετατιθείς, τὸν δὲ ξύλω μετὰ
τοῦ γένους διασώζων, καὶ σπινθῆρα τῇ φύσει διατηρῶν, ἐπικλύ-
ζων τὴν γῆν, διαφθείρων ὕδατι τοὺς ἐργάτας τῆς πονηρίας, αὐ-
15 ἕξων αὐθις τὸ ἀνθρώπινον γένος, μερικαῖς τιμωρίαις κοινὰς ἰα-
τρείας ποιούμενος, πόλεις ἀσεβείαις συζώσας πυρὶ καταφλέγων
οὐρανίῳ, τὸν σὺν αὐτοῖς μὲν οἰκοῦντα, τῆς δ' ἀσεβείας οὐ κοι-
νωνοῦντα, τῆς τιμωρίας ἐλευθερῶν, εὐετηρίας δωροῦμενος, ἐν
καιρῷ ὑετὸν χαριζόμενος, αὐξων ἀρρήτως τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώ-
20 πων καταβαλλόμενα σπέρματα, καρπῶν ἀφθονίας βρῦειν τὰ δέν-
δρα κελεύων, λιμῶ παιδεύων τοὺς οὐδὲν ἐκ τῆς εὐθηνίας ὠφελη-
θέντας, νόσους ἐπάγων, καὶ πάλιν ταύτας ἐλαύνων, χαλασφεν-
δονῶν τὰς τῆς ζωῆς ἀφορμάς, νέφεσιν ἀκριδὸς τὸν ἥλιον κρύ-
πτων καὶ τοὺς καρποὺς διαφθείρων νεύων αὐθις καὶ τὰ λυπηρὰ
25 μεταβάλλων, τοὺς τὴν εὐσέβειαν ἀγαπήσαντας οὐκ ἔων, καὶ τού-
τοις φαινόμενος καὶ φιλικῶς διαλεγόμενος, καὶ διὰ τούτων προ-
σημαίνων τὰ μέλλοντα.

**Η'. Ὅτι φιλάνθρωπίας γέμει ἡ τοῦ Θεοῦ
ἐνανθρώπησις.**

30 Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα καὶ τᾶλλα τὰ μυρία καὶ δυσδιήγητα τῆς θεεί-

7. Διήγηση τῆς ἀχαριστίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς μέριμνας τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ἀχάριστο ὅμως γένος τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐπωφελήθηκε κανένα ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλ' ἀντάμειψε τὸν εὐεργέτη μὲ μεγαλύτερες ἀγνωμοσύνες. Γιατὶ ἀμέσως ἀποτολήθη ἀδελφοκτονία καὶ φθόνος καὶ ψέμα καὶ ἀκολασίες καὶ ἀδικίες καὶ ἀλληλοσκοτωμοὶ καὶ ἀρπαγές τῶν ξένων πραγμάτων καὶ ὅλα ὅσα κακὰ βλάστησε ἡ ἁμαρτία. Ὁ Δημιουργὸς ὅμως οὔτε τότε ἐγκατέλειψε τὴ φύση ποὺ ἔπλασε, καὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ μὲ τρόπο σοφὸ καὶ ποικίλο, θεραπεύοντας, ἐπιτιμώντας, κατηγορώντας, ὑπαγορεύοντας αὐτὸ ποὺ πρέπει, συμβουλεύοντας, ἀπειλώντας, ἐκτελώντας τὴν ἀπειλή, τιμωρώντας τοὺς πονηροὺς, βραβεύοντας τοὺς ἀγαθοὺς, τὸν ἕνα ἐξυψώνοντάς τον, ἐνῶ τὸν ἄλλο παίρνοντάς τον ἀπὸ τὴ ζωὴ, τὸν ἕνα διασώζοντάς τον μὲ ξύλινη κιβωτὸ μαζὶ μὲ ὅλη τὴ γενιὰ του καὶ διατηρώντας τον σὰν σπίθα στὴ φύση, κατακλύζοντας τὴ γῆ, ἐξοντώνοντας μὲ νερὸ ἐκείνους ποὺ ἔκαναν τὴν ἁμαρτία, αὐξάνοντας πάλι τὸ ἀνθρώπινο γένος, χρησιμοποιώντας μερικὲς τιμωρίες ὡς κοινὲς θεραπείες, κατακαίοντας μὲ φωτιά ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πόλεις ποὺ ζοῦσαν μὲ ἀσέβεια, ἐνῶ ἐκεῖνον ποὺ ζοῦσε μαζὶ μὲ αὐτούς, ἀλλὰ δὲν ἔπαιρνε μέρος στὴν ἀσέβεια, τὸν γλύτωνε ἀπὸ τὴν τιμωρία, δωρίζοντάς του χρόνια εὐτυχίας, χαρίζοντάς στὸν κατάλληλο καιρὸ βροχὴ, αὐξάνοντας κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο τὶς σπορές τῶν ἀνθρώπων, διατάσσοντας τὰ δένδρα νὰ γεμίζουν μὲ ἄφθονους καρπούς, τιμωρώντας μὲ λιμὸ ἐκείνους ποὺ δὲν ὠφελήθηκαν καθόλου ἀπὸ τὴν ἀφθονία, στέλνοντάς τους ἀρρώστιες, καὶ πάλι διώχνοντάς τις, καταστρέφοντας μὲ χαλάζι τὶς πηγές τῆς ζωῆς, κρύβοντας τὸν ἥλιο μὲ σύννεφα ἀκρίδων καὶ καταστρέφοντας τοὺς καρπούς, ρίχνοντας πάλι τὸ νεῦμα του καὶ μεταβάλλοντας τὶς θλίψεις, μὴ ἐγκαταλείποντας ἐκείνους ποὺ ἀγάπησαν τὴν εὐσέβεια, καὶ ἐμφανιζόμενος σ' αὐτούς καὶ συζητώντας φιλικὰ μαζὶ τους, καὶ μέσω αὐτῶν προλέγοντας ἐκεῖνα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν στὸ μέλλον.

8. Ὅτι ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ εἶναι γεμάτη φιλανθρωπία.

Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὰ, καὶ τὰ μύρια ἄλλα καὶ δυσδιήγητα εἶδη τῆς

ας οἰκονομίας εἶδη ὀλίγους μὲν εὐηργέτησεν, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν
 ἀνθρώπων ἀνηκέστως διέκειντο, τότε δὴ, τότε τὸ μέγα καὶ ἄρρη-
 τον γίνεται τῆς οἰκονομίας μυστήριον· αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος τοῦ
 Θεοῦ, ὁ δημιουργὸς ἀπάσης τῆς κτίσεως, ὁ ἀχώρητος, ὁ ἀπερί-
 5 γραπτος, ὁ ἀναλλοιώτος, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς,
 ἡ ζῶσα τοῦ Πατρὸς εἰκὼν, τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης, ὁ χαρακτήρ
 τῆς ὑποστάσεως, τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἀναλαμβάνει, καὶ τὴν
 οἰκείαν εἰκόνα νεοποιεῖ τῇ ἁμαρτία διαφθαρεῖσαν, καὶ τὸν ἀν-
 δριάντα τὸν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς πονηρίας παλαιωθέντα ἀνανεοῖ,
 10 καὶ τοῦ πρώτου χαριέστερον δείκνυσιν, οὐκ ἀπὸ γῆς ὡς πάλαι
 τοῦτον δημιουργήσας, ἀλλ' αὐτὸς καταδεξάμενος οὐ τὴν θεῖαν
 φύσιν εἰς ἀνθρωπεῖαν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τῇ θεῖα τὴν ἀνθρωπεῖαν
 συνάψας μένων γὰρ ὁ ἦν, ἔλαβεν ὁ οὐκ ἦν· καὶ τοῦτο ἡμᾶς διδά-
 σκει ὁ μακάριος Παῦλος βῶων· «Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὁ καὶ
 15 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν
 ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου
 λαβὼν». Ἐξ ὧν εὐδηλον, ὡς ἡ τοῦ Θεοῦ μορφή, μένουσα ὁ ἦν,
 ἔλαβε τὴν δούλου μορφὴν· μορφὴν δὲ καλεῖ οὐ τὸ φαινόμενον
 μόνον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἀνθρώπου φύσιν· ὡπερ
 20 γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ μορφή τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν σημαίνει (ἀνείδεον
 γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ οὐδεὶς ἂν εἴπῃ, μὴ παραπαί-
 ων, μορφὴν ἔχειν καὶ μελῶν διαίρεσιν τὸν ἀσώματον καὶ ἀσύνθε-
 τον), οὕτως ἡ τοῦ δούλου μορφή, οὐ τὸ ὁρώμενον τοῦτον μόνον,
 ἀλλὰ πᾶσαν τοῦ ἀνθρώπου δηλοῖ τὴν οὐσίαν.

25 **Θ'. Ἐλεγχος τῆς τῶν αἵρετικῶν ἀσεβείας.**

Τινὲς δὲ τῶν τάναντία φρονούντων τῆς εὐσεβείας, ἐπειδὴ τοῖς
 ἀποστολικοῖς ῥητοῖς πειρῶνται κατατοξεύειν ἀληθείας τὰ δόγμα-
 τα, Ἄρειος μὲν καὶ Εὐνόμιος ἄψυχον ἄνθρωπον ἀνειληφθαι
 παρὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου διαβεβαιούμενοι, Ἀπολινάριος δὲ ἔμψυ-
 30 χον, νοῦ δὲ ἐστερημένον, οὐκ οἶδ' ὅ τι νοῶν τὴν ἀνθρωπεῖαν ψυ-
 χὴν· Μαρκίων δὲ καὶ Μάνης καὶ ἡ λοιπὴ τῆς ἀσεβείας ἐκείνη

4. Ἐβρ. 1, 3.

5. Φιλ. 2, 5-7.

θείας οἰκονομίας λίγους εὐεργέτησαν, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ἄνθρωποι ἔμειναν ἀθεράπευτοι, τότε λοιπόν, τότε ἔγινε τὸ μεγάλο καὶ ἀπερίγραπτο μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ δημιουργὸς ὅλης τῆς κτίσεως, ὁ ἄπειρος, ὁ ἀπερίγραπτος, ὁ ἀναλλοίωτος, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ φῶς πού προῆλθε ἀπὸ τὸ φῶς, ἡ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας, ἡ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεώς του⁴, προσλαμβάνει τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ἀνακαινίζει τὴν εἰκόνα τοῦ πού εἶχε καταστραφεῖ μὲ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἀνανεώνει τὸν ἀνδριάντα πού εἶχε παλιώσει ἀπὸ τὸν υἱὸ τῆς πονηρίας, καὶ τὸν κάνει πῖο χαριτωμένο ἀπὸ τὸν πρῶτο, ὄχι δημιουργώντας τον πάλι ἀπὸ χῶμα, ὅπως παλιά, ἀλλὰ δεχόμενός τον ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ μεταβάλλει τὴ θεϊκὴ φύση σὲ ἀνθρώπινη, ἀλλὰ ἐνώνοντας τὴν ἀνθρώπινη μὲ τὴ θεϊκὴ. Γιατί, μένοντας αὐτὸ πού ἦταν, ἔλαβε αὐτὸ πού δὲν ἦταν. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ διδάσκει ὁ μακάριος Παῦλος φωνάζοντας· «Ὡς ἐπικρατεῖ μεταξὺ σας τὸ ἴδιο φρόνημα, πού ὑπῆρχε καὶ στὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχε θεϊκὴ ὑπαρξή, δὲν θεώρησε κάτι σὰν ἄρπαγὴ τὸ ὅτι ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του, παίρνοντας μορφή δούλου»⁵. Ἀπὸ αὐτὰ εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ, μένοντας αὐτὸ πού ἦταν, ἔλαβε τὴ μορφή δούλου. Καὶ μορφή δούλου δὲν ὀνομάζει αὐτὸ πού φαίνεται μόνο στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὅλη τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί, ὅπως ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ σημαίνει τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, γιατί τὸ Θεῖο εἶναι χωρὶς μορφή καὶ σχῆμα, καὶ κανεὶς πού ἔχει τὰ λογικά του δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ ὅτι ὁ ἀσώματος καὶ ἀσύνθετος ἔχει μορφή καὶ διαίρεση μελῶν, ἔτσι ἡ μορφή τοῦ δούλου φανερώνει ὄχι μόνο αὐτὸ πού φαίνεται, ἀλλὰ ὅλη τὴν οὐσία τοῦ ἀνθρώπου.

9. Ἐλεγχος τῆς ἀσέβειας τῶν αἰρετικῶν.

Μερικοὶ ὅμως ἀπὸ ἐκείνους πού φρονοῦν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὴν πίστη, ἐπειδὴ ἐπιχειροῦν νὰ διαστρέψουν μὲ τὰ ἀποστολικά ρητὰ τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας, οἱ Ἄρειος καὶ Εὐνόμος βεβαιώνουν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε ἄψυχον ἄνθρωπο, ἐνῶ ὁ Ἀπολινάριος ἔμψυχο βέβαια, ἀλλὰ χωρὶς νοῦ, χωρὶς νὰ ξέρω πῶς ἐννοεῖ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ· ὁ Μαρκίων πάλι καὶ ὁ Μάνης καὶ ἡ ὑπόλοιπη ἐκείνη συμμο-

συμμορία, τὸ τῆς οἰκονομίας ἅπαν ὁμοῦ ἀρνεῖται μυστήριον. Καὶ τὴν μὲν ἄρρητον τῆς ἁγίας Παρθένου σύλληψίν τε καὶ κύησιν, μῦθον εἶναι καὶ πλάσμα νομίζουσι, φαντασίᾳ δὲ σώματος τὴν θεότητα συγκαλυφθῆναι διαγορεύουσι, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τοῖς
 5 ἀνθρώποις ἄνθρωπον ἀναφανῆναι. Ἀναγκαῖον τῶν ἀποστολικῶν ῥητῶν σαφῆ τῆς διανοίας παραστήσαι τοῖς εὐσεδέσιν, «ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ», φησὶν, «ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος».
 10 Ταῦτα τῶν προειρημένων αἰρετικῶν ἕκαστος οἰκειούμενος, τῶν βδελυρῶν δογμάτων κατασκευάζει τὸ ψεῦδος. Ἄρειος μὲν καὶ Εὐνόμιος καὶ Ἀπολινάριος καὶ οἱ κατὰ τούτους, τὴν τοῦ δούλου μορφὴν καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ φαινόμενον τῆς ἡμετέρας φύσεως σημαίνειν διαγορεύοντες· οἱ δὲ τῆς
 15 μυσσαρωτέρας φάλαγγος, τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὁμοίωμα εἰς σκιάν τινα καὶ εἰκόνα καὶ φαντασίαν σώματι εἰκνυῖαν λαμβάνοντες.

Γ. Ἑρμηνεία τοῦ,

«Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων».

Φρενοβλάβειαν δὲ τὴν ἀμφοτέρων παραντίκα ἡμεῖς διελέγ-
 20 ξομεν· μορφὴν γὰρ δούλου τὴν οὐσίαν, ὡς ἀπεδείξαμεν, προσαγορεύει τοῦ δούλου· εἰ γὰρ ἢ τοῦ Θεοῦ μορφὴ τὴν οὐσίαν δηλοῖ τοῦ Θεοῦ, εὐδελον ὡς καὶ ἢ τοῦ δούλου τῆς οὐσίας ἐστὶ τοῦ δούλου σημαντικὴ· τὸ δέ, «ἐν ὁμοιώματι τοῦ ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος», οὐχ ὡς τῆς φύσεως ὀνόματα
 25 τέθεικεν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ τῆς ἐνεργείας· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὴν ἡμετέραν ἔχων φύσιν, τὴν ἡμετέραν οὐ κατεδέξατο πονηρίαν, ἀλλ' ἀπάσης ἐλεύθερος, ὡς ὁ προφήτης βοᾷ, ὅτι «ἀνομίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ», καὶ ὁ τῆς ἐρήμου πολίτης Ἰωάννης συμμαρτυρεῖ λέ-
 30 γων· «Ἴδε ὁ ἄμνός ὁ αἴρων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν»· ὁ μακάριος Παῦλος ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου αὐτὸν ἀναγκάτως ἔφη γενέσθαι, καὶ σχήματι εὐρεθῆναι ὡς ἄνθρωπον, τῆς πονηρᾶς

ρία τῆς ἀσέβειας, ἀρνεῖται ὀλόκληρο τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως. Αὐτοὶ θεωροῦν ὅτι εἶναι μῦθος καὶ φάντασμα ἢ ἀπερίγραπτη σύλληψη καὶ κύηση τῆς ἁγίας Παρθένου, καὶ κηρύττουν ὅτι ἡ θεότητα καλύφθηκε μὲ φανταστικὸ σῶμα, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐφανίσθηκε στοὺς ἀνθρώπους ὡς ἄνθρωπος. Πρέπει ὅμως νὰ παρουσιάσουμε στοὺς πιστοὺς καθαρὴ τὴ σημασία τοῦ ἀποστολικοῦ ρητοῦ· «Αὐτός, ἂν καὶ εἶχε θεϊκὴ μορφή, δὲν θεώρησε κάτι σὰν ἄρπαγὴ τὸ ὅτι ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφή δούλου μὲ τὸ νὰ γίνεῖ ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἐφανισθεῖ κατὰ τὸ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος»^{5α}. Αὐτὰ ὃ καθένας ἀπὸ τοὺς αἰρετικοὺς πού ἀναφέρθησαν, κάνοντάς τα δικὰ του, κατασκευάζει τὸ ψέμα τῶν σιχαμερῶν δογμάτων. Ὁ Ἄρειος, ὁ Εὐνόμιος, ὁ Ἀπολινάριος καὶ οἱ ὁμόφρονές τους διδάσκουν ὅτι ἡ μορφή τοῦ δούλου καὶ τὸ σχῆμα καὶ ἡ ὁμοιότητα μὲ τὸν ἄνθρωπο σημαίνουν τὸ φαινόμενο τῆς δικῆς μας φύσεως, ἐνῶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς πιὸ μισητῆς αἵρεσης ἐκλαβάνουν τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὁμοίωμα σὰν μιὰ σκιά καὶ εἰκόνα καὶ φαντασία πού μοιάζει μὲ σῶμα.

10. Ἑρμηνεία τοῦ χωρίου·

«Αὐτός, ἂν καὶ εἶχε μορφή θεϊκή»⁶.

Ἐμεῖς λοιπὸν θὰ ἐλέγξουμε τὴ φρενοβλάβεια καὶ τῶν δύο. Γιατὶ «μορφή δούλου», ὅπως ἀποδείξαμε, ὀνομάζει τὴν οὐσία τοῦ δούλου. Γιατί, ἐὰν ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ φανερῶνει τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερό ὅτι καὶ ἡ μορφή τοῦ δούλου σημαίνει τὴν οὐσία τοῦ δούλου. Τό, «Ἐγένετο ὁμοιος μὲ ἄνθρωπο, καὶ κατὰ τὸ σχῆμα βρέθηκε ὡς ἄνθρωπος», ὃ Ἀπόστολος δὲν τὸ εἶπε ὡς ὀνόματα τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἐνέργειας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Δεσπότης Χριστός, λαμβάνοντας τὴ δική μας φύση, δὲν ἔλαβε καὶ τὴ δική μας κακία, ἀλλ' ἔμεινε ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, ὅπως φωνάζει ὁ προφήτης· «Ἐλευθερία δὲν ἔκανε, οὔτε βρέθηκε δόλος στὸ στόμα του»⁷. Καὶ ὁ οἰκιστὴς τῆς ἐρήμου Ἰωάννης ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ λέγοντας· «Νὰ ὁ Ἄμνος πού σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου»⁸. Ὁ μακάριος Παῦλος εἶπε ὅτι αὐτὸς ἔγενε κατ' ἀνάγκη ὅμοιος μὲ ἄνθρωπο, καὶ κατὰ τὸ σχῆμα βρέθηκε ὡς ἄνθρωπος, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὶς πονηρὰς ἐνέργειες τῶν ἀνθρώ-

ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων ἀπηλλαγμένον. Διὸ καὶ ἐτέρωθι ἔλεγε·
 «Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ
 Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας
 καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν σαρκί, ἵνα τὸ
 5 δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα πε-
 ριπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.

Ὅρατε πῶς διὰ τούτων ἐκείνων λύει τὴν ἀσάφειαν· «Ὁ Θε-
 ὅς», φησί, «τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκός, δια-
 λύων τῶν ἀσεβῶν δογμάτων τὴν βλασφημίαν· προγινώσκει γὰρ
 10 ἅπαντα ἢ χάρις τοῦ Πνεύματος· ἀλλ', «ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρ-
 τίας», ἵνα μάθωμεν ὡς τὸ «ὁμοίωμα», διὰ τὸ πάσης ἁμαρτίας
 ἀπηλλάχθαι τὸν ἡμέτερον Σωτῆρα, τέθεικεν· ἄνθρωπος γὰρ
 γενόμενος τὴν φύσιν κατὰ τὴν ἁμαρτίαν γέγονεν ἄνθρωπος· διὸ
 ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ
 15 σαρκί· ἀνθρωπεῖαν μὲν φύσιν ἀναλαβὼν, τῆς δὲ τυραννούσης ἐν
 τοῖς ἀνθρώποις ἁμαρτίας τὸν ζυγὸν μὴ δεξάμενος, ἀλλὰ πᾶσαν
 ταύτης ἀπορρίψας τὴν δεσποτείαν, καὶ δείξας, ὡς δυνατὸν ἐν
 ἀνθρωπεῖα φύσει τῶν τῆς ἁμαρτίας περιγενέσθαι βελῶν· οὕτως
 κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς ἐλέγξας
 20 καὶ τὴν τυραννίδα παύσας καὶ νικᾶν οὕτω τοὺς ἀνθρώπους
 διδάξας διὸ ἐπήγαγεν ὁ μακάριος Παῦλος, «Ἴνα τὸ δικαίωμα
 τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα τοῦ νόμου
 περιπτοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα». Οὐκοῦν ἐδικαιώθημεν, τῆς
 ἁμαρτίας ἐν σαρκί κατακριθείσης· κατέκρινε δὲ ἐν σαρκί τὴν
 25 ἁμαρτίαν, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας γενόμενος ὁ Σωτῆρ ὁ
 ἡμέτερος· τὴν μὲν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἀναλαβὼν, τὴν δὲ πάλαι
 ταύτης δεσπόζουσαν μὴ καταδεξάμενος ἁμαρτίαν. Οὕτως ὁ
 θεσπέσιος Παῦλος ἐν ὀλίγοις ῥήμασιν ἅπαν τῶν αἰρετικῶν τὸ
 στίφος διέλυσεν, Ἀρείου μὲν καὶ Εὐνομίου τὴν μανίαν ἐλέγξας ἐν
 30 τῇ τῶν προειρημένων ῥημάτων ἀρχῇ· «Τοῦτο γὰρ φρονεῖσθω ἐν

9. Ρωμ. 8, 3-4.

10. Προστίθεται τὸ κείμενο τὸ οὐ.

11. Ρωμ. 8, 4.

πων. Γι' αὐτὸ καὶ ἄλλοῦ ἔλεγε· «Ἐκεῖνο ποῦ δὲν μπορούσε νὰ κάνει ὁ νόμος, ἐπειδὴ τοῦ ἔλειπε ἡ δύναμη λόγῳ τῆς ἀντίστασης τῆς σάρκας, τὸ ἔκανε ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ στείλει τὸν Υἱὸ του μὲ σῶμα ποῦ ἔμοιαζε τὸ δικό μας ἁμαρτωλὸ σῶμα, ὡς θυσία γιὰ τὴν ἁμαρτία, καὶ καταδίκασε τὴν ἁμαρτία στὴ σάρκα, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ ἀπαίτηση τοῦ νόμου σὲ μᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν ζοῦμε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς σάρκας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Πνεύματος»⁹.

Προσέχετε πῶς μὲ αὐτὰ ἐξηγεῖ τὴν ἀσάφεια ἐκείνων. «Ὁ Θεός», λέγει, «ἔστειλε τὸν Υἱὸ του μὲ σῶμα ὅμοιο μὲ τὸ δικό μας ἁμαρτωλὸ σῶμα». Δὲν εἶπε ἀπλῶς, ὅμοιο μὲ σῶμα, ἀνατρέποντας τὴ βλασφημία τῶν ἀσεβῶν δογμάτων, ἐπειδὴ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τὰ προβλέπει ὅλα, ἀλλὰ «ὅμοιο μὲ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας», γιὰ νὰ μάθομε, ὅτι τὸ «ὁμοίωμα» τὸ ἔβαλε ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρας μας ἦταν ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἁμαρτία. Γιατί, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος κατὰ φύση, δὲν¹⁰ ἔγινε ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἁμαρτία. Γι' αὐτὸ μὲ τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ σώματος κατάργησε τὴν ἁμαρτία τῆς σάρκας, προσλαμβάνοντας ἀνθρώπινη φύση, χωρὶς ὅμως νὰ δεχθεῖ καὶ τὸν ζυγὸ τῆς ἁμαρτίας ποῦ τυραννοῦσε τοὺς ἀνθρώπους. Ἀντίθετα, ἀπορρίπτοντας ὅλη τὴν τυραννία τῆς ἁμαρτίας καὶ δείχνοντας ὅτι εἶναι δυνατὸν στὴν ἀνθρώπινη φύση νὰ ὑπερνικήσει τὰ βέλη τῆς ἁμαρτίας, μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καταδίκασε τὴν ἁμαρτία στὴ σάρκα, ἐλέγχοντας τὴν ἀδυναμία της, καὶ παύοντας τὴν τυραννία της, καὶ διδάσκοντας ἔτσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ νικοῦν. Γι' αὐτὸ πρόσθεσε ὁ μακάριος Παῦλος· «Γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ ἀπαίτηση τοῦ νόμου σὲ μᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν ζοῦμε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς σάρκας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ Πνεύματος»¹¹. Ἐπομένως δικαιωθήκαμε, ἀφοῦ ἡ ἁμαρτία μέσα ἀπὸ τὴ σάρκα καταδικάσθηκε. Καὶ καταδίκασε ὁ Σωτὴρας μας μὲ τὴ σάρκα του τὴν ἁμαρτία, μὲ τὸ νὰ γίνεῖ ὁμοίωμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ σώματος, προσλαμβάνοντας δηλαδὴ τὴν ἀνθρώπινη φύση, χωρὶς ὅμως νὰ προσλάβει καὶ τὴν ἁμαρτία, ἡ ὁποία ἀπὸ παλιὰ ἐξουσίαζε τὸ σῶμα. Ἐτσι ὁ θεσπέσιος Παῦλος μὲ λίγες λέξεις διέλυσε ὅλο τὸ σπῆφος τῶν αἰρετικῶν, ἐλέγχοντας τὴ μανία τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ Εὐνομίου, μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ χωρίου ποῦ ἀναφέρθηκε· «Ἄς ἐπικρατεῖ με ταξύ σας τὸ ἴδιο φρόνημα, τὸ ὁποῖο ὑπῆρχε καὶ στὸν Ἰησοῦ Χριστῷ

ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν». Οὐ γὰρ εἶπεν, «ἐν μορφῇ Θεοῦ γενόμενος», ἀλλ', «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων». Οὐδὲ εἶπεν, «Οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα ἑαυτῷ, ἢ ἴσα
5 ἀγγέλοις, ἢ ἴσα τῇ κτίσει», ἀλλ' ἴσα, ἔφη, Θεῷ τῷ Πατρὶ, τῷ γεννήσαντι, (τῷ) ἀνάρχῳ, τῷ ἀγεννήτῳ, τῷ ἀπεράντῳ, τῷ τῶν ὄλων Δεσπότη.

Ἄρειος μὲν οὖν καὶ Εὐνόμιος ἰσχυρὸν ἐντεῦθεν ἐδέξαντο τῆς οἰκείας ἀσεθείας τὸν ἔλεγχον, καὶ Σαβέλλιος δὲ καὶ Μάρκελλος
10 καὶ Φωτεινός, οἱ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἀρνούμενοι καὶ τὰς τῆς θεότητος συγγέοντες ιδιότητος, ἐντεῦθεν βλασφημοῦντες ἐλέγχονται· ἕτερος γὰρ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, καὶ ἕτερος ἐκεῖνος οὗ ἐν μορφῇ ὑπάρχει καὶ ἄλλος πάλιν ὁ μὴ ἄρπαγμὸν ἠγησάμενος τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, παρ' ἐκεῖνον οὗ ἴσος ὑπάρχει,
15 ἀλλ' οὐχ ἤρπασεν τὴν πρὸς αὐτὸν ἰσότητα. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὁ ψευδώνυμος Παῦλος, ὁ τὴν μὲν πρὸ αἰώνων γέννησιν τοῦ Σωτῆρος ἀρνούμενος, Ἰουδαϊκῶς δὲ κεχηρημένος φρονήματι, καὶ τὴν ἐκ Παρθένου μόνην ὁμολογῶν, ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων λόγων, τὴν ἀξίαν τῆς ἀσεθείας αἰσχύνῃν καρποῦται· διδάσκεται γὰρ ὑπὸ τοῦ θεί-
20 ου Παύλου τὸν λαβόντα Θεὸν Λόγον, καὶ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν τὴν ληφθεῖσαν, τὴν προὑπάρχουσαν μορφὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν αἰώνων προσληφθεῖσαν ἀπ' ἐκεῖνης δούλου μορφῆς. Διδάσκεται δὲ πάλιν Ἀπολιναρίος σὺν Ἀρείῳ καὶ Εὐνομίῳ, ὡς οὐχ ὁ Θεὸς Λόγος ὁ ἄτρεπτος, εἰς σαρκὸς φύσιν ἐτρέπη, ἀλλὰ τὴν
25 ἡμετέραν ἀναλαβὼν οὐσίαν, τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν. Ἀπεδείξαμεν δὲ δι' ὧν εἰρήκαμεν, μορφὴν δούλου τὴν τοῦ ἀνθρώπου προσαγορευομένην οὐσίαν· εἰ γὰρ ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ, οὐσία τοῦ Θεοῦ· ἀμόρφωτον γὰρ καὶ ἀνείδεον τὸ Θεῖον· ἀπλοῦν δὲ καὶ ἀσύνθετον καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἡ τοῦ δούλου μορφή
30 δηλονότι οὐσία δούλου εἰκότως ἂν νοηθεῖ· οὐσία δὲ δούλου, τουτέστιν ἀνθρώπου, οὐ τὸ φαινόμενον σῶμα μόνον, ἀλλὰ πᾶσα τοῦ

12. Φιλ. 2, 5. 13. Δηλαδή ὁ Παῦλος Σαμοσατεύς, αἵρετικὸς τοῦ 3ου αἰ., ὁ καταγόταν ἀπὸ τὰ Σαμόσατα τῆς Μεσοποταμίας καὶ διετέλεσε ἐπίσκοπος γτιοχείας ἀπὸ τὸ 260 μέχρι τὸ 273.

ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχε μορφή θείκη, δὲν θεώρησε ὅτι τὸ ὅτι ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεό, σὰν ἀποτέλεσμα ἀρπαγῆς, ἀλλὰ ταπεινώσε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ παίρνοντας μορφή δούλου»¹². Δὲν εἶπε ὅτι ἔλαβε τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ, ἀλλά, «ἂν καὶ εἶχε μορφή Θεοῦ». Οὔτε εἶπε, δὲν θεώρησε σὰν ἀποτέλεσμα ἀρπαγῆς τὸ ὅτι εἶναι ἴσος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ, ἢ ἴσος πρὸς τοὺς ἀγγέλους, ἢ ἴσος πρὸς τὴν κτίση, ἀλλ' εἶπε ἴσος πρὸς τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, αὐτὸν ποὺ τὸν γέννησε, τὸν αἰώνιο, τὸν ἀγέννητο, τὸν ἀπέραντο, τὸν Δεσπότη τῶν ὅλων.

Ὁ Ἄρειος λοιπὸν καὶ ὁ Εὐνόμιος δέχθησαν μὲ αὐτὰ ἰσχυρὸν ἔλεγχον τῆς ἀσεβείας τους, ἀλλὰ καὶ ὁ Σαβέλλιος καὶ ὁ Μάρκελλος καὶ ὁ Φωτεινός, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται τὶς τρεῖς ὑποστάσεις καὶ συγχέουν τὶς ιδιότητες τῆς θεότητος, ἔλεγχονται μὲ αὐτὰ ὅτι βλασφημοῦν. Γιατί ἄλλος εἶναι ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴ μορφή Θεοῦ, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου τὴ μορφή ἔχει. Καὶ ἄλλος πάλι εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲν θεώρησε ἀρπαγὴ τὸ νὰ εἶναι ἴσος πρὸς τὸν Θεό, ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου εἶναι ἴσος, ἀλλὰ δὲν ἄρπαξε τὴν ἰσότητα πρὸς ἐκεῖνον. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ὅμως, ὁ ψευδώνυμος Παῦλος¹³, ὁ ὁποῖος ἀρνούμενος τὴν προαιώνια γέννησιν τοῦ Σωτήρα, ἔχοντας ἰουδαϊκὰς ἀντιλήψεις, καὶ δεχόμενος μόνον τὴ γέννησιν ἀπὸ τὴν Παρθένον, ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνον τὸ ρητό, ἀπολαμβάνει τὴν ἄξια τῆς ἀσεβείας του καταισχύνῃ. Γιατί ἀπὸ τὸν θεῖον Παῦλον διδάσκειται τὸν Θεὸ Λόγον ποὺ τὴν προσέλαβε, καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύσιν ποὺ προσλήφθηκε, τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ ποὺ ὑπῆρχε, καὶ τὴ μορφή τοῦ δούλου ποὺ προσλήφθηκε ἀπὸ ἐκείνην (τὴν Παρθένον) κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπολινάριος μαζί μὲ τὸν Ἄρειον καὶ τὸν Εὐνόμιον, διδάσκονται, ὅτι ὁ ἀτρέπτος Θεὸς Λόγος δὲν μεταβλήθηκε σὲ φύσιν τῆς σαρκος, ἀλλὰ προσλαμβάνοντας τὴ δική μας οὐσία, πραγματοποίησε τὴ σωτηρία μας. Ἀποδείξαμε λοιπὸν, μὲ ὅσα εἶπαμε, ὅτι μορφή δούλου ὀνομάζεται ἢ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί, ἐὰν ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ εἶναι ἢ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει μορφή οὔτε σχῆμα, ἀλλ' εἶναι ἀπλὸς καὶ ἀσύνθετος καὶ χωρὶς σχῆμα, τότε καὶ ἡ μορφή τοῦ δούλου δικαιολογημένα μπορεῖ νὰ νοηθεῖ οὐσία τοῦ δούλου. Καὶ οὐσία τοῦ δούλου, δηλαδή τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τοὺς συνετοὺς δὲν θεωρεῖται μόνον τὸ σῶμα ποὺ φαίνεται, ἀλλὰ ὁλόκληρη

ἀνθρώπου ἢ φύσις παρὰ τοῖς σωφρονοῦσιν νενόμισται. Πρὸς δὲ
 τούτοις οἱ πρωτοστάται τῆς ἀσεβείας, καὶ πρῶτοι τὴν βλασφημίαν
 κατὰ τῆς εὐσεβείας βλαστήσαντες, καὶ Χριστιανῶν μὲν ὄνομα
 ἑαυτοῖς ἐπιθέντες, πᾶσαν δὲ τὴν πολύθεον τῶν εἰδώλων πλάνην
 5 ὑπερακοντίσαντες, Μαρκίων, φημί, καὶ Μάνης, καὶ οἱ τῆς λοι-
 μικῆς αὐτῶν καθέδρας μύσται καὶ γείτονες, δι' αὐτῶν τούτων τῶν
 ῥημάτων τὴν οἰκείαν παραπληξίαν μαθάνουσι· τὴν κατὰ σάρκα
 γὰρ τοῦ Κυρίου γέννησίν τε καὶ ἐνανθρώπησιν οὐ δεχόμενοι,
 ἀκούουσι τοῦ θειοτάτου Παύλου διδάσκοντος, ὡς ἡ τοῦ Θεοῦ
 10 μορφή ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν, ἡ δὲ τοῦ δούλου μορφή οὐ
 φαντασία τις ἦν, οὐδὲ σκιά, οὐδὲ ἀέριον ἴνδαλμα, οὐδ' ἄλλο τι τῶν
 τοιούτων προσαγορεύεται, ἀλλ' ἡ τοῦ δούλου φύσις.

Εἰ δὲ τὰ ἐπαγόμενα ἡμῖν προβάλλοιτο, «ἐν ὁμοιώματι ἀν-
 θρώπου γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος», καὶ τὸ
 15 ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους, «ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας», πρῶτον
 αὐτῶν τὴν ἀνοίαν διελέγξωμεν· εἰ γὰρ τό, «ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώ-
 που, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος», φαντασίαν τινὰ ἀν-
 θρωπείαν δηλοῖ, ἡ δὲ μορφή τοῦ δούλου, φύσις ἀνθρώπου, ἐναν-
 τία τίθησιν ὁ Ἀπόστολος· εἰ δὲ οὐκ ἐναντία τοῦ Ἀποστόλου τὰ
 20 ῥήματα, μάθωμεν ὡς ἡ τοῦ δούλου μορφή, οὐσία δούλου τυγχά-
 νει. Τὸ δὲ «ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενέσθαι, καὶ σχήματι εὐ-
 ρεθῆναι ὡς ἄνθρωπον», οὕτω νοήσομεν, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς Χριστός, τὴν ἡμετέραν ἔχων φύσιν, οὐ κατὰ πάντα ἴσος ἡμῖν
 ἐτύγχανεν· ἐγεννήθη μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς καὶ αὐτός, ἀλλ' οὐχ
 25 ὁμοίως ἡμῖν· ἐκ παρθενικῆς γὰρ ἐβλάστησε μήτρας· καὶ τέλειος
 μὲν ἄνθρωπος ἦν ὡς ἡμεῖς, εἶχε δὲ πλεον ἡμῖν τοῦ Θεοῦ Λόγου
 τὴν ἐνοίκησίν τε καὶ ἔνωσιν· καὶ σάρκα μὲν εἶχεν ἔμψυχόν τε καὶ
 λογικὴν ὡς ἡμεῖς, τῶν δὲ τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἠνέσχετο κινήματων
 ὥσπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ἐν σώματι ὑφ' ἁμαρτίας πολεμουμένῳ, τὴν τῆς
 30 ἁμαρτίας τυραννίδα κατέλυσε· διὰ τοῦτο «ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώ-
 που γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἑαυτὸν ἑτα-
 πείνωσεν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυ-

ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοῦς καὶ οἱ πρωτοστάτες τῆς ἀσέβειας, πρῶτοι δίδαξαν τὴ βλασφημία ἐναντίον τῆς πίστεως, καὶ πρόσθεσαν στὸν ἑαυτό τους τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ ξεπέρασαν ὅλη τὴν πολυθειστικὴ πλάνη τῶν εἰδώλων, ὁ Μαρκίων, ἐννοῶ, καὶ ὁ Μάνης, καὶ οἱ μαθητές καὶ οἱ γείτονες τῆς μολυσμένης ἕδρας τους, μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Παύλου πληροφοροῦνται τὴν παραφροσύνη τους. Γιατί, ἐνῶ δὲν δέχονται τὴν κατὰ σάρκα γέννηση καὶ ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου, ἀκοῦνε τὸν θειότατο Παῦλο νὰ διδάσκει, ὅτι ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ προσέλαβε τὴ μορφή τοῦ δούλου. Ἡ μορφή τοῦ δούλου ὅμως δὲν ἦταν κάποια φαντασία, οὔτε σκιά, οὔτε ἀέρινη εἰκόνα, οὔτε ὀνομάζεται κάτι ἄλλο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἡ φύση τοῦ δούλου.

Ἐὰν ὅμως μᾶς προβάλουν αὐτὰ πρὸς προστίθενται, ὅτι «ἔγινε ὁμοίωμα ἀνθρώπου, καὶ βρέθηκε κατὰ τὸ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος»¹⁴, καὶ τὸ χωρίο τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς, «Μέ σῶμα πρὸς ἔμοιαζε τὸ δικό μας σῶμα τῆς ἁμαρτίας»¹⁵, τότε θὰ ἐλέγξουμε πρῶτα τὴ μαρτία τους. Γιατί, ἐὰν τό, «ἔγινε ὁμοίωμα ἀνθρώπου, καὶ βρέθηκε κατὰ τὸ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος», σημαίνει κάποιο ἀνθρώπινο φάντασμα, ἐνῶ ἡ μορφή τοῦ δούλου σημαίνει τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, τότε ὁ ἀπόστολος λέγει τὰ ἀντίθετα. Ἐὰν ὅμως τὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου δὲν εἶναι ἀντίθετα, τότε ἄς μάθουμε, ὅτι ἡ μορφή τοῦ δούλου εἶναι ἡ οὐσία τοῦ δούλου. Τὸ ἔγινε λοιπὸν ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ βρέθηκε μὲ τὸ σχῆμα ἀνθρώπου, νὰ τὸ ἐνοήσουμε ὡς ἐξῆς· ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἔχοντας τὴ δική μας φύση, δὲν ἦταν ἴσος μὲ μᾶς σὲ ὅλα. Γιατὶ γεννήθηκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ γυναίκα, ἀλλὰ κατὰ τρόπο ὄχι ὅμοιο μὲ μᾶς. Γιατὶ πρῆλθε ἀπὸ παρθενικὴ μήτρα καὶ ἦταν βέβαια τέλειος ἄνθρωπος ὅπως κι' ἐμεῖς, εἶχε ὅμως ἐπὶ πλέον ἀπὸ μᾶς τὴν κατοίκηση καὶ τὴν ἔνωση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἐπίσης εἶχε σάρκα μὲ ψυχὴ καὶ λογικὴ, ὅπως καὶ ἐμεῖς, ὅμως δὲν ἀνεχόταν τὰ ἐρεθίσματα τῆς ἁμαρτίας ὅπως ἐμεῖς, ἀλλὰ μέσα σὲ σῶμα πρὸς τὸ πολεμοῦσε ἡ ἁμαρτία, κατάργησε τὴν τυραννία τῆς ἁμαρτίας. Γι' αὐτό, μὲ τὸ νὰ γίνε ὅμοιος μὲ ἄνθρωπο καὶ νὰ βρεθεῖ κατὰ τὸ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος, ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του, δείχνοντας ὑπακοὴ μέχρι θανάτου, καὶ

15. Ρωμ. 8, 3.

ρου»· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα τῆς ταπεινώσεως δηλοῖ τὴν τῆς ταπεινῆς ἀνάληψιν φύσεως. Ἄλλως τε περὶ τοῦ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχοντος διαλεγόμενος, ἐπήγαγεν· «Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος», διδάσκων ὅτι ὁ ἀσώματος Θεοῦ Λόγος ὡς ἄνθρωπος ὤφθη, φύσιν ἀνθρωπεῖαν ἀναλαβὼν· διὸ καὶ τὸ «ὡς ἄνθρωπος» τέθεικεν, ἵνα μὴ τροπὴν τινὰ γεγενῆσθαι νομίσωμεν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, ἀλλὰ πιστεύσωμεν, ὅτι σάρκα λαβὼν ἔμψυχόν τε καὶ λογικὴν, Θεὸς ὢν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου ἐγένετο, καὶ σχήματι εὐρέθη ὡς ἄνθρωπος· οὕτως
 10 ὁ μέγας τῆς εὐσεβείας προαγωνιστῆς, ὁ μακάριος λέγω Παῦλος, τὰ ποικίλα καὶ διάφορα τῶν αἵρετικῶν κατέλυσε στόματα. Ἄλλ' ἐνταῦθα μὲν ἡμᾶς ὁ Λόγος παρήνεγκε τὴν τῶν αἵρετικῶν ἐλέγχων ἐμβροντησίαν, καὶ δῆλα ποιῶν τοῖς τροφίμοις τῆς εὐσεβείας τῆς ἀληθείας τὰ δόγματα. Ἀναχωρεῖν οὖν, ὅθεν ἐξέβην, καιρός.

15 **ΙΑ'. Τίνος χάριν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁ Θεὸς ἀνέλαβε Λόγος.**

Τοίνυν τὴν ἡμετέραν φύσιν ὁ Ποιητῆς οἰκτεῖρας ὑπὸ τοῦ Πονηροῦ πολεμουμένην, καὶ τοῖς πικροῖς τῆς ἁμαρτίας θέλεσι βαλλομένην, καὶ τῷ θανάτῳ παραπεμπομένην, ἐπαμύνει τῇ εἰκόνι,
 20 καὶ τοὺς πολεμοῦντας καταγωνίζεται, οὐ γυμνῇ τῇ δυνάμει χρησάμενος τῇ θεότητι, οὐδὲ τῇ ἐξουσίᾳ τῆς βασιλείας καταπλήξας τοὺς ἀντιπάλους, οὐκ ἀγγέλους στρατεύσας, οὐδὲ τοὺς ἀρχαγγέλους εἰς συμμαχίαν λαβὼν, οὐδὲ κερανοῦς ἢ πρησιῆρας κατὰ τῶν ἐναντίων ὀπλίσας, οὐδὲ μετὰ τῶν χερουδῖμ φανεῖς ἐπὶ τῆς
 25 ἠπείρου καὶ τῶν ἡμετέρων ἀντιδίκων δικαστικῶς καταψηφισάμενος, ἀλλ' εἰς τῶν ὑπευθύνων καὶ πολεμουμένων γινόμενος, καὶ κατακρύψας τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς θεότητος τῇ εὐτελείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὸν ὀρώμενον ἄνθρωπον εἰς πάλιν ἀλείψας, καὶ νικήσαντα στεφανώσας καὶ παιδόθεν μὲν τὴν ἀρετὴν ἐκδιδάξας,
 30 καὶ δικαιοσύνης εἰς ἀκρότατον ἀγαγόν, ἀήττητον δὲ φυλάξας καὶ τῶν βελῶν τῆς ἁμαρτίας ἐλεύθερον, συγχωρήσας δὲ ὁμῶς

μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Καὶ αὐτὸ ἀκόμα τὸ ὄνομα τῆς ταπεινώσεως φανερῶνει τὴν πρόσληψη τῆς ταπεινῆς φύσεως. Ἐξάλλου μιλῶντας γι' αὐτὸν ποὺ εἶχε τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ πρόσθεσε· «Ἐγίνε ὁμοίωμα ἀνθρώπου, καὶ βρέθηκε κατὰ τὸ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος», διδάσκοντας ὅτι ὁ ἀσώματος Λόγος τοῦ Θεοῦ φανερώθηκε ὡς ἄνθρωπος, παίρνοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση. Γι' αὐτὸ ἔθεσε καὶ τό, «ὡς ἄνθρωπος», γιὰ νὰ μὴ νομίσουμε ὅτι ἔγινε κάποια μεταβολὴ τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ πιστέψουμε, ὅτι παίρνοντας σάρκα μὲ ψυχὴ καὶ λογικὴ, ἔγινε ὁμοίωμα ἀνθρώπου καὶ βρέθηκε κατὰ τὸ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος, ἐνῶ ἦταν Θεός. Ἔτσι ὁ μεγάλος προασπιστὴς τῆς πίστεως, ἐννοῶ ὁ μακάριος Παῦλος, κατάργησε τὰ ποικίλα καὶ διάφορα στόματα τῶν αἵρετικῶν. Ἀλλὰ ὁ Λόγος μᾶς ὀδήγησε ἐδῶ ἐλέγχοντας τὴ μωρία τῶν αἵρετικῶν, καὶ κάνοντας φανερὰ στοὺς μαθητὲς τῆς πίστεως τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας. Εἶναι λοιπὸν καιρὸς νὰ ἐπιστρέψουμε ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ξεφύγαμε.

11. Γιὰ χάρη τίνος ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση.

Ἐπειδὴ ὁ Δημιουργὸς λυπήθηκε τὴ δική μας φύση, ποὺ δεχόταν πόλεμο ἀπὸ τὸν Πονηρὸ καὶ βαλλόταν μὲ τὰ δηλητηριασμένα βέλη τῆς ἁμαρτίας καὶ στελνόταν στὸ θάνατο, ἦρθε σὲ βοήθεια τῆς εἰκόνας καὶ κατανίκησε ἐκείνους ποὺ τὴν πολεμοῦσαν, ὄχι χρησιμοποιώντας ἀπλῶς τὴ θεϊκὴ δύναμη, οὔτε χτυπώντας τοὺς ἀντιπάλους μὲ τὴ βασιλικὴ ἐξουσία, οὔτε ἐπιστρατεύοντας ἀγγέλους, οὔτε παίρνοντας ὡς συμμάχους τοὺς ἀρχαγγέλους, οὔτε ὀπλίζοντας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν κεραυνούς ἢ ἀστραπές, οὔτε ἐφμανιζόμενος στὴ γῆ μὲ Χερουβὶμ καὶ καταδικάζοντας τοὺς ἀντιδίκους μας, ἀλλ' ἀφοῦ ἔγινε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐνόχους καὶ πολεμουμένους, καὶ κρύβοντας ἐπιμελῶς τὴ μεγαλοπρέπεια τῆς θεότητος μὲ τὴν εὐτέλεια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, καὶ προαλείφοντας τὸν ἄνθρωπο ποὺ φαινόταν σὲ πᾶλη, καὶ στεφανώνοντάς τον μετὰ τὴ νίκη. Καὶ ἀπὸ παιδί διδάσκοντας τὴν ἀρετὴ καὶ ὀδηγώντας τον στὸ ψηλότερο σημεῖο τῆς δικαιοσύνης, καὶ διαφυλάσσοντάς τον ἀήττητον καὶ ἀπαλλαγμένον ἀπὸ τὰ βέλη τῆς ἁμαρτίας, ἐπιτρέποντας τον ὅμως νὰ ὑποστῆ θάνατο, γιὰ

ὑπὸ θάνατον γενέσθαι, ἵνα τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀδικίαν ἐλέγξῃ, καὶ τοῦ θανάτου καταλύσῃ τὸ κράτος.

Εἰ γὰρ τῶν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν γεγεννημένων ὁ θάνατος ἐπιτίμιον, ὁ ταύτης ἀπηλλαγμένος παντάπασι, δηλονότι ζωῆς ἀπο-
5 λαύειν, ἀλλ' οὐ θανάτου, δίκαιος ἦν τοίνυν ἠττηθεῖσα ἡ ἁμαρτία καὶ τὸν νικητὴν κατακρίνασα θανάτῳ καὶ τὴν αὐτὴν ἐξενεγκούσα κατὰ τοῦ νενικηκότος ψῆφον, ἦν αἰεὶ κατὰ τῶν ἠττωμένων ἐξέ-
φερεν, ἀδικοῦσα ἐάλω. Μέχρι μὲν γὰρ τοὺς ὑπηκόους τῷ θανάτῳ παρέπεμπεν, ὡς δίκαια ποιοῦσα συνεχωρεῖτο τοῦτο ποιεῖν· ἐπει-
10 δὴ δὲ τὸν ἀθῶον καὶ ἀνεύθυνον καὶ στεφάνων καὶ ἀναρρήσεων ἄξιον τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίαις ὑπέβαλλεν, ἀναγκαίως λοιπὸν ὡς ἄδικος τῆς ἐξουσίας ἐκβάλλεται. Καὶ τοῦτο διδάσκων ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγεν· «Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας, ἐν ὁμοιώματι σαρ-
15 κὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα».

Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτό ἐστι· Σκοπός, φησὶν, ἦν τῷ νόμῳ δικαιοῦσαι τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων· ἀδυνάτως δὲ εἶχε τοῦτο ποιεῖν,
20 οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ῥαστώνην· ἐπιρρεπῶς γὰρ ἔχοντες περὶ τὴν τῆς σαρκὸς ἡδονήν, ἔφυγον μὲν τὸ τῶν νομίμων ἐπίπονον, ταῖς δὲ τοῦ σώματος προσεχώρουν ἡδυπαθείαις· διὰ τοῦτο, φησὶν, ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ πέμψας Υἱὸν ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, τουτέστιν
25 ἀνθρωπίνῃ μὲν φύσει, ἁμαρτίας δὲ ἀπηλλαγμένη, καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἐλέγξας αὐτῆς τὴν ἀδικίαν, ὅτι τὸν ἀνεύθυνον καὶ ἁμαρτίας ἐλεύθερον τοῖς τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιτιμίαις ὑπέβαλλεν, οὐχ ἵνα δὲ δικαιοῦσῃ ὃν ἀνέλαβεν ἄνθρωπον, ταῦτα πεποίηκεν, ἀλλ' ἵνα, φησί, τὸ δικαίωμα τοῦ
30 νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ

νά ἐλέγξει τὴν ἀδικία τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ καταργήσει τὴ δύναμη τοῦ θανάτου.

Γιατί, ἐὰν ἐπιτίμιο ἐκείνων ποὺ ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ἦταν ὁ θάνατος, ἐκεῖνος ποὺ εἶναι γιὰ πάντα ἀπαλλαγμένος ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι δίκαιο νὰ ἀπολαμβάνει τὴ ζωὴ καὶ ὄχι τὸν θάνατο. “Ὁμως ἡ ἁμαρτία, ἂν καὶ ἠττημένη, καταδικάζοντας σὲ θάνατο τὸν νικητὴ καὶ ἐκδίδοντας ἐναντίον του τὴν ἴδια ἀπόφαση ποὺ ἐξέδιδε πάντοτε ἐναντίον τῶν ἠττημένων, συνελήφθη νὰ ἀδικεῖ. Γιατί, στέλνοντάς τον μέχρι τοὺς δέσμιους τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ τὸ ἔκανε σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, τῆς ἐπιτρεπόταν νὰ τὸ κάνει. “Ὅταν ὅμως ἐπέβαλε τὰ ἴδια ἐπιτίμια καὶ στὸν ἀθῶο καὶ ἀνεύθυνο, ποὺ ἦταν ἄξιος γιὰ τιμὲς καὶ ἀναδείξεις σὲ ὑψηλὰ ἀξιώματα, κατ’ ἀνάγκη ὡς ἀδικη ἐκδιώκεται ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Καὶ αὐτὸ διδάσκοντάς το ὁ μακάριος Παῦλος, ἔλεγε: «Ἐκεῖνο ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ κάνει ὁ νόμος, ἐπειδὴ τοῦ ἔλειπε ἡ δύναμη λόγῳ τῆς σάρκας, τὸ ἔκανε ὁ Θεὸς στέλνοντας τὸν Υἱό του μὲ σῶμα ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὸ δικό μας ἁμαρτωλὸ σῶμα, ὡς θυσία γιὰ τὴν ἁμαρτία, καταδικάζοντας ἔτσι τὴν ἁμαρτία στὴ σάρκα, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ ἀπαίτηση τοῦ νόμου σὲ μᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σάρκας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ Πνεύματος»¹⁶.

Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς: Σκοπὸς τοῦ νόμου, λέγει, ἦταν νὰ δικαιώσει τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀδυνατοῦσε νὰ τὸ κάνει αὐτό, ὄχι ἀπὸ δικὴ του ἀδυναμία, ἀλλ’ ἐξαιτίας τῆς νωθρότητας τῶν ἀκροατῶν του. Γιατί, ὄντας ἐπιρρεπεῖς πρὸς τὴν ἡδονὴ τῆς σάρκας, ἀπέφευγαν τὶς ταλαιπωρίες τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ νόμου, καὶ ἐπιδίδονταν σὲ τὴν ἡδυπάθειαν τοῦ σώματος. Γι’ αὐτὸ, λέγει, ὁ Θεὸς τῶν ὅλων στέλνοντας τὸν Υἱό του μὲ τὴ μορφή τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας, δηλαδή μὲ ἀνθρώπινη φύση, ἀπαλλαγμένη ὅμως ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὡς θυσία γιὰ τὴν ἁμαρτία, καταδίκασε τὴν ἁμαρτία στὴ σάρκα, ἐλέγχοντας τὴν ἀδικία τῆς, ἐπειδὴ ὑπέβαλε στὰ ἐπιτίμια τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν ἀνεύθυνο καὶ ἀπαλλαγμένον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ τὰ ἔκανε αὐτὰ ὄχι γιὰ νὰ δικαιώσει τὸν ἄνθρωπο ποὺ προσέλαβε, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ, λέγει, ἡ ἀπαίτηση τοῦ νόμου σὲ μᾶς ποὺ δὲν ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σάρκας, ἀλλὰ μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ

κατὰ πνεῦμα. Ἐπὶ γὰρ πᾶσαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἢ τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν εὐεργεσία χωρεῖ· ὅτι καθάπερ τῷ προπάτορι
 Ἀδὰμ καὶ τῆς ἀρᾶς ἐκοινωνήσαμεν καὶ γεγόναμεν ἅπαντες ὑπὸ
 τὸν θάνατον ὥσπερ ἐκεῖνος, οὕτω τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τὴν
 5 νίκην οἰκειούμεθα καὶ τῆς δόξης συμμεθέξομεν καὶ τῆς βασιλείας
 συναπολαυσόμεθα. Καὶ τούτων μάρτυς ὁ μακάριος Παῦλος, τῶν
 τε παλαιῶν καὶ τῶν νέων ἀναμνησκῶν, καὶ δεικνὺς τῶν προτέ-
 ρων λύσιν γεγενημένην, τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν δικαιοσύνην.

10 **ΙΒ΄.** Ὡσπερ τῷ τοῦ Ἀδὰμ θανάτῳ ἐκοινωνήσαμεν,
 οὕτω καὶ τῇ τοῦ Κυρίου ζωῇ.

«Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνός», φησί, «παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθα-
 νον, πολλῷ μᾶλλον ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ
 ἐνός ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πολλοὺς ἐπερίσσευσε». Καὶ
 μετὰ βραχέα· «Ἔρα οὖν ὡς δι' ἐνός παραπτώματος εἰς πάντας
 15 ἀνθρώπους τὸ κατὰκριμα, οὕτω καὶ δι' ἐνός δικαιώματος δικαίω-
 σις ζωῆς· ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός ἀνθρώπου ἁμαρ-
 τωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ
 ἐνός δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί». Ταῦτα καὶ ἐν τῇ πρὸς
 Κορινθίους Ἐπιστολῇ σαφέστερον διδάσκει λέγων· «Ὡσπερ γὰρ
 20 ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ
 πάντες ζωοποιηθήσονται». Ἐξ ὧν εὐδηλον, ὡς ἡμετέρα νίκη τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν ἢ νίκη· καὶ γὰρ ἦττα κοινή γέγονεν ἢ τοῦ προπά-
 τορος ἡμῶν ἦττα· καὶ δεῖ, καθάπερ ἐκείνῳ τῆς κοινωνίας ἐκοινο-
 νήσαμεν, οὕτως ἡμᾶς συναπολαῦσαι τῶν ἀγαθῶν τῷ ἐξ ἡμῶν μὲν
 25 ἀναληφθέντι, ὑπὲρ ἡμῶν δὲ στεφανωθέντι· διὸ καὶ ὁ θεῖος Ἀπό-
 στολος ἔλεγεν, ὅτι «Οὓς προέγνω καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς
 εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολ-
 λοις ἀδελφοῖς οὓς αὐτὸς προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς
 ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσε, καὶ οὓς ἐδικαίωσε, τούτους καὶ
 30 ἐδόξασε». Καὶ ἐτέρωθεν λέγει· «Εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κλη-
 ρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ· εἴτερ καὶ συμπά-

Πνεύματος. Καθόσον ἡ εὐεργεσία τοῦ Σωτήρα μας ἐκτείνεται σ' ὅλη τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων, γιατί, ὅπως μὲ τὸν προπάτορα Ἀδὰμ γίναμε μέτοχοι τῆς κατάρτας καὶ βρεθήκαμε ὅλοι δέσμοι τοῦ θανάτου ὅπως ἐκεῖνος, ἔτσι γινόμαστε μέτοχοι καὶ τῆς νίκης τοῦ Σωτήρα Χριστοῦ, καὶ θὰ συμμετάσχουμε στὴ δόξα καὶ θὰ ἀπολαύσουμε μαζί του καὶ τὴ βασιλεία. Καὶ αὐτῶν μάρτυρας εἶναι ὁ μακάριος Παῦλος¹⁷, ὑπενθυμίζοντας καὶ τὰ παλιὰ καὶ τὰ νέα, καὶ δείχνοντας ὅτι τὰ παλιὰ καταργήθηκαν μὲ τὴ δικαίωση τοῦ Σωτήρα.

12. Ὅπως γίναμε μέτοχοι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδὰμ, ἔτσι θὰ γίνομε μέτοχοι καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου.

«Ἐὰν μὲ τὸ παράπτωμα τοῦ ἑνός», λέγει, «πέθαναν πολλοί, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ πού ἦρθε μὲ τὴ χάρις τοῦ ἑνός ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἦταν ὑπεραρκετὴ γιὰ τοὺς πολλούς»¹⁸. Καὶ λίγο παρακάτω «Ἄρα λοιπόν, ὅπως μὲ τὸ παράπτωμα τοῦ ἑνός ἡ καταδίκη κυριάρχησε σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἔτσι καὶ ἡ δίκαια πράξις τοῦ ἑνός ἦταν δικαίωση καὶ ζωὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατί, ὅπως μὲ τὴν παρακοὴ τοῦ ἑνός ἀνθρώπου ἔγιναν ἁμαρτωλοὶ οἱ πολλοί, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ὑπακοὴ τοῦ ἑνός θὰ δικαιωθοῦν οἱ πολλοί»¹⁹. Τὰ ἴδια διδάσκει πιὸ καθαρὰ καὶ στὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ λέγοντας: «Ὅπως μὲ τὸν Ἀδὰμ ὅλοι πεθαίνουν, ἔτσι καὶ μὲ τὸν Χριστὸ ὅλοι θὰ ζωοποιηθοῦν»²⁰. Ἀπὸ αὐτὰ εἶναι φανερό, ὅτι ἡ νίκη τοῦ Σωτήρα μας εἶναι δική μας νίκη, ἀφοῦ ἡ ἡττα τοῦ προπάτορά μας ὑπῆρξε ἡττα ὅλων· καὶ πρέπει, ὅπως γίναμε μέτοχοι τῆς πράξεως ἐκείνου, ἔτσι ν' ἀπολαύσουμε καὶ τὰ ἀγαθὰ μαζί μὲ ἐκεῖνον πού ἔλαβε σάρκα ἀπὸ ἐμᾶς καὶ δοξάσθηκε γιὰ μᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἔλεγε: «Ἐκείνους πού τοὺς ἤξερε ἀπὸ πρῖν, αὐτοὺς καὶ προόρισε νὰ γίνουν ὅμοιοι μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ του, ὥστε αὐτὸς νὰ εἶναι πρωτότοκος ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἀδελφούς. Ἐκείνους πού αὐτὸς προόρισε, ἐκείνους καὶ κάλεσε, καὶ ἐκείνους πού κάλεσε, αὐτοὺς καὶ δικαίωσε, καὶ ἐκείνους πού δικαίωσε, αὐτοὺς καὶ δόξασε»²¹. Καὶ κάπου ἄλλοῦ λέγει: «Ἐὰν εἴμαστε παιδιὰ του, εἴμαστε καὶ κληρονόμοι του· κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν

20. Α' Κορ. 15, 22.

21. Ρωμ. 8, 29-30.

σχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν». Καὶ ἀλλαχοῦ· «Εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν». Ὑπὲρ πάσης τοίνυν τῆς ἡμετέρας φύσεως ὁ τοῦ Θεοῦ Θεὸς Λόγος τὴν ἡμετέραν ἀπαρχὴν ἀνελάβετο, ἵνα διὰ πάσης αὐτὴν ἀρετῆς ἀγαγών, εἰς πάλιν μὲν προτρέψῃ τὸν
 5 ἀνταγωνιστὴν, δείξῃ δὲ τὸν ἀθλητὴν ἀήττητον· καὶ τοῦτον μὲν στεφανώσῃ, ἐκείνου δὲ τὴν ἥτταν κηρύξῃ, καὶ καταθαρεῖν αὐτοῦ πάντα παρασκευάσῃ· διὸ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔλεγε, νῦν μὲν, «Εἶδον τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πε-
 σόντα», νῦν δέ, «Ἐὰν μὴ τις εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ
 10 καὶ τὸν ἰσχυρὸν δῆσῃ, πῶς τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσει;», οἰκίαν λέγων τοῦ ἰσχυροῦ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν, ὡς πρὸς ἐκείνον αὐτομολήσασαν, καὶ πᾶν τὸ κελευσθὲν ὑπ' ἐκείνου ποιεῖν ἀνασχομένην καὶ ἀυθαίρετον δουλείαν ἐπισπασαμένην. Καὶ ἀλλαχοῦ δέ, «Θαρσεῖτε», φησὶν, «ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον». Καὶ ἐτέρωθεν
 15 «Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἐκβληθήσεται ἔξω· καὶ γὰρ εἰς τὴν γῆν ὑψωθῶ, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν». Καὶ προϊὼν δὲ τοῦτο λέγει σαφέστερον.

ΙΓ'. Ὅτι κοινὴ τῶν ἀνθρώπων εὐεργεσία ἢ τοῦ Σωτῆρος οἰκονομία.

20 «Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται»· καὶ αὐθις· «Ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν»· πάσης γὰρ ἀπηλλαγμένος αἰτίας, οὐδὲν εἶχε τῶν τοῦ διαβόλου σπερμάτων. Διὸ καὶ τὸ τυραννεῖν κατέπαυσεν, καὶ ἐξέβαλεν ἔξω, καὶ ὑπὸ τῶν πάλαι δουλευόντων πατεῖσθαι πεποίηκε
 25 παρεγγυῶν καὶ λέγων· «Ἴδου δίδωμι ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἐχθροῦ». Ἵνα δὲ καὶ αὐτὴν ἴδωμεν τὴν πρὸς τὸν διάβολον πάλιν, ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Εὐαγγελίων. Ἀνήχθη δὲ οὐχ ὁ Θεὸς Λόγος, ἀλλ' ὁ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ληφθεὶς ναός·

22. Ρωμ. 8, 17.

23. Β' Τιμ. 2, 12.

24. Λουκᾶ 10, 18.

25. Ματθ. 12, 29.

26. Ἰω. 16, 33.

27. Ἰω. 12, 31.

28. Ἰω. 16, 11.

29. Ἰω. 14, 10.

30. Λουκᾶ 10, 19.

31. Ματθ. 4, 1.

βέβαια πάσχουμε μαζί του, για να δοξασθούμε και μαζί του»²². Και ἄλλοῦ· «Ἐάν ὑπομένουμε, καὶ θὰ βασιλεύσομε μαζί του»²³. Γιὰ χάρη λοιπὸν ὅλης τῆς φύσεώς μας ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ προσέλαβε τὴ δική μας ἀπαρχή, ὥστε, ὀδηγώντας την μέσα ἀπὸ κάθε ἀρετή, νὰ προκαλέσει σὲ πάλῃ τὸν ἀνταγωνιστή, καὶ νὰ ἀποδείξει ὅτι ὁ ἀθλητῆς εἶναι ἀνίκητος, καὶ αὐτὸν νὰ τὸν δοξάσει, ἐνῶ ἐκείνου τὴν πράξη νὰ τὴν στηλιτεύσει, καὶ νὰ κάνει ὅλους νὰ κινηθοῦν μὲ θάρρος ἐναντίον του. Γι' αὐτὸ στὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια ἔλεγε, ἄλλοτε, «Εἶδα τὸν Σατανᾶ νὰ πέφτει σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό»²⁴, καὶ ἄλλοτε πάλι, «Ἐάν κάποιος δὲν μπεῖ μέσα στὸ σπίτι τοῦ ἰσχυροῦ καὶ δὲν δέσει τὸν ἰσχυρό, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀρπάξει τὰ σκεύη του;»²⁵. Λέγοντας σπίτι τοῦ ἰσχυροῦ ἐννοεῖ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἣ ὁποία ἔχει αὐτομολήσει πρὸς ἐκεῖνον, ἀνεχόμενη νὰ ἐκτελεῖ ὅ,τι διατάσσει ἐκεῖνος καὶ ἐπισύροντας ἐπάνω της αὐθαίρετη δουλεία. Καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Ἔχετε θάρρος, ἐγὼ νίκησα τὸν κόσμος»²⁶. Καὶ κάπου ἄλλοῦ· «Τώρα γίνεται δίκη τοῦ κόσμου αὐτοῦ, τώρα ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ θὰ πεταχθεῖ ἔξω. Καὶ ἐγὼ ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τὴ γῆ, θὰ σᾶς ἐλκύσω ὅλους πρὸς τὸν ἑαυτό μου»²⁷. Καὶ προχωρώντας τὸ ἀναπτύσσει πρὸ καθαρά.

13. Ὅτι ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Σωτήρα εἶναι κοινὴ εὐεργεσία τῶν ἀνθρώπων.

«Ὅσον ἀφορᾶ τὴν κρίσι, ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἔχει κριθεῖ»²⁸. Καὶ πάλι· «Ἔρχεται ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ, καὶ ἐπάνω μου δὲν ἔχει καμμιά δύναμη»²⁹. Ὦντας δηλαδὴ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε αἰτία, δὲν εἶχε κανένα ἀπὸ τὰ σπέρματα τοῦ διαβόλου. Γι' αὐτὸ καὶ κατάργησε τὴν τυραννία του καὶ τὸν ἔβγαλε ἔξω, καὶ ἔκανε νὰ τὸν καταπατοῦν ἐκεῖνοι ποὺ προηγουμένως ἦταν δοῦλοι του, ἐνθαρρύνοντάς τους καὶ λέγοντας· «Νὰ, σᾶς δίνω τὴν ἐξουσία νὰ πατᾶτε πᾶνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ πᾶνω σὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ»³⁰. Γιὰ νὰ δοῦμε ὅμως καὶ τὴν ἴδια τὴν πάλῃ πρὸς τὸν διάβολο, ὡς πᾶμε στὴν ἱστορία τῶν Εὐαγγελίων³¹. Ὁδηγήθηκε ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὸ Πνεῦμα μετὰ τὴ βάπτισή του στὴν ἔρημο, γιὰ νὰ πειρασθεῖ ἀπὸ τὸν διάβολο. Ὁδηγήθηκε βέβαια ὄχι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὁ ναὸς (ἄνθρωπος) ποὺ προσλήφθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο ἀπὸ τοὺς

οὐ γὰρ τὸν Θεὸν Λόγον εἰς τὴν πρὸς τὸν διάβολον πάλην ἀπήγα-
 γε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ὃν ἐν τῇ Παρθένῳ διέπλασε τῷ Θεῷ
 Λόγῳ ναόν. Ἄσιτος διετέλεσεν ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύ-
 κτας ἰσαριθμούς· οὐ γὰρ ἠθέλησεν ὑπερβῆναι τῶν πάλαι νενη-
 5 στευκώτων τὸ μέτρον, ἵνα μὴ φύγῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁ ἀντίπαλος
 μάχην, ἵνα μὴ γνωρίσας τὸν κρυπτόμενον, φύγῃ τὴν πρὸς τὸ φαι-
 νόμενον πάλην. Τούτου χάριν μετὰ τὸν προειρημένον ἀριθμὸν τῶν
 ἡμερῶν, τῆς ἀνθρωπείας φύσεως τὸ πάθος ὑποφαίνει, καὶ συγ-
 χωρεῖ τῇ πείνῃ χῶραν λαβεῖν, λαβὴν ἐκείνῃ διὰ τῆς πείνης διδούσ
 10 οὐ γὰρ προσελθεῖν ἐτόλμα, πολλὰ περὶ αὐτὸν θεοπρεπῆ γινόμενα
 θεωρῶν· καὶ γὰρ ἄγγελοι τεχθέντος ἐχόρευον, ἀνατείλας ἀστὴρ
 μάγους ἐποδήγησεν εἰς προσκύνησιν, τοὺς τῆς αὐτῆς φάλαγγος
 κορυφαίους, καὶ αὐτὸν ἐώρα πᾶσαν ἐκ παιδὸς μετιόντα δικαιοσύ-
 νην, βδελυττόμενον κακίαν, μυσταπτόμενον πονηρίαν· καὶ ταύτην
 15 κατὰ τὴν εἰς αὐτὸν γεγενημένην πρόρρησιν ὑπὸ τοῦ προφήτου,
 ὅτι «Πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία τοῦ
 ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν»· ἐβόα δὲ καὶ Ἰωάννης «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ
 Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Πατὴρ ἄνωθεν ἐμαρ-
 τύρησεν· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα».
 20 Τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις ἐφοίτησε. Ταῦτα καὶ ὅσα τοιαῦτα τὸν διά-
 βολον καταπλήττοντα προσελθεῖν οὐκ εἶα τῷ τῆς ἡμετέρας φύσε-
 ως ἀθλητῆ· ὡς δὲ τῆς πείνης τὴν προσβολὴν ὑπεδέξατο καὶ τρο-
 φῆς αὐτὸν εἶδεν ἀνθρωπίνης δεόμενον καὶ καρτερεῖν περαιτέρω
 τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν οὐ δυνάμενον, προσέρχεται, λαβὴν οἰόμενος
 25 εὐρηκέναι μεγίστην καὶ νικήσειν ὀραδίως πιστεύων.

ΙΔ'. Τίνι τρόπῳ κατηγωνίσασατο τὸν διάβολον ὁ Δεσπότης Χριστός.

Καὶ καθάπερ ἐν τοῖς πολέμοις τὸν πανταχόθεν τῇ πανοπλίᾳ
 κεκαλυμμένον κατατοξεῦσαί τις ἐθέλων, ὅλον τοῖς ὀφθαλμοῖς πε-
 30 ρισκοπῶν, πόρρωθεν ἐρευνῶν, μέλος γεγυμνωμένον ἐπιζητῶν,

ἀπογόνους τοῦ Δαβίδ. Γιατί τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν ὁδήγησε τὸν Θεὸ Λόγο γιὰ νὰ παλέψει μὲ τὸν διάβολο, ἀλλὰ τὸν ναὸ ποὺ ἔπλασε μέσα στὴν Παρθένο σὲ ναὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου. Νήστεψε σαράντα μέρες καὶ ἄλλες τόσες νύχτες. Δὲν θέλησε νὰ ξεπεράσει τὸ μέτρο ἐκείνων ποὺ εἶχαν νηστέψει παλαιότερα, γιὰ νὰ μὴ ἀποφύγει τὴν πάλη μαζί του ὁ ἀντίπαλος, γιὰ νὰ μὴ καταλάβει ποιὸς κρύβεται, καὶ ἀποφύγει νὰ παλέψει μ' αὐτὸν ποὺ φαινόταν. Γι' αὐτὸ μετὰ ἀπὸ τὶς ἡμέρες ποὺ εἶπαμε, ἐμφανίζει τὸ πάθος τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ ἐπιτρέπει στὴν πείνα νὰ προκληθεῖ, δίνοντας λαβὴ σ' ἐκεῖνον μέσω τῆς πείνας. Γιατί δὲν τολμοῦσε νὰ πλησιάσει, ἐπειδὴ ἔβλεπε νὰ γίνονται πολλὰ γύρω ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἦταν ταιριαστὰ σὲ Θεό. Πράγματι ὅταν γεννήθηκε ἄγγελοι ἔψαλλαν, ἀνέτειλε ἄστρο ποὺ ὁδήγησε τοὺς μάγους γιὰ νὰ τὸν προσκυνήσουν, ἔβλεπε τοὺς κορυφαίους τῆς παρατάξεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο νὰ ἐφαρμόζει κάθε διάταξη τοῦ νόμου, νὰ ἀποστρέφεται τὴν κακία, νὰ σιχάινεται κάθε πονηρία, καὶ αὐτὸ σύμφωνα μὲ τὴν πρόβλεψη ποὺ ἔγινε γι' αὐτὸν ἀπὸ τὸν προφήτη· «Προτοῦ νὰ γνωρίσει τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό, ἀποφεύγει νὰ πειθαρχήσει στὸ κακό, καὶ προτιμᾷ τὸ καλό»³². Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης φώναζε· «Νὰ ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου»³³. Ὁ Πατέρας βεβαίωσε ἀπὸ τὸν οὐρανό· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, σὸν ὁποῖο ἔδειξα τὴν εὐαρέσκειά μου»³⁴. Ἦρθε ἀπὸ πάνω ἢ χάρις τοῦ Πνεύματος. Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια προξενούσαν κατάπληξη σὸν διάβολο, καὶ δὲν τὸν ἄφηναν νὰ ἔρθει κοντὰ σὸν ἀγωνιστὴ τῆς φύσεώς μας. Ὅταν ὅμως δέχθηκε τὴν προσβολὴ τῆς πείνας καὶ τὸν εἶδε νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τροφή, καὶ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἀντέξει περισσότερο ἀπὸ τοὺς παλιούς ἄνδρες, πλησιάζει, νομίζοντας ὅτι βρῆκε πολὺ μεγάλη εὐκαιρία, καὶ πιστεύοντας ὅτι θὰ τὸν νικήσει εὐκολα.

14. Μὲ ποιὸν τρόπο νίκησε τὸν διάβολο ὁ Δεσπότης Χριστός.

Ὅπως σὺς πολέμους, θέλοντας κάποιος νὰ χτυπήσει μὲ βέλος αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀπὸ παντοῦ καλυμμένος μὲ τὴν πανοπλία, παρατηρώντάς τον ὄλον μὲ τὰ μάτια προσεκτικὰ καὶ ψάχνοντάς τον ἀπὸ

ἵνα τὸ βέλος ἐκεῖ ῥίψας τὸν ἀντίπαλον πλήξῃ, οὕτως ὁ διάβολος
 πάσῃ δικαιοσύνῃ τὸν Χριστὸν καθωπλισμένον ὁρῶν καὶ τόπον
 ζητῶν ἀρμόδιον, ἵνα τὸ βέλος ἐκεῖ ἀκοντίσῃ, ὡς εἶδε τὴν πείναν
 ἀναφανεῖσαν, προσέρχεται θαρσαλέως ὡς εὐρῶν τὸ ζητούμενον,
 5 ὡς τοῦ προπάτορος ἐν αὐτῷ θεωρήσας τὸ πάθος. Καὶ γὰρ ἐκεῖνον
 διὰ βρώσεως στερήσας τῆς ἀλύπτου ζωῆς, ἰδρῶτι καὶ ταλαιπωρίᾳ
 καὶ θανάτῳ συνέξενε· προσέρχεται τοίνυν λέγων· «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ
 Θεοῦ, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται». Οὐκ ἂν δὲ τοῦτο
 πεποιήκεν, εἰ μὴ τὸ πάθος τῆς πείνης ὁ Σωτὴρ κατεδέξατο· καὶ
 10 τοῦτο μάθοι τις ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα σαφῶς ὡς γὰρ ἠττήθη παλαι-
 σας καὶ διὰ τῆς πείρας ἔμαθεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὃν οἱ προφήται
 προεκήρυξαν, ἅπαντες, οὐδὲ τὴν θεάν αὐτοῦ προσιόντος φέρειν
 ἐτόλμησεν, ἀλλ' εὐθύς ἐδραπέτευσεν, νῦν μὲν βοῶν, «Τί ἡμῖν καὶ
 σοί, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; τί ἤλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;», νῦν δέ,
 15 «Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὀρκίζω σε μὴ με βασανίσῃς».
 Οὕτως ἐδεδοίκει καὶ κριτὴν ὠμολόγει· τότε πρὸ τῆς πείρας οὐ
 τοιούτοις ἐκέχρητο ῥήμασιν, ἀλλὰ θαρρῶν προσῆει λέγων· «Εἰπέ
 ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται». Τῆς μὲν γὰρ ἄνωθεν ἐλθούσης
 φωνῆς ἤκουσα», φησί, «τοῦτό σε καλεσάσης, ἀπιστῶ δὲ ἕως ἂν
 20 λάβω τὴν πείραν διδάσκαλον. Πείσόν με διὰ τῶν πραγμάτων, ὡς
 ὁ κέκλησαι, ἀληθῶς ὑπάρχεις. Ἄν γὰρ τοῦτο μάθω, φεύξομαι
 καὶ δραπετεύσω καὶ τὴν πρὸς σὲ παραιτήσομαι πάλιν· οἶδα γὰρ
 ὅσον ἐμοῦ καὶ σοῦ τὸ διάφορον. Δειῖξον τοίνυν τὸ θαῦμα καὶ τὴν
 θαυματουργίαν, δίδαξον τὸν τοῦ θαύματος ποιητὴν· «Εἰπέ ἵνα οἱ
 25 λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται».

Τούτων ἀκούσας κρύπτει μὲν τὴν θεότητα, ἐκ δὲ τῆς ἀνθρω-
 πείας διαλέγεται φύσεως «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ», λέγων, «ζήσεται
 ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ ῥήματι διὰ στόματος ἐκπορευομένῳ Θε-
 οῦ». Δύναμαι, φησὶν, ἄνευ ἄρτου τραφήναι. Οὐ μόνον γὰρ ἄρτοις
 30 ἢ τῶν ἀνθρώπων συγκροτεῖται ζωὴ, ἀλλὰ ῥῆμα Θεοῦ ἀρκεῖ πᾶ-

35. Ματθ. 4, 3.

37. Λουκᾶ 8, 28.

36. Ματθ. 8, 29.

38. Ματθ. 4, 4.

μακριά, ζητεῖ νὰ βρεῖ κάποιο μέλος του γυμνὸ γιὰ νὰ ρίξει ἐκεῖ τὸ βέλος καὶ νὰ τραυματίσει τὸν ἀντίπαλο, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος, βλέποντας τὸν Χριστὸ ὄπλισμένον καλὰ μὲ ὄλο τὸν νόμο καὶ ζητώντας μέρος κατὰλληλο γιὰ νὰ ἐξακοντίσει τὸ βέλος, μόλις εἶδε τὴν πείνα νὰ ἐμφανίζεται, πλησιάζει μὲ θάρρος, ἀφοῦ βρῆκε αὐτὸ ποῦ ζητοῦσε, ἐπειδὴ εἶδε σ' αὐτὸν τὸ πάθος τοῦ προπάτορα. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνον μὲ τὴ βρώση τοῦ στέρησε τὴν ἀμέριμνη ζωὴ, καὶ τὸν συνέδεσε μὲ τὸν ἰδρώτα καὶ τὴν ταλαιπωρία καὶ τὸν θάνατο. Πλησιάζει λοιπὸν λέγοντας: «Ἐὰν εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πὲς νὰ γίνουν αὐτὲς οἱ πέτρες ἄρτοι»³⁵. Καὶ δὲν θὰ τὸ ἔκανε αὐτό, ἐὰν ὁ Σωτὴρας δὲν εἶχε δεχθεῖ τὸ πάθος τῆς πείνας. Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νὰ τὸ μάθει κανεὶς μὲ σαφήνεια ἀπὸ ὅσα ἀκολουθοῦν. Γιατὶ ὅταν νικήθηκε παλεύοντας καὶ μὲ τὴν πείρα ποῦ ἔλαβε ἔμαθε, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ προεῖπαν ὅλοι οἱ προφῆτες, δὲν τολμοῦσε οὔτε τὸ πρόσωπό του νὰ δεῖ, ὅταν τὸν πλησίαζε ὁ Χριστός, ἀλλὰ ἀμέσως δραπέτευε, ἄλλοτε φωνάζοντας, «Τὴ σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ σὲ σένα, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ ἦρθες ἐδῶ πρόωρα γιὰ νὰ μᾶς βασανίσεις;»³⁶, καὶ ἄλλοτε πάλι: «Γνωρίζω ποιὸς εἶσαι, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, σὲ παρακαλῶ μὴ μὲ βασανίσεις»³⁷. Τόσο πολὺ τὸν φοβόταν καὶ ὁμολογοῦσε ὅτι εἶναι κριτῆς. Τότε ὅμως, προτοῦ νὰ τὸν γνωρίσει, δὲν χρησιμοποιοῦσε τέτοια λόγια, ἀλλὰ πλησίασε μὲ θάρρος λέγοντας: «Πὲς νὰ γίνουν αὐτὲς οἱ πέτρες ἄρτοι». Γιατὶ τὴ φωνὴ ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ (κατὰ τὴ βάπτιση) τὴν ἄκουσα, λέγει, ποῦ σὲ ὀνόμαζε Υἱό, δὲν πιστεῦω ὅμως μέχρι νὰ μὲ διδάξει ἡ πείρα. Πείσε με στὴν πράξη ὅτι εἶσαι αὐτὸ ποῦ ὀνομάστηκες. Γιατὶ, ἂν τὸ μάθω αὐτὸ θὰ φύγω καὶ θὰ δραπευτεύσω, καὶ θὰ ἐγκαταλείψω τὴν πάλη μαζί σου. Γιατὶ γνωρίζω πόσο μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ σὲ σένα. Δεῖξε μου λοιπὸν τὸ θαῦμα καὶ τὴ θαυματουργικὴ σου δύναμη, μάθε μου ποιὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ θαύματος, «Πὲς νὰ γίνουν αὐτὲς οἱ πέτρες ἄρτοι».

Ἀκούοντας αὐτὰ, ἔκρουσε τὴ θεϊκὴ του φύση καὶ μίλησε μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, λέγοντας: «Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ζήσει μόνο μὲ ἄρτο, ἀλλὰ μὲ κάθε λόγο ὁ ὁποῖος βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ»³⁸. Μπορῶ, λέγει, νὰ τραφῶ καὶ χωρὶς ἄρτο. Γιατὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων δὲν συντηρεῖται μόνο μὲ ἄρτους, ἀλλὰ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι

σαν τῶν ἀνθρώπων διαθρέψαι τὴν φύσιν· οὕτως ὁ Ἰσραηλιτικὸς
 διετροφή λαός, τεσσαράκοντα ἔτη συλλέγων τὸ μάννα, καὶ θήρας
 ἀπολαύων ὀρνίθων πεπεδημένης βουλή Θεοῦ· καὶ Ἡλίας κόρα-
 5 κας ἐστιάτορας ἔσχε, καὶ Ἐλισαῖος ἀγρίοις λαχάνοις τοὺς θιασώ-
 τας διέθρεψε. Καὶ τί με δεῖ τὰ παλαιὰ καταλέγειν; Ἰωάννης οὗτος
 ὁ ἔναγχος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτίζων, πᾶσάν τε τὴν ἡλικίαν ἐν τῇ
 ἐρήμῳ διατελέσας, ἀκρίσι τρέφεται, καὶ μελιττῶν ἀγρίων καρπῶ·
 οὐδὲν τοίνυν ἀπεικὸς καὶ ἡμᾶς ἀπὸ Θεοῦ ξένη ἐστιαθῆναι τροφή,
 καὶ ἄρτου μὴ δεηθῆναι.

10 Τούτων ἀκούσας ὁ διάβολος, ἤλγησε μὲν ὡς ἡττηθείς, οὐκ
 ἀπηγόρευσε δὲ τὴν νίκην, ἀκούσας ὡς ἄνθρωπος εἶη· διὸ δευτέ-
 ραν αὐτῷ καὶ τρίτην αὐθις πείραν προσάγει, πῆ μὲν λέγων, «Εἰ
 Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἄνωθεν κάτω», πῆ δὲ τὰς βασιλεί-
 15 ας τῆς οἰκουμένης ὑποδεικνύς, καὶ ταύτας ἀντιδώσειν ὑπισχνού-
 μενος, εἰ πρότερον παρ' αὐτοῦ τὴν προσκύνησιν λάβοι· ὡς δὲ πάλ-
 λιν αὐτὸν τῶν παλαιῶν νομίμων ἀνέμνησε, «Γέγραπται», λέγων,
 «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις»,
 καὶ ἐδίδαξεν ὅτι οὐκ ἀνέξεται ἑτέρῳ τινὶ τὸ θεῖον γέρας προσενεγ-
 20 κεῖν, καὶ ἑτέρων δὲ ὑπομέμνησε ῥημάτων τοῦ Θεοῦ καὶ διδαγμά-
 των διαγορευόντων μὴ πειράζειν τὸν τῶν ὅλων Θεόν, ὁ μὲν ἀπέ-
 δρα, τῆς ἡττης τὴν αἰσχύνῃ οὐ φέρων, καὶ δειλιῶν καὶ τρέμων
 καὶ τῆς τυραννίδος ἐκβληθήσασθαι προσδοκῶν. Πάντα γὰρ αὐτοῦ
 κενώσας τὰ βέλη καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀπάτης τὰς πάλας προσ-
 25 ενεγκῶν, ἄτρωτον εὔρε καὶ ἀήττητον τὸν ἀθλητὴν. Καὶ ὡς τῷ
 Ἀδὰμ προσελθὼν, οὐχ εὔρεν ὃν προσεδόκησεν· ἄγγελοι δὲ τῷ
 νικητῇ προσιόντες, οἱ πόρρωθεν ἑώρων τὴν πάλην, καθάπερ τινὲς
 ἐρασταὶ διηκόνουν, ἐχόρευον, εὐφήμουν τὸν ἀθλητὴν, ἐστεφά-
 νουν, ἀνεκήμενον, ἔχαιρον ἐπὶ τῇ τῶν ὁμοδούλων ἀνθρώπων
 ἐλευθερίᾳ, ἐγάννυντο τοῦ ἀντιπάλου τὴν ἡτταν ὁρῶντες.

30 **ΙΕ'. Ὅτι, εἰ νοῦν οὐκ ἀνέλαβεν, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς ἢ κατὰ
 τοῦ διαδόλου νίκη. Κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου.**

Ταῦτα τὴν Ἀπολιναρίου ἐλέγχει ματαιολογίαν, ὅς ἀντὶ νοῦ

39. *Εξ. 16, 35.

40. *Εξ. 16, 13.

41. Γ Βασ. 17, 6.

42. Δ' Βασ. 4, 39.

43. Ματθ. 3, 4.

44. Ματθ. 4, 5.

45. Ματθ. 4, 9-10.

ἀρκετὸς νὰ θρέψει ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἔτσι συντηρήθηκε ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς σαράντα χρόνια μαζεύοντας τὸ μάννα³⁹, καὶ τρώγοντας πουλιὰ δεσμευμένα μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ⁴⁰. Καὶ ὁ Ἡλίας εἶχε ἐστιάτορες κόρακες⁴¹, καὶ ὁ Ἐλισσαῖος ἔθρεψε τοὺς θιασῶτες του μὲ ἄγρια χόρτα⁴². Καὶ γιατί πρέπει ν' ἀναφέρω τὰ παλιὰ; Ὁ πρόσφατος αὐτὸς Ἰωάννης πού βάπτισε στὸν Ἰορδάνη καὶ ἔζησε ὅλα του τὰ χρόνια στὴν ἔρημο, τρεφόταν μὲ ἀκρίδες καὶ μὲ μέλι ἄγριων μελισσῶν⁴³. Καθόλου ἀφύσικο λοιπὸν νὰ τραφοῦμε καὶ ἐμεῖς ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ παράδοξη τροφή καὶ νὰ μὴ χρειασθοῦμε ἄρτο.

Ἀκούοντάς τα αὐτὰ ὁ διάβολος, πόνεσε βέβαια πού ἠττήθηκε, ἀλλὰ δὲν ἀπέκλεισε τὴ νίκη, καθὼς ἀκουσε ὅτι εἶναι ἀνθρώπος. Γι' αὐτὸ τοῦ ἔκανε δεύτερη καὶ τρίτη δοκιμασία, ἄλλοτε λέγοντας, «Ἐὰν εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πέσε ἀπὸ πάνω κάτω»⁴⁴, ἄλλοτε πάλι δείχνοντάς του τίς βασιλεῖες ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ὑποσχόμενος ὅτι θὰ τοῦ τίς δώσει ὅλες, ἐὰν προηγουμένως τὸν προσκυνήσει. Ὅταν ὁμως πάλι τοῦ θύμισε τίς παλιές διατάξεις τοῦ νόμου, λέγοντας, «Ἐχει γρσφεῖ, νὰ προσκυνεῖς τὸν Κύριο καὶ Θεὸ σου, καὶ μόνο αὐτὸν νὰ λατρεύεις»⁴⁵, καὶ τὸν δίδαξε ὅτι δὲν θὰ ἀνεχθεῖ νὰ προσφέρει τὸ θεϊκὸ βραβεῖο σὲ ἄλλον, καὶ τοῦ ὑπενθύμισε καὶ ἄλλα λόγια τοῦ Θεοῦ πού λένε νὰ μὴ θέτουν σὲ δοκιμασία τὸν Θεὸ τῶν ὅλων, ἐκεῖνος δραπέτευσε, μὴ ὑποφέροντας τὴ ντροπὴ τῆς ἠττας του, φοβούμενος καὶ τρέμοντας καὶ περιμένοντας νὰ ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ τὴν τυραννία του. Γιατί, ἀφοῦ ἐξάντλησε ὅλα τὰ βέλη του, καὶ ἀφοῦ χρησιμοποίησε ὅλα τὰ σπαθιά τῆς ἀπάτης, βρῆκε τὸν ἀγωνιστὴ ἄτρωτο καὶ ἀνίκητο. Καί, ἐνῶ τὸν πλησίασε ὅπως τὸν Ἀδάμ, δὲν τὸν βρῆκε ὅπως περίμενε. Καὶ ἀφοῦ πλησίασαν τὸν νικητὴ ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦσαν τὴν πάλη ἀπὸ μακριά, σὰν κάποιοι ἐραστὲς τὸν ὑπηρετοῦσαν, ἔψαλλαν, ἐπευφημοῦσαν τὸν ἀγωνιστὴ, τὸν δόξαζαν, τὸν διακήρυτταν, χαίρονταν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν συνδούλων ἀνθρώπων, ἔλαμπαν ἀπὸ χαρὰ βλέποντας τὴν ἠττα τοῦ ἀντιπάλου.

15. Ὅτι, ἐὰν δὲν προσέλαβε νοῦ, ἡ νίκη ἐναντίον τοῦ διαβόλου δὲν σημαίνει τίποτε γιὰ μᾶς. Κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου

Αὐτὰ ἐλέγχουν τὴν ματαιολογία τοῦ Ἀπολιναρίου, ὁ ὁποῖος

τὸν Θεὸν Λόγον ἐνοικῆσαι λέγει τῇ προσληφθείσῃ σαρκί. Εἰ γὰρ
 νοῦν οὐκ εἶχεν ἀνθρώπινον ἢ ἀναληφθεῖσα φύσις, Θεὸς μὲν ὁ
 πρὸς τὸν διάβολον ἀγωνισάμενος ἦν, Θεὸς δὲ ὁ τὴν νίκην ἀναδη-
 σάμενος· Θεοῦ δὲ νενικηκότος, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἀπωνάμην τῆς
 5 νίκης, ὡς οὐδὲν εἰς ταύτην εἰσενεγκῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐντεῦθεν
 εὐφροσύνης γεγύμνωμαι, ὡς ἐπὶ τροπαίοις γαυριῶν ἀλλοτριόις, ὁ
 δὲ διάβολος αὐχεῖ καὶ κομπάζει καὶ μέγα φρονεῖ καὶ σεμνύνεται,
 ὡς Θεῶ παλαίσας καὶ ὑπὸ Θεοῦ ἠττηθείς· μέγα γὰρ αὐτῷ καὶ τὸ
 ἠττηθῆναι ὑπὸ Θεοῦ· ὅτι εἰ ὁ Θεὸς Λόγος ἦν ἀντὶ νοῦ ἐν τῷ λη-
 10 φθέντι, καὶ ὁ διάβολος δικαιολογίαις χρήσαιτο ἂν εὐλόγοις καὶ
 εἴποι ἂν εἰκότως· Ἐγὼ, Δέσποτα καὶ ποιητὰ τῶν ὄλων, οὐ πρὸς
 σὲ τὴν μάχην ἀνεδεξάμην· οἶδα γὰρ σου τὴν ἀξίαν, ἐπίσταμαι τὴν
 ἐξουσίαν, γινώσκω τὴν δεσποτείαν. Ὁμολογῶ τὴν δουλείαν, εἰ
 καὶ ἀποστασίαν νοσῶ, παραχωρῶ δὲ καὶ ἀγγέλοις τῆς νίκης καὶ
 15 πᾶσι τοῖς οὐρανίοις δήμοις, ὧν ποτε καὶ ὁ ταλαίπωρος εἰς ὑπῆρ-
 χον ἐγὼ, τὴν δὲ μάχην πρὸς τοῦτον ἀνεδεξάμην, ὃν ἀπὸ πληοῦ
 μὲν διέπλασας, κατ' εἰκόνα δὲ σὴν ἐποίησας καὶ ἐτίμησας τῷ
 λόγῳ, καὶ παραδείσου πολίτην κατέστησας, καὶ γῆς καὶ θαλάττης
 δεσπότην ἀπέφηνας τοῦτον μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας νικῶν καὶ
 20 θάλλων καὶ τῷ θανάτῳ παραπέμπων διατελῶ· τοῦτον εἰς τὸ στά-
 διον ἀγαγῶν καὶ παλαίειν ἐμοὶ κελεύσας, γενοῦ θεατῆς αὐτὸς καὶ
 τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης· εἰ δὲ βούλει καὶ τὰ παιδοτριβίου
 ποιεῖν, δίδαξον παλαίειν, ὑπόδειξον αὐτῷ τὰς τῆς νίκης λαβὰς,
 ἄλειψον ὡς θέλεις, μόνον μὴ συμμαχήσης παλαίοντι. Οὐ γὰρ
 25 οὕτω θρασὺς ἐγὼ καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξεστηκῶς, ὡς σοὶ τῷ Ποιητῇ
 παλαίειν ἐπιχειρῆσαι. Ταῦτα ἂν εἶπεν ὁ διάβολος δικαίως πρὸς
 τὸν Σωτῆρα Χριστόν, εἶπερ οὐκ ἄνθρωπος ἦν, ἀλλὰ Θεός, ὁ ἀντὶ
 ἀνθρώπου παλαίων. Εἰ γὰρ νοῦς ἀνθρώπινος οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ,
 Θεὸς ἀντὶ νοῦ ὑπάρχων, τὰ τῷ κῶ ἐνήργει προσήκοντα· Θεὸς μὲν
 30 ἦν ὁ τῷ σώματι συμπεινάσας, Θεὸς δὲ ὁ διψήσας καὶ κοπιάσας

λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος κατοίκησε μέσα στὴ σάρκα πού προσέλαβε, στὴ θέση τοῦ νοῦ. Γιατί, ἐὰν ἡ φύση πού προσελήφθη δὲν εἶχε ἀνθρώπινο νοῦ, τότε ἦταν Θεὸς αὐτὸς πού ἀγωνίσθηκε μὲ τὸν διάβολο, ἀλλὰ Θεὸς ἦταν καὶ ἐκεῖνος πού στεφανώθηκε μὲ τὴν νίκη. Καὶ ἐὰν νίκησε ὁ Θεός, ἐγὼ βέβαια δὲν ὠφελήθηκα καθόλου ἀπὸ τὴν νίκη, ἀφοῦ δὲν συνέβαλα σ' αὐτὴν καθόλου, ἀλλ' ἔχασα καὶ τὴν χαρὰ ἀπὸ τὴν νίκη αὐτὴ, ἐπειδὴ καυχόμουν γι' ἄξενες νίκες. Ἀντίθετα ὁ διάβολος καυχιέται καὶ ὑπερηφανεύεται καὶ ἀλαζονεύεται καὶ καμαρώνει, ἐπειδὴ πάλεψε μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἠττήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸν ἦταν πολὺ σπουδαῖο τὸ ὅτι ἠττήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατί, ἐὰν στὸν ἀνθρώπο πού προσλήφθηκε ἦταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀντὶ τοῦ νοῦ του, καὶ ὁ διάβολος θὰ μπορούσε νὰ προβάλλει εὐλογες δικαιολογίες καὶ νὰ πεῖ ἐνδεχομένως· Ἐγὼ, Δέσποτα καὶ Δημιουργεῖ τῶν ὅλων, δὲν ἀνέλαβα τὴ μάχη ἐναντίον σου· γιατί γνωρίζω τὴν ἀξία σου, γνωρίζω πολὺ καλὰ τὴν ἐξουσία σου, καὶ ἀναγνωρίζω τὴν κυριότητά σου. Ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι δοῦλος σου, ἔστω καὶ ἂν εἶμαι ἀποστάτης, καὶ παραχωρῶ ἀκόμα καὶ στοὺς ἀγγέλους τὴν νίκη, καὶ σὲ ὅλες τὶς οὐράνιες δυνάμεις, ἕνας ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἤμουν κι' ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος. Ἀνέλαβα ὅμως τὴ μάχη πρὸς αὐτὸν τὸν ὁποῖο ἔκανες ἀπὸ πηλό, τὸν δημιουργησες σύμφωνα μὲ τὴ δική σου εἰκόνα, τὸν ἐτίμησες μὲ τὸν λόγο, τὸν ἐγκατέστησες κάτοικο τοῦ παραδείσου, καὶ τὸν διόρισες κύριο τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας. Αὐτὸν μέχρι σήμερα τὸν νικῶ καὶ τὸν χτυπῶ καὶ τὸν παραπέμπω στὸν θάνατο. Αὐτὸν, ἀφοῦ τὸν ἔφερες στὸ στάδιο καὶ τὸν διέταξες νὰ παλέψει μὲ μένα, γίνε σὺ ὁ ἴδιος θεατῆς καὶ ἀγωνοθέτης τῶν παλαιστικῶν ἀγώνων. Ἐὰν μάλιστα θέλεις νὰ παίξεις καὶ τὸν ρόλο τοῦ γυμναστῆ, δίδαξέ τον νὰ παλεύει, δείξε του τὶς λαβὲς τῆς νίκης, ἄλειψέ τον ὅπως θέλεις, μόνο νὰ μὴ συμμαχήσεις μαζί του κατὰ τὴν πάλη. Γιατί ἐγὼ δὲν εἶμαι τόσο πολὺ θρασὺς καὶ παράλογος, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσω νὰ παλέψω μὲ σένα τὸν Δημιουργό. Αὐτὰ θὰ μπορούσε δίκαια νὰ πεῖ ὁ διάβολος στὸν Σωτῆρα Χριστό, ἐὰν δὲν ἦταν ἀνθρώπος, ἀλλὰ Θεός, αὐτὸς πού πάλευε στὴ θέση ἀνθρώπου. Γιατί, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε σ' αὐτὸν ἀνθρώπινος νοῦς, στὴ θέση αὐτοῦ θὰ ὑπῆρχε Θεός, ὁ ὁποῖος θὰ ἔκανε αὐτὰ πού θὰ ἔκανε ὁ νοῦς. Ἔτσι ἦταν Θεὸς αὐτὸς πού πείνασε μαζί μὲ τὸ σῶμα, Θεὸς αὐτὸς πού δίψα-

καὶ ἄλλα πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὑπομείνας παθήματα. Εἰ δὲ Θεὸς ὁ παλαίσας καὶ νικήσας, καὶ γὰρ τοῦ νίκους ἐστέρημαι, Θεὸς δὲ ὁ τὴν δικαιοσύνην ἅπασαν κατορθώσας. Εἶπερ, ὡς φασιν οἱ τῆς Ἀπολιναρίου τερθρείας ὁμολογηταί, ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν καὶ ἐν 5 ἀνθρωπίνῳ νοῖ πληρῶσαι τῆς δικαιοσύνης τοὺς νόμους, οὐκ ἀνελάβετο τοῦτον ὁ Θεὸς Λόγος.

Ις. Ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες ἀπολογίαν ἔχουσιν, εἰ ὡς ἀσθενῆ τὸν νοῦν οὐκ ἀνέλαβεν ὁ Θεὸς Λόγος.

Τοῦτο δὲ λέγοντες, πρῶτον μὲν ἀδυναμίαν προσάπτουσιν οὐ 10 τὴν τυχοῦσαν αὐτῷ τῷ Θεῷ, εἶπερ, ὡς φασιν, οὐχ οἷόν τε ἦν τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου συνόντος δικαιῶσαι τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειτα δὲ καὶ πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι καὶ τοὺς θείους νόμους παραβαίνουσιν ἀπολογίας ὑπανοίγουσι θύραν. Εἶποιεν γὰρ εἰκότως πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν· Οὐκ ἀσύγνωστα, Δέσποτα, πεπλημμελήκα- 15 μεν, οὐδὲ τιμωρίας ἄξια, νοῦν ἡγεμόνα λαβόντες ἀσθενῆ καὶ φυλάττειν τοὺς σοὺς οὐκ δυνάμενον νόμους. Καὶ μαρτυροῦσι πατριάρχαι καὶ προφῆται καὶ τῶν θεοφιλῶν ἀνθρώπων τὰ τάγματα, τῶν τε πρὸ τοῦ νόμου, καὶ τῶν μετὰ τὸν νόμον, οἱ ἐν ἀζυγίᾳ, οἱ ἐν ζυγῷ, οἱ ἐν πλούτῳ, οἱ ἐν ἀκτησίᾳ πληρῶσαί σου τὰς ἐντολάς μὴ 20 δυνηθέντες διὰ τοῦτον· καὶ ταῦτα τῷ παναγίῳ σου Πνεύματι βοηθοῦμενοι. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Αὐτός, ὃ Δέσποτα, ἐν σαρκὶ παραγένοντας, καὶ σάρκα μὲν ἡμετέραν ἀνέλαβες, τὸν δὲ νοῦν ὡς κωλύοντα τῆς ἀρετῆς τὴν κτῆσιν καὶ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀπάτην ῥαδίως ὑποδεχόμενον ἀπέρριψας, καὶ οὐκ ἡνέσχου λαβεῖν γέγο- 25 νας δὲ ἀντὶ νοῦ τῆ σαρκί, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ τὴν δικαιοσύνην κατώρθωσας. Τούτῳ τῷ τρόπῳ τὴν ἁμαρτίαν νενίκηκας. Θεὸς γὰρ ὑπάρχεις, βουλῇ ποιῶν τὸ δοκοῦν, νεύματι μετασκευάζων τὰ πράγματα. Ἡμεῖς δὲ νοῦν ἔχοντες τὸν ἀνθρώπινον, ὃν ἀναλαβεῖν οὐκ ἠθέλησας, ἀναγκαίως ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν τυγχάνομεν, τοῖς 30 σοῖς ἀκολουθησαί ἔχνεσιν οὐκ ἰσχύσαντες. Τί γὰρ νοῦς ἀνθρώπι-

σε, κουράσθηκε και ὑπέστη ὅλα τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα πάθη. Καὶ ἐὰν ἦταν Θεὸς αὐτὸς ποὺ νίκησε, τότε καὶ ἐγὼ ἔχω στερηθεῖ τὴ νίκη, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐφάρμοσε ὅλες τὶς διατάξεις τοῦ νόμου. Ἐπειδὴ, ὅπως λένε οἱ ὄπαδοὶ τῆς σοφιστικῆς λεπτολογίας τοῦ Ἀπολιναρίου, ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐκπληρώσει τὶς νομικὲς διατάξεις ἔχοντας ἀνθρώπινον νοῦ, γι' αὐτὸ δὲν προσέλαβε νοῦν ὁ Θεὸς Λόγος.

16. Ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἁμαρτάνουν εἶναι δικαιολογημένοι, ἐὰν ὁ Θεὸς Λόγος δὲν προσέλαβε τὸν νοῦ ἐπειδὴ ἦταν ἀδύναμος.

Λέγοντας ὅμως αὐτό, πρῶτον ἀποδίδουν στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ ὄχι συνηθισμένη ἀδυναμία, ἐφόσον, ὅπως λένε, ἐὰν συνυπῆρχε ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ δικαιώσῃ τὸν ἄνθρωπο. Ἐπειτα καὶ σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ παραβαίνουν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ ἀνοίγουν πόρτα δικαιολογίας. Γιατὶ θὰ μπορούσαν δικαιολογημένα νὰ ποῦν στὸν Θεὸ τῶν ὅλων· Δὲν ἁμαρτήσαμε ἀσυγχώρητα, Κύριε, δὲν κάναμε πράγματα ἄξια τιμωρίας, ἀφοῦ εἴχαμε ὡς ὁδηγὸ μας νοῦ ἀδύναμον, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ φυλάξῃ τοὺς νόμους. Καὶ τὸ βεβαιώνουν αὐτὸ πατριάρχες, προφῆτες καὶ τὰ τάγματα τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκείνων ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο καὶ αὐτῶν ποὺ ἔζησαν μετὰ τὸν νόμο, αὐτοὶ ποὺ ἦταν χωρὶς ζυγὸ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ βρισκόνταν κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ, οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἀκτῆμονες, ποὺ ἐξαιτίας τοῦ νοῦ δὲν μπόρεσαν νὰ τηρήσουν τὶς ἐντολές, καὶ ὅλα αὐτὰ, ἂν καὶ εἶχαν βοηθό τους τὸ πανάγιο Πνεῦμα σου. Καὶ γιατί πρέπει νὰ λέμε πολλά; Σὺ ὁ ἴδιος, Κύριε, ἔγινες ἄνθρωπος, καὶ προσέλαβες τὴ δική μας σάρκα, ἀλλὰ τὸν νοῦ τὸν ἀπέρριψες, ἐπειδὴ ἐμπόδιζε τὴν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπειδὴ δεχόταν εὐκολα τὴν ἀπάτη τῆς ἁμαρτίας, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀνέχθηκες νὰ τὸν προσλάβεις. Καὶ πῆρες τὴ θέση τοῦ νοῦ στὴ σάρκα, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ κατόρθωσες τὴ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο νίκησες τὴν ἁμαρτία. Γιατὶ εἶσαι Θεὸς κάνοντας μὲ τὴ θέλησή σου αὐτὸ ποὺ νομίζεις σωστό, μετατρέποντας τὰ πράγματα μὲ ἓνα νεῦμα σου. Ἐμεῖς ὅμως, ἔχοντας νοῦ ἀνθρώπινο, τὸν ὁποῖο ἐσὺ δὲν θέλησες νὰ προσλάβεις, ἀναγκαστικὰ εἴμαστε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἐπειδὴ δὲν μπορέσαμε νὰ ἀκολουθήσουμε τὰ δικά σου ἴχνη. Γιατὶ τί εἶναι ὁ

νος πρὸς Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν καὶ φῶς καὶ δικαιοσύνην καὶ ζωὴν καὶ τὰς ἄλλας ἐνεργείας τῆς σῆς οὐσίας, αἱ καθάπερ ἀκτῖνες καὶ λαμπηδόνες ἐκ τῆς σῆς ἀνίσχουσι φύσεως· Ταῦτ' ἂν εἰκότως εἴποιεν οἱ τῇ ἁμαρτίᾳ δουλεύειν αἰρούμενοι, εἴπερ ὁ
5 Θεὸς Λόγος ἀληθῶς ἂν συναλέαθεν ἄνθρωπον, τούτῳ τῷ τρόπῳ μηχανησάμενος τὸ ἀναμάρτητον.

ΙΖ'. Κατασκευή, ὅτι εὐλογος ἡ τοῦ νοῦ ἀνθρωπίνου ἀνάληψις.

Ἄλλὰ τὴν μὲν ἀδολεσχίαν ἐκείνων καταλίπωμεν ἐπὶ τοῦ πα-
10 ρόντος, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἐπανέλθωμεν, καὶ δεῖξωμεν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίαν ἀναγκαίως γεγενημένην. Ἐπειδὴ γὰρ ἅπας ὁ ἄνθρωπος ἠπατήθη καὶ ἅπας ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἐγένετο, καὶ πρὸ τοῦ σώματος δὲ τὴν ἀπάτην ὁ νοῦς ὑπεδέξατο, ἡ τοῦ νοῦ γὰρ πρότερον συγκατάθεσις τὴν ἁμαρτίαν
15 σκιαγραφεῖ, εἴθ' οὕτως διὰ τῆς ἐνεργείας τὸ σῶμα ταύτην μορφοῖ, εἰκότως ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὴν πεπτωκυῖαν φύσιν ἀναστήσῃ βουλούμενος, πᾶσι χεῖρα ὀρέγει, καὶ κεκμημένην ἐγείρει τὴν σάρκα, φημί καὶ τὸν νοῦν, ὃς ἐγεγόνει κατ' εἰκόνα τοῦ Κτίσαντος· ἀόρατός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἀθέατος, ἀνέφικτος τε καὶ ἀκατάληπτος, οὐδ'
20 ἑαυτὸν ἐπιστάμενος, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀπερίγραφος· εἴπερ εἰς τὴν τῶν λογισμῶν ἀποβλέψωμεν φαντασίαν, ἡγεμονία τε καὶ ἐξουσία τετμημένος, τέχναις καὶ ἐπιστήμαις κεκοσμημένος, βραχὺς τις καὶ νέος δημιουργός, ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, τοῦ Δημιουργοῦ μιμητής, βασιλεὺς τῆς ὀρωμένης κτίσεως, ἢ βασιλέως
25 εἰκῶν, φόρους συλλέγων ἐκ γῆς, ἐκ θαλάττης, ἐξ ἀέρος, ἐξ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων, ἐξ οὐρανοῦ καὶ νεφῶν, ἐκ προβάτων καὶ βοῶν καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν, μᾶλλον δὲ πάντας αὐτῶν τοὺς καρποὺς δρεπόμενος δι' αὐτὸν γὰρ ἐγένετο τὰ ὀρώμενα· Θεὸς γὰρ τούτων ἀπροσδεής

30 Οὐκ οὖν ἠτίμασε τὸν οὕτω τίμιον, τὸν θεραπείας δεόμενον οὐδὲ τὸ φθειρόμενον καὶ νόσῳ καὶ γῆρα δουλεύον καὶ θανάτῳ ἀνέλαβε, τὸ δὲ λογικὸν καὶ ἀθάνατον καὶ κατ' εἰκόνα γεγενημέ-

άνθρώπινος νοῦς μπροστὰ στή δύναμη καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ φῶς καὶ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἄλλες ἐνέργειες τῆς οὐσίας σου, οἱ ὅποιοι ἀνατέλλουν σὰν ἀκτῖνες καὶ λάμπει ἀπὸ τὴ δική σου φύση; Αὐτὰ θὰ μπορούσαν δικαίως νὰ ποῦν αὐτοὶ ποὺ προτιμοῦν νὰ ὑπηρετοῦν τὴν ἁμαρτία, ἐὰν πράγματι ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε τὸν ἄνθρωπο, ἐξασφαλίζοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν ἀναμαρτησία.

17. Ἀπόδειξη, ὅτι ἡ πρόσληψη τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ ἦταν εὐλογία.

“Ὅμως ἂς ἀφήσουμε πρὸς τὸ παρὸν τὴ φλυαρία ἐκείνων, καὶ ἂς ξαναγυρίσουμε ἐμεῖς στὸ θέμα μας, καὶ ἂς ἀποδείξουμε ὅτι ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Σωτήρα μας ὑπῆρξε ἀπαραίτητη. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος ἐξαπατήθηκε καὶ ὅλοι ὑποδουλώθηκαν στὴν ἁμαρτία, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ σῶμα τὴν ἀπάτη τὴ δέχθηκε ὁ νοῦς, γιατί πρῶτα ἡ συγκατάθεση τοῦ νοῦ σκιαγραφεῖ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἔτσι τὸ σῶμα τὴν ὑλοποιεῖ στὴν πράξη, δικαιολογημένα ὁ Δεσπότης Χριστός, θέλοντας νὰ ἀνορθώσει τὴ φύση ποὺ εἶχε πέσει, ἀπλώνει σὲ ὅλους τὸ χέρι καὶ σηκώνει τὴ σάρκα ποὺ ἦταν πεσμένη κάτω, ἐννοῶ καὶ τὸν νοῦ, ὁ ὅποιος εἶχε γίνει κατ’ εἰκόνα τοῦ Δημιουργοῦ. Γιατὶ εἶναι ἀόρατος καὶ ἀθέατος, ἀκατανόητος καὶ ἀκατάληπτος, καὶ δὲν γνωρίζει καλὰ οὔτε τὸν ἑαυτό του, καὶ μαζί μ’ αὐτὰ εἶναι καὶ ἀπερίγραπτος. Ἐὰν μάλιστα ἀποβλέψουμε στὴν ἰκανότητα τῶν συλλογισμῶν, εἶναι τιμημένος καὶ μὲ ἡγεμονία καὶ ἐξουσία, εἶναι προικισμένος μὲ τέχνες καὶ ἐπιστῆμες, κάποιος ὀλιγοχρόνιος καὶ νέος δημιουργός, ἢ, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, εἶναι μιμητὴς τοῦ Δημιουργοῦ, βασιλιάς τῆς κτίσεως ποὺ φαίνεται, ἢ εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, ὁ ὅποιος συλλέγει καρποφορία ἀπὸ τὴ γῆ, τὴ θάλασσα, τὸν ἀέρα, τὸν ἥλιο, τὰ ἀστέρια, τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ σύννεφα, ἀπὸ τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια καὶ τὰ ἄλλα κτήνη, ἢ καλύτερα ἀπολαμβάνει ὅλους τοὺς καρποὺς αὐτῶν. Γιατὶ γι’ αὐτὸν ἔγιναν ὅλα ὅσα φαίνονται, ἀφοῦ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη αὐτῶν.

Δὲν ἀτίμασε ὅμως τὸν τόσο τίμο, ποὺ εἶχε ἀνάγκη θεραπείας, οὔτε προσέλαβε αὐτὸ ποὺ φθείρεται καὶ εἶναι δέσμο τῆς ἀρρώστιας, τοῦ γήρατος καὶ τοῦ θανάτου, καὶ παρέβλεψε τὸ λογικὸ καὶ ἀθάνατο

νον ὑπερεῖδε, καὶ ταῦτα κακῶς, ὡς φασι, διακεείμενον, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν φύσιν παλαιωθεῖσαν ἐνεοποίησε. Καὶ τὸ μὲν αὐτῆς καινὸν ἀπειργάσατο, τὸ δὲ πεπαλαιωμένον καὶ διεφθαρμένον ἀνίατον εἶασε· καὶ ταῦτα τιμιώτατον ὑπάρχον, καὶ ἀθανασία τετι-
 5 μημένον, καὶ λόγῳ κεκοσμημένον, καὶ τῆς τῶν νοητῶν μοίρας τυγχάνον· τῶν ἀτοπωτάτων γὰρ τὸ μὲν σῶμα τὸ πῆλινον καὶ χοϊκὸν καὶ πάθεισι συνεξευγμένον, καὶ προσληφθῆναι καὶ ἀναληφθῆναι καὶ ἐκ δεξιῶν τῆς μεγαλωσύνης καθιδρυνθῆναι· τὸν δὲ νοῦν τὸν ἀόρατον, τὸν ἀθάνατον, τὸν ἡγεμόνα τοῦ ζώου, τὸν κατ'
 10 εἰκόνα θεῖαν γεγενημένον, τὸν ἀφθαρσία τετιμημένον, τὸν τοῦ σώματος ἡνίοχον καὶ κυβερνήτην καὶ μουσικόν, δι' ὃν οὐκ ἄλογος ἢ ἀνθρωπεῖα φύσις, ἀλλὰ σοφίας καὶ τέχνης καὶ ἐπιστήμης ἀνάπλεως, τοῦτον ἀπερρίφθαι κάτω, καὶ τῆς τοῦ σώματος μὴ μεταλαγχάνειν τιμῆς, δι' ὃν τὸ σῶμα τῆς λογικῆς ἐγένετο κτίσεως,
 15 δι' ὃν νομοθεσίαι καὶ προφητεῖαι, δι' ὃν ἀγῶνες καὶ πάλαι καὶ νίκαι καὶ ἀναρρήσεις καὶ στέφανοι, δι' ὃν καὶ τὸ σῶμα τὸ συναθλοῦν, ἄθλον τῶν πόνων ἔχει τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, δι' ὃν καὶ αὐτὴ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἢ παρουσία γεγένηται, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας ἐπραγματεύθη μυστήριον· οὐ γὰρ ὑπὲρ ἀψύχων ἢ
 20 ἀνοήτων τὰ σωτήρια κατεδέξατο πάθη, οὐδ' ὑπὲρ ἀλόγων κτηνῶν ἢ λίθων ψυχῆς ἐστερημένων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀνθρώπων ψυχὴν ἀθάνατον ἔνοικον κεκτημένων.

ΙΗ'. Λύσις τῶν αἵρετικῶν προβλημάτων.

Ἄλλ' ὁ τὸν ὕθλον προτιμήσας τῆς ἀληθείας Ἀπολινάριος καὶ
 25 τῶν εὐσεβῶν δογμάτων τὴν οἰκείαν προτάξας ἀδολεσχίαν, τὴν μὲν σάρκα τὸν Θεὸν Λόγον ἀνειληφέναι φησί, καὶ ταύτη καθάπερ τινὶ παραπετάσματι χρῆσασθαι, τοῦ δὲ νοῦ μὴ δεηθῆναι, αὐτὸν δὲ ἀντινοῦ γενέσθαι τῷ σώματι. Ἄλλ', ὡς βέλτιστε, εἶποι τις ἂν πρὸς αὐτόν, οὐδὲ τοῦ σώματος ὁ Θεὸς Λόγος ἔχρηξεν, ἀποροσδεῆς γάρ· ἡδύ-
 30 νατο δὲ καὶ μόνῳ προστάγματι τὴν ἡμετέραν πραγματεύεσασθαι σωτηρίαν, ἀλλ' ἠθέλησεν ἔχειν τινὰ καὶ ἡμᾶς εἰς τὸ κατορθούμε-

καὶ πλασμένο κατ' εἰκόνα, τὸ ὁποῖο μάλιστα βρισκόταν σὲ κακὴ κατάσταση, ἀλλὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύση ποὺ εἶχε παλιώσει τὴν ἀνακαίνισε. Καὶ ἓνα μέρος αὐτῆς τὸ ἔκανε καινούργιο, ἐνῶ τὸ ἄλλο τὸ ἄφησε παλιὸ καὶ ἀθεράπευτα φθαρμένο, καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνῶ ἦταν πολυτιμώτερο καὶ τιμημένο μὲ ἀθανασία καὶ κοσμημένο μὲ λόγο καὶ ἀνῆκε στὴν τάξη τῶν νοητῶν. Γιατὶ θὰ ἦταν πολὺ ἄτοπο τὸ πῆλινο καὶ γήινο σῶμα, ποὺ ἦταν ὑποδουλωμένο στὰ πάθη, νὰ προσληφθεῖ, νὰ ἀναληφθεῖ καὶ νὰ καθίσει στὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης, ἐνῶ ὁ νοῦς ὁ ἀόρατος, ὁ ἀθάνατος, ὁ καθοδηγητὴς τοῦ σώματος, αὐτὸς ποὺ ἔγινε κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι τιμημένος μὲ ἀφθαρσία, ἡνίοχος τοῦ σώματος, καὶ κυβερνήτης καὶ μουσικός, ἔξαιτίας τῶν ὁποίων ἡ ἀνθρώπινη φύση δὲν εἶναι ἄλογη, ἀλλὰ γεμάτη σοφία καὶ τέχνη καὶ ἐπιστήμη, αὐτὸς νὰ πεταχθεῖ κάτω καὶ νὰ μὴ ἀπολαύσει τὴν τιμὴ τοῦ σώματος, ἔξαιτίας τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα συγκαταλέχθηκε στὴ λογικὴ κτίση, δόθηκαν οἱ νομοθεσίαι καὶ οἱ προφητεῖαι, ἔγιναν ἀγῶνες καὶ μάχες καὶ νίκες καὶ ἄνοδοι σὲ ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ δόξαι, ἔξαιτίας τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα ποὺ ἀγωνίζεται μαζί του εἶχε σὰν ἔπαθλο τῶν κόπων του τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιὰ χάρι τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὴ ἡ παρουσία τοῦ Σωτῆρα μας ἔγινε, καὶ πραγματοποιήθηκε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως. Γιατὶ δὲν ὑπέμεινε τὰ σωτήρια πάθη γιὰ πράγματα ἄψυχα καὶ ἀνόητα, οὔτε γιὰ ἄλογα κτήνη ἢ πέτρες ποὺ δὲν ἔχουν ψυχὴ, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ψυχὴ ἀθάνατη.

18. Ἀναίρεση τῶν αἰρετικῶν ἀντιλήψεων.

Ὁ Ἀπολινάριος ὅμως ποὺ προτίμησε τὸν μῦθον παρὰ τὴν ἀλήθεια καὶ ἔβαλε πρὶν ἀπὸ τὰ εὐσεβῆ δόγματα τὴ δική του φλυαρία, λέγει ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε βέβαια τὴ σάρκα καὶ τὴν χρησιμοποίησε σὰν ἓνα προκάλυμμα, τὸν νοῦ ὅμως δὲν τὸν χρειάσθηκε καὶ κατέλαβε αὐτὸς στὸ σῶμα στὴ θέση τοῦ νοῦ. Ἀλλά, ὡς ἀγαθὲ, θὰ μπορούσε νὰ τοῦ πεῖ κανεὶς, οὔτε καὶ τὸ σῶμα τὸ χρειαζόταν ὁ Θεὸς Λόγος, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκη κανενός, καὶ θὰ μπορούσε μόνο μὲ μιὰ προσταγὴ του νὰ πραγματοποιήσῃ τὴ σωτηρία μας. Θέλησε ὅμως νὰ ἔχουμε καὶ ἐμεῖς κάποια συμμετοχὴ σ' αὐτὸ ποὺ θὰ γινόταν,

νον κοινωνίαν, οὗ χάριν λαβὼν φύσιν τὴν ἡμαρτηκυῖαν, πόνοις αὐτὴν οἰκείοις δικαιοῦσας, τῶν τε πικρῶν τυράννων ἀπήλλαξεν ἁμαρτίας καὶ διαβόλου καὶ θανάτου, καὶ τῶν ἐπουρανίων θρόνων ἠξίωσε, καὶ διὰ τοῦ ληφθέντος παντὶ τῷ γένει τῆς ἐλευθερίας
 5 μετέδωκεν· ἀλλ' οὐδὲν τούτων εἰς νοῦν λαβὼν ὁ σοφώτατος, τὸν μεγαλοφωνότατον κήρυκα τῆς θεολογίας, τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, μάρτυρα τῆς οἰκείας ἀνοίας ἔχειν ἠγεῖται· «Ὁ Λόγος γάρ», φησί, «σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»· καὶ ταῦτα σαφῶς εἰδῶς, ὡς πολλαχοῦ τὸ πᾶν ἀπὸ μέρους ἢ θεία Γραφή προσαγορεύ-
 10 ει, καὶ πῆ μὲν ἀπὸ τῆς ψυχῆς πάντα καλεῖ τὸν ἄνθρωπον, πῆ δὲ ἀπὸ τῆς σαρκὸς ὅλον τὸν ζῶον δηλοῖ· «Πᾶσαι γὰρ αἱ ψυχαί, αἱ εἰσελθοῦσαι», φησὶν, «ἅμα Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον ἐβδομήκοντα πέντε». Εὐδηλον δὲ ὡς οὐκ ἀσώματοι ἦσαν οἱ τοῦ Ἰακώβ υἱοὶ τε καὶ ἔκγονοι, ἀλλ' ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν ὁ ἱστοριογράφος ἐδήλωσε.
 15 Καὶ πάλιν «Ψυχὴ ἢ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ ἀποθανεῖται». Οὐδεὶς δὲ ἔγνω πώποτε ψυχὴν ἄνευ σώματος ἁμαρτία περιπεσοῦσαν· καὶ αὐτίς, «Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκα». Καὶ ὁ προφήτης ἐτέρωθι· «Πᾶσα σὰρξ χοῦς καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου»· καὶ ὁ
 20 μακάριος Δαβὶδ· «Ἐμνήσθη», φησὶν, «ὅτι σὰρξ εἰσι, πνεῦμα πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον». Παντὶ δὲ δήπουθεν γνώριμον, ὡς οὐκ ἄψυχοι ἦσαν οὗτοι ὧν κατηγορεῖ, καὶ οἷς νομοθετεῖ, καὶ ὧν ἐρμηνεύει τὴν φύσιν.

Οὐ μόνον δὲ τοὺς κατηγορουμένους λέγει ἡ Γραφή, ἀλλὰ καὶ
 25 τῶν ἐπαινουμένων τοὺς κορυφαίους καὶ τούτων μάρτυς ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας λέγων· «Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεός, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀπο-
 30 στόλους ἀνῆλθον». Εἰ δὲ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος καὶ τῆς θνητότητος τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα λαμβάνεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, εὐδηλον ὡς τό, «Ὁ Λόγος

46. Ἰω. 1, 14.

47. Γέν. 46, 27.

48. Ἰεζ. 18, 4.

49. Γέν. 6, 3.

50. Ἦσ. 50, 6.

51. Ψαλμ. 77, 39.

52. Γαλ. 1, 15.

ἔξαιτίας τοῦ ὁποίου προσέλαβε τὴν ἁμαρτωλὴ φύση δικαιώνοντάς τὴν μὲ τοὺς δικούς του κόπους, καὶ ἀπὸ τοὺς βαρεῖς τυράννους τῆς ἁμαρτίας τὴν ἀπάλλαξε, καὶ ἀπὸ τὸν διάβολο καὶ ἀπὸ τὸν θάνατο, καὶ τὴν ἔκανε ἄξια τῶν οὐράνιων θρόνων, καὶ μὲ τὸ σῶμα ποῦ προσέλαβε μετέδωσε τὴν ἐλευθερία σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ὁ σοφώτατος αὐτὸς ὅμως, χωρὶς νὰ λάβει ὑπόψη του τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, νομίζει ὅτι ἔχει μάρτυρα τῆς δικῆς του ἀνοησίας τὸν μεγαλόφωνο κήρυκα τῆς θεολογίας, τὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ ἐσκήνωσε μέσα μας»⁴⁶, καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνῶ γνωρίζει καλὰ, ὅτι ἡ ἅγια Γραφή σὲ πολλὰ μέρη ἀναφέροντας τὸ ἐπὶ μέρος, ἐννοεῖ τὸ ὅλον, καὶ ἄλλοῦ λέγοντας ψυχὴ, ἐννοεῖ ὅλον τὸν ἄνθρωπο, ἄλλοῦ πάλι μὲ τὴ σάρκα δηλώνει ὀλόκληρο τὸ ὄν· γιατί λέγει· «Ὅλες οἱ ψυχές ποῦ μπῆκαν μαζί μὲ τὸν Ἰακώβ στὴν Αἴγυπτο, ἦταν ἑβδομήντα πέντε»⁴⁷. Καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Ἡ ψυχὴ ποῦ ἁμαρτάνει θὰ πεθάνει»⁴⁸. Καὶ φυσικὰ κανένας δὲν γνώρισε ποτέ μιὰ ψυχὴ νὰ πέφτει στὴν ἁμαρτία χωρὶς τὸ σῶμα. Καὶ πάλι· «Δὲν θὰ μείνει τὸ Πνεῦμά μου στοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι σάρκα»⁴⁹. Καὶ ὁ προφήτης ἄλλοῦ λέγει· «Κάθε σάρκα εἶναι χορτάρι, καὶ κάθε δόξα ἀνθρώπου εἶναι σὰν ἄνθος χορταριοῦ»⁵⁰· καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει· «Θυμήθηκα ὅτι εἶναι σάρκα, ἀέρας ποῦ περνᾶει καὶ δὲν ἐπιστρέφει»⁵¹. Καὶ εἶναι στὸν καθένα γνωστὸ, ὅτι δὲν ἦταν ἄψυχοι αὐτοὶ τοὺς ὁποίους κατηγορεῖ καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους νομοθετεῖ καὶ τῶν ὁποίων ἐρμηνεύει τὴ φύση.

Καὶ δὲν ἐννοεῖ μόνο αὐτούς ποῦ κατηγορεῖ ἡ Γραφή, ἀλλὰ καὶ τοὺς κορυφαίους ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἐπαινεῖ, καὶ μάρτυρας αὐτῶν εἶναι ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ ὁποῖος λέγει στὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή· «Ὅταν ὅμως εὐδόκησε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μὲ προόρισε ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας μου καὶ μὲ κάλεσε μὲ τὴ χάρη του γιὰ νὰ ἀποκαλύψει σὲ μένα τὸν Υἱό του, ἀμέσως δὲν συμβουλευθήκα σάρκα καὶ αἷμα (δηλ. ἀνθρώπους), ἀλλὰ πῆγα σ' ἐκείνους ποῦ ἦταν ἀπόστολοι πρὶν ἀπὸ μένα»⁵². Ἐφόσον λοιπὸν τὸ φρόνημα τῆς σάρκας χρησιμοποιεῖται μόνο γιὰ νὰ δηλώσει τὸ σαρκικὸ φρόνημα καὶ τὴ θνητότητα, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι τό, «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα», δὲν σημαίνει μόνο αὐτὸ ποῦ φαίνε-

σὰρξ ἐγένετο», οὐ τὸ φαινόμενον τοῦ ζώου μόνον, ἀλλ' ὅλον σημαίνει τὸν ἄνθρωπον· οὐδὲ τροπὴν τινὰ τῆς θείας οὐσίας εἰς σὰρκα φησὶ γεγενῆσθαι, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀνάληψιν τῆς ἀνθρωπείας κηρύττει φύσεως ὥσπερ γὰρ τό, «Χριστὸς ἡμᾶς
 5 ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα», οὐ τὴν εἰς κατάραν μεταβολὴν τῆς τῶν ἀγαθῶν πηγῆς αἰνίττεται, ἀλλὰ τὴν δι' αὐτοῦ γενομένην τῆς ἁμαρτίας, ἥγουν τῆς κατάρας, ἀπαλλαγὴν, καὶ τό, «Γενέσθαι ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν μὴ γνόνητα ἁμαρτίαν», οὐ τὴν τῆς δικαιοσύνης σημαίνει τροπὴν
 10 (ἄτρεπτον γὰρ τὸ Θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον, ὡς διὰ τοῦ προφήτου βοᾷ· «Ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι»), ἀλλὰ τὴν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων ἀνάληψιν· «Ἴδε γάρ», φησὶν, «ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ἴδε ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»· οὕτω τό, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», οὐ τὴν ἀλλοίωσιν λέγει τῆς Θεότητος, ἀλλὰ τῆς ἀνθρω-
 15 πίνης φύσεως ἀνάληψιν· τὴν ἄφατον γὰρ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὁ εὐαγγελιστὴς κηρύττων, ὡς ἐδίδαξεν ὡς ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν, καὶ Θεὸς ὢν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὢν, καὶ οὐδέποτε μὴ ὢν, ὁ δημιουργήσας πάντα, ὁ τὰ μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι ποιήσας, ἡ ζωὴ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὴν φθαρτὴν ἀνέλαβε φύσιν καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων
 20 ὠκειώσατο πάθη, τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος σωτηρίαν. Καὶ μειζρόνως αὐτοῦ δεῖξαι τῆς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος ἐθελήσας, οὐ τῆς ψυχῆς ἐμνημόνευσε τῆς ἀθανάτου, ἀλλὰ τῆς σαρκὸς τῆς παθητῆς, τῆς θνητῆς, τῆς φθειρομένης, τῆς ἐκ πηλοῦ γεγενημένης, καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τὴν πᾶσαν φύσιν ἐδήλωσεν, ὡς μαρ-
 25 τυρεῖ τὰ ἐπαγόμενα· «Ὁ Λόγος γάρ», φησὶν, «σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν».

Ἔτερος δὲ ὁ κατοικήσας κατὰ τὸν λόγον τῆς φύσεως, καὶ ἕτερος ὁ ναὸς Διὸ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». Λύσις δὲ τοῦ ναοῦ, ψυχῆς
 30 καὶ σώματος ἢ διάζευξις θάνατος γάρ ἐστι ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἀναχώρησις οὐκοῦν τὴν λύσιν τοῦ ναοῦ ὁ τῆς ψυχῆς ἐργάζεται χωρισμὸς εἰ τοίνυν Ἰουδαῖοι τὸν ναὸν ἔλυσαν σταυρῶ καὶ θανάτῳ

ται ἀπὸ τὸ ὄν, ἀλλὰ ὁλόκληρο τὸν ἄνθρωπο. Οὔτε λέγει ὅτι ἔγινε κάποια μεταβολὴ τῆς θείας οὐσίας σὲ σάρκα, ἀλλὰ διακηρύττει ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση. Γιατί, ὅπως τό, «Ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξαγόρασε ἀπὸ τὴν κατὰρα τοῦ νόμου, μὲ τὸ νὰ γίνεи κατὰρα γιὰ μᾶς»⁵³, δὲν ὑπαινίσσεται ὅτι ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν μεταβλήθηκε σὲ κατὰρα, ἀλλ' ὅτι μέσω αὐτοῦ ἔγινε ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, δηλαδή ἀπὸ τὴν κατὰρα, καί τό, «Ἐγινε ἁμαρτία γιὰ μᾶς αὐτὸς ποὺ δὲ γνώρισε ἁμαρτία»⁵⁴, δὲν σημαίνει μεταβολὴ τῆς δικαιοσύνης (γιατί ὁ Θεὸς εἶναι ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος, ἀφοῦ διὰ τοῦ προφήτου φωνάζει, «Ἐγὼ εἶμαι, καὶ δὲν ἔχω ἀλλοιωθεῖ»⁵⁵), ἀλλὰ τὴν πρόσληψη τῶν δικῶν μας ἁμαρτιῶν, ἀφοῦ λέγει, «Νὰ ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ, νὰ αὐτὸς ποὺ συγκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου»⁵⁶, ἔτσι τό, «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα», δὲν σημαίνει τὴν ἀλλοίωση τῆς θεότητος, ἀλλὰ τὴν πρόσληψη τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Γιατί ὁ εὐαγγελιστής, κηρύττοντας τὴν ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, δίδαξε, ὅτι αὐτὸς ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας καὶ ἦταν Θεὸς καὶ ἦταν μαζί μὲ τὸν Θεό, καὶ ποτε δὲν ἦταν ἀνύπαρκτος, αὐτὸς ποὺ δημιούργησε τὰ πάντα, αὐτὸς ποὺ ἔφερε στὴ ζωὴ αὐτὰ ποὺ δὲν ὑπῆρχαν, ἡ ζωὴ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, προσέλαβε τὴ φθαρτὴ φύση, καὶ ἔκανε δικὰ του τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, πραγματοποιώντας τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Καὶ θέλοντας νὰ δείξει καλύτερα τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας του, δὲν ἀνέφερε τὴν ἀθάνατη ψυχὴ του, ἀλλὰ τὴ σάρκα τὴν παθητὴ, τὴ θνητὴ, τὴ φθαρτὴ, αὐτὴν ποὺ εἶχε γίνεи ἀπὸ χῶμα, καὶ ἀπὸ τὸ ἐπὶ μέρος δήλωσε ὁλόκληρη τὴ φύση, ὅπως μαρτυροῦν τὰ παρακάτω· γιατί λέγει· «ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα, καὶ κατασκήνωσε μέσα μας»⁵⁷.

Καὶ ἄλλος φυσικὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ κατοίκησε, καὶ ἄλλος ὁ ναός. Γι' αὐτὸ καὶ στοὺς Ἰουδαίους ἔλεγε· «Γκρεμίστε τὸν ναὸ τοῦτον, καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω»⁵⁸. Γκρέμισμα βέβαια τοῦ ναοῦ εἶναι ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, γιατί ὁ θάνατος εἶναι χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἐπομένως τὸ γκρέμισμα τοῦ ναοῦ τὸ κάνει ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς. Ἐφόσον λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι γκρέμισαν τὸν ναό, παραδίνοντάς τον στὸν σταυρὸ καὶ στὸν θάνατο, καὶ

56. Ἰω. 1, 29.

57. Ἰω. 1, 14.

58. Ἰω. 2, 19.

παραδεδωκότες, λύσις δὲ ναοῦ τῶν συνημμένων ὁ χωρισμός, ὁ δὲ
 Θεὸς Λόγος τοῦτον λυθέντα ἀνέστησε, σαφὲς οἶμαι τοῖς ἔμφροσιν,
 ὡς οὐκ ἄψυχον οὐδὲ ἄνου, ἀλλὰ τέλειον ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἀνε-
 λάβετο Λόγος εἰ γὰρ ἀντὶ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, ἐν τῷ ἀναληφθέν-
 5 τι σώματι γέγονεν ὁ Θεὸς Λόγος, εἶπεν ἄν τοῖς Ἰουδαίοις Λύσατέ
 με, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἀναστήσομαι· νῦν δὲ διδάσκων καὶ τοῦ
 ναοῦ τὸ τηνικαῦτα τὸ θνητόν, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἐνοικούσης
 Θεότητος, «Λύσατε», φησί, «τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
 ραις ἐγερῶ αὐτόν· οὐ γὰρ ἐγώ, φησὶν, ὑφ' ἡμῶν λυθήσομαι, ἀλλ' ὁ
 10 ληφθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ναός· καὶ οὗτος δὲ λύεται, ἵνα κρείττονος ἀνα-
 στασεως ἀπολαύσῃ, ἵνα τὴν θνητὴν ἀπόθῃται φύσιν, ἵνα τὴν φθο-
 ρὰν ἀποδύσῃται καὶ τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσῃται, ἵνα τοῦ θανάτου
 καταλύσῃ τὸ κράτος, ἵνα τῶν κεκοιμημένων ἀπαρχὴ γένηται, ἵνα
 λύσας τῆς φθορᾶς τὰς ὠδῖνας ἀναδειχθῇ τῶν νεκρῶν πρωτότοκος,
 15 καὶ διὰ τῆς οἰκείας ἀναστάσεως εὐαγγελίσῃται τὴν πάντων ἀν-
 θρώπων ἀνάστασιν.

ΙΘ'. Ἀπόδειξις ὅτι ψυχὴν νοερὰν ὁ Θεὸς Λόγος ἔλαβεν.

Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μαρτυρεῖ τῶν ἀποστόλων ὁ κορυ-
 φαῖος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ
 20 αὐτοῦ εἰς ἄδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ οἶδε διαφθοράν. Λύσις
 τοιγαροῦν τοῦ νοῦ, ψυχῆς καὶ σώματος χωρισμός· καὶ πάλιν ἀνά-
 στασις, πρὸς τὴν σάρκα τὴν οἰκείαν ἐπάνοδος εἰ τοίνυν, ὡς φασιν
 οἱ τῆς αἰρέσεως προστάται, ψυχᾶς δύο τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος
 ἔχει, τὴν τε ζωτικὴν καὶ τὴν λογικὴν, καὶ σὰρξ ἄνευ ψυχῆς οὐκ ἄν
 25 ποτε νοηθεῖη τῆς ζωτικῆς (σῶμα γάρ, ἀλλ' οὐ σὰρξ, φησί, τὸ τοι-
 οῦτον προσαγορεύεται), Πέτρος δὲ ἔφη, οὐ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου,
 ἀλλὰ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου μὴ ἰδεῖν διαφθοράν, καὶ τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ μὴ ἐγκαταλειφθῆναι εἰς ἄδου, εὐδὴλον ὡς τὴν μὲν ζωτι-
 κήν, ἣν οὐκ οἶδ' ὅπως λέγουσιν, εἶχεν ἡ διαφθαρεῖσα σὰρξ, ἥς
 30 ἄνευ οὐκ ἄν προσαγορευθεῖη, ὡς φασι, σὰρξ, ἡ δὲ ἀθάνατος καὶ
 λογικὴ καὶ τοῦ ζώου τὴν ἡγεμονίαν πεπιστευμένη, οὐ κατελείφθη
 εἰς ἄδου, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανῆκε σάρκα καὶ μάτην ἀδο-

γκρέμισμα τοῦ ναοῦ εἶναι ὁ χωρισμὸς αὐτῶν ποῦ ἦταν ἐνωμένα, καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ἀνοικοδόμησε τὸν ναὸ ὅταν γκρεμίσθηκε, εἶναι νομίζω σαφὲς στοὺς νοήμονες, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος δὲν προσέλαβε ἄψυχον, οὔτε χωρὶς νοῦ ἄνθρωπο, ἀλλὰ τέλειον. Γιατί, ἐὰν ὁ Θεὸς Λόγος ἔπαιρνε τὴ θέση τῆς ψυχῆς στὸ σῶμα ποῦ προσέλδε, θὰ ἔλεγε στοὺς Ἰουδαίους· Γκρεμίστε με, καὶ σὲ τρεῖς μέρες θὰ ἀναστηθῶ. Ἐνῶ τώρα διδάσκοντας καὶ τὴ θνητότητα τοῦ ναοῦ, καὶ τὴ δυνατότητα τῆς Θεότητος ποῦ κατοικοῦσε μέσα του, λέγει· «Γκρεμίστε τὸν ναὸ αὐτὸν, καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω». Δὲν λέγει δηλαδὴ ὅτι θὰ γκρεμισθῶ ἀπὸ σᾶς, ἀλλὰ θὰ γκρεμισθεῖ ὁ ναὸς ποῦ προσλήφθηκε ἀπὸ μένα. Καὶ αὐτὸς ὁ ναὸς γκρεμίζεται, γιὰ νὰ ἀπολαύσει ἀνώτερη ἀνάσταση, γιὰ νὰ ἀποβάλλει τὴ θνητὴ φύση, γιὰ νὰ ἀποβάλλει τὴ φθορὰ καὶ νὰ φορέσει τὴν ἀφθαρσία, γιὰ νὰ καταργήσει τὴ δύναμη τοῦ θανάτου, γιὰ νὰ γίνει ἀρχὴ τῶν νεκρῶν, ὥστε, καταργώντας τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους τῆς φθορᾶς, νὰ ἀναδειχθεῖ πρωτότοκος τῶν νε-κρῶν, καὶ μὲ τὴ δική του ἀνάσταση νὰ κηρύξει τὸ εὐχάριστο μήνυμα τῆς ἀνάστασης ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

19. Ἀπόδειξη ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος προσέλαβε ψυχὴ λογικὴ.

Ὅτι ὅμως αὐτὰ ἔτσι εἶναι, μᾶς βεβαιώνει ὁ κορυφαῖος ἀπόστολος στὶς Πράξεις, λέγοντας ὅτι ἡ ψυχὴ του δὲν ἐγκαταλείφθηκε στὸν ἄδη, οὔτε ἡ σὰρκα του γνώρισε φθορὰ⁵⁸. Γκρέμισμα λοιπὸν τοῦ ναοῦ εἶναι ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ ἀντιστρόφως ἀνάσταση εἶναι ἡ ἐπάνοδος πρὸς τὴ δική του σὰρκα. Ἐὰν λοιπὸν, ὅπως λένε οἱ προστάτες τῆς αἰρέσεως, ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει δύο ψυχές, τὴ ζωτικὴ καὶ τὴ λογικὴ, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ποτὲ σὰρκα χωρὶς τὴ ζωτικὴ ψυχὴ (γιατὶ αὐτὸ ὀνομάζεται σῶμα, λέγει, καὶ ὄχι σὰρκα), ἐνῶ ὁ Πέτρος εἶπε, ὄχι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ ἡ σὰρκα τοῦ Κυρίου δὲν εἶδε φθορὰ, καὶ ἡ ψυχὴ του δὲν ἐγκαταλείφθηκε στὸν ἄδη, εἶναι φανερό, ὅτι τὴ ζωτικὴ ψυχὴ, τὴν ὁποία δὲν γνωρίζω πῶς τὴν λένε, τὴν εἶχε ἡ σὰρκα ποῦ πέθανε, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθεῖ, ὅπως λένε, σὰρκα. Ἐνῶ ἡ ἀθάνατη καὶ λογικὴ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἔχει τὴν ἡγεμονία τοῦ ζώου, δὲν ἐγκαταλείφθηκε στὸν ἄδη, ἀλλὰ ἐπέστρεψε στὴ σὰρκα τῆς. Μάταια λοιπὸν φλυαροῦν ὀνομάζο-

λεσχοῦσιν, ἄψυχον ἢ ἄνουν τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸν ναὸν προσαγο-
 ρεύοντες. Ἡμεῖς δὲ Πέτρῳ ἐψόμεθα, καὶ σάρκα κηρύττοντι μὴ
 δεξαμένην διαφθοράν, καὶ ψυχὴν μὴ καταλειφθεῖσαν εἰς ἄδου,
 ἀλλ' ἐπανελθοῦσαν καὶ τῷ οἰκείῳ σώματι συναφθεῖσαν· πιστεύο-
 5 μεν δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Κυρίῳ λέγοντι· «Περίλυτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου
 ἕως θανάτου». Τῆς γὰρ λύπης τὴν αἴσθησιν τὸ ἐν ἡμῖν λογικὸν
 ὑποδέχεται· εἰ δὲ ἀντὶ νοῦ ὁ Θεὸς Λόγος ὑπάρχων, τὰ τοῦ νοῦ
 κατεδέχεται πάθη, αὐτὸς ἦν ὁ λυπηθεὶς καὶ φοβηθεὶς καὶ ἀγνοή-
 σας καὶ ἀγωνιάσας καὶ ἀγγελικῆ συμμαχίᾳ ῥωσθεὶς· εἰ δὲ καὶ
 10 ταῦτα φήσουσιν οἱ τῆς Ἀπολιναρίου ματαιολογίας κληρονόμοι,
 μετὰ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου τῶν Χριστομάχων ταχθήτωσαν· ὧν
 γὰρ ἴση ἡ βλασφημία, τούτων μίαν εἶναι τὴν ἑταιρίαν δίκαιον·
 ἡμεῖς δὲ ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι
 τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· οὐδεὶς
 15 αἴρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ». Ἐκ γὰρ τῶν λόγων τούτων μαθησόμεθα,
 ὡς ἕτερος μὲν ὁ τιθεὶς, ἕτερον δὲ τὸ τιθέμενον· καὶ Θεὸς μὲν ὁ
 τιθεὶς καὶ λαμβάνων, ψυχὴ δὲ ἡ τιθεμένη καὶ λαμβανομένη· καὶ
 Θεὸς μὲν τὴν ἐξουσίαν ἔχων, ψυχὴ δὲ ἡ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνην
 τεταγμένη.

20 **Κ'. Ὅτι οἱ προφήται τελείως τὴν φύσιν ἀναληφθῆναι
 θεσπίζουσι.**

Τούτοις συναφδὰ καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης θεσπίζει βοῶν·
 «Ἴδου ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέ-
 σουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ», ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον,
 25 κατὰ τὴν τῶν Εὐαγγελίων διδασκαλίαν, «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»· τὸ
 δέ, «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», μετὰ ἀνθρώπων ἐρμηνεύει Θεόν· εἰ τοί-
 νυν τὸ κῆμα τῆς Παρθένου ταύτην ἔλαβε τὴν προσηγορίαν, εὐ-
 δηλον ὡς ὁ Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ἦν· τὸ μὲν ὑπάρχων, τὸ δὲ
 λαβών, καθ' ἑκάτερον τέλειος διὰ μὲν γὰρ τοῦ, «Μεθ' ἡμῶν», τοῦ
 30 ἀνθρώπου τὸ τέλειον δείκνυται (τελείως γὰρ ἡμῶν ἕκαστος ἔχει

ντας τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ἄψυχον ἢ χωρὶς νοῦ. Ἐμεῖς, ἀντίθετα, θὰ ἀκολουθοῦμε τὸν Πέτρο, ὁ ὁποῖος κηρύττει σάρκα, ἢ ὁποῖα δὲν δέχθηκε φθορὰ, καὶ ψυχὴ πού δὲν ἐγκαταλείφθηκε στὸν ἄδη, ἀλλὰ ἐπέστρεψε καὶ ἐνώθηκε μὲ τὸ δικό της σῶμα. Πιστεύουμε ὅμως καὶ στὸν ἴδιο τὸν Κύριο πού λέγει: «Εἶναι πολὺ λυπημένη ἡ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου»⁵⁹. Γιατί τὸ αἶσθημα τῆς λύπης τὸ αἰσθάνεται ἡ λογικὴ ψυχὴ πού ὑπάρχει μέσα μας. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Θεὸς Λόγος, κατέχοντας τὴ θέση τοῦ νοῦ, δεχόταν τὰ πάθη τοῦ νοῦ, τότε αὐτὸς εἶναι πού λυπήθηκε καὶ φοβήθηκε καὶ ἀγνοοῦσε καὶ δοκίμασε ἀγωνία καὶ ἐνισχύθηκε μὲ τὴν συμπαράσταση τῶν ἀγγέλων. Ἄν λοιπὸν τὰ δέχονται καὶ αὐτὰ οἱ ὀπαδοὶ τῆς κενολογίας τοῦ Ἀπολιναρίου, ἄς καταταχθοῦν μαζί μὲ τοὺς Χριστομάχους Ἄρειο καὶ Εὐνόμο. Γιατί αὐτοὶ πού πρεσβεύουν τὴν ἴδια βλασφημία, εἶναι σωστὸ νὰ ἀνήκουν καὶ στὴν ἴδια ἐταιρία. Ἐμεῖς ὅμως ἄς ἀκούσουμε τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος λέγει: «Ἐχω ἐξουσία νὰ προσφέρω τὴ ζωὴ μου, καὶ ἔχω ἐξουσία πάλι νὰ τὴν λάβω. Κανένας δὲν μοῦ τὴν ἀφαιρεῖ.»⁶⁰. Γιατί ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ θὰ μάθομε, ὅτι ἄλλος εἶναι ἐκεῖνος πού θυσιάζει, καὶ ἄλλο αὐτὸ πού θυσιάζεται. Καὶ φυσικὰ ἐκεῖνος πού θυσιάζει καὶ παίρνει πίσω εἶναι ὁ Θεός, ἐνῶ ἐκείνη πού θυσιάζεται καὶ ξαναπαίρνεται εἶναι ἡ ζωὴ. Ἐπίσης ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς πού ἔχει τὴν ἐξουσία, ἐνῶ ἡ ζωὴ εἶναι ἐκείνη πού εἶναι ὑποταγμένη στὴν ἐξουσία αὐτή.

20. Ὅτι οἱ προφῆτες διακηρύττουν ὅτι προσέλαβε τέλεια ἀνθρώπινη φύση.

Σύμφωνα πρὸς αὐτὰ προφητεύει καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας φωνάζοντας: «Νά, ἡ παρθένος θὰ μείνει ἐγκυος καὶ θὰ γεννήσει υἱό, τὸν ὁποῖο θὰ ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ»⁶¹, τὸ ὁποῖο, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῶν Εὐαγγελίων^{61α}, ἐρμηνεύεται «ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας», καὶ τό, «ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας», σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὸ πού γέννησε ἡ Παρθένος πῆρε αὐτὸ τὸ ὄνομα, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἦταν Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος, καὶ τὸ πρῶτο τὸ εἶχε, ἐνῶ τὸ ἄλλο τὸ ἔλαβε, καὶ ἦταν τέλειος καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο. Γιατί, μὲ τὸ «μαζί μας» φανερώνεται ἡ τέλεια ἀνθρωπότητά του, ἀφοῦ ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ἔχει τέλεια ἀνθρώπινη φύση.

τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν), διὰ δὲ τοῦ, «Θεός», καὶ τῆς προσθήκης τοῦ ἄρθρου, ἢ τοῦ Υἱοῦ θεότης γνωρίζεται· καὶ τούτου διδάσκαλος ὁ μακάριος Παῦλος λέγων· «Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς»· καὶ ὁ θεόληπτος δὲ Λουκᾶς ὁ εὐαγγελιστῆς ἐναργῶς ἡμῖν δείκνυσι τὸν νοῦν τὸν ἀνθρώπινον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· «Τὸ παιδίον», γὰρ φησιν, «ἠϋξανε, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ». Καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις». Τὸ δὲ σοφία προκόπτειν, οὐ
 10 Θεοῦ τοῦ σοφοῦ, τοῦ ἀπροσδεοῦς καὶ ἀεὶ τελείου, καὶ μήτε ἐπίδοσιν, μήτε ἐλάττωσιν δεχομένου, ἀλλὰ τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου, τοῦ ταῖς ἡλικίαις συμπροϊόντος, καὶ διδασκαλίας δεομένου, καὶ τέχνης καὶ ἐπιστήμης δεκτικοῦ, καὶ κατὰ βραχὺ τὰ τε ἀνθρώπινα καὶ τὰ θεῖα γνωρίζοντος.

15 **ΚΑ'. Ἀπόδειξις ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς τῆς τῶν φύσεων διακρίσεως καὶ τῆς τοῦ Λόγου ἐνώσεως.**

Σαφέστερον δ' ἂν τις ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς τὴν θείαν φύσιν καὶ τὴν ἀνθρωπεῖαν κατίδοι, ταῖς ἐνεργείαις μὲν διηρημένας, τῷ προσώπῳ δὲ συνημμένας, καὶ τὸν ἕνα ὑποδεικνύσας Υἱόν. Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τῆς Ἐπιστολῆς τὸ προοίμιον ταύτην ἔχει τὴν διδασκαλίαν. Εἶπε γὰρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «Ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ». Καὶ δείξας αὐτὸν ὑπέρχρονον καὶ προαιώνιον (δι' αὐτοῦ γὰρ, φησίν, καὶ
 25 τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν), ἐπήγαγεν· «Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοῖς κεκληρονόμηκεν ὄνομα». Ἐναντίον δὲ τοῦ γενέσθαι τὸ εἶναι· ὁ γὰρ ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως, οὐ γίνεται κρείττων ἀγγέλων, ἀλλ'
 30 ἔστιν ἀγγέλων οὐ κρείττων μόνον, ἀλλὰ καὶ Ποιητῆς καὶ Δεσπότης εἰ δὲ ἐναντίον τοῦ εἶναι τὸ γενέσθαι, δι' ἐκείνου μὲν τὸν

Ἐνῶ μὲ τὸ «Θεός» καὶ τὴν προσθήκη τοῦ ἄρθρου γίνεται γνωστὴ ἡ θεότητα τοῦ Υἱοῦ. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ διδάσκει ὁ μακάριος Παῦλος λέγοντας· «Σ' αὐτὸν κατοικεῖ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς»⁶². Ἀλλὰ καὶ ὁ ἔνθεος Λουκᾶς ὁ εὐαγγελιστὴς μᾶς δείχνει φανερὰ τὸν ἀνθρώπινο νοῦ τοῦ Σωτήρα Χριστοῦ· γιατί λέγει· «Τὸ παιδί μεγάλωνε καὶ δυνάμωνε κατὰ τὸ πνεῦμα, ἐπειδὴ γέμιζε ἀπὸ σοφία, καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἦταν ἐπάνω του»⁶³. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα· «Καὶ ὁ Ἰησοῦς προόδευε σὲ σοφία καὶ σωματικὴ ἀνάπτυξη καὶ σὲ εὐνοια ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων»⁶⁴. Ἡ προκοπὴ του βέβαια στὴ σοφία δὲν ἀφοροῦσε τὸν σοφὸ Θεό, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε καὶ εἶναι πάντοτε τέλειος καὶ δὲν ἐπιδέχεται οὔτε αὔξηση οὔτε ἐλάττωση, ἀλλ' ἀφοροῦσε τὸν ἀνθρώπινο νοῦ, ὁ ὁποῖος συμβαδίζει ἀνάλογα μὲ τὶς ἡλικίες καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ διδασκαλίας, πὺ εἶναι ἐπιδεκτικὸς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, καὶ γνωρίζει καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ θεϊκὰ πράγματα προοδευτικῶς.

21. Ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ τῆς διακρίσεως τῶν φύσεων καὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ Λόγου.

Πιὸ καθαρὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ στὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ τὴν θεία καὶ ἀνθρώπινη φύση νὰ διαχωρίζονται ὡς πρὸς τὶς ἐνέργειες, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἐνωμένες ὡς πρὸς τὸ πρόσωπο, ἀποκαλύπτοντας τὸν ἕνα Υἱό. Ἀλλὰ καὶ τὸ προοίμιο τῆς ἐπιστολῆς διδάσκει ἐξίσου τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Γιατὶ εἶπε ὁ θεοσπέσιος Παῦλος· «Αὐτὸς εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ ἡ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξουσιάζει τὰ πάντα μὲ τὸν παντοδύναμο λόγο του»⁶⁵. Καὶ ἀφοῦ ἔδειξε ὅτι αὐτὸς βρίσκεται πρᾶνω ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ εἶναι προαιώνιος (γιατὶ λέγει, ὅτι μέσω αὐτοῦ δημιούργησε τοὺς αἰῶνες), πρόσθεσε· «Κάθισε στὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης στὰ ὕψη, καὶ ἔγινε τόσο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ὅσο πιὸ ἔξοχο εἶναι τὸ ὄνομα πὺ κληρονόμησε ἀπὸ τὸ δικό τους»⁶⁶. Καὶ τὸ «εἶναι» εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ «ἔγινε». Γιατί, αὐτὸς πὺ εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεως, δὲν γίνεται ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων, ἀλλ' εἶναι, ὄχι μόνο ἀνώτερος τῶν ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ δημιουργὸς καὶ Κύριος. Καὶ ἐὰν τὸ «ἔγινε» εἶναι ἀντίθετο πρὸς τὸ «εἶναι», τότε μὲ αὐτὸ (δηλαδὴ

ἀεὶ ὄντα νοήσομεν, διὰ τούτου δὲ τὸ ἐξ ἡμῶν ἀναληφθέν, καὶ κρεῖττον τῶν ἀγγέλων γεγεννημένον, διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀνειληφότα ἔνωσιν· πάλιν μετ' ὀλίγα πρὸς μὲν τὸν Υἱὸν φησιν, «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἢ 5 ῥάβδος τῆς βασιλείας σου· ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου». Ὁ δὲ Θεός, καὶ μετὰ τοῦ ἄρθρου προσαγορευθεὶς Θεός καὶ τὸν θρόνον ἔχων εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, πῶς ἂν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χρισθεῖ; Πῶς ἂν χειροτονητὴν 10 λάβοι βασιλείαν, φυσικὴν ἔχων βασιλείαν; «Ὁ θρόνος σου», γὰρ φησιν, «ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Οὐκοῦν ἐναντίον τὸ εἶναι βασιλέα τοῦ εἰς βασιλέα χρισθῆναι, διὰ τὸ ἀγαπήσαι δικαιοσύνην καὶ μισῆσαι ἀνομίαν. Πόνων γὰρ ἄθλον ἢ τοιαύτη βασιλεία. Οὐκοῦν πάλιν τὸν μὲν Θεόν, οὗ ὁ θρόνος εἰς αἰῶνα αἰῶνος, 15 τὸν ἀεὶ ὄντα νοήσομεν, τὸν δὲ ὑστερόν ποτε χρισθέντα διὰ τὸ περὶ τὴν ἁμαρτίαν μῖσος καὶ τὴν ἀγαπηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ δικαιοσύνην, τὸ ἐξ ἡμῶν ληφθέν, τὸ ἐκ Δαβίδ, τὸ ἐξ Ἀβραάμ, τὸ μετόχους ἔχον, οἷς πλεονεκτεῖ τῷ χρίσματι, ἐν ἑαυτῷ δεξάμενον πάντα τὰ χαρίσματα τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἐν ἑκατέρω δὲ φύσει τὸν ἕνα 20 Υἱὸν προσκυνήσωμεν.

Καὶ αὐθις δὲ ὁ μακάριος Παῦλος τὸν Δαβίδ καλέσας εἰς μαρτυρίαν λέγοντα· «Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι μμνήσκη αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν»· ἐπήγαγε· 25 «Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντός γεύσῃται θανάτου». Τοῦτο δὲ μάλιστα σαφῶς δείκνυσι τοῦ ἀναληφθέντος ἀνθρώπου τὸ τέλειον· καὶ γὰρ φησι· «Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μμνήσκη αὐτοῦ;»· ἀλλὰ τί ἐστὶν

67. Ἐβρ. 1, 8-9.

68. Ἐβρ. 2, 6-7. Ψαλμ. 2, 5-6.

69. Ἐβρ. 2, 9.

του εἶναι) θὰ νοήσουμε αὐτὸν ποὺ ὑπάρχει πάντοτε, ἐνῶ μὲ ἐκεῖνο (τὸ ἔγινε) αὐτὸ ποὺ προσλήφθηκε ἀπὸ μᾶς καὶ ἔγινε ἀνώτερο ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἐπειδὴ ἐνώθηκε μὲ αὐτὸν ποὺ τὸ προσέλαβε. Καὶ πάλι μετὰ ἀπὸ λίγα λέγει στὸν Υἱό· «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, παραμένει στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνα, καὶ τὸ σκῆπτρο τῆς δικαιοσύνης εἶναι τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου. Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν παρανομία. Γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, Θεέ, μὲ λάδι ἀγαλλιᾶσεως, περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ μετέχουν στὴ δόξα σου»⁶⁷. Ὁ Θεὸς λοιπὸν, ποὺ ὀνομάζεται Θεὸς μὲ ἄρθρο, καὶ κατέχει τὸν θρόνο αἰῶνια, πῶς μποροῦσε νὰ χρισθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό; Πῶς μποροῦσε νὰ πάρει βασιλεία μὲ χειροτονία, ἀφοῦ εἶχε βασιλεία φυσική; Γιατὶ λέγει· «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, παραμένει στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνα». Ἐπομένως εἶναι ἀντίθετο τὸ ὅτι εἶναι βασιλιάς πρὸς τὸ ὅτι χρίσθηκε βασιλιάς, ἐπειδὴ ἀγάπησε τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησε τὴν παρανομία. Γιατὶ αὕτη ἡ βασιλεία εἶναι ἐπιβράβευση κόπων. Ἐπομένως ὡς Θεὸ τοῦ ὁποῖου ὁ θρόνος εἶναι αἰῶνιος πρέπει πάλι νὰ νοήσουμε τὸν Θεὸ ποὺ ὑπάρχει αἰῶνια, ἐνῶ ἐκεῖνον ποὺ χρίσθηκε κάποτε μεταγενέστερα, ἕξαιτίας τοῦ μίσους του πρὸς τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴ δικαιοσύνη, ὅτι εἶναι αὐτὸ ποὺ προσλήφθηκε ἀπὸ μᾶς, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν Δαβίδ καὶ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, αὐτὸν ποὺ ἔχει φίλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ὡς πρὸς τὸ χάρισμα, ὁ ὁποῖος δέχθηκε στὸν ἑαυτό του ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ παναγίου Πνεύματος. Σὲ κάθε μιά ὅμως ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς φύσεις πρέπει νὰ λατρεύουμε τὸν ἕνα Υἱό.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοῦ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπικαλούμενος ὡς μάρτυρα τὸν Δαβίδ, ὁ ὁποῖος λέγει, «Κύριε, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ τὸν θυμᾶσαι, ἢ τί εἶναι ὁ κάθε ἀπόγονος τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ φροντίζεις γι' αὐτόν; Τὸν ἔπλασες λίγο κατώτερο ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ τὸν στεφάνωσες μὲ δόξα καὶ τιμὴ»⁶⁸, πρόσθεσε· «Βλέπομε ὅμως τώρα ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ποὺ γιὰ ἕνα χρονικὸ διάστημα ἔγινε κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, στεφανώθηκε μὲ δόξα καὶ τιμὴ, ἕξαιτίας τοῦ θανάτου του, γιατί ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θέλησε νὰ γευθεῖ ὁ Ἰησοῦς τὸν θάνατο γιὰ τὸ καλὸ ὅλων»⁶⁹. Αὐτὸ μάλιστα τὸ δείχνει πιὸ καθαρὰ ἢ τελειότητα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ προσλήφθηκε. Γιατὶ λέγει· «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ τὸν θυμᾶσαι;». Λέγοντας ὅμως «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος»,

ἄνθρωπος καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν φύσιν περιλαβὼν, καὶ Κύριον μὲν
 προσαγορεύσας τὸν ἐνοικῆσαντα Θεὸν Λόγον, τὸν τῆς οἰκειᾶς
 εἰκόνοσ μνησθέντα, τὸν ἀρρήτῳ φιλανθρωπία χρησάμενον,
 ἄνθρωπον δὲ τὸν ἐξ ἡμῶν ἀναληφθέντα ναόν, ὃν τῇ παρουσίᾳ
 5 ἐπεσκέψατο καὶ ἐαυτῷ συνῆψε καὶ τῇ ἐνώσει τὴν σωτηρίαν
 εἰργάσατο; καὶ τοῦτο ἐρμηνεύων ἔφη· «Τὸν δὲ βραχύ τι παρ’
 ἄγγέλους ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ
 θανάτου». Ἀπέθανε δὲ οὐχ ὁ ἀθάνατος Θεὸς Λόγος, ἀλλ’ ἡ
 θνητὴ φύσις. Διὸ καὶ ἡλαττοῦτο βραχύ τι παρ’ ἄγγέλους, τῷ τοῦς
 10 μὲν ἀθανάτους εἶναι, τὴν δὲ θνητὴν. Ὁ δὲ Θεὸς Λόγος οὐκ ἐλάτ-
 των ἄγγέλων, ἀλλὰ δεσπότης ἄγγέλων· «Ἐν αὐτῷ γὰρ ἐκτίσθη τὰ
 πάντα, εἴτε ὄρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε
 Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσία, εἴτε Ἄγγελοι, εἴτε Δυνάμεις· πάντα δὲ δι’
 αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται». Καὶ μετὰ πολλὰ πάλιν· «Ὅς ἐν
 15 ταῖς ἡμέραις», φησί, «τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις καὶ ἰκετηρίας
 πρὸς τὸν δυνάμενον αὐτὸν ἐκ θανάτου ῥύσασθαι μετὰ κραυγῆς
 ἰσχυρᾶς καὶ δακρῶν προσενεγκῶν, καὶ εἰσακουσθεῖς ἀπὸ τῆς
 εὐλαβείας». Καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἐξ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν,
 καὶ τελειωθεῖς γέγονεν ἅπασι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος
 20 σωτηρίας αἰωνίου.

Τίς τοίνυν ὁ προσευχόμενος καὶ δεήσεις καὶ ἰκετηρίας μετὰ
 κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρῶν προσενεγκῶν; Τίς ὁ ἐν εὐλαβείᾳ
 συζήσας, καὶ διὰ τοῦτο ὃν ἰκέτευσε πείσας; Τίς ὁ μαθὼν ἀφ’ ὧν
 ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τὴν πείραν λαβὼν διδάσκαλον, καὶ ταύ-
 25 τὴν ἀγνοῶν πρὸ τῆς πείρας; Τίς ὁ λαβὼν κατὰ μέρος τὴν τελειό-
 τητα; Οὐχ ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ τέλειος, ὁ εἰδὼς πάντα πρὶν γενέσεως
 αὐτῶν, ἀλλ’ οὐ τῇ πείρα μαθάνων; ὁ πάντας ἔχων εὐλαβουμέ-
 νους, ἀλλ’ οὐκ αὐτὸς εὐλαβούμενος ὁ ἀφελόμενος πᾶν δάκρυον
 ἀπὸ παντὸς προσώπου, ἀλλ’ οὐ δακρῦειν ὑπ’ ὀδύνης ἀναγκα-
 30 ζόμενος ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος, ἀλλ’ οὐ δεδιὼς τὸν θάνατον καὶ

70. Κολ. 1, 16.

71. Ἐβρ. 5, 7-9.

περιλαμβάνει ὀλόκληρη μαζί τὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ Κύριον ὀνομάζει τὸν Θεὸ Λόγο πού κατοίκησε μέσα στὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος θυμήθηκε τὴ δική του εἰκόνα, δηλαδή τὸν ἄνθρωπο, χρησιμοποιώντας τὴν ἀπεριόγραπτη φιλανθρωπία του. Ἐνῶ ἄνθρωπο ἀποκαλεῖ τὸν ναὸ πού προσέλαβε ἀπὸ μᾶς, τὸν ὁποῖο μὲ τὴν παρουσία του τὸν ἐπισκέφθηκε, καὶ τὸν ἔνωσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ μὲ τὴν ἔνωση τοῦ προσέφερε τὴ σωτηρία. Καὶ ἐξηγώντας αὐτὸ, εἶπε· «Ὡς τώρα ὁμως βλέπουμε ὅτι ὁ Ἰησοῦς, πού γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα ἔγινε κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἕξαιτίας τοῦ θανάτου του». «Ὁμως δὲν πέθανε ὁ ἀθάνατος Θεὸς Λόγος, ἀλλὰ ἡ θνητὴ φύση. Γι' αὐτὸ καὶ ἔγινε γιὰ σύντομο χρονικὸ διάστημα κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀθάνατοι, ἐνῶ ἐκείνη θνητὴ. Ἐνῶ ὁ Θεὸς Λόγος δὲν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ Κύριος τῶν ἀγγέλων· γιατί λέγει· «δι' αὐτοῦ δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, εἴτε ὀρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Ἐξουσίες, εἴτε Ἄγγελοι, εἴτε Δυνάμεις. Ὅλα δηλαδή δημιουργήθηκαν δι' αὐτοῦ καὶ γι' αὐτόν»⁷⁰. Καὶ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἄλλα λέγει· «Αὐτὸς κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς ἐπίγειας ζωῆς του ἔκανε προσευχὲς καὶ παρακλήσεις πρὸς ἐκεῖνον πού μποροῦσε νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸν θάνατο, μὲ δυνατὴ κραυγὴ καὶ δάκρυα, καὶ εἰσακούσθηκε λόγω τῆς εὐλάβειάς του. Ἄν καὶ ἦταν Υἱὸς, ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπαθε ἔμαθε τὴν ὑπακοή, καὶ ἀφοῦ τελειοποιήθηκε, ἔγινε σὲ ὅλους ὅσους ὑπακοῦν σ' αὐτόν αἰῶνας σωτηρίας»⁷¹.

Ποιὸς λοιπὸν εἶναι αὐτὸς πού προσεύχεται καὶ προσφέρει δεήσεις καὶ παρακλήσεις μὲ δυνατὴ κραυγὴ καὶ δάκρυα; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού ἔζησε μὲ εὐλάβεια, καὶ γι' αὐτὸ ἔπεισε ἐκεῖνον πού παρακαλοῦσε; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού μὲ ὅσα ἔπαθε ἔμαθε τὴν ὑπακοή, καὶ ἀπέκτησε δάσκαλό του τὴν πείρα, γιατί πρὶν ἀπὸ τὴν πείρα ἀγνοοῦσε τὴν ὑπακοή; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού ἀπέκτησε ἰδιαιτέρως τὴν τελειότητα; Δὲν εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ τέλειος, αὐτὸς πού γνώριζε τὰ πάντα προτοῦ δημιουργηθῶν, καὶ δὲν τὰ μαθαίνει μὲ τὴν πείρα· αὐτὸς πού ὅλοι τὸν εὐλαβοῦνται καὶ δὲν τοὺς εὐλαβεῖται αὐτός· αὐτὸς πού στέγνωσε κάθε δάκρυ ἀπὸ ὅλα τὰ πρόσωπα, καὶ δὲν ἀναγκάζεται νὰ δακρῦζει ἀπὸ τὸν πόνο, ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀθάνατος, πού

μετὰ κραυγῆς ἱκετεύων ἀπαλλαγῆναι θανάτου. Οὐκοῦν ἴδια ταῦτα τῆς ἀναληφθείσης ἀνθρωπότητος, ἧ καὶ τὸν θάνατον ἐδεδίει καὶ διετέλει προσευχομένη, τῆς ἐνοικούσης Θεότητος τῷ φόβῳ παραχωρούσης, ἵνα διὰ τῶν παθημάτων δειχθῆ τοῦ ληφθέντος ἢ φύσις. Καὶ πάλιν «Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται· ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ λαοῦ. Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι». Καὶ μετ' ὀλίγα· «Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας». Ἔτερον τοίνυν τὸ τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα παρὰ τὸν ἐπιλαμβανόμενον τούτου. Σπέρμα δὲ Ἀβραὰμ οἶδεν ὁ μακάριος Παῦλος τὸν Σωτῆρα Χριστὸν κατὰ σάρκα· «Οὐ γὰρ εἶπε», φησί, «Καὶ τοῖς σπέρμασί σου, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, Καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός». Καὶ τὸ πειραθῆναι δὲ καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας, οὐ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ ἀναληφθέντος σπέρματος.

ΚΒ'. Ὅτι Ἰησοῦς καὶ Θεὸς Λόγος καὶ ἄνθρωπος λέγεται.

Οὕτως ὁ θεϊότατος Παῦλος διὰ πάσης τῆς Ἐπιστολῆς, τὰς τε τῶν φύσεων ιδιότητας καὶ τοῦ προσώπου κηρύττει τὴν ἔνωσιν· διὸ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἄνθρωπον καὶ Θεὸν προσαγορεύει· «Εἰς», γὰρ φησι, «Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα». Καὶ πάλιν Τιμοθέῳ γράφων «Εἰς μεσίτης», φησί, «Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστός Ἰησοῦς»· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πρὸς Ἑβραίους· «Ἰησοῦς Χριστός χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»· καὶ ἄλλας δ' ἂν τις ἐθέλῃσας εὖροι μυρίας μαρτυρίας ἐκ τῆς θείας Γραφῆς τὸν τέλειον ἄνθρωπον κηρυττούσας, καὶ τῶν αἱρετικῶν ἐλεγχούσας τὴν ἄνοιαν. Ἀλλ' ἡμῖν οὐ σχολή

72. Ἐβρ. 2, 16.

75. Α' Κορ. 8, 6.

73. Ἐβρ. 4, 15.

76. Α' Τιμ. 2, 5.

74. Γαλ. 3, 16.

77. Ἐβρ. 13, 8.

δὲν φοβᾶται τὸν θάνατο, καὶ μὲ κραυγὴ παρακαλοῦσε νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸν θάνατο. Ἐπομένως αὐτὰ εἶναι γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ποὺ προσλήφθηκε, ἢ ὅποια καὶ τὸν θάνατο φοβόταν, καὶ προσευχόταν συνεχῶς, μὲ τὴν παραχώρηση τῆς θεότητος, ποὺ κατοικοῦσε μέσα του, νὰ νοιώθει φόβο, ὥστε μέσω τῶν παθημάτων νὰ ἀναδειχθεῖ ἡ φύση αὐτοῦ ποὺ προσλήφθηκε. Καὶ πάλι· «Γιατὶ δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσει ἀγγέλους, ἀλλ' ἔρχεται νὰ βοηθήσει τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνει ὅμοιος κατὰ πάντα μὲ τοὺς ἀδελφούς του, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἐξιλεύσει τις ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ. Γιατί, ἐπειδὴ ὑπέφερε ὁ ἴδιος μὲ ὅσα δοκιμάσθηκε, μπορεῖ νὰ βοηθήσει ἐκείνους ποὺ δοκιμάζονται»⁷². Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο· «Γιατὶ δὲν ἔχουμε ἀρχιερέα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ συμμεριστεῖ τις ἀδυναμίες μας, ἀλλ' ἔχομε ἓναν ποὺ ἔχει δοκιμασθεῖ σὲ ὅλα, ἐπειδὴ ἔγινε ὅμοιος μὲ μᾶς σὲ ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία»⁷³. Ἐπομένως εἶναι ἄλλος ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ, διαφορετικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔρχεται νὰ τὸν βοηθήσει. Ἀπόγονο τοῦ Ἀβραάμ ὅμως γνωρίζει τὸν Σωτῆρα Χριστό κατὰ σάρκα καὶ ὁ μακάριος Παῦλος· γιατί λέγει· «Δὲν εἶπε καὶ στοὺς ἀπογόνους, σὰν νὰ πρόκειται γιὰ πολλούς, ἀλλὰ γιὰ ἓναν· Καὶ σὸν ἀπόγονό σου, ποὺ εἶναι ὁ Χριστός»⁷⁴. Καὶ τὸ ὅτι δοκιμάσθηκε λόγω τῆς ὁμοιότητάς του μὲ μᾶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, δὲν εἶναι γνώρισμα τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλὰ τοῦ ἀπογόνου ποὺ προσλήφθηκε.

22. Ὅτι λέγεται Ἰησοῦς καὶ Θεὸς Λόγος καὶ ἄνθρωπος.

Ἔτσι ὁ ἀγιώτατος Παῦλος, σ' ὅλη του τὴν ἐπιστολή, διδάσκει καὶ τις ιδιότητες τῶν φύσεων, καὶ τὴν ἐνότητα σὲ ἓνα πρόσωπο. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ὀνομάζει Ἰησοῦ Χριστό καὶ ἄνθρωπο καὶ Θεό· γιατί λέγει· «ἓνας εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα»⁷⁵. Καὶ ἄλλοτε, γράφοντας σὸν Τιμόθεο, λέγει· «Ἐνας μεσίτης ὑπάρχει μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς»⁷⁶. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή· «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος χθὲς καὶ σήμερα καὶ αἰώνια»⁷⁷. Ἄν ὅμως θελήσει κανεὶς θὰ βρεῖ μύριες μαρτυρίες στὴν ἀγία Γραφή, οἱ ὁποῖες κηρύττουν τὸν τέλειο ἄνθρωπο καὶ ἐλέγχουν τὴ μαωρία τῶν αἰρετικῶν. Ἀλλ' ἐμεῖς δὲν ἔχομε διαθέσιμο χρόνο πρὸς τὸ παρὸν γιὰ

ταῦτα συλλέγειν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Τοῖς φιλοπόνοις τοίνυν τὸν πόνον τοῦτον καταλιπόντες, ἡμεῖς τῆς προκειμένης πραγματείας ἐχώμεθα.

ΚΓ'. Περὶ τῆς ἀρρήτου τῆς Παρθένου γεννήσεως.

5 Τοιγαροῦν τὴν οἰκείαν εἰκόνα πολεμουμένην οἰκτείρας ὁ Ποιητῆς καὶ θανάτῳ παραπεμπομένην, ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, οὐ τὸν τόπον ἀμείψας, οὐδ' ἐτέρωσε μεταβάς· πληροῖ γὰρ τὰ σύμπαντα, μᾶλλον δὲ ἄπειρός ἐστι καὶ ἀχώρητος καὶ πάντα ἔχων, κατὰ τὸν προφήτην, ἐν τῇ χειρὶ «Τίς γάρ», φησὶν, «ἐμέτρη-

10 σε τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί»; Καὶ πάλιν ὁ Δαβίδ· «Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς». Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου· «Ὁ οὐρανός μου θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου». Οὐκοῦν τὴν κατάβασιν νοήσωμεν συγκατάβασιν· ἔκλινε τοίνυν οὐρα-

15 νοὺς καὶ κατέβη, καὶ παρθενικὴν ἐκλεξάμενος νηδὺν κόρης ἀγίας καὶ εὐσεβεῖα συντεθραμμένης, δι' ἀγγελικῆς φωνῆς τὸν τόκον προμηνυσάσης, καὶ τῆς συλλήψεως τὸν τρόπον προερμηνευσάσης, καὶ τῆς παρθενίας τὸν φόβον τῇ ἐρμηνείᾳ λυσάσης, εἰσοικίζεταιί τε, καὶ ναὸν ἑαυτῷ κατασκευάζει, καὶ τὴν ἄσπαρτον

20 καὶ ἀνήροτον σκηνην διαπλάττει· ἐπειδὴ ὁ πρῶτος δουλεύσας τῇ ἁμαρτία ἀπάτωρ ἐτύγχανε, μητέρα δὲ μόνην εἶχε τὴν γῆν, «Ἐλαβε», γάρ φησιν, «ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον». Διὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλός φησιν· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ».

25 Τούτου χάριν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐκ μόνης Παρθένου τὰς ἀφορμὰς λαβὼν τῆς διαπλάσεως, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἀγεώργητον δημιουργήσας ναὸν καὶ ἑαυτῷ συνάψας, πρόεισιν ἐκ τῆς Παρθένου, οὐ λύσας τῇ συλλήψει τὴν παρθενικὴν ζώνην, οὐ τῇ γεννήσει διαρρήξας, ἀλλ' ἀκήρατον καὶ ἀνέπαφον διαφυ-

30 λάξας, καὶ τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἄρρητον θαῦμα θαυματοργήσας

78. Β' Βασ. 22, 10.

81. Ἦσ. 66, 1.

79. Ἦσ. 40, 12.

82. Γέν. 2, 7.

80. Ψαλμ. 94, 4.

83. Α' Κορ. 15, 47.

νά συγκεντρώσουμε αὐτὰ. Ἀφήνοντας λοιπὸν τοὺς φιλόπονους τὸν κόπο αὐτόν, ἡμεῖς θὰ προχωρήσουμε στὴ διαπραγματεύση τοῦ θέματος μας.

23. Γιὰ τὴν ἀπερίγραπτη γέννηση τῆς Παρθένου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Δημιουργὸς λυπήθηκε βλέποντας τὴν εἰκόνα του νὰ πολεμεῖται καὶ νὰ στέλνεται στὸν θάνατο, κλίνοντας τοὺς οὐρανούς κατέβηκε⁷⁸, χωρὶς νὰ ἀλλάξει τὸν τόπο, οὔτε νὰ μεταβεῖ σὲ ἄλλο μέρος, ἀφοῦ γεμίζει τὸ σύμπαν, ἢ μᾶλλον εἶναι ἄπειρος καὶ ἀχώρητος, καὶ κρατᾷ τὰ πάντα στὸ χέρι του, σύμφωνα μὲ τὸν προφήτη· γιατί λέγει· «Ποιὸς μέτρησε μὲ τὸ χέρι του τὸ νερὸ καὶ τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν σπιθαμὴ του, καὶ ὅλη τὴ γῆ μὲ τὴν παλάμη του;»⁷⁹. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπίσης λέγει· «Γιατὶ στὸ χέρι του βρῖσκονται τὰ πέρατα τῆς γῆς»⁸⁰, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου· «Ὁ οὐρανὸς εἶναι θρόνος μου, καὶ ἡ γῆ τὸ στήριγμα τῶν ποδιῶν μου»⁸¹. Ἐπομένως τὴν κάθοδό του πρέπει νὰ τὴν ἐννοήσουμε ὡς συγκατάβαση. Ἐκλινε λοιπὸν τοὺς οὐρανούς καὶ κατέβηκε, καὶ ἀφοῦ ἐξέλεξε τὴν παρθενικὴ κοιλιά μιᾶς ἁγίας κόρης, ποὺ εἶχε ἀνατραφεῖ μὲ εὐσέβεια, στὴν ὁποία μὲ φωνὴ ἀγγελικὴ προανήγγειλε τὴ γέννηση, καὶ τῆς ἐξήγησε ἐκ τῶν προτέρων τὸν τρόπο τῆς συλλήψεως, διαλύοντας μὲ τὴν ἐξήγησιν τὸν φόβο τῆς παρθενίας, ἐγκαθίσταται μέσα της καὶ κατασκευάζει ναὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ διαπλάθει τὴν ἄσπαρτη καὶ ἀκαλλιέργητη σκηνή. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ πρῶτος ὑποδουλώθηκε στὴν ἁμαρτία ἦταν χωρὶς πατέρα, καὶ εἶχε μόνο μητέρα του τὴ γῆ, γιατί λέγει, «Ἐλαβε ὁ Θεὸς χῶμα ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο»⁸², γι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πλάσθηκε ἀπὸ τὴ γῆ, γῆινος, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, δηλαδὴ ὁ Κύριος, ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν»⁸³. Γι' αὐτὸ ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, παίρνοντας μόνο ἀπὸ τὴν Παρθένο τὴν ἀρχὴ τῆς διαπλάσεώς του καὶ δημιουργώντας μὲ τὸν τρόπο αὐτόν τὸν ἀκαλλιέργητο ναὸ καὶ ἐνώνοντάς τον μὲ τὸν ἑαυτὸ του, γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, χωρὶς νὰ καταστρέψει μὲ τὴ σύλληψή του τὴν παρθενικὴ ζώνη, τὴν ὁποία δὲν διέρρηξε μὲ τὴν γέννησή του, ἀλλὰ διαφυλάσσοντάς την ἀπείραχτη καὶ ἀνέγγιχτη, πραγματοποίησε αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ ἀπερίγραπτο θαῦμα. Γιατὶ

μέγα γὰρ τῷ ὄντι καὶ ἀνερμήνευτον καὶ λόγου δύναμιν ὑπερ-
 βαῖνον, βότρυν ἰδεῖν ἐκ γῆς ἄνευ κλημάτων βλαστήσαντα, σῖτον
 ἄνευ σπερμάτων φύντα, χιτῶνα χωρὶς νημάτων καὶ χειρῶν ὑφαν-
 τικῶν ὑφασμένον, ἄρτον οὐ μύλη καὶ χερσὶ καὶ πυρὶ δημιουργη-
 5 θέντα, ἀλλ' ἄρρητως ἐκ παρθενικῶν ἀλεύρων γεγεννημένον καὶ
 τὴν οἰκουμένην καλύψαντα· πρὸς δὲ τούτοις, Παρθένον οἰκείῳ
 βρέφει θηλὴν ὀρέγουσαν, καὶ γάλακτος χορηγοῦσαν πηγάς, καὶ
 μητέρα γενομένην τὴν γάμου νόμον οὐ δεξαμένην, μητέρα γενο-
 μένην τὴν πῶς γίνεται μήτηρ οὐκ ἐπισταμένην, μητέρα γενομένην
 10 τὴν γυναικα πρότερον οὐ γενομένην, ἀλλ' ἐν παρθενία καὶ τὸν
 ὄγκον τῆς γαστροῦς ἐπιδεικνῦσαν καὶ τὸν καρπὸν ἐν ταῖς χερσὶ πε-
 ριφέρουσαν καὶ τὰ μητρὸς ἐργαζομένην, σωζομένης τῆς παρθε-
 νίας, καὶ παρθένον μητέρα καλουμένην, καὶ τὰναντία ὀνόματά τε
 καὶ πράγματα κατὰ ταῦτὸν συνάγουσαν.

15 **ΚΔ'. Ἐν κεφαλαίῳ διήγησις τῆς μετὰ τὴν γέννησιν
 τοῦ Χριστοῦ πολιτείας.**

Οὕτω τεχθεὶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς (οὐ γὰρ εὐαγὲς μετὰ τὸν
 τόκον ἢ Θεὸν Λόγον μόνον αὐτὸν προσαγορεύειν, ἢ ἄνθρωπον
 γεγυμνωμένον θεότητος, ἀλλὰ Χριστόν, ὃ ἑκατέραν φύσιν τὴν τε
 20 λαβοῦσαν καὶ τὴν ληφθειῖσαν δηλοῖ), πάντως τὰ ἡμέτερα πλήν
 τῆς ἁμαρτίας καταδέχεται πάθη, σπαραγνοῦται παραπλησίως
 τοῖς βρέφεσι, καὶ γάλακτι τρέφεται, καὶ τιθηνεῖται, καὶ χερσὶ
 περιφέρεται, καὶ κόλποις ἐντίθεται, καὶ κατὰ νόμον περιτέμνεται,
 καὶ καθαρσίῳις θυσίαις καθαίρεται, ἢ καινὴ καὶ μόνη τῆς οἰκου-
 25 μένης θυσία, ὃ τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν ἄρας Ἀμνός, ὑπὸ τοῦ
 Συμεῶν προσκυνεῖται, καὶ Σωτὴρ ὁμοῦ καὶ Δεσπότης προσαγο-
 ρεῖται· φεύγει τὸν Ἡρώδη μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ κηδεμόνος,
 καταλαμβάνει τὴν Αἴγυπτον, ἐπανέρχεται πάλιν, ἀγωνιᾷ, εἰς τὴν
 Ναζαρέτ παραγίνεται, ἡλικία καὶ σοφία προκόπτει, τοῖς γονεῦσιν
 30 ὑποτάσσεται, πάσης τιμῆς ἀξιοῖ οὐ μόνον τὴν μητέρα, ἀλλὰ καὶ

πραγματικὰ εἶναι μεγάλο καὶ ἀνερμήνευτο καὶ ξεπερνᾷ τὴ δύναμη τοῦ λόγου τὸ νὰ βλέπεις νὰ βλαστάνει ἀπὸ τὴ γῆ ἓνα τσαμπὶ χωρὶς κληματαριά, νὰ φυτρώνει σιτάρι χωρὶς σπόρο, νὰ ὑφαίνεται χιτώνας χωρὶς χέρια καὶ νήματα, νὰ γίνεται ψωμὶ χωρὶς μυλόπετρα καὶ χέρια καὶ φωτιά, ἀλλὰ δημιουργούμενο κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο ἀπὸ παρθενικὸ ἀλεύρι καὶ νὰ καλύπτει τὴν οἰκουμένη. Καὶ ἔκτος ἀπὸ αὐτὰ νὰ βλέπεις Παρθένο νὰ προτείνει στὸ βρέφος τῆς τῆς θηλῆ καὶ νὰ τοῦ χορηγεῖ πηγὲς ἀπὸ γάλα, νὰ γίνεται μητέρα αὐτῆ πού δὲν δέχθηκε νόμο γάμου, νὰ γίνεται μητέρα αὐτῆ πού δὲν ξέρει πῶς γίνεται ἡ μητέρα, νὰ γίνεται μητέρα αὐτῆ πού δὲν ἔγινε προηγουμένως γυναίκα, ἀλλὰ βρισκόμενη σὲ κατάσταση παρθενίας νὰ δείχνει τὴν ἐξογκωμένη κοιλιά τῆς, νὰ περιφέρει κρατώντας στὰ χέρια τὸν καρπὸ τῆς, νὰ κάνει αὐτὰ πού ταιριάζουν σὲ μητέρα, διατηρώντας τὴν παρθενία τῆς, καὶ νὰ ὀνομάζεται παρθένος μητέρα, συγκεντρώνοντας σὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ τὰ ἀντίθετα ὀνόματα καὶ πράγματα.

24. Περιληπτικὴ διήγηση τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆ γέννησός του.

Ἐφοῦ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν γεννήθηκε ὁ Δεσπότης Χριστὸς (γιατὶ δὲν εἶναι εὐσεβὲς μετὰ τῆ γέννηση νὰ τὸν ὀνομάζουμε μόνο Θεὸ Λόγο, ἢ ἄνθρωπο ἀπογυμνωμένο τελείως ἀπὸ τὴ θεότητα, ἀλλὰ Χριστό, ὄνομα πού δηλώνει καὶ τὶς δύο φύσεις, τόσο ἐκείνη πού προσέλαβε, ὅσο καὶ ἐκείνη πού προσλήφθηκε), ὅπωςδήποτε δέχεται ὅλα τὰ δικά μας πάθη, ἔκτος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, σπαργανώνεται ὅπως τὰ βρέφη, τρέφεται μὲ γάλα καὶ θηλάζει, περιφέρεται μὲ τὰ χέρια καὶ παίρνεται στὴν ἀγκαλιά, περιτέμνεται σύμφωνα μὲ τὸν νόμο καὶ ἐκτελεῖ τὶς διατάξεις γιὰ τὶς καθαρτήριες προσφορὲς, αὐτὸς πού εἶναι ἡ καινούργια καὶ μοναδικὴ θυσία τῆς οἰκουμένης, ὁ Ἄμνός πού σήκωσε τὶς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὸν Συμεὼν προσκυνεῖται καὶ ὀνομάζεται Σωτήρας μαζί καὶ Δεσπότης, ξεφεύγει τὸν Ἡρώδη μαζί μὲ τὴ μητέρα καὶ τὸν κηδεμόνα του, πηγαίνει στὴν Αἴγυπτο, ἐπιστρέφει πάλι, περνᾷ στιγμὲς ἀγωνίας, πηγαίνει στὴ Ναζαρέτ, προοδεύει στὸ ἀνάστημα καὶ στὴ σοφία, ὑποτάσσεται τοὺς γονεῖς του, τιμᾷ ὄχι μόνο τὴ μητέρα του, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλοτε μνηστήρα τῆς, καὶ στὴ

τὸν τῆς μητρὸς πάλαι μὲν μνηστῆρα, μετὰ ταῦτα δὲ κηδεμόνα καὶ
 φύλακα, τὰς ἐνόμους ἑορτὰς ἑορτάζει, τῷ ἱερῷ προσεδρεύει, τὴν
 Ἰουδαϊκὴν ἐλέγχει παχύτητα, καὶ τοῦτο ποιεῖ δύο καὶ δέκα
 γεγονῶς μόνον ἔτη τέως μετὰ τὸν τόκον· ἐπιζητεῖται παρὰ τῶν
 5 προσηκόντων, ἀπολειφθεὶς ἐγκαλεῖται παρὰ τῆς μητρὸς, ἀπο-
 λογεῖται, καὶ ἡρέμα πως παραγυμνοῖ τὴν θεότητα, «Οὐκ οἶδατε»,
 γὰρ φησιν, «ὅτι ἐν τοῖς οἰκείοις τοῦ Πατρὸς μου δεῖ εἶναί με;», δει-
 κνὺς ὡς οὐ μόνον ἐστὶ τὸ ὀρώμενον, ἀλλὰ καὶ Θεὸς ἐν τῷ ὀρω-
 μένῳ κρυπτόμενος, ὑπέρχρονος καὶ προαιώνιος ἐκ τοῦ Πατρὸς
 10 προελθὼν καὶ ἵνα συντόμως εἶπω, παραγίνεται πρὸς Ἰωάννην
 βαπτίζοντα, πείθει βαπτίσει παραιτούμενον, προτυποῖ τὸ ἡμέτε-
 ρον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βάπτισμα, δίδωσι τέλος τῷ νόμῳ, καὶ τὴν
 θύραν ὑπανοίγει τῆς χάριτος, ὑπὸ τοῦ Πατρὸς οὐρανόθεν ἀνακη-
 ρύττεται, τῇ παρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος δείκνυται, ἀνάγεται εἰς τὴν
 15 ἔρημον ὡς εἰς ἀρμοδίαν τινὰ παλαιστραν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ
 νηστεύει μὲν, οὐ πέρα δὲ τῶν μέτρων τῆς φύσεως, καὶ τροφῆς μὲν
 ἐφίεται, ἀλλὰ κρατεῖ τῆς ὀρέξεως, οὐ δουλεύει ταῖς ἡδοναῖς· καὶ
 καλεῖ μὲν τῇ πείνῃ τὸν ἀντίπαλον εἰς τὴν πάλην, περιγίνεται δὲ
 αὐτοῦ ἀνθρωπίνῃ φιλοσοφίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἐξουσία θεότητος, ἀγωνί-
 20 ζεται, καταγωνίζεται, νικᾷ, ἐξελαύνει, τὴν τυραννίδα καταλύει,
 τὸ ἀσθενὲς ἐλέγχει, τὴν ἥτταν κηρύττει· «Θαρσεῖτε», γὰρ φησιν,
 «ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»· προτρέπει πάντας εἰς ἀρετὴν, τὴν
 νομοθεσίαν τῶν θείων δογμάτων ποιεῖ, τὴν διὰ τοῦ προφήτου
 ἐπηγγελμένην καινὴν Διαθήκην δίδωσιν, οὐρανῶν βασιλείαν
 25 ὑπισχνεῖται, τοῖς ἀμελοῦσιν ἀπειλεῖ τῆς γεέννης τὴν φλόγα.

ΚΕ'. Σύντομος τῶν Δεσποτικῶν θαυμάτων διήγησις.

Πιστοῦται τὰ λεγόμενα τῇ μεγάλῃ θαυματουργίᾳ, οἶνον ἀγε-
 ῶρητον τῷ γάμῳ δωρούμενος, οἶνον χωρὶς κλημάτων ἐξ ὕδατος
 ἐργαζόμενος, οἶνον ἀστάφυλον τοῖς τοῦ γάμου δαιτυμόσι χαριζό-
 30 μενος, εἰς οἶνον μεταβαλὼν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, μὴ μεσιτευού-
 σης ἀμπέλου, καὶ τῆς γῆς τὴν νοτίδα συλήσας, τιμῶν τὸν γάμον
 οὐ τῇ παρουσίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ θαυματουργίᾳ· ἐπειδὴ γὰρ ἐκ

συνέχεια κηδεμόνα και φύλακά του, γιορτάζει τις νομικές εορτές, πηγαίνει στο ιερό, ἐλέγχει τὴν πνευματικότητα τῶν Ἰουδαίων, καὶ αὐτὸ τὸ κάνει ὅταν ἔγινε δώδεκα μόλις ἔτῶν ἀπὸ τὴ γέννησή του, ἀναζητεῖται με-ταξὺ τῶν συγγενῶν καὶ γνωστῶν, ἐπιτιμᾶται ἀπὸ τὴ μητέρα του ἐπειδὴ ἔμεινε πίσω, ἀπολογεῖται, καὶ σιγὰ-σιγὰ ἀποκαλύπτει τὴ θεότητά του, λέγοντας· «Δὲν γνωρίζετε ὅτι πρέπει νὰ βρισκομαι στὸν οἶκο τοῦ Πατέρα μου;»⁸⁴, δείχνοντας ὅτι δὲν εἶναι μόνο αὐτὸ ποὺ φαίνεται, ἀλλ' εἶναι καὶ Θεὸς ποὺ κρύβεται μέσα σ' αὐτὸ ποὺ φαίνεται, πάνω ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ προαιώνιος, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ γιὰ νὰ συντομεύσω, ἔρχεται στὸν Ἰωάννη ποὺ βαπτίζει, τὸν πείθει νὰ τὸν βαπτίσει, ὅταν ἄρνεῖται, προτυπώνοντας τὸ δικὸ μας βάπτισμα στὸν Ἰορδάνη, δίνει τέλος στὸν νόμο, καὶ ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς χάριτος, ἀνακηρύσσεται ἀπὸ τὸν Πατέρα ἀπὸ τὸν οὐρανό, φανερῶνεται μὲ τὴν παρουσία τοῦ Πνεύματος, ὀδηγεῖται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα στὴν ἔρημο, σὰν τὸν κατάλληλο τόπο πάλης, καὶ νηστεύει βέβαια, ὄχι ὅμως πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φύσεως, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ φάει, ἀλλὰ συγκρατεῖ τὴν ὄρεξή του, δὲν γίνεται δοῦλος τῶν ἡδονῶν, καὶ προκαλεῖ μὲ τὴν πείνα τὸν ἀντίπαλο σὲ πάλη, καὶ τὸν νικᾷ μὲ τὴν ἀνθρώπινη γνώση καὶ ὄχι μὲ τὴν ἐξουσία τῆς θεότητος, ἀγωνίζεται, διεξάγει σκληρὸ ἀγῶνα, νικᾷ, ἐκδιώκει τὸν τύραννο, καταργεῖ τὴν τυραννία, ἐλέγχει τὸ ἀδύνατο, διακηρύττει τὴν ἡττα, λέγοντας· «Ἔχετε θάρρος, γιὰτὶ ἐγὼ νίκησα τὸν κόσμον»⁸⁵. Προτρέπει ὅλους στὴν ἀρετή, διδάσκει τὰ θεῖα δόγματα, δίνει τὴν Καινὴ Διαθήκη ποὺ εἶχε ὑποσχεθεῖ μέσω τοῦ προφήτη⁸⁶, ὑπόσχεται τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ δείχνουν ἀμέλεια ἐπισείει τὴ φλόγα τῆς κόλασης.

25. Σύντομη διήγηση τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου.

Ἐπιβεβαιώνει αὐτὰ ποὺ λέγει κάνοντας μεγάλα θαύματα: δωρίζει κρασί στὸν γάμο ἀκαλλιέργητο, κατασκευάζοντας κρασί ἀπὸ νερό, χωρὶς κληματαριές, χαρίζοντας στοὺς συνδαιτυμόνες τοῦ γάμου κρασί ποὺ δὲν προερχόταν ἀπὸ σταφύλια, μεταβάλλοντας σὲ κρασί τὴ φύση τοῦ νεροῦ, χωρὶς τὴ μεσολαβήση κληματαριαῶς, ἐξαφανίζοντας τὴν ὑγρασία τῆς γῆς, τιμώντας τὸν γάμο ὄχι μόνο μὲ τὴν παρου-

παρθενικῆς ἐβλάστησε μήτρας καὶ παρθενίαν ἤσκησέ τε καὶ τοῖς
 λόγοις ἐξῆρε καὶ τὴν ἀζυγίαν ἔργοις καὶ λόγοις ἐτίμησεν, ἵνα μὴ
 τις ἀκολασίαν εἶναι νομίζῃ τὴν συζυγίαν καὶ ὡς παρανόμου τοῦ
 γάμου κατηγοροίῃ, τιμᾶ τὸν γάμον τῇ παρουσίᾳ, αὖξει τὴν τιμὴν
 5 τῇ τοῦ δώρου φιλοτιμίᾳ, λύει τοῦ νυμφίου τὴν ἀπορίαν, ἐκπλήττει
 τοὺς συμπτώτας τῇ τοῦ καινοῦ πράγματος εὐοσμίᾳ, ἐαυτὸν διὰ τοῦ
 δώρου κηρύττει. Ἀγεώργητος γὰρ ὢν, τὸν ἀγεώργητον οἶνον
 δέδωκεν. Ἐκεῖθεν τοὺς ἀρρώστους ἰᾶται καὶ λόγῳ λύει τὰς
 νόσους, καὶ νεύματι τῶν παθῶν ἀπαλλάττει τοὺς κάμνοντας, τοὺς
 10 δαιμονῶντας τῆς λύττης ἐλευθεροῖ, δείκνυσι τοὺς μεμνηνότας
 καθεστηκότας, σφίγγει τοὺς παρειμένους, ἀρτίποδας τοὺς χω-
 λοὺς ἀπεργάζεται, δείκνυσι τὸν ἥλιον τοῖς τὸ βλέπειν ἀφηρημέ-
 νοις, ἀνοίγει τὰς θύρας τοῦ σώματος δι' ὧν ἐπὶ τὰ ἔξω διαχεῖται
 τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικόν, καὶ νῦν μὲν λόγῳ μόνῳ τοῦτο ποιεῖ, τὸν
 15 πηλὸν τὸν τῶν ὀμμάτων ἐπίδουλον ὀμμάτων θεραπευτήν, καὶ τῷ
 πολεμίῳ φαρμάκῳ κέχρηται, καὶ τὸ δηλητήριον ἀλεξητήριον
 δείκνυσι ταῖς ἀκοαῖς καλουμέναις, τὸ δὲ ἀκούειν ἀφηρημέναις,
 τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ἐπιδίδωσι. Ἄρτοις ὀλίγοις ἐν ἐρήμῳ πολ-
 λὰς ἐκόρεσε χιλιάδας, τοὺς πέντε ἄρτους, ὥσπερ εἰς ἄρουραν
 20 σπέρμα, ταῖς χερσὶν ἐμβαλὼν καὶ τῆς γλώττης τὴν εὐλογίαν οἷόν
 τι νέφος ἐπαγαγόν, δασὺ καὶ βαθὺ λήϊον καὶ ἄλλω πλήρη τὰς τῶν
 ἀποστόλων χεῖρας ἀπέφηνεν, ἄλλω οὐ πτύου δεομένην καὶ διακρι-
 σεως, οὐ μύτου καὶ μάκτρας καὶ πυρὸς καὶ κλιθάνου, ἀλλ' αὐτοὺς
 τοὺς ἄρτους θρύουσάν τε καὶ πηγάζουσιν καὶ ἵνα ἐν κεφαλαίῳ
 25 εἴπω, αἵματος ἔστησεν ὀχετοὺς τὴν ἴασιν ἕκοντι συληθεῖς κόρην
 ἄωρον ἀρπαγεῖσαν ὑπὸ θανάτου καὶ πενθουμένην ὑπὸ τῶν οἰκεί-
 ων ἀνθαρκάσας τοῖς φύσασιν ἀποδέδωκεν ἕτερον νεανίαν εἰς τὸν
 τάφον προπεμπόμενον εἰς ζωὴν ἐπανήγαγε καὶ εἰς χαρὰν τὸ πέν-
 θος μετέβαλε, καὶ τὸν ἐπιτάφιον θρῆνον εἰς ὕμνον λόγον γα-
 30 μηλίων ἔτρεψε· καὶ τὸν δυσώδη νεκρὸν μετὰ τετάρτην τῆς τελευ-

σία του, ἀλλὰ καὶ μὲ τῆ θαυματουργικῆ του ἐνέργεια. Ἐπειδὴ δη-
 λαδὴ προῆλθε ἀπὸ παρθενικὴ μήτρα καὶ ἄσκησε τὴν παρθενία καὶ
 τὴν ἐπήνεσε μὲ τὰ λόγια, καὶ τίμησε τὴν ἀγαμία μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια,
 γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι ἡ ἔγγαμη ζωὴ εἶναι ἀκολασία, καὶ κα-
 τηγορήσει τὸν γάμο ὡς παράνομον, γι' αὐτὸ τιμᾶ μὲ τὴν παρουσία
 του τὸν γάμο, αὐξάνει τὴν τιμὴ μὲ τὴν προσφορὰ τοῦ δώρου, λύνει
 τὴν ἀπορία τοῦ γαμπροῦ, ἀφήνει ἔκπληκτους τοὺς συμποσιαστὲς μὲ
 τὴν ὠραία ὁσμὴ τοῦ καινούργιου κρασιοῦ, καὶ ἀποκαλύπτει μέσω
 τοῦ δώρου τὸν ἑαυτό του. Γιατί, ὄντας ὁ ἴδιος ἀκαλλιέργητος, πρόσ-
 φερε καὶ ἀκαλλιέργητο κρασί. Στὴ συνέχεια θεραπεύει τοὺς ἀρρώ-
 στους, μὲ τὸ λόγο του ἐξαφανίζει τὶς ἀσθένειες καὶ μὲ νεῦμα του
 ἀπαλλάσσει τοὺς βασανιζόμενους ἀπὸ πάθη, ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴ
 λύσσα τοὺς δαιμονιζόμενους, παρουσιάζει τοὺς μανιακοὺς ἡρεμους,
 στερεώνει τοὺς παράλυτους, ἀποκαθιστᾶ τοὺς χωλοὺς, δείχνει τὸν
 ἥλιο σ' ὅσους ἔχουν χάσει τὸ φῶς τους, ἀνοίγει τὶς πόρτες τοῦ σώμα-
 τος, ἀπὸ τὶς ὁποῖες διαχέεται πρὸς τὰ ἔξω ἡ ὀπτικὴ δύναμη τῆς
 ψυχῆς, καὶ ἄλλοτε αὐτὸ τὸ κάνει μόνο μὲ τὸν λόγο, μεταβάλλοντας
 τὸν πηλὸ πού εἶναι ἐχθρὸς τῶν ματιῶν, σὲ θεραπευτὴ τῶν ματιῶν, καὶ
 τὸ ἐχθρικό φάρμακο χρησιμοποιεῖ, καὶ τὸ δηλητήριον τὸ μετατρέπει
 σὲ φάρμακο. Σ' αὐτὲς πού λέγονται ἀκοές, ἀλλὰ δὲν ἀκοῦνε, χορηγεῖ
 τὴν ἐνέργειά τους. Μὲ λίγους ἄρτους στὴν ἔρημο χόρτασε πολλὰς
 χιλιάδες, βάζοντας στὰ χέρια τοὺς πέντε ἄρτους, ὅπως ἡ γῆ δέχεται
 τὸν σπόρον, καὶ προσθέτοντας τὴν εὐλογία τῆς γλώσσας του σὰν κά-
 ποιο σύννεφο, μετέτρεψε τὰ χέρια τῶν ἀποστόλων σὲ πυκνὸ καὶ
 βαθειὰ φυτρωμένο σιταροχώραφο καὶ ἁλῶνι γεμᾶτο, ἁλῶνι πού δὲν
 εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ φτυάρι καὶ λίχνισμα, οὔτε ἀπὸ κόσκινο καὶ σκάφη
 καὶ φωτιά καὶ φοῦρνο, ἀλλὰ ἁλῶνι πού ἀνέβρυζε καὶ πήγαζε ἄρτους.
 Καὶ γιὰ νὰ τὰ πᾶ μὲ συντομία, σταμάτησε τὴ ροὴ αἵματος, ἀφήνο-
 ντας θεληματικὰ τὴν ὑφαρπαγὴ τῆς θεραπείας, κόρη πού πρόωρα
 ἀρπάχθηκε ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν πενθοῦσαν οἱ συγγενεῖς της,
 ἀρπάζοντάς την πίσω τὴν παρέδωσε στοὺς γονεῖς της. Ἄλλον νέο
 πού προπεμπόταν στὸν τάφο, τὸν ξανάφερε στὴ ζωὴ, μεταβάλλοντας
 τὸ πένθος σὲ χαρὰ καὶ μετατρέποντας τὸν ἐπιτάφιο θρῆνον σὲ γαμή-
 λια τραγούδια. Καὶ τὸν νεκρὸ πού μύριζε τέσσερις μέρες μετὰ τὸν

τῆς ἐκ τῆς θήκης ἐξήγαγε, καὶ τὸν πεπεδημένον βαδίζειν ἐκέλευ-
 σεν, καὶ παραχοῆμα ὃ τε θάνατος ἐδραπέτευσεν καὶ ὁ νεκρὸς
 ἔδραμε τῆς σηπεδόνης ἀπαλλαγείς καὶ τὴν τῆς σηπεδόνης ἀποθέ-
 μενος δυσωδίαν καὶ τὰς τοῦ θανάτου πύλας διαφυγῶν καὶ ὑπὸ
 5 τῶν δεσμῶν τρέχειν οὐ κωλυόμενος, καὶ τῷ μὲν τοῦ προσώπου
 καλλύματι τὸ βλέπειν ἀφηρημένος, ἀκωλύτως δὲ τρέχων πρὸς τὸν
 καλέσαντα καὶ τὴν Δεσποτικὴν ἐπιγινώσκων φωνήν.

Κς. Ὅτι ἐκουσίως τὰ σωτήρια πάθη κατεδέξατο.

Διὰ τούτων καὶ ἄλλων θαυμάτων, τῶν ἐπαγγελιῶν ἐμπεδώ-
 10 σας τὸ μέγεθος καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων εἰς ἀρετὴν παιδο-
 τριθίσας, προστρέχει τοῖς ἀναγράπτοις πάθεσιν ἐθελοντῆς πολ-
 λάκις μὲν ταῦτα τοῖς φοιτηταῖς προμηνύσας, ἐπιτιμήσας δὲ τῷ
 Πέτρῳ, μεθ' ἡδονῆς μὴ καταδεξαμένῳ τὰ τῶν παθῶν εὐαγγέλια,
 καὶ δείξας ὡς διὰ τούτων κατορθοῦται τῆς οἰκουμένης ἡ σω-
 15 τηρία· διὸ καὶ τοῖς ἐπελθοῦσιν ἑαυτὸν ὑπέδειξεν λέγων· «Ἐγὼ
 εἶμι ὃν ζητεῖτε». Καὶ κατηγορούμενος οὐκ ἀντεῖπεν, καὶ δυνάμε-
 νος λαθεῖν, τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἠνέσχετο· καὶ ταῦτα πολλάκις ἠνίκα
 ἠδουλήθη διαφυγῶν· ἀλλὰ καὶ κλαίει μὲν τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς δὴ
 τῆς ἀπιστίας ἐπισπωμένης τὸν ὄλεθρον, καταψηφίζεται δὲ πανω-
 20 λεθρίως τοῦ πολυθρολήτου πάλαι νεώ· ἀνέχεται καὶ ἐπὶ κάρης
 παιόμενος, ὑπὸ διπλῆν δουλείαν δουλεύοντος κολαφιζόμενος,
 ἐμπτυόμενος, ὄνειδιζόμενος, στρεβλούμενος, μαστιγούμενος, καὶ
 τὸ τελευταῖον σταυρούμενος, καὶ λαμβάνων ληστὰς τῆς τιμωρίας
 κοινωνοὺς ἑκατέρωθεν, καὶ ἀνδροφόνοις καὶ κακούργοις συντατ-
 25 τόμενος, καὶ ὄξος καὶ χολὴν παρὰ τοῦ κακοῦ ἀμπελῶνος καρπού-
 μενος, καὶ ἀκάνθαις ἀντὶ κλημάτων καὶ βοτρύων στεφόμενος, καὶ
 πορφυρίδι χλευαζόμενος καὶ καλάμῳ παιόμενος, καὶ λόγχῃ τὴν
 πλευρὰν ὀρυττόμενος, καὶ τέλος τάφῳ παραπεμπόμενος.

Κζ'. Τίς τῶν Δεσποτικῶν παθημάτων ἡ αἰτία.

30 Ὑπέμεινε δὲ ταῦτα, τὴν ἡμετέραν μηχανώμενος σωτηρίαν

θάνατό του, τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὸν τάφο καὶ δεμένον τὸν διέταξε νὰ βαδίσει, καὶ ἀμέσως καὶ ὁ θάνατος ἔφυγε καὶ ὁ νεκρὸς περπάτησε, ἀφοῦ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴ σήψη, καὶ ἀφοῦ ἀπέβαλε τὴ δυσωδία τῆς σήψης καὶ διέφυγε τὶς πύλες τοῦ θανάτου, δὲν ἐμποδιζόταν ἀπὸ τὰ δεσμὰ νὰ τρέξει, καὶ παρόλο πὺν μὲ τὸ κάλυμμα τοῦ προσώπου δὲν μποροῦσε νὰ βλέπει, ἔτρεξε ἀνεμπόδιστα σ' ἐκεῖνον πὺν τὸν κάλεσε, ἀναγνωρίζοντας τὴ φωτὴ τοῦ Δεσπότη.

26. Ὅτι δέχθηκε μὲ τὴ θέλησή του τὰ σωτήρια πάθη.

Ἄφοῦ μὲ αὐτὰ καὶ ἄλλα θαύματα ἐμπέδωσε τὶς μεγάλες τοῦ ὑποσχέσεις καὶ γύμνασε τὸν χορὸ τῶν ἀποστόλων στὴν ἀρετὴ, σπεύδει ἐθελοντικὰ πρὸς τὰ πάθη πὺν ἀναφέραμε, τὰ ὅποια εἶχε προεῖπει πολλὰς φορὰς στοὺς μαθητὰς του, καὶ εἶχε ἐπιτιμήσει τὸν Πέτρο, ὁ ὅποιος δὲν εἶχε δεχθεῖ μὲ εὐχαρίστηση τὴν προαγγελία τῶν παθῶν, δείχνοντας ἔτσι, ὅτι μὲσω αὐτῶν θὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ σωτηρία τῆς οἰκουμένης. Γι' αὐτὸ καὶ σ' ἐκεῖνους πὺν ἦρθαν ἐναντίον τοῦ ὑπέδειξε τὸν ἑαυτὸ του λέγοντας: «Ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς πὺν ζητᾶτε»⁸⁷, καὶ ἐνῶ τὸν κατηγοροῦσαν δὲν ἀντιμιλοῦσε, καὶ ἐνῶ μποροῦσε νὰ διαφύγει, δὲν καταδέχθηκε νὰ τὸ κάνει, ἂν καὶ πολλὰς φορὰς ὅταν ἤθελε διέφευγε, ἀλλὰ καὶ ἔκλαψε γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπειδὴ ἕξαιτίας τῆς ἀπιστίας τῆς προκάλεσε τὴν καταστροφὴ τῆς, καὶ προέβλεψε τὴν ὄλοσχερῆ καταστροφὴ τοῦ πολυθρύλητου παλαιοῦ ναοῦ. Ἐπίσης ἀνέχεται ὅταν τὸν χτυποῦν στὸ κεφάλι, ὑφιστάμενος διπλῆ δουλεία μὲ τὸ νὰ ἐξευτελίζεται, νὰ φτύνεται, νὰ χλευάζεται, νὰ ἐξαρθρώνεται, νὰ μαστιγώνεται, καὶ στὸ τέλος νὰ σταυρώνεται, καὶ νὰ ἔχει συντρόφους τοῦ στὴν ποινὴ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τοῦ ληστὰς, νὰ καταστασσεταὶ μεταξὺ δολοφόνων καὶ κακούργων καὶ νὰ δρέπει ὡς καρπὸ τοῦ κακοῦ ἀμπελώνα ξύδι καὶ χολή, νὰ στεφανώνεται μὲ ἀγκάθια ἀντὶ γιὰ κληματίδες καὶ σταφύλια, καὶ νὰ χλευάζεται μὲ πορφύρα, νὰ χτυπιέται μὲ καλάμι, νὰ τρυπιέται μὲ λόγχη στὴν πλευρὰ, καὶ νὰ στέλνεται στὸν τάφο.

27. Ποιὰ ἦταν ἡ αἰτία τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου.

Ὅλα αὐτὰ τὰ ὑπέμεινε σχεδιάζοντας τὴ δικὴ μας σωτηρία.

ἐπειδὴ γὰρ οἱ τῆ ἁμαρτία δουλεύσαντες τοῖς ἐπιτιμίοις ὑπεύθυνοι τῆς ἁμαρτίας ἐτίγγανον, αὐτὸς ἁμαρτίας ἀπηλλαγμένος, καὶ διὰ πάσης ὁδεύσας δικαιοσύνης, τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν κατεδέξατο τιμωρίαν, διὰ μὲν τοῦ σταυροῦ τῆς παλαιᾶς κατάρτας τὴν ἀπόφασιν
 5 λύων «(Χριστός», γὰρ φησιν, «ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρτας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρτα· γέγραπται γὰρ· Ἐπικατάρτατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐν ξύλῳ»), διὰ δὲ τῶν ἀκανθῶν, τέλος διδούς ταῖς Ἀδὰμ τιμωρίαις (μετὰ γὰρ τὴν ἁμαρτίαν ἤκουσεν ἐκεῖνος «Ἐπικατάρτατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου, ἀκάνθας καὶ
 10 τριβόλους ἀνατελεῖ»), διὰ δὲ τῆς χολῆς τὸ πικρὸν καὶ ἐπίπονον τῆς θνητῆς καὶ παθητῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων εἰς ἑαυτὸν ἀναλαμβάνων, διὰ δὲ τοῦ ὄξους τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον τῶν ἀνθρώπων μεταβολὴν αὐτὸς δεχόμενος, καὶ τὴν εἰς τὸ κρεῖττον ἐπάνοδον χαριζόμενος τῇ πορφυρίδι σημαίνων τὴν βασιλείαν, τῷ καλάμῳ τὸ
 15 ἀσθενὲς καὶ σαθρὸν τῆς τοῦ διαδόλου δυνάμεως αἰνιττόμενος, τῷ ῥαπίσματι τὴν ἡμετέραν κηρύττων ἐλευθερίαν, τὰς ἡμετέρας ὑπομένων ὕδρεις καὶ παιδείας καὶ μάστιγας τὴν πλευρὰν τῷ Ἀδὰμ παραπλήσιον νυττόμενος, ἀλλ' οὐ γυναῖκα προϊούσαν ἐκεῖθεν δεικνύς, τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀπάτης γεννήσασαν, ἀλλὰ πηγὴν
 20 ζωῆς τῷ διπλῷ νόματι τὴν οἰκουμένην ζωογονοῦσαν, ὣν τὸ μὲν ἡμᾶς ἐν κολυμβήθρα νεοποιεῖ καὶ τῇ ἀθανάτῳ περιβάλλει στολῆ, τὸ δὲ τρέφει γεννηθέντας ἐν τῇ τραπέζῃ τῇ θείᾳ, καθάπερ τὰ βρέφη τὸ γάλα.

ΚΗ. ° Ὅτι διὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ παθῶν ἡ ἡμετέρα
 25 γέγονε σωτηρία.

Φάρμακα τοίνυν ἐστὶν ἡμετέρα τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παθήματα καὶ τοῦτο διδάσκων ὁ προφήτης βοᾷ· «Αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὀδυνᾶται· ἡμεῖς δὲ ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει· αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν· παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτῷ· τῷ μάλωπι αὐτοῦ

Ἐπειδὴ δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ἔγιναν δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας ἦταν ἔνοχοι τῶν ἐπιτιμιῶν τῆς ἁμαρτίας, αὐτός, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ ἔχοντας ἐφαρμόσει ὅλες τὶς διατάξεις τοῦ νόμου, ἀνέλαβε τὴν τιμωρία τῶν ἁμαρτωλῶν, καταργώντας μὲ τὴ σταύρωση τὴν ἀπόφαση τῆς παλιᾶς κατάρρας (γιατὶ λέγει· «Ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξαγόρασε ἀπὸ τὴν κατάρρα τοῦ νόμου, μὲ τὸ νὰ γίνει ὁ ἴδιος κατάρρα γιὰ μᾶς. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· Εἶναι καταραμένος ὁποῖος κρεμᾶται σὲ ξύλο»⁸⁸), μὲ τὰ ἀγκάθια δίνοντας τέλος στὶς τιμωρίες τοῦ Ἀδάμ (γιατὶ μετὰ τὴν ἁμαρτία ἐκεῖνος ἄκουσε· «Νὰ εἶναι καταραμένη ἡ γῆ σὰ ἔργα σου, καὶ νὰ σοῦ φυτρῶνει ἀγκάθια καὶ τριβόλια»⁸⁹), μὲ τὴ χολὴ ἀναλαμβάνοντας ἐπάνω του τὶς πίκρες καὶ τὶς ταλαιπωρίες τῆς θνητῆς καὶ γεμάτης πάθη ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὸ ξύδι δεχόμενος ὁ ἴδιος τὴ μεταβολὴ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ χειρότερο, καὶ χαρίζοντάς τους τὴν ἐπιστροφή τους στὸ καλύτερο, μὲ τὴν πορφύρα σημαίνοντας τὴ βασιλικὴ του ἰδιότητα, μὲ τὸ καλάμι ὑπαινισσόμενος τὴν ἀδυναμία καὶ τὴ σαθρότητα τῆς δυνάμης τοῦ διαδόλου, μὲ τὸ ράπισμα κηρύσσοντας τὴ δική μας ἐλευθερία, ὑπομένοντας τὶς δικές μας βρισιές, τὶς τιμωρίες καὶ τὶς μαστιγώσεις. Μὲ τὸ τρύπημα τῆς πλευρᾶς του μὲ τρόπο ἴδιο μὲ τοῦ Ἀδάμ, ἀπὸ τὴν ὁποία ὅμως δὲν προῆλθε γυναίκα ποὺ μὲ τὴν ἀπάτη γέννησε τὸν θάνατο, ἀλλὰ ἀνάβλυσε πηγὴ ζωῆς, ἡ ὁποία μὲ τὸ διπλὸ νάμα της (αἷμα καὶ ὕδωρ) ζωογονεῖ τὴν οἰκουμένη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα (τὸ νερὸ) μᾶς ἀναγεννᾷ μέσα στὴν κολυμβήθρα καὶ μᾶς φοράει τὴν ἀθάνατη στολή, ἐνῶ τὸ ἄλλο (τὸ αἷμα) μᾶς τρέφει μετὰ τὴ γέννησή μας στὸ θεϊκὸ τραπέζι, ὅπως τὰ βρέφη τὸ γάλα.

28. Ὅτι μὲ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ πραγματοποιήθηκε ἡ δική μας σωτηρία.

Τὰ παθήματα λοιπὸν τοῦ Σωτήρα μας εἶναι δικά μας φάρμακα. Καὶ αὐτὸ τὸ διδάσκει ὁ προφήτης φωνάζοντας· «Αὐτὸς σηκώνει τὶς ἁμαρτίες μας καὶ γιὰ χάση μας δοκιμάζει ὀδύνη. Καὶ ἐμεῖς νομίσαμε ὅτι αὐτὸς βρίσκεται σὲ κατάσταση πόνου καὶ φέρει πληγές καὶ κακώσεις, τιμωρημένος γιὰ τὶς δικές του ἁμαρτίες. Ἐνῶ αὐτὸς τραυματίσθηκε γιὰ τὶς δικές μας ἁμαρτίες, καὶ ὑπέφερε ταλαιπωρίες γιὰ τὶς δικές μας ἁμαρτίες. Ἐπεσε ἐπάνω του παιδευτικὴ τιμωρία γιὰ τὴ

ἡμεῖς ἰάθημεν πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, διὸ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφωνος». Καὶ καθάπερ ποιμὴν τὰ πρόβατα διεσκεδασμένα θεωρῶν, ἐν τῶν προβάτων κατέχων καὶ ἐφ' ἣν βούλεται νομὴν ἄγων, 5 ἔλκει τὰ λοιπὰ δι' ἐκείνου πρὸς ἑαυτὸν, οὕτως ὁ Θεὸς Λόγος τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος πεπλανημένον ἰδὼν, τοῦ δούλου λαβὼν τὴν μορφήν καὶ ταύτην συνάψας ἑαυτῷ, πρὸς ἑαυτὸν δι' ἐκείνης ἐπέστρεψε πᾶσαν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, καὶ εἰς τὴν θείαν νομὴν ἤγαγε τὰ κακῶς νεμόμενα καὶ τοῖς λύκοις προκειμένα. Διὰ ταῦτα 10 ὁ Σωτὴρ ὁ ἡμέτερος τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀνέλαβε. Διὰ ταῦτα ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὰ σωτήρια κατεδέξατο πάθη, καὶ θανάτῳ παραπεμφθεὶς καὶ ταφῇ παραδοθεὶς, τὸ μὲν παλαιὸν ἐκεῖνο καὶ πολυχρόνιον κράτος ἔλυσε, τοῖς δὲ τῇ φθορᾷ πεπεδημένοις τὴν ἀφθαρσίαν ὑπέσχετο. Τὸν γὰρ λυθέντα ναὸν ἀνοικοδομήσας καὶ 15 ἀνεγείρας, καὶ τοῖς κειμένοις καὶ προσδεχομένοις αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν ἀληθεῖς καὶ θεβαίαις τὰς ὑποσχέσεις ὑπέδειξεν. Ὁν τρόπον γάρ, φησὶν, ἡ ἐξ ὑμῶν ἀναληφθεῖσα φύσις τῇ τῆς θεότητος ἐνοικῆσει τε καὶ ἐνώσει, τῆς ἀναστάσεως ἔτυχε καὶ τὸ φθαρτὸν ἀνατιθεμένη σὺν τοῖς παθήμασιν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν μετέβη, 20 οὕτω καὶ ὑμεῖς τῆς χαλεπῆς τοῦ θανάτου δουλείας ἀπαλλαγῆσασθε, καὶ τὴν φθορὰν ἀπορρίψαντες σὺν τοῖς πάθεσιν, ἐνδύσασθε τὴν ἀπάθειαν. Διὸ καὶ τὸ δῶρον τοῦ βαπτίσματος πᾶσιν ἀνθρώποις διὰ τῶν ἀποστόλων ἐξέπεμψε. «Πορευθέντες», γάρ φησι, «μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα 25 τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Τὸ βάπτισμα τοῦ Δεσποτικοῦ θανάτου σκιαγραφία τις ὑπάρχει καὶ τύπος «Εἰ γὰρ σύμφυτοι, φησὶν ὁ Παῦλος, γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα».

**ΚΘ. Ἀπόδειξις ἐκ τῶν Ἀποστόλου γραφῶν
περὶ τῆς τελείας τοῦ ἀνθρώπου φύσεως.**

30

Οὕτω γεννηθεὶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς, οὕτω τραφεὶς, οὕτω θαυματουργήσας, διὰ ταῦτα παθὼν, σταυρωθεὶς, ἀποθανών,

δική μας ειρήνη, και με τις πληγές εκείνου ἐμεῖς θεραπευθήκαμε. "Ολοι πλανηθήκαμε σάν πρόβατα, γι' αὐτὸ ὁδηγήθηκε σάν πρόβατο, και σάν ἄρνι στέκεται ἄφωνος μπροστὰ σ' αὐτὸν πού τὸ κουρεύει»⁹⁰. Καὶ ὅπως ὁ βοσκὸς βλέποντας τὰ πρόβατα σκορπισμένα πιάνει ἓνα πρόβατο και ὁδηγώντας το σὲ ὅποια βοσκή θέλει, παρασύρει και τὰ ἄλλα μέσω αὐτοῦ πρὸς τὸ μέρος το, ἔτσι και ὁ Θεὸς Λόγος, βλέποντας τὸ ἀνθρώπινο γένος πλανημένο, παίρνοντας τὴ μορφή τοῦ δούλου και ἐνώνοντάς την με τὸν ἑαυτὸ του, ἔκανε νὰ ἐπιστρέψει σ' αὐτὸν ὅλη ἡ ἀνθρώπινη φύση, και ὁδήγησε στὴ θεϊκὴ βοσκή ἐκεῖνα πού ἔβοσκαν κακῶς και ἦταν ἐκτεθημένα στοὺς λύκους. Γι' αὐτὰ ὁ Σωτήρας μας προσέλαβε τὴ δική μας φύση, γι' αὐτὰ ὁ Δεσπότης Χριστὸς καταδέχθηκε τὰ σωτήρια πάθη, και με τὸ νὰ παραπεμφθεῖ στὸν θάνατο και νὰ παραδοθεῖ στὴν ταφή, κατάργησε τὸ παλιὸ ἐκεῖνο και πολύχρονο κράτος, και ὑποσχέθηκε τὴν ἀθανασία σ' αὐτοὺς πού ἦταν δεμένοι με τὴ φθορά. Ἀνοικοδομώντας δηλαδή τὸν κατεστραμμένο ναὸ και ἀνασταίνοντάς τον, ἀπέδειξε σ' ἐκείνους πού ἦταν νεκροὶ και περίμεναν τὴν ἀνάστασή του, ὅτι οἱ ὑποσχέσεις του ἦταν ἀληθινὲς και βέβαιες. Γιατὶ ὅπως, λέγει, ἡ φύση πού προσλήφθηκε ἀπὸ σᾶς, με τὴν κατοίκηση και ἔνωση τῆς θεότητος ἀναστήθηκε, και προσφέροντας τὸ φθαρτὸ μαζί με τὰ πάθη του μεταπήδησε στὴν ἀθανασία, ἔτσι και σεῖς θὰ ἀπαλλαγεῖτε ἀπὸ τὴ φοβερὴ δουλεία τοῦ θανάτου, και ἀφοῦ ἀπορρίψετε τὴ φθορὰ μαζί με τὰ πάθη της, θὰ ντυθεῖτε τὴν ἀπάθεια. Γι' αὐτὸ και ἔστειλε τὸ δῶρο τοῦ βαπτίσματος μέσω τῶν ἀποστόλων σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ λέγει: «Πηγαίνετε και κάνετε ὅλα τὰ ἔθνη μαθητὲς μου, βαπτίζοντάς τους στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁹¹. Τὸ βάπτισμα τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου εἶναι σκιαὶ και τύπος· γιατὶ λέγει ὁ Παῦλος: «Ἐὰν ἐνωθήκαμε μαζί του με τὸ ὁμοίωμα τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ του, θὰ γίνομε μέτοχοι και στὴν ἀνάστασή του»⁹².

29. Ἀπόδειξη ἀπὸ τίς ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου γιὰ τὴν τέλεια φύση τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀφοῦ με τὸν τρόπο αὐτὸν γεννήθηκε, ἀνατράφηκε και θαυματουργήσε, και ἀφοῦ γι' αὐτὰ ἔπαθε, σταυρώθηκε

κήρυκας ἀποστείλας πᾶσιν ἀνθρώποις τοὺς ἱεροὺς μαθητάς, εἰς
τὸν οὐρανὸν ἀνελήφθη· καὶ ταῦτα ἐν κεφαλαίῳ ἐν τοῖς πρὸς
Τιμόθεον γραφεῖσιν ὁ Ἀπόστολος ἡμᾶς ἐδίδαξε λέγων· «Ὁμολο-
5 γουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, Θεὸς ἐφανερώ-
θη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη
ἔθνεσιν, ἐπιστώθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ». Καὶ τὴν μὲν
φανερώσιν συνέξευξε τῇ σαρκί, τὴν δὲ δικαίωσιν κατὰ τὴν τῶν
αἰρετικῶν ἀβελτηρίαν· ἐδικαιώθη δὲ τῇ συνεργείᾳ τοῦ Πνεύ-
ματος. Ἐὰρ τὸ δικαίωσαν Πνεῦμα, κρεῖττον τοῦ δικαιωθέντος
10 Υἱοῦ; Ἄλλ' οὐκέτι ταῦτα, οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ ἡμέτερον ἐδικαιώθη
διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ φανερωθέντος Θεοῦ, ὅς, ἀχωρίστως αὐτῷ συνημ-
μένος, τὴν τε ἄκραν ἐπαίδευσεν ἀρετὴν, καὶ τῶν βελῶν τῆς ἁμαρ-
τίας ἐφύλαξεν ἄγευστον καὶ ἀμύητον καὶ τῆς διαβολικῆς ἀπάτης
ὑπέρτερον, καὶ θανάτου πρὸς βραχὺ γεύσασθαι συγχωρήσας, πα-
15 ραυτικά τῆς ἐκείνου τυραννίδος ἀπήλλαξε καὶ τῆς οἰκειᾶς αὐτῷ
ζωῆς μεταδέδωκε, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγε καὶ ἐκ δεξιῶν τῆς
μεγαλωσύνης ἐκάθισεν καὶ ὄνομα αὐτῷ ἐχαρίσατο τὸ ὑπὲρ πᾶν
ὄνομα, τὴν οἰκειᾶν αὐτῷ ἀξίαν δωρησάμενος, καὶ τὴν τῆς φύσεως
αὐτοῦ προσηγορίαν λαβὼν, Υἱὸς ἀνθρώπου ὁ προαιώνιος τοῦ
20 Θεοῦ Λόγος ηὐδόκησεν ὀνομάζεσθαι. «Οὐδεὶς», γὰρ φησιν,
«ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς ὁ Υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ». Κατέβη δὲ οὐχ ὁ ἐκ σπέρμα-
τος Δαβὶδ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ τῶν οὐρανῶν ποιητής, ὁ ὑπέρ-
χρονος Θεοῦ Λόγος, ὁ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχων· διὰ δὲ τὴν πρὸς
25 τὸ ἀνθρώπινον ἔνωσιν λαμβάνει τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου τὸ
ὄνομα· καὶ ἑτέρωθι δὲ πάλιν οὕτως αὐτὸν προσαγορεύει· «Ἐὰν
ἴδητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀνερχόμενον ὅπου ἦν τὸ πρότε-
ρον»· καὶ αὐτίς «Ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ», φησί, «μὴ θαυμάζετε
τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ἧ ἀκούσονται οἱ ἐν τοῖς μνήμασι τῆς φω-

93. Α' Τιμ. 3, 16.

94. Φιλ. 2, 9.

καὶ πέθανε, καὶ ἔστειλε τοὺς ἱεροὺς μαθητὲς του νὰ κηρύξουν σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀνελήφθη. Ὅλα αὐτὰ μᾶς τὰ δίδαξε συνοπτικὰ ὁ Ἀπόστολος στὶς πρὸς τὸν Τιμόθεο ἐπιστολές του λέγοντας: «Πραγματικὰ εἶναι μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς πίστεως· Θεὸς φανερώθηκε σαρκωμένος, ἐπιβεβαιώθηκε διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐμφανίσθηκε στοὺς ἀγγέλους, κηρύχθηκε στὰ ἔθνη, ἔγινε πιστευτὸς στὸν κόσμον, ἀνελήφθη μὲ δόξα»⁹⁵. Καὶ τὴ φανέρωσή του βέβαια τὴν συνέδεσε μὲ τὴ σὰρκα, ἐνῶ τὴν ἐπιβεβαίωσή του σύμφωνα μὲ τὴ διανοητικὴ νωθρότητα τῶν αἰρετικῶν· γιατί δικαιώθηκε μὲ τὴ συνέργεια τοῦ Πνεύματος. Ἔρα τὸ Πνεῦμα ποὺ τὸν δικαίωσε εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸν Υἱὸ ποὺ δικαιώθηκε; Αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Γιατὶ τὸ δικό μας σῶμα δικαιώθηκε διὰ τοῦ Θεοῦ ποὺ φανερώθηκε μὲ αὐτό, ὁ ὁποῖος, ὄντας ἐνωμένος μὲ αὐτὸ κατὰ τρόπο ἀχώριστο, τὸ ἄσκησε στὴν ἀρετὴ, τὸ φύλαξε μακριὰ ἀπὸ τὰ βέλη τῆς ἁμαρτίας, ἀμύητο, καὶ ἀνώτερο ἀπὸ τὴ διαβολικὴ ἀπάτη. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἄφησε γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα νὰ δοκιμάσει τὸν θάνατο, ἀμέσως τὸ ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν τυραννία ἐκείνου, τοῦ ξανάδωσε τὴ ζωὴ του, τὸ ἀνέβασε στοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ ἔβαλε νὰ καθίσει στὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης (τοῦ Πατέρα), καὶ τοῦ χάρισε ὄνομα τὸ ὁποῖο εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ὄνομα⁹⁶. Καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς φύσεως αὐτοῦ, ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ δέχθηκε νὰ ὀνομάζεται Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ λέγει: «Κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, παρὰ μόνον αὐτὸς ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, δηλαδή ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἦταν στὸν οὐρανὸ»⁹⁵. Δὲν κατέβηκε ὅμως ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ὁ ἀπόγονος τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ ὁ δημιουργὸς τῶν οὐρανῶν, ὁ πάνω ἀπὸ τὸ χρόνο Θεὸς Λόγος, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, καὶ λόγῳ τῆς ἔνωσής του μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ καὶ κάπου ἄλλοῦ πάλι ἔτσι τὸν ὀνομάζει: «Ἐὰν δεῖτε τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνεβαίνει ἐκεῖ ὅπου ἦταν προηγουμένως»⁹⁶. Δηλαδή ὄχι ἡ μορφή τοῦ δούλου, ἀλλὰ ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλι: «Ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς ἀνθρώπου», λέγει, «μὴν ἐκπλαγεῖτε γι' αὐτὸ, γιατί ἔρχεται ὥρα κατὰ τὴν ὁποία ὅσοι βρίσκονται στὰ μνημεῖα θὰ ἀκούσουν τὴ φωνὴν του, καὶ θὰ βγοῦν ἔξω,

95. Ἐφ. 4, 10.

96. Ἰω. 6, 62.

νῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστα-
σιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως». Οὐ
τῆς ἀνθρωπότητος δὲ ψιλῆς τοῦτο τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τῆς ἐνεργούσης
θεότητος, καὶ τῆς φαινομένης δὴ ἀνθρωπότητος διὰ τὴν πρὸς τὴν
5 θεότητα συνάφειάν τε καὶ ἔνωσιν.

**Α'. Ὅτι Υἱὸς ἢ τοῦ δούλου μορφή διὰ τὴν συνάφειαν
ὡσαύτως προσαγορεύεται.**

Οὕτως ὁ Θεὸς Λόγος οἰκειοῦται τῆς τοῦ δούλου μορφῆς τὴν
εὐτέλειαν, καὶ Θεὸς ὑπάρχων, ἄνθρωπος ἠθέλησεν ὀνομάζεσθαι.
10 Καὶ ὡσπερ μετέβαλε τῶν τοῦ ἀνθρώπου ταπεινῶν, οὕτω τῶν
ὑψηλῶν αὐτῶ μεταδέδωκε. Καλεῖται γὰρ τὸ τῆς Παρθένου βρέ-
φος Ἐμμανουήλ, καὶ τὸ τοῖς σπαργάνοις ἐνειλημμένον καὶ θηλήν
ἔλκον καὶ τρεφόμενον γάλακτι, καὶ καλεῖται μεγάλης βουλήs
Ἄγγελος καὶ θαυμαστός σύμβουλος καὶ Θεὸς ἰσχυρὸς καὶ ἐξου-
15 σιαστήs καὶ ἄρχων εἰρήνης καὶ Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καὶ
Υἱὸς Ὑψίστου καὶ Σωτὴρ καὶ Κύριος καὶ τῶν ὅλων Δημιουργός
«Εἷς», γὰρ φησι, «Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα». Καὶ
μὴν τὰ Ἰησοῦs καὶ Χριστός ὀνόματα τῆς οἰκονομίας εἰσὶ σημαν-
τικά, ἢ δὲ οἰκονομία οὐ πρὸ τῆς κτίσεως, οὐδὲ εὐθύς μετὰ τὴν κτί-
20 σιν, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐγένετο. Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ
Χριστός ὄνομα, οὐ τὸν ληφθέντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν λαβόντα
Λόγον μετὰ τοῦ ληφθέντος δηλοῖ (τοῦ Θεοῦ γὰρ καὶ τοῦ ἀνθρώ-
που τοῦτο σημαντικόν ἐστιν), ὁ Παῦλος ἀνατίθησι καὶ τῶ ὀρω-
μένῳ διὰ τὴν πρὸς τὸ κρυπτόμενον ἔνωσιν, τὴν τοῦ παντός ποιή-
25 σιν τε καὶ διακόσμησιν διὸ καὶ ἐτέρωθι τὸν Χριστὸν ἐπὶ πάντων
προσαγορεύει Θεόν· «Ἐξ ὧν», γὰρ φησιν, «Χριστός τὸ κατὰ σάρ-
κα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων Θεός». Οὐκ ἐπειδὴ τοῦ Δαβὶδ ὁ ἀπόγονος
αὐτός καθ' αὐτὸν Θεός ἐστι καὶ ἐπὶ πάντων Θεός, ἀλλ' ὅτι τοῦ
Θεοῦ τοῦ ἐπὶ πάντων ὑπῆρχε ναός, ἠνωμένην καὶ συνημμένην
30 ἔχων ἑαυτῶ τὴν θεότητα

καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔκαναν τὸ καλὸ θὰ ἀναστηθοῦν γιὰ νὰ ζήσουν, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔκαναν τὸ κακὸ θὰ ἀναστηθοῦν γιὰ νὰ καταδικασθοῦν»⁹⁷. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι γνώρισμα τῆς ἀπλῆς ἀνθρωπότητας, ἀλλὰ τῆς θεότητας ποὺ ἐνεργεῖ, καὶ τῆς ἀνθρωπότητας ποὺ φαίνεται, ἕξαιτίας τῆς σχέσεως καὶ ἐνώσεως μὲ τὴ θεότητα.

30. Ὅτι ἡ μορφή τοῦ δούλου ὀνομάζεται ἐπίσης Υἱός, ἕξαιτίας τῆς ἐνώσεώς της.

Ἔτσι ὁ Θεὸς Λόγος ἀναλαμβάνει τὴν εὐτέλεια τῆς μορφῆς τοῦ δούλου, καὶ ἐνῶ ἦταν Θεός, θέλησε νὰ ὀνομάζεται ἄνθρωπος. Καὶ ὅπως προσέλαβε τὰ ταπεινὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἔτσι μετέδωσε σ' αὐτὸν τὰ ὑψηλά. Γιατὶ τὸ βρέφος τῆς Παρθένου ὀνομάζεται Ἐμμανουήλ⁹⁸, καὶ αὐτὸ ποὺ ἦταν τυλιγμένο μὲ τὰ σπάργανα⁹⁹ καὶ θήλαζε καὶ τρεφόταν μὲ γάλα, ὀνομάζεται «Ἀγγελιοφόρος τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Θεοῦ, θαυμαστὸς σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἄρχοντας τῆς εἰρήνης, Πατέρας τοῦ μελλοντικοῦ αἵωνα»¹⁰⁰, καὶ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ Σωτήρας καὶ Κύριος καὶ Δημιουργὸς τῶν ὅλων. Γιατὶ λέγει· «Ἐνας εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔγιναν τὰ πάντα»¹⁰¹. Ὅμως τὰ ὀνόματα Ἰησοῦς καὶ Χριστὸς ἀναφέρονται στὴν ἐνανθρώπηση, καὶ ἡ ἐνανθρώπηση δὲν ἔγινε πρὶν ἄπὸ τὴν κτίση, οὔτε ἀμέσως μετὰ τὴν κτίση, ἀλλὰ κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ ὄνομα Χριστὸς φανερῶνει ὅχι μόνον αὐτὸν ποὺ προσλήφθηκε, ἀλλὰ καὶ τὸν Λόγο ποὺ τὸν προσέλαβε μαζὶ μὲ αὐτὸν ποὺ προσλήφθηκε (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει καὶ τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο), γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος ἀποδίδει καὶ σ' αὐτὸν ποὺ φαίνεται, ἕξαιτίας τῆς ἐνωσῆς του μὲ αὐτὸν ποὺ κρύβεται, τὴ δημιουργία καὶ διακόσμηση τοῦ σύμπαντος. Γι' αὐτὸ καὶ κάπου ἄλλοῦ τὸν Χριστὸ τὸν ὀνομάζει Θεὸ τῶν πάντων· γιατί λέγει· «Ἀπὸ τοὺς ὁποῖους προέρχεται κατὰ σάρκα ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι Θεὸς τῶν πάντων»¹⁰². Ὅχι ἐπειδὴ ὁ ἀπόγονος τοῦ Δαβὶδ αὐτὸς καθεαυτὸν εἶναι Θεός, καὶ Θεὸς τῶν ὅλων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔγινε ναὸς τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ἔχοντας ἐνωμένη καὶ συνημμένη στὸν ἑαυτό του τὴ θεότητα.

100. Ἦσ. 9, 6.

101. Α' Κορ. 8, 6.

102. Ρωμ. 9, 5.

**ΛΑ'. Ὅτι δύο μὲν εἰσι φύσεις, ἐν δὲ τὸ πρόσωπον
τοῦ Χριστοῦ.**

Διὰ τοῦτο «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας». Οὐ γὰρ εἰς πρόσωπα δύο τὴν οἰκονομίαν μερίζομεν,
5 οὐδὲ υἱοὺς δύο ἀντὶ τοῦ Μονογενοῦς κηρύττομέν τε καὶ δογματί-
ζομεν, ἀλλὰ δύο μὲν τὰς φύσεις εἶναι καὶ μεμαθήκαμεν καὶ διδά-
σκομεν ἕτερον γὰρ θεότης, καὶ ἕτερον ἀνθρωπότης ἕτερον τὸ ὄν,
καὶ ἕτερον τὸ γενόμενον ἄλλο ἢ τοῦ Θεοῦ μορφή, καὶ ἄλλο ἢ τοῦ
ἀνθρώπου μορφή· καὶ ἄλλο ἢ λαβοῦσα, καὶ ἕτερον ἢ ληφθεῖσα
10 ἕτερον ὁ λυθείς ναός, καὶ ἕτερον ὁ λυθέντα τοῦτον ἀναστήσας
Θεός.

**ΛΒ'. Ὅτι οὐ κρᾶσιν λέγειν ὄσιον, ἀλλ' ἔνωσιν
ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.**

Οὐ τὰς φύσεις τοίνυν συγχέομεν, οὐδὲ κρᾶσιν ποιητοῦ καὶ
15 ποιήματος δογματίζομεν, καὶ τῷ τῆς κράσεως ὀνόματι τὴν σύγχυ-
σιν συνεισφέρομεν ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν φύσιν γνωρί-
ζομεν καὶ τῆς μορφῆς τοῦ δούλου τὴν οὐσίαν γινώσκομεν, ἐκατέ-
ραν δὲ φύσιν ὡς ἓνα προσκυνοῦμεν Υἱόν· θάτερον γὰρ θατέρω
Χριστὸς ὀνομάζεται, καὶ οὔτε ἢ τοῦ δούλου μορφή ψιλῆ, καὶ
20 γυμνὴ τυγχάνουσα τῆς θεότητος, τοῦτο πῶποτε παρὰ τῶν διδα-
σκάλων ἐκλήθη τῆς εὐσεβείας. Οἱ δὲ τὴν κρᾶσιν λέγοντες, τῇ κρά-
σει τὴν σύγχυσιν συνεισφέρουσι, τῇ δὲ συγχύσει ἢ τροπῇ συνεισ-
φέρεται τροπῆς δὲ εἰσιούσης, οὔτε Θεὸς ἐπὶ τῆς ἰδίας μένοι ἂν
φύσεως, οὔτε ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς οἰκειίας. Ἀνάγκη γὰρ ἐκοτῆναι
25 τῶν τῆς οὐσίας ὄρων ἐκάτερον, καὶ μήτε τὸν Θεὸν γνωρίζεσθαι
Θεόν, μήτε τὸν ἄνθρωπον ἄνθρωπον. Τοῦτο δὲ οὐδὲ ἐπὶ τῆς τοῦ
ἀνθρώπου κατασκευῆς λάβοι ἂν τις εὖ φρονῶν. Οὐ γὰρ τῷ σώμα-
τι τὴν ψυχὴν κεκρᾶσθαι, ἀλλ' ἠνώσθαι καὶ συνῆφθαι καὶ οἰκεῖν
καὶ ἐνεργεῖν φαμεν. Καὶ οὔτε τὴν ψυχὴν θνητὴν, οὔτε τὸ σῶμα
30 εἴποι τις ἂν ἀθάνατον, μὴ κομιδῇ παραπαίων, ἀλλὰ τὴν μὲν ἐκα-
τέραν φύσιν διαιροῦμεν, ἐν δὲ ζῶον γνωρίζομεν τὸ ἐξ ἐκείνων
συγκείμενον καὶ ἐκατέραν μὲν φύσιν διηρημένοις ὀνόμασιν ὀνο-

**31. Ὅτι οἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ εἶναι δύο,
ἀλλὰ τὸ πρόσωπό του ἓνα.**

Γι' αὐτὸ «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερα καὶ στοὺς αἰῶνες εἶναι ὁ ἴδιος»¹⁰³. Γιατὶ δὲν διαιροῦμε τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας (ἐνανθρωπήσεως) σὲ δύο πρόσωπα, οὔτε κηρύττουμε καὶ δογματίζουμε δύο υἱοὺς ἀντὶ τοῦ Μονογενοῦς, ἀλλὰ μάθαμε καὶ διδάσκομε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι δύο. Γιατὶ ἄλλο εἶναι ἡ θεότητα, καὶ ἄλλο ἡ ἀνθρωπότητα· ἄλλο αὐτὸ πού ὑπῆρχε, καὶ ἄλλο αὐτὸ πού ἔγινε· ἄλλο ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλο ἡ μορφή τοῦ ἀνθρώπου· ἄλλο ἐκεῖνη πού προσέλαβε, καὶ ἄλλο αὐτὴ πού προσλήφθηκε· ἄλλο ὁ ναὸς πού καταστράφηκε, καὶ ἄλλο ὁ Θεὸς πού τὸ ἀνέστησε.

**32. Ὅτι δὲν εἶναι σωστὸ νὰ λέμε ἀνάμιξη γιὰ τὸν Χριστό,
ἀλλὰ ἔνωση.**

Δὲν συγχέουμε λοιπὸν τίς φύσεις, οὔτε δογματίζουμε ἀνάμιξη τοῦ δημιουργοῦ καὶ τοῦ δημιουργήματος, οὔτε καὶ εἰσάγομε σύγχυση μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀνάμιξης, ἀλλὰ καὶ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀποδεχόμεσθε, καὶ τὴν οὐσία τῆς μορφῆς τοῦ δούλου γνωρίζουμε, ἀλλὰ τὴν κάθε μία φύση τὴ λατρεύουμε ὡς ἓνα Υἱό. Γιατὶ τὸ καθένα μαζί μὲ τὸ ἄλλο ὀνομάζεται Χριστός, καὶ οὔτε ἡ μορφή τοῦ δούλου ἀπλή καὶ ἀπογυμνωμένη ἀπὸ τὴ θεότητα ὀνομάσθηκε ποτὲ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς δασκάλους τῆς πίστεως. Ἐνῶ αὐτοὶ πού μιλοῦν γιὰ ἀνάμιξη, μὲ τὴν ἀνάμιξη εἰσάγουν τὴ σύγχυση, καὶ μαζί μὲ τὴ σύγχυση εἰσάγεται ἡ μεταβολή. Καὶ ὅταν εἰσάγεται ἡ μεταβολή, οὔτε ὁ Θεὸς μένει στὴ δική του φύση, οὔτε ὁ ἀνθρώπος στὴ δική του. Γιατὶ πρέπει ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ὄρους νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν οὐσία του, καὶ οὔτε ὁ Θεὸς νὰ γνωρίζεται ὡς Θεός, οὔτε ὁ ἀνθρώπος, ἀνθρώπος. Αὐτὸ ὅμως οὔτε στὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου θὰ μπορούσε νὰ τὸ δεχθεῖ κάποιος πού ἔχει μυαλό. Γιατὶ οὔτε ἡ ψυχὴ ἀναμίχθηκε μὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ λέμε ὅτι ἐνώθηκε καὶ συνδέθηκε καὶ κατοικεῖ καὶ ἐνεργεῖ μαζί του. Οὔτε ἐπίσης τὴν ψυχὴ θὰ μπορούσε νὰ τὴν πεῖ κανεὶς θνητή, οὔτε τὸ σῶμα ἀθάνατο, ἂν δὲν παραλογίζεται, ἀλλὰ τὴν κάθε φύση τὴ ξεχωρίζουμε, γνωρίζουμε ὅμως ἓνα ὄν, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐκεῖνες. Καὶ τὴν κάθε φύση τὴν ὀνομάζουμε μὲ διαφορετικὸ ὄνομα,

μάζομεν, τὴν μὲν ψυχὴν, τὸ δὲ σῶμα, τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων συνε-
 στηκὸς ζῶον ἑτέρῳ καλοῦμεν ὀνόματι· ἄνθρωπον γὰρ προσαγο-
 ρεῦομεν. Ταῦτα τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τὴν εἰκόνα λαβόν-
 τες, τῆς βλασφημίας ἀπαλλαγῶμεν ἐκείνης, καὶ τὴν κρᾶσιν κατα-
 5 λιπόντες, τῷ τῆς ἐνώσεως καὶ συναφείας καὶ κοινωνίας ὀνόματι
 χρώμενοι διατελέσωμεν· φύσεων μὲν διάκρισιν, προσώπου δὲ
 ἔνωσιν δογματίζοντες. Οὕτω τὴν Ἀρείου καὶ Εὐνομίου βλασφη-
 μίαν ἐλέγξομεν, τὰ μὲν ταπεινῶς εἰρημένα καὶ πεπραγμένα τῷ
 Σωτῆρι Χριστῷ προσάπτοντες τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, τὰ δὲ ὑψη-
 10 λὰ καὶ θεοπρεπῆ καὶ μεγάλα τῇ ὑψηλῇ καὶ μεγάλῃ καὶ πάντα
 νοῦν ὑπερβαινούσῃ ἀνατιθέντες θεότητι.

ΛΓ'. Ὅτι τῆς ἡμετέρας φύσεως ἢ εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψις
 τὰς τοῦ Πνεύματος δωρεὰς ἡμῖν προεξένισεν.

Ἄλλὰ καιρὸς ἀναδραμεῖν ἐπὶ τὸ προκειμένον. Ἀναληφθεῖς
 15 τοίνυν εἰς οὐρανοὺς ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ ἑαυτὸν ὥσπερ ἐχέγ-
 γυον τῆς τῶν ἀνθρώπων εἰρήνης προσενεγκῶν τῷ Πατρὶ, πέμπει
 τοῖς ἀνθρώποις τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὥσπερ τινὰ τῶν ἐπηγ-
 γελμένων ἀγαθῶν ἀρραβῶνα, παιδοτριβὴν καὶ γυμναστήν τῶν
 τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστήν, φύλακα τῶν πιστευόντων ἀκοίμητον,
 20 φῶς τῶν προσιόντων ἄσβεστόν τε καὶ ἀνέσπερον, τῶν ψυχικῶν
 τραυμάτων θεραπευτήν, ἰατρὸν τῶν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας γινομένων
 τραυμάτων, στρατηγὸν ἀριστεύειν κατὰ τοῦ διαδόλου διδάσκον-
 τα, ὑποπτέρους τοὺς χαμαιπετεῖς ἐργαζόμενον, τοὺς γηῖνους τὴν
 τῶν οὐρανῶν πολιτείαν παιδεύοντα, καταφρονεῖν σαρκός, ἐπι-
 25 μελεῖσθαι ψυχῆς, διαπτύειν τὰ παρόντα, ἐφίεσθαι τῶν μελλόντων,
 ὄραῖν τὰ προσδοκώμενα διὰ πίστεως, μηδὲν ἠγεῖσθαι τῶν ἐν τῷ
 βίῳ λαμπρόν, δόξης καταγελαῖν, τῶν τοῦ πλοῦτου ῥευμάτων ὑπε-
 ροραῖν, ὄραν σῶματος ὡς ἄνθος ὄραῖν μαραινόμενον, μὴ ἀλγεῖν
 πενομένους, μὴ ἀνιάσθαι νοσοῦντας, χαίρειν ἀδικουμένους, λη-
 30 λατουμένους εὐφραίνεισθαι, φέρειν καρτερικῶς τὰ δεινά, ὑπερεύ-
 χεσθαι τῶν ἀντιδικούντων, εὐλογεῖν τοὺς καταρωμένους, καὶ πᾶ-
 σαν ἀπαξαιπλῶς φιλοσοφίαν μεταδιώκειν. Ταῦτα ἐδίδαξεν ἢ χά-

τὴν μία ψυχὴ, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα, ἐνῶ τὸ ὄν ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ δύο τὸ ὀνομάζουμε μὲ ἄλλο ὄνομα· τὸ ἀποκαλοῦμε ἄνθρωπο. Λαμβάνοντάς τα λοιπὸν αὐτὰ καὶ στὴν εἰκόνα τῆς ἐνανθρώπησης, ὡς ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ ἐκείνην, καὶ ἐγκαταλείποντας τὴν ἀνάμειξη, ὡς χρησιμοποιοῦμε τὸ ὄνομα τῆς ἐνώσεως, τῆς συνδέσεως καὶ τῆς κοινωνίας, δογματίζοντας διάκριση τῶν φύσεων, ἀλλὰ ἔνωση τοῦ προσώπου. Ἔτσι θὰ ἐλέγξουμε τὴ βλασφημία τοῦ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου, ἀποδίδοντας ὅσα ταπεινὰ ἔχουν εἰπωθεῖ καὶπραχθεῖ ἀπὸ τὸν Σωτῆρα Χριστὸ στὴ μορφὴ τοῦ δούλου, ἐνῶ τὰ ὑψηλὰ καὶ θεῖα καὶ μεγάλα ἀναφέροντάς τα στὴν ὑψηλὴ καὶ μεγάλη καὶ ἀνώτερη ἀπὸ κάθε νοῦ θεότητα.

33. Ὅτι ἡ ἀνάληψη τῆς δικῆς μας φύσεως στοὺς οὐρανοὺς, ἔγινε πρόξενος τῶν δωρεῶν τοῦ Πνεύματος σὲ μᾶς.

Ἄλλ' εἶναι καιρὸς νὰ ἐπιστρέψουμε στὸ θέμα μας. Ὄταν λοιπὸν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ πρόσφερε τὸν ἑαυτό του στὸν Πατέρα ὡς ἐγγύηση τῆς εἰρήνης τῶν ἀνθρώπων, ἔστειλε στοὺς ἀνθρώπους τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, σὰν ἓνα ἄρραβῶνα τῶν ἀγαθῶν ποῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ, δάσκαλο καὶ γυμναστή καὶ ἀγωνοθέτη τῶν εὐσεβῶν καὶ ἀκοίμητο φύλακα τῶν πιστῶν, ἄσβεστο καὶ ἀβασίλευτο φῶς ἐκείνων ποῦ προσέρχονται σ' αὐτόν, θεραπευτὴ τῶν ψυχικῶν τραυμάτων, ἰατρὸ τῶν τραυμάτων ποῦ προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, στρατηγὸ ποῦ διδάσκει πῶς νὰ ὑπερισχύουν ἐναντίον τοῦ διαδόλου, κάνοντας νὰ πετοῦν ἐκείνους ποῦ βρίσκονται χαμηλά, παιδαγωγόντας τοὺς γῆϊνους γιὰ τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, νὰ περιφρονοῦν τὴ σάρκα, νὰ φροντίζουν τὴν ψυχὴ, νὰ σιχαίνονται τὰ παρόντα, νὰ ἐπιθυμοῦν τὰ μέλλοντα, νὰ βλέπουν αὐτὰ ποῦ περιμένουμε μὲ τὴν πίστη, νὰ μὴ θεωροῦν τίποτε ἀπὸ τὰ τοῦ βίου λαμπρό, νὰ περιπαίξουν τὴ δόξα, νὰ περιφρονοῦν τὴν ἀφθονία τοῦ πλούτου, τὴν ἀκμὴ τοῦ σώματος νὰ τὴν βλέπουν σὰν ἄνθος ποῦ μαραίνεται, νὰ μὴ πονοῦν ὅταν εἶναι φτωχοί, νὰ χαίρονται ὅταν τοὺς λεηλατοῦν, νὰ ὑπομένουν μὲ καρτερικότητα τὰ δεινὰ, νὰ προσεύχονται γιὰ τοὺς ἀντιδίκους των, νὰ εὐλογοῦν αὐτοὺς ποῦ τοὺς καταρῶνται, καὶ νὰ ἐπιδιώκουν γενικὰ τὸν φιλοσοφικὸ τρόπο ζωῆς. Αὐτὰ δίδαξε ἡ χάρη

ρις τοῦ Πνεύματος, ταῦτα γῆν καὶ θάλατταν ἐξεπαίδευσεν, ταῦτα καὶ βάρβαροι μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος αὐτῶν φιλοσοφοῦσιν ἐπιδημίαν, ταῦτα ἠπειρῶται, ταῦτα οἱ στρατιῶται, ταῦτα οἱ τὰς ἐσχάτιας τῆς οἰκουμένης οἰκοῦντες

5 **ΛΔ'. Προτροπή εὐχαριστίας καὶ ἀποτροπή περιουσίας.**

Ἀνυμνήσωμεν τοίνυν τὸν τῶν ἀμυθήτων ἀγαθῶν χορηγόν, τὸν ἐκ τῆς ἐσχάτης ἀλογίας εἰς τὴν προτέραν ἡμᾶς φύσιν ἐπαναγαγόντα, τὸν δι' ἡμᾶς πωχεύσαντα, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεῖα
10 πλουτήσωμεν, καὶ σὺν αὐτῷ τὸν γνήσιον αὐτοῦ Πατέρα, ὃς οὕτως ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὡς δοῦναι τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον· καὶ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ βαπτιζόμενοι τὸν τῆς δωρεᾶς ἀρραβῶνα λαμβάνομεν, δι' οὗ τὰς ψυχὰς
15 φωτιζόμεθα, δι' οὗ τὴν οἰκονομίαν διδασκόμεθα, δι' οὗ τὴν θεολογίαν παιδευόμεθα, δι' οὗ τῆς ἀλογίας ἀπαλλατόμεθα, δι' οὗ τῆς πλάνης ἠλευθερώθημεν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔγνωμεν. Καὶ παυσώμεθα τὴν φύσιν πολυπραγμονοῦντες τοῦ ἀγεννήτου, εἰ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, καὶ εἰ οἷόν τε εἶναι τινα μὴ γεννηθέντα ἢ γε-
20 νόμενον· παυσώμεθα τὴν γέννησιν περιεργάζεσθαι τοῦ Μονογενοῦς καὶ τὸν τρόπον ἐπιζητοῦντες, καὶ ἀγεννήτῳ καὶ γεννητῷ δαιτιῶντες, καὶ μετροῦντες τὰ ἀμέτρητα· παυσώμεθα κακῶς ἀνιχνεύοντες τὴν τοῦ Πνεύματος πρόοδον, καὶ ζητοῦντες μαθεῖν ἅ μόνῳ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι γνώρισμα· ἐμμείνωμεν
25 οἷς ἐλάβομεν ὅροις μὴ ὅρια μετενέγκωμεν ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν· ἀρκεσθῶμεν τῇ δοθείσῃ διδασκαλίᾳ παρὰ τοῦ Πνεύματος. Μὴ βουληθῶμεν ὑπερβῆναι Παύλου τὴν γνώσιν, ὃς ἐκ μέρους ἔφη γινώσκειν καὶ ἐκ μέρους προφητεύειν, καὶ ἐν ἐσόπτρῳ βλέπειν καὶ ἐν αἰνίγματι τὴν ἀλήθειαν· ἀναμείνωμεν τῶν ἐλπιζομένων

104. Ἰω. 3, 16.

105. Α' Κορ. 13, 9.

τοῦ Πνεύματος, αὐτὰ ἐκπαίδευσαν τὴν ξηρὰ καὶ τὴν θάλασσα, αὐτὰ καὶ οἱ βάρβαροι ἐφαρμόζουν μὲ φιλοσοφικότητα μετὰ τὸν ἔρχομό τοῦ Σωτήρα, αὐτὰ οἱ στεριανοί, αὐτὰ οἱ στρατιῶτες, αὐτὰ ὅσοι κατοικοῦν στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

34. Προτροπή εὐχαριστίας καὶ ἀποτροπή ἀπόκτησης περιουσίας.

Ἄς ὑμνήσουμε λοιπὸν τὸν χορηγὸ τῶν ἀμύθητων ἀγαθῶν, αὐτὸν ποὺ ἀπὸ τὴν ἔσχατη ἀπερισκεψία μᾶς ἐπανάφερε στὴν ἀρχικὴ φύση, αὐτὸν ποὺ γιὰ χάρη μας ἔγινε φτωχός, ὥστε μὲ τὴ δική του φτώχεια νὰ πλουτίσουμε ἐμεῖς, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἄς ἀνυμνήσουμε καὶ τὸν γνήσιο Πάτερα του, ὁ ὁποῖος τόσο πολὺ ἀγάπησε τὸν κόσμο, ὥστε νὰ δώσει τὸν μονογενῆ Υἱὸ του γιὰ χάρη του, μὲ σκοπὸ καθέννας ποὺ πιστεύει νὰ μὴ χαθεῖ, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια¹⁰⁴. Καὶ μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ ἄς ἀνυμνήσουμε καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖο ὅταν βαπτίζομαστε παίρνουμε τὴν ἐγγύηση τῆς δωρεᾶς, διὰ τοῦ ὁποῖου Πνεύματος φωτίζονται οἱ ψυχῆς μας, διδασκόμαστε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, παιδαγωγοῦμαστε στὴ θεολογία, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπαλλασσόμαστε ἀπὸ τὸν παραλογισμό, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ γνωρίσαμε τὴν ἀλήθεια. Καὶ ἄς παύσουμε νὰ ἐξετάζουμε μὲ σχολαστικότητα τὴ φύση αὐτοῦ ποὺ εἶναι ἀγέννητος, ἂν καὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, καὶ ἔαν εἶναι δυνατὸν κάποιος νὰ μὴ ἔχει γεννηθεῖ ἢ νὰ μὴ ἔχει κτισθεῖ. Ἄς παύσουμε νὰ περιεργαζόμαστε τὴ γέννηση τοῦ Μονογενοῦς καὶ νὰ ἀναζητοῦμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἔγινε, καὶ νὰ κάνομε τὸν διαιτητὴ μεταξὺ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ, καὶ νὰ μετροῦμε τὰ ἀμέτρητα. Ἄς παύσουμε νὰ ἐρευνοῦμε κακῶς τὰ ἴχνη τῆς προέλευσης τοῦ Πνεύματος, καὶ νὰ ζητᾶμε νὰ μάθουμε αὐτὰ ποὺ μόνο στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱὸ καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι γνωστά. Ἄς μείνουμε πιστοὶ στοὺς ὅρους ποὺ ἐλάβαμε. Ἄς μὴ μεταθέτουμε τὰ ὅρια ποὺ ἔθεσαν οἱ Πατέρες μας. Ἄς ἀρκεσθοῦμε στὴ διδασκαλία ποὺ μᾶς δόθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Ἄς μὴ θελήσουμε νὰ ὑπερβοῦμε τὴ γνώση τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι ἔχουμε μερικὴ γνώση καὶ μερικὴ προφητεία, καὶ ὅτι βλέπουμε τὴν ἀλήθεια σὰν σὲ καθρέπτη καὶ αἰνιγματικά¹⁰⁵. Ἄς περι-

ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν. Τότε τὰ τέλεια μαθησόμεθα, ὅτε δι' ἀλαξονείας οὐ βλαθησόμεθα, ὅτε δι' ὑπερηφανίας οὐ πεσούμεθα, ὅτε ἐν ἀπαθείᾳ βιωσόμεθα. Οὐκοῦν ἐν τῷ παρόντι ταῖς τῶν πατέρων διδασκαλίαις ἐμμείνωμεν, ἵνα μὴ, μείζω ζητοῦντες, καὶ τῶν ἐλατ-
5 τόνων ἐκπέσωμεν, ὃ πέπονθεν ὁ προπάτωρ Ἀδάμ· καὶ γὰρ ἐκεῖ-
νος, ἐπιθυμήσας γενέσθαι Θεός, καὶ τὸ εἶναι εἰκῶν Θεοῦ προσα-
πώλεσε.

**ΛΕ΄. Ὅτι χρὴ Θεοτόκον καὶ ἀνθρωποτόκον
λέγειν.**

10 Τοίνυν περὶ τὴν θεολογίαν μηδεὶς ἀπιστίαν νοσεῖτω, μηδεὶς
περὶ τὴν οἰκονομίαν χωλευέτω, ἀλλὰ τὸν ἐκ Παρθένου γεννηθέν-
τα Χριστόν, Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπον ὁμολογεῖτω καθ' ἑκάτερον
διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Θεοτόκος καὶ ἀνθρωποτόκος ἢ ἁγία Παρθένος
ὑπὸ τῶν τῆς εὐσεβείας διδασκάλων προσαγορεύεται· τοῦτο μὲν
15 ὡς φύσει τὸν δούλω ἑοικότα γεννήσασα, ἐκεῖνο δὲ ὡς τῆς τοῦ
δούλου μορφῆς καὶ Θεοῦ τὴν μορφήν ἠνωμένην ἐχούσης· οὕτω
διὰ θεολογίας καὶ οἰκονομίας τὸν τὸ μυστήριον ἡμῖν τὸ ἀποκε-
κρυμμένον γνωρίσαντα ἀννυμήσωμεν, καὶ διὰ τῆς τοῦ βίου καθα-
ρότητος ναοὺς ἑαυτοῦς τῷ Θεῷ κατασκευάσαντες, ἔνοικον αὐτὸν
20 λάβωμεν, καὶ ταῖς ἀκτίσιν αὐτοῦ φωτιζόμενοι, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχη-
μόνως περιπατήσωμεν, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ
ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα καὶ
κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

μένουμε τὴν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἐλπίζουμε. Τότε θὰ μάθομε τὴν τέλεια γνώση, ὅταν δὲν θὰ πάθουμε ζημιὰ ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία, ὅταν δὲν θὰ πέσουμε ἀπὸ ὑπερηφάνεια, ὅταν θὰ ζήσουμε χωρὶς πάθη. Λοιπὸν πρὸς τὸ παρὸν ἄς μείνουμε πιστοὶ στὶς διδασκαλίαι τῶν Πατέρων, ὥστε νὰ μὴ χάσουμε καὶ τὰ κατώτερα ζητώντας τὰ ἀνώτερα, πράγμα ποὺ ἔπαθε ὁ προπάτορας Ἀδὰμ. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνος, ὅταν ἐπιθύμησε νὰ γίνῃ θεός, ἔχασε καὶ τὸ νὰ εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

**35. Ὅτι πρέπει νὰ λέμε Θεοτόκο καὶ ἀνθρωποτόκο
(τὴν ἁγία Παρθένο).**

Λοιπὸν ἄς μὴ νοσεῖ κανεὶς σχετικὰ με τὴ θεολογία, κανένας νὰ μὴ χωλαίνει σχετικὰ μὲ τὴν ἐνανθρώπηση, ἀλλὰ τὸν Χριστὸ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο νὰ τὸν ὁμολογεῖ Θεὸ μαζὶ καὶ ἀνθρώπο. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἡ ἁγία Παρθένος ὀνομάζεται Θεοτόκος καὶ ἀνθρωποτόκος ἀπὸ τοὺς δασκάλους τῆς πίστεως, τὸ ἕνα ἐπειδὴ γέννησε κατὰ φύσιν ἐκεῖνον ποὺ μοιάζει μὲ δούλο, καὶ τὸ ἄλλο ἐπειδὴ ἔχει ἐνωμένη τὴ μορφή τοῦ δούλου καὶ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ· ἔτσι μὲ τὴ θεολογία καὶ τὴν ἐνανθρώπηση ἄς δοξολογήσουμε ἐκεῖνον ποὺ μᾶς γνώρισε τὸ κρυμμένο μυστήριον, καὶ μὲ τὴν καθαρότητα τῆς ζωῆς μας κάνοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας ναοὺς γιὰ τὸν Θεό, ἄς τὸν λάβουμε ἔνοικον, καὶ φωτιζόμενοι μὲ τὶς ἀκτῖνες αὐτοῦ, ἄς συμπεριφερόμαστε σεμνά, ὅπως φερόμαστε ὅταν εἶναι μέρα¹⁰⁶, περιμένοντας τὴν εὐλογημένη ἐλπίδα καὶ τὴν ἐμφάνιση τῆς δόξας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁰⁷, στὸν ὁποῖο, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμη καὶ ἡ ἐξουσία στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

106. Ρωμ. 13, 13.

107. Τίτ. 2, 13.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΟΝΟΓΕΝΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τί ἐστίν ὁ Χριστός.

Τὸ Χριστός ὄνομα οὔτε ὄρου δύναμιν ἔχει, οὔτε μὴν τήν τινος οὐσίαν, ὃ τί ποτέ ἐστι σημαίνει, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ ἄνθρωπος ἢ ἵππος ἢ βοῦς, πράγματος δὲ μᾶλλον ἐνεργουμένου περὶ τινα 5 ποιεῖται δήλωσιν. Ἐλαίῳ μὲν ἐχρίοντο τῶν ἀρχαιοτέρων τινές, κατὰ γε τῷ Θεῷ τὸ τηνικάδε δοκοῦν, καὶ σύνθημα βασιλείας ἦν ἢ χρίσις αὐτοῖς. Ἐχρίοντο δὲ καὶ οἱ προφῆται νοητῶς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὥστε καὶ ἐντεῦθεν ὀνομάζεσθαι χριστούς. Ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ φησι «Μὴ ἄπτε- 10 σθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μὴ πονηρεύεσθε». Φησὶ δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἀββακούμ· «Ἐξῆλθες εἰς σωτηρίαν λαοῦ σου, τοῦ σῶσαι τοὺς χριστούς σου».

Ἐπὶ δέ γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ χρίσιν μὲν γενέσθαι φαμέν, πλὴν οὔτε συμβολικὴν, ὡς ἐλαίῳ δρωμένην, 15 οὔτε μὴν τὴν ὡς ἐν χάριτι τῇ προφητικῇ, ἀλλ' οὐδὲ ἐκείνην τὴν ὡς ἐν γε τῷ προχειρίζεσθαι νοουμένην πρὸς κατόρθωσιν τοῦ τοιούτου διὰ τινος πράγματος ὁποῖόν τι γενέσθαι φαμέν καὶ ἐπὶ Κύρου τοῦ Περσῶν τε καὶ Μήδων βεβασιλευκότος, ὃς κατεστρά-

1. Ψαλμ. 104, 15.

2. Ἀββακ. 3, 13.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΟΓΕΝΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Τί είναι ὁ Χριστός.

Τὸ ὄνομα Χριστός δὲν ἔχει σημασία ὄρου, οὔτε δηλώνει τὴν οὐσία κάποιου, δηλαδή τί ἀκριβῶς εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ λέξη ἄνθρωπος ἢ ἵππος ἢ βόδι, ἀλλὰ μᾶλλον φανερώνει ἓνα πρᾶγμα πού γίνεται σὲ κάποιον. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους ἀλείφονταν μὲ λάδι, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρεσκεία τοῦ Θεοῦ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ἡ χρίση ἀποτελοῦσε καὶ γνώρισμα τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων. Ἐπίσης καὶ οἱ προφῆτες χρίονταν νοητὰ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὥστε ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ ὀνομάζονται χριστοί. Ψάλλει λοιπὸν ὁ μακάριος Δαβίδ ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ καὶ λέγει· «Μὴ ἐγγίζετε αὐτοὺς πού εἶναι χρισμένοι ἀπὸ ἔμένα»¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης Ἀβδακούμ λέγει· «Ἡρθεσ γὰρ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ σου, γὰρ νὰ σώσεις τοὺς χρισμένους ἀπὸ σένα»².

Στὴν περίπτωσι ὅμως τοῦ Σωτήρα ὄλων μας Χριστοῦ λέμε βέβαια ὅτι ἔγινε χρίση, ἀλλὰ χρίση οὔτε συμβολικὴ, ὅπως γινόταν μὲ λάδι, οὔτε ὅπως ἐκείνη πού γινόταν μὲ τὸ προφητικὸ χάρισμα, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐκείνη ἢ νοούμενη κατὰ τὴν ἀνάδειξιν κάποιου γιὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν κάποιου πράγματος, κάτι δηλαδή σὰν ἐκεῖνο πού ἔγινε στὴν περίπτωσι τοῦ Κυρίου, πού εἶχε βασιλεύσει στοὺς Πέρσες

τευσε τῆς Βαβυλωνίων, παραθήγοντος εἰς τοῦτο αὐτὸν τοῦ πάν-
τα ἰσχύοντος Θεοῦ Εἴρηται γάρ, «Οὕτω λέγει Κύριος τῷ χριστῷ
μου Κύρω, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς». Καίτοι γε εἰδωλολάτρης
ὑπάρχων ἀνὴρ, ὠνόμασται χριστός, διὰ τὸ οἶονεὶ κεχρῖσθαι πρὸς
5 βασιλέα τῆ ἀνωθεν ψήφῳ· προκεχειρίσται τε παρὰ Θεοῦ κατὰ
κράτος αἰρῆσαι τὴν Βαβυλωνίων.

Ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον... Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβα-
σιν θεβασίλευκε κατὰ πάντων ἡ ἁμαρτία, ἀπέστη δὲ τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον, καὶ γέγονε ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐν παντὶ κακῷ, ἔδει
10 δὲ πάλιν ἐλέω Θεοῦ, πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς ἀναβαίνουσαν ἀξιωθῆναι
τοῦ Πνεύματος, ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος
ᾧ ὤφθη τε τοῖς ἐπὶ γῆς μετὰ γηϊνοῦ σώματος, εἶτα γέγονεν ἁμαρ-
τίας ἐλεύθερος, ἵνα ἐν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ τοῖς τῆς ἁμαρτησίας
αὐχίμασι ἡ ἀνθρώπου φύσις στεφανουμένη καταπλουτήσῃ τὸ
15 Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀναμορφωθείη τε οὕτω πρὸς Θεὸν δι' ἁγια-
σμοῦ. Διαβαίνει δὲ οὕτω καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ χάρις, ἀρχὴν λαβοῦσα
Χριστὸν τὸν ἐν ἡμῖν πρωτότοκον. Καὶ διὰ τοῦτο διδάσκων ἡμᾶς
ὁ μακάριος ψάλλει Δαβὶδ πρὸς τὸν Υἱόν· «Ἠγάπησας δικαιοσύ-
νην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεὸς
20 σου, ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως».

Κέχρισται τοίνυν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνως ὁ Υἱὸς τοῖς τῆς
ἀναμαρτησίας ἐπαίνοις, ὡς ἔφημεν, ἐκλελαμπουμένης ἐν αὐτῷ
τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, ἀξίας τε ἤδη γενομένης τοῦ χρῆναι
μετασχεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐκ ἀποφοιτῶντος ἔτι καθὰ καὶ
25 ἐν ἀρχαῖς, ἐμφιλοχωροῦντος δὲ μᾶλλον αὐτῇ. Ταύτη τοι καὶ γέ-
γραπται, ὅτι «Κατέπτη μὲν ἐπὶ Χριστῷ τὸ Πνεῦμα, μεμένηκε δὲ
ἐπ' αὐτόν». Λέγεται τοίνυν Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὁ δι' ἡμᾶς
καὶ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπος καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, καὶ χριό-
μενος μὲν ἀνθρωπίνως κατὰ τὴν σάρκα, χριῶν δὲ θεϊκῶς τῷ ἰδίῳ
30 Πνεύματι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας.

καὶ τοὺς Μήδους, ὁ ὁποῖος ἔξεστράτευσε ἐναντίον τῆς χώρας τῶν Βαβυλωνίων, παρακινούμενος σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν Θεὸ πὺν μπορεῖ νὰ τὰ κάνει ὅλα. Γιατὶ εἰπῶθηκε· «Ἐτσι μίλησε ὁ Κύριος στὸν χρισμένο ἀπὸ μένα Κῦρο, τοῦ ὁποῖου κράτησα τὸ δεξὶ του χέρι». Μολονότι δηλαδὴ ἦταν ἄνδρας εἰδωλολάτρης, ὀνομάσθηκε χριστός, γιατί κατὰ κάποιον τρόπο χρίσθηκε σὲ βασιλιᾶ μὲ ἀπόφαση ἀπὸ τὸν οὐρανό, καὶ διορίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ κυριεύσει κατὰ κράτος τὴ Βαβυλώνα.

Τὸ ἴδιο ὅμως, ἀλλὰ σὲ μεγαλύτερο βαθμό, ἔγινε καὶ μὲ τὸν Χριστό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μὲ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ εἶχε ἐπικρατήσει σὲ ὅλους ἢ ἁμαρτία, ἔφυγε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἐπικράτησε σὲ ὅλα τὸ κακό. Ἐπρεπε λοιπὸν καὶ πάλι μὲ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἐπανέλθει ἡ ἀνθρωπότητα στὴν ἀρχικὴ τῆς κατάστασης, νὰ καταστεῖ ἄξια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐνανθρώπησε λοιπὸν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐμφανίσθηκε στοὺς γήινους μὲ γήινο σῶμα, καὶ ἔγινε ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, ὥστε μὲ αὐτὸν καὶ μόνο ἡ ἀνθρώπινη φύση, στεφανωμένη μὲ τὰ καυχήματα τῆς ἀναμαρτησίας, νὰ δεχθεῖ πλουσιοπάροχα τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ ἔτσι νὰ ἀναμορφωθεῖ πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἁγιασμό. Ἐτσι λοιπὸν μεταδιβάζεται καὶ σὲ μᾶς ἡ χάρις, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν Χριστὸ τὸν πρωτότοκο μεταξὺ μας, καὶ γι' αὐτὸ ὁ μακάριος Δαβὶδ διδάσκοντάς μας ψάλλει πρὸς τὸν Υἱό· «Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν ἀδικία, γι' αὐτὸ ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, σὲ ἔχρισε μὲ τὸ λάδι τῆς ἀγαλλίασης»³.

Χρίσθηκε λοιπὸν, ὅπως καὶ ἐμεῖς, ὡς ἄνθρωπος ὁ Υἱὸς μὲ τοὺς ἐπαίνους τῆς ἀναμαρτησίας, ὅπως εἶπαμε, καὶ ἔτσι δοξάσθηκε στὸ πρόσωπό του ἡ ἀνθρώπινη φύση, μὲ τὸ νὰ καταστεῖ ἄξια νὰ γίνεи μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο δὲν φεύγει πιά, ὅπως στίς ἀρχές, ἀλλὰ παραμένει μᾶλλον σ' αὐτήν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἔχει γραφεῖ ὅτι «Κατέβηκε τὸ Πνεῦμα ἐπάνω στὸν Χριστὸ καὶ ἔμεινε σ' αὐτόν»⁴. Λέγεται λοιπὸν Χριστὸς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς πὺν ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ χάρις μας καὶ σὰν ἐμᾶς καὶ μὲ τὴν μορφή δούλου, καὶ χρίσθηκε βέβαια ὡς ἄνθρωπος ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ἔχρισε ὅμως ὡς Θεὸς μὲ τὸ Πνεῦμα του ἐκείνους πὺν πιστεύουν σ' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὸ εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν, οὐκ ἦν μεθ' ἡμῶν· ἀσύγκριτον γὰρ τὸ μεταξὺ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ πολλή τις ἄγαν τῶν φύσεών ἐστιν ἡ διαφορὰ.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Τί εἶναι ὁ Ἰησοῦς.

Ἄνθρωπος ὠνόμασται, καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεός, ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ὡς μετεσχηκῶς αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν. Ὡφθη γὰρ οὕτω τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ οὐ μεθεῖς 10 ὅπερ ἦν, ἀλλ' ἐν προσλήψει γεγονῶς τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος, τελείως ἐχούσης κατὰ τὸν ἴδιον λόγον.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Δ', Ε', ΣΤ καὶ Ζ λαινιστί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Τίνα, φησί, λέγομεν εἶναι τὴν ἔνωσιν.

15 Τὸ τῆς ἐνώσεως χρῆμα κατὰ πολλοὺς ἐπιτελεῖται τρόπους· διηρημένοι γὰρ τινες κατὰ διάθεσιν καὶ γνώμην καὶ διχονοοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἐνοῦσθαι λέγονται κατὰ σύμβασιν φιλικήν, ἐκ μέσου ποιοῦντες τὰς διαφορὰς ἐνοῦσθαι δέ φαμεν καὶ τὰ ἀλλήλοις κολλώμενα, ἤγουν συνηνεγμένα καθ' ἑτέρους τρόπους, ἢ 20 κατὰ παράθεσιν ἢ μίξιν ἢ κρᾶσιν· ὅταν οὖν ἐνοῦσθαι λέγομεν τῇ καθ' ἡμᾶς φύσει τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, κρείττων ὁρᾶται τῆς ἀνθρώπου διανοίας ὁ τῆς ἐνώσεως τρόπος οὐ γὰρ τοι καθ' ἓνα τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἀπόρρητος δὲ παντελῶς, καὶ οὐδενὶ τάχα τῶν ὄντων διεγνωσμένος, πλὴν ὅτι μόνῳ τῷ πάντα εἰδότη Θεῷ.

25 Καὶ θαυμαστόν οὐδέν, εἰ τῶν τοιούτων ἐννοιῶν ἠττώμεθα, ὅτε τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ὅπως ἂν ἔχοι διερευνώμενοι, τῆς ἐνούσης ἡμῖν διανοίας ἐπέκεινα τὴν κατάληψιν ὁμολογοῦμεν ὑπάρχειν. Τίνα γὰρ τρόπον ἠνώσθαι νοοῦμεν τὴν τοῦ ἀνθρώπου

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ 2ο

Ὡς πρὸς ὅτι εἶναι Θεὸς ἀπὸ τῆ φύση του, δὲν ἦταν μαζί μας, γιατί δὲν συγκρίνεται ἢ θεοῦτητα μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ εἶναι πολὺ μεγάλη ἢ διαφορὰ τῶν δύο φύσεων.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ 3ο στὰ λατινικά.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ Δ΄.

Ὀνομάσθηκε ἀνθρωπος, ἂν καὶ κατὰ φύση εἶναι Θεός, ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἐπειδὴ κατέστη κοινῶς αἵματος καὶ σάρκας ὅμοια μὲ μᾶς. Πράγματι ἐμφανίσθηκε στοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, χωρὶς νὰ ἀλλάξει αὐτὸ πού ἦταν, ἀλλὰ προσλαμβάνοντας τὴ δική μας ἀνθρώπινη φύση, ἢ ὁποία εἶναι τέλεια κατὰ τὸν ἴδιο λόγο.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΑ 5ο, 6ο καὶ 7ο στὰ λατινικά.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ Η΄.

Ποιά, λέγει, λέμε ὅτι εἶναι ἡ ἔνωση.

Τὸ γεγονός τῆς ἔνωσης γίνεται μὲ πολλοὺς τρόπους. Κάποιοι δηλαδή πού εἶναι διηρημένοι ὡς πρὸς τὴ διάθεση καὶ τὴ γνώμη, καὶ διαφωνοῦν μεταξύ τους, λέγεται ὅτι ἐνώνονται μὲ σύμβαση φιλική, διώχνοντας τίς μεταξύ τους διαφορές. Ὅμως λέμε ὅτι ἐνώνονται καὶ αὐτὰ πού κολλοῦνται μεταξύ τους, δηλαδή αὐτὰ πού συγκεντρώνονται μὲ ἄλλους τρόπους, ἢ μὲ ἀντιπαραβολή, ἢ ἀνάμιξη, ἢ συγχώνευση. Ὅταν λοιπὸν λέμε ὅτι ἐνώνεται μὲ τὴν δική μας φύση ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ τρόπος τῆς ἔνωσης φαίνεται ἀνώτερος ἀπὸ τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ δὲν γίνεται μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς τρόπους πού εἴπαμε, ἀλλ’ εἶναι ἐντελῶς ἀπόρητος, καὶ δὲν εἶναι σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα γνωστός, παρὰ μόνο στὸν Θεὸ πού τὰ γνωρίζει ὅλα.

Καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράδοξο ἐὰν ὑστεροῦμε ὡς πρὸς τίς ἔννοιες αὐτές, τὴ στιγμή πού ἐξετάζοντας πῶς ἔχουν τὰ δικά μας πράγματα, ὁμολογοῦμε ὅτι ἢ κατανόησή τους ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῆς δικῆς μας διάνοιας. Καταλαβαίνουμε δηλαδή μὲ ποιὸν τρόπο ἐνώ-

ψυχὴν τῷ ἰδίῳ σώματι; Τίς ὁ φράσαι δυνάμενος; Εἰ δὲ χρὴ μικρὰ
 καὶ μόλις ἐννοεῖν εἰωθότας καὶ λαλεῖν ἰσχύοντας, τῶν οὕτως
 ἰσχνῶν καὶ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον πραγμάτων κατατεκμηῆσθαι,
 φασί, ὅτι πρέποι ἂν ἐννοεῖν, μείων δὲ πάντως τῆς ἀληθείας ὁ
 5 λόγος τοιαύτην εἶναι τὴν ἔνωσιν τοῦ Ἐμμανουήλ, ὁποῖανπερ ἂν
 λογίσαιτό τις καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν πρὸς τὸ ἴδιον σῶμα.
 Οἰκειοῦται γὰρ ἡ ψυχὴ τὰ τοῦ σώματος, καίτοι κατὰ φύσιν ἰδίαν
 ἀμέτοχος οὔσα τῶν αὐτοῦ παθῶν φυσικῶν τε ἅμα καὶ τῶν ἔξω-
 θεν ἐπαγομένων. Κινεῖται μὲν γὰρ εἰς ὀρέξεις τὸ σῶμα φυσικὰς
 10 καὶ συναισθάνεται διὰ τὴν ἔνωσιν ἢ ἐνουῦσα ψυχὴ, συμμετίσχει
 δὲ κατ' οὐδένα τρόπον· οἶεται γε μὴν ἰδίαν ἀπόλαυσιν εἶναι τὸ
 τῆς ὀρέξεως ἀποτέλεσμα· κἂν εἰ καταξαίνοιτο τυχὸν τὸ σῶμα,
 καὶ σιδήρῳ καταξαίνοιτο, συναλγεῖ μὲν, ὡς ἰδίου πάσχοντος
 σώματος, αὐτὴ γε μὴν εἰς ἰδίαν φύσιν οὐκ ἂν τι πάθοι τῶν ἐπενη-
 15 νεγμένων.

Πλὴν καὶ ὑπὲρ τοῦτο φασί ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουήλ τὴν ἔνωσιν.
 Ἦν μὲν γὰρ ἀναγκαῖον τῷ ἰδίῳ σώματι συναλγεῖν τὴν ἐνωθεῖσαν
 ψυχὴν, ἵνα, φεύγουσα τὰς αἰκίας, εὐήνιον ὑποφέρει τῷ Θεῷ τὸν
 αὐχένα. Ἐπὶ δὲ γε τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸ συναισθάνεσθαι τῶν αἰ-
 20 κιῶν ἄτοπον εἶπεῖν· ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον, καὶ οὐκ ἔν γε τοῖς καθ'
 ἡμᾶς, ἀλλ' ἦνωτο μὲν σαρκί, ψυχὴν ἐχούση τὴν λογικὴν, πασχού-
 σης δὲ αὐτῆς, ἀπαθῶς ἦν ἐν εἰδήσει τῶν εἰς αὐτὴν γινομένων· καὶ
 ἠφάνιζε μὲν ὡς Θεὸς τὰς τῆς σαρκὸς ἀσθενείας, ὠκειοῦτό γε μὴν
 αὐτὰς ὡς ἰδίου σώματος οὕτω καὶ πεινῆσαι λέγεται καὶ καμεῖν
 25 καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν.

Οὐκοῦν παρεικάζοιτο ἂν ἡ ἔνωσις τοῦ Λόγου πρὸς τὸ ἀν-
 θρώπινον οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τοῖς καθ' ἡμᾶς Ὡσπερ γὰρ ἕτερο-
 φυὲς μὲν τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχὴν, εἰς γε μὴν ἐξ ἀμφοῖν ἄνθρω-
 πος ἀποτελεῖται καὶ λέγεται, οὕτω καὶ ἐκ τελείας ὑποστάσεως τοῦ
 30 Θεοῦ Λόγου, καὶ μὴν καὶ ἐξ ἀνθρωπότητος τελείως ἐχούσης κατὰ
 τὸν ἴδιον λόγον, εἰς ὁ Χριστός, ὁ αὐτὸς ὑπάρχων ἐν ταυτῷ Θεός τε

θηκε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ σῶμα του; Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ; Ἐὰν ὁμως, ἔχοντας μετὰ δυσκολίας συνηθίσει νὰ κατανοοῦμε πράγματα μικρὰ καὶ νὰ ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ μιλοῦμε γι αὐτὰ, πρέπει νὰ δώσουμε ἐξήγησι γιὰ τόσο λεπτὰ πράγματα ποὺ βρίσκονται πάνω ἀπὸ τὸν νοῦ καὶ τὸν λόγο, λέμε, ὅτι θὰ πρέπει νὰ καταλάβουμε πῶς ὁ λόγος ὅπωςδήποτε εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅτι ἡ ἔνωσι τοῦ Ἐμμανουὴλ εἶναι τέτοια, τέτοια ποὺ θὰ μπορούσε νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι εἶναι καὶ ἡ ἔνωσι τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ σῶμα του. Γιατὶ ἡ ψυχὴ οἰκειοποιεῖται τὰ τοῦ σώματος, ἂν καὶ ἀπὸ τὴ φύσι τῆς εἶναι ἀμέτοχη τῶν παθῶν του, καὶ τῶν φυσικῶν καὶ αὐτῶν ποὺ προσλαμβάνονται ἀπὸ ἔξω. Γιατὶ τὸ σῶμα κινεῖται σὲ ὀρέξεις φυσικῆς, καὶ αὐτὸ τὸ συναισθάνεται ἡ ψυχὴ ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτὸ λόγω τῆς ἔνωσός της, ὁμως δὲν συμμετέχει μὲ κανένα τρόπο σ' αὐτές. Θεωρεῖ δηλαδὴ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὀρέξεως ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρη ἀπόλαυσι τοῦ σώματος. Καὶ ἐὰν τὸ σῶμα τεμαχίζεται μὲ ξίφος, συμπάσχει βέβαια, γιὰτὶ πάσχει τὸ σῶμα τῆς, ἀλλὰ αὐτὴ δὲν ὑποφέρει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν στὴ δικὴ τῆς φύσι.

Ὡστόσο λέμε ὅτι ἡ ἔνωσι τοῦ Ἐμμανουὴλ βρίσκεται πάνω καὶ ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ ἦταν ἀναγκαῖο νὰ ὑποφέρει μαζὶ μὲ τὸ σῶμα του καὶ ἡ ψυχὴ μὲ τὴν ὁποία ἐνώθηκε, ὥστε, ἀποφεύγοντας τὶς ἀτιμώσεις, νὰ προσφέρει ὑπάκουο τὸν αὐχένα του στὸν Θεό. Γιὰ τὸν Λόγο ὁμως τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπρεπὲς νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ συναισθανόταν τὶς κακώσεις. Γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαθής, καὶ δὲν ὑπόκειται στὰ δικά μας. Ὁμως ἦταν ἐνωμένος μὲ σάρκα, ἡ ὁποία εἶχε ψυχὴ λογικὴ, ἀλλ' ὅταν ἔπασχε αὐτὴ δὲν αἰσθανόταν ὅσα συνέβαιναν σ' αὐτήν. Καὶ ὡς Θεὸς βέβαια θεράπευε τὶς ἀσθένειες τῆς σάρκα, ἀλλὰ τὶς δεχόταν ὡς δικές του, ἀφοῦ ἀφοροῦσαν τὸ σῶμα του. Ἔτσι λέγεται ὅτι καὶ πείνασε, καὶ κουράσθηκε, καὶ ἔπαθε γιὰ μᾶς.

Θὰ πρέπει λοιπὸν ἡ ἔνωσι τοῦ Λόγου μὲ τὸν ἄνθρωπο νὰ μὴ παραλληλίζεται σκόπιμα μὲ τὰ δικά μας. Γιατὶ, ὅπως τὸ σῶμα εἶναι βέβαια διαφορετικῆς φύσεως ἀπὸ τὴν ψυχὴ, ἀλλ' ὁμως ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ δημιουργεῖται καὶ λέγεται ἓνας ἄνθρωπος, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν τέλεια ὑπόστασι τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη, ἡ ὁποία εἶναι τέλεια, κατὰ τὴν ἴδια ἀναλογίαν προῆλθε ἓνας Χριστός, ὁ

όμοῦ καὶ ἄνθρωπος. Καὶ οἰκειοῦται μὲν ὁ Λόγος, ὡς ἔφην, τὰ τῆς ἰδίας σαρκός, ὅτι καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ οὐχ ἑτέρου, κοινοποιεῖται δὲ ὡσπερ τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ θεοπρεποῦς δυνάμεως τὴν ἐνέργειαν, ὥστε δύνασθαι καὶ ζωοποιεῖν τοὺς νεκρούς, 5 καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἐν ἀρρωστίαις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Περὶ τοῦ ἄνθρακος.

Εἰ δὲ χρὴ καὶ τοῖς ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς παραδείγματι κεχρημένους, καθάπερ ἐν τύποις τὸν τῆς ἐνώσεως καταδειξαι 10 τρόπον, φέρε λέγωμεν. Ὁ μακάριος Ἡσαΐας, «Ἀπεστάλη», φησί, «πρὸς με ἐν τῶν Σεραφεῖμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ ἦλθε πρὸς με, καὶ ἤψατο τῶν χειλέων μου, καὶ εἶπεν· Ἴδου ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικα- 15 θαρειῖ». Φαμέν δὲ τὸν ἄνθρακα τύπον ἡμῖν καὶ εἰκόνα πληροῦν τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, ὅς, εἵπερ ἄψαιτο τῶν χειλέων ἡμῶν, τοῦτ' ἔστιν ὅταν τὴν εἰς αὐτὸν ὁμολογήσωμεν πίστιν, τότε καὶ ἀπάσης ἁμαρτίας ἀποφαίνει καθαρούς καὶ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων ἐλευθεροῖ.

20 Πλὴν ἔστιν ἰδεῖν, ὡς ἐν εἰκόνι τὸν ἄνθρακα [τῷ ἄνθρακι], ἐνωθέντα μὲν τῇ ἀνθρωπότητι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὐ μὴν ἀποβεβληκότα τὸ εἶναι ὃ ἔστι, μεταστοιχειώσαντι [μεταστοιχειώσαντα] δὲ μᾶλλον τὸ ληφθέν, ἤγουν ἐνωθέν εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν τε καὶ ἐνέργειαν. Ὅσπερ γὰρ τρόπον τὸ πῦρ ὁμιλήσαν ξύλω καὶ εἰσδε- 25 δυκὸς αὐτό, καταδράττεται μὲν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξίστησι μὲν τοῦ εἶναι ξύλον, μεθίστησι δὲ μᾶλλον εἰς τὴν τοῦ πυρὸς ὄψιν τε καὶ δύναμιν καὶ πᾶν αὐτῷ τὸ ἴδιον ἐνεργάζεται καὶ ὡς ἐν ἤδη λελόγισται μετ' αὐτοῦ, οὕτω νοήσης καὶ ἐπὶ Χριστοῦ. Ἐνωθεὶς γὰρ ἀπορρήτως ἀνθρωπότητι Θεός, τετήρηκε μὲν αὐτὴν τοῦθ' ὅπερ 30 εἶναί φαμεν, μεμένηκε δὲ καὶ αὐτὸς ὅπερ ἦν ἐνωθεὶς δὲ ἅπαξ, ὡς

ὅποιος εἶναι ταυτόχρονα καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Καί, ὅπως εἶπα, ὁ Λόγος κάνει δικές του τὶς ιδιότητες τῆς σάρκας του, γιατί εἶναι καὶ δικό του τὸ σῶμα, καὶ ὄχι κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ καὶ κατὰ κάποιο τρόπο κοινοποιεῖ στὴ σάρκα του τὴν ἐνέργεια τῆς θεϊκῆς δυνάμεις πὺ ὑπάρχει σ' αὐτόν, ὥστε νὰ μπορεῖ καὶ τοὺς νεκροὺς νὰ ἀνασταίνει, καὶ τοὺς ἀρρώστους νὰ θεραπεύει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Γιὰ τὸν ἄνθρακα.

Ἐάν ὅμως χρειάζεται, χρησιμοποιώντας καὶ ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή παραδείγματα, νὰ ἀποδείξουμε καὶ μὲ προτυπώσεις τὸν τρόπο τῆς ἔνωσης, ἐμπρὸς νὰ τ' ἀναφέρουμε. Ὁ μακάριος Ἡσαΐας λέγει· «Στάλθηκε σὲ μένα ἓνα ἀπὸ τὰ Σεραφίμ, πὺ στὸ χέρι του κρατοῦσε ἓνα κάρβουνο πὺ εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ θυσιαστήριο, καὶ ἀφοῦ ἦρθε σὲ μένα, τὸ ἀκούμπησε στὰ χεῖλη μου καὶ εἶπε· Νὰ, αὐτὸ ἄγγιξε τὰ χεῖλη σου, τὸ ὅποιο θὰ ἀφαιρέσει τὶς ἀνομίες σου καὶ θὰ καθαρῖσει τὶς ἁμαρτίες σου»⁵. Λέμε λοιπὸν ὅτι ὁ ἄνθρακας ἀποτελεῖ προτύπωση καὶ εἰκόνα τοῦ Λόγου πὺ ἔγινε ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ὅταν ἀκουμπήσει τὰ χεῖλη μας, δηλαδή ὅταν ὁμολογήσουμε τὴν πίστη μας σ' αὐτόν, τότε θὰ μᾶς καθαρῖσει ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, καὶ θὰ μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὶς παλιῆς ἁμαρτίες.

Ὅμως μποροῦμε στὸν ἄνθρακα νὰ δοῦμε, σὰν σὲ εἰκόνα, τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ νὰ ἐνώνεται μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποβάλλει αὐτὸ πὺ εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μεταβάλλει αὐτὸ πὺ ἔλαβε, δηλαδή αὐτὸ μὲ τὸ ὅποιο ἐνώθηκε, στὴ δική του δόξα καὶ ἐνέργεια. Ὅπως δηλαδή ἡ φωτιὰ, ὅταν ἔρθει σὲ ἐπαφή μὲ ξύλο καὶ εἰσχωρήσει σ' αὐτό, τὸ κυριεύει τελείως, καὶ δὲν παύει βέβαια νὰ εἶναι ξύλο, ἀλλὰ παίρνει τὴν ὄψη καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς φωτιᾶς, κάνει αὐτὸ ὀλόκληρο ἴδιο μὲ αὐτήν, καὶ θεωρεῖται πᾶς ὡς ἓνα μὲ τὴν φωτιὰ, ἔτσι νὰ σκεφθεῖς καὶ γιὰ τὸν Χριστὸ. Ἀφοῦ δηλαδή ὁ Θεὸς ἐνώθηκε μὲ τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τρόπο μυστικό, λέμε ὅτι τὴ διατήρησε βέβαια ὅπως ἦταν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔμεινε αὐτὸ πὺ ἦταν, καὶ ἀπὸ τὴ στιγμή πὺ ἐνώθηκε, ὑπολογίζεται σὰν ἓνας μὲ αὐτήν, κάνοντας

5. Ἡσ. 6, 6-7.

εἷς λελόγισται μετ' αὐτῆς, οἰκειούμενος μὲν τὰ αὐτῆς, ἐμποιήσας δὲ καὶ αὐτὸς αὐτῇ τῆς ἰδίας φύσεως τὴν ἐνέργειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

5 Ὅτι τῆς ἀσωμάτου θεότητος σῶμα γέγονεν ἡ σὰρξ, ψυχὴν ἔχουσα λογικὴν, καὶ ὅτι διϊστάντες ἀπ' ἀλλήλων αὐτά, πάντη τε καὶ πάντως παραλύσομεν τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης οἰκονομίας τὸν λόγον.

Ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων αὐτὸς ἡμῖν εἰσκεκόμισται λέγων ὁ Κύριος «Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων». 10 Ὡσπερ οὖν ἡ ὁσμὴ ἀσώματον μὲν τοι χρῆμά ἐστι, κέχρηται δὲ ὡσπερ ἰδίῳ σώματι τῷ ἐν ᾧ ἐστι, πλὴν ἐν ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται τὸ κρίνον, καταφθείρει δὲ πάντως τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον ἢ ἐνὸς ὑπόστασις ἐν ὑποκειμένῳ γὰρ ἡ ὁσμὴ, καὶ ἔστι σῶμα τὸ ὑποκείμενον οὕτω νοήσωμεν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ, θεότητος φύσιν τὴν ἰδίαν τε καὶ 15 ὑπερκόσμιον ὑπεροχὴν εὐωδιάζειν τῷ κόσμῳ καθάπερ ἐν ὑποκειμένῳ τῇ ἀνθρωπότητι, καὶ τὸ ἀσώματον κατὰ φύσιν, καθ' ἑνωσιν οἰκονομικὴν μονονουχὶ γενέσθαι καὶ ἐνσώματον, διὰ τοι τὸ θέλειν ἐπιγινώσκεισθαι διὰ σώματος. Ἐνήργηκε γὰρ ἐν αὐτῷ τὰ θεοπρεπῆ. Οὐκοῦν νοοῖτ' ἂν εἰκότως ὡς ἐν ἰδίῳ σώματι τὸ ἀσώ- 20 ματον, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν ὑποκειμένῳ τῷ ἄνθει τῆς εὐοσμίας τὸ χρῆμα· λέγεται δὲ κρίνον τὸ συναμφοότερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Ὅτι καὶ πρὸς ἑνωσιν ἀληθινὴν συνενεχθέντος τοῦ Λόγου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, ἀσύγχυτα μεμενήκασιν τὰ ἡνωμένα.

25 Ἐγήγερται κατὰ βούλησιν Θεοῦ κατὰ τὴν ἔρημον ἡ ἁγία σκηνή, καὶ ἦν ἐν αὐτῇ πολυτρόπως μορφούμενος ὁ Ἐμμανουήλ· ἔφη τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τῷ θεσπεσίῳ Μωσῆ· «Καὶ ποιήσεις κιβωτὸν μαρτυρίου ἐκ ξύλων ἀσήπτων, δύο πήχεων καὶ ἡμίσεους τὸ μῆκος καὶ πῆχεος καὶ ἡμίσεους τὸ πλάτος, καὶ πῆχεος καὶ ἡμί- 30 σους τὸ ὕψος, καὶ καταχρυσώσεις αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ, ἔξωθεν

δικά του τὰ γνωρίσματά της, καὶ μεταδίδοντας καὶ αὐτὸς σ' αὐτὴν τὴν ἐνέργεια τῆς δικῆς του φύσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Ὅτι ἡ σάρκα ἐγίνε σῶμα τῆς ἀσώματης θεότητος, ἔχοντας ψυχὴ λογικὴ, καὶ ὅτι ξεχωρίζοντάς τα αὐτὰ μεταξύ τους, θὰ διαλύσουμε ὅπωςδήποτε τὸν λόγο καὶ τὸ νόημα τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ.

Στὸ ἴσασμα τῶν ἀσμάτων παρουσιάζεται ὁ ἴδιος ὁ Κύριος νὰ μᾶς λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι τὸ ἄνθος τῆς πεδιάδας, τὸ κρίνο τῶν κοιλάδων»⁶. Ὅπως λοιπὸν ἡ εὐωδία, εἶναι βέβαια πρᾶγμα ἀσώματο, ἔχει ὅμως σὰν σῶμα δικό του αὐτὸ στὸ ὁποῖο ὑπάρχει, πλὴν ὅμως ἓνα θεωρεῖται τὸ κρίνο ἀποτελούμενο ἀπὸ τὰ δύο, καὶ καταστρέφει ὅπωςδήποτε τὸν λόγο γι' αὐτὸ ἢ ὑπόσταση τοῦ ἑνός, γιατί ἡ εὐωδία βρῖσκεται σὲ ὑποκείμενο, καὶ τὸ ὑποκείμενο εἶναι σῶμα, ἔτσι πρέπει νὰ ἐννοήσουμε καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἡ φύσις τῆς θεότητος εὐωδιάζει στὸν κόσμον τὴν ἰδιαίτερον καὶ ὑπερκόσμιον ὑπεροχὴν της, σὰν σὲ ὑποκείμενο στὴν ἀνθρωπότητα, καὶ αὐτὸ πού ἀπὸ τὴ φύσις του εἶναι ἀσώματο, μὲ τὴν κατ' οἰκονομίαν ἔνωσιν γίνεται κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἔνσαρκο, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀναγνωρίζεται μέσῳ σώματος. Γιατὶ ἐνήργησε στὸν ἑαυτό του αὐτὰ πού ταιριάζουν σὲ Θεό. Ἐπομένως δικαιολογημένα μπορεῖ τὸ ἀσώματο νὰ θεωρεῖται ὅτι ἔχει δικό του σῶμα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ εὐωδία ἔχει ὡς ὑποκείμενο τὸ ἄνθος, καὶ ὀνομάζονται καὶ τὰ δύο μαζὶ κρίνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Ὅτι, ἂν καὶ ὁ Λόγος ἐνώθηκε πραγματικὰ μὲ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, αὐτὰ τὰ δύο πού ἐνώθηκαν ἔμειναν ἀσύγχυτα.

Ἡ ἅγια σκηνὴ στήθηκε στὴν ἔρημον μὲ τὴ θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ μέσα σ' αὐτὴν εἰκονιζόταν μὲ πολλοὺς τρόπους ὁ Ἐμμανουήλ. Εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς τῶν ὄλων στὸν θεόπνευστο Μωυσῆ: «Νὰ κατασκευάσεις κιβωτὸ τοῦ μαρτυρίου μὲ ξύλα πού δὲν σαπίζουν, μήκους δύο πῆχεων καὶ μισοῦ, καὶ πλάτους ἑνός καὶ μισοῦ πῆχεος, καὶ ὕψους ἐπίσης ἑνός καὶ μισοῦ πῆχεος, καὶ νὰ τὴν χρυσώσεις ὅλην μὲ χρυσά-

καὶ ἔσωθεν χρυσώσεις αὐτήν». Ἀλλὰ τὸ μὲν ἄσηπτον ξύλον εἶη ἂν εἰς τύπον τοῦ ἀφθάρτου σώματος (ἄσηπτος γὰρ ἢ κέδρος), τὸ δὲ χρυσίον, ὡς ὕλη τῶν ἄλλων ὑπερηρμένη, τῆς θείας ἡμῖν οὐσίας κατασημῆνειεν ἂν τὴν ὑπεροχὴν.

5 Ἐθρεῖ δέ, ὅπως ἢ κιβωτὸς ὅλη κεχρυσώτο χρυσίῳ καθαροῦ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Ἦνωτο μὲν γὰρ τῇ ἁγία σαρκὶ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ ἔξωθεν κεχρυσῶσθαι τὴν κιβωτόν. Ὅτι δὲ καὶ τὴν ἐνοῦσαν τῷ σώματι ψυχὴν λογικὴν ἰδίαν ἐποίησατο, καταδείξειεν ἂν τὸ καὶ ἔσωθεν αὐτὴν καταχρυσῶ-
10 σθαι δεῖν ἐπιτάξαι. Ὅτι καὶ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἡγουν ὑποστάσεις, ἐντεῦθεν εἰσόμεθα. Τὸ γὰρ τοι χρυσίον ἐπαληψιμὸν τῷ ξύλῳ, μεμένηκεν ὅπερ ἦν, καὶ κατεπλούτει μὲν τὸ ξύλον τοῦ χρυσίου τὴν δόξαν, πλὴν οὐκ ἀπέστη τοῦ εἶναι ξύλον. Ὅτι δὲ ἢ κιβωτὸς εἰς τύπον παραλαμβάνεται τοῦ Χριστοῦ, διὰ
15 πολλῶν ἂν τις πιστώσεται λόγων· προεβάδιζε γὰρ τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ζητοῦσα αὐτοῖς ἀνάπανσιν. Ἐφη δέ που καὶ ὁ Χριστός· «Πορεύσομαι, καὶ ἐτοιμάσω τόπον ὑμῖν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ' λατινιστί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

20 Ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς καλεῖται γεγωνὸς ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος.

Τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς πολυπραγμονεῖν ἐθέλοντες τὸ μυστήριον, ἐκεῖνό φαμεν, δόξαν ἔχοντες ἀληθῆ καὶ πίστιν ὀρθήν, ὅτιπερ αὐτὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ὁ ἀλη-
25 θινὸς Θεός, ὁ ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, τὸ φῶς τὸ ἐκ τοῦ φωτός, ἐσαρκώθη τε καὶ ἐνηνθρώπησε, κατήλθεν, ἔπαθεν, ἐγήγερευται δὲ ἐκ νεκρῶν. Ὡρίσατο γὰρ οὕτω τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον ἢ ἁγία τε καὶ μεγάλη Σύνοδος.

Διερευνώμενοι δὲ καὶ μαθεῖν ἐθέλοντες, ὃ τί ποτέ ἐστι κατ' 30 ἀλήθειαν τὸ σαρκωθῆναι τε καὶ ἐνανθρωπήσαι τὸν Λόγον, καταθρήσωμεν, ὅτι οὐκ ἄνθρωπὸν ἐστὶ προσλαβεῖν ὡς ἐν συναφείᾳ

φι καθαρὸ ἀπέξω καὶ ἀπὸ μέσα⁷. Τὸ ἄσηπτο ξύλο λοιπὸν θὰ μπορούσε νὰ συμβολίζει τὸ ἀθάνατο σῶμα, γιατί τὸ ξύλο τῆς κέδρου δὲν σαπίζει, ἐνῶ τὸ χρυσάφι, ἐπειδὴ εἶναι ὕλη ἀνώτερη ἀπὸ τίς ἄλλες, θὰ μπορούσε νὰ ὑποδηλώνει σὲ μᾶς τὴν ὑπεροχὴ τῆς θείας οὐσίας.

Πρόσεχε ὅμως, ὅτι ὁλόκληρη ἡ κιβωτὸς καλύφθηκε μὲ χρυσάφι καθαρὸ μέσα καὶ ἔξω. Γιατὶ ἐνώθηκε μὲ τὴν ἁγία σάρκα ὁ Λόγος, ἃν καὶ ἦταν Θεός. Νομίζω δηλαδή ὅτι αὐτὸ σήμαινε τὸ ὅτι ἡ κιβωτὸς χρυσώθηκε ἀπέξω. Ὅτι ὅμως ἔκανε δική του καὶ τὴ λογικὴ ψυχὴ πού ὑπῆρχε μέσα του, θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνει φανερὸ τὸ ὅτι διέταξε νὰ τὴ χρυσώσουν καὶ ἐσωτερικὰ. Καὶ ὅτι οἱ δύο φύσεις, δηλαδή οἱ ὑποστάσεις του, ἔμειναν ἀσύγχυτες, θὰ τὸ γνωρίσουμε ἀπὸ ἐδῶ. Τὸ χρυσάφι δηλαδή ἀλειμμένο στὸ ξύλο, ἔμεινε ἀμετάβλητο. Καὶ λαμπρυνόταν βέβαια τὸ ξύλο μὲ τὴ δόξα τοῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ξύλο. Ὅτι ὅμως ἡ κιβωτὸς ἐκλαμβάνεται ὡς προτύπωση τοῦ Χριστοῦ, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ διαπιστώσει ἀπὸ πολλοὺς λόγους. Γιατὶ βάδιζε μπροστὰ ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλιῖτες, ἀναζητώντας γι' αὐτοὺς τόπο νὰ ἀπαναυθοῦν. Καὶ πράγματι ὁ Χριστὸς εἶπε κάπου· «Θὰ πάω καὶ θὰ ἐτοιμάσω τόπο γιὰ σᾶς»⁷.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο στὰ λατινικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

**Ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ὀνομάζεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ
πού ἔγινε ἄνθρωπος.**

Θέλοντας νὰ διερευνήσουμε τὸ μυστήριον τῆς ἔνσαρκης οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς, λέμε τὸ ἑξῆς, ἔχοντας γνώμη ἀληθινὴ καὶ ὀρθὴ πίστη, ὅτι αὐτὸς ὁ Λόγος πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό, τὸ φῶς πού προῆλθε ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ σαρκώθηκε καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, κατέβηκε στὴ γῆ, ἔπαθε καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Γιατὶ ἔτσι ὤρισε τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως ἡ ἁγία καὶ μεγάλη Σύνοδος.

Ἐξετάζοντας λοιπὸν μὲ ἀκρίβεια καὶ θέλοντας νὰ μάθουμε τί σημαίνει στὴν πραγματικότητά τὸ ὅτι ὁ Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, θὰ παρατηρήσουμε ὅτι δὲν μπορούμε νὰ τὸν ἐκλάβου-

τῆ κατά γε τὴν ἰσότητά τῆς ἀξίας, ἤγουν ἀυθεντίας, ἢ καὶ κατὰ μόνην τῆς υἰότητος ὁμωνυμίαν, μᾶλλον δὲ τὸ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον, μετὰ τοῦ ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως ἔχειν ἀνασώσασθαι τῆ ἰδίᾳ φύσει τὸν ἐν προσλήψει σαρκὸς καὶ αἵματος οἰκονο-
5 μικῶς γεγονότα.

Εἷς μὲν οὖν ἐστὶν ἄρα πρὸ μὲν τῆς ἐνανθρωπήσεως ὀνομαζόμενος διὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς Μονογενής, καὶ Λόγος, καὶ Θεός, καὶ εἰκὼν, καὶ ἀπαύγασμα, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρός, ζωή, δόξα, φῶς, σοφία, δύναμις, βραχίων, δεξιὰ,
10 ὕψιστος, μεγαλοπρέπεια, Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἑτέροις τισὶ τοιούτοις ὀνόμασι, τοῖς ἀληθῶς θεοπρεπεστάτοις, μετὰ δέ γε τὴν ἐνανθρώπησιν, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ἰλαστήριον, μεσίτης, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, δεύτερος Ἀδάμ, κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐπομένων αὐτῷ καὶ
15 τῶν ἐν ἀρχαῖς ὀνομάτων. Πάντα γὰρ αὐτοῦ, τά τε πρῶτα καὶ τὰ ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς.

Εἷς ἄρα ἐστὶν ὁ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως Θεὸς ἀληθινός, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι μεμενηκὼς ὅπερ ἦν, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. Οὐ διοριστέον οὖν ἄρα τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς ἰδικῶς
20 ἄνθρωπον, καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστὸν φαμεν εἶναι, τὴν τῶν φύσεων εἰδότες διαφορὰν, καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις τηροῦντας αὐτάς.

Ὅταν οὖν λέγῃ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, ὅτι ἐν Χριστῷ κατώκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», οὐ διὰ τοῦτό φαμεν,
25 ὡς ἐν ἑτέρῳ Χριστῷ τῷ ἀνθρώπῳ καταμόνας κατοικῆσαι τὸν Λόγον, οὔτε μὴν διασπῶντες ἀλλήλων τὰ ἠνωμένα δύο νοοῦμεν υἱούς, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι Χριστὸν ὀνομάζει τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, καὶ ὡς ἐκ μέρους ἔσθ' ὅτε, τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Θεοῦ Λόγου ἰδίαν ἔχων ἐν τάξει πεποιήται ναοῦ. Γέγραπται δέ που καὶ
30 περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν «Τοὺς δὲ κατοικοῦντας οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν καὶ αὐτοὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἐσμεν». Ἐὰρ οὖν, ἐπειδήπερ οἰκίας πηλίνας τὰ τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει σώματα, διαβε-

με ὡς ἄνθρωπο ἴσον στήν ἀξία, δηλαδή τὴν ἐξουσιαστικὴ δύναμη, οὔτε καὶ μόνο ὡς πρὸς τὴ συνωνυμία τῆς υἰότητος, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἑμᾶς, ἔχοντας ὡς ἀποστολή, χωρὶς τροπὴ καὶ ἀλλοίωση, νὰ σώσει μὲ τὴ δικὴ του φύση, αὐτὸν ποὺ ἔλαβε κατ' οἰκονομία τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα του.

Ἐπομένως εἶναι βέβαια ἓνας, ποὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησίν του ὀνομαζόταν ἀπὸ τὴ θεόπνευστη Γραφὴ Μονογενῆς, καὶ Λόγος, καὶ Θεός, καὶ εἰκόνα, καὶ ἀκτινοβολία καὶ χαρακτηῆρας τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα, ζωὴ, δόξα, φῶς, σοφία, δύναμη, βραχίονας, δεξιὸ χεῖρι, ὕψιστος, μεγαλοπρέπεια, Κύριος Σαβαώθ, καὶ μὲ ἄλλα τέτοια ὀνόματα, ποὺ πραγματικὰ ταιριάζουν σὲ Θεό, μετὰ ὅμως τὴν ἐνανθρώπησιν ὀνομάζεται ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ἱλαστήριον, μεσίτης, ἀπαρχὴ τῶν νεκρῶν, πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, δεύτερος Ἀδάμ, κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀκολουθώντας τον καὶ τὰ ἀρχικὰ ὀνόματα. Δηλαδή ὅλα τὰ ὀνόματά του, καὶ τὰ πρῶτα καὶ ἐκεῖνα ποὺ τοῦ ἀποδίδονται τὰ τελευταῖα χρόνια.

Ἄρα λοιπὸν ἓνας εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ ὁποῖος καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη μορφή εἶχε μείνει αὐτὸ ποὺ ἦταν, καὶ εἶναι, καὶ θὰ εἶναι. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ διακρίνεται ὁ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς σὲ ξεχωριστὸν ἄνθρωπο, καὶ σὲ ξεχωριστὸν Θεό, ἀλλὰ λέμε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτός, γνωρίζοντας τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων, καὶ διατηρώντας αὐτὲς ἀσύγχυτες μεταξὺ τους.

Ὅταν λοιπὸν ἡ ἁγία Γραφὴ λέγει, ὅτι τὸν Χριστὸ «κατοίκησε ὀλόκληρο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς»⁸, δὲν λέμε ἐξαιτίας αὐτοῦ, ὅτι σὲ ἄλλον Χριστὸ ἄνθρωπο κατοίκησε χωριστὰ ὁ Λόγος, οὔτε βέβαια διαχωρίζοντας αὐτὰ ποὺ εἶναι ἐνωμένα μεταξὺ τους, ἐννοοῦμε δύο Υἱούς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνο, ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ τὸν ὀνομάζει Χριστόν, καὶ ὅτι μερικὲς φορές, ξεχωρίζοντας τὴν ἀνθρώπινη φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸν κατατάσσει σὲ ἰδιαίτερη τάξιν ναοῦ. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ κάπου καὶ γιὰ τὶς ἀνθρώπινες ψυχές: «Καὶ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν σὲ σπίτια πῆλινα, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἴμαστε καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὸ ἴδιο πηλό»⁹. Ἄρα λοιπὸν, ἐπειδὴ ὀνομάζει τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων πῆλινες κατοικίες, καὶ βεβαιώνει ὅτι μέσα σ' αὐτὰ κα-

βαιοῦται δὲ κατοικεῖν ἐν αὐταῖς τὰς ψυχάς, εἰς δύο κατατε-
 μοῦμεν ἀνθρώπους τὸν ἕνα; Καίτοι πῶς οὐκ ἀμώμητον παν-
 τελῶς, τὸ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ λέγεσθαι κατοικεῖν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ;
 Ὡστε, κἂν εἰ τὸ τοῦ λόγου σχῆμα διὰ τοιούτων ἔρχεται τρόπων,
 5 οὐχ ἑτέρως ἔχειν δυνάμενον, οὐ τὰς τῶν πραγμάτων ἀδικεῖσθαι
 φύσεις διὰ τοῦτο πρέπει, ἐννοεῖν δὲ μᾶλλον αὐτὰς καὶ κατευθῆ
 τῆς ἀληθείας διασπεύδειν ἐπειγέσθαι.

Ὅταν τοίνυν τινὰ τῶν ἀλλήλοις οὐχ ὁμοίαν λαχόντων τὴν
 φύσιν ὁρῶτο συνειλεγμένα πρὸς ἐνότητα κατὰ σύνθεσιν, εἶτα τὸ
 10 δέ τι τυχόν ἐν ἐκείνῳ λέγοιτο κατοικεῖν, οὐ διοριστέον εἰς δύο, τῆς
 εἰς ἐνότητα συνδρομῆς κατ' οὐδένα τρόπον ἀδικουμένης, κἂν εἰ
 τῶν ἡνωμένων ἑκάτερον ἰδικῶς ὀνομάζοιτο πρὸς ἡμῶν, τοῦθ'
 ὅπερ ἂν εἶεν ἀμφοτέρα. Λέγεται γάρ, ὡς ἔφην, καὶ ἐν ἀνθρώπῳ
 κατοικεῖν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, πλὴν ἄνθρωπος λέγεται, καὶ ἰδικῶς
 15 τὸ πνεῦμα, καὶ μὴν καὶ τὸ σῶμα. Καίτοι τοιοῦτον ἡμῖν ὑπανίττε-
 ται ὁ σοφώτατος Παῦλος λέγων· «Εἰ γὰρ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος
 διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα καὶ ἡμέρα». Ὅταν
 οὖν τις λέγοι τὸν ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπον ἐν τῷ ἔξω ἀνθρώπῳ κατοι-
 κεῖν, ἀληθεύει μὲν, εἰς δύο γε μὴν τὸν ἕνα τεμὼν οὐχ ὁρᾶται· φησὶ
 20 δέ που καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά
 μου πρὸς σέ, ὁ Θεός». Ἄρ' οὖν ὡς ἕτερον παρ' αὐτὸν τὸ πνεῦμα
 αὐτοῦ πρὸς Θεὸν ὀρθρίζειν λέγεται; Καίτοι πῶς οὐκ ἄτοπον τὸ
 φάναι τοιοῦτόν τι; Οὐκοῦν εἰδέναι μὲν ἀναγκαῖον τὰ τῶν λόγων
 σχήματα, οὐ μὴν καὶ ἐξίστασθαι τοῦ εἰκότος, περιάγειν δὲ μᾶλλον
 25 τῶν σημαινομένων τὴν δύναμιν ἐπὶ τὸν ἐκάστω πράγματι πρόπον-
 τα σκοπόν.

Εἰ δὲ δὴ καὶ λέγοιτο «προκόπτειν ὁ Ἰησοῦς ἡλικία καὶ σοφία
 καὶ χάριτι», τῆς οἰκονομίας ἔσται τὸ χρῆμα. Συνεχώρει γὰρ ὁ
 Θεοῦ Λόγος διὰ τῶν τῆς ἰδίας φύσεως ἐθῶν ἰέναι τὸ ἀνθρώπι-
 30 νον, καὶ οἷον κατὰ βραχὴ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἤθελε κατευρῦ-
 νειν τὸ περιφανές, καὶ τῇ τοῦ σώματος ἡλικία συμπαραεκτείνειν

10. Β' Κορ. 4, 16.

11. Ἦσ. 26, 9.

τοικοῦν οἱ ψυχές, θὰ κόψουμε τὸν ἕνα ἄνθρωπο σὲ δύο; Ἐάν και βέβαια πῶς δὲν εἶναι τελείως ἄμεμπτο, τὸ νὰ λέγεται ὅτι και στὸν ἄνθρωπο κατοικεῖ τὸ πνεῦμα του; Ὡστε λοιπὸν, και ἂν ἀκόμα τὸ σχῆμα τοῦ λόγου ἐκφράζεται μὲ τέτοιους τρόπους, μὴ μπορώντας νὰ ἐκφρασθεῖ ἀλλιῶς, δὲν πρέπει για τὸν λόγο αὐτὸν νὰ ἀδικοῦμε τις φύσεις τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μάλλον νὰ ἐννοοῦμε ὅτι αὐτὲς διάζονται νὰ μᾶς ὀδηγήσουν κατ' εὐθεΐαν πρὸς τὴν ἀλήθεια.

Ὅταν λοιπὸν κάποια ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν ἔτυχε νὰ εἶναι ὅμοια ὡς πρὸς τὴν φύση, ἐμφανίζονται ἐνωμένα μὲ ἀρμονικὴ συνένωση, και ἔπειτα τὸ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ λέγεται ὅτι κατοικεῖ στὸ ἄλλο, δὲν πρέπει νὰ διακρίνονται σὲ δύο, και νὰ μὴ ἀδικεῖται μὲ κανένα τρόπο ἢ συσώρευσὴ τους σὲ ἐνότητα, ἔστω και ἂν τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐνώνονται ὀνομάζεται χωριστὰ αὐτὸ ποὺ εἶναι και τὰ δύο. Γιατί, ὅπως εἶπα, λέγεται ὅτι και στὸν ἄνθρωπο κατοικεῖ τὸ πνεῦμα του, πλὴν ὅμως λέγεται ἄνθρωπος, και χωριστὰ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ και τὸ σῶμα. Και βέβαια αὐτὸ ὑπαινίσσεται σὲ μᾶς ὁ σοφώτατος Παῦλος λέγοντας· «Ἐάν και ὁ ἐξωτερικὸς μας ἄνθρωπος φθείρεται, ὁ ἐσωτερικὸς μας ὅμως ἀνακαινίζεται μέρα μὲ τὴν ἡμέρα»¹⁰. Ὅταν λοιπὸν κάποιος λέγει ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς μας ἄνθρωπος κατοικεῖ στὸν ἐξωτερικὸ ἄνθρωπο, λέγει βέβαια τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ δὲν φαίνεται νὰ κόβει τὸ ἕνα ἄνθρωπο σὲ δύο. Ἀλλὰ και ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει κάπου· «Ἀπὸ τὴ νύχτα τὸ πνεῦμα μου προσεύχεται σὲ σένα, Θεέ μου»¹¹. Ἄρα λοιπὸν ἐννοεῖ, ὅτι τὸ πνεῦμα του προσεύχεται σὰν κάτι ξεχωριστὸ ἀπὸ αὐτόν; Και πῶς δὲν εἶναι ἄτοπο τὸ νὰ ποῦμε κάτι τέτοιο; Ἐπομένως εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γνωρίζουμε τὰ σχήματα τῶν λόγων, και νὰ μὴ ἀπομακρινόμαστε ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶναι εὐλογο, ἀλλὰ νὰ ὀδηγοῦμε μάλλον τὴν σημασία αὐτῶν ποὺ δηλώνονται στὸν σκοπὸ ποὺ ταιριάζει στὸ κάθε πρᾶγμα.

Ἐάν λοιπὸν λέγεται ὅτι «Ὁ Ἰησοῦς προόδευε στὴ σωματικὴ ἀνάπτυξη και στὴ σοφία και στὴν χάρη»¹², αὐτὸ ἦταν ἔργο τῆς θείας οἰκονομίας. Γιατί ἐπέτρεψε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὡς ἄνθρωπος νὰ ἀκολουθήσει τις συνήθειες τῆς φύσεώς του, και ἤθελε, κατὰ κάποιο τρόπο, σιγά-σιγά νὰ διευρύνει τὴ δόξα τῆς θεότητάς του, και μαζί μὲ

12. Λουκᾶ 2, 52.

τὰ ἑαυτοῦ, ὡς ἂν μή τι τὸ ξένον ὁρῶτο, καὶ τῷ λίαν ἀσυνήθει
 ταράττοι τινάς. Ὅτε καὶ οὕτως ἔφασκον· «Πῶς οὗτος οἶδε γράμ-
 ματα μὴ μεμαθηκώς». Οὐκοῦν σωματικὴ μὲν ἢ αὕξη καὶ τὸ προ-
 κόπτειν ἐν χάριτι καὶ σοφίᾳ, πρέποι ἂν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος
 5 μέτροις. Αὐτόν γε μὴν κατ' ἰδίαν φύσιν παντέλειον εἶναι φαμεν
 τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, οὐ προκοπῆς δεόμενον, οὐ σοφίας, οὐ χάρι-
 τος, διανέμειν δὲ μᾶλλον τῇ κτίσει σοφίαν καὶ χάριν καὶ τὰ δι' ὧν
 ἔχοι καλῶς.

Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο παθεῖν ὁ Ἰησοῦς, τὸ μὲν πάθος. ἔσται τῆς
 10 οἰκονομίας, αὐτοῦ δὲ λέγεται, καὶ σφόδρα εἰκότως· ὅτι καὶ ἴδιον
 αὐτοῦ τὸ πεπονθός. Καὶ ἦν ἐν τῷ πάσχοντι σώματι, πάσχειν μὲν
 οὐκ εἰδώς ἀπαθῆς γὰρ ἔστιν ὡς Θεός· ὅσον δὲ ἤκεν εἰς γε τὸ τῶν
 ἐμπαροινησάντων θράσος, παθών, καὶ εἰ μὴ παθεῖν ἐδύνατο.
 Οὐκοῦν ἐπειδήπερ καθ' ἡμᾶς γέγονεν ὁ Μονογενής, ὁσάκις ἂν
 15 ἄνθρωπος ὀνομάζεται παρὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ἐννο-
 οῦντες τὴν οἰκονομίαν, Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν αὐτὸν καὶ οὕτως
 ὁμολογήσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΙΔ' - ΛΕ' λατινιστί

τὴν αὐξηση τοῦ σώματός του νὰ ἐπεκτείνει καὶ τὰ δικά του, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται κάτι τὸ παράξενο καὶ μὲ τὸ πολὺ ἀσυνήθιστο νὰ ταράξει μερικούς, ἀφοῦ καὶ ἔτσι ἔλεγαν· «Πῶς αὐτὸς ξέρει γράμματα, ἀφοῦ δὲν ἔχει διδαχθεῖ;»¹³. Ἡ σωματικὴ λοιπὸν αὐξηση καὶ ἡ προκοπὴ τὰ χαρίσματα καὶ τὴ σοφία ταιριάζουν στὰ μέτρα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πρόοδο, οὔτε σοφία, οὔτε χάρη, ἀντίθετα μάλιστα ὁ ἴδιος ἀπονέμει στὴν κτίση σοφία καὶ χάρη, καὶ ὅλα ὅσα καλὰ ἔχει.

Ἐὰν λοιπὸν λέγεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔπαθε, τὸ πάθος θὰ εἶναι ἔργο τῆς θείας οἰκονομίας, λέγεται ὅμως καὶ δικό του, καὶ πολὺ δικαιολογημένα, γιατί εἶναι καὶ δικό του αὐτὸ ποῦ ἔπαθε. Καὶ ἔπαθε σωματικά, γιατί δὲν γνώριζε νὰ ὑποφέρει, ἀφοῦ ὡς Θεὸς εἶναι ἀπαθής. Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴ θρασύτητα αὐτῶν ποῦ φέρονταν σὰν μεθυσμένοι, ἔπαθε, ἂν καὶ μπορούσε νὰ μὴ πάθει. Ἐπομένως, ἐπειδὴ ὁ Μονογενὴς ἐγινε σὰν ἐμᾶς, κάθε φορὰ ποῦ ὀνομάζεται ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν θεόπνευστη Γραφή, ἔχοντας στὸν νοῦ μας τὴ θεία οἰκονομία, νὰ ὁμολογοῦμε καὶ ἔτσι ὅτι αὐτὸς εἶναι κατὰ φύσιν Θεός.

---

13. Ἰω. 7, 15.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ ΔΥΣΦΗΜΙΩΝ
ΠΕΝΤΑΒΙΒΛΟΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Τοῖς μὲν τὴν θεῖαν Γραφὴν πολυπραγμονεῖν ἐθέλουσι καὶ ἀποδιώκουσι μὲν τὸ ῥάθυμον ἐν τούτῳ, δεδιψηκόσι δὲ μᾶλλον τοῦ πράγματος τὴν κατόρθωσιν, ἐγκειμένοις τε νεανικῶς καὶ ὄκνου δίχα παντός, περιέσται δὴ πάντως τὸ ἐν παντὶ γενέσθαι
5 καλῶ· φωτὸς γὰρ τοῦ θεοῦ τὸν οἰκεῖον ἀναπιμπλάσι νοῦν· εἶτα τοῖς τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸν ἐνιέντες δόγμασιν, ἅπαν μὲν, ὅσον ἐστὶν ὀρθῶς τε καὶ ἀκιβδήλως ἔχον, προσίενται, καὶ λίαν ἀσμένως, καὶ τοῖς ἐσωτάτῳ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐναποκλείουσι θησαυροῖς ἐπιγάννυνται δὲ οὕτω τοῖς ἐξ εὐμαθίας συνειλεγμένοις, ὡσ-
10 ανεὶ καὶ τινες ἕτεροι τῶν κατὰ τὸν βίον, ἢ λίθους τινὰς ἰνδικὰς ἢ χρυσὸν ἀπλήστως συναγηγερότεσ, μᾶλλον δὲ καὶ ἔτι μειζόνως «Κρεῖττον γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς», καθὰ γέγραπται. Χρῆναι δὲ φημι τοὺς, οἵπερ ἂν σοφοὶ (ἴσ. ὡσι σοφοὶ) καὶ ἀγχίνοσι καὶ τῶν θεῶν δογμάτων ἐπιστήμο-
15 νες, διαμεμνηῆσθαι χρησίμως γεγραφότος τινὸς τῶν ἁγίων μαθη-

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΛΑΣΦΗΜΙΩΝ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ
ΑΝΤΙΡΡΗΣΗ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΒΙΒΛΙΑ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Σ' εκείνους που θέλουν να έρευνήσουν την άγια Γραφή, και που αποβάλλουν βέβαια την όκηνηρία για τὸ σκοπὸ αὐτὸ και μᾶλλον διψοῦν τὴν κατόρθωση τοῦ σκοποῦ τους και ἀφοσιώνονται σ' αὐτὸ με ζῆλο και χωρίς κανένα δισταγμό, θὰ κατορθώσουν ὅπωςδήποτε νὰ ἐπιτύχουν κάθε καλό, γιατί θὰ γεμίσουν τὸ νοῦ τους με τὸ θεῖο φῶς. Ἐπειτα εἰσάγοντας αὐτὸν στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιδοκιμάζουν κάθε τι που εἶναι ὀρθὸ και ἀκίβδηλο, και μάλιστα με μεγάλη εὐχαρίστηση, και τὰ κλείνουν στὰ ἐσώτατα θησαυροφυλάκια τῆς ψυχῆς τους, και νοιώθουν τόση μεγάλη χαρὰ ἀπὸ αὐτὰ που περιου- νέλεξαν ἀπὸ τὴν προθυμία τους πρὸς μάθηση, ὅπως και κάποιοι ἄλλοι ἀπὸ ἐκείνους που κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς τους μάζεψαν με ἀπληστία ἢ κάποια ἰνδικὰ πετράδια, ἢ χρυσό, ἢ καλύτερα και ἀκόμα μεγαλύτερη· γιατί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Ἡ σοφία εἶναι ἀνώτε- ρη ἀπὸ τοὺς πολύτιμους λίθους, και κάθε πολύτιμο δὲν εἶναι ἄξιο αὐτῆς»¹. Λέγω λοιπὸν ὅτι πρέπει αὐτοὶ που εἶναι σοφοὶ και ἔχουν εὐστροφία πνεύματος και εἶναι γνῶστες καλοὶ και ἐπιστήμονες τῶν δογμάτων, νὰ θυμοῦνται πρὸς ὠφέλειά τους ἐκεῖνο που ἔχει γράψει

---

1. Παροιμ. 3, 14-15 και 8, 19.

τῶν «Ἀδελφοί, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσι». Δεδωρηθῆσθαι δὲ τοῖς ἁγίοις φησὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος διακρίσεις πνευμάτων. Οἱ μὲν γὰρ λέγοντες, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, φαῖεν ἂν οὐχ ἑτέρως αὐτό, πλὴν ὅτι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οἵ γε μὴν 5 ἐξ ἀμαθίας παλίμφημον ἐπ' αὐτοῖς γλῶσσαν ἀνέντες καὶ δι' ὧν ὀρθὰ φρονεῖν ἐγνώκασι, μονονουχὶ λέγοντες ἀνάθεμα Ἰησοῦν, τοῦτο δρωῖεν ἄν, ὡς ἀπὸ γε τοῦ Βεελζεβούλ.

Δεῖ δὴ οὖν ἄρα λεπτῶς τε καὶ διεσμιλευμένως δοκιμάζειν ἅπαντα μεμελετηκότας καὶ κῶ διεγνηγερομένῳ χρωμένους περιτυ- 10 χάνειν ἡμᾶς τοῖς τινῶν συγγράμμασι καὶ βασανίζειν εὐτέχνως, οὔσπερ ἂν ποιοῖντο λόγους περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· ἀπομιμεῖσθαι τε, καὶ μάλα ὀρθῶς, τοὺς ὅτι δὴ μάλιστα δοκίμους καὶ ἐμπειροτάτους τῶν ἀργυροπρατῶν, οἱ προσίενται μὲν τῶν νομισμάτων τὸ εὐδοκιμοῦν, ἀπόβλητον δὲ ποιεῖσθαι 15 σπουδάξουσιν τὸ παράσημον καὶ μεμωμημένον. Καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς ὁ μακάριος Παῦλος παραθήγει, λέγων «Γίνεσθε τρόφιμοι τραπεζῖται· πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντός εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε». Ἔστι δὲ δὴ καὶ ἑτέρως πάναισχρόν τε καὶ ἀκαλλές, ἐπὶ μὲν τοῖς κατὰ τόνδε τὸν βίον πράγμασι κατ' 20 οὐδένα τρόπον ἡμᾶς ἠφειδικότας ὀραῖσθαι τοῦ τελουῦντος εἰς ὄνησιν, πειραῖσθαι δὲ μᾶλλον περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι φιλεῖν τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο βιωῖναι λαμπρῶς ἀλογῆσαι δὲ τῶν οὕτω σεπτῶν καὶ ποιεῖσθαι παρ' οὐδὲν τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν βόθροισ τε αὐτὴν ἐγκαθειῖναι καὶ τέλμασι πρὸς τὸ δοκοῦν ἀπλῶς τοῖς ἐθέλουσι 25 λαλεῖν, ἃ μὴ προσῆκεν, ἔσθ' ὅτε παραρριπτοῦντας τὸν νοῦν, οὐκ ἀναμύοντα πρὸς τὸ ἀληθές, οὔτε μὴν ἐθέλοντα πολυπραγμονεῖν, τί μὲν ἐστὶ τῶν ἀνεγνωσμένων ὀρθὸν καὶ ὀνησιφόρον, τί δὲ δὴ τὸ διάστροφον καὶ δογματικῆς ἀκριθείας ἐπιβεβηκὸς καὶ ζημίαν ἐμποιοῦν τὴν εἰς αὐτὴν ὀρωσαν ψυχὴν, ἧς ἀντάξιον οὐδέν, παρὰ 30 γε τοῖς ἀρτίοις τὴν φρένα

Δοκιμαστέον οὖν ἄρα, καὶ λίαν ἰσχνῶς, τὰς περὶ τῶν θείων

2. Α' Ἰω. 4, 1.

3. Α' Κορ. 12, 10.

4. Α' Θεσσ. 5, 21.

κάποιος ἀπὸ τοὺς ἅγιους μαθητές· «Ἀδελφοί, νὰ ἐξετάζετε τὰ πνεύματα, ἐὰν προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό»². Ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει ὅτι ἔχει δωρηθεῖ στοὺς ἅγιους ἢ ἰκανότητα νὰ διακρίνουν τὰ πνεύματα³. Γιατὶ λέγοντας αὐτοί, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, αὐτὸ δὲν τὸ λένε μὲ ἄλλο τρόπο, παρὰ μόνο διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅμως οἱ ἁμαθεῖς, παρακινούμενοι ἀπὸ τὸν Βεελζεβούλ, ὑψώνοντας φωνὴν πὺ τοὺς αὐτοαναιρεῖ, καὶ μὲ αὐτὰ πὺ θεωροῦν ὅτι εἶναι σωστά, εἶναι σὰ νὰ ἀναθεματίζουν τὸν Ἰησοῦ.

Ἄρα λοιπὸν πρέπει ὅπωςδήποτε, ἀφοῦ μελετήσουμε τὰ πάντα μὲ λεπτομέρεια καὶ σὲ βάθος καὶ χρησιμοποιώντας νοῦ ἀφυπνισμένο, νὰ μελετοῦμε τὰ συγγράμματα κάποιων καὶ νὰ ἐλέγχουμε μὲ ἰδιαιτέρη προσοχὴ τοὺς λόγους πὺ τυχὸν κάνουν γιὰ τὸν Σωτῆρα τῶν πάντων Χριστὸ, μιμούμενοι πολὺ σωστά τοὺς πολὺ δοκιμασμένους καὶ ἐμπειρότατους ἀργυραμοιβούς, οἱ ὅποιοι ἀποδέχονται βέβαια τὸ γνῶσιον, φροντίζουν ὅμως νὰ ἀπορρίπτουν τὸ κίβδηλον καὶ ἐλαττωματικόν. Σ' αὐτὸ μάλιστα μᾶς παροτρύνει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, λέγοντας· «Γίνεσθε ἐμπειροὶ τραπεζῖτες· νὰ δοκιμάζετε ὅλα, ἀλλὰ νὰ κρατᾶτε τὸ καλόν, ἀπέχοντας ἀπὸ καθὲ εἶδος κακοῦ»⁴. Ἄλλωστε εἶναι καὶ ἀπὸ ἄλλη ἄποψη τελείως αἰσχροὸ καὶ ἄσχημον, στὰ πράγματα βέβαια τῆς ἐδῶ ζωῆς νὰ φαινόμεσθε ὅτι μὲ κανένα τρόπο δὲν ἀδιαφοροῦμε γι' αὐτὸ πὺ συντελεῖ στὴν ὠφέλειά μας, ἀλλὰ νὰ προσπαθοῦμε μᾶλλον νὰ φροντίζουμε πάρα πολὺ γι' αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια θὰ μπορέσουμε νὰ ζήσουμε μὲ λαμπρότητα, νὰ ἀδιαφοροῦμε ὅμως γιὰ τὰ τόσο σεβάσιμα, περιφρονώντας τελείως τὴ σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας, καὶ τοποθετώντας τὴν σὲ βόθρους καὶ βούρκους, ἐπειδὴ ἀρέσει ἀπλῶς σ' αὐτοὺς πὺ θέλουν νὰ μιλήσουν γι' αὐτὰ πὺ δὲν πρέπει, περιφρονώντας κάποτε τὸν νοῦ, ὁ ὅποιος δὲν ἀνοίγει τὰ μάτια του πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' οὔτε καὶ θέλει ν' ἀσχολεῖται, μὲ τὸ τί ἀπὸ αὐτὰ πὺ διαβάστηκαν εἶναι σωστὸ καὶ ὠφέλιμον, καὶ τί διαστρεβλωμένο, πὺ παραποιεῖ τὴ δογματικὴ ἀκρίβειαν καὶ προκαλεῖ ζημιὰ στὴν ψυχὴ πὺ βλέπει σ' αὐτήν, τῆς ὁποίας τίποτε δὲν εἶναι ἀντάξιον, γι' αὐτοὺς βέβαια πὺ ἔχουν σωστά τὰ μυαλά τους⁵.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάζουμε, ἔστω καὶ μὲ ἀνεπάρκειαν, τὰ συγ-

5. Ματθ. 16, 26.

δογμάτων συγγραφάς καὶ μὲν τις ἴοι κατ' εὐθύ τοῦ σκοποῦ τῶν
 ἱερῶν Γραμμάτων καὶ τὴν ἔν γε τουτοισὶ σαφῆ καὶ ἀπλανεστά-
 την διάπτει τρίβον, κατακροτεῖσθω καὶ πρὸς ἡμῶν ταῖς εἰς ὀρ-
 θότητα ψήφοις· εἰ δὲ ψυχρὸν καὶ ἐξίτηλον καὶ μεμωμημένον,
 5 μᾶλλον δὲ καὶ ὀλέθρου πρόξενον τοῖς ἐντευξομένοις ἐξυφαίνοι
 τὸν λόγον, ἀκουέτω παρὰ πάντων· «Ἄλλὰ ἡμῖν λαλεῖτε καὶ
 ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν». Οὐκοῦν ἢ ποιείτωσαν τὸ
 δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιείτωσαν τὸ
 δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. «Ὁ μὲν γὰρ
 10 ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ
 προφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
 θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὰ πονηρά», κατὰ γε
 τὴν ἀψευδῆ τοῦ Σωτῆρος φωνήν· «Ἐσκότισε μὲν γὰρ ὁ Θεὸς
 τοῦ αἰῶνος τούτου τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων αἰρετικῶν, εἰς τὸ
 15 μὴ ἀνγᾶσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χρι-
 στοῦ»· πεπλάνηνται δὲ πολυτρόπως. Οἱ μὲν γὰρ τὸν ἐκ Θεοῦ
 Πατρὸς φύντα Λόγον ἐν μείοσι τοῦ γεγεννηκότος εἶναί τε φα-
 σιν οἱ δεῖλαιοι, καὶ τὸ ἐκφυλόν τε καὶ δουλοπρεπὲς αὐτῷ προσ-
 νέμοντες μέτρον οὐ καταπεφρίκασιν, οἱ δὲ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι τὸ
 20 ἀνόσιόν τε καὶ ἀκρατὲς ἐπιθήγοντες στόμα, δικαίως ἀκούουσι
 τοῦ προφήτου λέγοντος «Ἔμεῖς δὲ προσαγάγετε ὧδε, υἱοὶ ἄνο-
 μοι, σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνης· ἐν τίνι ἐνετρουφήσατε καὶ ἐπὶ
 τίνι ἠνοίξατε τὸ στόμα ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τίνι ἐχαλάσατε τὴν γλῶσ-
 σαν ὑμῶν; Οὐχ ὑμεῖς ἐστε τέκνα ἀπωλείας, σπέρμα ἄνομον;
 25 Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν πορεύσονται τῷ ἑαυτῶν φωτὶ καὶ φλόγας εὐρί-
 σκουσι (εὐρήσουσι), ὡς ἐξέκαυσαν αὐτοί», ἡμᾶς δὲ ἀκόλουθον,
 οἷς ὀρθότητος μέλει, σοφόν τε καὶ ἀκριβῆ τὸν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν
 θείων δογμάτων ποιεῖσθαι λόγον καὶ τῆς ἐκείνων ἀθυροστομίας
 παραιτεῖσθαι τὰ ἐγκλήματα, ἵνα μὴ τι πταίοντες καὶ ἁμαρτάνον-
 30 τες εἰς τοὺς ἀδελφούς, πλήττοντές τε αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθε-
 νοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνωμεν. Ἀκουσόμεθα γὰρ λέγοντος
 εὐθύς· «Ὅτι, εἰ ἐχθρὸς ὠνείδισέ με, ὑπήνεγκα ἄν, καὶ εἰ ὁ μισῶν

6. Ἦσ. 30, 10.

7. Μαθ. 12, 13.

8. Μαθ. 12, 35.

γράμματα τῶν θείων δογμάτων, καὶ ἂν βέβαια κάποιος πορεύεται κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ σκοπὸ τῶν ἱερῶν συγγραφῶν καὶ βαδίζει τὸν σαφῆ καὶ ἀλάνθαστο δρόμο, νὰ ἐπικροτεῖται καὶ μὲ τὶς δικές μας ὀρθές ψήφους, ἐὰν ὅμως ὁ λόγος του εἶναι ψυχρὸς καὶ ξεθωριασμένος καὶ ἐπίμεμπτος, καὶ μᾶλλον πρόξενος ὀλέθρου σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν διαβάξουν, νὰ ἀκούει ἀπὸ ὅλους· «Μιλᾶτε σὲ μᾶς καὶ μᾶς κηρῦσσετε ἄλλη πλάνη»⁶. Ὡστε λοιπὸν ἢ νὰ κάνουν τὸ δένδρο καλὸ καὶ τὸν καρπὸ του καλόν, ἢ νὰ κάνουν τὸ δένδρο σάπιο καὶ τὸν καρπὸ του σάπιον⁷. «Γιατὶ ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ θησαυροφυλάκιο τῆς καρδιᾶς του προσφέρει τὰ καλά, ἐνῶ ὁ κακὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ γεμᾶτο κακὰ θησαυροφυλάκιο τῆς καρδιᾶς του προσφέρει τὰ κακὰ»⁸, σύμφωνα βέβαια μὲ τὰ ἀψευδῆ λόγια τοῦ Σωτήρα· γιατί λέγει· «Συσκότισε ὁ Θεὸς τοῦ παρόντος κόσμου τὶς διάνοιες τῶν ἀπίστων αἰρετικῶν, ὥστε νὰ μὴ λάμπει μέσα τους ὁ φωτισμὸς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξας τοῦ Χριστοῦ»⁹, καὶ πλανήθηκαν μὲ πολλοὺς τρόπους. Γιατὶ ἄλλοι ἰσχυρίζονται, οἱ ἄθλιοι, ὅτι ὁ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα εἶναι κατώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε, καὶ δὲν φρίττουν ἀποδίδοντας σ' αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ἔκφυλου καὶ τῆς δουλοπρέπειας. Ἄλλοι πάλι, ἀκονίζοντας τὸ ἀνίερο καὶ γεμᾶτο ἀσέλγεια στόμα τους ἐναντίον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δίκαια ἀκούουν τὸν προφήτη ποὺ λέγει· «Σεῖς φέρατε ἐδῶ, υἱοὶ παράνομοι, γέννημα μοιχῶν καὶ πόρνης. Σὲ ποιὸν βρήκατε εὐχαρίστηση καὶ σὲ ποιὸν ἀνοίξατε τὸ στόμα σας, Δὲν εἴσατε σεῖς παιδιὰ τῆς ἀπώλειας, σπέρμα παράνομο;»¹⁰. «Ἄλλ' ἐκεῖνοι βέβαια θὰ πορευθοῦν μὲ τὸ δικό τους φῶς καὶ θὰ βροῦν φλόγες ποὺ ἀναψαν οἱ ἴδιοι»¹¹, ἐμεῖς ὅμως, στοὺς ὁποίους ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, εἶναι φυσικὸ, μιλώντας γιὰ τὰ θεῖα δόγματα, νὰ κάνουμε σοφὸ καὶ ἀκριβῆ λόγο γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ θεῖα δόγματα, καὶ νὰ ἀπορρίπτουμε τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀθυροστομίας ἐκείνων, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτάνουμε πρὸς τὸν Χριστό, διαπράττοντας πταισίματα καὶ ἁμαρτίες πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας καὶ πληγώνοντας τὴ συνείδησή τους ποὺ εἶναι ἀσθενής¹². Γιατὶ θὰ τὸν ἀκούσουμε ἀμέσως νὰ λέγει· «Ἐὰν βέβαια μὲ κατηγοροῦσε ὁ ἐχθρὸς μου θὰ μπορούσα νὰ τὸ ἀνεχθῶ, καὶ ἂν αὐτὸς ποὺ

9. Β' Κορ. 4, 4.

10. Ἦσ. 57, 4.

11. Ἦσ. 50, 11.

12. Α' Κορ. 8, 12.

με ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαληροημόνησεν, ἐκρύβην ἂν ἀπ' αὐτοῦ. Σὺ δέ, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμών μου καὶ γνωστέ μου, ὃς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμοιοίᾳ».

5 Ἄλλ' ἴοι μὲν ὡς ἐχθρῶν ταυτὶ κεφαλᾶς, οἱ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καταστρατεύονται δόξης καὶ τρυφῆν ἡγοῦνται τὰς εἰς αὐτὸν βλασφημίας, ἡμᾶς δέ, ὡς ἔφην, ἀκόλουθόν τε καὶ ἀναγκαῖον τοῦς τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν σπουδάζοντας, μὴ τῆς ἀληθείας ἐκκεκομισμένον, ἡγουν ἐτέρωσέ ποι διάττοντα καὶ
10 νενευκότα πρὸς τὸ ἐξίτηλον, τὸν πρὸς γε φημί τοῦς ὑπὸ χεῖρα καὶ ταῖς εἰς ὀρθότητα ψήφοις ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας στεφανούμενον. Καὶ ταῦτά φημι, τινὶ τῶν διβλίων περιτυχῶν ὑπὸ του συντεθειμένῳ, καὶ πολλὴν μὲν ἔχοντι τῶν ὁμιλιῶν τὴν ἄθροισιν, στοιχηδὸν δὲ καὶ ὡς ἐν τάξει κειμένων, ἡμοιορηκόσι δὲ κατ' οὐδέ-
15 να τρόπον τοῦ κατέχεσθαι δεῖν. Καὶ εἰ μὲν εἴρηται τι παρὰ τοῦ συγγεγραφότος, ὃ ταῖς εἰς λήθην ἀποδημίαις ἠφανίζετο, καὶ ᾤθηεν δεῖν, σιγὴν τε ἔχειν αὐτὸς καὶ ἑτέροις συμβουλευσαί τουτο δοῦν, ὡς ἂν μὴ πολλοῖς ἑτέροις καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς εἴη γνώριμα, τὰ οὕτως ἐκτόπως καὶ ἀτημελῶς εἰρημένα. Ἐπειδὴ δὲ δυσ-
20 φημιῶν ὄχλος ἐνσεσώρευται τῷ διβλίῳ καὶ πολλή τις γέγονεν ἡ κατάρρησις, τῶν τῆς ἀληθείας καθυλακτοῦσα δογμάτων, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον ἡμᾶς μονονουχὶ καὶ ἀνταποδύσασθαι καὶ ὑπεραθλῆσαι τῶν ἐντευξομένων, ὡς ἂν μὴ τι πάθοιεν ἐντεῦθεν τὸ βλάβος, εἶδεῖεν δὲ μᾶλλον ἀποκρούεσθαι γεννικῶς, τὴν ἀπὸ γε τῶν
25 οὐκ ὀρθῶν εἰρημένων ζημίαν; Ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Ἰωάννης υἱὸς ὠνόμασται θροντῆς παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ μάλα εἰκότως διὰ τε τὸ μονονουχὶ κατακτυπῆσαι τῆς ὑπ' οὐρανὸν καὶ καταβροντηῆσαι τῆς γῆς, ὡς μέγα τι καὶ ἕξαισίον εἰρηκῶς. Διατρανοῖ γὰρ εὖ μάλα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μο-
30 νογενοῦς τὸ σεπτὸν ἀληθῶς καὶ μέγα μυστήριον ἔφη μὲν γάρ· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς

μέ μισεῖ ἔλεγε μεγάλα λόγια ἐναντίον μου, θὰ κρυβόμενον ἀπὸ αὐτόν. Σὺ ὅμως, ἄνθρωπε ὁμόπιστε, ὀδηγέ μου καὶ γνωστέ μου, ὁ ὁποῖος συνέτρωγες μαζί μου καὶ γλύκαινες τὰ φαγητὰ μου καὶ μεταβαίναμε στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ μέ ὁμόνοια»¹³.

Ἄλλὰ ἄς πέσει αὐτὸ στὰ κεφάλια τῶν ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι στρέφονται ἐναντίον τῆς δόξας τοῦ Σωτήρα μας καὶ θεωροῦν ἀπόλαυση τὶς βλασφημίες σ' αὐτόν. Ἐμεῖς ὅμως, ὅπως εἶπα, πού φροντίζουμε νὰ πιστεύουμε αὐτὰ πού ἀρέσουν σ' αὐτόν, εἶναι ἐπόμενο καὶ ἀναγκαῖο νὰ μὴ μετακινεῖται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, πηγαίνοντας κάπου ἄλλου καὶ κλίνοντας πρὸς αὐτὸ πού εἶναι ἀλλοιωμένο, αὐτὸς πού εἶναι ὑπάκουος καὶ στεφανώνεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια μέ τὶς ψήφους τῆς ὀρθότητος. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω, ἐπειδὴ βρῆκα ἓνα βιβλίον γραμμένο ἀπὸ κάποιον, πού εἶχε συγκεντρωμένες πολλές ὁμιλίες, τοποθετημένες στὴ σειρά καὶ μέ τάξη, πού δὲν πρέπει κατὰ κανένα τρόπο νὰ τὸ κατέχουν αὐτοὶ πού τὸ στεροῦνται. Καὶ ἐὰν βέβαια εἰπώθηκε κάτι ἀπὸ αὐτόν πού τὸ συνέγραψε, τὸ ὁποῖο ἀφανιζόταν μέ τὶς ἀποδημίες στὴ λήθη, ἂν καὶ θεώρησα ὅτι πρέπει νὰ τηρήσω σιγὴ ὁ ἴδιος καὶ νὰ συμβουλευθῶ καὶ ἄλλους νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, ὥστε νὰ μὴ γίνουν γνωστὰ καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους τοὺς μετὰ ἀπὸ ἐμᾶς αὐτὰ πού τόσο παράδοξα καὶ μέ τόση ἀφροντισιὰ ἔχουν λεχθεῖ, ὅμως, ἐπειδὴ στὸ βιβλίον αὐτὸ ἦταν συσσωρευμένα πλῆθος βλασφημιῶν καὶ δημιουργήθηκε μεγάλη κατακραυγὴ, ἐπειδὴ γαύγιζε ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς ἀλήθειας, πῶς δὲν εἶναι ἀναγκαῖο σὲ μᾶς νὰ ἀποδυθοῦμε κατὰ κάποιο τρόπο καὶ νὰ ἀγωνισθοῦμε γι' αὐτοὺς πού τὸ διαβάξουν, ὥστε νὰ μὴ ὑποστοῦν καμμιὰ βλάβη ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μάθουν νὰ ἀποκρούουν γενναῖα τὴ βλάβη ἀπὸ αὐτὰ πού λέγονται ἐσφαλμένα; Γιατὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης ὀνομάσθηκε υἱὸς τῆς βροντῆς¹⁴ ἀπὸ τὸν Σωτήρα ὅλων μας Χριστό, καὶ πολὺ δικαιολογημένα, ἐπειδὴ κατὰ κάποιο τρόπο κατάφερε σὰν ἀστραπὴ πλῆγμα στὴν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γῆ καὶ καταβρόντησε αὐτήν, λέγοντας κάτι μεγάλο καὶ ἐξαίσιον. Γιατὶ διακήρυξε μέ πολὺ περίλαμπρο τρόπο τὸ πραγματικὰ σεπτὸ καὶ μεγάλο μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς, καθόσον εἶπε· «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος,

14. Μάρκ. 3, 17.

ἦν ὁ Λόγος πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν».

Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβοῦς καὶ τετορνευμένην ἐποιήσατο τὴν μυσταγωγίαν, καὶ Θεὸν ὑπάρχοντα καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἀπορρήτως γεγεννημένον ἀπέφηνε τὸν Μονογενῆ, κτίστην καὶ ποιητὴν τῶν ὄλων, τότε δὴ, τότε καὶ λίαν ἐπὶ καιροῦ τῆς πανσόφου λοιπὸν δι' ἡμᾶς τε καὶ ὑπὲρ ἡμῶν πεπραγμένης οἰκονομίας ἄρχεται, καὶ φησι «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πα-
10 τρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». Σάρκα μὲν γὰρ ἔφη τὸν Λόγον, τῆς ἀληθοῦς ἐνώσεως, δῆλον δὲ ὅτι τῆς καθ' ὑπόστασιν νοουμένης, ἐμφανίζων τὴν δύναμιν, διὰ δὲ τοῦ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτὸν σκηνώσαι λέγειν, οὐκ ἐφίησι νοεῖν εἰς σάρκα τὴν ἀπὸ γῆς τὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν μεταχωρῆσαι Λόγον. ῥήθη μὲν ἄν, οἶμαι, τὶς
15 τῶν οὐ λίαν ἠκριβοκότων ὅ, τί ποτέ ἐστιν ἡ θεία τε καὶ γεννητοῦ παντός ἐπέκεινα φύσις, τάχα που καὶ τροπῆς εἶναι δεκτικὴν αὐτήν, καὶ καταραθυμῆσαι μὲν δύνασθαι τῶν ιδίων, καὶ οὐσιωδῶς αὐτῇ προσπεφυκότων ἀγαθῶν, μεταφῦναι δὲ ὥσπερ εἰς ἕτερόν τι, παρ' ὅπερ ἐστὶ καὶ τοῖς τῆς κτίσεως ἐγκαθικέσθαι μέ-
20 τρεις, ἀλλοιώσεσι καὶ μεταβολαῖς ἀδοκῆτως ὑπενηνεγμένην.

Ἄλλ' ὅτι τὸ χρημᾶ ἐστὶν ἀμήχανον παντελῶς, ἐρήρεισται γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ ἀκράδαντον ἔχει τὴν ἐφ' οἷς ἐστὶ διαμονήν, μεμαρτύρηκεν εἰπὼν τό, «Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», καίτοι σὰρξ γεγωνῶς ὁ Λόγος καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας σοφὸν ἐντέχνως ἐξη-
25 γούμενος, καὶ τό γε μὴ δεῖν τὴν τοῦ Λόγου φύσιν συκοφαντεῖσθαι πρὸς τινος, ὡς σάρκα γεγεννημένην ἐξ ἀλλοιώσεως καὶ παρατροπῆς εὖ μάλα τετηρηκῶς. Φαμὲν οὖν ἄρα καὶ ἡμεῖς αὐτοί, τὸν τῶν θεηγόρων ἰχνηλατοῦντες σκοπὸν καὶ τὸν τῆς πίστεως ὄρον κατ' οὐδένα τρόπον ἐκβαίνοντες, τὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ
30 φύσιν, τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐν κόλποις ὄντα τοῦ Πατρός, τὸν δι' οὗ πάντα καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, καίτοι τὴν πρὸ παντός αἰῶνος καὶ χρόνων ἰδικὴν ὑπαρξιν ἔχοντα καὶ ἀεὶ συνυφεστηκότα τῶ γεγεννη-

καὶ ὁ Λόγος ἦταν μαζί με τὸν Θεό, καὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος. «Ὅλα ἔγιναν μέσω αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν δὲν ἔγινε τίποτε»¹⁵.

Ἄφου λοιπὸν παρουσίασε ἀκριβῆ καὶ καλὰ ἐπεξεργασμένη τὴ μυσταγωγία καὶ ἀποκάλυψε ὅτι ὁ Μονογενὴς εἶναι Θεὸς καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ φύση μετὰ τρόπο ἀπόρητο, ὅτι εἶναι κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, στὴ συνέχεια λοιπὸν καὶ πολὺ ἐπίκαιρα ἀρχίζει τὴν πάνσοφον γιὰ μᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομία, καὶ λέγει: «Καὶ ὁ Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα σὲ μᾶς, καὶ εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα πού ἔχει Μονογενὴς Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα του, γεμάτος χάρι καὶ ἀλήθεια»⁶. Σάρκα βέβαια ὀνόμασε τὸν Λόγο, δηλώνοντας τὴ δύναμη τῆς ἀληθινῆς ἔνωσης τῶν δύο ὑποστάσεων, ἐνῶ λέγοντας ὅτι ὁ Χριστὸς κατασκήνωσε μέσα μας, δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μετακινήθηκε στὴ γήϊνη σάρκα. Θὰ μπορούσε βέβαια, νομίζω, κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πού δὲν ἔχουν ἐξακριβώσει καλά, τί τέλος πάντων εἶναι ἡ θεία καὶ πέρα ἀπὸ κάθε γεννητὸ φύση, ὅτι ἴσως νὰ μπορεῖ νὰ δεχθεῖ καὶ ἀλλαγὴ καὶ νὰ ἐγκαταλείψει τὰ ἀγαθὰ της, πού εἶναι συνδεδεμένα μετὰ τὴν οὐσία της, καὶ νὰ μεταφυτευθεῖ κατὰ κάποιο τρόπο σὲ κάτι ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ πού εἶναι, καὶ νὰ κατεβεῖ ὑπαγόμενη ἀπροσδόκητα στὰ μέτρα, τὶς ἀλλοιώσεις καὶ τὶς μεταβολὲς τῆς κτίσεως.

Ὅτι ὅμως τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατο, γιὰτὴ φύση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμετάβλητη καὶ εἶναι ἀσάλευτη σ' αὐτὰ πού βρῖσκεται, τὸ ἔχει βεβαιώσει λέγοντας: «Καὶ κατοίκησε μέσα μας»^{16α} ὁ Λόγος, ἂν καὶ ἔλαβε σάρκα. Καὶ ἐξηγώντας μετὰ πολὺ ἐπιδέξιο τρόπο τὴ σοφία τῆς θείας οἰκονομίας καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ συκοφαντεῖται ἀπὸ κανένα ἡ φύση τοῦ Λόγου, ὅτι τάχα ἔγινε σάρκα μετὰ ἀλλοίωση καὶ ἐκτροπή, τὴν ὁποία διατήρησε πολὺ καλά. Ἐπομένως καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη τῶν θεολόγων καὶ μὴ παραβαίνοντας μετὰ κανένα τρόπο τὸν ὄρο τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, λέμε ὅτι αὐτὸς πού γεννήθηκε κατὰ φύση ἀπὸ τὸν Θεό, «ὁ Μονογενὴς, αὐτὸς πού βρῖσκεται στους κόλπους τοῦ Πατέρα»¹⁷, αὐτὸς μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν ὅλα καὶ στὸν ὁποῖο ἀνήκουν ὅλα¹⁸, ἂν καὶ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ ἔχει ἰδιαίτερη ὑπαρξὴ καὶ συνυπάρχει πάντοτε μετὰ

17. Ἰω. 1, 18.

18. Α' Κορ. 8, 6.

κότι, καθικέσθαι μὲν εἰς ἐκούσιον κένωσιν ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶ-
 νος καιροῖς, καὶ μορφήν δούλου λαβεῖν, τουτέστιν ἐν τοῖς καθ'
 ἡμᾶς γενέσθαι, καὶ ἄνθρωπον οἰκονομικῶς, ὁμοιωθῆναί τε τοῖς
 ἀδελφοῖς κατὰ πάντα, διὰ τοῦ μεταλαχεῖν ὁμοίως αἵματος καὶ
 5 σαρκός οὕτω τε μεθ' ἡμῶν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπομεῖναι γέννη-
 σιν, καὶ τῆς ἰδίας σαρκός τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον εἰς ἑαυτὸν
 ἀναλαβεῖν, καὶ οὐ δευτέρας ἀρχῆς τῆς εἰς τὸ εἶναι δεδημένον
 ἦν γὰρ ἐν ἀρχῇ, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἀλλ' ἵνα τὸ ἀνθρώπινον
 ἀνακεφαλαιώσῃται γένος, ἀπαρχὴ πάντων δευτέρα μετὰ τὴν πρῶ-
 10 τὴν ἐκείνην, τικτόμενος κατὰ σάρκα ἐκ γυναικός, κατὰ τὰς Γρα-
 φάς. Οὕτω γὰρ ἐπτώχευσε, πλούσιος ὢν, ἡμᾶς εἰς τὸν ἴδιον ἀνα-
 κοιμίζων πλούτον, καὶ διὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός πάντας
 ἔχων ἐν ἑαυτῷ. Οὕτω γὰρ, οὕτω συντεθάμμεθα μὲν Χριστῷ διὰ
 τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, συνεγηγέρμεθα δὲ καὶ συνεκαθίσασμεν
 15 ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Γέγραφε γὰρ οὕτως ὁ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων
 ταμίας, ὁ κήρυξ καὶ Ἀπόστολος καὶ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμά-
 των ἱερουργός, ὁ σοφώτατος Παῦλος.

Ἀναγκαῖον τοιγαροῦν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου πίστιν τε ὁμοῦ
 καὶ παράδειξιν ἀκριβῆ τὸ τῆς ἀληθοῦς ἐνώσεως χρῆμα, τῆς καθ'
 20 ὑπόστασιν λέγω, ἵνα καὶ ὁ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τρόπος τοῦ
 Μονογενοῦς τὸ ἀνεπίπληκτον ἔχη, οὐ πρὸς ὑπαρξιν, ὡς ἔφην, κε-
 κλημένου δευτέραν (αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τῶν αἰώνων ὁ ποιητής), ἑαν-
 τὸν δὲ μᾶλλον καθέντος οἰκονομικῶς εἰς ἀνθρωπότητα δι' ἡμᾶς
 καὶ τοὺς τῆς ἀνθρωπότητος οὐκ ἀτμιάσαντος νόμους, ἐλομένου δὲ
 25 μᾶλλον μετὰ τῆς σαρκός καὶ τὴν τῆς σαρκός γέννησιν ὡς ἰδίαν
 ἔχειν. Ταύτη τοί φαμεν γεγενῆσθαι κατὰ σάρκα, τὸν αἰεὶ συννυπάρ-
 χοντα τῷ Πατρί. Κατέκρινε γὰρ οὕτω τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί,
 καὶ κατήργηκεν ἐν ἡμῖν τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καθ' ἡμᾶς γεγο-
 νώς, ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν, ὁ ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν.

30 Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἀδικοῦσί τινες τῶν τῆς Ἐκκλησίας δο-
 γμάτων τὸ ἱερώτατον κάλλος καὶ τὴν ἁγίαν τε καὶ πάναγνον ὄν-
 τιδοῦσι Παρθένον, εἰς ἀκαλλῆ σαθρότητα τῶν ἰδίων αὐτῇ (ἴσ.

19. Φιλ. 2, 6.

20. Ἐβρ. 2, 14-17.

21. Γαλ. 4, 4.

22. Β' Κορ. 8, 9.

23. Ρωμ. 6, 4.

24. Ρωμ. 1, 3.

25. Ὅπ. π. 8, 3.

26. Ἐβρ. 2, 14.

αὐτὸν ποῦ τὸν γέννησε, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια κατέβηκε βέβαια μὲ ἐκούσια ταπείνωση καὶ ἔλαβε μορφή δούλου¹⁹, δηλαδή ἦρθε σὲ μᾶς καὶ ἔγινε ὁμοιος μὲ τοὺς ἀδελφούς σὲ ὅλα, λαμβάνοντας, ὅπως καὶ ἐμεῖς, αἷμα καὶ σάρκα²⁰, καὶ ἔτσι μαζὶ μὲ μᾶς ὑπέμεινε καὶ τὴ δική μας γέννηση καὶ ἀνέλαβε τὴ μετάβαση τῆς σάρκας τοῦ στήν ὑπαρξῆς, χωρὶς νὰ χρειασθεῖ δεύτερη ἀρχή· γιατί ὑπῆρχε στήν ἀρχὴ καὶ ἦταν Θεὸς Λόγος, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀνακαινίσει τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἔγινε δεύτερη ἀρχή, μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν πρώτη, καὶ γεννήθηκε κατὰ σάρκα ἀπὸ γυναῖκα²¹, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές. Ἔτσι δηλαδή πτώχευσε, ἂν καὶ ἦταν πλούσιος²², ἐπαναφέροντας ἐμᾶς στὸν δικό του πλοῦτο, καὶ περιλαμβάνοντας ὅλους στὸν ἑαυτὸ του μὲ τὴ σάρκα ποῦ ἐνώθηκε μαζὶ του. Γιατί ἔτσι, ἔτσι πραγματικὰ θαφτήκαμε μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ μὲ τὸ ἅγιο βάπτισμα, καὶ ἀναστηθήκαμε μαζὶ του καὶ καθίσαμε μαζὶ του στὰ ἐπουράνια. Γιατί αὐτὰ ἔγραψε ὁ ταμίης τῶν μυστηρίων του, ὁ κήρυκας καὶ ἀπόστολος καὶ λειτουργὸς τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, ὁ σοφώτατος Παῦλος²³.

Ἦταν λοιπὸν ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ἀκριβῆ πίστη καὶ ἀποδοχὴ τοῦ μυστηρίου τὸ γεγονὸς τῆς ἀληθινῆς ἐνώσεως, ἐννοῶ τῆς ἐνώσεως σὲ ὑπόσταση, ὥστε καὶ ὁ τρόπος τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Μονογενοῦς νὰ εἶναι ἄμεμπτος, χωρὶς, ὅπως εἶπα, νὰ κληθεῖ καὶ σὲ δεύτερη ὑπαρξῆς, γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν αἰώνων, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἴδιος κατ' οἰκονομία ταπείνωσε τὸν ἑαυτὸ του λαμβάνοντας γιὰ χάρη μας ἀνθρώπινη μορφή, χωρὶς νὰ περιφρονήσει τοὺς νόμους τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ μᾶλλον προτιμώντας νὰ ἔχει μὲ τὴ σάρκα καὶ τὴ γέννηση τῆς σάρκας ὡς δική του. Γι' αὐτὸ λοιπὸν λέμε ὅτι γεννήθηκε ὡς πρὸς τὴ σάρκα, αὐτὸς ποῦ πάντοτε ὑπῆρχε μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα²⁴. Καταδίκασε δηλαδή ἔτσι τὴν ἁμαρτία μὲ τὴ σάρκα²⁵, καὶ κατάργησε τὴ δύναμη τοῦ θανάτου σὲ μᾶς²⁶, αὐτὸς ποῦ δὲν γνώρισα ἁμαρτία²⁷, αὐτὸς μέσα στὸν ὁποῖο ζοῦμε καὶ κινούμαστε καὶ ὑπάρχουμε²⁸.

Ἄλλὰ δὲν γνωρίζω γιατί κάποιοι βλάπτουν τὸ ἱερώτατο κάλλος τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ μειώνουν τὴν ἁγία καὶ πάναγνη Παρθένο, κατεβάζοντάς τὴν στήν ἀπρεπῆ σαθρότητα τῶν δικῶν

27. Β' Κορ. 5, 21.

28. Πράξ. 17, 28.

αὐτήν) κατακομίζοντες ἐννοιῶν καὶ ξένων ἡμῖν εὐρημάτων ἐπι-
 τειχίζοντες ὄχλον. Γράφονται μὲν γὰρ, ὡς νόθην τινὰ καὶ οὐκ
 εὐφυᾶ, μᾶλλον δὲ ὡς παρὰ παντός ἰοῦσαν τοῦ καθήκοντος λό-
 γου, τὴν Θεοτόκος φωνήν, ἣν ἐπὶ τῇ ἁγία Παρθένῳ συντεθείκα-
 5 σιν οἱ πρὸ ἡμῶν ἅγιοι Πατέρες· διυστᾶσι δὲ ἀνὰ μέρος τέμνοντες
 εἰς υἱοὺς δύο τὸν ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· ἀποφέρουσι καὶ
 τοῦ Θεοῦ Λόγου τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, καίτοι παθεῖν αὐτὸν εἰς
 ἰδίαν φύσιν, καθὸ νοεῖται Θεός, οὐδὲ ἡμῶν εἰρηκότων ἀνατιθέν-
 των δὲ μᾶλλον αὐτῷ μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ τὰ τῇ σαρκὶ συμβεδη-
 10 κότα πάθη, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁμολογῆται Σωτῆρ· «τῷ γὰρ μώλωπι
 αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν», κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ μεμαλάκισται
 μὲν αὐτὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καίτοι τοῦ παθεῖν τὸν μαλακι-
 σμὸν ἀνεπίδεκτος ὢν, σεσῶσμεθα δὲ ἡμεῖς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναλα-
 βόντος θάνατον διὰ τοῦ ἰδίου σώματος Πειράσομαι δὲ ἄπερ
 15 ἔφην ἐπιδειῖσαι σαφῶς Ἀναγνώσομαι γὰρ ἤδη τὰς τοῦ τὸ δι-
 βλίον συγγεγραφότος φωνάς, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων ἐκείνας, αἱ
 γεγόνασιν αὐτῷ, τῆς «Θεοτόκος» φωνῆς οὐ μετρίως κατειρηκό-
 τι. Ἐπειδὴ δὲ πλειστάκις διὰ τῶν αὐτῶν ἔρχεται λόγων, ἀντανι-
 σταμένους δὲ καὶ ἡμᾶς διὰ τῶν αὐτῶν ἰέναι πλειστάκις ἐννοιῶν,
 20 ἀναγκαῖον, δότε δὴ, δότε συγγνώμην οὐ ταυτοεπεῖν ἠρημένοις,
 ἀλλ' ἥπερ ἂν ἴοι τῶν ἐκείνου λόγων ὁ σκοπός, ταύτη καὶ ἡμῖν
 ἀντιφέρεσθαι δεῖν εὖ μάλα διεγνωκόσιν. Ἐφη τοίνυν ὡδί, τὴν
 ἐπὶ γε τῇ ἁγία Παρθένῳ κατακιβδηλεύων φωνήν, φημι δὲ τὴν
 «Θεοτόκος».

25 Ἰηρώτησα, φησί, πολλάκις αὐτοὺς (δῆλον δὲ ὅτι τοὺς ἀντι-
 λέγοντας αὐτοῦ). Τὴν θεότητα λέγετε γεγεννησθαι ἐκ τῆς ἁγίας
 Παρθένου; Ἀποπηδῶσιν εὐθύς πρὸς τὸ ῥῆμα· Καὶ τίς, φασί,
 τοσαύτην βλασφημίαν νοσεῖ, ὥστε ἐκείνην τὴν γεννήσασαν τὸν
 ναὸν λέγειν παρὰ τοῦ Πνεύματος τὸν Θεὸν ἐν ἐκείνῃ ἐκτίσθαι;
 30 Εἶτα ὅταν ἐπαγάγω πρὸς ταῦτα, Τί οὖν ἄτοπον ἡμεῖς λέγομεν,
 συμβουλευόντες λέγειν τὴν φωνὴν καὶ ἔρχεσθαι ἐπὶ τὸ κοινὸν
 σημαίνον τῶν δύο φύσεων; Τότε νομίζεται αὐτοῖς εἶναι βλά-
 σφημον τὸ λεγόμενον Ἡ ὁμολόγησον σαφῶς θεότητα γεγεν-

τους σκέψεων καὶ περιβάλλοντάς τὴν μὲ πλῆθος ξένων σὲ μᾶς ἐφευρέσεων. Γιατὶ τῆ λέξι “Θεοτόκος” τὴν περιγράφουν ὡς νόθη καὶ ὄχι κατάλληλη, καὶ μᾶλλον ὅτι ξεπερνᾷ κάθε πρέποντα λόγο, ὄνομα τὸ ὁποῖο συνέθεσαν οἱ πρὶν ἀπὸ μᾶς ἅγιοι Πατέρες, καὶ διχάζουν ἀνὰ μέρος, διαιρώντας σὲ δύο υἱοὺς τὸν ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, καὶ ἀρνοῦνται καὶ τὰ σαρκικὰ πάθη τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἂν καὶ οὔτε ἡμεῖς ἔχουμε πεῖ ὅτι ἔπαθε ὡς Θεός στὴν ἴδια τῆ θεία φύση του. Ἐπίσης ἀποδίδουν σ’ αὐτὸν μαζί μὲ τὰ πάθη τῆς σάρκα καὶ τὰ πάθη ἐκεῖνα ποὺ ἔπαθε στὴ σάρκα, γιὰ νὰ ὁμολογεῖται καὶ αὐτὸς Σωτήρας. Γιατὶ μὲ τὸ πάθος του ἡμεῖς θεραπευθήκαμε²⁹, σύμφωνα μ’ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ καὶ παρουσίασε βέβαια ἀδυναμία αὐτὸς ἕξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἂν καὶ ἦταν ἀναπίδεκτος ἀδυναμίας, ἀλλὰ σωθήκαμε ἡμεῖς, ἐπειδὴ ἀνέλαβε τὸν θάνατο γιὰ χάρη μας μὲ τὸ δικὸ του σῶμα. Θὰ προσπαθήσω βέβαια νὰ ἀποδείξω καθαρὰ αὐτὰ ποὺ εἶπα. Θὰ διαβάσω δηλαδὴ τὰ λόγια ἐκείνου ποὺ συνέγραψε τὸ βιβλίον, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐκεῖνα ποὺ εἶπε χωρὶς καμμιὰ συστολὴ ἐναντίον τῆς λέξεως “Θεοτόκος”. Ἐπειδὴ ὅμως πολλές φορές ἐπανέρχεται μὲ τὰ ἴδια λόγια, καὶ ἀντικροῦντάς τον ἡμεῖς, εἶναι ἀνάγκη πολλές φορές νὰ δώσουμε ἀπάντηση στὰ λεγόμενά του μὲ τίς ἴδιες ἔννοιες, συγχωρήστε μας ἂν προτιμοῦμε, ὄχι νὰ ποῦμε τὰ ἴδια, ἀλλὰ μὲ ὁποῖον τρόπο προχωρεῖ ὁ σκοπὸς τῶν λόγων ἐκείνου, ἔτσι ἔχομε ἀποφασίσει νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουμε καὶ ἡμεῖς. Εἶπε λοιπὸν τὰ ἑξῆς, παραποιώντας βέβαια τὴ λέξι γιὰ τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ ἐννοῶ τὴ λέξι “Θεοτόκος”.

{Ρώτησα, λέγει, πολλές φορές αὐτοὺς (δηλαδὴ ἐκείνους ποὺ ἀντιλέγουν σ’ αὐτόν). Λέτε ὅτι ἡ θεότητα γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο; Ἐπιτίθενται ἀμέσως στὴ λέξι. Καὶ ποιός, λέγει, εἶναι τόσο βλάσφημος, ὥστε νὰ λέγει, ἐκείνη ποὺ γέννησε τὸν ναό, μέσα σ’ ἐκείνην κτίσθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ὁ Θεός; Στὴ συνέχεια, ὅταν προσθέτω ἐγὼ σ’ αὐτὰ, Τί τὸ παράδοξο λοιπὸν λέμε ἡμεῖς συμβουλευόντας νὰ λέμε τὴ λέξι καὶ νὰ ἐρχόμαστε στὸ ἴδιο σημαινόμενο τῶν δύο φύσεων; Τότε θεωρεῖται ἀπὸ αὐτοὺς ὅτι εἶναι βλάσφημο αὐτὸ ποὺ λέγεται. Ἡ ὁμολόγησε καθαρὰ ὅτι ἀπὸ τὴ μακάρια Μαρία ἔχει γεννηθεῖ

29. Ἦσ. 53, 5. Ματθ. 8, 17.

νήσθαι ἐκ τῆς μακαρίας Μαρίας, ἥ, φεύγων ὡς βλάσφημον τὴν φωνήν, τί τὰ αὐτά μοι λέγων, ὑποκρίνη μὴ λέγειν;].

Οὐκοῦν οἷς ἔφησ αὐτός, καὶ μὴν καὶ φρονεῖν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀξιοῖς οἱ τὰ ἐναντία δοξάζοντες, μεμαρτύρηνται σαφῶς καὶ διὰ
5 τῆς σῆς φωνῆς ὀρθὴν καὶ ἀπλανεστάτην τὴν ἐπί γε τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ, ποιούμενοι δόξαν, καὶ πίστιν ἔχοντες εἰς νοῦν, ἣν ταῖς Ἐκκλησίαις παραδεδώκασιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου καὶ τῶν θείων ἡμῶν μυστηρίων ἱερουργοὶ καὶ ταμίαι γνήσιοι· ἀποσειόνται μὲν γάρ,
10 καὶ μάλα ὀρθῶς, ὡς ἀμαθίας τε ὁμοῦ καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἠκούσης δυσσεβείας ἀπόδειξιν ἐναργῆ, τὸ κἂν γοῦν οἰηθῆναι μόνον τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον εἰς ἀρχὴν τοῦ εἶναι κεκλήθαι δευτέραν, ἥγουν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως ῥίζαν ὥσπερ τινὰ τῆς ἀγίας Παρθένου τὴν σάρκα λαβεῖν· πλὴν ὀνομάζουσι Θεοτόκον αὐτήν, ὡς
15 ἀποτεκοῦσαν δηλονότι Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν Ἐμμανουήλ· γέγονε γάρ μεθ' ἡμῶν Θεὸς ὢν φύσει καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὁ Λόγος Ἄρ' οὐν οἷς δοξάζειν ἐγνώκασι τάναντία φασίν; Ἐρεῖ γάρ, οἶμαι, τίς τῶν τὰ αὐτά σοι φρονεῖν ἠρημένων· Εἰ μὴ τὴν τοῦ Λόγου φύσιν γέννημα σαρκὸς εἶναι φῆς καὶ τῶν εἰς τοῦτο σαν-
20 τὸν ἀπαλλάττεις αἰτιαμάτων, πῶς δὴ ἄρα Θεὸν ἀποκνηῆσαι διαβεβαιοῖ τὴν ἀγίαν Παρθένον;

Ἄντακούσεται δὲ πρὸς ἡμῶν Σάρκα γενέσθαι φησὶν ἡ θεόπνευστος Γραφή τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, τουτέστιν ἀσυγχύτως τε καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθῆναι σαρκί· οὐ γάρ ἦν ἀλλότριον
25 αὐτοῦ τὸ ἐνωθὲν αὐτῷ σῶμα καὶ γεγεννημένον ἐκ γυναικός, ἀλλ' ὥσπερ ἴδιον τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκάστω τὸ αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον καὶ τοῦ Μονογενοῦς ἴδιον ἦν, καὶ οὐχ ἑτέρου τὸ σῶμα· οὕτω γάρ καὶ γεγέννηται κατὰ σάρκα. Εἶτα πῶς ἂν, εἰπέ μοι, γέγονε σὰρξ, οὐ παρειλημμένης γεννήσεως τῆς ἐκ γυναικός,
30 τῶν τῆς ἀνθρωπότητος νόμων εἰς τοῦτο καλούντων καὶ τῆς σαρκικῆς ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν οὐχ ἑτέραν ἔχειν δυναμένης τὴν ὁδόν; Οὐ γάρ που ταῖς Ἑλλήνων τεθρεῖαις προσεσηκότες, ἐκ δρυὸς ἢ πέτρας τὰ ἀνθρώπων τίχτεσθαι σώματα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ῥαψα-

θεότητα, ἢ, ἀποφεύγοντας τὴ λέξη ὡς βλάσφημη, γιατί, λέγοντας τὰ ἴδια, ὑποκρίνεσαι ὅτι δὲν τὰ λές;}

Λοιπόν, μ' αὐτὰ πού εἶπες ὁ ἴδιος, καὶ δὲν ξέρω βέβαια πῶς ἀξιῶνεις νὰ πιστεύουν αὐτὰ αὐτοὶ πού πιστεύουν τὰ ἀντίθετα, ἔχουν ὁμολογηθεῖ καθαρὰ καὶ μετὰ τὰ δικὰ σου λόγια, ὅτι εἶναι ὀρθὴ ἢ πίστη πού ἔχουν στὸ νοῦ τους γιὰ τὸν Σωτῆρα ὅλων μας Χριστῶ, τὴν ὁποία πίστη ἔχουν παραδώσει σὺς Ἐκκλησίες ἐκεῖνοι πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔγιναν αὐτόπτες μάρτυρες³⁰ καὶ ὑπηρέτες τοῦ κηρύγματος καὶ ἱεουργοὶ τῶν θείων μας μυστηρίων καὶ γνήσιοι ταμίες. Γιατὶ ἀπορρίπτουν, καὶ πολὺ ὀρθά, ὡς ὀλοκάθαρη ἀπόδειξη ἀμάθειας καὶ μαζὶ καὶ ἀκρότατης ἀσεβείας, καὶ μόνο τὸ νὰ νομίζουν, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα κλήθηκε σὲ δευτέρη ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεώς του, ἔχοντας δηλαδὴ σὰν κάποια ρίζα τὴ σὰρκα τῆς ἁγίας Παρθένου. Ὡστόσο τὴν ὀνομάζουν Θεοτόκο, ἐπειδὴ βέβαια γέννησε τὸν Ἐμμανουήλ, πού ἦταν Θεὸς κατὰ φύση. Γιατὶ ἦρθε ὁ Λόγος σὲ μᾶς ἐνῶ ἦταν Θεὸς κατὰ φύση καὶ ἀνώτερος ἀπὸ ἡμᾶς. Ἔρα λοιπὸν λένε τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ πού ἔμαθαν νὰ πιστεύουν; Γιατὶ νομίζω πῶς κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πού διάλεξαν νὰ πιστεύουν τὰ ἴδια μετὰ σένα θὰ πεῖ· Ἐὰν λές ὅτι ἢ φύση τοῦ Λόγου δὲν εἶναι γέννημα τῆς σαρκας καὶ ἀπαλλάσσεις τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τὶς κατηγορίες γι' αὐτό, πῶς τότε λοιπὸν διαβεβαιῶνεις ὅτι ἢ ἁγία Παρθένος γέννησε Θεό;

Θ' ἀκούσει ὁμως ἀπὸ μᾶς· Ἡ θεόπνευστη Γραφὴ λέγει ὅτι ἔγινε σὰρκα ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, δηλαδὴ ἐνώθηκε μετὰ σὰρκα σὲ μία ὑπόσταση κατὰ τρόπο ἀσύγχυτο. Γιατὶ δὲν ἦταν ξένο ἀπὸ αὐτὸν τὸ σῶμα πού ἐνώθηκε μ' αὐτὸν καὶ ἦταν γεννημένο ἀπὸ γυναίκα, ἀλλὰ, ὅπως στὸν καθένα ἀπὸ μᾶς εἶναι δικό του τὸ σῶμα του, κατὰ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο καὶ τὸ σῶμα τοῦ Μονογενοῦς ἦταν δικό του, καὶ ὄχι κάποιου ἄλλου, καὶ ἔτσι βέβαια γεννήθηκε κατὰ σὰρκα. Ἔπειτα πές μου, πῶς ἦταν δυνατόν νὰ γίνεи σὰρκα χωρὶς νὰ γεννηθεῖ ἀπὸ γυναίκα, ἀφοῦ οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι καλοῦν σ' αὐτό καὶ ἢ ἀρχὴ τῆς σαρκικῆς ὑπάρξεως δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἄλλον τρόπο; Γιατὶ δὲν θὰ μωρολογήσουμε καὶ ἡμεῖς, προσκολλημένοι σὺς σοφιστεῖες τῶν Ἑλλήνων, ὅτι τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων γεννιοῦ-

30. Λουκᾶ 1, 2.

δήσομεν, νόμους δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς ἢ φύσις ὠρίσατο, μᾶλλον δὲ
 τῆς φύσεως ὁ Δημιουργός. Τίκτεται γὰρ ὡσπερ ἀφ' ἐκάστου τῶν
 ὄντων τὸ συγγενές, οὕτω καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἂν ἐτέρως
 ἔχοι τὸ χρῆμά ποθεν; ἀνέφικτον μὲν γὰρ παντελῶς οὐδὲν ὦν ἂν
 5 ἔλοιτο κατορθοῦν τῇ θείᾳ τε καὶ καὶ ἀπορρήτῳ δυνάμει, ἔρχεται δὲ
 διὰ τῶν εἰκότων τῇ τῶν ὄντων φύσει, τοὺς παρ' αὐτῆς τεθεμένους
 οὐκ ἀτιμάζουσα νόμους καὶ ἦν οὐκ ἀνέφικτον τῷ πάντα ἰσχύοντι
 Λόγῳ, κεκοικίωτι μὲν δι' ἡμᾶς γενέσθαι καθ' ἡμᾶς, παραιτουμένῳ
 γε μὴν γέννησιν τὴν ἐκ γυναικός, ἔξωθεν ἑαυτῷ καὶ ἰδία δυνάμει
 10 πλαστοουργῆσαι τὸ σῶμα, καθάπερ ἀμέλει γενέσθαι φαμέν καὶ ἐπὶ
 τοῦ προπάτορος Ἀδάμ· «Ἔλαβε», γὰρ φησιν, «ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ
 τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον».

Ἐπειδὴ δὲ πρόφασις αὕτη τοῖς ἀπίστοις ἦν, συκοφαντεῖν ἐθέ-
 λουσι τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸ μυστήριον, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων,
 15 τοῖς ἀνοσίοις Μανιχαίοις, οὓς ἄνω τε καὶ κάτω δεδιέναι φῆς, μὴ
 ἄρα που τοῖς Θεοτόκον λέγουσι τὴν ἁγίαν Παρθένον ἐπιπηδήσει-
 αν, ὡς ἂν μόναις φαντασίαις διαδεβαιούμενοι γενέσθαι τοῦ Λό-
 γου τὴν σάρκωσιν, κεχώρηκεν ἀναγκαίως διὰ τῶν ἀνθρωπίνης
 φύσεως νόμων καὶ ἐπεὶπερ ἦν ὁ σκοπὸς αὐτῷ πληροφορηῆσαι
 20 σύμπαντας, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ἀληθῶς, ἐπελάβετο σπέρματος
 Ἀβραάμ, καὶ μεσιτενούσης πρὸς τοῦτο αὐτὸ τῆς μακαρίας Παρ-
 θένου, παραπλησίως ἡμῖν μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκός. Ἦν γὰρ
 οὕτω καὶ οὐχ ἐτέρως μεθ' ἡμῶν γενέσθαι Θεόν. Χρειωδεστάτη δὲ
 καὶ ἐτέρως τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τοῦ Λόγου σάρκωσις, ἦγουν ἐναν-
 25 θρώπησις ἦν. Εἰ μὴ γὰρ γεγένηται καθ' ἡμᾶς κατὰ σάρκα, εἰ μὴ
 τῶν αὐτῶν ἡμῖν μετέσχε παραπλησίως, οὐκ ἂν τὴν ἀνθρώπου
 φύσιν τῶν ἐν Ἀδὰμ ἀπήλλαξεν ἐγκλημάτων, οὐδ' ἂν τῶν ἡμετέ-
 ρων σωμάτων ἀπεσόδησε τὴν φθοράν, οὐδ' ἂν κατέληξε τῆς ἀρᾶς
 ἢ δυνάμεις, ἦν ἐπὶ τῇ πρώτῃ γυναικὶ γενέσθαι φαμέν· εἴρηται γὰρ
 30 πρὸς αὐτήν· «Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα». Ἀλλὰ νενόσηκε μὲν ἡ ἀν-
 θρώπου φύσις τὸ ἀπειθές ἐν Ἀδὰμ, γέγονε νῦν εὐδόκιμος ἐν Χρι-
 στῷ διὰ τῆς εἰς ἅπαν ὑπακοῆς γέγραπται γὰρ ὅτι, «Ὡσπερ διὰ

νται ἀπὸ βελανιδιά ἢ πέτρα, ἀλλὰ ἀπὸ νόμους ποὺ ὄρισε ἡ φύση μας, ἢ καλύτερα ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως. Γιατί, ὅπως ἀπὸ κάθε τι ποὺ ὑπάρχει γιεννιέται αὐτὸ ποὺ εἶναι συγγενικό, ἔτσι καὶ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους. Καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν γίνεται μὲ κανένα ἄλλο τρόπο, γιατί τίποτε ἀπολύτως δὲν εἶναι ἀδύνατο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θὰ θελήσει νὰ κατορθώσει ἡ θεία καὶ ἀνέκφραστη δύναμη, ὅμως ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποὺ ταιριάζουν στὴ φύση τῶν ὄντων, χωρὶς νὰ ἀτιμάζει τοὺς νόμους ποὺ ἡ ἴδια ἔθεσε. Καὶ δὲν ἦταν ἀκατόρθωτο στὸν Λόγο, ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα, ἀφοῦ ἔκρινε νὰ γίνει γιὰ χάρη μας σὰν ἐμᾶς, νὰ ἀποφύγει τὴ γέννηση ἀπὸ γυναῖκα, καὶ νὰ πλάσει τὸ σῶμα του ἀπὸ ἔξω καὶ μὲ τὴ δική του δύναμη, ὅπως ἀκριβῶς λέμε ὅτι ἔγινε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ προπάτορα Ἀδάμ· γιατί λέγει· «Ἐλαβε ὁ Θεὸς χῶμα ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο»³¹.

Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ ἦταν πρόφαση στοὺς ἄπιστους, γιατί ἤθελαν νὰ συκοφαντήσουν τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους οἱ ἀνόσιοι Μανιχαῖοι, οἱ ὁποῖοι λὲς διαρκῶς ὅτι, φοβούμενος μήπως ἐπιτεθοῦν ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ὀνομάζουν τὴν ἁγία Παρθένο Θεοτόκο, ἐπειδὴ διαβεβαιώνουν ὅτι μόνο κατὰ φαντασία ἔγινε ἡ σάρκωση τοῦ Λόγου, προχώρησε κατ' ἀνάγκη μέσω τῶν νόμων τῆς φύσεως, καὶ ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς του ἦταν νὰ πληροφορήσει τοὺς πάντες, ὅτι ἔγινε πραγματικὰ ἄνθρωπος, ἔλαβε σπέρμα Ἀβραάμ³², καὶ μὲ τὴ μεσιτεία σ' αὐτὸ τῆς μακάριος Παρθένου, ἔγινε καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τρόπο παραπλήσιο μὲ μᾶς μέτοχος αἵματος καὶ σάρκας. Γιατί ἔπρεπε μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, καὶ ὄχι μὲ ἄλλον, νὰ ἔρθει σὲ μᾶς ὁ Θεός. Καὶ ἦταν πάρα πολὺ ἀναγκαῖα καὶ μὲ ἄλλο τρόπο γιὰ μᾶς ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου, δηλαδή ἡ ἐνανθρώπιση. Γιατί, ἂν δὲν γεννιόταν κατὰ σάρκα ὅπως καὶ ἡμεῖς, ἐὰν δὲν μπορούσε ν' ἀπαλλάξει τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τοῦ Ἀδάμ, δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀποτρέψει τὴ φθορὰ τῶν δικῶν μας σωμάτων, οὔτε θὰ καταργούσε τὴ δύναμη τῆς κατάρρας, ἢ ὁποῖα λέμε ὅτι δόθηκε στὴν πρώτη γυναῖκα· γιατί ἔχει λεχθεῖ πρὸς αὐτήν· «Μὲ πόνους νὰ γεννᾷς τὰ παιδιά σου»³³. Εἶχε λοιπὸν ἀρρωστήσει ἡ ἀνθρώπινη φύση ἐξαιτίας τῆς ἀνυπακουῆς τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ τώρα ἔγινε εὐδόκιμη μέσω τοῦ

33. Γέν. 3, 16.

τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν πολλοί, οὕτω διὰ τῆς ὑπακοῆς ἐνὸς ἀνθρώπου δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί». Πέπονθεν ἐν Ἀδὰμ τό, «Γῆ εἶ και εἰς γῆν ἀπελεύση», πεπλούτηκεν ἐν Χριστῷ τὸ κατὰ.. δύνασθαι (ἴσ καταπα-
 5 τῆσαι) τῶν τοῦ θανάτου βρόχων και οἴονει κατορχειῖσθαι φθορᾶς, ἐκεῖνο λέγουσα τὸ προφητικόν· «Ποῦ ἡ νίκη σου, θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδη;». Γέγονεν ἐπάρατος, ὡς ἔφην, ἀλλ' ἤργησεν ἐν Χριστῷ και τοῦτο. Και γοῦν εἴρηταιί που πρὸς τὴν ἀγίαν Παρ-
 θένον, προφητευούσης ἐν Πνεύματι τῆς Ἐλισάβετ· «Εὐλογημένη
 10 σὺ ἐν γυναιξί και εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου». Βε-
 βασίλευκεν ἡμῶν ἡ ἁμαρτία και ὁ τῆς ἁμαρτίας εὐρετῆς και πατήρ, τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν κατεσοβαρεύετο, τῶν θείων νόμων τὴν παράδασιν ἐγκαλῶν· ἀλλ' ἐν Χριστῷ τὴν ἀνθρώ-
 που φύσιν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους δευτέρᾳ, παρηρησίαν ἔχουσαν
 15 ὀρῶμεν πρὸς Θεόν· ἔφη γὰρ ἐναργῶς· «Ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, και ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν».

Ἄλλ', ὃ βέλτιστε, φαίην ἂν εἰκότως, εἰ μὴ γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ Μονογενῆς, γέγονε δὲ καθ' ἡμᾶς οὐχ ἑτέρως, πλὴν ὅτι διὰ γεν-
 νήσεως σαρκικῆς τῆς ἐκ γυναικός, οὐκ ἂν ἡμεῖς τὰ αὐτοῦ πε-
 20 πλουτήκαμεν. Ὡς γὰρ ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος, δεύτερος ἡμῖν Ἀδὰμ οὐκ ἀπὸ γε τῆς γῆς κατὰ τὸν πρῶτον, ἀλλ' ἐξ οὐρα-
 νοῦ πέφηκεν ὁ Ἐμμανουήλ. Ὁ γὰρ ἄνωθέν τε και ἐκ Πατρὸς Λόγος οὐκ εἰς τὴν τοῦδέ τινος, οὔτε μὴν εἰς ἀλλοτριάν καταπε-
 φοίτηκε σάρκα, καθάπερ ἤδη προεἶπον, οὐδ' αὖ ἐφ' ἓνα τινὰ τῶν
 25 καθ' ἡμᾶς καταδέθηκεν, ὡς ἐνοικήσων αὐτῷ, καθάπερ ἀμέλει και ἐν προφήταις ἦν, ἀλλ' ἰδιον ποιησάμενος σῶμα τὸ ἐκ γυ-
 ναικός και γεννηθεῖς ἐξ αὐτῆς κατὰ σάρκα, τὴν ἀνθρώπου γέν-
 νησιν ἀνακεφαλαιουῖτο δι' ἑαυτοῦ, μεθ' ἡμῶν κατὰ σάρκα γενόμενος, ὁ πρὸ παντός αἰῶνος ἐκ Πατρὸς Ταύτην ἡμῖν τῆς πίστεως
 30 τὴν ὁμολογίαν αἰ θεῖαι παρέδωσαν Γραφαί. Σὺ δὲ δεδιέναι μὲν προσποιῆ, μὴ ἄρα τις τῶν καθ' ἡμᾶς ὑποπτεύσειε τῆς ὑπάρξεως

34. Ρωμ. 5, 19.

36. Α' Κορ. 15, 55. Ὡσηὲ 13, 14.

35. Γέν. 3, 19.

37. Λουκᾶ 1, 42.

Χριστοῦ με τὴν ὑπακοὴν σὲ ὅλα· γιατί ἔχει γραφεῖ· «Ὅπως ἀκριβῶς με τὴν παρακοὴν τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἔγιναν οἱ πολλοὶ ἁμαρτωλοί, ἔτσι με τὴν ὑπακοὴν ἑνὸς ἀνθρώπου θὰ γίνουν δίκαιοι οἱ πολλοί»³⁴. Μὲ τὸν Ἀδὰμ ἔπαθε τό, «Χῶμα εἶσαι, καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψῃς»³⁵, ἐνῶ με τὸν Χριστὸ ἀπέκτησε τὴ δύναμη νὰ καταπατήσῃ τις παγίδες τοῦ θανάτου καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἐμπαιξῇ θριαμβευτικὰ τὴ φθορὰ, λέγοντας ἐκεῖνο τὸ προφητικόν· «Ποῦ εἶναι, θάνατε, ἡ νίκη σου; ποῦ εἶναι, ἄδη, τὸ κεντρί σου;»³⁶. Ἐγινε καταραμένος, ὅπως εἶπα, ἀλλὰ τὸ ἐξάλειψε καὶ αὐτὸ με τὸν Χριστὸ. Καὶ πράγματι λέχθηκε πρὸς τὴν ἁγία Παρθένο ἀπὸ τὴν Ἐλισάβετ πού ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα προφήτευσεν· «Εἶσαι εὐλογημένη ἀνάμεσα σὲ τις γυναῖκες, καὶ εἶναι εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλιᾶς σου»³⁷. Εἶχε βασιλεύσει σὲ μᾶς ἡ ἁμαρτία, καὶ ὁ ἐφευρέτης καὶ πατέρας τῆς ἁμαρτίας ὑπερηφανευόταν σὲ ὅλη τὴ γῆ ἀπαιτώντας τὴν παράβαση τῶν θείων νόμων, ἀλλὰ με τὸν Χριστὸ βλέπουμε τὴν ἀνθρώπινη φύση, σὰν μιὰ δευτέρη ἀρχὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, νὰ ἔχει παρησία πρὸς τὸν Θεόν· γιατί εἶπε ὀλοκάθαρα· «Ἐρχεται ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ, καὶ σὲ μένα δὲν ἔχει καμμιά δύναμη»³⁸.

Ἀλλά, φίλτατέ μου, θὰ μποροῦσα εὐλόγα νὰ πῶ· Ἐὰν δὲν ἐρχόταν ὅπως καὶ ἐμεῖς ὁ Μονογενής, καὶ ἦρθε σὲ μᾶς ὄχι με ἄλλο τρόπο, ἀλλὰ με γέννηση σαρκική ἀπὸ γυναῖκα, δὲν θὰ ἀπολαμβάναμε ἐμεῖς τὰ ἀγαθὰ του. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ σοφώτατος Παῦλος, δὲν ἦρθε ὡς δεύτερος Ἀδὰμ ἀπὸ τὴ γῆ ὅπως ὁ πρῶτος, ἀλλὰ ὁ Ἐμμανουήλ ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανόν³⁹. Γιατί ὁ Λόγος πού ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα δὲν ἦρθε ἐδῶ με σῶμα κάποιου, οὔτε βέβαια με ξένη σάρκα, ὅπως εἶπα προηγουμένως, οὔτε ἐπίσης κατέβηκε σὲ ἕνα κάποιον ἀπὸ ἐμᾶς γιὰ νὰ κατοικήσῃ μέσα σ' αὐτόν, ὅπως γινόταν με τοὺς προφήτες, ἀλλὰ ἔκανε δικό του σῶμα ἀπὸ γυναῖκα, καὶ ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν ὡς πρὸς τὴ σάρκα, ἀνακεφαλαίωσε με τὸν ἑαυτό του τὴ γέννηση τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἦρθε σὲ μᾶς με σάρκα αὐτὸς πού προῆλθε προαιώνια ἀπὸ τὸν Πατέρα. Αὐτὴ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως μᾶς παρέδωσαν οἱ ἅγιες Γραφές. Σὺ ὅμως προσποιεῖσαι βέβαια ὅτι φοβᾶσαι, μήπως κάποιος ἀπὸ μᾶς ὑποπτευθεῖ, ὅτι

38. Ἰω. 14, 30.

39. Α΄ Κορ. 15, 47.

τὴν ἀρχὴν ἀπὸ γηίνης σαρκὸς ἐσχηκέναι τὸν ἐκ Θεοῦ φύντα
 Λόγον, ἀναιρεῖς δὲ εἰσάπαν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυ-
 στήριον, μὴ χρῆναι λέγων ὀνομάζεσθαι πρὸς ἡμῶν Θεοτόκον τὴν
 ἁγίαν Παρθένον· περιτρέπεις δὲ ὥσπερ εἰς ἄφυκτόν τε καὶ ἀναγ-
 5 καίαν ὁμολογίαν τοὺς Θεοτόκον λέγοντας αὐτήν, τοῦ δεῖν οἶε-
 σθαι σαρκὸς γενέσθαι καρπὸν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον. Ἄλλ' οὐχ ὥδε
 τοῦτ' ἔχει πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ὁ γὰρ ἐκ Θεοῦ Πατρός τὴν ὑπαρξιν
 ἔχων τὴν παντὸς ἐπέκεινα χρόνου, καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν αἰῶνων Δη-
 μιουργός, ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς ἐπεὶ τε γέγονε σὰρξ, γε-
 10 γενῆσθαι λέγεται κατὰ σάρκα. Εἰ γὰρ ἴδιον αὐτοῦ τὸ σῶμα
 νοεῖται, πῶς οὐ πάντῃ τε καὶ πάντως τὴν τοῦ ἰδίου σώματος γέν-
 νησιν οἰκειώσεται; Ἄλλ' ἐπήνεσας ἂν καὶ αὐτὸς τὴν τῶν οὕτω
 δοξαζόντων ὀρθὴν καὶ ἀδέσγηλον πίστιν, εἰ δὲ παντὸν (ἴσ. δὴ σαυ-
 τὸν) ἀναπεῖθειν ἤθελες διαλογίζεσθαι καὶ ὁμολογεῖν, ὅτι Θεός
 15 ἀληθῶς ἐστὶν ὁ Χριστός, εἷς τε καὶ μόνος ὢν τοῦ Θεοῦ Πατρός, οὐ
 διηρημένος εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ ὁμοίως εἰς Θεόν, ἀλλ' ὁ
 αὐτὸς ὑπάρχων καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρός Λόγος καὶ ἐκ γυναικὸς
 ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, μετὰ τοῦ μείναι Θεός. Ὅτι δὲ συκοφαντεῖς
 τοῦ Λόγου τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, δύο πρεσβεύων υἱοὺς παν-
 20 ταχῆ καὶ διατέμνων τὸν ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, οὐ διὰ τῶν
 ἐμῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν σῶν δειχθήσεται λόγων.

[Βλέπε τὸ συμβαῖνον, αἰρετικέ· οὐ φθονῶ τῆς φωνῆς τῆ Χρι-
 στοτόκῃ Παρθένῳ, ἀλλ' οἶδα σεβασμίαν τὴν δεξαμένην Θεόν, δι'
 ἧς παρῆλθεν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, δι' ἧς ἀνέλαμψεν ὁ τῆς δι-
 25 καιοσύνης ἥλιος. Πάλιν ὑποπτεύω τὸν κρότον· πῶς τὸ “παρῆλ-
 θεν” ἐνοήσατε; οὐκ εἰρηταί μοι τό, “παρῆλθεν”, ἀντὶ τοῦ, “ἐγεν-
 νήθη”· οὐ γὰρ οὕτω ταχέως ἐπιλανθάνομαι τῶν ἰδίων· τὸ παρελ-
 θεῖν τὸν Θεὸν ἐκ τῆς Χριστοτόκου Παρθένου παρὰ τῆς θείας ἐδι-
 δάχθη Γραφῆς, τὸ δὲ γεννηθῆναι Θεὸν ἐξ αὐτῆς οὐδαμοῦ ἐδι-
 30 δάχθη]. Καὶ μεθ' ἕτερα· [Οὐδαμοῦ τοίνυν ἡ θεία Γραφή Θεὸν

τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπαρξεώς του ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ἔλαβε ἀπὸ γήινη σάρκα, ἀναιρεῖς ὅμως μὰ γιὰ πάντα τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας μὲ σάρκα, λέγοντας ὅτι δὲν πρέπει ἡ ἀγία Παρθένος νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ μᾶς Θεοτόκος, καὶ προτρέπεις κατὰ κάποιον τρόπο αὐτοὺς πού τὴν ὀνομάζουν Θεοτόκο σὲ ἀναπόφευκτη καὶ ἀναγκαστικὴ ὁμολογία, ὅτι πρέπει νὰ πιστεύουν πῶς εἶναι καρπὸς σαρκὸς ὁ Λόγος πού προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ. "Ὁμως αὐτὸ δὲν εἶναι ἔτσι· ἀπέχει πολλὸ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ αὐτὸς πού ἔχει ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα τὴν ὑπαρξὴ πού βρῖσκεται πέρα ἀπὸ κάθε χρόνο, καθόσον εἶναι δημιουργὸς τῶν αἰώνων, ἐπειδὴ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγινε σάρκα, λέγεται ὅτι γεννήθηκε ὡς πρὸς τὴν σάρκα. Ἐφόσον δηλαδὴ τὸ σῶμα θεωρεῖται ὅτι εἶναι δικό του, πῶς δὲν θὰ κάνει δική του ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο τὴν γέννηση τοῦ δικοῦ του σώματος; Ἀλλὰ θὰ μπορούσες καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ ἐπαινήσεις τὴν ὀρθὴ καὶ ἀμεμπτὴ πίστη, ἐὰν ἤθελες νὰ μεταπείσεις τὸν ἑαυτὸ σου νὰ σκεφθεῖ καὶ νὰ ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεός, ὄντας ἕνας καὶ μοναδικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ὄχι διηρημένος σὲ ἄνθρωπο χωριστὰ καὶ σὲ Θεό, ἀλλ' ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Λόγος πού προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ ἄνθρωπος πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα σὰν ἐμᾶς, πού παρέμεινε συγχρόνως Θεός. "Ὅτι βέβαια συκοφαντεῖς τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Λόγου, πιστεύοντας παντοῦ δύο υἱοὺς καὶ διαιρώντας στὰ δύο τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦ Χριστό, θὰ ἀποδειχθεῖ ὄχι μὲ τὰ δικά μου, ἀλλὰ μὲ τὰ δικά σου λόγια.

{Πρόσεχε, αἰρετικέ, αὐτὸ πού συμβαίνει· δὲν φθονῶ τὸν χαρκτηρισμὸ πού δίνεται στὴ Χριστοφόρο Παρθένο, ἀλλὰ ἀναγνωρίζω σεβάσιμα ἐκείνη πού δέχθηκε τὸν Θεό, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία πέρασε ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων, μέσω τῆς ὁποίας ἀκτινοβόλησε ὁ "Ἡλιος τῆς δικαιοσύνης. Πάλι ὑποπτέομαι τὸν θόρυβο. Πῶς ἐνοήσατε τὸ «Πέρασε»; Δὲν εἶπα τὸ «πέρασε» ἀντὶ τοῦ "γεννήθηκε"· γιατί δὲν ξεχνῶ τόσο γρήγορα τὰ δικά μου· τὸ ὅτι πέρασε ὁ Θεὸς μέσα ἀπὸ τὴν Χριστοτόκο τὸ διδάχθηκα ἀπὸ τὴν ἀγία Γραφή, ὅτι ὅμως γεννήθηκε Θεὸς ἀπὸ αὐτὴν δὲν τὸ διδάχθηκα ἀπὸ πουθενά}. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ἄλλα· {Πουθενά λοιπὸν ἡ ἀγία Γραφή δὲν λέγει ὅτι ἀπὸ τὴν

τῆς Χριστοτόκου λέγει γεγεννηῆσθαι, ἀλλὰ Ἰησοῦν, Χριστόν, Υἱόν, Κύριον]. Προσεπάγει δὲ τούτοις, ὅτι μὴ Θεὸς ἀληθῶς, θεοφόρος δὲ μᾶλλον ἄνθρωπος ἦν ὁ Χριστός, ὡς γοῦν οἶεται, καταδεικνύς τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν τῷ μακαρίῳ λέγοντος Ἰωσήφ·
 5 «Ἐγερθεῖς, παράλαβε τὸ παιδίον»· εἰδέναι δὲ φησι καὶ τοὺς ἀγγέλους, καίτοι σοφωτέρους ὄντας ἡμῶν, ὅτι παιδίον ἦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Αἰρετικὸν μὲν οὖν ἐν τούτοις ἀποκαλεῖ τὸν ὀρθὴν ἔχοντα καὶ τεθνασμένην ἐπὶ Χριστῷ τὴν πίστιν, καὶ ἐπέιπερ ἐστὶ Θεὸς
 10 ἀληθῶς, Θεοτόκον ὀνομάζοντα τὴν τεκοῦσαν αὐτόν. Γένοιτο δ' ἂν οὐδενὶ τῶν εὖ φρονούντων ἀμφίλογον, ὅτι τοῖς ὀρθὰ φρονεῖν ἠρημένοις τὸν τῶν αἰρέσεων μῶμον ἀνάπτων, αὐτὸς τῶν ἰδίων καθοριεῖ λόγων τὸ ἀκαλλές· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ διωμολόγηκεν ἔναργῶς, ὡς ἔξω που τῆς εἰς εὐθὺ φέρεται τρίβου καὶ τροπᾶς
 15 ποιεῖται τὰς διεστραμμένας. Εἶτα πῶς οὐ φθονεῖς, εἰπέ μοι, τῆς τοιαύδε φωνῆς τῇ ἀγία Παρθένῳ, καίτοι τῆς θείας γεννήσεως ἀναιρῶν τὸ ἀξίωμα καὶ Θεοτόκον οὐκ εἶναι λέγων αὐτήν; Κατακιβδηλεύων δὲ τὴν λέξιν καὶ βλασφημίας ἐπίμεστον εἶναι διαβεβαιούμενος, τίνα τρόπον ἐφίης τοῖς ἐθέλουσιν ἀπονέμειν αὐ-
 20 τὴν τῇ ἀγία Παρθένῳ; καίτοι σεβασμίαν ἀκούω λέγοντος αὐτήν. Εἶτα τὴν βλάσφημον οὕτω φωνὴν, κατὰ γε τὸ αὐτῷ σοι καὶ μόνον δοκοῦν, πρέπειν οἰήσῃ τῇ σεβασμιώτητι κοσμοῦν (ἴσ' τῇ σεβασμιωτάτῃ, καὶ κοσμοῦν) καὶ στεφανοῦν ὑποπλάττῃ γέρας ὥσπερ ἐξαίρετον ἀνατιθεῖς αὐτῇ, τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου συ-
 25 κοφαντίαν; Εἰ γὰρ ἐστὶν ὅλως τῶν ἀπηχθημένων τῷ ἐκ Θεοῦ φύναι Λόγῳ, τὸ γέννησιν ὑπομεῖναι σαρκικὴν. Εἶτα Θεοτόκον ὀνομάζεσθαι συγχωρεῖς τὴν οὐ τεκοῦσαν Θεόν, ἃρ' οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς καταπεφρόνηκας ἔναργῶς τῶν Δεσποτικῶν θελημάτων; Οὐκ ἂν ἀλοιῆς περιυβρίζων μᾶλλον τὴν σεβασμίαν, ἤγουν,
 30 ὡς αὐτὸς οἶει τε καὶ λέγεις, τιμᾶν ἠρημένος, τὴν τῷ Θεῷ καταστυγημένην φωνὴν ἀπονέμων αὐτῇ; Οὐ γὰρ οὓς τιμᾶν ἐγνώκαμεν, τούτοις ὀνόματα χαριούμεθα, τὰ δι' ἧν ἢ τῆς ἀνωτάτω φύσεως

Χριστοτόκο ἔχει γεννηθεῖ Θεός, ἀλλὰ Ἰησοῦς, Χριστός, Υἱός, Κύριος}. Καί προσθέτει σ' αὐτὰ, ὅτι ὁ Χριστός δὲν ἦταν ἀληθινὸς Θεός, ἀλλὰ μᾶλλον θεοφόρος ἄνθρωπος, ὅπως νομίζει, παρουσιάζοντας τὰ λόγια τοῦ ἀγγέλου πού λέγει στὸν Ἰωσήφ· «Σήκω, πάρε τὸ παιδί»⁴⁰. λέγει δηλαδή, ὅτι οἱ ἄγγελοι, πού εἶναι σοφώτεροι ἀπὸ μᾶς, ἀναγνωρίζουν ὅτι ἦταν παιδί.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 2ο.

Αἰρετικὸ λοιπὸν μ' αὐτὰ ὀνομάζει αὐτὸν πού ἔχει ὀρθή καὶ ἀξιοθαύμαστη γιὰ τὸν Χριστὸ πίστη, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὸς Θεός, ὀνομάζει Θεοτόκο ἐκείνην πού τὸν γέννησε. Καί δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἀμφίβολο σὲ κανένα, ὅτι, ἐνῶ σ' αὐτοὺς πού προτιμοῦν νὰ πιστεύουν ὀρθὰ προσάπτει τὴν κατηγορία τῶν αἱρέσεων, αὐτὸς μὲ τὰ ἴδια του τὰ λόγια καθορίζει τὴν ἀπρέπεια τῶν λόγων του, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ὁμολογεῖ ὀλοφάνερα, ὅτι βαδίζει ἔξω ἀπὸ τὸν εὐθὺ δρόμο, καὶ ἀκολουθεῖ τὶς λανθασμένες στροφές. Καὶ πῶς, πές μου, δὲν φθονεῖς τὸ ὄνομα αὐτὸ στὴν ἁγία Παρθένο, ἂν καὶ βέβαια καταργεῖς τὸ ἀξίωμα τῆς θείας γεννήσεως, ἰσχυριζόμενος ὅτι δὲν εἶναι Θεοτόκος; Νοθεύοντας ὅμως τὴ λέξη καὶ διαβεβαιώνοντας ὅτι εἶναι γεμάτη βλασφημία, μὲ ποιὸ τρόπο ἐπιτρέπεις σ' αὐτοὺς πού θέλουν νὰ τὴν ἀποδίδουν στὴν ἁγία Παρθένο; Ἄν καὶ ἀκούω ὅτι τὴν ἀποκαλεῖς σεβάσμα. Ἐπειτα ἢ τόσο βλάσφημη λέξη, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού σὲ σένα μόνο φαίνεται σωστό, νομίζεις ὅτι εἶναι ὀρθὸ νὰ κοσμεῖ τὴν σεβασμιώτατη, καὶ ὑποκρίνεσαι ὅτι τὴν τιμᾶς, προσφέροντάς της σὰν ἑξαίρετο δῶρο τῆ συκοφαντία ἐναντίον τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ; Γιατί, ἐὰν γενικὰ εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ μισητὰ στὸ Λόγο πού βλάστησε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ νὰ ὑποστῇ γέννηση σαρκική, καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἐπιτρέπεις νὰ ὀνομάζεται Θεοτόκος αὐτὴ πού δὲν γέννησε Θεό, ἄραγε δὲν εἶναι ἀλήθεια νὰ ποῦμε ὅτι ἔχεις περιφρονήσει ὀλοκάθαρα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ; Δὲν θὰ συλληφθεῖς ὅτι μᾶλλον βρίζεις τῆ σεβάσμα, προτιμώντας νὰ τιμᾶς τὸ βδελυρὸ, ὅπως σὺ ὁ ἴδιος νομίζεις καὶ λές, ὄνομα στὸν Θεό; Γιατί δὲν μάθαμε νὰ χαρίζουμε, σ' αὐτοὺς πού τιμᾶμε, ὀνόματα μὲ τὰ

ἀδικοῖτο δόξα· πρῶτον μὲν σφᾶς αὐτοὺς τοιαύτης δυσφημίας ἐγκλήμασιν ἐνιέντες ἀγνοήσομεν· εἶτα πρὸς τούτοις, οὐ μετρίως ἀδικήσομεν, ὡς ἐν ὑπολήψει τιμῆς, τοὺς ἐπαινουμένους τοῖς οὐκ ἐπαινοῦσι κατασεμνύοντες καὶ θεομισῆς αὐτοῖς ἐξυφαίνοντες τὸ
5 ἐγκώμιον.

Θαυμάσειε δ' ἂν τις πρὸς τούτῳ κάκεινο· ἄνω τε γὰρ καὶ κάτω ταῖς τῶν ἀνοσιῶν αἰρετικῶν ἐπιπλήττων φωναῖς καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐφιεῖς ἰσχύειν αὐτάς, ὅτι τῶν θείων δογμάτων παραιτοῦνται τὸ ἀληθές, εἶτα τὴν "Θεοτόκος" φωνὴν οὐκ ἐν ὀλί-
10 γαις τιθεῖς αἰτίαις, καὶ ὁμοῦ ταῖς ἄλλαις γραφόμενος, ὡς οὐκ ἀληθῶς καὶ δύσφημον, συγχωρεῖν ἔφης καὶ οὐ φθονεῖν τῇ Παρθένῳ, κἂν εἰ ἔλοιτό τις εἰπεῖν Θεοτόκον αὐτήν. Ἐφίης οὖν ἄρα καὶ τοῖς τὴν Ἄρειον νοσοῦσι μανίαν ἐν μείοσιν εἶναι λέγειν τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, ἢ γοῦν τοῖς ἄλλοις, οἱ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύμα-
15 τος κατακομίζουσι φύσιν τῆς θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς; Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔλοιτο τοῦτο δοῦν, κἂν εἴ τις ἐθέλοι τὴν αἰτίαν ἀναμαθεῖν, ἐρεῖς δὴ που πάντως "Ὅτι φωνῆς οὐκ ἀνέχομαι δυσσεβοῦς. Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἐστι Θεοτόκος, εἶτα τοῦτο λέγεσθαι συγχωρεῖς, ἴσθι λελουπῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ σμικρὰ φροντίζων ἔτι τοῦ δοκεῖν
20 εἶναι σοφός. Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ τὴν Ἐλισάβετ, ἤγουν ἑτέραν τῶν ἁγίων γυναικῶν αἰδοῦς ἀπάσης ἀξίαν εἶναι φῆς; Ἄρ' οὖν οὐ φθονήσεις, εἰ δὴ τις ἔλοιτο θεοτόκους καὶ αὐτάς εἰπεῖν; Ἄλλ' οἶμαι, πάντῃ τε καὶ πάντως ἀνταναστήση, λέγων· Οὐχ οὕτω ταῦτ' ἔχει· τετόκασι γὰρ ἀνθρώπους ἡγιασμένους καὶ ἦν ἐν ἐκείνοις
25 Θεὸς κατὰ φύσιν οὐδεῖς. Οὐκοῦν ἢ γυναικὸς ἀπάσης ἀποσόβει τὸ χρῆμα, ἤγουν ἔχειν ἐφιεῖς μόνῃ παρὰ πάσας τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ, ποίοις ἄρα κεχρήση λόγοις εἰς ἀπολογία; Εἰ μὲν γὰρ ἀληθές ἐπ' αὐτῇ τὸ ῥῆμα καὶ Θεὸν τέτοκεν ἀληθῶς, ὡς σάρκα γεγονότα τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ὁμολόγει σὺν ἡμῖν, καὶ ἀπαλλάξεις σεαυτὸν

ὅποια μειώνεται ἢ δόξα τῆς ἀνώτατης φύσεως. Πρῶτα βέβαια θὰ ἀγνοήσουμε βάζοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας σὲ ἁμαρτήματα τέτοιας δυσφήμισης. Ἐπειτα μαζὶ μ' αὐτὰ θὰ ἀδικήσουμε πολὺ, ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμηση, αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐπαινοῦν, νοιώθοντας καμάρι γιὰ ἐκείνους ποὺ ἐπαινοῦν ὅσους δὲν τὴν ἐπαινοῦν καὶ πλέκοντας γι' αὐτοὺς μισητὸ στὸν Θεὸ ἐγκώμιο.

Θὰ μποροῦσε βέβαια κανεὶς μαζὶ μ' αὐτὸ νὰ θαυμάσει καὶ ἐκεῖνο· ἐνῶ δηλαδὴ διαρκῶς καὶ μὲ κάθε τρόπο ψέγεις τὶς διδασκαλίαι τῶν ἀνόσιων αἰρετικῶν καὶ δὲν ἐπιτρέπεις μὲ κανένα τρόπο νὰ ἰσχύουν αὐτές, γιὰτὶ βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῶν θείων δογμάτων, ἔπειτα τὴ λέξη «Θεοτόκος» περιβάλλοντάς τιν μὲ ὄχι λίγες κατηγορίες καὶ καταγράφοντάς τιν μαζὶ μὲ ἄλλες ὡς μὴ ἀληθινὴ καὶ βλάσφημη, εἶπες ὅτι ἐπιτρέπεις καὶ δὲν μισεῖς κάποιον ἂν προτιμᾷ νὰ ὀνομάζει τὴν Παρθένο «Θεοτόκο». Ἄρα λοιπὸν ἐπιτρέπεις καὶ σ' αὐτοὺς νὰ πάσχουν ἀπὸ τὴ μανία τοῦ Ἄρειου, νὰ λένε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ποὺ ὑποβιβάζουν τὴ φύση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν ποὺ πρέπει στὸν Θεὸ; Ἄλλὰ δὲν θὰ προτιμοῦσες αὐτὸ νὰ τὸ κάνεις, καὶ ἂν κάποιος θέλει νὰ μάθει τὴν αἰτία, τοῦ λὲς ὅπωςδὴποτε· Δὲν ἀνέχομαι λόγια δυσσεβῆ. Λοιπὸν, ἂν δὲν εἶναι Θεοτόκος, ἀλλὰ ἐπιτρέπεις νὰ λέγεται ἔτσι, γνώριζε ὅτι ἔχεις ἐγκαταλείψει τὴν ἀλήθεια καὶ φροντίζεις πολὺ λίγο ἀκόμα γιὰ νὰ φαίνεσαι ὅτι εἶσαι σοφός. Ἡ δηλαδὴ θὰ πεῖς, ὅτι καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἢ κάποια ἄλλη ἀπὸ τὶς ἅγιες γυναῖκες, δὲν εἶναι ἄξια κάθε σεβασμοῦ; Ἄρα λοιπὸν δὲν θὰ ἐκδηλώσεις μίσος, ἂν κάποιος προτιμήσει νὰ ὀνομάζει θεοτόκους καὶ αὐτές; Ἄλλὰ, νομίζω, πὼς ὅπωςδὴποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο θὰ ἐξεγερθεῖς, λέγοντας· Αὐτὰ δὲν εἶναι ἔτσι· γιὰτὶ γέννησαν ἁγιασμένους ἀνθρώπους, καὶ δὲν ὑπῆρχε σ' αὐτές κανένας κατὰ φύση Θεός. Λοιπὸν, ἐὰν ἀπορρίπτεις τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀπὸ κάθε γυναῖκα, ἢ ἐπιτρέπεις νὰ τὸ ἔχει αὐτὸ μόνη ἀπὸ ὅλες ἢ ἁγία Παρθένος, ποιά λόγια ἄραγε θὰ χρησιμοποιοῦσες πρὸς ἀπολογία; Γιατι, ἐὰν ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς εἶναι ἀληθὴς γι' αὐτὴν καὶ γέννησε πραγματικὰ Θεό, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁμολόγησέ το μαζὶ μὲ μᾶς, καὶ θὰ ἀπαλλάξεις τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὶς κατηγορίες τῆς δυσσέβει-

τῶν εἰς δυσσεβείαν ἐγκλημάτων· εἰ δὲ Θεὸν οὐ τέτοκε, τὸ ἐφεῖναι λέγειν τισὶ Θεοτόκον αὐτήν, κοινωνεῖν ἔστι τῆς δυσσεβείας αὐτοῖς Ἄλλ' ἔστι Θεοτόκος, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς ὁ Μονογενής, σαρκὶ κατὰ ἀλήθειαν ἠνωμένος καὶ σωματικὴν ὑπομείνας γέννησιν, καὶ τοὺς τῆς ἡμετέρας φύσεως οὐκ ἀτιμάσας νόμους, καθάπερ ἤδη προεῖπον.

Ἐπειδὴ δὲ φησιν εἰδέναι σεβασμίαν αὐτήν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἁγίαν Παρθένον, φέρε δὴ, φέρε καταθρήσωμεν καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ γενομένης αἰδοῦς αἰτίας [Οἶδε γὰρ, φησί, σεβασμίαν αὐτήν, δι' ἧς παρῆλθεν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, δι' ἧς ἀνέλαμψεν ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἡλιος]. Πῶς δὴ ἄρα φῆς ὑποδέχεσθαι Θεὸν αὐτήν; Ἡ τίνα παρῆλθε τρόπον δι' αὐτῆς ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης; ἢ καὶ ὅπως ἀνέλαμψεν ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἡλιος; Εἰ μὲν γὰρ οὐ τέτοκε Θεόν, τὸ κατὰ σάρκα φημί, πῶς ἐδέξατο Θεόν; πῶς παρῆλθε δι' αὐτῆς; Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖς τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ σοφόν, ὡς γοῦν οἶε τε καὶ λέγειν ἀποτολμᾶς [Θεὸς γὰρ ἦν ὁ Λόγος, ἀνθρώπῳ τε συνημμένος καὶ ἐνοικῶν αὐτῷ]. Ἄλλ' ἢ γε τῆς πίστεως παράδοσις τοῖς εἰς τοῦτο σοῖς ἀνταποδύεται λόγοις οὐ γὰρ θεοφόρον ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν προσκυνεῖν δεδιδάγμεθα 20 σὺ δὲ οὐχ οὕτω φῆς· Εἶτα πῶς οὐκ αἰσθάνη ληρῶν καὶ τὴν ἐν τοῖς θείοις δόγμασι παραχαράττων ἀλήθειαν; Γέγονε γὰρ σὰρξ ὁ Λόγος Ἄνθ' ὅτου δὲ δὴ καὶ Θεὸν ὑποδέχεσθαι φῆς αὐτήν, εἰ μὴ πεπίστευκας ὅτι, Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν, ἐπέτοκε τὸν Ἐμμανουήλ; Πῶς δι' αὐτῆς παρῆλθεν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέλαμψεν Ἡλιος; Καὶ τίνα τοῖς τοιούτοις ὀνόμασι κατακαλλύνειν ἀξιοῖς; ἄρα κοινὸν μὲν ἄνθρωπον, ὡς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς, πλὴν ἡγιασμένον, ὡς ἐνοικον ἔχοντα τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον; Εἶτα πῶς ὁ τοιοῦτος τῶν ὄλων ἔσται Δεσπότης καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἡλιος; Τὸ γὰρ δεσπότηζειν τε καὶ κρατεῖν τῶν ὄλων 30 δύνασθαι καὶ φωτίζειν τὰ νοητά, πρόπει ἂν οὐ μέτροις τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἀνακείσεται δὲ μόνη τῇ ὑπερτάτῳ καὶ ἀνωτάτῳ φύσει.

Ἐπειδὴ δὲ τό, «Διῆλθεν», ὅλως οὐκ οἶδ' ὅθεν λαβῶν, τέθεικας

ας. Ἐὰν ὁμως δὲν γέννησε Θεό, τὸ νὰ ἐπιτρέπεις κάποιους νὰ τὴν ὀνομάζουν Θεοτόκο, ἀποτελεῖ συμμετοχὴ στὴ δυσσέβεια αὐτῶν. Ἄλλ' εἶναι Θεοτόκος, γιατί ὁ Μονογενῆς ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, ἐνωμένος πραγματικὰ μὲ σάρκα, καὶ ὑπέμεινε σωματικὴ γέννηση, χωρὶς νὰ ἀτιμάσει τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ὅπως ἤδη εἶπα προηγουμένως.

Ἐπειδὴ ὁμως λέγει, ὅτι ἀναγνωρίζει αὐτὴν ὡς σεβάσμια, δηλαδή τὴν ἁγία Παρθένο, ἐμπρὸς λοιπόν, ἐμπρὸς νὰ ἐξετάσουμε καὶ τὴν αἰτία τοῦ σεβασμοῦ του πρὸς αὐτήν. {Γιατὶ λέγει· Γνωρίζω ὅτι εἶναι σεβάσμια αὐτή, αὐτὴ μέσω τῆς ὁποίας πέρασε ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων, μέσω τῆς ὁποίας ἔλαμψε ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης}. Πῶς λοιπόν λές ὅτι ὑποδέχθηκε αὐτὴ τὸν Θεό; ἢ μὲ ποιὸν τρόπο πέρασε μέσω αὐτῆς ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων; ἢ καὶ πῶς ἔλαμψε ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης; Γιατί, ἐὰν βέβαια γέννησε Θεό, ἐννοῶ κατὰ σάρκα, πῶς δέχθηκε τὸν Θεό; Πῶς πέρα μέσα ἀπὸ αὐτήν; Ἄλλ' ἴσως νὰ πεῖς αὐτὸ τὸ δικό σου καὶ σοφό, ὅπως νομίζεις καὶ τολμᾷς νὰ λές, {Ὅτι ὁ Λόγος ἦταν Θεός, ἐνωμένος μὲ ἄνθρωπο, καὶ κατοικοῦσε μέσα του}. Ἡ παράδοση ὁμως τῆς πίστεως ἀπορρίπτει τοὺς λόγους σου στὸ θέμα αὐτό. Γιατὶ ἔχουμε διδαχθεῖ νὰ μὴ προσκυνοῦμε ἄνθρωπο θεοφόρο, ἀλλὰ Θεὸ πού ἔγινε ἄνθρωπος· σὺ ὁμως δὲν λές αὐτό. Ἐπειτα πῶς δὲν καταλαβαίνεις ὅτι μωρολογεῖς καὶ παραποιεῖς τὴν ἀλήθεια τῶν θείων δογμάτων; Γιατὶ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα⁴¹. Γιατί λοιπόν λές ὅτι αὐτὴ ὑποδέχθηκε καὶ Θεό, ἐφόσον δὲν πιστεύεις ὅτι γέννησε τὸν Ἐμμανουήλ, ἐνῶ ἦταν Θεός; Πῶς πέρασε μέσα ἀπὸ αὐτήν ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων καὶ ἀκτινοβόλησε ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης; Καὶ ποιὸν ἰσχυρίζεσαι ὅτι κοσμεῖς μὲ τὰ ὀνόματα αὐτά; Μήπως κοινὸ ἄνθρωπο, ὡς ἓνα ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ ἁγιασμένον, πού εἶχε ὡς ἔνοικο τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ; Καὶ πῶς αὐτὸς θὰ γίνεῖ ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων καὶ ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης; Γιατί, τὸ νὰ μπορεῖ νὰ ἐξουσιάζει καὶ νὰ εἶναι κυρίαρχος τῶν ὄλων καὶ νὰ φωτίζει τὰ νοητὰ δὲν ταιριάζει στὰ δικά μας μέτρα, ἀλλὰ ἀνήκει μόνο στὴν πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ ἀνώτατη φύση.

Ἐπειδὴ ὁμως, δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ, πῆρες τὸ “πέρασε” καὶ τὸ πρό-

41. Ἰω. 1, 14.

ἐπὶ Θεοῦ, διασάφει τὴν λέξιν· τί τὸ χρῆμα τῆς ἐνθάδε λεγομένης
 διόδου, τῆς σῆς εἶη ἂν φρενὸς ἠγνοηκόσιν εἶπειν. Εἰ μὲν γὰρ οὕτω
 διῆλθεν αὐτὴν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὡς ἐκ τόπου πρὸς ἕτερον με-
 ταχωρῆσαι τόπον, αὐτόθεν καταβαλῆς· ἀκούση γὰρ λέγοντος
 5 αὐτοῦ διὰ φωνῆς τῶν ἁγίων· «Μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
 ἐγὼ πληρῶ; λέγει Κύριος». Οὐ γὰρ ἐν τόπῳ τὸ Θεῖον, καὶ μετα-
 στάσεις οὐκ οἶδε σωματικὰς πληροῖ γὰρ τὰ πάντα· εἰ δέ, ἐπεὶπερ
 τὸν τῷ τόπῳ πρέποντα περιμείνας καιρὸν, σχετικὴν ἐν ἀνθρώπῳ
 τὴν ἐνοίησιν ἐποιήσατο, διελάσαι φῆς τὸν Θεὸν τῆς ἁγίας Παρ-
 10 θένου, ἠγουν περιελθεῖν αὐτὴν (κεχρήσομαι γὰρ πανταχῇ ταῖς
 ἱεραῖς σου φωναῖς), οὐδὲν ἄρα τὸ περιττὸν ἐν τῇ ἁγία Παρθένῳ
 παρὰ τὰς ἄλλας ὁρῶμεν. Ἐκτέτοκε γὰρ ἡ Ἐλισάβετ τὸν μακάριον
 Βαπτιστὴν ἠγιασμένον διὰ τοῦ Πνεύματος, δι' οὗ Πνεύματος καὶ
 αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐν ἡμῖν ἀνλίζεται. Καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφὸς
 15 Ἰωάννης· «Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστίν, ὅτι ἐκ τοῦ
 Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν». Διῆλθεν οὖν ἄρα καὶ αὐτὴν τὴν
 Ἐλισάβετ ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως ἐνωκηκῶς τῷ
 βρέφει διὰ τοῦ Πνεύματος

Ἄλλ' ὑποπτεύεις τὸν κρότον, ὡς ὀρθὰ σοι λαλεῖν ἠρημένῳ
 20 λοιπὸν γεγονότα παρὰ λαῶν. Ἦλιον γὰρ δικαιοσύνης ὠνομάσας
 καὶ τὸν ὄλων Δεσπότην τὸν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου γεγεννημέ-
 νον. Εἶτα πάλιν ἀκριβολογεῖσθαι προσποιῆ καὶ τὸν κρότον αἰτιᾶ
 καὶ χαίροντας ἐπὶ σοὶ γράφεις πάλιν, ὡς οὐ νενοηκότας. Ὡ
 πολλῆς ἰσχύος, ἢ τοῖς σοῖς ἔνεστι λόγοις! οὐ γέγονας μελληστής
 25 εἷς γε τὸ χρῆναι καταλυπεῖν αὐτούς, ἔστρεψας εὐθύς εἰς πένθος
 τὴν χαράν, διέρρηξας τὴν εὐφροσύνην καὶ διέξωσας σάκκον, ἐπα-
 γαγῶν εὐθύς εἶτα· [Πάλιν ὑποπτεύω τὸν κρότον, πῶς τό, "Παρθῆ-
 λθεν", ἐνόησατε; Οὐκ εἶρηται μοι τό, "Παρθῆλθεν", ἀντὶ τοῦ, "Ε-
 γεννήθη"· οὐ γὰρ οὕτω ταχέως ἐπιλανθάνομαι τῶν ἰδίων. Τὸ
 30 παρελθεῖν τὸν Θεὸν ἐκ τῆς Χριστοτόκου Παρθένου, παρὰ τῆς
 θείας ἐδιδάχθην Γραφῆς, τὸ δὲ γεννηθῆναι Θεὸν ἐξ αὐτῆς, οὐ-

42. Ἱερ. 23, 24.

43. Ψαλμ. 19, 12-13.

σθεσες στὸν Θεό, διασαφήνισε τὴ λέξη· ποιὸ εἶναι τὸ γεγονὸς τῆς ἀναφερόμενης ἐδῶ διόδου ἀνήκει στὴ δική σου διάνοια νὰ τὸ πείς σ' αὐτοὺς ποὺ τὸ ἀγνοοῦν. Γιατί, ἐὰν ἐννοεῖς ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πέρασε μέσα ἀπὸ αὐτὴν σὰν νὰ μετέβη ἀπὸ ἓνα τόπο σὲ ἄλλο, μ' αὐτὸ τὸν μειώνεις· γιατί θ' ἀκούσεις τὸν ἴδιο νὰ λέγει μὲ τὴ φωνὴ τῶν ἁγίων· «Μήπως δὲν γεμίζω ἐγὼ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ; λέγει ὁ Κύριος»⁴². Γιατί ὁ Θεὸς δὲν περιορίζεται σὲ τόπο καὶ δὲν γνωρίζει μετακινήσεις σωματικές, γιατί γεμίζει τὰ πάντα. Ἐὰν ὅμως, ἐπειδὴ περίμενε τὸν κατάλληλο γιὰ τὴ γέννηση καιρὸ καὶ δέχθηκε σχετικὴ τὴν κατοίκηση μέσα σὲ ἄνθρωπο, λές ὅτι ὁ Θεὸς χρησιμοποίησε ὡς διόδο τὴν ἁγία Παρθένο, δηλαδή πέρασε μάσα ἀπὸ αὐτὴν, γιατί θὰ χρησιμοποίησω παντοῦ τὰ ἱερά σου λόγια, ἄρα δὲν βλέπουμε τίποτε τὸ περισσότερο στὴν ἁγία Παρθένο διαφορετικὸ ἀπὸ τίς ἄλλες γυναῖκες. Γιατί γέννησε ἡ Ἐλισάβετ τὸν μακάριο Βαπτιστὴ ἁγιασμένο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, μὲ τὸ ἴδιο Πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατοίκησε μέσα μας. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, λέγοντας· «Ἀπὸ αὐτὸ γνωρίζουμε ὅτι μένει μέσα μας, γιατί μᾶς ἔδωσε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα του»⁴³. Ἄρα λοιπὸν πέρασε καὶ μέσα ἀπὸ τὴν Ἐλισάβετ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση κατοίκησε μέσα στὸ δρέφος διὰ τοῦ Πνεύματος.

Ἄλλὰ ὑποπτεύεσαι τὸ θόρυβο, ὥστε νὰ προτιμᾶς νὰ μιλᾶς ὀρθῶς πηγαίνοντας στοὺς λαοὺς. Γιατί ὀνόμασες Ἡλιο δικαιοσύνης καὶ τὸν Δεσπότη τῶν ὅλων ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο. Ἐπειτα προσποιεῖσαι πάλι ὅτι ἀκριβολογεῖς, καὶ κατηγορεῖς τὸ θόρυβο, καὶ γράφεις πάλι ὅτι χαίρονται γιὰ σένα, ἐπειδὴ δὲν σὲ κατενόησαν. Ἀλήθεια, πόσο μεγάλη δύναμη ὑπάρχει στὰ λόγια σου! Δὲν ἀδιαφόρησες νὰ τοὺς κάνεις νὰ λυπηθοῦν βαθεῖα, ἀλλὰ μετέβαλες ἀμέσως τὴ χαρὰ σὲ πένθος, διέσπασες τὴν εὐφροσύνη καὶ ζώσθηκες σάκκο⁴⁴, προσθέτοντας ἀμέσως μετὰ· {Πάλι ὑποπτεύομαι τὸ θόρυβο, πῶς ἐννοήσατε τὸ “πέρασε”; Δὲν λέχθηκε ἀπὸ μένα τὸ “πέρασε” ἀντὶ τοῦ “γεννήθηκε”· γιατί δὲν ξεχνῶ τόσο γρήγορα τὰ λεγόμενά μου. Τὸ ὅτι πέρασε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν Χριστοτόκο Παρθένο τὸ διδάχθηκα ἀπὸ τὴ Γραφή, ἐνῶ τὸ ὅτι γεννήθηκε ὁ Θεὸς ἀπὸ

44. Ψαλμ. 19, 12-13.

δαμοῦ ἐδιδάχθη]. Οὐκοῦν σὰ μὲν εἶναι ἐκεῖνα τὰ διεστραμμένα· τῶ γε μὴν ἐν ὑποψίαις ὀρθότητος τὸν σὸν γεγενῆσθαι νοῦν, ὃ ἐξ ἀγάπης κρότος.

Ἐνστήσομαι δὲ καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον, ἐκεῖνο λέγων· Τί τό, 5 “παρῆλθεν”, ἐστίν, εἰ μὴ δηλοῖ τὴν γέννησιν; Ἐὰρ γὰρ ἐρεῖς, ὡς αὐτὸς καθ’ ἑαυτόν, καὶ δίχα σαρκὸς ὃ ἐκ Θεοῦ Λόγος διήλασε τῆς Παρθένου; Καίτοι πῶς οὐ τῆς ἀπασῶν ἀβελτηρίας ἔμπλεως εἶη ἂν ὁ λόγος αὐτῶ; Ἡ γὰρ πεποσῶσθαι τὸ Θεῖον ἀνάγκη νοεῖν καὶ ποιεῖσθαι κίνησιν τὴν ἐκ τόπου πρὸς τόπον ἕτερον μεταστατικήν, 10 ἢ, εἴπερ ἐστὶ τὸ Θεῖον ἀσώματον, εὐρὺ δὲ καὶ πανταχοῦ καὶ οὐκ ἐν τόπῳ καὶ περιγραφῇ, πῶς ἂν δι’ ἐνὸς παρέλθοι σώματος; Ἄλλ’ ὅτι ποτέ ἐστιν ὃ φῆς, πῶς οὐκ ἔδει διατρανοῦν καὶ ἐναργέστερον εἰπεῖν, εἰ ταῖς σαντοῦ περὶ τούτου δόξαις τεθαροσηκῶς, μαρτυρεῖν ἔχεις αὐταῖς τὸ ἀμώμητον; Ποῦ δὲ δὴ καὶ ἀκήκοας τῆς θεοπνεύ- 15 στοῦ λεγούσης Γραφῆς, ὅτι παρῆλθεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ τῆς ἀγίας Παρθένου; Ὅτι μὲν γὰρ βραχὺς καὶ συνεσταλμένος τῶν ἐπὶ γῆς ὁ βίος, ἐδίδαξεν ὁ μακάριος Δαβὶδ, λέγων· «Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει· ὅτι πνεῦμα διῆλθεν ἐν αὐτῶ, καὶ οὐχ ὑπάρξει». Περὶ δὲ τῆς ἀγίας 20 Παρθένου τί τοιοῦτον ἔχεις γεγραμμένον εἰπεῖν; Ὅτι δὲ γεγέννηται Θεὸς ἐξ αὐτῆς, τὸ κατὰ σάρκα φημί, διαμεμήνυκεν ἐναργῶς ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἐμὶ δὲ δὴ πάλιν ἐπὶ γε τοὺς σοὺς, ὧ πανάριστε, λόγους. Διωμολόγηκας γὰρ καὶ αὐτός, καὶ τοῦτο πλειστάκις, ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, καὶ οὐκ ἀπόβλητον ἐποιήσω τὴν φω- 25 νήν· καὶ πρὸς γε τούτῳ κάκεῖνο· τὴν γὰρ τοι τοῦ Μονογενοῦς θεότητα σαφῶς καὶ ἀναφανδὸν ἐνανθρωπήσαι φῆς. Γέγραφας δὲ τουτονὶ τὸν τρόπον·

Ἰούτῳ καὶ ἑτέροις φησὶν· «Ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῶ, ὃν ἔθετο κληρονόμον πάντων, δι’ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὃς ὢν ἀπαύ- 30 γασμα τῆς δόξης»· θεὸς τό, Υἱός, καλεῖ τοῦτον ἀσφαλῶς καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ θετὸν κληρονόμον μὲν, κατὰ τὴν σάρκα θε-

αὐτὴν δὲν τὸ διδάχθηκα ἀπὸ πουθενά}. Ἐκεῖνα λοιπὸν τὰ διεστραμμένα εἶναι δικὰ σου, τὸ ὅτι ὅμως ὁ νοῦς σου ἔφτασε σὲ ὑποψία τῆς ὀρθότητος, ὁ θόρυβος ποὺ δημιουργήθηκε προερχόταν ἀπὸ ἀγάπη.

Θὰ διαφωνήσω ὅμως καὶ τώρα ὄχι λιγώτερο, λέγοντας ἐκεῖνο· Τί σημαίνει τὸ “πέρασε” ἂν δὲν δηλώνει τὴ γέννηση; Ἄραγε θὰ πείς, ὅτι πέρασε ἀπὸ τὴν Παρθένο ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ χωρὶς σὰρκα; Καὶ πῶς ὁ λόγος αὐτὸς δὲν εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ κάθε εἶδους ἀνοησία; Γιατί, ἢ πρέπει κατ’ ἀνάγκη νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πεπερασμένος καὶ μετακινεῖται ἀπὸ ἓνα τόπο σὲ ἄλλο τόπο, ἢ, ἐὰν πραγματικᾶ τὸ Θεῖο εἶναι ἀσώματο καὶ ἐκτεταμένο καὶ βρῖσκεται παντοῦ καὶ εἶναι ἔκτος τόπου καὶ περιγραφῆς, τότε πῶς θὰ μποροῦσε νὰ περάσει μέσα ἀπὸ σῶμα; Ἀλλά, ὅ,τι κι ἂν εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐννοεῖς, πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ διαλαλήσεις καὶ νὰ τὸ πείς ξεκάθαρα ἐὰν, ἔχοντας πεποίθησι σὶς ἀντιλήψεις σου γιὰ τὸ θέμα αὐτό, μπορεῖς νὰ ἀποδείξεις ὅτι αὐτὲς εἶναι ἄμεμπτες; Ποῦ λοιπὸν ἄκουσες τὴ θεόπνευστη Γραφή νὰ λέγει, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πέρασε μέσα ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο; Γιατί, ὅτι βέβαια ἡ ζωὴ ἐδῶ στὴ γῆ εἶναι σύντομη καὶ περιορισμένη, τὸ δίδαξε ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγοντας· «Οἱ ἡμέρες τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σάν τὸ χορτάρι· ἀνθίζει ὅπως τὸ λουλούδι τοῦ ἀγροῦ· γιατί περνᾷ καυστικὸς ἄνεμος καὶ δὲν ὑπάρχει πιά»⁴⁵. Γιὰ τὴν ἁγία ὅμως Παρθένο τί παρόμοιο γραμμένο ἔχεις νὰ πείς; Ὅτι ἀσφαλῶς γεννήθηκε ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτὴν, ἐννοῶ κατὰ σὰρκα, τὸ διακήρυξε ὀλοκάθαρα ἡ θεόπνευστη Γραφή. Ἐπανέρχομαι βέβαια πάλι στὰ δικὰ σου λόγια. Γιατί ἔχεις ὁμολογήσει καὶ ὁ ἴδιος, καὶ μάλιστα πολλές φορές, ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα, καὶ δὲν ἀπέρριψες τὰ λόγια σου. Μαζὶ μάλιστα μ’ αὐτὸ εἶπες καὶ ἐκεῖνο· γιατί διακηρύττεις ὀλοκάθαρα καὶ ἀνεπιφύλακτα ὅτι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἀνθρώπος. Καὶ πράγματι ἔχεις γράψει τὰ ἑξῆς:

{Ἔτσι καὶ σὲ ἄλλα λέγει· «Μίλησε σὲ μᾶς μέσω τοῦ Υἱοῦ, τὸν ὁποῖο ὄρισε κληρονόμο ὅλων, μέσω τοῦ ὁποῖου δημιούργησε καὶ τὸν κόσμον. Ὁ Υἱὸς αὐτὸς εἶναι ἀκτινοβολία τῆς δόξας»⁴⁶. Ἀναφέροντας τὸ, Υἱός, τὸν ὀνομάζει ἀσφαλῶς καὶ ἀκτινοβολία τῆς δόξας, καὶ θετὸ βέβαια κληρονόμο, θετὸ φυσικᾶ ὡς πρὸς τὴ σὰρκα, ἀκτινο-

46. Ἐβρ. 1, 2-3.

τόν, ἀπαύγασμα δὲ τῆς τοῦ Πατρὸς δόξης, κατὰ τὴν θεότητα· οὐ γὰρ ἀπέστη τῆς πρὸς τὸν Πατέρα σαρκωθεὶς ὁμοιότητος· Καὶ πρὸς γε δὴ τούτῳ πάλιν οὕτω φησί· «Τοὺς γὰρ χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεός, τανῦν πᾶσιν ἀνθρώποις παραγγέλλει μετασνοεῖν· καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἧ ἔμελλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν ἀνδρί, ᾧ ὤρισε (ὠρίσατο), πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν». Πρῶτερον εἰπὼν, «Ἐν ἀνδρί», προστίθησι τότε τό, «Ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν», ἵνα μηδεὶς τὴν ἐνανθρωπήσαν ὑποπτεύῃ τεθνηκέναι θεότητα.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ σεσαρκωμένος; ἢ τίνα σεσάρκωται τρόπον; ποία δὲ θεότης ἐνανθρωπήσασα, φράσαις ἅν, ᾧ βέλτιστε, τοῖς ἐθέλουσι μαθεῖν. Ἐρα σεσαρκῶσθαι δώσομεν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἐνανθρωπήσαι φάμεν αὐτόν, ὡς καθ' ἡμᾶς γεγονότα
15 καὶ γεγεννημένον σαρκί; ἢ τοῦτο μὲν οὐδαμῶς, ἄνθρωπον δὲ νομιούμεν πρὸς τοῦτο ἐλθεῖν, Θεῶ συνημμένον, κατὰ σέ; Ἄλλ' οἶμαι, φαίης ἅν, ὡς ἄμεινον δὴ πού καὶ σοφόν, τὸ ἐνανθρωπήσαι φρονεῖν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον καὶ σάρκα γενέσθαι, κατὰ τὰς Γραφάς. Οὐ γάρ πού τό, ἐν ᾧ τις ἐστίν, ὁρῶτο ἅν, οἶμαι, προσλαδῶν
20 εἰ δὲ δὴ γένοιτό πως· ἐν οἷς οὐκ ἐν ἀρχαῖς, κεκαινουργεῖσθαι τι περὶ αὐτὸν ἐκδειξείεν ἅν ὁ λόγος εὐθύς. Οὐκοῦν ἀμαθὲς τὸ ἐνανθρωπήσαι λέγειν καὶ σάρκα γενέσθαι τινὰ τῶν τελούντων ἐν ἡμῖν καὶ τοὺς τῆς ἀνθρωπότητος ὄρους ἐκβεδηκότα· πρόποιοι δ' ἅν, καὶ μάλα εἰκότως, ἢ ἐνανθρώπησις, ἢ γονὺν ἢ σάρκωσις, τῇ τῆς ἀν-
25 θρωπότητος ἐπέκεινα φύσει. Εἰ δὲ ἐνηνθρώπησεν ἀληθῶς καὶ γέγονε σὰρξ, ἄνθρωπος· δὴ πού νοεῖσθαι πεπίστευται, καὶ οὐκ ἀνθρώπῳ τινὶ συνημμένον, κατὰ μόνην τὴν ἐνοίκησιν, ἢ γονὺν κατὰ τινὰ τῶν ἔξωθεν ἔχων (ἴσ' σχέσεων), ἢ τοι συνάφειαν, ὡς σὺ φῆς. Πλήν, εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀναπόδλητον ἔχει τὸ εἶναι Θεός.

βολία ὁμως τῆς δόξας τοῦ Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα· γιατί λαμβάνοντας σὰρκα δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν ὁμοιότητά του πρὸς τὸν Πατέρα. Καὶ μαζί μ' αὐτὸ λέγει πάλι τὸ ἐξῆς· «Γιατὶ παραβλέποντας ὁ Θεὸς τὰ χρόνια τῆς ἀγνοίας, παραγγέλλει τώρα σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοήσουν. Γιατὶ ὄρισε ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποία θὰ κρίνει τὴν οἰκουμένη μὲ ἀνδρα πὸν ὄρισε, δίνοντας σὲ ὅλους διαβεβαίωση, ἀφοῦ τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁴⁷. Ἀφοῦ πρῶτα εἶπε, «μὲ ἀνδρα», τότε πρόσθεσε τό, «ἀνασταίνοντας αὐτὸν ἀπὸ τοὺς νεκρούς», ὥστε κανένας νὰ μὴ σχηματίσει τὴν ὁπύνοια, ὅτι ἡ θεότητα πὸν ἔγινε ἀνθρωπος εἶχε πεθάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο.

Ποιὸς λοιπὸν ἀραγε εἶναι αὐτὸς πὸν σαρκώθηκε, ἢ μὲ ποιὸν τρόπο σαρκώθηκε; Ποιὰ ἐπίσης θεότητα ἔγινε ἀνθρωπος, θὰ μπορούσες, ὦ ἀριστε, νὰ τὸ πείς σ' αὐτοὺς πὸν θέλουν νὰ μάθουν. Ἀραγε θὰ δεχθοῦμε ὅτι ἔλαβε σὰρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πὸν στάλθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ θὰ ποῦμε ὅτι ἔγινε ἀνθρωπος, ἐπειδὴ ἦρθε σὲ μᾶς, καὶ γεννήθηκε μὲ σὰρκα, ἢ αὐτὸ βέβαια δὲν θὰ τὸ ποῦμε καθόλου, ἀλλὰ θὰ θεωρήσουμε ὅτι ἦρθε ἀνθρωπος γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ, ἐνωμένος μὲ τὸν Θεό, σύμφωνα μὲ σένα; Ἀλλὰ νομίζω, θὰ μπορούσες νὰ πείς, ὅτι ὅπωςδήποτε εἶναι πιὸ σωστὸ καὶ σοφὸ, νὰ πιστεύουμε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε σὰρκα, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές. Γιατὶ, νομίζω, ὅτι δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φανεῖ ὅτι προσέλαβε αὐτὸ πὸν εἶναι· καὶ ἂν θὰ μπορούσε κατὰ κάποιον τρόπο κάτι νὰ γίνεαι καινούργιο μὲ αὐτὰ πὸν δὲν ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, θὰ τὸ ἀποδείξει ἀμέσως ὁ λόγος. Λοιπὸν εἶναι ἀμάθεια τὸ νὰ λέμε ὅτι κάποιος ἀπὸ ἐμᾶς ἐνανθρώπησε καὶ ἔγινε σὰρκα καὶ ξεπέρασε τὸ ὄρια τῆς ἀνθρωπότητας. Θὰ μπορούσε ὁμως, καὶ πολὺ εὐλογα, ἢ ἐνανθρώπησι, δηλαδὴ ἡ σάρκωσι, νὰ ταιράζει στὴ φύση πὸν βρῖσκεται πέρα ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀνθρωπότητας. Ἐὰν λοιπὸν ἐνανθρώπησε ἀληθινὰ καὶ ἔγινε σὰρκα, πιστεύεται ὅτι νοεῖται ἀνθρωπος, καὶ ὄχι ἐνωμένος μὲ κάποιον ἀνθρωπο, ὡς πρὸς τὴν κατοίκηση μέσα σ' αὐτόν, δηλαδὴ μὲ κάποιον ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς σχέσεις, ἢτοι “συνάφεια”, ὅπως λὲς ἐσύ. Ὡστόσο, ἂν καὶ ἔγινε ἀνθρωπος, δὲν ἔπαιψε νὰ εἶναι Θεός. Οὔτε

Ούτε δὲ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν τῆς θεότητος φύσιν γενέσθαι φαιμέν
 μεταβολήν, ἠγοῦμεθα δὲ καὶ τὸ ἔμπαλιν οὐχ ὧδε ἔχειν· μεμένηκε
 γὰρ ἡ τοῦ Λόγου τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ καὶ ἔνωθεισα σαρκί. Οὐκοῦν, ἂ
 μηδεὶς κἂν γοῦν ἐν ψιλαῖς ἐννοίαις φρονεῖν ἀξιοῖ, διὰ ποίαν αἰ-
 5 τίαν ὡς ἀληθῶς εἰρημένα τιθεῖς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τοῖς τῆς
 εὐσεβείας δόγμασι συναθλεῖν ὑποκρίνη; Τὸ μὲν γὰρ τῆς κράσεως
 ὄνομα τεθείκασί τινες καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων (ἐπειδὴ δεδιέναι
 φῆς, μὴ ἄρα τις ἀνάχυσις συμβῆναι νομισθῆ, καθάπερ ἐν τάξει
 τῶν ἀλλήλοις συγκεκραμένων ὑγρῶν, ἀπολλάττω σε δευμάτων),
 10 πεφρονήκασι γὰρ οὐχ ὧδε· πόθεν; κατακέχρηται δὲ τῇ λέξει, τὴν
 εἰς ἄκρον ἔνωσιν τῶν ἀλλήλοις συμβεβηκότων καταδηλοῦν σπου-
 δάζοντες. Συμβῆναι δὲ φαιμέν καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον καὶ ἀναλ-
 λωιώτως ἔχουσαν, τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον. Εὐρήσομεν
 δὲ καὶ αὐτὴν τὴν θεόπνευστον Γραφήν οὐ σφόδρα τὴν λέξιν ἐκβα-
 15 σανίζουσαν, τιθεῖσαν δὲ μᾶλλον ὡς ἐν καταχρήσει, καὶ ἀπλῶς
 Γέγραφε γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ τινῶν «Ἄλλ' οὐκ ὠφέλη-
 σεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνου, μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς
 ἀκούσασιν». Ἔρα γὰρ ἔμελλον κατὰ τὸν σὸν τρόπον συνανα-
 κισθῆσθαι τε ἀλλήλοις, καθάπερα ἀμέλει καὶ οἶνος ὑδατι, καὶ
 20 ἀνάχυσίν τινα τῶν ὑποστάσεων τὴν εἰς ἀλλήλας παθεῖν, οἱ περὶ
 ὧν ὁ λόγος, ἢ μᾶλλον ἐνοῦσθαι κατὰ ψυχὴν, κατὰ γε τὸ ἐν ταῖς
 Πράξεσιν τῶν ἁγίων ἀποστόλων γεγραμμένον, ὅτι τοῦ πλήθους
 τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία; Ἄλλ', οἶμαι, τοῦτό
 ἐστὶν ἀληθές, ἢ ἐκεῖνο. Ἐξω δὲ οὖν τῶν ἐπὶ τούτοις ἔσο δευμάτων
 25 ἀσφαλῆς γὰρ λῖαν τῶν ἁγίων ὁ νοῦς.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐνανθρωπήσαι λέγειν τὴν τοῦ Λόγου φύσιν
 οὐδὲν ἕτερον, οἶμαι, ἐστίν, ἢ ἐκεῖνο φρονεῖν, ὅτι γέγονεν ἄνθρω-
 πος, καὶ οὐ δίχα γεννήσεως τῆς ἐκ γυναικός, ταύτην γὰρ οἶδε καὶ
 μόνην τὴν ὁδὸν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἢ φύσις, πῶς οὐκ ἐδι-
 30 δάχθη τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς παρὰ τῆς θεο-

καὶ λέμε ὅτι ἡ φύση τῆς σάρκας μεταβλήθηκε σὲ φύση τῆς θεότητος, καὶ πιστεύουμε ὅτι οὔτε καὶ τὸ ἀντίθετο συνέβη. Γιατί ἡ φύση τοῦ Λόγου ἔμεινε αὐτὸ πού εἶναι καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἔνωση μὲ τὴν σάρκα. Λοιπὸν, αὐτὰ πού κανεῖς δὲν θέλει οὔτε ὡς ἀπλῆς ἔννοιες νὰ τὰ ἔχει στὴ σκέψη του, γιὰ ποιὸ λόγο, ἀναφέροντάς τα στοὺς λόγους σου ὡς λόγια πού πραγματικὰ λέχθηκαν, ὑποκρίνεσαι ὅτι ἀγωνίζεσαι γιὰ τὰ δόγματα τῆς εὐσέβειας; Γιατί, τὴ λέξη τῆς κράσεως τὴ χρησιμοποίησαν κάποιοι καὶ ἀπὸ τοὺς ἅγιους Πατέρες· ἐπειδὴ λές ὅτι φοβᾶσαι μήπως θεωρηθεῖ ὅτι συνέβη κάποια ὑπερχείλιση, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ ὑγρά πού ἀναμειγνύονται μεταξύ τους, σὲ ἀπαλλάσσω ἀπὸ τοὺς φόβους σου· γιατί δὲν σκέφθηκαν ἔτσι· ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ; Ἔκαναν ὅμως κατάχρηση τῆς λέξεως, προσπαθώντας νὰ δηλώσουν ρητὰ τὴν ἀπόλυτη ἔνωση αὐτῶν πού ἐνώθηκαν μεταξύ τους. Λέμε λοιπὸν ὅτι ἐνώθηκε μὲ ἀδιάσπαστη ἔνωση καὶ κατὰ τρόπο ἀμετάβλητο ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν σάρκα του, καὶ βρισκομε ὅτι καὶ ἡ θεόπνευστη Γραφή δὲν ἐξετάζει τὴ λέξη πολὺ, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἀναφέρει καταχρηστικὰ καὶ ἀπλᾶ. Πράγματι ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἔγραψε γιὰ κάποιους· «Ἄλλὰ ὁ λόγος πού ἄκουσαν ἐκεῖνοι δὲν τοὺς ὠφέλησε, γιατί δὲν ἀνέμειξαν τὴν πίστη μ' αὐτὰ πού ἄκουσαν»⁴⁸. Ἄρα λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀναμειχθοῦν, σύμφωνα μὲ τὸν δικό σου τρόπο, ἀναμεταξύ τους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ κρασί μὲ τὸ νερό, καὶ νὰ πάθουν κάποια ὑπερχείλιση μεταξύ τους οἱ ὑποστάσεις τους, αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους γίνεται λόγος, ἢ μᾶλλον νὰ ἐνωθοῦν ψυχικά, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ στὶς Πράξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὅτι «Ἡ καρδιὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ πλήθους πού πίστεψαν ἦταν μία»⁴⁹; Ἄλλὰ, νομίζω, πῶς αὐτὸ εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ ὄχι ἐκεῖνο. Μείνε λοιπὸν ἔξω ἀπὸ τοὺς φόβους γι' αὐτὰ· γιατί ὁ νοῦς τῶν ἁγίων εἶναι ἀσφαλῆς.

Ὅταν λοιπὸν λέμε ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου ἐνανθρώπησε, νομίζω πῶς δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ πιστεύουμε ἐκεῖνο, ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ὄχι χωρὶς γέννηση ἀπὸ γυναίκα, γιατί μόνο αὐτὸν τὸν δρόμο γνωρίζει ἡ φύση τῶν ἀνθρώπινων σωμάτων· πῶς δὲν διδάχθηκαν τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Μονογενοῦς ἀπὸ τὴν θεό-

49. Πράξ. 4, 32.

πνεύστου Γραφῆς; Καίτοι καὶ αὐτός, προκειμένων σοί ποτε προφητικῶν ἀναγνωσμάτων, ὅτι «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν», περὶ τοῦ τεχθέντος παιδίου τοιάδε τινὰ φῆς· «Μέγα τοῦ δώρου τὸ μυστήριον· τοῦτο γὰρ τὸ βλεπόμενον βρέφος, τοῦτο 5 τὸ καταφαινόμενον πρόσφατον, τοῦτο τὸ σπαργάνων σωματικῶν δεηθέν, τοῦτο τὸ κατὰ τὴν ὀρωμένην οὐσίαν ἀρτίτοκον, Υἱός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, αἰώνιος Υἱὸς τῶν ὅλων δημιουργός, Υἱὸς τοῖς τῆς ἰδίας βοηθείας σπαργάνοις τὸ τῆς κτίσεως εὐδιάλυτον σφίγγων». Καὶ ἐν ἑτέροις δὲ πάλιν· «Καὶ τὸ βρέφος γὰρ Θεὸς 10 αὐτεξούσιος τοσοῦτον ὁ Θεὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπεξούσιος εἶναι διέστηκεν, Ἄρειε». Δι' ὧν καὶ τὸ συνημμένον σῶμα Θεὸν προσηγόρευσε. Καὶ πάλιν· «Γνωρίζομεν τοίνυν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ βρέφους καὶ τὴν θεότητα· τὸ τῆς υἰότητος τηροῦμεν μοναδικὸν ἐν ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος φύσει». Ἴδου δὴ καὶ μάλα σαφῶς τὸ 15 βρέφος τὸ πρόσφατον, τὸ ὀρώμενον, τὸ ἀρτίτοκον, τὸ ἐσπαργωμένον, Υἱὸν εἶναι φῆς καὶ τῶν ὅλων δημιουργόν. Τέτοκε δὲ τὸ βρέφος ἡμῖν ἡ ἀγία Παρθένος, Οἶσθα δὴ οὖν ἄρα Θεὸν κατὰ σάρκα γεγεννημένον, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς θεοπνεύστου μεμέθηκας Γραφῆς. Τίς γὰρ ἂν νοοῖτο τῶν ὅλων δημιουργός, πλὴν ὅτι μόνος ἐκεῖνος, ὁ 20 δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ Πατήρ;

Ἄλλ' ἔφην, ἴσως ἐρεῖς, κατὰ τὸ κεκρυμμένον, Υἱὸς καὶ τῶν ὅλων δημιουργός. Καλῶς, συνθήσομαι. Ἐρήσομαι δέ· Τὸ κεκρυμμένον εἶναι φῆς τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, καὶ τοῦτον εἶναι τὸν ὅλων δημιουργόν· πῶς οὖν ἡμῖν ἀρτίως μονουχὶ καὶ δακτύλῳ τὸ πρόσφατον καὶ τὸ ἀρτίτοκον καὶ τὸ ἐν σπαργάνοις κατέδειξας βρέφος, καὶ τοῦτο αὐτὸ καὶ Υἱὸν ὠνόμαζες Θεοῦ καὶ τὸν ὅλων δημιουργόν; Ἡ τάχα πού μεταπεποιῆσθαι νενόμικας εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον; Καὶ γράψῃ μᾶλλον σαυτόν, οὐχ ἑτέρους, ὡς τοῦτο φάναι τολμήσαντας. Ἡ εἴπερ ἐστὶ τὸ βρέφος ὁ 30 κεκρυμμένος Υἱὸς καὶ τῶν ὅλων δημιουργός, γεγέννηται δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, ὠμολόγησας οὐχ ἑκὼν Θεοτόκον σὺν

πνευστη Γραφή; Μολονότι βέβαια καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὅταν κάποτε τέθηκαν μπροστά σου τὰ προφητικὰ κείμενα, «Παιδὶ γεννήθηκε γιὰ μᾶς, καὶ μᾶς δόθηκε Υἱός»⁵⁰, εἶπες τὰ ἐξῆς περίπου γιὰ τὸ παιδὶ πού γεννήθηκε· “Εἶναι μεγάλο τὸ μυστήριον τοῦ δώρου, γιατί αὐτὸ τὸ βρέφος πού βλέπουμε, αὐτὸ τὸ ὀλοφάνερο νεογέννητο, αὐτὸ πού χρειάσθηκε σωματικὰ σπάργανα, αὐτὸ τὸ νεογέννητο σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία πού φαίνεται, εἶναι ὁ αἰώνιος Υἱός, σύμφωνα μ’ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ὁ Υἱός ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων, ὁ Υἱός πού μὲ τὴ βοήθεια τῶν δικῶν του σπαργάνων συνέσφιξε στερεὰ τὴν εὐκολοδιάλυτη κτίση”. Καὶ σὲ ἄλλα πάλι· “Γιατί καὶ τὸ βρέφος εἶναι Θεὸς ἀντεξούσιος· τόσο μόνο διαφέρει, Ἄρειε, ὅτι εἶναι ὑπεξούσιος ὁ Θεὸς Λόγος ἀπὸ τὸν Θεό”. Μὲ τὰ ὁποῖα λεγόμενά του καὶ τὸ σῶμα μὲ τὸ ὁποῖο ἐν ὠθήκε τὸ ὄνόμασε Θεό. Καὶ πάλι· “Γνωρίζουμε λοιπὸν τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ βρέφους καὶ τὴ θεότητα. Τηροῦμε τὴ μοναδικότητα τῆς υἰότητος στὴ φύση τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς θεότητος”. Νὰ λοιπὸν, καὶ πολὺ ὀλοκάθαρα, λὲς ὅτι τὸ πρόσφατο βρέφος, αὐτὸ πού φαίνεται, τὸ νεογέννητο, τὸ σπαργωμένο, εἶναι Υἱός καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων, καὶ τὸ βρέφος αὐτὸ τὸ γέννησε σὲ μᾶς ἡ ἁγία Παρθένος. Ἄρα λοιπὸν τὸν ἀναγνωρίζεις Θεὸ πού γεννήθηκε κατὰ σάρκα, καὶ αὐτὸ τὸ ἔμαθες ἀπὸ τὴ θεόπνευστη Γραφή. Γιατί ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ δημιουργὸς τῶν ὅλων, παρὰ μόνον ἐκεῖνος, ἐκεῖνος διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Πατέρας δημιούργησε τὰ πάντα;

Ἄλλὰ, ἴσως πεῖς, τὸ εἶπα σύμφωνα μὲ τὸ ὅτι ἦταν Υἱός κρυμμένος καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων. Πολὺ καλά, θὰ συμφωνήσω. Ὅμως θὰ πῶ· Αὐτὸς ὁ κρυμμένος λὲς ὅτι εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων· πῶς λοιπὸν πρόσφατα, καὶ μόνο πού δὲν μᾶς τὸ ἔδειξες μὲ τὸ δάχτυλο, τὸ πρόσφατο καὶ νεογέννητο καὶ τυλιγμένο στὰ σπάργανα βρέφος, τὸ ὀνομάζεις καὶ Υἱὸ καὶ δημιουργὸ τῶν ὅλων; Ἡ μήπως νόμισες τάχα ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μεταποιήθηκε στὴ φύση τῆς σάρκας; Καὶ μᾶλλον θὰ κατηγορήσεις τὸν ἑαυτὸ σου, καὶ ὄχι ἄλλους, ὅτι τὸλμησαν νὰ τὰ ποῦν αὐτά. Ἡ, ἐὰν τὸ βρέφος εἶναι ὁ κρυμμένος Υἱός καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων, καὶ γεννήθηκε αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, δὲν ὀμολόγησες ἄθελά σου

50. Ἦσ. 9, 6.

ἡμῖν ἀδοκῆτως αὐτήν; Ἐπεὶ πῶς βρέφος Θεὸς αὐτεξούσιος; Εἰ μὲν γὰρ οὕτω φῆς αὐτεξούσιον, ὡς ἂν νοοῖτο τυχόν και τῶν καθ' ἡμᾶς ἕκαστος, ὡς τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως πεπιστευμένος παρὰ Θεῷ (ἴσ. Θεοῦ) τὰς ἡνίας, τί τὸ ἐξαίρετον παρὰ τοὺς ἄλλους ἐν αὐτῷ; ἢ διὰ 5 ποίαν αἰτίαν, καθάπερ τι θεοπρεπὲς και ἐξαίρετον ἀληθῶς ἀξιῶμα, τὸ αὐτεξούσιον ἀνάπτει αὐτῷ; καίτοι μετὸν ἅπασιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἔχειν τε αὐτῷ (ἴσ. αὐτὸ) και ἤδη λαχοῦσιν. Εἰ δὲ δὴ σημαίνει τὸ αὐτεξούσιον ἐν τούτοις τὸ μὴ δεῖν ὑποκεῖσθαι τοῖς ἑτέρου νόμοις, εἶναι δὲ οὕτως ἐλεύθερον, ὡς ἂν και αὐτὴ τυχόν ἢ θεία νοοῖτο 10 φύσις, τίνα δὴ τρόπον ἐν τοῖς οὕτω σεπτοῖς και πρόεπουσι μόνῃ τῇ ἀνωτάτῳ φύσει τε και δόξῃ, τὸ ἀρτίτοκον βρέφος εἶναι φῆς; καίτοι παντὸς τοῦ κεκλημένου πρὸς ὑπαρξίν κατεξευγμένου Θεῷ και τὸν τῆς δουλείας ὑποτρέχοντος ζυγόν.

Ἄλλ' οἰήση τάχα που πρὸς ἅπαντά σοι ταυτὶ τὸν εἰκαῖον 15 ἐκεῖνον ἀρκέσαι λόγον, τὸν ἐπεὶ γε [ἴσ. ἐπὶ γε] τῷ δεῖν ἀλλήλαις τὰς φύσεις συνάπτεσθαι, και οὕτι που καθ' ὑπόστασιν, ἀλλ' ὡς ἐν τιμῇ μᾶλλον ἀπαρράλλακτῳ και ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας ταυτὶ γὰρ ἡμῖν αἰεὶ λέγει ἀμαθῶς "Οτι δὲ σαθραῖς και εὐδιακλάστοις ἐννοίαις ἐπερηρειασμένος, τὰ τοιαύδε λέγων, ἀλώση, δειχθήσεται και οὐκ εἰς μα- 20 κράν, παρενεγκόντος ἡμῖν τοῦ καιροῦ και πρὸς γε ταυτὶ τὸν λόγον. Συνείρει δὲ τούτοις ἕτερό ἅττα, δι' ὧν ᾤήθη δύνασθαι, και μάλα ἐμφρόνως, ὡς ἀκαλλῆ και ἀνέφικτον τὸν τῆς καθ' ἡμᾶς γεννήσεως ἀποφῆναι τρόπον. Και ἀντανίστησι μὲν ἑαυτῷ τοὺς πρὸς ἡμῶν λόγους οἶεται δὲ κατευμεγεθήσειν ῥαδίως, και οὐδὲν ὄντας ἐπιφα- 25 νεῖ [ἴσ. ἀποφανεῖν], καίτοι πρεσβεύοντας τὰληθές. Ἐφη δὲ οὕτως

[Εἰ Θεός, φησίν, ὁ Χριστός, ἐτέχθη δὲ ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς μακαρίας Μαρίας, πῶς οὐκ ἔστιν ἢ Παρθένος Θεοτόκος; Οὐδὲν κρύπτῳ τῶν παρ' αὐτῶν ἀντιθέσεων· ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας ἐραστῆς πάντα τὰ παρὰ τοῦ ψεύδους ἑαυτῷ προσλαβὼν ἀντιτίθησι]. Εἶτα 30 τὴν λύσιν ἐπιφέρειν πειραῖται, τοιαύταις τισὶν ἐννοίαις χρώμενος [Πλάττεται μὲν γὰρ, φησίν, ἐν μήτρῳ τὸ βρέφος, ἀλλ' ἕως μὲν οὕτω

μαζὶ μὲ μᾶς ἀπροσδόκητα αὐτὴν Θεοτόκο; Πῶς δηλαδὴ ἓνα βρέφος εἶναι αὐτεξούσιος Θεός; Γιατί, ἂν τὸν ὀνομάζεις αὐτεξούσιο ἔτσι ὅπως θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι καὶ ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς, ποὺ εἶναι ἐμπιστευμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰ χαλινάρια τῆς προαιρέσεως, τί τὸ ἐξαίρετο ὑπάρχει σ' αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Ἡ γιὰ ποιά αἰτία, σὰν κάποιος ποὺ ταιριάζει σὲ Θεὸ καὶ πραγματικὰ ἐξαίρετο ἀξίωμα, τοῦ ἀποδίδεις τὸ αὐτεξούσιο; ἂν καὶ βέβαια εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἔχουν αὐτὸ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς, καὶ ἤδη τὸ ἔχουν. Ἐὰν ὅμως τὸ αὐτεξούσιο σημαίνει σ' αὐτούς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσσονται στοὺς νόμους ἄλλου, καὶ εἶναι τόσο ἐλεύθερο, ὥστε νὰ θεωρεῖται τυχὸν ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ θεία φύση, μὲ ποιὸ τρόπο σ' αὐτὰ τὰ τόσο σεβαστὰ ποὺ ταιριάζουν μόνο στὴν ἀνώτατη φύση καὶ δόξα, λὲς ὅτι ἀνήκει καὶ αὐτὸ τὸ νεογέννητο βρέφος; Ἄν καὶ βέβαια καθένας ποὺ ἔρχεται στὴν ὑπαρξὴ εἶναι ὑποταγμένος στὸν Θεὸ καὶ φέρει τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας.

Ἄλλ' ἴσως νομίζεις ὅτι σὲ ὅλα αὐτὰ σοῦ εἶναι ἀρκετὸς ὁ τυχαῖος λόγος, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ ἐνώνονται μεταξύ τους οἱ φύσεις, καὶ ὄχι βέβαια ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασή τους, ἀλλὰ μὲ τιμὴ ἀπαράλλακτη καὶ ἰσότιμη ἀξία· γιατί αὐτὰ μᾶς λέγει πάντοτε μὲ τρόπο ἀμαθῆ. Ὅτι ὅμως θὰ συλληφθεῖς, λέγοντας αὐτά, νὰ στηρίζεσαι σὲ σαθρὲς καὶ εὐκολόθραυστες ἔννοιες, θὰ φανεῖ, καὶ χωρὶς νὰ μᾶς παρασύρει μακριὰ ὁ καιρὸς, καὶ σ' αὐτὸ τὸ λόγο. Συνδέει μάλιστα σ' αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα, τὰ ὅποια νόμισε ὅτι μπορεῖ, καὶ μὲ πολλὴ φρόνηση, νὰ ἀποδείξει ὡς ἄσχημο καὶ ἀδύνατο τὸν τρόπο τῆς γέννησης σύμφωνα μὲ μᾶς. Καὶ ἀντιπαραθέτει ἐναντίον μας τοὺς δικούς του λόγους, νομίζοντας ὅτι θὰ ὑπερισχῆσει εὐκολα καὶ θὰ ἀποδείξει, ὅτι δὲν εἴμαστε τίποτε, ἂν καὶ βέβαια πρεσβεύουμε τὴν ἀλήθεια. Εἶπε λοιπὸν τὰ ἑξῆς

{Ἐάν, λέγει, ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός, καὶ γεννήθηκε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῆς μακάριας Μαρίας, πῶς ἡ Παρθένος δὲν εἶναι Θεοτόκος; Δὲν κρύβω τίποτε ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις αὐτῶν· γιατί ὁ ἔραστής τῆς ἀλήθειας, ὅταν δεχθεῖ ὅλα ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὸ ψεῦδος, ἀντιπροβάλλει τὰ δικά του}. Ἐπειτα ἐπιχειρεῖ νὰ δώσει τὴν λύση, χρησιμοποιώντας κάποιες τέτοιες ἔννοιες· {Γιατί πλάθεται, λέγει, τὸ βρέφος μέσα στὴ

μεμόρφωται, ψυχὴν οὐκ ἔχει, εἰδοποιηθὲν δὲ ἤδη ψυχοῦται παρὰ Θεοῦ. Ὡσπερ οὖν ἡ γυνὴ τίκτει μὲν τὸ σῶμα, ψυχοῖ δὲ Θεός, καὶ οὐκ ἂν λέγοιτο γυνὴ ψυχοτόκος, ὅτι ἔμψυχον ἐγέννησεν, ἀνθρωποτόκος δὲ μᾶλλον, οὕτω, φησί, καὶ ἡ μακαρία Παρθένος, καὶ εἰ 5 τέτοκεν ἄνθρωπον, συμπαρελθόντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ Λόγου (ταύτη γὰρ ἐχρήσατο τῇ φωνῇ), οὐ διὰ τοῦτο Θεοτόκος].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ἐὰρ οὖν, εἰπέ μοι, διαδέβληται παρὰ σοὶ τὸ πρὸς ἡμῶν εἰρη-
10 μένον; ἄρα σοὶ δοκεῖ τοῖς οὕτως ὀρθῶς καὶ ἀκιδδήλως ἔχουσιν
ἀσυνέτως ἐπιτιμᾶν, καὶ οὐχὶ τοῦ μὴ δύνασθαι δοξάζειν ἅ κρή, τῆς
σαντοῦ διανοίας καθοριεῖς τὰ ἐγκλήματα; Οἷς γὰρ ἂν ἀπάδοι τὸ
ἀληθές, τούτοις ἂν γένοιτο, καὶ λίαν ἐτοίμως, ἐν παραδοχῇ τὸ μὴ
οὕτως ἔχον, καὶ τὸ τοῖς ἀριστοεπεῖν εἰωθόσιν ἐπιτιμᾶν εἴη ἂν οὐκ
15 ἀξήμιον· μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ ἀπόδειξις ἐναργῆς τοῦ προσκεκλί-
σθαι τῷ ψεύδει καὶ τοῦ ἐλέσθαι τιμᾶν, ἃ καὶ μισεῖν ἄμεινον, ὡς
λογισμοῦ τοῦ εἰκότος ἡμαρτηκότα. Ἀλλὰ τῶν οὕτως αἰσχρῶν
ἐννοήσας οὐδεὶς [οὐδέν], ἑαυτὸν μὲν ἔφη τῆς ἀληθείας γενέσθαι
τὸν ἔραστήν, ἡμᾶς δὲ τεκταίνεσθαι τὸ ψεῦδος αὐτῷ, καίτοι τὸ
20 χρῆμα ἔστιν ἐξ ἀντιστρόφου μᾶλλον ἰδεῖν, ὅτι τε ὀρθῶς ἔχει, καὶ
ἔστιν ἀληθές· Ὁ γὰρ τοι τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης συνήγορος
τοῖς τῆς ἀληθείας συνασπισταῖς ἀνάπτειν πειρᾶται τῆς ψευδομυ-
θίας τὸν μῶμον, τάχα που καὶ εἰς λήθην ἐληλακῶς τοῦ προφήτου
λέγοντος «Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλόν, καὶ τὸ καλὸν πο-
25 νηρὸν· οἱ τιθέντες τὸ σκότος εἰς φῶς καὶ τὸ φῶς εἰς σκότος». Πλήν
ἐκ τοῦ παροισθέντος αὐτῷ παραδείγματος, μηδὲ εἰδότα σαφῶς ὁ
λέγει, διελέγξαι πειράσομαι,

Τίκτεται μὲν γὰρ ἀπὸ σαρκὸς ἡ σὰρξ ὁμολογουμένως, ὁ δὲ γε
τῶν ὄλων δημιουργός, καθ' ὃν οἶδε τρόπον τε καὶ λόγον, ποιεῖται

μήτρα, ἀλλ' ὅσο ἀκόμα εἶναι ἀδιαμόρφωτο δὲν ἔχει ψυχὴν, ὅταν ὅμως ἀποκτήσει τὴ μορφὴν του, λαμβάνει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἡ γυναῖκα γεννᾷ βέβαια σῶμα, ἀλλὰ τοῦ δίνει ψυχὴν ὁ Θεός, καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ ἡ γυναῖκα ψυχοτόκος, ἐπειδὴ γέννησε ἔμψυχο, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνθρωποτόκος, ἔτσι, λέγει, καὶ ἡ μακάρια Παρθένος, ἂν καὶ γέννησε ἄνθρωπο, ἐπειδὴ πέρασε μέσα ἀπὸ αὐτὴν μαζὶ μ' αὐτὸν ὁ Θεὸς Λόγος (γιατὶ αὐτὴ τὴ λέξη χρησιμοποίησε), γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν δὲν εἶναι Θεότοκος}.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο.

Ἔρα λοιπὸν, πές μου, δυσφημήθηκε ἀπὸ σένα αὐτὸ πὸν λέχθηκε ἀπὸ μᾶς; Ἔραγε νομίζεις ὅτι κατηγορεῖς ἀπερίσκεπτα αὐτοὺς πὸν ἔχουν τόσο ὀρθὴ καὶ γνήσια πίστη, καὶ δὲν θὰ ἀποδώσεις τίς κατηγορίες στὴ δικὴ σου διάνοια, ἐπειδὴ δὲν μπορείς νὰ πιστέψεις αὐτὰ πὸν πρέπει; Γιατὶ σ' αὐτοὺς πὸν δὲν ταιριάζει ἡ ἀλήθεια εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεῖ ἀποδεκτό, καὶ πολὺ γρήγορα μάλιστα, αὐτὸ πὸν δὲν εἶναι ἔτσι, καὶ τὸ νὰ συνηθίζουν νὰ κατηγοροῦν αὐτοὺς πὸν μιλοῦν ἄριστα δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι χωρὶς ζημία· ἀντίθετα μάλιστα εἶναι καὶ ἀπόδειξη ὀλοκάθαρη, ὅτι κλίνουν πρὸς τὸ ψέμα, καὶ ὅτι προτιμοῦν νὰ τιμοῦν αὐτὰ πὸν εἶναι προτιμώτερο καὶ νὰ τὰ μισοῦν, ἐπειδὴ κάνουν λάθος πρὸς αὐτὸ πὸν εἶναι λογικό. Ἄλλὰ χωρὶς νὰ ἔχει κατανοήσει τίποτε ἀπὸ τὰ τόσα αἰσχρά, εἶπε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἔραστής τῆς ἀλήθειας, ἐνῶ ἐμεῖς δημιουργοῦμε τὸ ψεῦδος ἐναντίον του, ἂν καὶ βέβαια πρέπει νὰ δοῦμε τὸ πρᾶγμα ἀντίστροφα, γιατί καὶ καλῶς ἔχει, καὶ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γιατὶ ὁ συνήγορος τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης ἐπειχειρεῖ νὰ προσάψει τὴν κατηγορία τῆς ψευδολογίας στοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς ἀλήθειας, φτάνοντας νὰ ἔχει λησμονήσει ἴσως τὸν προφήτη πὸν λέγε· «Ἄλλοίμονο σ' αὐτοὺς πὸν λένε τὸ κακὸ καλὸ, καὶ τὸ καλὸ κακὸ, καὶ παρουσιάζουν τὸ σκοτάδι ὡς φῶς καὶ τὸ φῶς ὡς σκοτάδι»⁵¹. Πλὴν ὅμως, ἀπὸ τὸ παράδειγμα πὸν παρουσίασε θὰ προσπαθήσω νὰ ἀποδείξω ὅτι δὲν γνωρίζει καθαρὰ αὐτὸ πὸν λέγει.

Κατὰ κοινὴ βέβαια ὁμολογία ἡ σάρκα γεννιέται ἀπὸ σάρκα, ἐνῶ ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων παρέχει τὴν ψυχὴν σύμφωνα μὲ τὸν

μεμόρφωται, ψυχὴν οὐκ ἔχει, εἰδοποιηθὲν δὲ ἤδη ψυχούται παρὰ Θεοῦ. Ὡσπερ οὖν ἡ γυνὴ τίκτει μὲν τὸ σῶμα, ψυχοῖ δὲ Θεός, καὶ οὐκ ἂν λέγοιτο γυνὴ ψυχοτόκος, ὅτι ἔμψυχον ἐγέννησεν, ἀνθρωποτόκος δὲ μᾶλλον, οὕτω, φησί, καὶ ἡ μακαρία Παρθένος, καὶ εἰ 5 τέτοκεν ἄνθρωπον, συμπαρελθόντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ Λόγου (ταύτη γὰρ ἐχρήσατο τῇ φωνῇ), οὐ διὰ τοῦτο Θεοτόκος].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ἐὰρ οὖν, εἰπέ μοι, διαδέβληται παρὰ σοὶ τὸ πρὸς ἡμῶν εἰρη-
10 μένον; ἄρα σοὶ δοκεῖ τοῖς οὕτως ὀρθῶς καὶ ἀκιδήλως ἔχουσιν
ἀσυνέτως ἐπιτιμῶν, καὶ οὐχὶ τοῦ μὴ δύνασθαι δοξάζειν αἱ χρεῖ, τῆς
σαντοῦ διανοίας καθοριεῖς τὰ ἐγκλήματα; Οἷς γὰρ ἂν ἀπάδοι τὸ
ἀληθές, τούτοις ἂν γένοιτο, καὶ λίαν ἐτοίμως, ἐν παραδοχῇ τὸ μὴ
οὕτως ἔχον, καὶ τὸ τοῖς ἀριστοεπεῖν εἰωθόσιν ἐπιτιμῶν εἶη ἂν οὐκ
15 ἀζήμιον· μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ ἀπόδειξις ἐναργῆς τοῦ προσκεκλί-
σθαι τῷ ψεύδει καὶ τοῦ ἐλέσθαι τιμῶν, αἱ καὶ μισεῖν ἄμεινον, ὡς
λογισμοῦ τοῦ εἰκότος ἡμαρτηκότα. Ἀλλὰ τῶν οὕτως αἰσχροῶν
ἐννοήσας οὐδεὶς [οὐδέν], ἑαυτὸν μὲν ἔφη τῆς ἀληθείας γενέσθαι
τὸν ἐραστήν, ἡμᾶς δὲ τεκταίνεσθαι τὸ ψεῦδος αὐτῷ, καίτοι τὸ
20 χρῆμα ἔστιν ἐξ ἀντιστρόφου μᾶλλον ἰδεῖν, ὅτι τε ὀρθῶς ἔχει, καὶ
ἔστιν ἀληθές· Ὁ γὰρ τοι τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης συνήγορος
τοῖς τῆς ἀληθείας συνασπισταῖς ἀνάπτειν πειράται τῆς ψευδομυ-
θίας τὸν μῶμον, τάχα που καὶ εἰς λήθην ἐληλακῶς τοῦ προφήτου
λέγοντος «Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλόν, καὶ τὸ καλὸν πο-
25 νηρὸν· οἱ τιθέντες τὸ σκότος εἰς φῶς καὶ τὸ φῶς εἰς σκότος». Πλὴν
ἐκ τοῦ παροισθέντος αὐτῷ παραδείγματος, μηδὲ εἰδότα σαφῶς ὁ
λέγει, διελέγξαι πειράσομαι,

Τίκτεται μὲν γὰρ ἀπὸ σαρκὸς ἢ σὰρξ ὁμολογουμένως, ὁ δὲ γε
τῶν ὄλων δημιουργός, καθ' ὃν οἶδε τρόπον τε καὶ λόγον, ποιεῖται

μήτρα, ἀλλ' ὅσο ἀκόμα εἶναι ἀδιαμόρφωτο δὲν ἔχει ψυχὴν, ὅταν ὅμως ἀποκτήσει τὴ μορφὴν του, λαμβάνει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν. "Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἡ γυναῖκα γεννᾷ βέβαια σῶμα, ἀλλὰ τοῦ δίνει ψυχὴν ὁ Θεός, καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ ἡ γυναῖκα ψυχοτόκος, ἐπειδὴ γέννησε ἔμψυχο, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνθρωποτόκος, ἔτσι, λέγει, καὶ ἡ μακάρια Παρθένος, ἂν καὶ γέννησε ἀνθρωπο, ἐπειδὴ πέρασε μέσα ἀπὸ αὐτὴν μαζί μ' αὐτὸν ὁ Θεὸς Λόγος (γιατὶ αὐτὴ τὴ λέξη χρησιμοποίησε), γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν δὲν εἶναι Θεότοκος}.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 4ο.

᾽Αρα λοιπὸν, πές μου, δυσφημήθηκε ἀπὸ σένα αὐτὸ ποὺ λέχθηκε ἀπὸ μᾶς; ᾽Αραγε νομίζεις ὅτι κατηγορεῖς ἀπερίσκεπτα αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τόσο ὀρθὴ καὶ γνήσια πίστη, καὶ δὲν θὰ ἀποδώσεις τίς κατηγορίες στὴ δική σου διάνοια, ἐπειδὴ δὲν μπορείς νὰ πιστέψεις αὐτὰ ποὺ πρέπει; Γιατὶ σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ταιριάζει ἡ ἀλήθεια εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεῖ ἀποδεκτό, καὶ πολὺ γρήγορα μάλιστα, αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἔτσι, καὶ τὸ νὰ συνηθίζουν νὰ κατηγοροῦν αὐτοὺς ποὺ μιλοῦν ἄριστα δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι χωρὶς ζημίαν· ἀντίθετα μάλιστα εἶναι καὶ ἀπόδειξη ὀλοκάθαρα, ὅτι κλίνουν πρὸς τὸ ψέμα, καὶ ὅτι προτιμοῦν νὰ τιμοῦν αὐτὰ ποὺ εἶναι προτιμώτερο καὶ νὰ τὰ μισοῦν, ἐπειδὴ κάνουν λάθος πρὸς αὐτὸ ποὺ εἶναι λογικό. ᾽Αλλὰ χωρὶς νὰ ἔχει κατανοήσει τίποτε ἀπὸ τὰ τόσα αἰσχρά, εἶπε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἐραστής τῆς ἀλήθειας, ἐνῶ ἔμεῖς δημιουργοῦμε τὸ ψεῦδος ἐναντίον του, ἂν καὶ βέβαια πρέπει νὰ δοῦμε τὸ πρᾶγμα ἀντίστροφα, γιατί καὶ καλῶς ἔχει, καὶ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γιατὶ ὁ συνήγορος τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης ἐπιχειρεῖ νὰ προσάψει τὴν κατηγορία τῆς ψευδολογίας στοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς ἀλήθειας, φτάνοντας νὰ ἔχει λησμονήσει ἴσως τὸν προφήτη ποὺ λέγε· «Ἄλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ λένε τὸ κακὸ καλόν, καὶ τὸ καλὸ κακόν, καὶ παρουσιάζουν τὸ σκοτάδι ὡς φῶς καὶ τὸ φῶς ὡς σκοτάδι»⁵¹. Πλὴν ὅμως, ἀπὸ τὸ παράδειγμα ποὺ παρουσίασε θὰ προσπαθήσω νὰ ἀποδείξω ὅτι δὲν γνωρίζει καθαρὰ αὐτὸ ποὺ λέγει.

Κατὰ κοινὴ βέβαια ὁμολογία ἡ σάρκα γεννιέται ἀπὸ σάρκα, ἐνῶ ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων παρέχει τὴν ψυχὴν σύμφωνα μὲ τὸν

τὴν ψύχωσιν· ἀλλ' ἡ τεκοῦσα γυνή, καίτοι μόνης οὔσα πηγὴ τῆς
 σαρκός, ἄνθρωπον ὄλον ἀποτεκεῖν πιστεύεται, τὸν ἐκ ψυχῆς δὴ
 λέγω καὶ σώματος, καίτοι πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ὑπαρξιν τῶν παρ'
 ἑαυτῆς συνεισενεγκοῦσα μηδέν· ὁ δέ γε ἄνθρωπον εἰπὼν, συνεσή-
 5 μινέ που πάντως τῷ σώματι τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ ψυχὴν. Ὡσπερ
 οὖν ἡ γυνή, καίτοι τεκοῦσα τὸ σῶμα μόνον, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώ-
 ματος ἀποτίκτειν λέγεται, διαλυμανεῖται δὲ τοῦτο τοῖς τῆς ψυχῆς
 λόγοις οὐδέν, ὡς σάρκα τὴν ἀπὸ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως λαμβανούσης
 ἀρχὴν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μακαρίας Παρθένου· εἰ γὰρ καὶ μήτηρ
 10 ἐστὶ τῆς ἁγίας σαρκός, ἀλλ' οὖν ἐκτέτοκεν ἐνωθέντα αὐτῇ κατὰ
 ἀλήθειαν τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον· κἂν εἴ τις λέγῃ Θεοτόκον αὐ-
 τήν, οὐχὶ δὴ που πάντως καθοριεῖ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸ νεώτερον,
 οὔτε μὴν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν πεποιῆσθαι τὴν σάρκα·
 συνήσει δὲ μᾶλλον τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον· καὶ δὴ καὶ θαυμά-
 15 σασ τὸ χρῆμα, ἐρεῖ· «Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καὶ ἐφοθή-
 θην· Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καὶ ἐξέστην». Ἄλλ' ὁ πάν-
 σοφος ἡμῖν καὶ ἀγχίνους ἐξηγητῆς τὴν τοῦ παραδείγματος δύνα-
 μιν νενοηκώς [Οὕτω, φησί, καὶ ἡ ἁγία Παρθένος, καὶ εἰ τέτοκεν
 ἄνθρωπον, συμπαρελθόντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' οὐ διὰ
 20 τοῦτο Θεοτόκος οὐ γὰρ παρὰ τῆς μακαρίας Παρθένου τὸ ἀξίωμα
 Λόγου, ἀλλ' ἦν φύσει Θεός]. Τὸ μὲν οὖν συμπαρελθεῖν τῇ σαρκὶ
 τὸν Λόγον, ὃ τί ποτέ ἐστιν, αὐτὸς ἂν εἰδείῃ καὶ μόνος ἄγαμαι δὲ
 σφόδρα τῆς οὕτω λεπτῆς ἀκριβείας αὐτῷ. Ἠνώσθαι μὲν γὰρ τῇ
 σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ὁ τῆς ἀληθείας πρε-
 25 σβεύει λόγος, ὁ δὲ] συμπαρελθεῖν, οὐκ οἶδ' ὃ τι λέγων, διαβεβαι-
 οῦται συχνῶς

Εἶτα περὶ φύσεως ἡμῖν καὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τοῦ
 παντὸς προκειμένου λόγου καὶ διερευνῶν σπουδάζοντος, οὐχ ὃ τί
 ποτέ ἐστι καὶ τὴν ἀξίαν ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, ἀλλ' εἰ γέγονεν οἰκονο-
 30 μικῶς ἄνθρωπος, ἰδίαν ποιησάμενος σάρκα τὴν ἐκ γυναικός, εἰς

τρόπο καὶ τὸ λόγο πού αὐτὸς γνωρίζει. Ὁμως ἡ γυναῖκα πού γέννησε, ἂν καὶ εἶναι μόνη πηγὴ τῆς σαρκας, πιστεύεται ὅτι γέννησε ὀλοκληρωμένο ἄνθρωπο, ἐννοῶ τὸν ἀποτελούμενο ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, μολονὸτι δὲν πρόσφερε τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού λέγει ἄνθρωπο, ὑποδηλώνει ὅπωςδῆποτε συγχρόνως καὶ τὴν ψυχὴ πού ἐνώθηκε σ' αὐτὸν μὲ τὸ σῶμα. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἡ γυναῖκα, ἂν καὶ γέννησε μόνο σῶμα, λέγεται ὅτι γεννᾷ αὐτὸν πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ αὐτὸ δὲν βλάπτεται καθόλου ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς ψυχῆς, γιατί ἡ σάρκα λαμβάνει τὴν ἀρχὴ της ἀπὸ τὴ δική της ὑπαρξὴ, ἔτσι καὶ στὴν περιπτώση τῆς μακάριος Παρθένου· γιατί, ἂν καὶ εἶναι μητέρα τῆς ἁγίας σαρκας, ὅμως γέννησε τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνώθηκε πραγματικᾶ μὲ αὐτήν. Καὶ ἂν κάποιος τὴν ὀνομάζει Θεοτόκο, δὲν καθορίζει ὅπωςδῆποτε τὸ νεώτερο τοῦ Θεοῦ Λόγου, οὔτε βέβαια ὅτι τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεώς του τὴν προξένησε ἡ σάρκα, ἀλλὰ θὰ κατανοήσει μᾶλλον τὸν τρόπο τῆς θείας οἰκονομίας, καὶ μάλιστα, ἀφοῦ θαυμάσει τὸ γεγονός, θὰ πεῖ· «Κύριε, ἄκουσα τὴ φωνή σου καὶ φοβήθηκα. Κύριε, κατανόησα τὰ ἔργα σου καὶ κυριεύθηκα ἀπὸ ἐκπληξῆ»⁵². Ὁμως ὁ δικός μας πάνσοφος καὶ εὔστροφος στὸ νοῦ ἐξηγητῆς, ἀφοῦ κατανόησε τὴ σημασία τοῦ παραδείγματος, [Ἔτσι, λέγει, καὶ ἡ ἁγία Παρθένος, ἂν καὶ γέννησε ἄνθρωπο, μαζί μὲ τὸν ὁποῖο πέρασε συγχρόνως καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἕξαιτίας αὐτοῦ δὲν λέγεται Θεοτόκος. Γιατί τὸ ἀξίωμα τοῦ Λόγου δὲν τὸ ἔλαβε ἀπὸ τὴ μακάριος Παρθένος, ἀλλὰ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεός]. Τὸ ὅτι λοιπὸν ὁ Λόγος πέρασε ἀπὸ αὐτήν μαζί μὲ τὴ σάρκα, τί ἀκριβῶς σημαίνει αὐτό, τὸ γνωρίζει μόνος αὐτός, ἀλλ' ὅμως θαυμάζω ὑπερβολικᾶ τὴν τόσο λεπτὴ ἀκρίβεια αὐτοῦ. Γιατί ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας πρεσβεύει, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνώθηκε μὲ τὴ σάρκα σὲ μία ὑπόστασι, ἐνῶ αὐτὸς διαβεβαιώνει συχνᾶ ὅτι πέρασε μαζί μὲ τὴ σάρκα, χωρὶς νὰ ξέρω τί ἐννοεῖ.

Ἔπειτα, ἐνῶ γίνεται λόγος γιὰ τὴ φύση καὶ τὴν ἔνωσι σὲ μιᾶ ὑπόστασι, προσπαθώντας νὰ ἐρευνήσῃ, ὄχι τί ἀκριβῶς εἶναι ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἂν ἔγινε κατ' οἰκονομία

52. Ἀββακ. 3, 1.

ἕτερα μεθιστάς ἀλλοκότως τὸ ζητούμενον, Οὐ παρὰ τῆς ἁγίας Παρθένου, φησί, τὸ ἀξίωμα τῷ Λόγῳ, ἀλλ' ἦν φύσει Θεός· καίτοι πῶς οὐχ ἕτερόν τι καὶ ἕτερον ἑναργῶς ἀξίωμα τε καὶ φύσις; Ἀλλ' οὐ πολλὸς ἄγαν τοῖς ἐν τε τούτοις [ἴσ' τῆς ἐν γε τούτοις] ἡμῖν ἰσχυρο-
5 μυθίας ὁ λόγος. Τὸ δ' οὖν ἐφεξῆς ἀναγκαῖον ἰδεῖν. Ἐπιτειχίζει γάρ τι καὶ ἕτερον τοῖς πρὸς ἡμῶν λεγομένοις, ὡς γοῦν οἶεται πού, καὶ δυσδιάφυκτον κομιδῇ καὶ ἀποχρώντως ἔχον εἰς γε τὸ δύνα-
σθαι, καὶ μάλα νεανικῶς, ἄθλον εἰκαῖον ἡμῖν τὴν ἐκ γυναικὸς ἀποφῆναι γέννησιν τοῦ Ἐμμανουήλ. Φησί δὲ οὕτω πάλιν·

10 [Ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς προκηρύττεται παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὅτι πλησθήσεται τὸ βρέφος Πνεύματος ἁγίου ἐτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἔχων, οὕτως ὁ μακά-
ριος Βαπτιστῆς ἀπεικτετο. Τί οὖν; καλεῖς τὴν Ἐλισάβετ Πνευ-
ματοτόκον; Ἐνταῦθα τὸν νοῦν συνάγαγε· κἄν τινες ὥσιν ἐν ὑμῖν
15 πρὸς τὰ λεγόμενα ξενιζόμενοι, σύγγνωτε τῆς ἀπειρίας αὐτοῖς].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Καὶ τίς τῶν τοιούτων ἐπακούσας λόγων οὐκ εὐθύς ἐρεῖ τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, «Ὁ γὰρ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει, τοῦ συντελεῖν ἄνομα καὶ λαλεῖν
20 πρὸς Κύριον πλάνησιν»; Πλάνησις γὰρ ὁμολογουμένως καὶ ἕτε-
ρον οὐδέν, τὸ ψυχραῖς οὕτω καὶ μειρακιώδεσιν ἐννοίαις, ὡς ἀλη-
θέσιν, ἐπιθαρσεῖν. Τῆς μὲν οὖν ἡμερότητος κατατεθήποι τις ἂν αὐτόν, καὶ συγγνώμης γὰρ καὶ φιλανθρωπίας ἀξιοῦσθαι δεῖν ἔφη
τοῖς τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων τὴν ἐμπειρίαν οὐκ ἔχοντας. Ἀλλ' ἦν
25 τοῦτο καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τριπόθητον, εἰ συνέβη, μᾶλλον δὲ καὶ ἅπασι
τοῖς τελοῦσιν ἐν Χριστιανοῖς μοχθηρῶν γὰρ οὕτω καὶ διεστραμ-
μένων ἀπαλλάττεσθαι λόγων, πῶς οὐχ ἅπασι δι' εὐχῆς; Πλὴν ἐκεῖνό φαμεν· Τέτοκε μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἡ Ἐλισάβετ τῷ ἁγίῳ

ἄνθρωπος, κάνοντας δική του τὴ σάρκα πού ἔλαβε ἀπὸ τὴ γυναίκα, μεταθέτοντας κατὰ τρόπο ἀλλόκοτο τὸ ζητούμενο σὲ ἄλλα, Δὲν τὸ ἔλαβε, λέγει, τὸ ἀξίωμα τοῦ Λόγου ἀπὸ τὴν ἀγία Παρθένο, ἀλλὰ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεός, ἂν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι ὀλοκάθαρα κάτι ἄλλο τὸ ἀξίωμα καὶ κάτι ἄλλο ἢ φύση; Ἀλλὰ δὲν θὰ γίνει πάρα πολὺ λεπτομερῆς λόγος γιὰ αὐτὰ. Ὅμως εἶναι ἀναγκαῖο νὰ δοῦμε τὰ παρακάτω. Γιατὶ ἀντιπαραθέτει καὶ κάτι ἄλλο στὰ λεγόμενα ἀπὸ μᾶς, ὅτι δηλαδή νομίζει πῶς εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ τὸ ἀποφύγουμε, καὶ εἶναι ἀναγκαῖο τὸ νὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε, καὶ μάλιστα μὲ πολὺ σθένος, ὅτι ἦταν ἄσκοπος ἄθλος ἢ γέννηση τοῦ Ἐμμανουήλ ἀπὸ τὴ γυναίκα. Λέγει λοιπὸν πάλι τὰ ἑξῆς:

{Ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς προαναγγέλλεται ἀπὸ τοὺς ἅγιους ἀγγέλους, ὅτι τὸ βρέφος θὰ γεμίσει ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐνῶ ἀκόμα θὰ βρίσκεται στὴν κοιλία τῆς μητέρας του. Ἔτσι ὁ μακάριος Βαπτιστὴς γεννήθηκε ἔχοντας ἅγιο Πνεῦμα⁵³. Τί λοιπόν; Ἀποκαλεῖς τὴν Ἐλισάβετ Πνευματοτόκο; Συγκέντρωσε ἐδῶ τὸ νοῦ σου. Καὶ ἂν ὑπάρχουν ἀνάμεσά μας κάποιοι πού νοιώθουν ἐκπληξη, συγχωρῆστε τους τὴν ἀπειρία}.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο.

Καὶ ποιὸς πού θὰ ἀκούσει τὰ λόγια αὐτὰ δὲν θὰ πεῖ ἀμέσως αὐτὰ πού εἶπε ὁ προφήτης; «Γιατὶ ὁ ἀνόητος θὰ πεῖ ἀνοησίες, καὶ ἡ καρδιά του θὰ κάνει μάταιες σκέψεις, γιὰ νὰ κάνει παρανομίες καὶ νὰ λέγει γιὰ τὸν Κύριο διδασκαλίες πλανεμένες»⁵⁴. Γιατὶ ὁμολογημένως εἶναι πλάνη, καὶ τίποτε ἄλλο, τὸ νὰ παίρνει τὸ θάρρος νὰ ἔκτομίζει τόσο ἀνόητες καὶ παιδαριώδεις σκέψεις ὡς ἀληθινές. Γιὰ τὴν ἠπιότητά του λοιπὸν θὰ μποροῦσε βέβαια νὰ τὸν θαυμάσει κανεὶς. Γιατὶ εἶπε ὅτι πρέπει νὰ συγχωροῦνται καὶ νὰ καθίστανται ἄξιοι φιλανθρωπίας αὐτοὶ πού δὲν γνωρίζουν τοὺς λόγους του. Ἀλλὰ καὶ σὲ μᾶς αὐτὸ θὰ ἦταν πολυπόθητο, ἐὰν συναΐδαινε, ἢ καλύτερα καὶ σὲ ὅλους ἐκείνους πού εἶναι Χριστιανοί. Γιατὶ πῶς δὲν θὰ ἦταν εὐχὴ ὅλων νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τόσο ἔλεινους καὶ διεστραμμένους λόγους; Ἀλλ' ὅμως λέμε ἐκεῖνο· Πράγματι γέννησε κατὰ κοινὴ ὁμολο-

54. Ἦσ. 32, 6.

Πνεύματι κεχρισμένον ἐν μήτρα τὸν μακάριον Βαπτιστήν, ἀλλ' εἰ μὲν εἴρηται που παρὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα γέγονε σὰρξ, ὀρθῶς ἂν ἔφης ὀνιάζεσθαι δεῖν πρὸς ἡμῶν Πνευματοτόκον αὐτήν· εἰ δὲ ψιλῇ καὶ μόνῃ λέγεται τὸ τεχθὲν τετιμηῆσθαι 5 χρίσει, τί τὸ τῆς σαρκώσεως χρῆμα παρισσοῦν ἀξιοῖς τῇ κατὰ μέθεξιν χάριτι; Οὐ γὰρ ἐστὶ ταυτόν, σάρκα τε εἶπεῖν γενέσθαι τὸν Λόγον, καὶ ὅτι κέχρισται τις διὰ τοῦ Πνεύματος πνεύματι προφητικῶ. Περὶ μὲν γὰρ τῆς ἁγίας Παρθένου γέγραπται: «Ἴδου ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν», καὶ τόκος ὠνόμασται καὶ μὴν καὶ 10 Ἐμμανουήλ ὁ τεχθεὶς, ὃ ἐστὶ μεθρημενευόμενον, «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», περὶ δὲ γε τῆς Ἐλισάβετ, ὅτι γεννήσει υἱόν, ὃς προελεύσεται μὲν ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ, προπορεύσεται δὲ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἐτομιάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ.

Οὐκοῦν ἥκιστα μὲν εἶη ἂν Πνευματοτόκος ἡ Ἐλισάβετ, ἐκτέ- 15 τοκε γὰρ προφήτην Ὑψίστου, Θεοτόκος γέ μιν ἀληθῶς ἡ ἁγία Παρθένος, ὅτι Θεὸν ἐνωθέντα σαρκὶ τέτοκε σαρκικῶς, τουτέστι κατὰ σάρκα Ἐπειδὴ γὰρ ἄνθρωπος ἡ τεκοῦσά ἐστι, ταύτη τοι, καὶ μάλα ἐμφρόνως, τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον ἀνθρωπίνως πεπράχθαι φαμέν. Ἦν γὰρ οὕτω, καὶ οὐχ ἑτέρως, δύνασθαι καθ' ἡμᾶς 20 γενέσθαι τὸν ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν, οὐ τοῦ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὀλιγορήσαντα· πόθεν; μεμενηκότα δὲ μᾶλλον ὅπερ ἦν τε καὶ ἐστὶ καὶ ἔσται· τροπῆς γὰρ ἀμείνων ἡ θεία τέ ἐστι καὶ ὑπερτάτη φύσις Ὅρθά μὲν οὖν ὅτι φρονεῖν εἰθίσμεθα, Θεὸν γεγενῆσθαι κατὰ σάρκα ἐπὶ σωτηρία τῶν ὅλων, διαβεβαιούμενοι, μεμαρτύρηκεν ἡ 25 θεόπνευστος Γραφή. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς νεωτέροις αὐτοῦ δόγμασι τὴν ἀλήθειαν καὶ αὐτὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως ἀντεξάξει τὸ σύμβολον, ὃ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος φωταγωγίας οἱ κατὰ καιροὺς ἐν τῇ Νικαέων συνεγηγερομένοι Πατέρες ὠρίσαντο, δεδιῶς μὴ ἄρα πῶς ὑγιᾶ τὴν πίστιν διασώσαιντό τινες, ταῖς ἐκείνων φωναῖς παι- 30 δαγωγούμενοι πρὸς ἀλήθειαν, πειροῦνται συκοφαντεῖν καὶ τῶν λέξε-

55. Λουκᾶ 1, 31.

56. Ὁπ. π. 1, 17.

γία ἡ Ἐλισάβετ τὸν μακάριο Βαπτιστὴ πού εἶχε χρισθεῖ με ἅγιο Πνεῦμα στή μήτρα της. Ἀλλά, ἐὰν ἔχει εἰπωθεῖ κάπου ἀπὸ τῆ θεόπνευστη Γραφή ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα ἔγινε σάρκα, σωστὰ θὰ μπορούσες νὰ πεῖς ὅτι πρέπει αὐτὴ νὰ ὀνομάζεται ἀπὸ ἐμᾶς Πνευματοτόκος, ἐφόσον ὅμως λέγεται, ὅτι αὐτὸ πού γεννήθηκε μόνο με ἀπλή χρίση, γιατί ἀξιῶνεις τὸ γεγονός τῆς σάρκωσης νὰ ἐξισώνεται με τὴ κατὰ μέθεξιν χάρις; Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ νὰ λέμε ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα, καὶ ὅτι κάποιος χρίσθηκε διὰ τοῦ Πνεύματος με πνεῦμα προφητικό. Καθόσον γιὰ τὴν ἁγία Παρθένο ἔχει γραφεῖ: «Νά, ἡ Παρθένος θὰ μείνει ἔγκυος καὶ θὰ γεννήσει Υἱό»⁵⁵, καὶ αὐτὸς πού γεννήθηκε ὀνομάσθηκε καὶ τοκετός, καὶ Ἐμμανουήλ, τὸ ὁποῖο ἐρμηνευόμενο σημαίνει, “Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας”, ἐνῶ γιὰ τὴν Ἐλισάβετ λέχθηκε ὅτι θὰ γεννήσει υἱό, ὁ ὁποῖος θὰ ἔρθει με τὸ πνεῦμα καὶ τὴ δύναμη τοῦ Ἡλιοῦ⁵⁶, καὶ θὰ προπορευθεῖ πρὶν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ ἐτοιμάσει τοὺς δρόμους του⁵⁷.

Ἄρα λοιπὸν ἡ Ἐλισάβετ ἐλάχιστα θὰ μπορούσε νὰ εἶναι Πνευματοτόκος, γιατί γέννησε προφήτη τοῦ Ὑψίστου, ἐνῶ ἡ ἁγία Παρθένος εἶναι πραγματικὰ Θεοτόκος, γιατί γέννησε σαρκικὰ Θεὸ πού ἐνώθηκε με σάρκα, δηλαδή κατὰ σάρκα. Ἐπειδὴ δηλαδή αὐτὴ πού τὸν γέννησε ἦταν ἄνθρωπος, γι’ αὐτὸ ἀκριβῶς, καὶ πολὺ λογικὰ, λέμε ὅτι ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως ἔγινε ἀνθρώπινα. Γιατὶ μόνο ἔτσι, καὶ ὄχι με ἄλλο τρόπο, μπορούσε νὰ ἔρθει σὲ μᾶς αὐτὸς πού εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε φύση, χωρὶς νὰ παύσει νὰ εἶναι αὐτὸ πού εἶναι. Πῶς; Ἐμεινε μᾶλλον αὐτὸ πού ἦταν καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι. Γιατὶ ἡ θεία καὶ ὑπέριστατη φύση βρῖσκεται πάνω ἀπὸ κάθε μεταβολή. Ὅτι βέβαια συνηθίσαμε σωστὰ νὰ πιστεύουμε καὶ νὰ ὑποστηρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς γεννήθηκε κατὰ σάρκα γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων, τὸ διαβεβαιώνει ἡ θεόπνευστη Γραφή. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν ἀλήθεια με τὰ νεώτατα δόγματα τὴν ἐκθέτει καὶ τὸ ἴδιο τὸ Σύμβολο τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως, τὸ ὁποῖο συνέταξαν με τὸν φωτισμὸ τοῦ Πνεύματος οἱ Πατέρες πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ στή Νίκαια, φοβούμενος (ὁ Νεστόριος) μήπως κάποιοι διασώσουν ὑγιῆ τὴν πίστη καθοδηγούμενοι στὴν ἀλήθεια με τὴ διδασκαλία ἐκείνων, προσπαθεῖ νὰ συκοφαντεῖ, καὶ

57. Λουκᾶ 1, 77.

ων ἐναλλάττει τὴν ἀπόδοσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τῶν ἐννοιῶν τὴν δύναμιν παρασημαίνειν ἀποτολμᾷ. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἐπὶ μέσης ἐκκλησίας θεβήλοις ἐχρήτο καινοφωνίας, ἀνὴρ τις τῶν ἄγαν ἐπεικῶν, καὶ τελῶν μὲν ἐν λαϊκοῖς ἔτι, πλὴν οὐκ ἀθαύμαστον συναγηγεργῶς 5 ἐν ἑαυτῷ τὴν παιδείουσιν, θερμῷ τε καὶ φιλοθέῳ κεκίνηται ζήλῳ καὶ τορὸν τι κεκραγῶς, αὐτὸν ἔφη τὸν προαιώνιον Λόγον καὶ δευτέραν ὑπομεῖναι γέννησιν, δῆλον δέ, ὅτι τὴν κατὰ σάρκα καὶ ἐκ γυναικὸς θορυβούντων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν δήμων, καὶ τῶν μὲν πλείστων καὶ συνετῶν οὐ μετρίως αὐτὸν ἐπαίνοισι τετιμηκότων, ὡς εὐ-
10 σεβῆ τε καὶ συνετώτατον καὶ τῆς τῶν δογμάτων ὀρθότητος οὐκ ἠμοιορηκότα, λελυττηκότων γε μὴν κατ' αὐτοῦ τῶν ἄλλων, διαλαβὼν αὐτός, ἀποδέχεται μὲν εὐθύς ἐκείνους, οὓς τὰ ἑαυτοῦ διδάσκων ἀπολώλεκεν, ἐπιθήγει δὲ τὴν γλῶτταν αὐτῷ τε τῷ μὴ ἀνασχομένῳ τὰ αὐτοῦ καὶ μὴν καὶ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, οἱ τὸν εὐσεβῆ
15 τῆς πίστεως ὄρον ἡμῖν τεθεσμοθετήκασι, ἦν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλιῆ τε καὶ θεδαίαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον.

[Χαίρω γάρ, ἔφη, τὸν ὑμέτερον θεασάμενος ζῆλον. Αὐτόθεν ἐστὶ σαφῆς τῆς τῶν λεχθέντων (ἴσ. σαφῆς τῶν λεχθέντων) ὑπὸ τῆς τοῦ δειλαίου μιαρίας ὁ ἔλεγχος ὧν γὰρ δύο γεννήσεις, τούτων
20 δύο υἱοί· ἡ δὲ Ἐκκλησία ἓνα οἶδεν Υἱόν, τὸν Δεσπότην Χριστόν].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5:

Ἀνοητότατα μὲν οὖν τὸν τῶν ἐπὶ τούτοις ἐννοιῶν ὄρον ἐξηνέγκατο, λέγων [Ὡν γὰρ δύο γεννήσεις, τούτων καὶ δύο υἱοί]. Ἰσχυρομυθίας γε μὴν τῆς ἓν γε τούτοις ἀφόμενοι, τέως πρὸς τὸν τοῦ λό-
25 γου σκοπὸν τὰ ἐξ ἀκριβοῦς ἐρεῦνης, φέρε δὴ, φέρε συλλέγωμεν. Οὐκοῦν ἀπαράδεκτον [ἴσ. εἰ δύο εἶναι γεννήσεις, ἀπαράδεκτον] ἐποιήσατο, χρῆναι δὲ φησι μίαν ὁμολογεῖσθαι πρὸς ἡμῶν, ἵνα μὴ δύο νοῶμεν υἱούς ὡς ὃν ἐπάναγκες, εἰ δύο πάντως οἱ ἀποτάξεις εἶεν, δύο καὶ υἱοὺς εἰσφέρεισθαι· διδασκέτω παρελθάν, ποίαν ἄρα
30 τῶν γεννήσεων παραδέξεται, τὴν προαιώνιον τε καὶ ἐκ Πατρός,

ἀλλάζοντας τὴ σημασία τῶν λέξεων, καὶ τολμώντας νὰ παραποιήσῃ ἀκόμα καὶ τὸ νόημα τῶν ἐννοιῶν. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸς στὸ μέσον τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποίησε βέβηλες καινούργιες διδασκαλίες, ἀποποιῶν ἀνδρᾶς ἀπὸ τοὺς πολὺ ἐπιεικεῖς, καὶ ἐνῶ ἀκόμα ἦταν λαϊκός, ἀλλὰ μὲ θαυμάσια παιδεία, κινούμενος ἀπὸ θερμὸ καὶ εὐσεβῆ ζῆλο, μὲ ἀπόλυτα σαφῆ διατύπωση διακήρυξε ὅτι αὐτὸς ὁ προαιώνιος Λόγος εἶχε ὑπομείνει καὶ δευτέρη γέννηση, δηλαδὴ τὴν κατὰ σάρκα, καὶ ἀπὸ γυναίκα. Ἐπειδὴ ὁμως θορυβοῦσαν τὰ πλήθη μ' αὐτά, καὶ οἱ περισσότεροὶ καὶ συνετοὶ τὸν τιμοῦσαν μὲ μεγάλους ἐπαίνους ὡς εὐσεβῆ καὶ συνετώτατο καὶ γνώστη τῆς ὀρθότητος τῶν δογμάτων, ἐνῶ οἱ ἄλλοι φέρονταν μὲ λύσσα ἐναντίον του, αὐτὸς παίρνοντας τὸ λόγο, συμφώνησε βέβαια μὲ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους μὲ τὴ δική του διδασκαλία τοὺς ὀδηγοῦσε στὴν ἀπώλεια, ἀκόνησε ὁμως τὴ γλώσσα του ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δὲν ἀνέχονταν αὐτὰ ποὺ ἔλεγε, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν ἁγίων Πατέρων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν θεσμοθετήσει τὸν εὐσεβῆ ὄρο τῆς πίστεως, τὴν ὁποία ἔχουμε ὡς ἄγκυρα τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ καὶ στερεά, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ⁵⁸.

{Γιατὶ εἶπε· Χαίρομαι βλέποντας τὸν ζῆλο σας. Ἀπὸ αὐτὰ γίνεται ὀλοφάνερος ὁ ἔλεγχος αὐτῶν ποὺ εἰπώθηκαν ἀπὸ τὴ βδελυρότητα τοῦ ἀθλίου. Γιατὶ ἐκείνων ποὺ ὑπάρχουν δύο γεννήσεις, αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ δύο υἱοί· ἢ Ἐκκλησία ὁμως γνωρίζει ἓνα Υἱό, τὸν Δεσπότη Χριστό}.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο.

Τὸν ὄρο λοιπὸν τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν τὸν ἐξέφρασε πάρα πολὺ ἀνόητα, λέγοντας· {Ἐκείνων ποὺ ὑπάρχουν δύο γεννήσεις, αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ δύο υἱοί}. Ἀφήνοντας λοιπὸν τὴν ἀνίσχυρη μυθολογία γι' αὐτά, ἐμπρὸς νὰ συλλέξουμε μὲ λεπτομερῆ ἔρευνα πρῶτα τὸν σκοπὸ τοῦ λόγου αὐτοῦ. Εἶναι λοιπὸν ἀπαράδεκτο αὐτὸ ποὺ διατύπωσε, λέγοντας ὅτι πρέπει νὰ ὁμολογεῖται ἀπὸ μᾶς μία γέννηση, γιὰ νὰ μὴ ἐννοοῦμε δύο υἱούς, γιατί εἶναι ἀναγκαῖο, ἐὰν ὀπωσδήποτε ὑπάρχουν δύο γεννήσεις, νὰ δεχόμαστε καὶ δύο υἱούς· ἃς ἔρθει καὶ ἃς μᾶς διδάξῃ, ποῖα ἀπὸ τὶς δύο γεννήσεις δέχεται, τὴν προαιώνια

58. Ἐβρ. 6, 19.

καθ' ἣν οὐπω σεσαρκωμένος Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, ἤγουν ταυτηνὶ τὴν
 πρόσφατον καὶ ἐκ γυναικός; Εἰ μὲν οὖν ἐκείνην ἐρεῖ καὶ μόνην, τὴν
 προαιώνιον λέγω καὶ ἐκ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἂν εἴη καὶ μόνος Υἱός, ὁ
 ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, οὐπω σαρκὸς καὶ αἵματος κεκοινωνηκώς
 5 εἰκῆ δὲ καὶ ὡς ἔοικε [ἴσ. ἔτυχε], τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως λαλεῖται
 μυστήριον· καὶ κεκένωκε μὲν ἑαυτὸν κατ' οὐδένα τρόπον (οὔτε μὴν
 ἐν τῇ τοῦ δούλου γέγονε μορφῇ), μεμένηκε δὲ οὕτω, τὴν πρὸς σάρ-
 κα σύνοδον ἀληθῆ καὶ εἰς δεῦρο παραιτούμενος Ἄλλ' ὁ ἐν ἐσχά-
 τοις καιροῖς ἐκ γυναικός, αὐτὸς ἂν λέγοιτο καὶ μόνος Υἱός καὶ δὴ
 10 καὶ μίαν ταυτηνὶ τὴν ἐκ γυναικός παραδεξόμεθα γέννησιν, ἀπώλι-
 σθεν ἀναγκαίως τοῦ εἶναι κατὰ φύσιν Υἱός ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
 Λόγος. Ἄλλ' ὄρα [ἴσ. ὄρα] που πάντως ὁ θεοφιλῆς τὴν τῶν
 ἐννοιῶν ἀτοπίαν καὶ τὸ λίαν ἀπονενευκὸς εἰς ἀσέβειαν.

Ἴνα τοίνυν ὁδὸν ἐρχώμεθα τὴν βασιλικήν, δύο φαμέν γενέ-
 15 σθαι τὰς ἀποτέξεις, ἓνα δὲ τὸν δι' ἀμφοῖν Υἱόν· οὐπω μὲν ἐν σαρκὶ
 γεγονότα τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον· τὸν αὐτὸν δὲ μετὰ τοῦτο καὶ σεσαρ-
 κωμένον, καὶ δι' ἡμῶν [ἴσ. δι' ἡμᾶς] τὴν ἐκ γυναικός ἀνατλάντα
 γέννησιν κατὰ σάρκα. Εἰ μὲν γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων ἔφασκε τὸ χρῆναι
 δὴ πάντως, δύο νοεῖσθαι τοὺς υἱούς, εἰ δὲ δύο γεννήσεις ὀνομάζο-
 20 μεν, ὀρθῶς ἂν ἔφη, καὶ ἦν ἀληθές· ἐπειδὴ δὲ τὸ Χριστοῦ μυστή-
 ριον καὶ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγος ἑτέραν ἔχει τὴν ὁδόν, καὶ
 οὐκ ἔν γε τοῖς καθ' ἡμᾶς ἰσοτρόπως ὀραῖται, τί ταῖς καθ' ἡμᾶς
 συνηθείαις συνορῶν, εἶτα τοῖς παραδόξοις καὶ ὑπὲρ λόγον τὸν
 νοῦν ἐνιείς, εἰς ἀδρανεστάτην καὶ ἀμαθῆ τὴν ὀλιγοπιστίαν κα-
 25 ταφωρᾶται πεσών; Ὁ δέ μοι θαυμάζειν ἔπεισεν, ἐκεῖνό ἐστιν ἓνα
 γὰρ ἐν τούτοις ὁμολογῶν Υἱὸν εἰδέναι τὴν Ἐκκλησίαν, προστε-
 θεικώς δέ, ὅτι τὸν Δεσπότην Χριστόν, οὐκέτι τετήρηκεν ἓνα· δι-
 ἴστησι γὰρ ἀλλήλων τὰ ἠνωμένα, καὶ ἀνά μέρος ἐκάτερον τίθησιν,
 οὐ τί μὲν ἐστι κατὰ φύσιν ὁ Λόγος διερευνώμενος, τί δὲ καὶ ἡ
 30 σὰρξ· ἄνθρωπον δὲ μᾶλλον καὶ Θεόν, ὡς ἐν ἰσότητι μόνη τῆς

γέννησή του ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Θεὸς Λόγος δὲν ἦταν ἀκόμα σαρκωμένος, ἢ αὐτὴν τὴν πρόσφατη, ποῦ ἔγινε ἀπὸ γυναίκα; Ἐὰν λοιπὸν πεῖ ἐκείνην καὶ μόνο, δηλαδή τὴν προαιώνια καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα, θὰ εἶναι ἐκεῖνος καὶ μόνος Υἱός, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὸν κατὰ φύση, χωρὶς νὰ ἔχει ἀκόμα κοινωνήσει μὲ αἷμα⁵⁹, καὶ ὅπως φαίνεται ἄσκοπα καὶ ὡς ἔτυχε διακηρύσσεται τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ δὲν ταπεινώσε τὸν ἑαυτοῦ με κανένα τρόπο, οὔτε βέβαια ἐμφανίσθηκε μὲ τὴ μορφὴ δούλου⁶⁰ καὶ ἔμεινε ἔτσι, παραιτούμενος ἀπὸ τὴν πραγματικὴ ἔνωσή του ἐδῶ μὲ σάρκα, ἀλλὰ ἔὰν αὐτὸς ποῦ γεννήθηκε τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπὸ γυναίκα, αὐτὸς καὶ μόνος λέγεται Υἱός, καὶ φυσικὰ παραδεχόμεστε αὐτὴν καὶ μόνη τὴ γέννηση ἀπὸ γυναίκα, ἔπαυσε κατ' ἀνάγκη τοῦ νὰ εἶναι κατὰ φύση Υἱός ὁ Λόγος ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα. Ἀλλὰ ἀντιλαμβάνεται ὅπωςδήποτε ὁ θεοφιλὴς τὸν παραλογισμό τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴ μεγάλη ἀπόκλιση πρὸς τὴν ἀσέβεια.

Γιὰ νὰ ἀκολουθήσουμε λοιπὸν τὴ βασιλικὴ ὁδὸ, λέμε ὅτι ἔγιναν δύο γεννήσεις, ἀλλὰ ἓνας ἦταν καὶ τῶν δύο ὁ Υἱός, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποῦ δὲν εἶχε ἀκόμα σαρκωθεῖ, καὶ ὁ ἴδιος μετὰ σαρκωμένος, ὁ ὁποῖος γιὰ χάρις μας ὑπέμεινε τὴν κατὰ σάρκα γέννηση ἀπὸ γυναίκα. Γιατί, ἐὰν ἔλεγε γιὰ ἀνθρώπους, ὅτι πρέπει νὰ νοοῦνται ὅπωςδήποτε δύο οἱ υἱοί, ἔὰν ἀναφέρουμε δύο γεννήσεις, θὰ μιλοῦσε σωστὰ, καὶ θὰ ἦταν ἀληθές. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ λόγος τῆς ἐνανθρωπήσεως ἔχει ἄλλη ὁδὸ καὶ δὲν ἐμφανίζεται μὲ τοὺς ἴδιους μὲ μᾶς τρόπους, γιατί, ἐνῶ βλέπει σύμφωνα μὲ τὶς δικές μας συνήθειες, ἔπειτα, μεταφέροντας τὸ νοῦ του στὰ παράδοξα καὶ ὑπέρολογα, συλλαμβάνεται νὰ ἔχει πέσει σὲ τελείως νωθρὴ καὶ ἀμαθῆ ἀπιστία; Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ μὲ κάνει νὰ θαυμάζω εἶναι τὸ ἕξης· ἐνῶ δηλαδή ὁμολογεῖ μὲ αὐτὰ ὅτι ἡ Ἐκκλησία γνωρίζει ἓνα Υἱό, καὶ ἔχει προσθέσει, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Δεσπότης Χριστός, δὲν τὸν διατήρησε στὴ συνέχεια ἓνα· γιατί χωρίζει αὐτὰ ποῦ εἶναι μεταξύ τους ἐνωμένα, καὶ τοποθετεῖ τὸ καθένα χωριστὰ, χωρὶς νὰ ἐξετάζει τί εἶναι κατὰ φύση ὁ Λόγος, καὶ τί ἢ σάρκα, ἀλλὰ θεωρεῖ μᾶλλον ὅτι ἄνθρωπος καὶ Θεὸς εἶναι ἴσοι ὡς πρὸς τὴ δόξα, ἐνώνοντάς τους σὲ ἓνα,

60. Φιλ 2, 6.

δόξης, καθάπερ γοῦν οἶεται, συλλέγων εἰς ἓν, ὅπερ ἐστὶ παντελῶς ἀμήχανον [ἀπίθανον], μᾶλλον δὲ καὶ ἀνέφικτον καὶ τὸν τοῦ μυστηρίου λόγον κατασεῖει πρὸς τὸ ἀκαλλές. Ἔφη δὲ οὕτως

[Δεῖ δὲ ἡμᾶς, νῦν γὰρ ἦλθον εἰς ἔννοιαν καὶ τὴν κατὰ Νίκαιαν 5 σύνοδον μαθεῖν, οὐδαμοῦ τολμῶσαν εἰπεῖν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγεννήθη ἐκ Μαρίας ἔφη γάρ, ὅτι Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Προσέχετε, ὅτι πρότερον τεθεικότες τό, Χριστός, ὃ ἐστὶ μῆνυμα τῶν δύο φύσεων, οὐκ εἶπεν, Εἰς ἓνα Θεὸν Λόγον, ἀλλ' ἔλαβον τὸ ὄνομα τὸ σημαῖνον ἀμφότερα, 10 ἵνα, ὅταν ὑποκαταβαίνων ἀκούσης θάνατον, μὴ ξενίζῃ, ἵνα, τὸν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα, μὴ πλήτη τὴν ἀκοήν, ὡς θεότητος ταῦτα παθούσης]. Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει [Πιστεύομεν εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρί, τὸν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν δι' 15 ἡμᾶς καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου. Οὐκ εἶπον, ὅτι καὶ "Γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου". Διερμηνεύοντας δὲ τοὺς ἁγίους Πατέρας, τί δὴ ἄρα τὸ "Σαρκωθέντα" ἐστὶ, φησὶν, εἰπεῖν τὸ "Ἐνανθρωπήσαντα"]· τί δὲ τὸ Ἐνανθρωπήσαντα κατασημῆνειεν ἄν, διατρανῶν αὐτός, ἔφη πάλιν [Οὐ τροπὴν τῆς ἰδίας φύσεως ὑπομεινά- 20 σης εἰς τὴν σάρκα, ἀλλὰ τὴν ἐνούκησιν τὴν εἰς ἄνθρωπον].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ἼΑρα ἂν ἀνάσχοιτό τις τῶν τελούντων ἐν Χριστιανοῖς ἢ τῆς ἐνούσης τοῖς λόγοις ἀβελτηρίας, ἢ τῆς τῶν ἐννοιῶν δυσσεβείας; 25 ἄρ' οὐκ ἐναργῆς εἶη ἂν τοῖς ἀληθῶς ἀρτίφροσι βωμολογία ταυτί καὶ τρόπος οὐκ ἀγεννῆς τῆς κατὰ Χριστοῦ γλωσσαλγίας; Συκοφαντεῖ γὰρ τὴν ἀλήθειαν οὐκ εἶναι φησιν Υἱὸν ἀληθῶς αὐτόν, ἐτέρῳ τοῦτο προσνέμων. [Προσέχετε γάρ, φησὶν, ὅτι, πρότερον τεθεικότες τὸ Χριστός, ὃ ἐστὶ μῆνυμα τῶν δύο φύσεων, οὐκ εἶπαν, 30 Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Λόγον]. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ὀνόματος, φημί δὲ δὴ τοῦ Χριστός, μετὰ βραχὺ διερευνήσομαι, πότερόν ποτε τῶν δύο φύσεων σημαντικόν ἐστίν, ἢ μή· τὸ δὲ ἐν χερσίν, ὡς ἐνι, διαγυ-

πραῖγμα πού εἶναι τελείως ἀδύνατο (ἀπίθανο) καί μᾶλλον ἀκατόρθωτο, καί κατακρημνίζει στήν εὐτέλεια τόν λόγο τοῦ μυστηρίου. Λέγει λοιπόν τά ἑξῆς·

{Πρέπει ἐμεῖς, γιατί τώρα κατάλαβα καί ἔμαθα, ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Νίκαιας δέν τόλμησε πουθενά νά πει, ὅτι ὁ Θεός γεννήθηκε ἀπό τή Μαρία· γιατί εἶπε· Πιστεύουμε σέ ἕνα Θεό Πατέρα παντοκράτορα, καί σέ ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. Προσέχετε, ἀφοῦ πρώτα ἀνέφεραν τό, Χριστός, πού ὑποδηλώνει τίς δύο φύσεις, δέν εἶπαν, Σέ ἕνα Θεό Λόγο, ἀλλά ἔθεσαν τό ὄνομα πού σημαίνει καί τά δύο, ὥστε, ὅταν προχωρώντας πρὸς τά κάτω ἀκούσεις θάνατο, νά μὴ παραξενευθεῖς, γιά νά μὴ χτυπᾶ ἄσχημα τήν ἀκοή ἢ φράση «τόν σταυρωθέντα καί ταφέντα», ὅτι τάχα αὐτά τά ἔπαθε ἡ θεότητα}. Ἐπειτα προσθέτει σ' αὐτά· {Πιστεύουμε σέ ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, τόν Υἱὸ τόν μονογενῆ, πού γεννήθηκε ἀπό τόν Πατέρα, τόν ὁμοούσιο μέ τόν Πατέρα, πού κατέβηκε ἀπό τοὺς οὐρανοὺς γιά χάρη μας καί ἔλαβε σάρκα ἀπό τό ἅγιο Πνεῦμα. Δέν εἶπαν, ὅτι καί Γεννήθηκε ἀπό τό ἅγιο Πνεῦμα. Ἐρμηνεύοντας τοὺς ἅγιους Πατέρες, τί ἄραγε σημαίνει τό «Σαρκωθέντα», λέγει ὅτι ἐννοεῖ, Αὐτόν πού ἔγινε ἄνθρωπος}. Καί ἐξηγώντας τί σημαίνει τό, «Ἐνανθρωπήσαντα», λέγει πάλι ὁ ἴδιος· {Δέν ὑπέμεινε μετατροπὴ τῆς φύσεώς του σέ σάρκα, ἀλλὰ σημαίνει τὴν κατοίκησή του σέ ἄνθρωπο}.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο.

Ἄραγε θὰ μπορούσε κάποιος ἀπὸ τοὺς συμπεριλαμβανόμενους στοὺς Χριστιανούς νά ἀνεχθεῖ τὴν ἀνοησία πού ὑπάρχει στὰ λόγια ἢ τὴ δυσσέβεια τῶν ἐννοιῶν; Ἄραγε δέν εἶναι αὐτά γιά τοὺς πραγματικά ὑγιεῖς στὸ νοῦ ὀλοκάθαρα χυδαιολογία καί μικροπρεπῆς τρόπος τῆς ἀσυγκράτητης φλυαρίας ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ; Γιατί συκοφαντεῖ τὴν ἀλήθεια. Δέν εἶναι, λέγει, πραγματικά Υἱὸς αὐτός, ἀποδίδοντας αὐτὸ σέ ἄλλον. {Γιατί λέγει, Προσέχετε, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνέφεραν τό Χριστός, τὸ ὁποῖο ὑποδηλώνει τίς δύο φύσεις, δέν εἶπαν, Πιστεύουμε σέ ἕνα Θεό Λόγο}. Καί γιά τὸ ὄνομα βέβαια, ἐννοῶ τοῦ Χριστοῦ, ποιά ἀπὸ τίς δύο φύσεις σημαίνει ἢ ὄχι, θὰ τὸ διερευνήσω μετὰ ἀπὸ λίγο, θὰ ἐξετάσουμε ὅμως ὅσο εἶναι

μνάζωμεν. Οἷσθ' ἄν οὐδ' ἕνα τρόπον, τὰ οὕτως ἐκτόπως καὶ ἀτημελῶς αὐτῷ πεφλυαρημένα· φαίη δ' ἄν, οἷμαι, τίς τοὺς ὑπὲρ γε τῶν ἁγίων Πατέρων ποιούμενος λόγους· Τί δρᾶς οὕτω, ὃ γενναῖε, γλῶσσαν τὴν ἄγροικον ἐνιείς ἀνδράσιν ἁγίοις, 5 οἷς ἄν πρόποι τὸ λέγεσθαι παρ' αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, «Οὐχ ὑμῖες ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν»; Τί γὰρ οὐ νενόηται τῶν λίαν ἐπεξεσμένων εἰς ἰσχύτητα τὴν τεθραυσμένην; τί τῶν ἀναγκαίων παρῶπται δογμάτων, ἢ ποίους αὐτοῖς ἀσφαλείας ἡμέλεται τρόπος; 10 [Οὐ τετολμήκασι, φησί, τοῖς περὶ τῆς πίστεως ἐνθεῖναι λόγοις, ὅτι Θεὸς Λόγος ἐκ Μαρίας ἐγεννήθη].

Οὐκοῦν, εἰ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας τοὺς πρὸ ἡμῶν γεγονότας αἰτιᾶ καὶ λελυπηθῆσθαι φής, ὅτι μὴ ἀπαράλλάκτως ταῖς σαῖς εὐρηνηται κεχρημένοι φωναῖς, ὥρα τάχα που συναιτιᾶσθαι καὶ αὐ- 15 τοὺς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς· συγγεγράφασι μὲν γὰρ τῆς ἐπὶ Χριστῷ μυσταγωγίας τὰς δίβλους, αὐτολεξεῖ δὲ ταῖς σαῖς οὐκ ἄν ἐπιδείξειέ τις χρησαμένους φωναῖς. Ἄλλ' εἴ σοι δοκεῖ, τουτὶ μὲν πάρες, ὡς {λείπει τι} ἄθρει δὲ μᾶλλον τὴν τοῦ πράγματος δῆλωσιν μάλα πεποιημένους. Πράττεται μὲν γὰρ πρὸς 20 ἡμῶν ἢ πίστις εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα. Ἐπειδὴ δὲ φασι πιστεύειν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὀρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν, καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, οὐκ ἕτερος δὲ καθ' ἡμᾶς Ἰησοῦς Χριστὸς Κύριος παρὰ τὸν ἓνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς Υἱόν, ὃς ἐκ Θεοῦ πεφηνῶς καὶ 25 Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, γέγονεν ἄνθρωπος, διὰ γεννήσεως δὲ δηλονότι τῆς ἐκ γυναικός, τίνα τρόπον οἱ τὸν τῆς οἰκονομίας κηρύττοντες λόγον, οὐκ ἄν ἀλοῖεν αὐτοῦ τὴν ἐκ γυναικός κατὰ σάρκα λαλοῦντες γέννησιν; Τότε γὰρ δὴ Χριστὸς Ἰησοῦς ὠνόμασται, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, καὶ σοφία καὶ ζωὴ καὶ φῶς ὁ Υἱός. Πρόδηλον οὖν, ὅτι τῆς 30 τοιαύσδε κλήσεως ὁ καιρὸς συνειστρέχουσαν ἔχει τὴν γέννησιν, τὴν διὰ γέ φημι τῆς ἁγίας Παρθένου. Ὅτι δὲ πιστεύοντες εἰς Χριστόν

δυνατὸν αὐτὸ ποῦ ἔχουμε στὰ χέρια μας. Καὶ βέβαια μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι ὑποφερτὰ αὐτὰ ποῦ τόσο παράδοξα καὶ χωρὶς φροντίδα ἔχουν φλυαρηθεῖ ἀπὸ αὐτόν, καὶ θὰ μποροῦσε, νομίζω, κάποιος νὰ πεῖ· Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ κάνει λόγο ὑπὲρ τῶν ἁγίων Πατέρων; Γιατί ἐνεργεῖς ἔτσι, γενναῖε, ἔξαπολύοντας ἀξεστη γλῶσσα ἐναντίον τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους ταιριάζει νὰ λέγεται αὐτὸ ποῦ λέχθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Σωτῆρα μας Χριστό, «Δὲν εἴσαστε σεῖς ποῦ μιλάτε, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατέρα σας μού μιλάει μέσα σας»⁶¹; Γιατί τί δὲν ἐπινοήθηκε ἀπὸ τὰ πάρα πολὺ πρέποντα πρὸς ἀπλότητα, τὴν ἄξια θαυμασμοῦ; Ποιὸ ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα δόγματα παραβλέφθηκε, ἢ ποιὸς τρόπος ἀσφάλειας παραμελήθηκε ἀπὸ αὐτούς; {Δὲν τόλμησαν, λέγει, νὰ παρεμβάλουν στοὺς λόγους γιὰ τὴν πίστη, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος γεννήθηκε ἀπὸ τὴ Μαρία}.

Ἐὰν λοιπὸν γι' αὐτὸ τὸ λόγο κατηγορεῖς τοὺς πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς καὶ λές ὅτι λυπᾶσαι ἐπειδὴ δὲν βρέθηκαν νὰ χρησιμοποιοῦν ἀπαράλλακτα τὶς δικές σου λέξεις, εἶναι ἴσως ὥρα νὰ κατηγορήσεις μαζί τους καὶ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστές, γιὰ τὴν ἔγγραφον βέβαια τὰ βιβλία τῆς μυσταγωγίας τοῦ Χριστοῦ, ὅμως δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποδείξει ὅτι χρησιμοποίησαν τὰ δικά σου λόγια. Ἄλλὰ ἂν σοῦ φαίνεται καλὸ, αὐτὸ ἀφήσέ το καὶ πρόσεξε πολὺ περισσότερο τὴ δῆλωση μᾶλλον τοῦ πράγματος ποῦ ἔχουν κάνει. Γιατί διατυπώνεται ἀπὸ μᾶς ἡ πίστη στὴν ἁγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα. Ἐπειδὴ λένε ὅτι πιστεύουν σὲ ἓνα Θεό, Πατέρα Παντοκράτορα, δημιουργὸ ὅλων τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀορατῶν, καὶ σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Υἱὸ του, καὶ σύμφωνα μὲ μᾶς δὲν εἶναι ἄλλος Ἰησοῦς Χριστὸς Κύριος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἓνα καὶ κατὰ φύση καὶ πραγματικῶς Υἱό, ὁ ὁποῖος φανερώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ, καὶ ὄντας Θεὸς Λόγος, ἔγινε ἄνθρωπος, μὲ τὴ γέννηση δηλαδὴ ἀπὸ τὴ γυναίκα, μὲ ποιὸν τρόπο αὐτοὶ ποῦ κηρύττουν τὸν λόγο τῆς οἰκονομίας δὲν θὰ συλληφθοῦν κηρύττοντας τὴν κατὰ σάρκα γέννησίν του ἀπὸ γυναίκα; Γιατί τότε ἀσφαλῶς ὁ Υἱὸς ὀνομάσθηκε Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐνῶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος, καὶ σοφία καὶ ζωὴ καὶ φῶς. Εἶναι λοιπὸν φανερό, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς ὀνομασίας συμπύπτει μὲ τὴ γέννηση, ἐννοῶ τὴ γέννηση μὲσω τῆς ἁγίας Παρθένου. Ὅτι ὅμως, πιστεύοντας στὸν Ἰησοῦ

Ἰησοῦν, εἰς τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς Υἱὸν πιστεύομεν, ἀναφοιτώσης τῆς πίστεως εἰς τὸν Πατέρα δι' αὐτοῦ, σαφῶς [ἴσ. σαφές] ἂν γένοιτο, διακεκραγότες αὐτοῦ τῷ κόσμῳ παντί· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με», καί, «Ὁ 5 θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με»· καὶ πάλιν· «Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμέ πιστεύετε». Καὶ οὐ δὴ πού φαμεν, ὡς δύο πίστεεις πρὸς ἡμῶν αἰτεῖ, διδάσκει δὲ μᾶλλον, ὡς, εἴ τις εἰσδέξαιτο τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν, αὐτῷ πεπίστευκε τῷ Πατρὶ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ εἶκός τῆ τῶν ὀνομάτων ὁμωνυμία κεχρήσεται, κοινὰ λέγων εἶναι 10 τὸ τε Χριστὸς καὶ τὸ Κύριος, καὶ μὴν καὶ Υἱός, πρέπειν τε αὐτὰ διαβεβαιώσεται τῷ ἐκ Πατρὸς φύντι Λόγῳ, καὶ εἰ νοοῖτο μόνος, καὶ σαρκὸς οὕτω μεταλαχών, καὶ μὴν τῷ ἐκ Παρθένῳ φύντι ναῶ· δεῖται δέ, οἴμαι, βασάνου πολλῆς ὁ ἐπὶ τούτοις λόγος εἰς καιρὸν, ὡς ἔφην, αὐτῷ πρόποντα χρησίμως αὐτὸν εἰς τὸ παρὸν ἀναθέμενοι, 15 ἐφ' ἑτέραν ἴωμεν τῆς ἀγίας συνόδου φωνήν, ἣν οὕτοσι παρατρέπων ἐπὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, τὴν τῆς ἀληθείας καταβιάζεται δύναμιν. Φησὶ γάρ, ὅτι γεγράφασιν οἱ Πατέρες [Πιστεύομεν εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, τὸν κατελθόντα δι' ἡμᾶς καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου]. Ἐπιφέρει δὲ τούτοις, καὶ φησὶ περὶ τῶν ἁγίων Πατέρων [Υποκατιόντες δέ, ἐρμηνεύουσι τὸν ἐνανθρωπήσαντα, τοῦτον λεγόμενον σαρκωθέντα, οὐ τροπὴν τῆς θείας φύσεως ὑπομεινάσης εἰς τὴν σάρκα, ἀλλὰ τὴν ἐνοίκησιν τὴν εἰς ἄνθρωπον]. Ἐν ἐξηγήσει δὲ πάλιν τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας, καὶ 25 δὴ καὶ οὕτω φησὶν·

[Ἡκουλήθησαν τῷ εὐαγγελιστῇ· καὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστής, ἐλθὼν εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν, ἔφυγε γέννησιν εἰπεῖν ἐπὶ Θεοῦ Λόγου, καὶ τέθεικε σάρκωσιν ποῦ; ἄκουσον· «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»· οὐκ εἶπε, Διὰ σαρκὸς ἐγεννήθη. Ὅπου γὰρ μνημονεύουσιν οἱ ἀπόστολοι ἢ οἱ εὐαγγελισταὶ τοῦ Υἱοῦ, τιθέασιν, ὅτι ἐγεν-

62. Ἰω. 12, 14.

63. Ἰω. 14, 9.

Χριστό, πιστεύουμε στὸν ἕνα καὶ ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὸ Υἱό, διὰ τοῦ ὁποίου μεταβιβάζεται ἡ πίστη στὸν Πατέρα, θὰ μπορούσε νὰ γίνε σαφές μὲ αὐτὰ πού διακηρύττει αὐτὸς σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο· «Αὐτὸς πού πιστεύει σὲ μένα, δὲν πιστεύει σὲ μένα, ἀλλὰ σὲ ἐκεῖνον πού μὲ ἔστειλε»⁶², καί, «Ἐκεῖνος πού βλέπει ἐμένα, βλέπει ἐκεῖνον πού μὲ ἔστειλε»⁶³· καὶ πάλι· «Πιστεύετε στὸν Θεό, πιστεύετε καὶ σὲ μένα»⁶⁴. Καὶ βέβαια δὲν λέμε, ὅτι ζητᾶ δύο πίστεις ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ μᾶλλον διδάσκει, ὅτι, ἐὰν κάποιος δέχεται τὴν πίστη σ' αὐτόν, ἔχει πιστέψει στὸν ἴδιο τὸν Πατέρα. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως εἶναι εὐλόγο, θὰ χρησιμοποιοῦσῃ τὴ συνωνυμία τῶν ὀνομάτων, λέγοντας ὅτι εἶναι κοινὰ τὸ Χριστὸς καὶ Κύριος καὶ βέβαια καὶ Υἱός, καὶ πρέπει αὐτὰ νὰ τὰ διαβεβαιώσῃ μὲ τὸν Λόγο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἔστω καὶ ἂν νοεῖται μόνος, καὶ ἔτσι ἔλαβε σάρκα, καὶ βέβαια τὸν ναὸ πού φύτρωσε ἀπὸ τὴν Παρθένο. Χρειάζεται ὅμως, νομίζω, ὁ λόγος γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ πολλὴ λεπτομερῆ ἐξέταση· γι' αὐτό, ὅπως εἶπα, μεταθέτοντας αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν χρησίμως σὲ χρόνον κατάλληλο, ἄς προχωρήσουμε σὲ ἄλλη ἀπόφαση τῆς ἁγίας συνόδου, τὴν ὁποία στρέφοντάς τιν αὐτὸς σ' αὐτὸ πού τοῦ φαίνεται καλό, παραβιάζει τὴ δύναμη τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ λέγει, ὅτι οἱ Πατέρες ἔχουν γράψῃ· {Πιστεύουμε σὲ ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, τὸν μονογενῆ Υἱό, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸν ὁμοούσιο μὲ τὸν Πατέρα, αὐτὸν πού κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γιὰ χάρη μας, καὶ σαρκώθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα}. Προσθέτει ὅμως σ' αὐτὰ καὶ λέγει γιὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες· {Κατεβαίνοντας ὅμως ἐρμηνεύουν τὸν ἑναθροπήσαντα, ὅτι εἶναι αὐτὸς πού λέγεται ὅτι σαρκώθηκε, χωρὶς νὰ ὑπομείνει μεταβολὴ ἢ θεία φύση στὴ σάρκα, ἀλλὰ κατοίκησε σὲ ἄνθρωπο}. Καὶ προχωρεῖ στὴν ἐξήγησιν μὲ τὴν ἴδια σκέψιν, καὶ μάλιστα λέγει τὰ ἑξῆς·

{Ακολουθήσαν τὸν εὐαγγελιστὴ· καὶ πράγματι ὁ εὐαγγελιστής, φτάνοντας στὴν ἑναθρόπησιν, ἀπέφυγε νὰ πεῖ γέννησιν γιὰ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔβαλε τὴ λέξιν σάρκωσιν. Ποῦ; Ἄκουσε· «Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα»⁶⁵· δὲν εἶπε, Γεννήθηκε μὲσω σαρκας. Γιατὶ ὅπου οἱ ἀπόστολοι ἢ οἱ εὐαγγελιστὲς κάνουν λόγον γιὰ τὸν Υἱό, λένε ὅτι γεν-

64. Ἰω. 14, 1.

65. Ἰω. 1, 4.

νήθη ἐκ γυναικός. Πρόσεχε τῷ λεγομένῳ, παρακαλῶ· ὅπου γὰρ λέγουσι τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὅτι ἐτέχθη ἐκ γυναικός, τιθέασι τό, Ἐγεννήθη, ὅπου δὲ μνημονεύουσι τοῦ Λόγου, οὐδεὶς αὐτῶν ἐτόλμησεν εἰπεῖν, γέννησιν διὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ γὰρ μακάριος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, ἐλθὼν εἰς τὸν Λόγον καὶ εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ἄκουσον οἷά φησιν· «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Φέρε δὴ οὖν, παραθέντες οἷς ἔφη καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς Συμβόλου τὴν ἀπόδοσιν, ἰδωμεν εἰ μή τι κεκαινοτόμηται παρὰ τούτου καὶ περὶ αὐτὴν· «Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ αὐτοῦ· Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, 15 Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τῷ οὐρανόῳ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον». Ἴθι δὴ οὖν, ὦ γενναῖε, ποῦ τεθείκασιν, εἰπέ, περὶ τοῦ Υἱοῦ, σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκδείξειεν ἂν ἥκιστά γε, πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει. Φασὶ γάρ, αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας 25 τοῦ Πατρὸς, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, σαρκωθῆναι τε καὶ ἐνανθρωπήσαι, παθεῖν τε καὶ ἀναστῆναι· καὶ μὴν, ὅτι κατὰ καιροὺς ἐπανήξει κριτής. Ἀλλ' ἵνα καὶ ταῖς παρ' αὐτοῦ φωναῖς ἀκριδῆ τὴν δάσανον ἐνιέντες, ἰδωμεν τί τὸ χρεῖμα τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀμαθίας, διαβεβαιούται σαφῶς, σαρκωθῆναι τε καὶ ἐναν- 30 θρωπήσαι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον αὐταῖς [ἴσ. αὐτοῦς] εἰπεῖν, καὶ ταῖς εἰς ἀλήθειαν ψήφοις, ὡς τὰ εἰκότα λέγοντας στεφανοῖ.

νήθηκε ἀπὸ γυναίκα. Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, σ' αὐτὸ πού λένε· γιατί ὅπου ἀναφέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ καὶ ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, θέτουν τὴ λέξη, Γεννήθηκε, ὅπου ὅμως ἀναφέρουν τὸν Λόγο, κανένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν τόλμησε νὰ πεῖ, γέννηση μέσω τῆς ἀνθρωπότητος. Πράγματι ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής, ὅταν ἔφτασε ἢ διήγησέ του στὸν Λόγο καὶ στήν ἐνανθρώπηση αὐτοῦ, ἄκουσε αὐτὰ πού λέγει· «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα»}.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο.

Ἐμπρὸς λοιπόν, παραθέτοντας αὐτὰ πού εἶπε καὶ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Συμβόλου μας, ἃς δοῦμε ἂν δὲν ἔχει καινοτομηθεῖ κάτι ἀπὸ αὐτὸ καὶ γι' αὐτήν. «Πιστεύομε σὲ ἓνα Θεὸ Πατέρα παντοκράτορα, δημιουργὸ ὅλων τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων· καὶ σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα μονογενῆς, δηλαδή ἀπὸ τὴν οὐσία αὐτοῦ, πού εἶναι Θεὸς ἀπὸ Θεό, φῶς ἀπὸ φῶς, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεοῦ ἀληθινό, πού γεννήθηκε, δὲν δημιουργήθηκε, καὶ εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα, ὅσα ὑπάρχουν στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, ὁ ὁποῖος γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ δική μας σωτηρία κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἔπαθε ἀναστήθηκε τὴν τρίτη ἡμέρα καὶ ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς, ἀπὸ ὅπου θὰ ἔρθει νὰ κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς. Πιστεύομε καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα». Ἐμπρὸς λοιπόν, γενναῖε, πές μου, πού εἶπαν γιὰ τὸν Υἱὸ ὅτι σαρκώθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴ Μαρία τὴν Παρθένο; Ἄλλ' αὐτὸ βέβαια δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ ἀποδείξει, ὅμως πρόσεχε ἐκεῖνο. Γιατὶ λένε, αὐτὸν τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, τὸν Μονογενῆ, πού προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα καὶ μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα, πού εἶναι τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸ, καὶ ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ πού ἔπαθε καὶ ἀναστήθηκε, καὶ βέβαια ὅτι στὸν κατάλληλο καιρὸ θὰ ἔρθει πάλι ὡς κριτής. Ἀλλά, γιὰ νὰ ἔρθομε σὲ ἀκριβῆ ἐξέταση τῶν λόγων αὐτοῦ, ἃς δοῦμε τί διαβεβαιώνει μὲ σαφήνεια ἢ ἀμάθεια πού ὑπάρχει σ' αὐτούς, λέγοντας ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σαρκώθηκε καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ τοὺς ἐπιβραβεύει μὲ τὶς ψήφους τῆς ἀλήθειας, ἐπειδὴ τάχα λένε αὐτὰ πού εἶναι σωστὰ.

Ἐὰρ οὖν, εἶπέ μοι, σαρκωθῆναί τε καὶ ἐνανθρωπήσαι λέγον-
 τες, ἕτερόν τι σημαίνουσι παρὰ τὸ γεγεννηῆσθαι κατὰ σάρκα;
 Σαρκώσεως γὰρ οὗτος ἂν γένοιτο καὶ μόνος ὁ τρόπος τῷ καὶ ἔξω
 σαρκὸς καὶ κατὰ φύσιν ἰδίαν ὑφεισθηκότη. Οὐ γὰρ που τὴν σάρκα
 5 σεσαρκῶσθαι, φαίη τις ἄν, οὐδ' ἂν γένοιτό τις ὃ ἦν ἀλλ' εἴπερ τις
 νοοῖτο περὶ αὐτὸν γενομένη μετάστασις οἰκονομικὴ ἔφ' ἕτερόν τι,
 παρ' ὅπερ οὐκ ἦν, ἔχοι ἂν ὁ λόγος ἔφ' ἑαυτῷ δὴ τότε πολὺ τὸ εἶκός.
 Οὐκοῦν, εἰ σεσαρκῶσθαι φασὶ τὸν Μονογενῆ, διὰ γεννήσεως
 σαρκικῆς ὁρῶτο δ' ἄν, οἶμαι, τουτί, καὶ οὐ καθ' ἕτερον τρόπον,
 10 πῶς οὐκ ἔφασαν ἐναργῶς, ὅτι γεγέννηται κατὰ σάρκα Θεὸς ὢν ὁ
 Λόγος; Ἀλλ' οὐκ ἄνόμασται, φησὶν, ἐναργῶς ἢ γέννησις, ἀλλ' ἢ
 γε τοῦ πράγματος φύσις οὐχ ἕτεραν οἶδε, καθάπερ ἤδη προεῖπον,
 τοῦ σεσαρκῶσθαι τὴν ὁδόν. Ὡστε, κἂν εἰ μὴ τι λέγοιτο σαφῶς ἐν
 γε τοῖς τοιούτοις πράγμασιν, οὐ παρὰ τοῦτο τὴν μόνην τῇ φύσει
 15 διεγνωσμένην ὁδὸν ἀπολελοιπότες, ἔφ' ἕτεραν ἤξομεν. Γέγραπται
 γὰρ ἐν τῷ τῆς Γενέσεως διβλίῳ· «Καὶ τῷ Σὴθ ἐγένετο υἱός, καὶ
 ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐνώς». Ἐὰρ οὖν, ἐπειδήπερ ἢ Γραφὴ
 τέθεικε τό, «Ἐγένετο», τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον οὐ παραδεξόμε-
 θαι; Εἶτα πῶς τοῦτο οὐκ ἀμαθές; Αὐτὴ γὰρ ἡμᾶς ἢ τοῦ πράγματος
 20 φύσις μονουχὶ καὶ οὐχ ἐκόντας ἐκδιάσεται πρὸς ὁμολογίαν τὴν
 τοῦ τετάχθαι νοεῖν αὐτόν.

Πῶς οὖν ἀκούων τὴν σάρκωσιν, οὐ τὰς παρὰ τῆς γεννήσεως
 ἐννοίας εἰσδέχεται παραχρῆμα; Ὡνομασμένης δὲ ὅλως ἐνανθρω-
 πήσεως, πῶς οὐ συνῆκεν εὐθύς, ὡς τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως χρῆμα
 25 πρόπει ἂν οὐκ ἀνθρώπῳ μᾶλλον, ἵνα μὴ αὐτό τι φαίνοιτο γεγονὸς
 ὃ ἦν, ἀλλὰ τῷ ἐκ Θεοῦ φύντι Λόγῳ; Οὐδ' ἂν ἢ ἐνανθρώπησις
 ἀληθῶς γενέσθαι πιστεύηται, ἐκεῖ που πάντως ἢ γέννησις, δι' ἧς
 ἂν ὁρῶτο γενόμενος ἄνθρωπος Ἀλλ' οὐκ αὐτό σοι δοκεῖ κατὰ
 τοῦτον χρῆναι νοεῖσθαι τὸν τρόπον τὸ σαρκωθῆναί τε καὶ ἐναν-
 30 θρωπήσαι λέγεσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἔφης γὰρ πάλιν, ταῖς
 ἀπάντων ἐννοίαις ἀνταίρειν ἐπιχειρῶν, σημαίνειν τὴν ἐνανθρώ-

Πές μου λοιπόν, ἄραγε λέγοντας ὅτι σαρκώθηκε καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, σημαίνει κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸ γεννήθηκε κατὰ σάρκα; Γιατί μόνον αὐτὸς ὁ τρόπος σαρκώσεως ὑπάρχει γι' αὐτὸν ποὺ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ μὲ ἰδιαίτερη φύση. Γιατί δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ, ὅτι ἡ σάρκα σαρκώθηκε, οὔτε θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ γίνεῖ αὐτὸ ποὺ ἦταν, ἀλλὰ, ἐὰν νοεῖται ὅτι ἔγινε κατ' οἰκονομία κάποια μεταστροφή σχετικὰ μ' αὐτὸν σὲ κάτι ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν, ὁ λόγος θὰ εἶχε ἀπὸ μόνος του μεγάλη πιθανότητα. Λοιπόν, ἐάν, λένε, ὁ Μονογενὴς σαρκώθηκε, καὶ αὐτὸ νομίζω μπορούσε νὰ τὸ κάνει μόνο μὲ γέννηση σαρκική, καὶ ὄχι μὲ ἄλλο τρόπο, πῶς δὲν εἶπαν καθαρὰ, ὅτι ὁ Λόγος γεννήθηκε κατὰ σάρκα ὄντας Θεός; Ἀλλά, λένε, ἡ γέννηση δὲν ἀναφέρεται ὀλοκάθαρα. Ὅμως ἡ φύση δὲν γνωρίζει ἄλλο τρόπο σαρκώσεως, ὅπως εἶπα προηγουμένως. Γι' αὐτὸ, κι ἂν ἀκόμα κάτι δὲν λέγεται καθαρὰ στὰ πράγματα αὐτά, δὲν πρέπει ἐξαιτίας αὐτοῦ, παραλείποντας τὸν μόνον τρόπο γεννήσεως ποὺ γνωρίζει ἡ φύση, νὰ πᾶμε σὲ ἄλλη. Γιατί ἔχει γραφεῖ στὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως: «Καὶ ὁ Σήθ ἀπέκτησε υἱό, καὶ ἔδωσε σ' αὐτὸν τὸ ὄνομα Ἐνὼς»⁶⁶. Ἔρα λοιπόν, ἐπειδὴ ἡ Γραφή ἀνέφερε τὸ «ἔγινε», δὲν θὰ παραδεχθοῦμε τὸν τρόπο τῆς γεννήσεως; Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι δεῖγμα ἀμάθειας; Γιατί ἡ ἴδια ἡ φύση τοῦ πράγματος, ἀκόμα καὶ νὰ μὴ τὸ θέλουμε, θὰ μᾶς ἀναγκάσει νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι αὐτὸς γεννήθηκε.

Πῶς λοιπόν, ἀκούοντας τὴν σάρκωση, δὲν ἀποδέχεται ἀμέσως τις ἔννοιες τῆς γεννήσεως; Καὶ ἀφοῦ γενικὰ ὀνομάζεται ἐνανθρώπηση, πῶς δὲν ἀντιλήφθηκε ἀμέσως, ὅτι τὸ γεγονός τῆς ἐνανθρώπησης δὲν ταιριάζει μᾶλλον σὲ ἄνθρωπο, γιὰ νὰ μὴ φαίνεται αὐτὸ ποὺ ἦταν κάποιο γεγονός, ἀλλὰ ταιριάζει μᾶλλον στὸν Λόγον ποὺ βλάστησε ἀπὸ τὸν Θεό; Αὐτοῦ ὅμως τοῦ ὁποίου ἡ ἐνανθρώπηση πιστεύεται ὅτι ἔγινε πραγματικά, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε ἀναφέρεται ἡ γέννηση μέσω τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος. Ἀλλὰ δὲν δέχεσαι ὅτι πρέπει μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν νὰ νοεῖται καὶ νὰ λέγεται ὅτι ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ· γιατί εἶπες πάλι, ἐπιχειρώντας νὰ ἀναιρέσεις ὅλες τις ἔννοιες, ὅτι ἡ ἐνανθρώπηση δὲν ση-

66. Γέν. 4, 26.

πῆσιν, οὐ τὴν εἰς σάρκα μεταβολὴν τῆς θείας φύσεως, ἀλλὰ τὴν ἐνοίκησιν τὴν εἰς ἄνθρωπον. Τὴν μὲν οὖν τῆς θείας φύσεως εἰς σάρκα παρατροπὴν ἀνέφικτόν τε εἶναί φησι, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον αὐτῇ συμβαίνουσαν· καὶ μάλα ὀρθῶς· ἐπαινέσομεν γὰρ ἐν 5 τούτοις ἀριστοεπεῖν ἠρημένον. Φημί γὰρ ἀκράδαντον ὑπάρχειν αὐτήν, καὶ ὡς οὐκ ἂν μεταθεῖτο πρὸς ἕτερόν τι παρ' ὅπερ εἶναι πεπίστευται· δημάρτηκε δὲ ὅτι τοῦ πρόποντός τε καὶ ἀληθοῦς ὁ λόγος αὐτῷ, τὴν ἐνανθρώπησιν εἶναι διαβεβαιουμένου τὴν εἰς ἄνθρωπον ἐνοίκησιν, καταδειῖξαι πειράσομαι.

10 Εἰ μὲν γὰρ ἐφ' ἐνός τε καὶ μόνου τοῦ Ἐμμανοῦλ ἀληθὲς εἶναι τὸ χρῆμά φασι, διδασκέτω τὴν αἰτίαν· μαθεῖν γὰρ οὐκ ἔχω· ἤγουν ὀριστὴν αὐτὸν καὶ νομοθέτην, ὧν ἂν θούλοιο λέγειν ἀκατασκέπτως, ἀνάσχοιτο ἂν οὐδεὶς· Ἄλλ' οὐκ ἐφ' ἐνός μὲν ἴσως ἢ τῶν ὀρισθέντων διήκει δύναμις οὐ διαβεβλήσεται μὲν, κἂν εἰ κατὰ πάν- 15 των εἴη τυχόν. Οὐκοῦν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πλειστάκις, ἐνανθρωπηκότα Θεὸν εὐρήσομεν· καὶ οὐ τί που μόνον τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, προσθείην δ' ἂν ἔγωγε καὶ αὐτὸν τὸν Πατέρα, καὶ προσέτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Ἐφη μὲν γὰρ, δι' ἐνός τῶν ἁγίων προφητῶν, περὶ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων, ὅτι «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ 20 ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός». Ἐφη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστός· «Καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, καὶ μονήν· παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα, καὶ ἐν αὐτῷ καταλύσομεν». Γέγραφε δέ που καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος· «Καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς 25 θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, Χριστὸς δὲ ὡς Υἱός, ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὐ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς». Καὶ μὴν καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· «Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;». Οὐκοῦν, εἰ τὸ ἐνοικῆσαί τισι λέγεσθαι καὶ τῶν ὅλων Θεόν, τοῦτό ἐστιν ἢ ἐνανθρώπησις, ἤγουν ἢ σάρκω- 30 σις, λεγέσθω καὶ ἐκάστου τῶν τῆς θείας φύσεως γεγονότων κοινῶν, καὶ μὴν καὶ ἔνοικον ἐσχηκότων αὐτόν, ὅτι τε καὶ ἐνηνθρώ-

67. Λευϊτ. 26, 12. Β' Κορ. 6, 16.

68. Ἰω. 14, 23.

μαίνει μεταβολή τῆς θείας φύσεως, ἀλλὰ τὴν κατοίκηση μέσα σὲ ἄνθρωπο. Ἡ μετατροπὴ τῆς θείας φύσεως σὲ σὰρκα, λέγει, εἶναι ἀδύνατη, καὶ δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ συμβεῖ σ' αὐτήν, καὶ πολὺ σωστὰ· γιατί θὰ τὸν ἐπαινέσουμε γι' αὐτὰ πού θέλησε ἄριστα νὰ πεῖ. Καὶ βέβαια δέχομαι, ὅτι ἡ θεία φύση εἶναι ἀσάλευτη, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετατεθεῖ σὲ κάτι ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ πού πιστεύεται ὅτι εἶναι. Ὅτι ὅμως ὁ λόγος του ξέφυγε ἀπὸ αὐτὸ πού εἶναι πρέπον καὶ ἀληθινό, διαβεβαιώνοντας τὴν ἐνανθρώπηση ὡς κατοίκηση σὲ ἄνθρωπο, θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ ἀποδείξω αὐτό.

Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸ πού λέγει εἶναι ἀληθές μόνο γιὰ τὸν Ἐμμανουήλ, ὡς μᾶς πεῖ τὴν αἰτία, γιατί δὲν μπορῶ νὰ τὴν καταλάβω· γιατί κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀνεχθεῖ νὰ ὀρίζει καὶ νὰ νομοθετεῖ αὐτὰ πού θέλει νὰ πεῖ χωρὶς νὰ σκέπτεται. Ἀλλὰ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν πού ἔχουν ὀρισθεῖ δὲν φτάνει ἐξίσου μόνο σὲ ἓναν, καὶ φυσικὰ δὲν θὰ κατηγορηθεῖ ἀκόμα κι ἂν ἰσχύει ἐνδεχομένως σὲ ὅλους. Λοιπὸν, ὄχι μιὰ φορὰ, ἀλλὰ πολλές, βρίσκομε τὸν Θεὸ νὰ ἔχει γίνει ἄνθρωπος· καὶ ὄχι βέβαια μόνο τὸν Λόγο πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἀλλὰ θὰ μποροῦσα ἐγὼ νὰ προσθέσω καὶ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα, καὶ ἀκόμα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατὶ εἶπε μέσω κάποιου ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες γι' αὐτοὺς πού πέτυχαν τὴ δικαίωση μὲ τὴν πίστη· «Θὰ κατοικήσω μέσα σ' αὐτοὺς καὶ θὰ περπατήσω ἀνάμεσά τους, καὶ θὰ εἶμαι Θεὸς τους καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι λαὸς μου»⁶⁷. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς εἶπε· «Ἐὰν κάποιος μὲ ἀκούσει, θὰ ἔρθουμε ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου σ' αὐτὸν καὶ θὰ κατοικήσουμε μέσα του»⁶⁸. Ἐπίσης καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἔγραψε κάπου· «Καὶ ὁ Μωυσῆς βέβαια ἦταν ἀξιόπιστος σὲ ὅλον τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ σὰν δοῦλος, γιὰ νὰ δώσει μαρτυρία γιὰ ὅσα θὰ λέγονταν, ἐνῶ ὁ Χριστὸς σὰν Υἱὸς στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποίου οἶκος εἴμαστε ἐμεῖς»⁶⁹. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· «Δὲν γνωρίζετε ὅτι εἴσαστε ναὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα σας;»⁷⁰. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ κατοίκηση μέσα σὲ κάποιους λέγεται καὶ γιὰ τὸν Θεὸ τῶν ὅλων, κι εἶναι ἡ ἐνανθρώπηση, δηλαδή ἡ σάρκωση, ὡς λέγεται καὶ γιὰ καθέναν ἀπὸ αὐτοὺς πού ἔχουν γίνει κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεως, καὶ βέβαια τὸν ἔχουν ἔνοικο,

69. Ἐβρ. 3, 5-6.

70. Α' Κορ. 3, 16.

πησε, καὶ πρὸς τε τούτῳ τό, ἐσαρκώθη. Οὐδὲν γὰρ γεγονότος καὶ παραδεχθέντος ὡς ἀληθοῦς, πλειστάκις κἂν λέγοιτο γεγενῆσθαι σὰρξ ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος· ἐνοικεῖ δὲ καὶ εἰς δεῦρο πολλοῖς τῶν σεβομένων αὐτόν.

5 Ἀλλὰ ναί, φησί, γέγραπται περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅτι «Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Ἔφη δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅτι «Ἐν αὐτῷ κατώκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς». Ἐσκήνωσε μὲν ἐν ἡμῖν ὁμολογημένως γέγραπται γὰρ ὡδὶ καὶ μὴν καὶ ὅτι κατώκηκεν οὐκ
10 ἀντιτάξομαι λέγοντί σοι· βούλομαι δὲ μᾶλλον τὰς τῶν θεηγόρων βασανίζειν φωνάς. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος εὐαγγελιστὴς προειρηκώς, ὅτι καὶ «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», προσεπήνεγκε χριωδῶς καὶ τό, «Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», ἵνα δι' ἀμφοῖν ἀδιαλώθητον ἐν ἡμῖν ἐνεργάσῃται τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν γνῶσιν.

15 Ὅτι μὲν γὰρ ἠνώθη σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, διαμεμένηκεν [ἴσ. διαμεμήνυκεν] ἐναργῶς διὰ γε τοῦ κατὰ σάρκα λέγειν γενέσθαι αὐτόν, ὅτι δὲ σὰρξ γεγονώς, οὐκ εἰς τὴν τῆς σαρκὸς μετακεχώρηκε φύσιν, τροπὴν ὑπομείνας τὴν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς, μεμένηκεν ὅπερ
20 ἦν, διατρανοῖ πάλιν τό, «Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», τῷ πρώτῳ προσθετικῶς. Κατοικῆσαι δὲ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐν τῷ Χριστῷ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, ἵνα μὴ ἀπλήν, ἤγουν σχετικὴν, τὴν κατοίκησιν ὑποτοπήσειέ τις, ἀλλ', ὥσπερ ἔφην ἀρτίως ἀληθινὴν τε καὶ καθ' ὑπόστασιν. Ὅτι μὲν γὰρ ἀσώ-
25 ματός τέ ἐστι καὶ ἀναφῆς ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἠγνόηκεν ὁ πνευματοφόρος. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀναγκαῖον τὴν τοῦ μυστηρίου δῆλωσιν κατ' οὐδένα τρόπον ὁραῖσθαι μεμωμημένην, ἀκριβοῦς δὲ οὕτω γενέσθαι καὶ διηρθρωμένην εἰς τὸ εὐθύ τε καὶ ἀληθές, ὡς ἐπέκεινα παντός ἰέναι θαύματος, καταδιάζεται τὸ εἶκός, καὶ μο-
30 νουχὶ τὸ πρέπον ὑπερορᾷ τῇ ἀσωμάτῳ τε καὶ ὑπερτάτῳ φύσει προστέθεικε γὰρ τό, «σωματικῶς», οὐχ ἑτέρως ἔχων εἰπεῖν, ἢ ὡς

γιατι και ενανθρωπησε, και μαζι μ' αυτο και σαρκωθηκε. Εφοσον λοιπον αυτο εχει γινει και αποδειχθηκε και εγινε αποδεκτο ως αληθης, μπορει πολλες φορες να λεγεται σαρκα ο Λογος που προηλθε απο τον Θεο Πατερα, αλλα και κατοικει και εδω μεσα σε πολλους που τον σεβονται.

Αλλα ναι, λεγει, εχει γραφει για τον Λογο του Θεου, οτι «Κατασκηνωσε μεσα μας»⁷¹, και ο θεσπεσιος Παυλος ειπε για τον Σωτηρα ολων μας Χριστο, οτι «Μεσα σ' αυτον κατοικει ολο το πληρωμα της θεοτητας με σωματικη μορφη»⁷². Κατασκηνωσε λοιπον μεσα μας κατα κοινή ομολογια· γιατι εχει γραφει ετσι. Και βεβαια δεν θα φερω αντιρρηση λεγοντας εσυ οτι και κατοικησε μεσα μας, αλλα θελω να εξετάσω με λεπτομερεια τα λογια των θεολογων. Γιατι ο μακαριος ευαγγελιστης, αφου ειπε προηγουμενως, «Και ο Λογος εγινε σαρκα», προσθεσε κατ' αναγκη, και «Εσκηνωσε μεσα μας», ωστε και με τα δυο να προσφερει σε μας πληρη τη γνωση για το μυστηριο του Χριστου.

Οτι βεβαια ενωθηκε με σαρκα πραγματικα ο Λογος του Θεου Πατερα, το διακηρυξε με σαφηνεια με το οτι ειπε πως εγινε σαρκα, οτι ομως γενόμενος σαρκα δεν μεταβλήθηκε στη φύση της σαρκας, υφιστάμενος τροπη σ' αυτο που δεν ηταν, αλλα μαζι με το οτι εγινε σαν εμας, εμεινε αυτο που ηταν, το διακηρύττει παλι το, «Εσκηνωσε μεσα μας», που το προσθεσε στο πρωτο. Και ο θεσπεσιος Παυλος λεγει οτι μεσα στον Χριστο κατοικησε σωματικα ολο το πληρωμα της θεοτητας, για να μη υπονοησει κανεις απλη, δηλαδη σχετικη την κατοικηση, αλλα, οπως ειπα προηγουμενως, αληθινή και σε μια υποσταση. Οτι βεβαια ειναι ασωματος και απηλάφητος ο Λογος του Θεου δεν το αγνοουσε ο εμπνευσμενος απο το Πνευμα ευαγγελιστης, επειδη ομως ηταν αναγκαιο με κανένα τροπο να μη φαίνεται μεμπτη η δηλωση του μυστηριου, και να γινει με τον τροπο αυτον ακριβης και διατυπωμενη με ευθυτητα και αληθεια, ωστε να προχωρει περα απο κάθε θαυμα, παραβιάζει αυτο που ειναι ευλογο και κατα κάποιιο τροπο παραβλέπει αυτο που πρέπει στην ασωματη και ανώτατη φύση· γιατι προσθεσε το, «σωματικά», μη μπορώντας να το πει με άλλο τροπο, ωστε να γινει δυνατο και στο νου και στη γλώσσα

ἂν γένοιτο καὶ νῶ καὶ γλώττη τῇ καθ' ἡμᾶς ἐφικτόν. Μὴ τοίνυν, ἀπλῆν ἡμῖν ὀνομάζοντα ἐνοίκησιν, οἷου τι λέγειν αὐτὸν τῶν οὐ σφόδρα διαβεβλημένων ἀνατρέπων γάρ, καθάπερ οὖν οἴεται, καὶ μάλα νεανικῶς, τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Υἱοῦ, συντίθη-
5 σι λογισμὸν γρασοπρεπῆ καὶ ἠλίθιον καὶ ὑποβάθραν οὐκ ἔχοντα τὴν ἐξ ἀληθείας. Γράφει γὰρ καὶ ὧδε πάλιν, πεποίηται δὲ πρὸς Ἀρειανούς ὁ λόγος αὐτῶ.

Γ' Ὁμως δὲ κἂν θεότητος μείζονος τὸν Θεὸν Λόγον ληροῦσι νεώτερον οὗτοι δὲ αὐτὸν τῆς μακαρίας Μαρίας ἐργάζονται δεύ-
10 τερον, καὶ μητέρα χρονικὴν τῇ δημιουργῶ τῶν χρόνων ἐφιστῶσι Θεότητι μᾶλλον δὲ οὐδὲ μητέρα τοῦ Χριστοῦ τὴν Χριστοτόκον ἐῶσιν εἰ γὰρ οὐκ ἀνθρώπου φύσις, ἀλλὰ Θεὸς ὁ Λόγος ἦν, ὥσπερ ἐκεῖνοί φασιν, ὁ παρ' ἐκείνης, ἡ τεκοῦσα τοῦ τεχθέντος οὐ μήτηρ. Πῶς γὰρ εἶη τις μήτηρ τοῦ τῆς φύσεως τῆς αὐτῆς ἀλλοτρίου; Εἰ
15 δὲ μήτηρ παρ' αὐτῶν ὀνομάζοιτο, ἀνθρωπότης τὸ τεχθέν, οὐ θεότης· πάσης γὰρ ἴδιον μητρὸς ὁμοούσια τίκτειν. Ἡ οὖν οὐκ ἔσται μήτηρ, ὁμοούσιον ἑαυτῇ μὴ τεκοῦσα, ἢ μήτηρ παρ' αὐτῶν καλουμένη, τὸν ἑαυτῇ κατ' οὐσίαν ἐγέννησεν ὅμοιον].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

20 Ὡς βαθὺ τὸ χρῆμα τῶν ἐννοιῶν, δεινὴ δὲ καὶ δυσδιάφνητος τοῦ τὰ τοιάδε συγγεγραφότος ἡμῖν ἢ ἐκ τῶν συλλογισμῶν ἀνάγκη φαίνεται. Πόθεν ἡμῖν τὰ τοιάδε συναγηγεροκῶς εἰς μέσον ἔρχη μυθάρια; ἢ τίς ὄλως ἀμαθίας εἰς τοῦτο κατώλισθεν ἐννοιῶν, ὡς οἴεσθαί τε καὶ λέγειν τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς οὐ προαιώ-
25 νιον ἔχειν τὴν ὑπαρξιν ἐκ Πατρὸς, ἀρχὴν δὲ μᾶλλον τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου σάρκα τε καὶ αἷμα λαβεῖν; Τίς οὕτως ἐμβρόντητος καὶ ὀλιγογνώμων ἐστὶ καὶ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἀνήκοος παντελῶς; Τίς οὐ διαμέμνηται διακεκραγότος μὲν Ἡσαίου περὶ αὐτοῦ, «Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;», γεγραφότος δὲ καὶ Ἰω-
30 ἄνου σαφῶς, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν

τῆ δικῆ μας. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ὀνομάζει ἀπλῆ τὴν κατοίκηση σὲ μᾶς, ὑπόθεσε αὐτὸ πού λέγει αὐτὸς ἀπὸ τὰ ὄχι πολὺ διαβλητά. Ἀνατρέποντας δηλαδή, ὅπως νομίζει, μὲ πολλὴ αὐθάδεια τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Υἱοῦ, συνθέτει συλλογισμό πού ταιριάζει σὲ γρη῏ς καὶ ἡλίθιο, καὶ πού δὲν ἔχει ὑπόβαθρο ἀλήθειας. Γιατὶ γράφει πάλι καὶ ἐδῶ, στὸ λόγο του πού ἀπευθύνεται στοὺς Ἀρειανούς:

[Ὅμως, ἀκόμα κι ἂν φλυαροῦν αὐτοὶ τελευταῖα ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος εἶναι ἀνώτερης θεότητος, ὅμως τὸν καθιστοῦν δεῦτερο τῆς μακάριος Μαρίας, καὶ ἀποδίδουν μητέρα χρονικῆ στῆ δημιουργὸ θεότητα τῶν χρόνων. Ἡ καλύτερα οὔτε ἀφήνουν τῆ Χριστοτόκο μητέρα τοῦ Χριστοῦ. Γιατί, ἂν ὁ Λόγος δὲν ἦταν φύση ἀνθρώπου, ἀλλ' ἦταν Θεός, ὅπως λένε ἐκεῖνοι, αὐτὸ πού προῆλθε ἀπὸ ἐκείνην, αὐτὴ πού τὸν γέννησε δὲν εἶναι μητέρα ἐκείνου πού γεννήθηκε. Πῶς δηλαδή μπορεῖ νὰ εἶναι κάποια μητέρα αὐτοῦ πού εἶναι ξένος τῆς δικῆς τῆς φύσεως; Ἐὰν πάλι ὀνομάζεται ἀπὸ αὐτοὺς μητέρα του, αὐτὸ πού γεννήθηκε εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὄχι θεότητα. Γιατὶ γνώρισμα κάθε μητέρας εἶναι νὰ γεννᾷ ὁμοούσια μ' αὐτήν. Ἡ λοιπὸν δὲν εἶναι μητέρα του, ἀφοῦ δὲν γέννησε ὁμοούσιο μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἢ, ὀνομαζόμενη ἀπὸ αὐτοὺς μητέρα, γέννησε τὸν ὅμοιο μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς κατ' οὐσία].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο.

Εἶναι πολὺ βαθὺ τὸ νόημα τῶν ἐννοιῶν καὶ φαίνεται φοβερὸ καὶ δύσκολο νὰ ἀποφευχθεῖ ἀπὸ μᾶς ἡ ἀνάγκη τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ πού συνέγραψε αὐτά. Ἀπὸ ποῦ τις ἔχει συγκεντρώσει αὐτὲς τῆς μυθολογίης καὶ μᾶς τῆς παρουσιάζει; Ἡ ποιὸς γενικᾶ ὀλίσθησε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀμάθειας τῶν ἐννοιῶν, ὥστε νὰ πιστεύει καὶ νὰ λέγει, ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς δὲν ἔχει προαιώνια ὑπαρξῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει ἀρχὴ τῆς εἰσόδου του στὴν ὑπαρξῆ τῆ σάρκα καὶ τὸ αἷμα; Ποιὸς εἶναι τόσο ἀνόητος καὶ ὀλιγόμυαλος καὶ δὲν ἔχει ἀκούσει ἐντελῶς καθόλου τῆς ἁγίης Γραφῆς; Ποιὸς δὲν θυμᾶται τὸν Ἡσαΐα πού κραυγάζει καὶ λέγει γι' αὐτόν, «Τῆ γενεὰ αὐτοῦ ποιὸς θὰ τῆ διηγηθεῖ»⁷³, καὶ τὸν Ἰωάννη πού ἔχει γράψει καθαρά, «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μαζί μὲ τὸν Θεό, καὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος· ὅλα δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, καὶ χωρὶς αὐτόν δὲν ἔγινε

ἂν γένοιτο καὶ νῶ καὶ γλώττη τῇ καθ' ἡμᾶς ἐφικτόν. Μὴ τοίνυν, ἀπλήν ἡμῖν ὀνομάζοντα ἐνοίκησιν, οἷου τι λέγειν αὐτὸν τῶν οὐ σφόδρα διαβεβλημένων ἀνατρέπων γάρ, καθάπερ οὖν οἶεται, καὶ μάλα νεανικῶς, τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Υἱοῦ, συντίθησι λογισμὸν γρασοπρεπῆ καὶ ἠλίθιον καὶ ὑποβάθραν οὐκ ἔχοντα τὴν ἐξ ἀληθείας Γράφει γὰρ καὶ ὧδε πάλιν, πεποίηται δὲ πρὸς Ἀρειανοὺς ὁ λόγος αὐτῶ.

Γ' Ὁμως δὲ κἂν θεότητος μείζονος τὸν Θεὸν Λόγον ληροῦσι νεώτερον οὗτοι δὲ αὐτὸν τῆς μακαρίας Μαρίας ἐργάζονται δεύ-
10 τερον, καὶ μητέρα χρονικὴν τῇ δημιουργῶ τῶν χρόνων ἐφιστῶσι Θεότητι μᾶλλον δὲ οὐδὲ μητέρα τοῦ Χριστοῦ τὴν Χριστοτόκον ἐῶσιν εἰ γὰρ οὐκ ἀνθρώπου φύσις, ἀλλὰ Θεὸς ὁ Λόγος ἦν, ὥσπερ ἐκεῖνοί φασιν, ὁ παρ' ἐκείνης, ἢ τεκοῦσα τοῦ τεχθέντος οὐ μήτηρ. Πῶς γὰρ εἶη τις μήτηρ τοῦ τῆς φύσεως τῆς αὐτῆς ἀλλοτριίου; Εἰ
15 δὲ μήτηρ παρ' αὐτῶν ὀνομάζοιτο, ἀνθρωπότης τὸ τεχθέν, οὐ θεότης· πάσης γὰρ ἴδιον μητρὸς ὁμοούσια τίκτειν. Ἡ οὖν οὐκ ἔσται μήτηρ, ὁμοούσιον ἑαυτῇ μὴ τεκοῦσα, ἢ μήτηρ παρ' αὐτῶν καλουμένη, τὸν ἑαυτῇ κατ' οὐσίαν ἐγέννησεν ὅμοιον].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

20 Ὡς βαθὺ τὸ χρεῖμα τῶν ἐννοιῶν, δεινὴ δὲ καὶ δυσδιάφνητος τοῦ τὰ τοιάδε συγγεγραφότος ἡμῖν ἢ ἐκ τῶν συλλογισμῶν ἀνάγκη φαίνεται. Πόθεν ἡμῖν τὰ τοιάδε συναγηγεργκῶς εἰς μέσον ἔρχη μυθάρια; ἢ τίς ὄλως ἀμαθίας εἰς τοῦτο κατώλισθεν ἐννοιῶν, ὡς οἶεσθαί τε καὶ λέγειν τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς οὐ προαιώ-
25 νιον ἔχειν τὴν ὑπαρξιν ἐκ Πατρὸς, ἀρχὴν δὲ μᾶλλον τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου σάρκα τε καὶ αἷμα λαβεῖν; Τίς οὕτως ἐμβρόντητος καὶ ὀλιγογνώμων ἐστὶ καὶ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἀνήκοος παντελῶς; Τίς οὐ διαμέμνηται διακεκραγότος μὲν Ἡσαίου περὶ αὐτοῦ, «Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;», γεγραφότος δὲ καὶ Ἰω-
30 ἀννου σαφῶς, «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν

τῆ δικῆ μας. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ὀνομάζει ἀπλῆ τὴν κατοίκηση σὲ μᾶς, ὑπόθεσε αὐτὸ πού λέγει αὐτὸς ἀπὸ τὰ ὄχι πολὺ διαβλητά. Ἀνατρέποντας δηλαδή, ὅπως νομίζει, μὲ πολλὴ αὐθάδεια τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Υἱοῦ, συνθέτει συλλογισμόν πού ταιριάζει σὲ γρη῏ς καὶ ἠλίθιο, καὶ πού δὲν ἔχει ὑπόβαθρον ἀλήθειας. Γιατὶ γράφει πάλι καὶ ἐδῶ, στὸ λόγο του πού ἀπευθύνεται στοὺς Ἀρειανοὺς:

{Ὅμως, ἀκόμα κι ἂν φλυαροῦν αὐτοὶ τελευταῖα ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος εἶναι ἀνώτερης θεότητος, ὅμως τὸν καθιστοῦν δεῦτερο τῆς μακάριος Μαρίας, καὶ ἀποδίδουν μητέρα χρονικὴ στὴ δημιουργὸ θεότητα τῶν χρόνων. Ἡ καλύτερα οὔτε ἀφήνουν τὴ Χριστοτόκο μητέρα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ, ἂν ὁ Λόγος δὲν ἦταν φύση ἀνθρώπου, ἀλλ' ἦταν Θεός, ὅπως λένε ἐκεῖνοι, αὐτὸ πού προῆλθε ἀπὸ ἐκείνην, αὐτὴ πού τὸν γέννησε δὲν εἶναι μητέρα ἐκείνου πού γεννήθηκε. Πῶς δηλαδή μπορεῖ νὰ εἶναι κάποια μητέρα αὐτοῦ πού εἶναι ξένος τῆς δικῆς τῆς φύσεως; Ἐὰν πάλι ὀνομάζεται ἀπὸ αὐτοὺς μητέρα του, αὐτὸ πού γεννήθηκε εἶναι ἀνθρώπος καὶ ὄχι θεότητα. Γιατὶ γνώρισμα καθε μητέρας εἶναι νὰ γεννᾷ ὁμοούσια μ' αὐτήν. Ἡ λοιπὸν δὲν εἶναι μητέρα του, ἀφοῦ δὲν γέννησε ὁμοούσιο μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἢ, ὀνομαζόμενη ἀπὸ αὐτοὺς μητέρα, γέννησε τὸν ὅμοιο μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς κατ' οὐσία}.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο.

Εἶναι πολὺ βαθὺ τὸ νόημα τῶν ἐννοιῶν καὶ φαίνεται φοβερὸ καὶ δύσκολο νὰ ἀποφευχθεῖ ἀπὸ μᾶς ἢ ἀνάγκη τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ πού συνέγραψε αὐτά. Ἀπὸ ποῦ τίς ἔχει συγκεντρώσει αὐτὲς τίς μυθολογίες καὶ μᾶς τίς παρουσιάζει; Ἡ ποιὸς γενικᾶ ὀλίσθησε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀμάθειας τῶν ἐννοιῶν, ὥστε νὰ πιστεύει καὶ νὰ λέγει, ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς δὲν ἔχει προαιώνια ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει ἀρχὴ τῆς εἰσόδου του στὴν ὑπαρξὴ τῆ σάρκα καὶ τὸ αἷμα; Ποιὸς εἶναι τόσο ἀνόητος καὶ ὀλιγόμυαλος καὶ δὲν ἔχει ἀκούσει ἐντελῶς καθόλου τίς ἅγιες Γραφές; Ποιὸς δὲν θυμᾶται τὸν Ἡσαΐα πού κραυγάζει καὶ λέγει γι' αὐτόν, «Τῆ γενεὰ αὐτοῦ ποιὸς θὰ τὴ διηγηθεῖ»⁷³, καὶ τὸν Ἰωάννη πού ἔχει γράψει καθαρά, «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν μαζί μὲ τὸν Θεό, καὶ ἦταν Θεὸς ὁ Λόγος ὅλα δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτόν, καὶ χωρὶς αὐτόν δὲν ἔγινε

Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν»; Καὶ εἰ πάντα δι' αὐτοῦ, πῶς τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων ὀψιγενέστερος εἶη ἂν ὁ πρὸ παντός αἰῶνος καὶ χρόνων; Τί τοίνυν τὸ πᾶσιν ἀπόβλητον, ὡς εἰρημένον, εἰσφέρεις; 5 Παῦσαι συκοφαντῶν τοὺς τὰ (ἴσ' τὰ σὰ) δικαίως ἐπαιτιωμένους καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀμαθίας διαγελῶντας τὸ μέγεθος "Οτε τοίνυν οὐδεὶς ὁ λέγων ἐστίν, ὡς ἐπιτέτοκεν ἡ Παρθένος ἐκ τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν τῆς θεότητος φύσιν, ἢ διατείνου μάτην, λογισμοὺς ἡμῖν ἀναπλέκων, οὐκ ἐξ ἀληθῶν καὶ ἅπασιν ὁμολογουμένων γεγονό- 10 τας λημμάτων. Τί δέ σε τὸ πεπεικός, ἀκρατῆ, καὶ ἀπύλωτον οὕτω χαλάσαι τὴν γλῶτταν κατὰ τῶν ὀρθᾶ φρονεῖν διεσπουδακότων καὶ παντός τοῦ σεβομένου Θεὸν ἔγκλημα καταχέαι δεινὸν καὶ παγχάλεπον; Ἐφης γὰρ πάλιν ἐπ' Ἐκκλησίας

[Νεστόριος εἶπον δὲ ἤδη πλειστάκις, ὅτι, εἴ τις ἦ ἐν ὑμῖν ἀφε- 15 λέστερος, εἴ τε ἐν ἄλλοις τισί, χαίρει τῇ τοῦ Θεοτόκος φωνῇ, ἐμοὶ πρὸς τὴν φωνὴν φθόνος οὐκ ἔστι· μόνον μὴ ποιείτω τὴν Παρθένον θεάν].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ.

Πάλιν ἡμῖν διαλοιδορῆ καὶ πικρὸν οὕτως ἐπιθήση (ἴσ. ἐπιθή- 20 γεις) στόμα, ὀνειδίζεις δὲ τὴν Συναγωγὴν Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον; Ἄλλ' ἡμεῖς γε, ὡ τᾶν, οἱ Θεοτόκον λέγοντες αὐτήν, τεθεοποιήκαμεν δὲ οὐδένα πώποτε τῶν τελούντων ἐν κτίσμασι, κατειθίσμεθα δὲ Θεὸν εἰδέναι τὸν ἓνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς, ἴσμεν δὲ ἄνθρωπον οὖσαν καθ' ἡμᾶς τὴν μακαρίαν Παρθένον. 25 Ἀλώση δέ, καὶ οὐκ εἰς μακράν, ἄνθρωπον ἡμῖν Θεοφόρον ἀποφαίνων αὐτὸς τὸν Ἐμμανουήλ καὶ τῶν σῶν ἐπιχειρημάτων τὴν κατάρρησιν ἐπιτιθεῖς ἑτέροι.

οὔτε ἓνα»; Κι ἂν ὅλα ἔγιναν μέσω αὐτοῦ, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι μεταγενέστερος ἀπὸ αὐτὰ πού δημιουργήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν, αὐτὸς πού ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ κάθε αἰῶνα καὶ χρόνους; Γιατί λοιπὸν εἰσάγεις, σὰν νὰ ἔχει λεχθεῖ, αὐτὸ πού ἔχει ἀπορριφθεῖ ἀπὸ ὅλους; Παῦσε νὰ συκοφαντεῖς ἐκείνους πού δίκαια κατηγοροῦν τὰ δικά σου καὶ περιγελοῦν τὸ μέγεθος τῆς ἀμάθειάς σου σ' αὐτὰ. Ὅταν λοιπὸν δὲν ὑπάρχει κανένας πού νὰ λέγει, ὅτι ἡ Παρθένος δὲν γέννησε ἀπὸ τῆ δικῆ της σάρκα τῆ φύση τῆς θεότητος, νὰ μὴ ἰσχυρίζεσαι ἄδικα, ξαναπλέκοντάς μας συλλογισμοὺς πού δὲν ἔγιναν ἀπὸ ἀληθινὰ καὶ ὁμολογούμενα ἀπὸ ὅλους δάνεια. Καὶ τί εἶναι αὐτὸ πού σέ ἔπεισε νὰ βγάλεις τὴν τόσο ἀσυγκράτητη καὶ φλύαρη γλώσσα σου ἐναντίον ἐκείνων πού ἔμαθαν νὰ πιστεύουν σωστά, καὶ ἔξαπολύοντας σκληρὴ καὶ φοβερώτατη κατηγορία ἐναντίον καθενὸς πού σέβεται τὸν Θεό; Γιατί εἶπες πάλι σὺς Ἐκκλησίαις:

{Εἶπα ἤδη πολλές φορές, ὅτι ἐὰν κάποιος ἀφελέστερος ἢ ἀπὸ σᾶς ἢ ἀπὸ κάποιους ἄλλους, χαίρεται μὲ τὴ λέξη Θεοτόκος, σὲ μένα δὲν ὑπάρχει μίσος γιὰ τὴ λέξη, ἀρκεῖ νὰ μὴ κάνει τὴν Παρθένο θεά}.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο.

Πάλι μᾶς βρίζεις καὶ ἀνοίγεις τὸ τόσο πικρὸ στόμα σου, ἀλλὰ βρίζεις καὶ τὴ Σύναξη τοῦ Κυρίου, ὅπως ἔχει γραφεῖ⁷⁵. Ἀλλὰ ἐμεῖς βέβαια, φίλε μου, πού τὴν ἀποκαλοῦμε Θεοτόκο, δὲν θεοποιήσαμε ποτὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ πού ἀνήκουν στὰ κτίσματα, καὶ εἴμαστε συνηθισμένοι νὰ γνωρίζουμε τὸν ἓνα καὶ κατὰ φύση καὶ ἀληθινὸ Θεό. Γνωρίζουμε ἐπίσης ὅτι ἡ μακαρία Παρθένος εἶναι ὅπως καὶ ἐμεῖς ἄνθρωπος. Καὶ θὰ συλληφθεῖς, ὄχι πολὺ μακριά, ὅτι σὺ διακηρύττεις τὸν Ἐμμανουήλ ἄνθρωπο θεοφόρο, καὶ ὅτι τὴν καταδίκη τῶν ἐπιχειρημάτων σου θὰ τὴν ἀναθέσεις σὲ ἄλλον.

75. Α' Βασ. 17, 45.

Ἡ γλῶσσα μὲν πῦρ καὶ ἀκατάσχετόν ἐστι κακόν, καθὰ γέ-
 γραπται, τὰ δὲ ἐντεῦθεν βλάβη διωθόμενος ὁ θεσπέσιος ψάλλει
 Δαβίδ· «Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν πε-
 5 ριοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου· μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους
 πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις». Τὸ μὲν
 γὰρ εὐστομεῖν δύνασθαι καὶ ἀκριθῆ τὴν ἐπιτήρησιν ἐπὶ γλώττης
 ἔχειν, ὧν ἂν δεήσῃ λέγειν, ἢ μὴ. θεόδοτον ἀληθῶς εἶη ἂν, καὶ τὸ
 χρῆμά ἐστιν οὐκ ἐν μικρῷ λόγῳ, παρά γε τοῖς οὐκ ἀθαύμαστον
 10 ἐπιτηδεύουσι πολιτείαν. Τό γε μὴν προαλὲς εἰς λόγους καὶ τὸ ἀχά-
 λινον εἰς τερθρείας, κινδύνου μεστόν καὶ εἰς πέταυρον ἄδου κατα-
 κομίζει τοὺς κεχρημένους. Γέγραπται δέ, ὅτι «Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν
 χειρὶ γλώσσης, οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς ἔδονται τοὺς καρπούς
 αὐτῆς». Προσπεφώνηκε δὲ καὶ ἕτερός τις ἡμῖν τῶν σοφῶν «Εἰ μὲν
 15 ἔστι σοι λόγος συνέσεως ἀποκρίθητι, εἰ δὲ μὴ, χεῖρ ἔστω ἐπὶ τῷ
 στόματί σου». Ἀμαθοῦς γὰρ λόγου πῶς οὐκ ἀμείνων ἢ σιωπῆ;
 Ἐπάρατον δὲ καὶ ἐτέρως τὸ πικροὺς ἐρεύγεσθαι λόγους καὶ τῆς
 ἀπορρητῆτος δόξης καταχέαι φωνὰς τὰς ἀλιτηρίους, καίτοι δέον
 ἀκαταλήκτοις αὐτὴν εὐφημίαις καταγεραίρεσθαι πρὸς ἡμῶν.
 20 Ἀμαρτάνοντες δὲ εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ τύπτοντες ἀσθενοῦσαν
 τὴν συνείδησιν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνομεν. Γέγραφε γὰρ οὕτως ὁ
 θεσπέσιος Παῦλος. Καὶ ταῦτά φημι, τοῖς Νεστορίου λόγοις
 ἐντετυχηκῶς καὶ οὐ μόνον αὐτὸν ἀποφάσκοντα βλέπων τὸ χρῆναι
 λέγειν ἡμᾶς, ὡς ἔστι μὲν Θεοτόκος ἡ ἁγία Παρθένος, ἐκτέτοκε δὲ
 25 Θεὸν ὄντα τὸν Ἐμμανουήλ, ἀλλὰ γὰρ ἔτι πρὸς τούτῳ καὶ καθ' ἐτέ-

76. Ἰακ. 3, 5-8.

77. Ψαλμ. 140, 3-4.

78. Παροιμ. 18, 21.

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἡ γλῶσσα βέβαια εἶναι φωτιά καὶ κακὸ ἀσυγκράτητο, ὅπως ἔχει γραφεῖ⁷⁶, γι' αὐτὸ ὁ θεόπνευστος Δαβίδ, ἀποκρούοντας τὴ βλάβη ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτήν, ψάλλει· «Βάλε, Κύριε, φρουρὰ στὸ στόμα μου, καὶ θύρα ποὺ νὰ περιφράσει τὰ χεῖλη μου. Μὴ ἐπιτρέψεις νὰ ἐκτραπεῖ ἡ καρδιά μου σὲ λόγια πονηρά, ὥστε νὰ παρασυρθῶ σὲ προφάσεις ἀμαρτωλές»⁷⁷. Τὸ νὰ μπορεῖ δηλαδὴ κανεὶς νὰ μιλᾷ ὠραῖα καὶ νὰ ἔχει πολλὴ προσεκτικὴ τὴ γλῶσσα του ὡς πρὸς αὐτὰ ποὺ θὰ χρειασθεῖ νὰ πεῖ ἢ ὄχι, εἶναι πραγματικὰ δῶρο Θεοῦ. Καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀνάξιο λόγου σ' ἐκείνους ποὺ ἀσκοῦν ἀξιοθαύμαστη πολιτεία. Γιατὶ τὸ πείσμα στοὺς λόγους καὶ ἡ ἀχαλίνωτη χρῆση τῆς σοφιστικῆς λεπτολογίας εἶναι γεμᾶτα κίνδυνο, καὶ ὀδηγοῦν αὐτοὺς ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦν στὴν καταπακτὴ τοῦ ἄδη. Πράγματι ἔχει γραφεῖ, ὅτι ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ βρίσκονται στὸ χέρι τῆς γλώσσας, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ τὴ συγκρατοῦν θὰ τρῶνε τοὺς καρπούς της⁷⁸. Ἀλλὰ καὶ κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς μας εἶπε· «Ἐὰν ἔχεις κάποιο λόγο συνετὸ ἀπάντησε, ἂν ὅμως ὄχι, βάλε τὸ χέρι στὸ στόμα σου»⁷⁹. Πῶς δηλαδὴ ἀπὸ τὸν ἀμαθῆ λόγο δὲν εἶναι προτιμότερη ἡ σιωπὴ; Εἶναι ὅμως καταραμένο καὶ ἀπὸ ἄλλη ἀποψη τὸ νὰ βγάζουμε λόγια πικρὰ καὶ νὰ κατακλύζουμε τὴν ἀπόρρητη δόξα μὲ τὶς ἀλιτήριες φωνές, ἐνῶ πρέπει νὰ δοξάζεται ἀπὸ μᾶς μὲ ἀκατάπαυστες εὐφημίες. Ἀμαρτάνοντας ὅμως στοὺς ἀδελφούς μας καὶ πληγώνοντας τὴ συνείδησή τους ἀμαρτάνουμε στὸν Χριστό. Γιατὶ ἔτσι ἔχει γράψει ὁ θεόπνευστος Παῦλος⁸⁰. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ἐπειδὴ διάβασα τοὺς λόγους τοῦ Νεστορίου, καὶ εἶδα ὅχι μόνο ὅτι αὐτὸς ἀρνεῖται τὸ νὰ λέμε ἐμεῖς, ὅτι εἶναι βέβαια Θεοτόκος ἡ ἀγία Παρθένος καὶ γέννησε τὸν Ἐμμανουήλ ποὺ ἦταν Θεός, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὸ γνωρίζει

79. Σοφ. Σειρ. 5, 12.

80. Α' Κορ. 8, 12.

ρους τρόπους τῆ Χριστοῦ δόξη πολεμεῖν ἐγνωκότα· Θεοφόρον γὰρ ἡμῖν αὐτὸν πειροᾶται δεικνύειν, καὶ οὐχὶ Θεὸν ἀληθῶς, ἄνθρωπον δὲ Θεῷ συνημμένον, ὡς ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας. Οὕτω γὰρ αὐτῷ, καὶ μόνῳ, παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους δοκεῖ φρονεῖν τε καὶ λέγειν, 5 καίτοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν αὐτὸς ἑαυτῷ παρέστησεν ὁ Χριστός, τὰς τοῦ τὰ τοιάδε συγγεγραφότος οὐκ ἐχούσης ῥυτίδας, οὔσης δὲ μᾶλλον ἀμώμου, καὶ ἀνεπίκλητον παντελῶς τὴν ἐπ' αὐτῷ γνῶσιν ἐχούσης, καὶ τῆς πίστεως τὴν παράδοσιν εὖ μάλα πεποιημένης. Πιστεύομεν γὰρ εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἐπόμενοι δὲ ταῖς τούτοις ἐπενηνεγμέναις τῶν ἁγίων Πατέρων ὁμολογίαις, αὐτὸν τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσιωδῶς φύντα Λόγον, καθ' ἡμᾶς γενέσθαι φαμέν, σαρκωθῆναί τε καὶ 15 ἐνανθρωπῆσαι, τουτέστιν, ἑαυτῷ σῶμα λαβεῖν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ ἴδιον αὐτὸ ποιήσασθαι· οὕτω γὰρ ἔσται καὶ ἀληθῶς εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός οὕτως αὐτὸν ὡς ἓνα προσκυνήσομεν, οὐκ ἀνὰ μέρος τιθέντες ἄνθρωπον καὶ Θεόν, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι πιστεύοντες, ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τουτέστι 20 Θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον. Ὁ δὲ γε τῆς νεωτάτης ἡμῖν ἀσεβείας εὐρετής, καίτοι Χριστὸν ἓνα λέγειν προσποιούμενος, διαιρεῖ μὲν πανταχοῦ τὰς φύσεις, καὶ ἀνὰ μέρος ἴστησιν ἑκατέραν, οὐκ ἀληθῆς ἀλλήλαις συμβῆναι λέγων αὐτάς· προφασιζόμενος δὲ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπινοεῖ τινα συναφείας τρώ- 25 πον, τὸν κατὰ μόνον, ὡς ἔφην, τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τῶν αὐτοῦ δειχθήσεται λόγων, καὶ ἐνοικίζει μὲν μεθεκτῶς, ὡς ἀνθρώπῳ κοινῷ, τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, μερίζει δὲ τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φωνάς, ὡς ποτὲ μὲν τάσδε τινὰς μόνῳ τε καὶ ἰδικῶς ἀνατιθέναι τῷ Λόγῳ, ποτὲ δὲ ἰδίᾳ τῷ ἐκ γυναικός. Καίτοι 30 πῶς οὐχ ἅπασιν εἶη ἂν οὐκ ἀναμφιλόγως ἔχον, ὅτι, Θεὸς ὢν φύσει, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, οὐ κατὰ συνάφειαν ἀπλῶς, ὡς

ἐπὶ πλέον καὶ μὲ ἄλλους τρόπους νὰ πολεμᾷ τὴν δοξα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν παρουσιάσει σὲ μᾶς θεοφόρο, καὶ ὄχι πραγματικὰ Θεό, ἀλλὰ ἄνθρωπο πού εἶναι ἔνωμένος μὲ τὸν Θεό, ἴσον στὴν ἀξία. Γιατὶ ἔτσι μόνο σ' αὐτόν, ἀντίθετα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἀρέσει νὰ πιστεύει καὶ νὰ λέγει, ἂν καὶ βέβαια ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, τὴν ὁποία ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς παρουσίασε στὸν ἑαυτὸ του⁸¹, χωρὶς νὰ ἔχει τὶς κηλῖδες ἐκείνου πού ἔγραψε αὐτά, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ἄμεμπτη, καὶ ἔχει ἀψευγάδιαστη τελείως τὴ γνώση γι' αὐτόν, καὶ κρατεῖ τὴν παράδοση τῆς πίστεως πολὺ καλά. Γιατὶ πιστεύουμε σὲ ἕνα Θεό, Πατέρα παντοκράτορα, δημιουργὸ ὅλων τῶν ὄρατῶν καὶ ἀόρατων, καὶ σὲ ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Ἀκολουθώντας λοιπὸν αὐτὲς τὶς ὁμολογίες πού ἔχουν ἐκφρασθεῖ ἀπὸ τοὺς ἅγιους Πατέρες, λέμε ὅτι αὐτὸς ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἦρθε σὲ μᾶς καὶ ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος, δηλαδή, ὅτι ἔλαβε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του σῶμα ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο καὶ τὸ ἔκανε δικό του. Γιατὶ ἔτσι θὰ εἶναι καὶ ἀληθινὰ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἔτσι αὐτόν τὸν προσκυνοῦμε σὰν ἕνα, χωρὶς νὰ διαχωρίζουμε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Θεό, ἀλλὰ πιστεύοντας ὅτι εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος, ἀποτελούμενος ἀπὸ τὴ θεότητα καὶ τὴ ἄνθρωπότητα, δηλαδή Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος. Ἄλλ' ὁ ἐφευρέτης τῆς νεώτατης ἀσέβειας, ἂν καὶ προσποιεῖται ὅτι ὁμολογεῖ ἕνα Χριστό, ὅμως διαιρεῖ παντοῦ τὶς φύσεις, καὶ τοποθετεῖ τὴν καθὲ μία χωριστά, λέγοντας ὅτι δὲν συνυπάρχουν αὐτὲς πραγματικὰ μεταξύ τους, καὶ προβάλλοντας προφάσεις ἁμαρτωλές, σύμφωνα μ' αὐτό πού ἔχει γραφεῖ⁸², ἐπινοεῖ κάποιον τρόπο ἐνώσεως, αὐτόν πού, ὅπως εἶπα, ἀναφέρεται μόνο στὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, ὅπως βέβαια θὰ ἀποδειχθεῖ καὶ ἀπὸ τὰ λόγια του, καὶ κατοικίζει βέβαια μαζὶ, σὰν σὲ κοινὸ ἄνθρωπο, τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ χωρίζει τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, ὥστε ἄλλοτε νὰ ἀποδίδει μερικὰ μόνο καὶ ἰδιαίτερα στὸν Λόγο, καὶ ἄλλοτε πάλι ἰδιαίτερα στὸν προερχόμενο ἀπὸ τὴ γυναίκα. Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητο σὲ ὅλους, ὅτι, ὄντας Θεὸς κατὰ φύσιν, ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, ὄχι ἀπλῶς μὲ ἔνωση, ὅπως λέγει ἐκεῖνος, αὐτὴν πού ἐπινοεῖται ἀπὸ

81. Ἐφεσ. 5, 27.

82. Ψαλμ. 140, 4.

γοῦν ἐκεῖνός φησι, τὴν θύραθεν ἐπινοουμένην, ἥτοι σχετικὴν, ἀλλὰ καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ, ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν;

Οὕτω τε, εἷς νοεῖται καὶ μόνος· ἅπας τε αὐτῷ πρόπει λόγος, καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς προσώπου τὰ πάντα λελέξεται· μία γὰρ ἤδη νοεῖται
5 φύσις μετὰ τὴν ἔνωσιν ἢ αὐτοῦ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν νοοῖτ' ἂν εἰκότως· ἄνθρωπος γὰρ εἷς ἀληθῶς συγκείμενος ἐξ ἀνομοίων πραγμάτων, ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος· Ἐισημήνασθαι δὲ καὶ νῦν ἀναγκαῖον, ὅτι τὸ ἐνωθὲν τῷ Θεῷ Λόγῳ σῶμα, φαμὲν ἐψυχῶσθαι ψυχῇ λογικῇ. Προσθήσο-
10 μαι δὲ κἀκεῖνο χρησίμως· ἕτερα μὲν γὰρ παρὰ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἢ σὰρξ, κατὰ γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον, ἕτερα δὲ πάλιν οὐσιωδῶς ἢ αὐτοῦ τοῦ Λόγου φύσις. Πλὴν εἰ καὶ νοεῖται διάφορα καὶ εἰς ἕτερότητα φυσικὴν διεσχοινοσμένα τὰ ὀνομασμένα, ἀλλ' εἷς ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται Χριστός, καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ ἀλλήλοις συμβεδη-
15 κόντων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. Ἐμπεδοῖ δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἢ θεόπνευστος Γραφή, διὰ μυρίων μὲν ὄσων πραγμάτων τε καὶ λόγων, παραδείγμασι δὲ χρωμένη, δι' ὧν ἂν τις καὶ λίαν ἀκονιτὶ πρὸς γε τὸ δύνασθαι κατιδεῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον διελάσει σαφῶς· Ἐφη τοίνυν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας «Καὶ ἀπεστά-
20 λη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφεῖμ, καὶ τῇ χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῇ λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἤψατο τοῦ στόματός μου, καὶ εἶπεν· Ἴδου ἤψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ». Πολυπραγμο-
νοῦντες δέ, ὡς ἓν, τὸ τῆς ὀράσεως βάθος, οὐχ ἕτερον εἶναί φαμεν,
25 πλὴν ὅτι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ κείμενον ἄνθρακα νοητόν, ἐφ' ᾧ παρ' ἡμῶν εὐωδιάζει θυμίαμα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ· δι' αὐτοῦ γὰρ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, δεκτοὶ τέ ἐσμεν, τὰς πνευματικὰς τελοῦντες λατρείας.

Οὗτος τοίνυν ὁ ἄνθραξ ὁ θεῖος, ὅταν ἄψηται τῶν χειλέων σου
30 προσιόντος αὐτῷ, διεσμηγμένον εὐθύς ἀποφανεῖ καὶ ἀπάσης ἁμαρτίας ἡμοιοηκότα παντελῶς. Ἄπτεται δὲ τίνα τρόπον τῶν ἐν

τοὺς ἔθνικούς, δηλαδή σχετική, ἀλλὰ μὲ ἔνωση ἀληθινή, ἀπόρρητη καὶ πάνω ἀπὸ τὸν νοῦ;

Ἔτσι λοιπὸν νοεῖται ἓνας καὶ μόνος, καὶ κάθε λόγος ἀρμόζει σ' αὐτόν, καὶ ὅλα λέγονται σὰν ἀπὸ ἓνα πρόσωπο. Γιατὶ μετὰ τὴν ἔνωση νοεῖται μία φύση, ἡ σαρκωμένη φύση τοῦ Λόγου, ὅπως βέβαια θὰ μπορούσε εὐλόγα νὰ νοηθεῖ καὶ σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους. Γιατὶ ὁ ἓνας ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνόμοια πράγματα, ἐννοῶ ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νὰ ἐπισημάνουμε καὶ τώρα, ὅτι τὸ σῶμα ποὺ ἐνώθηκε μὲ τὸν Θεὸ Λόγο λέμε ὅτι εἶναι ψυχωμένο μὲ ψυχὴ λογικὴ. Θὰ προσθέσω ὅμως πρὸς ὠφέλεια καὶ ἐκεῖνο· ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ σὰρκα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς ἴδιας τῆς φύσεώς του, καὶ ἄλλη πάλι ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἡ φύση τοῦ ἴδιου τοῦ Λόγου. Ὡστόσο, ἂν καὶ νοοῦνται διαφορετικὰ καὶ χωρισμένα σὲ φυσικὴ ἑτερότητα αὐτὰ ποὺ ἀναφέρθηκαν, ὅμως ἓνας ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο νοεῖται Χριστός, ἐπειδὴ ἦρθαν σὲ ἔνωση ἀληθινὴ μεταξὺ τους ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα. Καὶ σ' αὐτὸ ἐμπεδώνει τὴν πίστη μας ἡ θεόπνευστη Γραφὴ μὲ μύρια ὅσα γεγονότα καὶ λόγια, καὶ χρησιμοποιώντας παραδείγματα, μὲ τὰ ὁποῖα χωρὶς κόπο μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ καθαρὰ καὶ νὰ ἐρευνήσῃ καθαρὰ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Εἶπε λοιπὸν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας· «Καὶ στάλθηκε σὲ μένα ἓνα ἀπὸ τὰ Σεραφίμ, ποὺ εἶχε στὸ χέρι του ἄνθρακα, τὸν ὁποῖο πήρε μὲ λαβίδα ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον, τὸν ἀκούμπησε στὸ στόμα μου, καὶ εἶπε· «Νά, αὐτὸ ἀκούμπησε τὰ χεῖλη σου, καὶ θὰ ἀφαιρέσει τίς ἀνομίες σου καὶ θὰ καθαρῖσει τίς ἁμαρτίες σου»⁸³. Ἐξετάζοντας λοιπὸν, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὸ βάθος τοῦ ὁράματος, λέμε ὅτι δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος κεῖται στὸ θυσιαστήριον ὡς νοητὸς ἄνθρακας, πάνω στὸ ὁποῖο εὐωδιάζει ὡς θυμίαμα στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Γιατὶ μέσω αὐτοῦ ἐπιτύχαμε τὴν προσέγγισή μας σ' αὐτόν, καὶ εἴμαστε δεκτοὶ ὅταν τελοῦμε τίς πνευματικὰς λατρεῖες.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ θεῖος ἄνθρακας ὅταν θὰ ἀκουμπήσῃ τὰ χεῖλη αὐτοῦ ποὺ προσέρχεται, θὰ τὸν ἀναδείξῃ ἀμέσως καθαρὸν καὶ τελείως ἀπαλλαγμένον ἀπὸ κάθε ἁμαρτία. Μὲ ποιὸν ὅμως τρόπο ἀγγί-

83. Ἰσ. 6, 6-7.

ἡμῖν χειλέων, διδάξει λέγων ὁ μακάριος Παῦλος «Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι, ἐὰν εἴπῃς ἐν τῷ στόματί σου, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ 5 πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν». Ἐνθρακι δὲ παρεικάζεται, διὰ τοι τὸ ἐκ δυοῖν νοεῖσθαι καὶ ἀνομοίων πραγμάτων· συνόδῳ γε μὴν τῇ κατὰ ἀλήθειαν μονονουχί συνδεῖσθαι πρὸς ἔνωσιν· εἰσδεδυκὸς γὰρ τῷ ξύλῳ τὸ πῦρ, εἰς οἰκείαν αὐτὸ μεταστοιχειοῖ τρόπον τινὰ δόξαν τε καὶ δύναμιν, 10 καίτοι τετηρηκὸς ὅπερ ἦν. Μαργαρίτη δὲ πάλιν ἑαυτὸν ἀφομοιεῖ λέγων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· εὐρῶν δὲ ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπραχεν ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν». Ἀκούω δὲ καὶ ἑτέρως ἑαυτὸν ἡμῖν κατα- 15 δεικνύντος καὶ λέγοντος «Ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων». Ἐχει μὲν γὰρ ἐν ἰδίᾳ φύσει τὴν θεοπρεπῆ λαμπρότητα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· εὐωδιάζει δὲ πάλιν αὐτόν, κατὰ γε, φημί, τὴν νοητὴν εὐοσμίαν.

Ὡσπερ τοίνυν ἐπὶ τε τοῦ μαργαρίτου, καὶ μὴν καὶ τοῦ κρίνου, 20 νοεῖται μέντοι σῶμα τὸ ὑποκεκείμενον, ἡ δὲ γε ἐν αὐτῷ λαμπρότης ἤγουν εὐωδία κατ' ἴδιον λόγον, ὡς ἕτερα μὲν παρὰ τὰ ἐν οἷς εἰσιν (ἴδια δὲ πάλιν αὐτῶν καὶ οὐκ ἀλλότρια τῶν ἐχόντων ἐστὶ τὰ ἀχωρίστως ἐμπεφυκότα), κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον λογιούμεθά τε καὶ φρονήσομεν καὶ ἐπὶ γε τοῦ Ἐμμανουήλ· ἑτεροῖα μὲν γὰρ κατὰ 25 τὴν φύσιν θεότης τε καὶ σὰρξ, ἀλλ' ἴδιον ἦν τοῦ Λόγου τὸ σῶμα, τοῦ δὲ σώματος οὐ κεχωρισμένος ὁ ἐνωθεὶς αὐτῷ Λόγος νοοῖτο γὰρ ὡδέ τε καὶ οὐχ ἑτέρως ὁ Ἐμμανουήλ, τουτέστι, «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Τοιγάρτοι, ποτὲ μὲν ὡς ἄνθρωπος καὶ ἐκ τῶν τῆς κενώσεως μέτρων ἑαυτὸν ἡμῖν ἐμφανῆ καθιστάς, ἔφασκεν, «Οὐδεὶς αἶρει τὴν

84. Ρωμ. 10, 8-10.

85. Ματθ. 13, 45-46.

ζει τὰ χεῖλη μας, τὸ διδάσκει ὁ μακάριος Παῦλος λέγοντας· «Κοντά σου εἶναι ὁ λόγος, στό στόμα σου καὶ στήν καρδιά σου. Γιατί, ἂν ὁμολογήσεις μὲ τὸ στόμα σου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Κύριος, καὶ πιστέψεις μὲ τὴν καρδιά σου, ὅτι αὐτὸν τὸν ἀνέστησε ὁ Θεὸς ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, θὰ σωθεῖς. Γιατί μὲ τὴν καρδιά ὁ ἄνθρωπος πιστεύει αὐτὸ πού ὁδηγεῖ στήν δικαίωση, καὶ μὲ τὸ στόμα ὁμολογεῖ αὐτὸ πού ὁδηγεῖ στή σωτηρία»⁸⁴. Παρομοιάζεται μὲ ἄνθρακα, ἐπειδὴ νοεῖται ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο πράγματα ἀνόμοια, τὰ ὅποια μὲ τὴν πραγματικὴ συνεύρεσή τους συνδέονται κατὰ κάποιον τρόπο σὲ ἔνωση. Καὶ πράγματι εἰσδύοντας στὸ ξύλο ἢ φωτιά τὸ μετατρέπει κατὰ κάποιον τρόπο σὲ δική του λαμπρότητα καὶ δύναμη, ἂν καὶ διατηρεῖ αὐτὸ πού ἦταν. Μὲ μαργαρίτη πάλι παρομοιάζει τὸν ἑαυτό του ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός λέγοντας· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μοιάζει μὲ ἄνθρωπο, ὁ ὅποιος ψάχνει νὰ βρεῖ καλὰ μαργαριτάρια, καὶ βρίσκοντας ἓνα πολύτιμο μαργαριτάρι, φεύγει, καὶ ἀφοῦ πουλήσει ὅσα ἔχει, τὸ ἀγοράζει»⁸⁵. Ἀκούω ὅμως ὅτι καὶ μὲ ἄλλον τρόπο μᾶς δείχνει τὸν ἑαυτό του λέγοντας· «Ἐγὼ εἶμαι ἄνθος τῆς πεδιάδας, κρίνο τῶν κοιλάδων»⁸⁶. Γιατί ἔχει πράγματι στή φύση του τὴν θεοπρεπῆ λαμπρότητα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ εὐωδιάζει πάλι αὐτός, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὴ νοητὴ εὐωδία.

Ὅπως λοιπὸν στὸν μαργαρίτη, ἀλλὰ καὶ στὸ κρίνο, νοεῖται βέβαια σῶμα αὐτὸ πού ὑπάρχει, ἀλλὰ ἡ λάμψη του, δηλαδή ἡ εὐωδία του, ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο λόγο, ὡς διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὰ σὰ ὅποια βρίσκονται (γιατὶ ἀνήκουν πάλι σ' αὐτὰ καὶ δὲν εἶναι ξένα ἀπὸ αὐτὰ πού τὰ ἔχουν αὐτὰ πού εἶναι ἀχώριστα ὡς πρὸς τὴ φύση), κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο νομίζω πρέπει νὰ σκεπτόμαστε καὶ νὰ πιστέψουμε καὶ σχετικὰ μὲ τὸν Ἐμμανουήλ. Εἶναι διαφορετικὰ δηλαδή ὡς πρὸς τὴ φύση ἢ θεότητα καὶ ἡ σάρκα, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἦταν σῶμα τοῦ Λόγου, καὶ ὁ Λόγος δὲν ἦταν χωρισμένος ἀπὸ τὸ σῶμα μὲ τὸ ὅποιο ἐνώθηκε. Γιατὶ ἔτσι πρέπει νὰ νοεῖται ὁ Ἐμμανουήλ καὶ ὄχι διαφορετικὰ, δηλαδή, «Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας». Γι' αὐτὸ λοιπὸν, ἄλλοτε φανερόντας σὲ μᾶς τὸν ἑαυτό του ὡς ἄνθρωπος καὶ σύμφωνα μὲ τὰ μέτρα τῆς κένωσης, ἔλεγε, «Κανένας δὲν ἀφαιρεῖ τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ μέ-

86. Ἦσμα Ἦσμ. 2, 1.

ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ», ποτὲ δὴ πάλιν, ὡς Θεὸς ὢν ὁ Λόγος καὶ ἐξ οὐρανοῦ νοούμενος καὶ εἰς μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός, «Οὐδεὶς ἀναβέβηκε, φησὶν, εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Πανταχόθεν τοίνυν εἰς ἔνωσιν ἀδιάτμη-
 5 τόν τε καὶ ἀληθῆ συνδέοντος ἡμῖν τοῦ ἱεροῦ Γράμματος τὸν Υἱόν, καὶ εἰς πρόσωπον ἐν ἀποφέροντος ἐν πίστει, διόττησι πολλαχῶς ὁ περιττὸς οὕτως, καὶ πεφλυάρηκεν εἰκῆ καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, Θεὸν ὀνομάζων τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον· καθάπερ ἀμέλει προῖὼν ὁ λόγος ἐκδιδάξει σαφῶς, ὡς ἐν οἰκείῳ καιρῷ καὶ τόπῳ.
 10 Ὑποπλάττεται μὲν γὰρ δεδιέναι μὴ ἄρα τις αἰδοῖ τῇ περὶ τὴν ἁγίαν Παρθένον ἠττώμενος, εἶτα Θεοτόκον αὐτὴν ὀνομάσας, φρομὸν καὶ ἀνάκρασιν, τὴν εἰς ἀλλήλας φημί, τῶν ὑποστάσεων γενέσθαι νομίσας, τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων καταχέη τὸ ἀκαλλές, καίτοι τοῦτο φρονοῦντος οὐδενός· ἐπανορθῶν δέ, ὡς οἶεται, τὸ
 15 δεινόν, ἄνω τε καὶ κάτω τὰ πάντα συγγεῖ, τῶν εἰς ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν ἀφειδήσας ἐννοιῶν· ἔφη γὰρ οὕτως

[Εἰ μετὰ πίστεως ἀπλῆς τό, Θεοτόκος, προσέφερες, οὐκ ἂν σοι τῆς λέξεως ἐφθόνησα, τὸν νοῦν ἐξετάζων τοῦ ῥήματος, ἀλλ' ἐπειδήπερ ὀρῶ σε, προφάσει τῆς περὶ τὴν μακαρίαν Μαρίαν τιμῆς,
 20 τῶν αἵρετικῶν βεβαιουῦντα τὴν βλασφημίαν, διὰ τοῦτο τὴν τῆς λέξεως προφορὰν ἀσφαλίζομαι, τὸν ἐν τῇ λέξει κρυπτόμενον κίνδυνον ὑφορώμενος· Ἴνα δὲ αὐτὸ σαφέστερον καὶ πᾶσιν εὐληπτότερον εἴπω, τοῖς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου καὶ Ἀπολιναρίου καὶ πάντων τοῖς χοροῖς τῶν τῆς τοιαύτης φατρίας σπουδῆ Θεοτόκον
 25 εἰσάγειν, ὡς κράσεως γινομένης καὶ τῶν δύο φύσεων μὴ διαιρουμένων, μηδὲν τῶν εὐτελῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα λαμβάνεσθαι· καὶ χώραν αὐτοῦς λοιπὸν κατὰ τῆς θεότητος ἔχειν, ὡς πάντων λεγομένων παρ' ἐνός, οὐ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς συναφείας ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν. Εἰς μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ εἰς Κύριος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ
 30 Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς λέγω Υἱοῦ, καὶ τό, Χριστός, καὶ τό, Υἱός, ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς θεότητος, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος (ἴσ. ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος)].

να»⁸⁷, καὶ ἄλλοτε πάλι, ὄντας ὡς Θεός ὁ Λόγος καὶ νοούμενος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἓνας μαζὶ μὲ τὴν σὰρκα του, λέγει· «Κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸν, παρὰ μόνον αὐτὸς ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁸⁸. Ἐνῶ λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ ἡ ἅγια Γραφή συνδέει μὲ ἔνωση ἀδιαίρετη καὶ ἀληθινὴ τὸν Υἱὸν μὲ ἡμᾶς, καὶ τὸν ἐνώνει μὲ πίστη σὲ ἓνα πρόσωπο, αὐτὸς ὁ τάχα σπουδαῖος τὸν διαιρεῖ μὲ πολλοὺς τρόπους, καὶ ἔχει φλυαρήσει ἀλόγιστα καὶ ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζοντας Θεὸν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅπως βέβαια θὰ δείξει προχωρώντας ὁ λόγος μὲ σαφήνεια, στὸν κατάλληλο χρόνον καὶ τόπον. Γιατὶ ὑποκρίνεται, ὅτι φοβᾶται μήπως κάποιος, ὑποχωρώντας στὸν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἅγια Παρθένο, τὴν ὀνομάσει Θεοτόκον, νομίζοντας ὅτι ἔγινε ἀνάμιξη τῶν ὑποστάσεων μεταξὺ τους, καὶ διαδώσει τὴν ἀσχήμια τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας, ἂν καὶ αὐτὸ δὲν τὸ πιστεύει κανένας, καὶ ἐπανορθώνοντας, ὅπως νομίζει, τὸ κακὸν, κάνει τὰ πάντα ἄνω καὶ κάτω, παραμελώντας τὶς ὀρθές καὶ ἀληθινὲς ἐννοίες. Γιατὶ εἶπε τὰ ἑξῆς·

[Ἐὰν πρόφερεις μὲ ἀπλῆ πίστη τὸ ὄνομα “Θεοτόκος” δὲν θὰ σὲ φθονοῦσα γιὰ τὴν λέξη, ἐξετάζοντας τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐπειδὴ ὅμως σὲ βλέπω, μὲ πρόφασιν τὴν τιμὴν γιὰ τὴν μακάριαν Μαρίαν, νὰ ἐπιβεβαιώνεις τὴν βλασφημίαν τῶν αἰρετικῶν, γι’ αὐτὸ προφυλάσσω τὴν προφορὰν τῆς λέξεως, ὑποπτευόμενος τὸν κρυπτόμενον κίνδυνον. Καὶ γιὰ νὰ τὸ πῶ αὐτὸ πιὸ καθαρὰ καὶ πιὸ κατανοητὰ σὲ ὅλους, στοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ Εὐνομίου καὶ τοῦ Ἀπολιναρίου, καὶ σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς ὁμάδας αὐτῆς, οἱ ὁποῖες μὲ πολὺ ζῆλον εἰσάγουν τὸν ὄρον Θεοτόκος, ἐπειδὴ ἔγινε συγχώνευσις, καὶ δὲν διαιροῦνται οἱ δύο φύσεις, χωρὶς νὰ προσλαμβάνεται τίποτε ἀπὸ τὰ εὐτελεῖα τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ νὰ ἔχουν θέσιν ἐναντίον τῆς θεότητος, ἐπειδὴ ὅλα λέγονται ἀπὸ ἓναν, ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν ἀξίαν τῆς ἔνωσης, ἀλλὰ ἀνάλογα μὲ τὴν φύσιν. Γιατὶ ἓνας εἶναι βέβαια ὁ Χριστός, καὶ ἓνας Κύριος, ἀλλ’ ὅμως στὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, καὶ τὸ ὄνομα Χριστός, καὶ τὸ Υἱός, ἄλλοτε ἀναφέρονται στὴ θεότητα, καὶ ἄλλοτε πάλι στὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴ θεότητα (ἴσως, καὶ ἄλλοτε πάλι στὴν ἀνθρωπότητα)].

87. Ἰω. 10, 18.

88. Ἰω. 3, 13.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ὅρας ὅπως πολυτρόποις ἐννοιῶν εὐρήμασιν ἀνοσίως κατα-
 ποικίλλεται, καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς, ὡς
 οὐκ ἂν ἐτέρως ἐσομένην πειρᾶται δεικνύειν, εἰ μὴ τις γένοιτο τῶν
 5 ὑποστάσεων εἰς ἀλλήλας ἀνάχουσις, ἥγουν σύγκρασις; Καίτοι τῶν
 τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων οὐ τοῦτον ἡμᾶς μυσταγωγούντων τὸν
 τρόπον σύνοδον γὰρ ἀληθῆ γενέσθαι φαμέν, ἐνώσαντος μὲν ἐαυ-
 τῷ τοῦ Λόγου τὸ σῶμα, μεμενηκότος δὲ ὅπερ ἦν. Ὁ δὲ τῶν τοιού-
 των εἰς νοῦν ἔχων οὐδέν, δεδυσεσέθηκεν οὐ μετρίως, διϊστὰς εἰς δύο
 10 πρόσωπά τε καὶ ὑποστάσεις, ὀλοτρόπως ἀλλήλων διηρημένας,
 ἑκατέρα τε λόγους τοὺς αὐτῇ πρέποντας ἀνατιθεῖς ἰδικῶς. Καὶ
 πάλιν ἓνα φησὶ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, ὡς ἀνθρώπου Θεῶ
 συνημμένου κατὰ μόνην τὴν ἀξίαν, οὐ καθ' ἑνωσιν ἀληθῆ, τουτέ-
 στι τὴν κατὰ φύσιν. Πῶς οὖν ἐστὶ [ἴσ πῶς οὖν εἷς ἐστὶ] Χριστὸς
 15 καὶ Υἱὸς τὸ Κύριος, εἴπερ ἀμφοῖν ἀνὰ μέρος ἀρμόσειεν ἂν, ὡς
 ἔφησ, τὸ ὧδέ τε κατονομάζεσθαι, καὶ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν, διὰ τοι
 τὸ συμβῆναι καθ' ἑνωσιν ἠκιστα μὲν ἀλλήλων τὰς ὑποστάσεις,
 ἐνοῦσθαι δὲ κατὰ μόνην τὴν ἀξίαν, ἥτοι τὴν ἀυθεντίαν, ἥγουν
 ἐξουσίαν, κἂν τοι τὰς τῶν πραγμάτων πολυπραγμονοῦντες φύ-
 20 σεις, τὰ ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας, οὐ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀποβε-
 βληκότα καταθρήσαμεν ἂν τὸ ὑπάρχειν ἰδιοσυστάτως; Οὔτε μὴν
 τὸ ἰσομοιεῖν εἰς δόξαν ἀρκέσει πρὸς ἑνωσιν· οἷόν τί φημι· Πέτρος
 τε καὶ Ἰωάννης, ἄμφω μὲν ἦσθιν ἀπόστολοί τε καὶ ἅγιοι καὶ ταῖς
 ἰσομέτροις τιμαῖς καὶ δυνάμεσι ταῖς διὰ τοῦ Πνεύματος κατηγλαῖ-
 25 σμένοι παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· ἤκουον γὰρ
 ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις «Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου» τούτου. Καὶ
 πάλιν· «Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς κα-
 θαρίζετε, δαμόνια ἐκβάλλετε».

ἼΑρα οὖν ἐξ ἰσομοιρούσης ἀξίας, ἥγουν ἀυθεντίας, αὐτοῖς
 30 ὑπάρξαι φαμέν, τὸ εἰς ἄνθρωπον ἓνα καταλογίζεσθαι τοὺς δύο,
 καὶ ἀρκεῖ τοῦτο πρὸς ἑνωσιν, τὴν ὡς ἐν γε ταῖς ὑποστάσεσι λέγω;
 Εἶτα πῶς οὐκ ἠλίθιον κομιδῇ τὸ ὧδε φρονεῖν, νοοῖτ' ἂν εἰκότως

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Βλέπεις ὅτι μὲ πανοῦργες ἐπινοήσεις ἐννοιῶν παρουσιάζει ἀνόσια μὲ ποικίλους τρόπους τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Μονογενοῦς, καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδείξει, ὅτι δὲν θὰ γινόταν μὲ ἄλλον τρόπο, ἐὰν δὲν γινόταν κάποιος συγκεκριασμὸς τῶν ὑποστάσεων μεταξύ τους, δηλαδή ἀνάμειξη, ἂν καὶ βέβαια οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας δὲν μᾶς διδάσκουν αὐτὸν τὸν τρόπο. Γιατὶ λέμε ὅτι ἔγινε πραγματικὴ ἔνωση, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Λόγος ἔνωσε βέβαια τὸ σῶμα μὲ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἔμεινε αὐτὸ πού ἦταν. Ἐνῶ αὐτός, χωρὶς νὰ ἔχει στὸν νοῦ του τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀσέβησε ὑπερβολικᾶ, διαιρώντας σὲ δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις, πού εἶναι μεταξύ τους χωρισμένες σὲ ὅλα, καὶ ἀποδίδοντας στὴν καθὲ μᾶ ἰδιαίτερα τοὺς λόγους πού ταιριάζουν σ' αὐτήν. Καὶ πάλι ἀναφέρει ἓνα Χριστὸ Ἰησοῦ Κύριο, ὡς ἄνθρωπο πού ἐνώθηκε μὲ τὸν Θεὸ μόνο ὡς πρὸς τὴν ἀξία, ὄχι μὲ ἔνωση πραγματικὴ, δηλαδή κατὰ φύση. Πῶς λοιπὸν εἶναι (ἓνας) Χριστὸς καὶ Υἱὸς τὸ Κύριος, ἂν πραγματικά, ὅπως εἶπες, ἀρμόζει καὶ τὰ δύο νὰ ὀνομάζονται ἔτσι, καὶ νὰ εἶναι πραγματικά, ἀφοῦ οἱ ὑποστάσεις δὲν εἶναι καθόλου ἐνωμένες μεταξύ τους, ἀλλὰ μόνο ὡς πρὸς τὴν ἀξία, ἤτοι τὴν αὐθεντία, δηλαδή τὴν ἐξουσία; Ἐὰν καὶ βέβαια, ἐξετάζοντας μὲ λεπτομέρεια τὶς φύσεις τῶν πραγμάτων, αὐτὰ πού εἶναι ἴσα σὲ ἀξία, θὰ παρατηρήσουμε ὅτι δὲν ἔχουν ἀποβάλλει τὸ νὰ ὑπάρχουν αὐτοτελῶς. Οὔτε ἐπίσης τὸ νὰ εἶναι ἴσα σὲ δόξα, ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἐνωθοῦν. Ἐννοῶ τὸ ἐξῆς μ' αὐτὸ πού λέγω· Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ οἱ δύο βέβαια ἦταν ἀπόστολοι καὶ ἅγιοι, καὶ κοσμημένοι μὲ τὶς ἴδιες τιμὲς καὶ δυνάμεις ἀπὸ τὸν Σωτῆρα τῶν ὅλων Χριστό, γιατί μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα ἄκουαν· «Σεῖς εἶστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁸⁹ αὐτοῦ. Καὶ πάλι· «Νὰ θεραπεύετε ἄσθενεῖς, νὰ ἀνασταίνετε νεκρούς, νὰ καθαρίζετε λεπρούς, νὰ ἐκδιώκετε δαιμόνια»⁹⁰.

Ἄρα λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἴση ἀξία, δηλαδή αὐθεντία, πού ὑπάρχει σ' αὐτούς, λέμε, ὅτι αὐτοὶ οἱ δύο ὑπολογίζονται σὲ ἓνα, καὶ εἶναι ἀρκετὸ αὐτὸ πρὸς ἔνωση, ἐννοῶ τῶν ὑποστάσεων; Ἐπειτα πῶς δὲν θὰ μπορούσε εὐλόγα νὰ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι πολὺ ἡλίθιο τὸ νὰ φρο-

89. Ματθ. 5, 14.

90. Ματθ. 10, 8.

Τί τοιγαροῦν ὑποπλάττη μὲν εἶναι τὴν πίστιν ὀρθός, ἓνα λέγων
 Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, εἶτα διατέμνων εἰς δύο πρόσωπά τε καὶ
 ὑποστάσεις τὸν ἓνα, καὶ τὸν μὲν τῆς ἀληθοῦς ἐνώσεως ἀτιμάζεις
 τρόπον, δι' ἧς ἀληθῶς εἷς τε καὶ μόνος ἂν εἶη ὁ Χριστός, συνάφει-
 5 αν δὲ ἀληθῶς ὀνομάζεις τὴν ἰσοτιμίαν; Ποῖος γὰρ οὗτός ἐστι
 συναφείας τρόπος; Ἡ οὐκ οἶσθαι ὅτι φίλον πως αἰεὶ τοῖς κατὰ
 τόνδε τὸν θίον, τὸ ἐν εὐκλείαις εἶναι κοσμικαῖς, οἱ τὰς παρὰ τῶν
 κρατούντων πλουτοῦσι τιμάς; Ἀλλ' ἐν ἴσοις ὄντες ἀξιώμασιν, ἔσθ'
 ὅτε, διεστήκασιν ἀλλήλων, ὑπάρξει τε τῇ καθ' ἓνα, φημί, καὶ
 10 μέντοι τὸ βούλεσθαι τὰ αὐτὰ φρονεῖν τε καὶ δοῶν ἄλλ' εἵπερ ἦν
 τις δεσμός ἀναγκαῖος εἰς ἐνότητα συλλέγων αὐτοὺς τῆς ἀξίας ὁ
 τρόπος, καθάπερ ἀμέλει καὶ σύμβασις φυσική, οὐκ ἂν ἐν ἰσότητι
 γέρων, ἦτοι τῆς ἀξίας ὑπάρχοντες, ὑποστάσεσί τε καὶ γνώμη, εἰς
 τὸ ἕτερος εἶναι καὶ ἕτερος ἰδικῶς ἀλλήλων ἀπενοσφίζοντο. Πουῶ
 15 τοιγαροῦν τὴν σὴν συνάφειαν θήσομεν; Τί δὲ καὶ δοῦσαι λογισό-
 μεθα; Ὁμογνωμονεῖν ἄρα πέπεικεν αὐτούς, ἢ συμβῆναι παρε-
 σκεύασεν εἰς ἐνότητα μυστικὴν [ἴσ φυσικὴν]; Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις
 εἰπεῖν Ἐκδέδειχε γὰρ ὁ λόγος πρὸς ἄμφω ταυτί, πολὺ νοσοῦσαν
 τὸ ἀδρανές

20 Φράζε δέ μοι κάκεινο· προσερήσομαι γὰρ ἀναγκαίως, τί τὸ
 τῆς ἀξίας ὠνησε χρῆμα τόν, ὥσπερ ἔφησ αὐτός, τῷ Θεῷ Λόγῳ
 συνημιμένον ἄνθρωπον καὶ ἐκ γυναικός; Ἄρα γὰρ ἴσον ἀπέφηνεν
 ἐν δόξῃ καὶ ὑπεροχῇ, καὶ τοσοῦτον εἶναι παρεσκεύασεν, ὅσος ἂν
 εἶναι πιστεύοιτο καὶ αὐτός; Εἶτα πῶς οὐ διαψεύσεται λέγων, «Τὴν
 25 δόξαν μου ἑτέρῳ οὐ δώσω»; Πεφλυάρηκε δὲ μάτην καὶ αὐτὸς ἡμῖν
 ὁ θεσπέσιος μελωδός, ὡδί που λέγων, ὅτι «Τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθή-
 σεται τῷ Κυρίῳ; ἢ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;». Ἡ
 οὐχ ἕτερος παρὰ τὸν ἓνα καὶ φύσει καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ὁ
 κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐνότητος ἀληθῶς διεσχοι-
 30 σμένος; Εἶτα πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές; Ἀλλ' οὐκ ἴσον μὲν τῷ Θεῷ
 Λόγῳ πεποίηκεν ἡ ἀξία τὸ συνημιμένον· ὁράται γε μὴν καὶ ἔστιν

91. Ἦσ. 42, 8.

92. Ψαλμ. 88, 7.

νεῖς ἔτσι; Γιατί λοιπόν ὑποκρίνεσαι ὅτι εἶσαι ὡς πρὸς τὴν πίστη ὀρθός, λέγοντας ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς Κύριος, καὶ ἔπειτα, διαχωρίζοντας σὲ δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις τὸν ἓνα, τὸν τρόπο βέβαια τῆς πραγματικῆς ἔνωσης τὸν ἀτιμάζεις, μὲ τὴν ὁποία ἔνωση ὁ Χριστὸς εἶναι πραγματικά ἓνας καὶ μόνος, καὶ ὀνομάζεις πραγματικά συνένωση τὴν ἰσοτιμία; Ποιὸς δηλαδή εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἔνωσης; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζεις, ὅτι αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται στὴν ἐδῶ ζωὴ ἀγαποῦν νὰ βρίσκονται σὲ δόξες κοσμικῆς, οἱ ὁποῖοι ἀπολαμβάνουν τὶς τιμὲς τῶν ἐξουσιαστῶν; Ἀλλὰ βρισκόμενοι σὲ ἴσα ἀξιώματα κάποτε-κάποτε χωρίζονται μεταξύ τους σὲ ἰδιαίτερη ὑπαρξὴ ὁ καθένας, ἐννοῶ σὸ νὰ θέλουν νὰ πιστεύουν καὶ νὰ κάνουν τὰ ἴδια. Ἀλλὰ ἂν ὑπάρχει κάποιος ἀναγκαῖος δεσμός, ποὺ νὰ τοὺς συγκεντρώνει σὲ ἐνότητα, εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἀξίας, ὅπως βέβαια καὶ ἡ φυσικὴ σύμβαση, χωρὶς νὰ εἶναι ἴσοι στὰ προνόμια, δηλαδή στὴν ἀξία, καὶ στὶς ὑποστάσεις καὶ τὴ γνώμη, ὥστε ὁ καθένας νὰ εἶναι χωριστά, θὰ ἔκλεβαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ποῦ λοιπόν νὰ τοποθετήσουμε τὴ δική σου συνένωση; Καὶ τί θὰ σκεφθοῦμε ὅτι κάνουν; Τοὺς ἔπεισε ἄραγε αὐτοὺς νὰ συμφωνοῦν, ἢ τοὺς ἐτοίμασε νὰ συμφωνήσουν σὲ ἐνότητα μυστικῆ; Ἀλλὰ δὲν μπορεῖς νὰ ἀπαντήσεις. Γιατί ὁ λόγος ἀπέδειξε καὶ πρὸς τὰ δύο αὐτὰ ὅτι πάσχουν ἀπὸ μεγάλη ἀδράνεια.

Πές μου ὅμως καὶ ἐκεῖνο· γιατί ἀναγκαστικά θὰ σὲ ρωτήσω. Σὲ τί ὠφέλησε τὸ πρᾶγμα τῆς ἀξίας, ὅπως εἶπες, τὸν ἐνωμένο μὲ τὸν Θεὸ Λόγο ἀνθρώπο καὶ γεννημένο ἀπὸ γυναίκα; Ἄραγε τὸν ἔκανε ἴσον σὲ δόξα καὶ ὑπεροχή, καὶ τὸν ἔκανε τόσο μεγάλο, ὅσο πιστευόταν ὅτι εἶναι καὶ αὐτός; Ἐπειτα πῶς δὲν θὰ διαψευσθεῖ λέγοντας, «Δὲν θὰ δώσω τὴν δόξα μου σὲ ἄλλον»⁹¹; Καὶ φλυᾶρησε ἄδικα πρὸς ἑμᾶς καὶ ὁ ἴδιος ὁ θεόπνευστος ψαλμωδός, λέγοντας κάπως ἔτσι· «Ποιὸς πάνω στὰ σύννεφα θὰ ἐξισωθεῖ μὲ τὸν Κύριο; ἢ ποιὸς θὰ ὁμοιωθεῖ μὲ τὸν Κύριο μεταξύ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ;»⁹². Ἡ ὄχι ἄλλος, παρὰ ὁ ἓνας καὶ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα Λόγος, ὁ ὁποῖος μὲ τὴ δική του ὑπόσταση εἶναι πραγματικά ἐνωμένος μὲ αὐτόν; Καὶ πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους φανερό; Τὸ ἐνωμένο ὅμως ἢ ἀξία του δὲν τὸ ἔκανε ἴσο μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, ἀλλὰ βλέπεται καὶ εἶναι

ἐν μείοσι. Πῶς οὖν ἓνα φῆς Χριστόν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον, καίτοι
 προὔχοντος ἑνὸς κατὰ γε τῶν ἐννοιῶν τὴν δύναμιν, καὶ ὑψιζηκό-
 τος ἑτέρου τῆς πρὸς αὐτὸν ἰσότητός τε καὶ δόξης; Ἐλλως τε, προσ-
 εποίσω γὰρ οἷς ἔφην καὶ τόδε, δεδώρηται κατ' αὐτὸν ὁ ἐκ Θεοῦ
 5 Πατρὸς Λόγος τὴν ἰδίαν ἀξίαν τῷ ἐκ γυναικός· κατὰ τίνα δὲ τρό-
 πον αὐτὸ δὴ τουτί πεπράχθαι φησί, βασανίζειν ἄξιον. Ἐρα γέγο-
 νε καὶ αὐτὸς φῶς ἀληθινόν; Ἐρα φύσει Θεός, καὶ ζωὴ καὶ δημι-
 ουργός, καὶ σοφία καὶ δύναμις, εἰκῶν καὶ ἀπαύγασμα τῆς ὑποστά-
 σεως τοῦ Πατρὸς; καὶ τὰ τῆς ἄνω δόξης πλεονεκτήματα κεχώρηκε
 10 φυσικῶς εἰς ἓνα τινὰ τῶν πεποιημένων; Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἐξαίρετον ἐν
 τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ; τί τὸ μέγα καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς, εἰ ἐνδέχεται τὴν κτί-
 σιν καταπλουτεῖν δύνασθαι, καὶ τοῦτο οὐσιωδῶς, τὰ ἐν οἷς ἐστὶν
 ἀγαθά;

Ἄλλ' ὡς ἐν μεθέξει τῆς θείας τυχὸν ὑπεροχῆς πεφόρηκε τὴν
 15 ἀξίαν; Δύο δὴ πάλιν ἀναμφιλόγως υἱοί, εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς ἕτε-
 ρόν τι καὶ ἔλαττον κατὰ φύσιν ἐστί, τοῦ τὴν μέθεξιν ἐμποιοῦντος
 αὐτῷ, τὸ σχέσει τῇ πρὸς αὐτὸν τιμώμενον· ἀλώση δὴ οὖν οὐδὲ
 εἰδῶς ἂ λέγεις. Αἰτιᾶ δὲ ἀνθ' ὅτου τοὺς ἐνὶ προσώπῳ προσνέμον-
 τας τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φωνάς; Ἐρ' οὐχὶ δύο καινοτομῶν
 20 υἱούς; Πῶς γὰρ ἔτι Κύριος εἷς, καὶ Χριστός, καὶ Υἱός, εἰ πρόσωπον
 ἰδικὸν ἑκατέρῳ, καὶ λόγος, καὶ μὴν καὶ ὑπόστασις, ἀναχωροῦσα
 πρὸς ἑτερότητα, καὶ τὸ τῆς ἀληθοῦς ἐνώσεως χρῆμα παραιτουμέ-
 νη, καὶ τὸ ἀσύμβατον ὀλοτρόπως ἔχουσα πρὸς τὴν ἑτέραν; Καὶ τό-
 γε παράδοξον καὶ τῶν αὐτοῦ δυσφήμιων ἀποφαῖνον τὴν βδελυ-
 25 ρίαν κοινὰ φησὶν εἶναι τὰ ὀνόματα, τό τε Υἱός, φημί, καὶ Χριστός
 καὶ Κύριος καὶ εἰ μὲν εἶναι κοινὰ φησὶν ὡς ἐνὶ τῷ Χριστῷ, καί τισι
 παρ' αὐτὸν ἑτέροις, ἔχει ἂν εἰκὸς ὁ λόγος αὐτῷ, εἰ δὲ διῶστησιν
 ἀμαθῶς, οἶεται τε πρέπειν αὐτὰ καὶ ἰδικῶς τῷ Λόγῳ, καὶ μὴν τῷ ἐκ
 γυναικός, δύο πον πάντως πάλιν καὶ ἀναμφιλόγως Χριστοί, καὶ

κατώτερο. Πῶς λοιπὸν λές ἓνα Χριστὸ καὶ Υἱὸ καὶ Κύριο, ἂν καὶ ὁ ἓνας ὑπερέχει ὡς πρὸς τὴν δύναμη τῶν ἐννοιῶν, καὶ ὁ ἄλλος βρῖσκειται πιὸ κάτω ἀπὸ αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἰσότητα πρὸς αὐτὸν καὶ τὴ δόξα; Ἐξ ἄλλου θὰ σοῦ προσθέσω σ' αὐτὰ πού εἶπα καὶ αὐτό· ἔχει δωρήσει, σύμφωνα μὲ αὐτόν, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα τὴ δική του ἀξία σ' αὐτόν πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴ γυναίκα. Μὲ ποιὸν τρόπο ὁμως λέγει ὅτι ἔγινε αὐτό, εἶναι ἄξιο ἐρεύνης. Ἄραγε ἔγινε καὶ αὐτὸς φῶς ἀληθινό; Ἄραγε ἔγινε Θεὸς κατὰ φύση, καὶ ζωὴ, καὶ δημιουργός, καὶ σοφία, καὶ δύναμη, καὶ εἰκόνα καὶ ἀκτινοβολία τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατέρα; Καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς οὐράνιας δόξας μεταδόθηκαν μὲ τρόπο φυσικὸ σὲ ἓναν κάποιον ἀπὸ τοὺς δημιουργημένους; Τί τὸ ἐξαιρέτο λοιπὸν ὑπάρχει στὸν ἀπὸ τὴν φύση τοῦ Θεοῦ; Τί τὸ μεγάλο καὶ πάνω ἀπὸ μᾶς, ἐφόσον ὑπάρχει τὸ ἐνδεχόμενο νὰ μπορεῖ νὰ ἀποκτήσει καὶ ἡ κτίση, καὶ μάλιστα οὐσιαστικά, τὰ ἀγαθὰ σὰ ὅποια βρῖσκεται αὐτός;

Μήπως ὁμως ντύθηκε ἐνδεχομένως τὴν ἀξία τῆς θεϊκῆς ὑπεροχῆς κατὰ μετοχή; Δύο λοιπὸν πάλι χωρὶς ἀμφιβολία υἱοί, ἐὰν εἶναι ἀληθινό, ὅτι εἶναι ἄλλο καὶ κατώτερο ὡς πρὸς τὴν φύση, ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἐνεργεῖ τὴ μέθεξιν σ' αὐτό, τὸ ὅποιο τιμᾶται λόγῳ τῆς σχέσης τοῦ πρὸς αὐτόν. Θὰ συλληφθεῖς λοιπὸν ὅτι δὲν ξέρεις τί λές. Καὶ γιατί κατηγορεῖς αὐτοὺς πού ἀποδίδουν σὲ ἓνα πρόσωπο τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου; Ἄραγε δὲν καινοτομεῖς δύο υἱούς; Γιατί πῶς θὰ εἶναι ἓνας Κύριος, καὶ Χριστός, καὶ Υἱός, ἐὰν στὸν καθένα ἀντιστοιχεῖ πρόσωπο ἰδιαίτερο, καὶ λόγος, ἀλλὰ καὶ ὑπόσταση, πού προχωρεῖ σὲ διαφοροποίηση, καὶ παραιτεῖται ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἔνωση, καὶ ἔχει τὸ ἀσυμβίβαστο μὲ κάθε τρόπο πρὸς τὴν ἄλλη; Καὶ αὐτὸ πού εἶναι παράδοξο καὶ φανερώνει τὴν ἀηδία τῶν δυσφημίσεών του, εἶναι τὸ ὅτι λέγει πῶς εἶναι κοινὰ τὰ ὀνόματα, δηλαδὴ τὸ Υἱός, καὶ Χριστός καὶ Κύριος. Καὶ ἐὰν βέβαια λέγει ὅτι εἶναι κοινὰ στὸν ἓνα Χριστό, καὶ σὲ μερικοὺς ἄλλους μαζί μ' αὐτόν, ὁ λόγος του θὰ μπορούσε νὰ ἔχει κάποια πιθανότητα, ἐὰν ὁμως τὰ διαχωρίζει ἀπὸ ἀμάθεια, καὶ ὑποθέτει ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ ταιριάζουν ἰδιαίτερα στὸν Λόγο, καὶ μάλιστα αὐτόν πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, πάλι ὑπάρχουν δύο ὁπωσοῦντε καὶ χωρὶς ἀμφισβήτηση Χριστοὶ καὶ Υἱοὶ καὶ Κύριοι.

Υίοί, καὶ Κύριοι· ἔφη γάρ, ὅτι τὸ Χριστὸς ὄνομα, ποτὲ μὲν θετέον ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτῆς, ποτὲ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ καὶ ἐπ' ἀμφοῖν ὀνήσειεν δ' ἂν ἡ ὁμωνυμία τὸ σύμπαν οὐδέν, εἰς γε τὸ δεῖν ἓνα νοεῖσθαι Χριστόν, καὶ Υἱόν, καὶ Κύριον, τέμνοντα δίχα
5 τοῦ καὶ αὐτὰς ἀλλήλων τὰς ὑποστάσεις ἀποφοιτᾶν, καὶ εἰς ἰδικὴν ἑτερότητα τῶν προσώπων διεσταλμένων. Ἐμφανῆ γὰρ ὡσπερ ἡμῖν καθιστὰς τῆς ἐνούσης αὐτῷ δυσμαθίας τὴν δύναμιν, προσεπάγει καὶ φησιν·

[Ὅταν οὖν ἡ θεία Γραφὴ μέλλῃ λέγειν ἢ γέννησιν τοῦ Χρι-
10 στοῦ τὴν ἐκ τῆς μακαρίας Παρθένου, ἢ θάνατον, οὐδαμοῦ φαίνεται τιθεῖσα, Θεός, ἀλλ' ἢ Χριστός, ἢ Υἱός, ἢ Κύριος. Ἐπειδὴ ταῦτα τὰ τρία τῶν δύο φύσεών εἰσι σημαντικά, ποτὲ μὲν ταύτης, ποτὲ δ' ἐκείνης, ποτὲ δὲ ταύτης καὶ ἐκείνης· οἷόν τι λέγω, ὅταν τὴν ἐξ οὐρανοῦ γέννησιν ἡμῖν ἡ Γραφὴ διηγῆται, τί λέγει; «Ἐξαπέστειλεν
15 ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ». Οὐκ εἶπεν, Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Θεὸν Λόγον, ἀλλὰ λαμβάνει τὸ ὄνομα τὸ μηνύον τὰς φύσεις τὰς δύο. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Υἱὸς ἀνθρωπὸς ἐστὶ καὶ Θεός, λέγει· «Ἐξαπέστειλεν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικός», ἵνα, ὅταν ἀκούσης τὸ «γεννώμενον ἐκ γυναικός», εἶτα ἴδῃς τὸ ὄνομα προ-
20 κείμενον τὸ μηνύον τὰς φύσεις τὰς δύο, ἵνα τὴν γέννησιν τὴν ἐκ τῆς μακαρίας Παρθένου, Υἱοῦ μὲν καλῆς (Υἱὸν γὰρ ἐγέννησε Θεοῦ καὶ ἡ Χριστοτόκος Παρθένος), ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διπλοῦς ἐστὶ τὰς φύσεις, ἐγέννησε μὲν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐγέννησε τὴν ἀνθρωπότητα, ἣτις ἐστὶν υἱός, διὰ τὸν συνημ-
25 μένον Υἱόν].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἄλλ' ἡμεῖς γε, ὧ τᾶν, οἱ τῶν σῶν τερετισμάτων τὰ ἀμείνω φρονεῖν ἐγνωκότες καὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἰχνηλατοῦντες τὸν κόσμον [ἴσ. σκοπόν], ἓνα λεγούσης τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἐξ
30 οὗ τὰ πάντα, καὶ ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, δι' οὗ τὰ πάντα παρήχθη πρὸς γένεσιν, ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου

Γιατὶ εἶπε ὅτι τὸ ὄνομα Χριστός, ἄλλοτε ἀποδίδεται στήν ἴδια τὴ θεότητα, καὶ ἄλλοτε καὶ στήν ἀνθρώπινη φύση, ἢ καὶ στὶς δύο. Ὅμως ἡ συνωνυμία δὲν ὠφελεῖ ἀπολύτως καθόλου, στὸ ὅτι πρέπει νὰ νοεῖται ἓνας Χριστός, καὶ Υἱός, καὶ Κύριος, χωρὶς νὰ τέμνει καὶ αὐτὲς τὶς ὑποστάσεις καὶ νὰ ἀποχωρίζονται, καὶ νὰ χωρίζονται σὲ εἰδικὴ διαφορὰ τῶν προσώπων. Γιατὶ κάνοντάς μας φανερὴ κατὰ κάποιον τρόπο τὴ δυσκολία μάθησης ποὺ ἔχει, προσθέτει καὶ λέγει:

[Ὅταν λοιπὸν ἡ ἀγία Γραφή πρόκειται νὰ κάνει λόγο γιὰ τὴν γέννηση τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν μακάρια Παρθένο, ἢ τὸν θάνατό του, δὲν φαίνεται πούθεν νὰ λέγει Θεός, ἀλλὰ ἢ Χριστός λέει, ἢ Υἱός, ἢ Κύριος. Ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ τρία εἶναι δηλωτικὰ τῶν δύο φύσεων, ἄλλοτε αὐτῆς καὶ ἄλλοτε ἐκείνης, καὶ ἄλλοτε καὶ αὐτῆς καὶ ἐκείνης. Τί θέλω νὰ πῶ. Ὅταν ἡ Γραφή μᾶς διηγεῖται τὴ γέννηση ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, τί λέγει; «Ἐξαπέστειλε ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν του». Δὲν εἶπε, ἔξαπέστειλε ὁ Θεὸς τὸν Θεὸν Λόγον, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦ τὸ ὄνομα ποὺ φανερῶνει τὶς δύο φύσεις του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Υἱὸς εἶναι ἄνθρωπος καὶ Θεός, λέγει, «Ἐξαπέστειλε τὸν Υἱὸν του ποὺ γεννιέται ἀπὸ γυναίκα»⁹³, ὥστε, ὅταν ἀκούσεις αὐτὸ ποὺ γεννιέται ἀπὸ γυναίκα, καὶ ἔπειτα δεῖς τὸ ὄνομα τὸ ἀποδιδόμενον ποὺ δείχνει καὶ τὶς δύο φύσεις, τὴ γέννηση ἀπὸ τὴν μακάρια Παρθένο νὰ τὴν ὀνομάζεις Υἱό, γιατί γέννησε Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἢ Χριστοτόκος Παρθένος. Ἄλλ' ἔπειδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔχει δύο φύσεις, γέννησε (δὲν γέννησε) βέβαια τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γέννησε τὴν ἀνθρώπινη φύση αὐτοῦ, ἢ ὅποια εἶναι υἱός, λόγῳ τοῦ ἐνωμένου Υἱοῦ].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἐμεῖς ὁμως, φίλε μου, ποὺ γνωρίζουμε νὰ πιστεύουμε τὰ καλύτερα ἀπὸ τὰ κελαιδήματά σου, καὶ ἀκολουθοῦμε τὸν κόσμον (ἴσως σκοπὸ) τῆς θεόπνευστης Γραφῆς, ἢ ὅποια λέγει ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας εἶναι ἓνας, ἀπὸ τὸν ὅποιο δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, καὶ ἓνας ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέσω τοῦ ὁποίου ἦρθαν τὰ πάντα στήν ὑπαρξή⁹⁴ ὅταν ἀκοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἅγια Παρ-

94. Α' Κορ. 8, 6.

γεγεννηῆσθαι Χριστόν, τότε δὴ, τότε καὶ μάλα ἐμφρόνως καὶ κατ' εὐθὺ τῆς ἀληθείας ἰέναι σπουδάζοντες, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντα Λόγον ἐνανθρωπήσαι γέ φαμεν καὶ ἐνωθῆναι σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν, γεννηθῆναι τε κατὰ σάρκα, καὶ τῆς σῆς εἰς τοῦτο τεθρῆναι οὐκ ἀνεξόμεθα· ἐνὶ δὲ καὶ μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ τὸ Χριστὸς ὄνομα προσνεμοῦμεν εἰκότως, γεννήσεως ὀνομαζομένης τῆς διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου. Κοινὰ μὲν γάρ, ὡς ἔφην, αὐτῷ καὶ ἑτέροις εἶεν ἂν τὰ τοιαύδε τῶν ὀνομάτων ὁμολογουμένως Πολλοὶ γὰρ υἱοὶ κατὰ χάριν, καὶ θεοὶ καὶ κύριοι, ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, 10 καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν γράφει Παῦλος, πλὴν ὡς ἐν μεθέξει τοῦ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ μίμησιν. Τὸ δέ γε Χριστὸς ὄνομά τε καὶ χρῆμα πρόποι ἂν κατ' οὐδένα τρόπον τῷ ἐκ Πατρὸς ὄντι Λόγῳ γυμνῷ καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἔξω σαρκὸς πρὸς ἡμῶν νοουμένῳ. Εἰ δὲ δὴ λέγοιτο κενῶσαι τε ἑαυτὸν καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου καθικέσθαι 15 μορφῇ καὶ καθ' ἡμᾶς γενέσθαι διὰ τὴν σάρκα, κεκλήσεται καὶ αὐτός, διὰ τοι τὸ κεχρίσθαι, Χριστός οὐ γὰρ κέχρισται κατ' ἰδίαν φύσιν Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, γέγονε δὲ μᾶλλον ἢ χρίσις αὐτῷ περὶ τὸ ἀνθρώπινον. Οὕτω τοιγαροῦν προσβεβηκότος ἐκείνου, περὶ οὐ γέγονεν ἢ χρίσις (αὐτοῦ γὰρ ἢ ἐνανθρώπησις, περὶ οὗ γέγονεν ἢ χρίσις), 20 ὅταν ἡμῖν ὀνομάζεται Χριστός, οὐ κατὰ γε τὴν σὴν ἀθυροστομίαν, ἀνθρωπὸν ἀπλῶς ὑποτοπήσομεν, διηρημένον τοῦ Λόγου καὶ ἀνά μέρος κείμενον, ἐκ τῆς ἁγίας τετέχθαι Παρθένου, ἀλλ' αὐτόν, ὡς ἔφη, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἐνωθέντα σαρκὶ καὶ τῷ ἐλαίῳ τῆς ἀγαλλιάσεως κεχρισμένον ἀνθρωπίνως παρὰ τοῦ Θεοῦ 25 καὶ Πατρὸς.

Ὅτι δὲ γέγονε τῷ Θεῷ Λόγῳ περὶ τὸ ἀνθρώπινον ἢ χρίσις, ὅτε πέφηνε καθ' ἡμᾶς, ἱερὸν ἡμᾶς πιστώσεται Γράμμα. Ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Ἰακώβ, τῆς τοῦ Πατρὸς ἀπαιρῶν ἐστίας, εἰς τὴν τῶν ποταμῶν ὑπήγετο μέσην, καὶ πρὸς Λάβαν ἦει τὸν τοῦ Βαθουήλ, 30 ἐνὶ δὲ τῶν διὰ μέσου χωρίων ἐμβεβληκῶς κατηυλίζετο. Καὶ δὴ καὶ λίθῳ τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας, τὸν ὕπνον εἰσδέχεται κλίμακά τε

θένο, τότε λοιπόν, τότε με πολλή φρόνηση και φροντίζοντας να φτάσουμε κατ' εὐθείαν στήν ἀλήθεια, λέμε βέβαια ὅτι ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἐνώθηκε με σάρκα σὲ μιὰ ὑπόσταση, καὶ γεννήθηκε κατὰ σάρκα, καὶ δὲν θὰ ἀνεχθοῦμε ὡς πρὸς αὐτὸ τὴ δική σου σοφιστικὴ λεπτολογία, ἀλλὰ στὸν ἕνα καὶ μόνο καὶ κατὰ φύση Υἱὸ θὰ ἀπονέμουμε τὸ ὄνομα Χριστός, ἐφόσον εὐλόγα ὀνομάζεται γέννηση αὐτοῦ ἢ γέννησή του μέσω τῆς ἁγίας Παρθένου. Γιατί, ὅπως εἶπα, εἶναι ὁμολογουμένως κοινὰ σ' αὐτὸν καὶ σὲ ἄλλους αὐτὰ τὰ ὀνόματα. Γιατί ὑπάρχουν πολλοὶ υἱοὶ κατὰ χάρη, καὶ θεοὶ καὶ κύριοι, καὶ στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ, ὅπως γράφει καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος⁹⁵, ἀλλὰ βέβαια κατὰ μέθεξιν τοῦ κατὰ φύση Υἱοῦ καὶ κατὰ μίμηση. Τὸ ὄνομα ὅμως καὶ πρᾶγμα Χριστός κατὰ κανένα τρόπο δὲν πρέπει νὰ νοεῖται ἀπὸ ἐμᾶς στὸν Λόγο μόνο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα καθ' ἑαυτὸν καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ σάρκα. Καὶ ἐὰν λέγεται ὅτι κένωσε τὸν ἑαυτό του καὶ ἔλαβε τὴ μορφή δούλου, καὶ ἔγινε σὰν ἐμᾶς ἐξαιτίας τῆς σαρκας⁹⁶, θὰ ὀνομάζεται καὶ αὐτὸς Χριστός, ἐπειδὴ χρίσθηκε. Γιατί ὄντας Θεὸς ὁ Λόγος δὲν χρίσθηκε ὡς πρὸς τὴ δική του φύση, ἀλλὰ ἢ χρίση ἔγινε σ' αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Ἀφοῦ λοιπόν με τὸν τρόπο αὐτὸν ἦρθε ἐκεῖνος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἢ χρίση (γιατὶ αὐτοῦ ἦταν ἢ ἐνανθρώπηση, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἢ χρίση), ὅταν ὀνομάζεται σὲ μᾶς Χριστός, δὲν θὰ ὑποψιαστοῦμε, σύμφωνα με τὴ δική σου ἀθυροστομία, ὅτι εἶναι ἀπλῶς ἄνθρωπος καὶ διηρημένος ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ τοποθετημένος ξεχωριστά, πού ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, ἀλλὰ αὐτός, ὅπως εἶπε, ὁ Λόγος πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ ἐνώθηκε με σάρκα, καὶ χρίσθηκε με τὸ λάδι τῆς μεγάλης ἀγαλλίας ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα.

Ἔτσι ὅμως ἢ χρίση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔγινε σ' αὐτὸν ὡς ἄνθρωπος ὅταν φανερώθηκε σύμφωνα με μᾶς, μᾶς τὸ βεβαιώνει ἢ ἁγία Γραφή. Γιατὶ ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, φεύγοντας ἀπὸ τὴν πατρικὴ ἐστία, πῆγαινε στὴν Μεσοποταμία, πρὸς τὸν Λάβαν τὸν υἱὸ τοῦ Βαθουήλ, καὶ φθάνοντας σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐνδιάμεσα μέρη, διανυκτέρευσε ἐκεῖ. Γέροντας τὸ κεφάλι του σὲ πέτρα, ἀποκοιμήθηκε, καὶ εἶδε μία σκάλα,

96. Φιλίπ. 2, 7-8.

τεθεαμένος, τὴν ἐκ γῆς ἄνω διήκουσαν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀναβαίνοντάς τε καὶ καταβαίνοντας δι' αὐτῆς τοὺς ἀγγέλους, ἐπεστηριγμένον δὲ τὸν Κύριον ἐπ' αὐτῆς, θαῦμα μὲν τῶν ὁράσεων ἐποιεῖτο πολὺ, λαβὼν δὲ τὸν λίθον, ἔστησεν αὐτὸν στήλην καὶ ἐπέχεεν
 5 ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. Ἐθρεῖ δὲ ἐν τούτοις τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἕνα καὶ μόνον καὶ ἀληθῶς Υἱόν, ὡς λίθον ἀναστηλούμενον· καὶ γὰρ ἐστὶ λίθος ἐκλεκτός, ἀκρογωνιαῖος, ἔντιμος, εἰς κεφαλὴν γωνίας καὶ εἰς τὰ θεμέλια Σιών τεθειμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ἐθρεῖ δέ μοι πρὸς τούτῳ καὶ
 10 τίνα κέχρισται τρόπον· οὐ γὰρ ὅλον δι' ὅλου τῷ ἐλαίῳ κατέδενσε τὸν λίθον ὁ θεοπέσιος Ἰακώβ, ἐπέχεε δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ.

Οὐκοῦν, ἴν' οὕτως εἴπωμεν, οὐχ ἅπας, οὔτε μὴν ἡ Λόγος ἐστὶν ὁ Μονογενής, εἰς ἰδίαν αὐτὸς κέχρισται φύσιν (πῶς γὰρ ἂν
 15 νοοῖτο μετεσχηκῶς τοῦ ἰδίου Πνεύματος;), χρίεται δὲ μᾶλλον, ὡς ἔφην, ἐπὶ τὸ ἄκρον, τουτέστιν ἐξωφανῶς, καὶ οἶον ἐν μέρει καὶ ἄκρῳ τῷ καθ' ἑνωσιν τὴν ἀληθινὴν ἰδίῳ σώματι· καὶ ὥσπερ λέγεται παθεῖν σαρκὶ ἀνθρωπίνῳς, καίτοι τὴν φύσιν ὑπάρχων ἀπαθῆς ὡς Θεός, οὕτω νοεῖται κεχρισμένος κατὰ γε τὸ ἀνθρώπινον, καί-
 20 τοι χρίων αὐτὸς τῷ ἰδίῳ Πνεύματι τοὺς οἷς ἂν πρόποι μεταλαχεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ᾧδέ τε φρονεῖν ἐγνώκαμεν καὶ ὀρθοποδεῖν εἰθίσμεθα, τὴν βασιλικὴν τε καὶ ἀδιάστροφον ἐρχόμενοι τρίβον, σημαντικᾶ δὲ λέγων αὐτὸς τῶν δύο φύσεων τὰ τοιάδε τῶν ὀνομάτων, ἑκατέρῃ τὸ δοκοῦν ἀπονέμει μετ' ἐξουσίας
 25 καὶ τὸ μέτριον εἰς λόγους τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας αἰσχύνεται· καὶ ἀκούσῃ λέγοντος τοῦ μακαρίου Παύλου· «Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον»· Ἐπαγε, φησί, μὴ τὸν ἐκ Θεοῦ φύντα Λόγον ἀπεστάλθαι νομίσης οὐ γὰρ γέγονεν ἐκ γυναικός οὐ γέγονεν ὑπὸ νόμον· ὅτι
 30 δὲ οὐ φενακισμὸς εἰκαῖος τὰ παρ' ἡμῶν, κεχρήμεθα δὲ μᾶλλον ταῖς αὐτοῦ φωναῖς, αὐτὰ δὲ πάλιν εἰς μέσον οἶσω τὰ εἰρημμένα.

πού ἔφτανε ἀπὸ τὴν γῆ μέχρι τὸν οὐρανὸ, καὶ ἀγγέλους νὰ ἀνεβοκατεβαίνουν ἀπὸ αὐτὴν, καὶ στηριγμένο σ' αὐτὴν τὸν Κύριο, καὶ ἔννοιωσε πολὺ θαυμασμὸ ἀπὸ τὸ ὄραμα. Πῆρε τότε τὴν πέτρα τὴν ἔστησε ὀρθία καὶ ἔχυσε λάδι ἐπάνω της⁹⁷. Πρόσεχε λοιπὸν σ' αὐτὰ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, τὸν ἓνα καὶ μόνο καὶ ἀληθινὸ Υἱό, νὰ ἀναστηλώνεται σὰν τὴν πέτρα· καὶ πράγματι εἶναι πέτρα ἐκλεκτή, ἀκρογωνιαία, ἔντιμη, πού εἶναι τοποθετημένη στὴν κορυφὴ τῆς γωνίας καὶ στὰ θεμέλια τῆς Σιών ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα⁹⁸. Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ ποιὸ τρόπο χρησιμοποίησε. Γιατὶ δὲν κατάβρεξε ὁ θεόπνευστος Ἰακώβ μὲ λάδι ὅλον τὸν λίθο, ἀλλὰ ἔχυσε μόνο στὴν ἄκρη του.

Λοιπὸν, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι, οὔτε ὅλος, οὔτε βέβαια, ὄντας Λόγος ὁ Μονογενής, κρίσθηκε στὴν δική του φύση (πῶς δηλαδὴ θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὅτι ἔγινε μέτοχος τοῦ δικοῦ του πνεύματος;), ἀλλὰ κρίεται μᾶλλον, ὅπως εἶπα, στὴν ἄκρη, δηλαδὴ ἐξωτερικά, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἐν μέρει καὶ μόνο στὴν ἄκρη τοῦ, μὲ ἔνωση ἀληθινή, δικοῦ του σώματος. Καὶ ὅπως λέγεται ὅτι ἔπαθε στὴ σὰρκα του ὡς ἄνθρωπος⁹⁹, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση ἦταν ἀπαθὴς ὡς Θεός, ἔτσι νοεῖται χρισμένος ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἂν καὶ κρίει ὁ ἴδιος μὲ τὸ δικό του Πνεῦμα ἐκείνους πού θὰ πρέπει νὰ γίνουν μέτοχοι τῆς ἀγιότητάς του. Καὶ ἐμεῖς βέβαια ἔτσι γνωρίσαμε, καὶ συνηθίσαμε νὰ ἀκολουθοῦμε τὸν ἴσιο δρόμο, βαδίζοντας τὴ βασιλικὴ καὶ χωρὶς ἐπιστροφὴ ὁδὸ, ἐνῶ αὐτός, λέγοντας ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ ὑποδηλώνουν τις δύο φύσεις του, ἀπονέμει στὴν κάθε μία φύση ἐξουσιαστικὰ αὐτὸ πού νομίζει, καὶ σιχαίνεται τοὺς μέτριους λόγους γιὰ τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας μὲ σὰρκα. Καὶ ὅταν ἀκούει τὸν μακάριο Παῦλο νὰ λέγει, «Ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα, καὶ διετέλεσε ὑπὸ τὸν νόμο»¹, μακριά, λέγει, μὰ τέτοια σκέψη· νὰ μὴ νομίσεις, ὅτι στάλθηκε ὁ Λόγος πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ δὲν γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα, δὲν ἔζησε σύμφωνα μὲ τὸ νόμο. Ὅτι ὅμως τὰ δικά μας δὲν εἶναι τυχαία ἀπάτη, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦμε μᾶλλον τὰ δικά του λόγια, θὰ παρουσιάσω πάλι αὐτὰ πού ἔχουν εἰπωθεῖ.

---

1. Γαλ. 4, 4.

[«Ἐξαπέστειλε» γάρ, φησίν, «ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον». Ἐνταῦθα μηνύει μὲν τὰς δύο φύσεις, τὸ συμβαῖνον δὲ περὶ τὴν ἀνθρωπότητα λέγει· ἐπεὶ ἀπαίτησον τὸν φιλόνηκον, τίς ἐγένετο ὑπὸ νόμον; ὁ Θεὸς Λόγος;].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Εἶτα πῶς οὐκ ἐμβρόντητος ἀληθῶς εἶη ἂν, τὰ οὕτω σαφῆ καὶ ἅπασιν ἐγνωσμένα καὶ ἀναμφιλόγως ἔχοντα, τό γε ἦκον εἰς αὐτὸν ἀνατρέπειν πειρώμενος; Τίνα πέπομφεν ἡμῖν ἐξ οὐρανῶν ὁ Πα-
 10 τῆρ Σωτῆρα καὶ Λυτρωτῆν; οὐ τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ φύντα Λόγον; Τίς ἐστὶν ὁ καταβάς καὶ ἀναβάς ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα; ἄρα τὸ πάντα δύνασθαι πληροῦν, τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως ἔργον εἶναι φῆς καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἀνάψεις μέτροις; Περὶ τίνος γέγραφεν ὁ μακάριος Ἰωάννης, «Ὁ
 15 ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν»; Ἡ τάχα που καὶ αὐτὸς ψευδομυθήσειεν ἂν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις ἐπιτιμῶν τε καὶ λέγων, «Ἑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί», καὶ πάλιν, «Ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»; Εἰ γὰρ ἦν ἄνθρωπος ἐκ γυναικός καθ' ἓνα τῶν ἄλλων, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον σεσαρκωμένος καὶ ἐν
 20 ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφηνῶς, ὁ ἄνωθεν τε καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, πῶς ἂν νοοῖτο καὶ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ; πῶς ἐπάνω πάντων καὶ οὐκ ἀπὸ γε τοῦ κόσμου, καὶ τοι κόσμου μέρος ὑπάρχων διὰ τὴν σάρκα, καὶ ὅσον ἦκεν εἰπεῖν κατὰ γε τὸ πρόπον τῆ ἀνθρωπότητι μέτρον, γεγονῶς μετὰ πάντων ὑπὸ Θεοῦ; Ταύτῃ τοι
 25 καὶ Θεὸν ἑαυτοῦ κατωνόμαζε τὸν Πατέρα, καίτοι φύσει καὶ αὐτὸς ὑπάρχων Θεὸς καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ πεφηνῶς Υἱὸς μονογενῆς. Περὶ τίνος ἄρα φησὶν ὁ μακάριος Δαβὶδ, «Ἐξαπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ ἰάσατο αὐτούς»; Σέσωκε γὰρ ἡμᾶς, οὐ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος, κατὰ τὰς Γραφάς.

Ἔστειλε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα καὶ ἔζησε σύμφωνα μὲ τὸ νόμο. Ἐδῶ φανερώνει βέβαια τὶς δύο φύσεις, ἀλλὰ ἀναφέρει αὐτὸ πού συνέβη στὴν ἀνθρώπινη φύση. Ζήτησε λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸν πού ἀρέσκειται στὶς λογομαχίες, νὰ σοῦ πεῖ, ποιὸς ἔζησε σύμφωνα μὲ τὸ νόμο; [Ὁ Θεὸς Λόγος].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι πραγματικὰ παράφρων, προσπαθώντας, ὅσο ἔξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὸν, νὰ ἀνατρέψει τὰ τόσο καθαρὰ καὶ γνωστά σὲ ὅλους καὶ ἀναμφισβήτητα; Ποιὸν ἔστειλε σὲ μᾶς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Πατέρας Σωτήρα καὶ Λυτρωτή; Δὲν ἔστειλε τὸν Λόγο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἴδια μὲ αὐτὸν οὐσία; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού κατέβηκε καὶ ἀνέβηκε πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, γιὰ νὰ γεμίσει τὰ πάντα²; Ἄραγε αὐτὸ πού γεμίζει τὰ πάντα, θὰ ἰσχυρισθεῖς ὅτι εἶναι ἔργο τῆς φύσεώς μας, καὶ θὰ τὸ προσάψεις στὰ μέτρα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως; Γιὰ ποιὸν ἔγραψε ὁ μακάριος Ἰωάννης, «Αὐτὸς πού ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, βρῖσκεται πάνω ἀπὸ ὅλα»³; Ἡ μήπως καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ μπορούσε νὰ πεῖ ψέματα ἐπιτιμώντας τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων καὶ λέγοντας, «Σεῖς εἶστε ἀπὸ τὰ κάτω, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὰ ἄνω»⁴, καὶ πάλι, «Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν»⁴; Ἐὰν δηλαδὴ ἦταν ἄνθρωπος ἀπὸ γυναῖκα, ὅπως ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ὄχι μᾶλλον σαρκωμένος, καὶ ἐμφανίσθηκε μὲ ἀνθρώπινη μορφή, ὁ Λόγος πού ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, πῶς θὰ μπορούσε νὰ νοεῖται προερχόμενος καὶ ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ; Πῶς εἶναι πάνω ἀπὸ ὅλα, καὶ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν κόσμον, ἂν καὶ ἦταν μέρος τοῦ κόσμου λόγῳ τῆς σάρκας, καὶ ἔγινε, ὅσο μπορούμε νὰ ποῦμε, σύμφωνα μὲ τὸ μέτρο βέβαια πού ταιριάζει στὴν ἀνθρωπότητα, μαζὶ μὲ ὅλους ἀπὸ τὸν Θεό; Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὀνόμαζε τὸν Θεὸ Πατέρα του, ἂν καὶ ἀπὸ τῆ φύση του ἦταν καὶ αὐτὸς Θεός, καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν οὐσία του Υἱὸς μονογενής. Γιὰ ποιὸν ἄραγε λέγει ὁ μακάριος Δαβὶδ, «Ἔστειλε τὸν Λόγον του, καὶ τοὺς θεράπευσε»⁵; Γιατί, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές⁶, μᾶς ἔσωσε ὄχι πρέσβυς, οὔτε ἄγγελος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος.

Ἄλλὰ ναί, φησίν, ὁ πάντα πληροῦν δυνάμενος Θεὸς Λόγος ἀπέσταλται. Τίνα τρόπον; ποῦ γὰρ οὐκ εἶναί φαμεν αὐτόν; ἢ καὶ ὅποι πεμφθήσεται; καταγορεύσεις οὖν ἄρα καὶ τοῦ πανσόφου Μωσέως, ὡς τὴν ἀπόρρητον τοῦ Θεοῦ δόξαν οὐ μετρίως ἠδίκη-
 5 κότα; ἔφη γάρ, ὅτι «Καταβέβηκεν ὁ Θεὸς εἶδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ». Κἂν ἀκούσης λέγοντος τοῦ μακαρίου Δαβὶδ πρὸς τῶν ὄλων κρατοῦντα Θεόν, «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς»· ἀποστήσεις (ἴσ' ἀπιστήσεις) τάχα που καὶ ψευδηγορεῖν οἰήσῃ τὸν πνευματο-
 10 φόρον; Οὐ γὰρ τοι κίνησιν μεταβατικὴν ποιεῖται τὸ Θεῖον, οὐδ' ἂν ἐκ τόπου πρὸς τόπον μεταχωρήσειεν ἄν, ὡς οὐκ ἐνὸν αὐτῷ τὸ ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ τὰ πάντα πληροῦν. Ταῦτά που καὶ (ἴσ' κατὰ) σαυτὸν· λογιῇ δὲ πάλιν καὶ τῶν ἀληθῶν ἀπαναστήσῃ δογμάτων, σαυτῷ τε καὶ μόνῳ κατακολουθεῖν ἠρημένος ἀλλ' ἤσθά που πάν-
 15 τως ἐν ἀμείνοσιν ἐννοίαις ἐκεῖνο διενθυμούμενος ὡς ἅπας ἡμῖν ὁ περὶ Θεοῦ Λόγος πεποίηται μὲν ἀνθρωπίνως, νοεῖται γέ μὴν ὡς ἂν αὐτῷ καὶ μόνῳ πρόποι· τεθορύβηκε δὲ οὐ μετρίως αὐτὸ τό, «ὑπὸ νόμον» λέγεσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γεγενῆσθαι Λόγον.

Ἄλλ' οὐδὲν ἐν τούτῳ τὸ δεῖμα μεμένηκε γὰρ ὁ ἦν· νομοθέτης
 20 δηλονότι καὶ Θεός. Καὶ εἰ μὲν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ γέγονεν ὑπὸ νόμον, ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἀληθές, ὅτι τεταπείνωκεν ἑαυτὸν ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἄνω που καὶ ὑψηλός, εἶτα γέγονε καθ' ἡμᾶς, ὁ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν, καὶ πλούσιος ὢν, ἐπτώχευσε διὰ τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς, πῶς οὐκ ἂν λέγοιτο μεθ' ἡμῶν γενέσθαι καὶ ὑπὸ
 25 νόμον; Ἡ γὰρ οὐ λογιούμεθα, φρονοῦντες ὀρθῶς, τὸ τῆς ἀνθρώπου φύσεως ὀρίζεσθαι μέτρον, ὡς ἐν γε τῷ δεῖν καὶ ὑποκεῖσθαι νόμῳ; τὸ γὰρ ἄφετόν τε καὶ ὑπὲρ νόμον, φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐλεύθερον εἶη ἂν ἕτερον οὐδέν, πλὴν ὅτι τὸ Θεῖον. Οὐκοῦν ὅτε γέγονε σὰρξ, τότε γέγονε καὶ ὑπὸ νόμον· συνετέλεσε γὰρ τοῖς δα-
 30 σμολογοῦσι τὸ δίδραχμον, καίτοι κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερος ὢν,

7. Ἐξ. 19, 18.

8. Ψαλμ. 103, 30.

Ἄλλὰ ναί, λέγει, στάλθηκε ὁ Θεὸς Λόγος πού μπορεῖ νὰ τὰ κάνει ὅλα. Μὲ ποιὸν τρόπο; Γιατί ποῦ λέμε δὲν ὑπάρχει αὐτός; Ἡ καὶ ποῦ θὰ σταλεῖ; Θὰ κατηγορήσεις λοιπὸν ἄραγε καὶ τὸν πάνσοφο Μωυσῆ, ὅτι ἀδίκησε πάρα πολὺ τὴν ἀπόρρητη δόξα τοῦ Θεοῦ; Γιατί εἶπε, ὅτι «κατέβηκε ὁ Θεὸς μὲ τὴν μορφὴ φωτιᾶς στὸ ὄρος Σινᾶ»⁷. Καὶ ὅταν ἀκούσεις τὸν μακάριο Δαβὶδ νὰ λέγει πρὸς τὸν Θεὸ πού εἶναι κυρίαρχος ὅλων, «Θὰ στείλεις τὸ Πνεῦμά σου καὶ θὰ ἀναδημιουργηθοῦν, καὶ θὰ ἀνακαινίσῃς τὸ πρόσωπο τῆς γῆς»⁸, θὰ ἀπιστήσεις μήπως καὶ θὰ νομίσεις ὅτι ψεύδεται ὁ πνευματοφόρος; Γιατί τὸ Θεῖον δὲν χρησιμοποιεῖ κίνηση μετάβασης, οὔτε καὶ μετακινεῖται ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν σ' αὐτὸν πού βρίσκεται σὲ ὅλα καὶ γεμίζει τὰ πάντα. Αὐτὰ βέβαια σύμφωνα μὲ σένα. Καὶ θὰ σκεφθεῖς πάλι καὶ θὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὶς ἀληθεῖς διδασκαλίαι, προτιμώντας νὰ ἀκολουθήσεις τὸν ἑαυτὸ σου καὶ μόνον. Ἄλλ' ὅπωςδήποτε θὰ κάνεις καλύτερες σκέψεις ἐνθυμούμενος, ὅτι κάθε λόγος πού ἔγινε ἀπὸ μᾶς γιὰ τὸν Θεὸ, ἔγινε βέβαια μὲ τρόπο ἀνθρώπινο, θεωρεῖται ὅμως ὅτι ἀρμόζει μόνο σ' αὐτόν. Θορύβησε ὅμως πάρα πολὺ αὐτὸ πού λέγεται, ὅτι ὁ Λόγος γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα.

Ἄλλὰ δὲν ὑπάρχει φόβος γι' αὐτό. Γιατί ἔμεινε αὐτὸ πού ἦταν, δηλαδή νομοθέτης καὶ Θεός⁹. Καὶ ἐὰν βέβαια δὲν ἔγινε ἄνθρωπος, δὲν διετέλεσε κάτω ἀπὸ τὸν νόμο, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ταπείνωσε τὸν ἑαυτὸ του, αὐτὸς πού ὡς πρὸς τὴ δική του φύση βρίσκεται ἐπάνω καὶ εἶναι ὑψηλός, καὶ ἔγινε σὰν ἐμᾶς, αὐτὸς πού βρίσκεται πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση, καὶ ἐνῶ εἶναι πλούσιος, φτώχευσε μὲ τὸ νὰ γίνῃ σὰν ἐμᾶς¹⁰, πῶς μπορεῖ νὰ μὴ λέγεται ὅτι ἦρθε ἀνάμεσά μας καὶ διετέλεσε κάτω ἀπὸ τὸν νόμο; Ἡ δηλαδή θὰ θεωρηθοῦμε ὅτι δὲν πιστεύουμε σωστά, τὸ νὰ ὀρίζουμε μέτρο τῆς ἀνθρώπινης φύσης, τὸ ὅτι πρέπει νὰ ὑποτάσσεται καὶ στὸν νόμο; Γιατί ἐλεύθερο καὶ πάνω ἀπὸ τὸν νόμο, καὶ πού ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι πραγματικὰ ἐλεύθερο, δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐπομένως, ὅταν ἔγινε σάρκα, τότε τέθηκε καὶ κάτω ἀπὸ τὸν νόμο, γιατί κατέβαλε στοὺς εἰσπράκτορες τῶν φόρων τὸ δίδραχμο¹¹, ἂν καὶ ἀπὸ τὴν

9. Γαλ. 5, 4.

10. Β' Κορ. 8, 9.

11. Ματθ. 17, 23.

ὡς Θεός καὶ Υἱός, καὶ ὅτε γέγονε σὰρξ. Εἰ δέ σοι δοκεῖ τὸν ἕνα
 τέμνειν εἰς δύο καὶ ἰδικῶς ἡμῖν ἄνθρωπον ἀποφαίνειν τὸν ἐκ
 γυναικός, πῶς ἂν λέγοιτο γενέσθαι καὶ ὑπὸ νόμον, ὃ τῆς ὑπὸ
 νόμον φύσεως ὢν; Οὐ γάρ τοι τὸ ἔχον, τὸ δεῖν ὑποκεῖσθαι νόμῳ,
 5 γένοιτ' ἂν ὑπὸ νόμου, ἀλλὰ τὸ φύσιν ἔχον τὴν ὑπὲρ νόμον καὶ ἔξω
 νόμου. Μόνη γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶν ἡ θεία τε καὶ ὑπερτάτη φύσις,
 καὶ νόμων ἐπέκεινα, καὶ μὲν τοι καὶ ἐλευθέρα, καὶ τὸν ἐπιστάτην
 ἔχουσα παντελῶς οὐδένα, κατάρχουσα δὲ μᾶλλον αὐτῆ τῶν ὅλων,
 καὶ πᾶσι τὸν ἑαυτῆς ὑποτιθεῖσα ζυγόν. Ὁ δὲ λογισμοῦ τοῦ πρέ-
 10 ποντος διημαρτηκῶς, δυσσεβείας εἰς τοῦτο κατώλισθεν ἐννοιῶν,
 καὶ εἰς ἄκρον ἦκει σκαιότητος, ἀπὸ γε τοῦ διαιρεῖν εἰς δύο τὸν
 ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ἀνυποστόλως εἶπεῖν, μήτε Θεὸν
 ἀληθῶς, μήτε μὴν Υἱὸν εἶναι κατὰ φύσιν τὸν Ἐμμανουήλ· ὠνομά-
 σθαι δὲ οὕτω Χριστόν καὶ ἅγιον, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἕτεροί τινες
 15 τῶν καθ' ἡμᾶς, ἡγουν τῶν λελατρευκόντων τοῖς ἀκαθάρτοις δαί-
 μοσιν· ἔφη γὰρ οὕτω πάλιν

[Ἀλλ' ὥσπερ λέγομεν Θεὸν τὸν πάντων Δημιουργόν, καὶ
 θεὸν τὸν Μωσέα, «Θεόν», γάρ, φησί, «τέθεικά σε τοῦ Φαραώ»,
 καὶ υἱὸν τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ, «Υἱός», γάρ, φησί, «πρωτότοκός
 20 μου Ἰσραήλ», καὶ ὥσπερ λέγομεν χριστόν τὸν Σαούλ, «Οὐ μὴ
 γάρ», φησὶν, «ἐπιβαλῶ τὴν χειρὰ μου ἐπ' αὐτόν, ὅτι χριστὸς
 Κυρίου ἐστί», καὶ Κῦρον ὡσαύτως «Τάδε λέγει Κύριος τῷ χριστῷ
 μου Κύρῳ», καὶ τὸν Βαβυλώνιον ἅγιον, «Ἐγώ», γάρ, φησί,
 «συντάσσω αὐτοῖς», οὕτω λέγομεν καὶ τὸν Δεσπότην Χριστόν,
 25 καὶ Θεὸν καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον. Ἄλλ' ἡ μὲν κοινωνία τῶν ὀνομάτων
 ὁμοία, οὐχ ἡ αὐτὴ δ' ἀξία].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τί φῆς; ποιὸν ἐρεύγη λόγον ἀπὸ καρδίας τῆς σῆς, καὶ οὐκ
 ἀπὸ στόματος Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «Οὐδεὶς λέγει ἀνά-
 30 θεμα Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ»; Ὡς ἂν νοοῖτο τυχὸν ἢ λέγοιτο

12. Ἐξ. 7, 1.

13. Ἐξ. 4, 22.

14. Α' Βασ. 14, 7.

15. Ἦσ. 45, 1.

φύση του ἦταν ἐλεύθερος, ὡς Θεὸς καὶ Υἱὸς, καὶ ὅταν ἔγινε σάρκα. Ἐὰν ὁμως πιστεύεις ὅτι ὁ ἓνας τέμνεται σὲ δύο, καὶ διακηρύττεις εἰδικὰ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λέγεται ὅτι ἔζησε κάτω ἀπὸ τὸν νόμο, αὐτὸς ποὺ βρίσκεται ἀπὸ τὴ φύση του κάτω ἀπὸ τὸν νόμο; Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται ὅτι ὑποτάχθηκε στὸν νόμο αὐτὸ ποὺ ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ὑπόκειται στὸν νόμο, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του πάνω ἀπὸ τὸν νόμο καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν νόμο. Γιατὶ, ὅπως εἶπα, μόνη ἡ θεία καὶ ἀνώτατη φύση καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς νόμους βρίσκεται, καὶ εἶναι ἐλεύθερη, καὶ δὲν ἔχει ἀπολύτως κανένα ἐπιστάτη, ἀλλὰ ἐξουσιάζει αὐτὴ μᾶλλον ὅλα, καὶ βάζει σὲ ὅλα τὸν ζυγὸ τῆς. Ἐνῶ αὐτός, κάνοντας λάθος στὸν συλλογισμό ποὺ πρέπει, γλύστρησε καὶ στὸ θέμα αὐτὸ τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἔφτασε στὸ ἔπακρο τῆς βαναυσότητος μὲ τὸ νὰ διαιρεῖ σὲ δύο τὸν ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ, ὥστε νὰ λέγει χωρὶς ντροπὴ, ὅτι οὔτε Θεὸς ἀληθινὸς, οὔτε Υἱὸς εἶναι ὁ κατὰ φύση Ἐμμανουήλ. Καὶ ὀνομάσθηκε ἔτσι ὁ Χριστὸς καὶ ἅγιος, ὅπως βέβαια καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς δικούς μας, δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν λατρεύσει τοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες. Γιατὶ εἶπε πάλι τὰ ἑξῆς:

[Ἄλλ' ὅπως λέμε Θεὸ τὸν δημιουργὸ ὄλων, καὶ θεὸ τὸν Μωυσῆ, γιατί λέγει, «Σὲ τοποθέτησα θεὸ τοῦ Φαραώ»¹², καὶ υἱὸ τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰσραήλ, γιατί λέγει, «Υἱὸς μου πρωτότοκος εἶναι ὁ Ἰσραήλ»¹³, καὶ ὅπως λέμε χριστὸ τὸν Σαούλ, γιατί λέγει, «Δὲν θὰ βάλω τὸ χέρι μου σ' αὐτόν, γιατί εἶναι χρισμένος τοῦ Κυρίου»¹⁴, καὶ τὸν Κῦρο τὸ ἴδιο, «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος στὸν χρισμένο μου Κῦρο»¹⁵, καὶ τὸν Βα-βυλώ-νιο ἅγιο, γιατί λέγει, «Ἐγὼ συμφωνῶ μὲ αὐτούς»¹⁶, ἔτσι λέμε καὶ τὸν Δεσπότη Χριστὸ, καὶ Θεὸ καὶ Υἱὸ καὶ ἅγιο. Ἀλλὰ ἡ ὀνομασία βέβαια εἶναι ὅμοια, ὄχι ὁμως ὅμοια καὶ ἡ ἀξία].

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 4ο

Τί λές; Ποιὸν λόγο ἐκστομίζεις ἀπὸ τὴν καρδιά σου, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ¹⁷, «Κανένας δὲν λέγει ἀνάθεμα στὸν Ἰησοῦν, παρὰ μόνο ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ

16. Ἦσ. 13, 3.

17. Ἱερ. 23, 16.

πρός ἡμῶν Θεὸς ὁ Μωσῆς, οὕτω καὶ ὁ Χριστός· καθ' ὁμοιότητα δὲ τὴν πρὸς γε τὸν Ἰσραὴλ εἶη ἂν καὶ υἱός· εἶπέ μοι· Ὡ τῆς δυσσεβείας ὧ λόγων ἠφειδηκότων τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καταπαίρεσθαι δόξης· ὧ δυσμαθίας ἀκράτου καὶ πάντα νικώσης
 5 ὄκνον, τὸν ἐπὶ τὸ χρῆναί φημι τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἀνοσίως καταθρασύνεσθαι! Ψαλλέτω καὶ νῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσατο αὐτῶ». Μωσῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος, ἄνθρωπος ἦν καθ' ἡμᾶς τὴν φύσιν καὶ ἕτερον οὐδέν. Ἐπειδὴ δὲ Θεοῦ λέγοντος, «Δεῦρο, ἀποστείλω σε πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰ-
 10 γύπτου, καὶ ἐξάξεις τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου», παραιτήσεως ἀφορμὰς ἐποιεῖτο τὴν ἰχνομυθίαν καὶ τὸ μὴ εὐλαλὸς εἶναι, πρὸ τῆς χθὲς καὶ πρὸ τῆς τρίτης, ἤκουσε Θεοῦ λέγοντος· «Ἴδου δέδωκά σε θεὸν Φαραῶ, καὶ Ἀαρῶν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σοι ὑποφήτης». Ἀδρανῆς μὲν γὰρ ὁ νόμος εἰς τὸ ἀπαλλάττειν
 15 δύνασθαι τινὰ τῆς ὑπὸ τῷ διαβόλῳ δουλείας, μεσιτεύοντος δὲ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦτο κατώρθωται. Καθάπερ ἀμέλει συνόντος τὸ τηλικάδε τοῦ Ἀαρῶν τῷ θεσπεσίῳ Μωσῆ, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας ὁ Ἰσραὴλ ἀπηλλάττετο· ἐπειδὴ δὲ κατὰ καιροὺς ἔμελλεν ὁ Χριστὸς γενέσθαι καὶ ὑπὸ νόμον, ὡς καθ' ἡμᾶς τε καὶ ἄνθρωπος,
 20 τέθειταί πως ἐν δευτέροις τοῦ Μωσέως ὁ Ἀαρῶν.

Καὶ ὁ μὲν τοῦ μυστηρίου λόγος οὕτως. Πλήν, εἰ ἔλοιτό τις κάκεινο εἰπεῖν, ὡς τῇ τοῦ Θεοῦ κλήσει καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος τετίμηται Μωσῆς, κατὰ τὸ κοινὸν δὴ τοῦτο, καὶ ὡς ἐν χάριτι καὶ φιλοτιμία τῇ παρὰ Θεοῦ τὸ πρὸς ἡμᾶς εἰρημένον, «Ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἐστε,
 25 καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες», ἄρα καὶ οὕτω Θεὸς ὁ Χριστός· Καίτοι πῶς οὐ μανία τοῦτό γε καὶ φρενὸς ἀμαθοῦς ἀπόβρασμα κενόν; Ὁ μὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ψιλῆ καὶ μόνη τετίμηται κλήσει, τὴν φύσιν ἄνθρωπος ὢν, ὁ δὲ ἐστὶ Θεὸς ἀληθῶς Θεὸς γὰρ ἦν ὁ Λόγος ἐν

18. Α' Κορ. 12, 3.

19. Ψαλμ. 80, 16.

Βεελζεβούλ»¹⁸; "Οπως τυχόν νοεῖται ἢ λέγεται ἀπὸ μᾶς θεὸς ὁ Μωυσῆς, ἔτσι καὶ ὁ Χριστός; Κατὰ παρόμοιο τρόπο πρὸς τὸν Ἰσραήλ μπορεῖ, πές μου, νὰ εἶναι καὶ υἱός; Πόσο μεγάλη δυσσέβεια! Ἄλλοίμονο στοὺς λόγους πού δὲν σταματοῦν νὰ ἐκδηλώνουν ἔπαρση ἐναντίον τῆς δόξας τοῦ Σωτήρα μας. Πόση πραγματικὰ ὑπερβολικὴ δυσκολία μάθησης, πού νικᾷ κάθε νωθρότητα, ἐννοῶ τὴ νωθρότητα πού φτάνει νὰ ἀποθρασύνεται ἀνόσια ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας! Ἄς ψάλλει καὶ τώρα ὁ μακάριος Δαβίδ· «Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ψεύδονται σ' αὐτόν»¹⁹. Γιατὶ ὁ θεόπνευστος Μωυσῆς ἦταν ἄνθρωπος ὁμοιος μὲ μᾶς καὶ τίποτε ἄλλο. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς τοῦ ἔλεγε, «Ἐμπρὸς, θὰ σὲ στείλω στὸν Φαραῶ, τὸν βασιλιὰ τῆς Αἰγύπτου, καὶ θὰ βγάλεις τοὺς Ἰσραηλῖτες ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο»²⁰, καὶ πρόβαλε ὡς δικαιολογία τῆς παραίτησής του τὴν ἰσχνὴ φωνή του, καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶχε εὐφράδεια, πρὶν ἀπὸ χθὲς καὶ πρὶν ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες, ἀκουσε τὸν Θεὸ νᾶ τοῦ λέγει· «Νὰ, σοῦ ἔδωσα θεὸ τὸν Φαραῶ, καὶ ὁ ἀδελφός σου Ἰσραὴλ θὰ εἶναι γιὰ σένα προφήτης»²¹. Γιατὶ ὁ νόμος δὲν ἔχει τὴ δύναμη ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἀπαλλάξει κάποιον ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ διαβόλου, μὲ τὴ μεσολάβηση ὅμως τοῦ Χριστοῦ κατορθώθηκε καὶ αὐτό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὑπῆρχε τὸν καιρὸ ἐκεῖνο μαζὶ μὲ τὸν θεόπνευστο Μωϋσῆ καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ καιροὺς ἐπρόκειτο νὰ τεθεῖ κάτω ἀπὸ τὸν νόμο, σὰν ἐμᾶς καὶ ὡς ἄνθρωπος, ὁ Ἰσραὴλ μπῆκε κατὰ κάποιο τρόπο σὲ δεύτερη θέση μετὰ τὸν Μωϋσῆ.

Καὶ ὁ λόγος βέβαια τοῦ μυστηρίου ἦταν αὐτός. "Ομως ἐὰν κάποιος θελήσει νὰ πεῖ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι μὲ τὴν κλήση τοῦ Θεοῦ τιμήθηκε ὁ μέγας ἐκεῖνος Μωϋσῆς, σύμφωνα δηλαδὴ μὲ αὐτὸ τὸ κοινό, πού μὲ τὴ χάρη καὶ γενναιοδωρία ἔχει λεχθεῖ σὲ μᾶς ἀπὸ τὸν Θεό, «Ἐγὼ εἶπα· εἴσαστε θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου ὅλοι»²², ἄραγε ἔτσι εἶναι Θεὸς καὶ ὁ Χριστός; Ἄν καὶ βέβαια πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι τρέλλα καὶ κενὸ ἀπόβρασμα ἀμαθοῦς μυαλοῦ; Γιατὶ ὁ ἕνας τιμήθηκε, ὅπως εἶπα, μὲ ἀπλή καὶ μόνη ὀνομασία, ἐνῶ ἦταν ἄνθρωπος ὡς πρὸς τὴν φύση του, ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινός. Γιατὶ ὁ

20. Ἐξ. 3, 10.

21. Ἐξ. 7, 1.

22. Ψαλμ. 81, 6.

ἀνθρωπεῖα μορφῆ, τῆς ἰδίας φύσεως τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν
 ἀδιαλώθητον ἔχων· οὐ γὰρ ἂν ἐν παρατροπαῖς ταῖς ἐπὶ τὸ χεῖρον
 ἢ θεία γένοιτο φύσις, διὰ γε τοῦ καθικέσθαι πρὸς κοινωνίαν αἵ-
 ματος καὶ σαρκός· καὶ γοῦν ὡς Θεὸς ἐπιγινώσκειται καὶ ἄνθρωπος
 5 πεφηνῶς καὶ τούτου σαφῆς ἀπόδειξις τὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις
 περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα. Ἔφη γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης «Ὡς δὲ
 ἦν ἐν τοῖς Ἱερουσαλύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ
 Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν
 10 πάντα, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀν-
 θρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ». Καίτοι τὸ
 καθορᾶν δύνασθαι καρδίαν ἀνδρός, εἰδέναι τε τὰ κεκρυμμένα,
 πρέποι ἂν οὐκ ἀνθρώπῳ ποθὲν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνί, ἀλλ' οὐδ' ἂν
 ἑτέρῳ τῶ τῶν πεπονημένων, μόνῳ δὲ μᾶλλον ἐκείνῳ, ὃς καὶ πλάσαι
 15 λέγεται καταμόνας τὰς καρδίας ἡμῶν. Εἶτα πῶς ψιλῆ καὶ μόνη
 τετίμηται κλήσει κατὰ Μωυσέα χρηματίζων Θεὸς ὁ Ἐμμανουήλ,
 καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ὑπάρχων τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν, ὅπερ εἶναι καὶ
 λέγεται· Γράφει οὕτω πάλιν ὁ Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· «Ὁν γὰρ ἀπέ-
 στειλεν ὁ Θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, καὶ οὐκ ἐκ μέτρου
 20 δίδωσι τὸ Πνεῦμα» Συνιείς ἴσιν συνιείς ἢ συνίης/ οὐν ὅπως, καίτοι
 καθ' ἡμᾶς ὁρώμενος ἄνθρωπος, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ· Θεῶ
 γὰρ μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς πρέποι ἂν, ὡς ἐξαίρετον καὶ
 ὑπὲρ τὴν κτίσιν, τὸ καὶ ῥήματι δύνασθαι κατορθοῦν τὸ κατὰ γνώ-
 μην αὐτῷ καὶ μετόχους ἀποτελεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοὺς ἐν
 25 πίστει δεδικαιωμένους. Ἴδοι δ' ἂν τις ἐν τούτοις ὄντα Χριστόν.
 Ἔφη μὲν γὰρ τῷ λεπτῷ· «Θέλω, καθαρίσθητι», τῷ δὲ τῆς χήρας
 υἱῷ· «Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι». Μετόχους δὲ τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος τοὺς ἰδίους, ἐνέφηνε μαθητάς ἐνεφύσησε γὰρ αὐτοῖς
 λέγων· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον».

30 Εἶτα τίνα τρόπον ὁ εἰς τοῦτο διεηλακῶς καὶ θεοπρεπέσιν

23. Ἰω. 2, 23-25.

24. Ψαλμ. 32, 15.

25. Ἰω. 3, 34.

Λόγος ἦταν Θεὸς μὲ ἀνθρώπινη μορφή, ἔχοντας ἀκέραια τὴν ὑπεροχὴ τῆς φύσεώς της. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατόν ἡ θεία φύση νὰ ὑποστῆ μετατροπὲς πρὸς τὸ χειρότερο, μὲ τὸ νὰ ἔρθει σὲ κοινωνία μὲ αἷμα καὶ σὰρκα. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἐμφανίσθηκε ὡς ἄνθρωπος, ἀναγνωρίσθηκε ὡς Θεός. Καὶ σαφῆς ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι αὐτὰ ποῦ εἶναι γραμμένα στὰ Εὐαγγέλια γι' αὐτόν. Γιατὶ ὁ θεόπνευστος Ἰωάννης εἶπε: «Ὅταν βρισκόταν στὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὴν ἑορτὴ, πολλοὶ πίστεψαν στὸ ὄνομά του, βλέποντας τὰ θαύματα ποῦ ἔκανε. Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐμπιστευόταν τὸν ἑαυτοῦ του σ' αὐτούς, ἐπειδὴ αὐτὸς γνόριζε τὰ πάντα, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ μαρτυρήσει κάποιος γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ αὐτὸς γνόριζε τί ὑπῆρχε μέσα στὸν ἄνθρωπο»²³. Ἄν καὶ βέβαια τὸ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ γνόριζε τὴν καρδιὰ κάποιου ἀνθρώπου καὶ νὰ γνόριζε αὐτὰ ποῦ κρύβει, δὲν ἀνήκει σὲ καμμιά περίπτωση σὲ κανένα ἄνθρωπο ἀπὸ μᾶς, οὔτε φυσικὰ καὶ σὲ ἄλλο ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ μᾶλλον μόνο σ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι καὶ ἔπλασε τὶς καρδιές μας κάθε μία χωριστὰ²⁴.

Ἐπειτα πῶς τιμήθηκε μὲ ἀπλή καὶ μόνη ὀνομασία συνομιλῶντας μὲ τὸν Μωϋσῆ ὁ Θεὸς Ἐμμανουήλ, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ εἶναι καὶ λέγεται; Γράφει πάλι γι' αὐτόν ὁ Ἰωάννης τὰ ἐξῆς: «Ἐκεῖνος ποῦ τὸν ἔστειλε ὁ Θεός, λέγει τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ Θεὸς δὲν δίνει μὲ μέτρο τὸ Πνεῦμα»²⁵. Βλέπεις λοιπὸν πῶς, ἂν καὶ φαίνεται σὰν ἐμᾶς ἄνθρωπος, λέγει τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ; Γιατὶ μόνο στὸν κατὰ φύση καὶ ἀληθινὸ Θεὸ ταιριάζει ὡς ἐξαίρετο καὶ πάνω ἀπὸ τὴν κτίση, τὸ νὰ κάνει καὶ μὲ λόγια αὐτὸ ποῦ εἶναι σύμφωνο μὲ τὴ γνώμη του καὶ νὰ κάνει μετόχους τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦς ποῦ ἔχουν δικαιοθεῖ μὲ τὴν πίστη. Μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ σ' αὐτὰ νὰ βρισκεται ὁ Χριστός. Γιατὶ εἶπε στὸν λεπρό, «Θέλω, καθαρίσου»²⁶, καὶ στὸν υἱὸ τῆς χήρας: «Νεαρέ, σοῦ λέγω, σήκου ἐπάνω»²⁷. Μετόχους πάλι τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀνέδειξε τοὺς μαθητὲς του. Γιατὶ φύσηξε σ' αὐτούς, λέγοντας: «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιο»²⁸.

Μὲ ποιὸ τρόπο λοιπὸν αὐτὸς ποῦ ἔφτασε στὸ σημεῖο αὐτό, καὶ

26. Ματθ. 8, 3.

27. Λουκᾶ 7, 14.

28. Ἰω. 20, 22.

εὐκλείαις κατεστεμμένοι, οὕτω Θεὸς ἂν εἴη, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Μωσῆς; τὴν [ἴσ. ὡς τὴν] τίνος ἔγνω καρδίαν; τίς πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ; τίνα δεδικαίωκε διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς ἑαυτόν; ποῦ λελάληκεν, ὡς Υἱός, τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα; καίτοι γε κεκρα-
 5 γῶς ὁρᾶται τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, «Τάδε λέγει Κύριος», καὶ μέτρον ἔχων οἰκετικόν· γέγονε γὰρ πιστὸς ὡς θεράπων ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ δὴ καὶ οὕτως Υἱὸς ὁ Ἐμμανουήλ, καθὰ καὶ ὁ κατὰ σάρκα γεγονώς Ἰσραήλ, κατεκόμισας ἐν δούλοις τὸν κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερον, κἂν εἰ γέγονε δούλου μορφή, διὰ τοι τὴν σάρκα καὶ τὰ
 10 αὐτῆς, ἐν ἴσῳ τέθεικας μέτρῳ τοῖς κατὰ χάριν υἱοῖς τὸν δι' ὃν ἐκεῖνοι τὴν τῆς υἰοθεσίας πεπλουτήκασιν χάριν· κερχρημάτικε μὲν γὰρ Πρωτότοκος ἡμῶν διὰ τὸ ἀνθρώπινον· πλήν καὶ οὕτω μεμέ-
 νηκε μονογενῆς ὡς Θεὸς ταύτητοι, καθὰ φησὶν ὁ σοφώτατος Παῦλος, εἰσενεχθέντα παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν
 15 οἰκουμένην προστάττονται προσκυνεῖν αἱ ἄνω δυνάμεις, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μαθοῦσαι μυστήριον, ἀκαταλήκτοις δοξολογίαις γεραί-
 ρουσι τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς Υἱόν.

Εἰ γὰρ δίδωσιν ἐξουσίαν τοῖς λαβοῦσιν αὐτὸν τέκνα Θεοῦ· γενέσθαι, κατὰ γε τὴν Ἰωάννου φωνήν, καὶ εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς
 20 υἰοποιεῖ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἡμᾶς αὐτούς, «Ἐξαπέστειλε γὰρ ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κράζον, Ἄβδᾶ ὁ Πατήρ», ἀνάσχοιτο ἂν οὐδεὶς τῶν εὖ φρονεῖν εἰωθότων, τούτου λέγοντος, οὕτως εἶναι καὶ αὐτὸν Υἱόν, ὡς τὸν Ἰσραήλ. Πῶς δὲ καὶ οὕτω Χριστὸς καὶ ἅγιος, ὡς ἂν εἶναι λέγοιτο χριστὸς
 25 Κῦρός τε ὁ τῶν Περσῶν δεδασιλευκῶς, καὶ μὴν καὶ αὐτοὶ Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι; Ὡρα γὰρ εἰπεῖν μηδὲ ἠγιάσθαι Χριστὸν ἀνθρωπί-
 νως, καίτοι καταπάντος ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν εἴδει περιστερᾶς. Κῦρος μὲν γὰρ ὁ Καμβύσου κατεστράτευσε τῆς Βαβυλωνίων κατὰ καιροῦς, πεπλάνητο δὲ καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις
 30 δαίμοσιν ἀνετίθει τὸ σέβας Ἐπειδὴ δὲ Θεοῦ παραθήγοντος καὶ

29. Ἐβρ. 3, 5.

30. Ἐβ. 1, 6.

εἶναι στεφανωμένος μὲ θεοπρεπεῖς τιμές, μπορεῖ νὰ εἶναι Θεὸς ἔτσι, ὅπως βέβαια καὶ ὁ Μωϋσῆς; Ποίων τὴν καρδιά γνώρισε ὁ Μωϋσῆς; ποιὸς πίστεψε στὸ ὄνομά του; Ποιὸν δικαίωσε μὲ τὴν πίστη στὸν ἑαυτό του; Ποῦ μίλησε, ὡς Υἱὸς, τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ; Ἄν καὶ βέβαια παρουσιάζεται νὰ φωνάζει στοὺς Ἰσραηλίτες, «Τάδε λέγει ὁ Κύριος», ἀλλ' ἔχοντας μέτρο ὑπηρετικό. Γιατὶ ἔγινε πιστὸς ὡς ὑπηρετῆς στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ²⁹. Ἐὰν λοιπὸν ἔτσι εἶναι Υἱὸς ὁ Ἐμμανουήλ, ὅπως ἔγινε καὶ ὁ κατὰ σὰρκα Ἰσραήλ, κατέβασες μεταξὺ τῶν δούλων αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ἐλεύθερος, ἔστω καὶ ἂν ἦρθε μὲ μορφή δούλου, λόγῳ τῆς σάρκας καὶ ὅλα τὰ δικά της. Τοποθέτησες στὸ ἴδιο μέτρο μὲ τοὺς κατὰ χάρη υἱοὺς αὐτὸν ποὺ ἔξαιτίας του ἀπέκτησαν ἐκεῖνοι τὸν πλοῦτο τῆς χάριτος τῆς υἰοθεσίας. Γιατὶ διατέλεσε Πρωτότοκός μας, ἔξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης σάρκας. Πλὴν ὅμως καὶ ἔτσι ἔμεινε μονογενὴς ὡς Θεός, ὅπως λέγει ὁ σοφώτατος Παῦλος, γιατί ὅταν εἰσάγεται ὁ πρωτότοκος ἀπὸ τὸν Πατέρα στὴν οἰκουμένη, προστάζονται οἱ οὐράνιες δυνάμεις νὰ τὸν προσκυνοῦν³⁰, καὶ μαθαίνοντας τὸ σχετικὸ μ' αὐτὸν μυστήριον, μὲ ἀτελείωτες δοξολογίες ὑμνοῦν τὸν ἕνα καὶ κατὰ φύση καὶ ἀληθινὸ Υἱό.

Ἐφόσον λοιπὸν δίνει ἐξουσία σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν δέχθηκαν νὰ γίνουν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἰωάννη³¹, καὶ ἐφόσον εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάνει υἱοὺς τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἐμᾶς, γιατί λέγει, «Ἐξαπέστειλε ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ του στὶς καρδιές μας κρᾶζοντας, Ἄβδᾶ ὁ Πατέρας»³², δὲν θὰ ἀνεχόταν κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν συνηθίσει νὰ πιστεύουν σωστά, αὐτὸ ποὺ λέγει αὐτός, Καὶ αὐτός εἶναι Υἱός, ὅπως καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός. Πῶς ὅμως καὶ ἔτσι εἶναι Χριστὸς καὶ ἅγιος, ὅπως μπορεῖ νὰ λέγεται ὅτι εἶναι χριστὸς καὶ ὁ Κῦρος ποὺ ὑπῆρξε βασιλιάς τῶν Περσῶν, καὶ βέβαια καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Πέρσες καὶ οἱ Μῆδοι; Γιατὶ εἶναι ὥρα νὰ ποῦν ὅτι δὲν ἀγιάσθηκε ὁ Χριστὸς κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο, ἂν καὶ κατέβηκε ἐπάνω του τὸ ἅγιο Πνεῦμα μὲ τὴν μορφή περιστερᾶς³³. Γιατὶ ὁ Κῦρος, ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύση, ἐξεστράτευσε κατὰ καιροὺς ἐναντίον τῶν Βαβυλωνίων, ἀλλὰ περιάπεσε σὲ πλάνη καὶ ἀπέδωσε σεβασμὸν στοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεὸς τὸν παρότρυνε

31. Α' Ἰω. 3, 1.

32. Γαλ. 4, 6.

33. Ματθ. 3, 16-17.

διανιστάντος αὐτὸν εἰς ὄργας, εἴλε τὴν Βαβυλωνίων, ὀνόματι κοινῶ, καίτοι Πνεύματι τῷ ἁγίῳ μὴ κεχρισμένος, εἴρηται χριστός. Ἄγιοι δὲ οὕτω Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι οἱ συνασπίζοντες αὐτῶ· λελατρεύκασι γὰρ κάκεῖνοι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα Θεόν, 5 καὶ προσκεκυνήκασι τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἅπαξ, κατὰ γε τὰς ἐν τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ φωνάς, τὸ ἀφορισθὲν τῷ Θεῷ θῦμα, καὶν εἴτε μόσχος εἴη τυχόν, ἢ ὄϊς, ἅγιον ἄνομάζετο, ταύτη τοι καὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς ἅγιοι κέκληνται καὶ αὐτοί, διὰ τοι τὸ ἀφωρίσθαι τοῖς θείοις νεύμασι πρὸς ἁλῶναι τὴν 10 Βαβυλωνίων· εἴπερ οὖν ἐστὶν οὕτω Χριστὸς ὁ Ἐμμανουήλ, καθὰ καὶ ὁ Κῦρος, καὶ οὕτως ἅγιος, καθὰ καὶ Μῆδοι καὶ Πέρσαι, φαίη τις ἂν εἰκότως, ὡς ἀπὸ γε τῆς τῶν ἐννοιῶν ἀτοπίας, μήτε κεχρίσθαι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μήτε μὴν ἅγιον ὑπάρχειν αὐτόν· ψευδοεπήσει δὴ οὖν ὁ θεῖος ἡμῶν Δαβὶδ πρὸς αὐτό [ἴσ. αὐτόν] που 15 λέγων· «Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, παρὰ τοὺς μετόχους σου».

Καταφλυαρῆσας δὲ οὕτω τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὑπεροχῆς τε καὶ δόξης, ἀποκρούεσθαι δοκεῖ τὰ ἐκ τῶν δυσφημιῶν ἐγκλήματα, 20 μειρακιῶδές τι καὶ ἀσύνετον λέγων· Ἡ μὲν γὰρ κοινωνία, φησί, τῶν ὀνομάτων ὁμοία, οὐχ ἡ αὐτὴ δὲ ἀξία. Πῶς; εἰπέ μοι νοεῖν γὰρ οὐκ ἔχω. Εἰ γὰρ ἐστὶν οὕτω Θεός, ὡς ἂν εἴη καὶ ὁ Μωσῆς, καὶ οὕτως Υἱός, ὡς Ἰσραήλ, οὕτω τε Χριστὸς ὡς Κῦρος, καὶ μὴν καὶ οὕτως ἅγιος ὡς Μῆδοι, πῶς ἂν διαφύγη τὸ καὶ ἐν ἰσότητι κείσθαι 25 δεῖν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀξίας; Ἀλώση δὴ οὖν καὶ εἰς αὐτὴν δεδυσεθηκῶς τὴν τοῦ Λόγου φύσιν. Ἐφῆς γὰρ πάλιν·

[Εἰπέ τὸν ἀναλαβόντα, ὅτι Θεός πρόσθετος τὸν ἀναληφθέντα, ὅτι δούλου μορφῆ· ἐπάγαγε μεταταῦτα τὸ τῆς συναφείας ἀξίωμα, ὅτι τῶν δύο ἡ ἀυθεντία κοινή· ὅτι τῶν δύο, ταῦτόν τὸ ἀξίωμα· τῶν 30 φύσεων μενουσῶν, ὁμολόγει τὴν τῆς ἀξίας ἐνότητα].

καὶ τὸν ἐξόργισε, κυρίεψε τὴν Βαβυλώνα, μὲ κοινὸ ὄνομα, καὶ μολονότι δὲν ἦταν χρισμένος μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὀνομάσθηκε χριστός. Ἔτσι καὶ οἱ Πέρσες καὶ οἱ Μῆδοι, ποὺ ἦταν ταγμένοι μὲ τὸ μέρος του, λάτρεψαν καὶ ἐκεῖνοι τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν Θεὸ ποὺ τὴ δημιούργησε³⁴, καὶ προσκύνησαν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους. Καὶ ἐπειδὴ γενικά, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, τὸ θῦμα ποὺ ἀφιερώθηκε στὸν Θεό, εἴτε εἶναι μοσχάρι ἐνδεχομένως, ἢ πρόβατο, ὀνομαζόταν ἅγιο, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτοὶ ὀνομάσθηκαν ἅγιοι, ἐπειδὴ ὀρίσθηκαν μὲ τὴ συγκατάνευση τοῦ Θεοῦ νὰ κυριεύσουν τὴ χώρα τῶν Βαβυλωνίων. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἔτσι Χριστὸς ὁ Ἐμμανουήλ, ὅπως καὶ ὁ Κῦρος, καὶ ἔτσι ἅγιος, ὅπως οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσες, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ δικαιολογημένα, οὔτε χρίσθηκε (ὁ Χριστὸς) μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, οὔτε εἶναι ἅγιος, καὶ θὰ φανεῖ νὰ λέγει ψέματα ὁ θεῖος μας Δαβὶδ λέγοντας σ' αὐτὸν κάπου· «Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη, καὶ μίσησες τὴν ἀδικία. Γι' αὐτὸ σέ ἔχρισε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, μὲ λάδι ποὺ φέρνει ἀγαλλίαση, περισσότερη ἀπὸ ὅ,τι σέ ἐκείνους ποὺ μετέχουν μεζὶ σου στὴ χρίση αὐτῆ»³⁵.

Καὶ ἀφοῦ φλυᾶρησε ἔτσι τὴν ὑπεροχὴ καὶ δόξα τοῦ Σωτήρα μας, νομίζει ὅτι ἀποκρούονται τὰ ἐγκλήματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὶς δυσφημήσεις, λέγοντας κάτι ποὺ εἶναι ἐπιπόλαιο καὶ ἀπερίσκεπτο. Ἡ κοινωνία, λέγει, τῶν ὀνομάτων εἶναι ὅμοια, ἢ ἀξία ὅμως δὲν εἶναι ἴδια. Πές μου μὲ ποιὸν τρόπο, γιατί δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω. Γιατὶ ἐὰν εἶναι ἔτσι Θεός, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Μωϋσῆς, καὶ ἔτσι Υἱός, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Ἰσραήλ, καὶ ἔτσι Χριστός, ὅπως ὁ Κῦρος, καὶ βέβαια καὶ ἔτσι ἅγιος, ὅπως οἱ Μῆδοι, τότε πῶς μπορεῖ νὰ διαφύγει τὸ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἰσότιμος πρὸς τὴν ἀξία αὐτῶν; Θὰ συλληφθεῖς λοιπὸν ὅτι ἔχεις ἀσεβήσει καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ φύση Λόγου, γιατί εἶπες πάλι·

[Πές ὅτι αὐτὸς ποὺ τὸν ἀνάλαβε ἦταν Θεός· Πρόσθεσε αὐτὸν ποὺ ἀναλήφθηκε, ὅτι εἶχε μορφή δούλου. Πρόσθεσε μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐνώσεως, γιατί ἡ ἐξουσία τῶν δύο εἶναι κοινὴ· ὅτι τὸ ἀξίωμα τῶν δύο εἶναι ἴδιο· ἐφόσον οἱ φύσεις μένουν, ὁμολόγησε τὴν ἐνότητα τῆς ἀξίας].

35. Ψαλμ. 44, 8.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Διατέμνει μὲν οὖν εἰς δύο δὴ πάλιν ἀσυνέτως δὲ σφόδρα τὴν τῆς ἐνώσεως δύναμιν τῇ ἀξίᾳ χαρίζεται· τάχα που μὴ συνιείς, ὅτι ποτέ ἐστὶν ἡ ἔνωσις, καὶ τί τῆς ἀξίας τὸ χρῆμα· πλὴν ἐκεῖνό φα-
 5 μεν· Μίαν ἔφη τῶν δύο φύσεων τὴν ἀυθεντίαν, καὶ ἐν τῷ ἀξίωμα.
 “Ὅτε τοίνυν ὁ ἐν ἰσότητι δόξης τῆς πρὸς Θεὸν Λόγον οὐχ ὑπερ-
 κείσεται τὸν Μωσέα, κατὰ γε τὸ εἶναι Θεός, δῆλον ἂν εἶη δῆπου-
 θεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος ἰσοστατήσειεν ἂν τῇ τοῦ Μω-
 σέως τάχα που φύσει καὶ δόξῃ· εἰ γὰρ ἐστὶν εἰσικός καὶ ἀπαραλλά-
 10 κτως ἔχον πᾶν ὅτιοῦν τῷ πρώτῳ καὶ τρίτῳ τὸ διὰ μέσου εἶη ἂν οὐχ
 ἕτεροῖος αὐτοῖς ὁ τῆς φύσεως λόγος· Ἄλλ’ ἴσως ἐρεῖ τῆς ἀξίας τὸν
 τρόπον οὐκ εἶναι καὶ φύσιν· οὐκοῦν ἀνθ’ ὅτου τὰ τῆς πρὸς ἄλλη-
 λα κοινωνίας, καὶ μὴν καὶ ἰσότητος, οὐσιωδῶς τοσοῦτον ἀφεστη-
 κότα, συλλέγειν εἰς μίαν, καθὰ φῆς αὐτός, ἀυθεντίαν, καὶ τιμαῖς
 15 ταῖς ἴσαις στεφανοῦν ἀξιοῖς; Ὅπου γὰρ ὅλως μειονεκτεῖται
 φύσις, ἑτέρας ὑπερκεμένης, πῶς ἂν αὐτῇ προσγένοιτο καὶ γερωῶν
 ἰσότης καὶ ἰσομοιροῦν ἀξίωμα καὶ ὁ τῆς εὐκλείας οὐχ ἕτερος τρό-
 πος; Ὅτι δὲ συναφείαν ὀνομάζων, τάχα που τὴν κατ’ ἐγγύτητα
 μόνην καὶ κατὰ παράθεσιν, ἤγουν σχετικὴν νοουμένην, αὐτὸς
 20 τοῖς ἰδίῳ ἀντανίσταται λόγοις, ἃ κατέλυσεν οἰκοδομῶν καὶ ἀνι-
 στάς τὸ καθηρημένον, σαφές ἂν γένοιτο καὶ διὰ τοῦδε δὴ πάλιν
 ἔφη γὰρ οὕτως

[Διὰ τοῦτο βούλομαι ὑμᾶς μετὰ ἀσφαλείας κρατεῖν· διαίρεσις
 οὐκ ἔστι τῆς συναφείας τοῦ ἀξιώματος, τῆς υἰότητος αὐτοῦ τοῦ
 25 εἶναι Χριστός οὐκ ἔστι διαίρεσις, τῆς δὲ θεότητος καὶ ἀνθρωπό-
 τητός ἐστι διαίρεσις ὁ Χριστός, κατὰ τὸ Χριστός, ἀδιαίρετος οὐ
 γὰρ ἔχομεν δύο χριστούς, οὐδὲ δύο υἱούς οὐ γὰρ ἐστὶ παρ’ ἡμῖν
 πρῶτος καὶ δεύτερος, οὐδὲ ἄλλος καὶ ἄλλος οὐδὲ πάλιν ἄλλος
 Υἱός, καὶ ἄλλος πάλιν, ἀλλ’ αὐτὸς ὁ εἷς ἐστὶ διπλοῦς οὐ τῇ ἀξίᾳ,
 30 ἀλλὰ τῇ φύσει.]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Διαχωρίζει λοιπὸν πάλι σὲ δύο, καὶ μὲ πολλὴ ἀπερισκεψία χαρίζει τὸ νόημα τῆς ἔνωσης στὴν ἀξία, προφανῶς ἐπειδὴ δὲν κατανοεῖ τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἔνωση καὶ τί τὸ πρᾶγμα τῆς ἀξίας. Ὡστόσο λέμε ἐκεῖνο· Εἶπε ὅτι εἶναι μία ἡ ἐξουσία τῶν δύο φύσεων καὶ ἓνα τὸ ἀξίωμα. Ὅταν λοιπὸν αὐτὸς ποὺ εἶναι ἴσος στὴ δόξα πρὸς τὸν Θεὸ Λόγο, δὲν βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ, ὡς πρὸς τὸ ὅτι εἶναι Θεός, εἶναι ἀπὸ κάθε πλευρᾶ φανερό, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος θὰ εἶναι ἰσοστάσιος τάχα πρὸς τὴν φύση καὶ τὴ δόξα τοῦ Μωϋσέως. Γιατί, ἐὰν εἶναι ὅμοιο καὶ ἀπαράλλακτο κάθε τι τὸ ἐνδιάμεσο πρὸς τὸ πρῶτο καὶ τὸ τρίτο, δὲν εἶναι διαφορετικὸς ὁ λόγος τῆς φύσεως σ' αὐτὰ. Ἄλλ' ἴσως πεῖ ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἀξίας δὲν εἶναι καὶ φύση. Τότε γιατί αὐτὰ ποὺ στὴν μεταξύ τους σχέση, ἀλλὰ καὶ στὴν ἰσότητα, ἀπέχουν τόσο πολὺ μεταξύ τους, νὰ τὰ ἐνώνουμε σὲ μιᾶ, ὅπως λὲς ἐσύ, ἐξουσία, καὶ ἀξιῶνεις νὰ τὰ στεφανώνουμε μὲ ἴσες τιμές; Γιατί ὅπου μιᾶ φύση μειονεκτεῖ, ἀπὸ ἄλλη ποὺ εἶναι ἀνώτερη, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθεῖ σ' αὐτὴ καὶ ἰσότητα τιμῶν, καὶ ἀξίωμα ἰσότιμο, καὶ ὁ τρόπος τῆς δόξας νὰ μὴ εἶναι διαφορετικὸς; Ὅτι ὅμως μιλώντας γιὰ συνάφεια, προφανῶς γιὰ τὴ νοούμενη μόνο ἐγγύτητα καὶ κατὰ παράθεση, δηλαδή τὴ σχετικὴ ἔνωση, ἔρχεται σὲ ἀντίθεση ὁ ἴδιος μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς λόγους του, οἰκοδομώντας αὐτὰ ποὺ γκρέμισε, καὶ ἀνορθώνοντας τὸ γκρεμισμένο, μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ φανερό καὶ μὲ αὐτὸ πάλι· γιατί λέγει τὰ ἑξῆς·

[Γι' αὐτὸ θέλω νὰ κρατᾶτε σεῖς αὐτὰ μὲ ἀσφάλεια. Διαίρεση δὲν ὑπάρχει τῆς ἐνότητος τοῦ ἀξιώματος, τῆς υἰότητος. Αὐτὸ ποὺ εἶναι ὁ Χριστὸς δὲν διαιρεῖται, τῆς θεότητος ὅμως καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπάρχει διαίρεση. Ὁ Χριστός, ὡς πρὸς τὸ Χριστός, εἶναι ἀδιαίρετος· γιατί δὲν ἔχουμε δύο Χριστούς, οὔτε δύο υἱούς. Καθόσον δὲν ὑπάρχει σὲ μᾶς πρῶτος καὶ δεύτερος, οὔτε ἄλλος καὶ ἄλλος. Οὔτε πάλι ἄλλος Υἱός, καὶ ἄλλος πάλι, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἓνας εἶναι διπλός, ὄχι ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ φύση].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

Φράζε δή μοι πάλιν, τί δὴ ἄρα τὴν ἀδιαίρετον συνάφειαν εἶναι φής; Ἐπειὰ τὴν ἔνωσιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν καθ' ὑπόστασιν, ἣν ἡμεῖς πρεσβεύομεν, τοῖς τῆς ἀληθείας συναθλοῦντες δόγμασιν, ἣ ταυτηνὴ τὴν κατὰ παράθεσιν καὶ τὴν πρὸς τόδε τι τοῦ δεῖνος ἐγγύτητα νοουμένην; Δέχεται γὰρ οὕτω τὴν λέξιν ἡ θεόπνευστος Γραφή· καὶ γοῦν ἔφη πρὸς Μωσέα τὸν ἱερώτατον, περὶ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης σκηνῆς συντιθεὶς τοὺς λόγους· «Καὶ ποιήσεις κρίκους 10 πεντήκοντα χρυσοῦς, καὶ συνάψεις τὰς αὐλαίας ἐτέραν τῇ ἐτέρα τοῖς κρίκοις». Πέντε γὰρ οὔσαι, καὶ ἰδικῶς ἐκάστη πρὸς τὸ ἐτέρα τις εἶναι παρὰ τὰς ἄλλας ἔχουσα, συνῆπτο τοῖς κρίκοις ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω φαιμέν πεπραχθαι ἐπὶ Χριστοῦ τὴν ἔνωσιν· οὐδὲ γὰρ ὡσπερ ὁ δεῖνα τυχὸν τῷ δεῖνι συνάπτοιτο ἂν, ἣ κατὰ τὸν τῆς ὁμο- 15 ψυχίας τρόπον, ἥγουν κατὰ τὸ ἐγγὺς ἐν σώματι, οὕτω καὶ αὐτός, ἀλλὰ γὰρ, ὡς ἤδη πλειστάκις ἔφην, ἰδιον ἐποιήσατο σῶμα τὸ ληφθὲν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, καὶ ἀληθῶς ἠνῶσθαι φαιμέν, οὐκ ἀψύχῳ σαρκὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον. Οὐκοῦν τῆς παρ' αὐτοῦ λεγομένης συναφείας ἡ δύναμις, εἰ τὴν καθ' ἡμᾶς νοουμένην ἐνόητα 20 δηλοῖ, φημὶ δὴ τὴν καθ' ὑπόστασιν, ἔφη ἂν εἰκότως, μηδὲ μίαν εἶναι Χριστοῦ τὴν διαίρεσιν, κατὰ τὸ εἶναι Χριστόν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἕτερος καὶ ἕτερος οὔτε μὴν υἱὸς καὶ υἱός, ἄλλος καὶ ἄλλος, πρῶτος καὶ δεύτερος, ἀλλ' εἷς δηλονότι καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σάρκα· ἔσται γὰρ οὕτω κατὰ γε τὴν ἀξίαν, ὡς σὺ φής, καὶ μέντοι καὶ 25 τὴν δυναστείαν ἀδιαίρετος, μᾶλλον δὲ ὁ αὐτός

Εἶτα πῶς τὸν ἕνα καὶ ἀδιαίρετον διπλοῦν εἶναι φής, καὶ οὐχὶ τῇ ἀξίᾳ μᾶλλον, ἀλλὰ τῇ φύσει; Οὐ γὰρ ἐπεὶ τοὶ σάρκα λαβὼν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, προῆλθεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ὀνομάζοιτο ἂν καὶ διπλοῦς εἷς γὰρ ἐστὶ καὶ οὐ 30 δίχα σαρκὸς ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἔξω σαρκὸς καὶ αἵματος ὡσπερ γὰρ εἴ τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπῶν ἀποκτενῶν, οὐχ ὡς δύο που μᾶλλον ἢ δικηκῶς ἀνθρώπους κατηγοροῖτ' ἂν εἰκότως, ἀλλ' ἕνα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 60

Πές μου λοιπὸν πάλι, τί ἄραγε λές ὅτι εἶναι ἡ ἀδιαίρετη συνάφεια; Μήπως ἡ ἔνωση, δηλαδή ἡ ἔνωση σὲ μιὰ ὑπόσταση, τὴν ὁποία πρεσβεύουμε ἑμεῖς, ἀγωνιζόμενοι γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν δογμάτων, ἢ αὐτὴ ἡ κατὰ παρὰθεση, ἢ ὁποία νοεῖται ὡς ἐγγύτητα τοῦ τᾶδε πρὸς κάτι; Γιατί ἔτσι δέχεται τὴ λέξη ἡ θεόπνευστη Γραφή. Πράγματι λοιπὸν εἶπε στὸν ἱερώτατο Μωϋσῆ, ὅταν ἐξέθετε τοὺς λόγους γιὰ ἐκείνη τὴν ἀρχαία σκηνή· «Νὰ κάνεις πενήντα χρυσοῦς κρίκους, καὶ νὰ ἐνώσεις τὶς αὐλαῖες τὴ μία μὲ τὴν ἄλλη μὲ τοὺς κρίκους»³⁶. Ἐνῶ δηλαδή ἦταν πέντε, ἡ κάθε μιὰ χωριστὴ ἀπὸ τὶς ἄλλες, ἐνώνονταν μὲ τοὺς κρίκους. Ἐμεῖς ὅμως δὲν λέμε ὅτι ἔγινε ἔτσι ἡ ἔνωση στὴν περίπτωση τοῦ Χριστοῦ, οὔτε βέβαια ὅπως ὁ τᾶδε μπορεῖ νὰ ἐνωθεῖ ἐνδεχομένως μὲ τὸν τᾶδε, ἢ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο τῆς ὁμοψυχίας, δηλαδή μὲ τὴν ἐγγύτητα σὲ ἓνα σῶμα, ἔτσι ἐνώθηκε καὶ αὐτός, ἀλλά, ὅπως εἶπα ἤδη πολλές φορές, ἔκανε δικό του σῶμα ποῦ ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἀγία Παρθένο, καὶ λέμε ὅτι ἐνώθηκε πραγματικὰ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὄχι μὲ ἄψυχη σάρκα. Λοιπὸν τὸ νόημα τῆς λεγόμενης ἐνότητας ἐὰν δηλώνει τὴ σύμφωνα μὲ ἡμᾶς νοούμενη ἐνότητα, ἐννοῶ βέβαια τὴν καθ' ὑπόσταση, θὰ ἔλεγε δικαιολογημένα, δὲν ὑπάρχει καμμιά διαίρεση τοῦ Χριστοῦ, ὡς πρὸς τὸ ὅτι εἶναι Χριστός. Γιατί δὲν ὑπάρχει ἄλλος καὶ ἄλλος, πρῶτος καὶ δεῦτερος, ἀλλὰ εἶναι ἓνας καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωση καὶ μετὰ τὴ σάρκωση. Γιατί θὰ εἶναι ἔτσι, ὅπως σὺ λές, ὡς πρὸς τὴν ἀξία καὶ βέβαια καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐξουσία ἀδιαίρετος, καὶ μᾶλλον θὰ εἶναι ὁ ἴδιος.

Ἐπειτα πῶς ὁ ἓνας καὶ ἀδιαίρετος λές ὅτι εἶναι διπλός, καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἀξία μᾶλλον, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ φύση; Γιατί δὲν μπορεῖ, ἐπειδὴ ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἡμᾶς, ἀπὸ αὐτὴ τὴν αἰτία νὰ ὀνομάζεται διπλός. Γιατί ἓνας εἶναι καὶ ὄχι χωρὶς σάρκα αὐτός ποῦ ὡς πρὸς τὴ δική του φύση εἶναι ἔξω ἀπὸ σάρκα καὶ αἷμα. Ὅπως δηλαδή ἐὰν κάποιος ἀπὸ μᾶς σκοτώνοντας ἄνθρωπο, εὐλογα δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ κατηγορηθεῖ ὅτι σκότωσε δύο ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἓνα καὶ μό-

καὶ μόνον, κὰν ἐννοοῖτο τυχὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τῶν ἀλλήλοις συμβεβηκότων ἢ φύσις ἂν εἶη οὐχ ἢ αὐτὴ μᾶλλον, ἀλλὰ διάφορος, οὕτω πάλιν ἐπὶ Χριστοῦ νοητέον· οὐ γὰρ τοι διπλοῦς ἐστίν, ἀλλ' εἷς τε καὶ μόνος Κύριος καὶ Υἱός, ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
 5 Λόγος οὐ δίχα σαρκός· ἀνθρωπότητος μὲν γὰρ καὶ θεότητος δοίην ἂν καὶ αὐτὸς ἐγὼ πλείστην εἶναι τὴν διαφορὰν, ἥτοι διαστασιν· ἕτερα γὰρ κατὰ γε τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον, καὶ οὐδὲν ἀλλήλοις εὐοικότα φαίνεται τὰ ὀνομασμένα. Παρηνεγμένου γε μὴν εἰς μέσον ἡμῖν μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν, ὁ τῆς ἐνώσεως
 10 λόγος οὐκ ἀγνοεῖ μὲν τὴν διαφορὰν, ἐξίστησι δὲ τὴν διαίρεσιν οὐ συγγέων [τὰς φύσεις] ἢ ἀνακιονῶν τὰς φύσεις, ἀλλ' ὅτι σαρκὸς καὶ αἵματος μετεσχηκῶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, εἷς δὴ πάλιν καὶ οὕτως ὁ Υἱὸς νοεῖται καὶ ὀνομάζεται. Οὐδὲ [ἴσ. σὺ δὲ] μὴ χρῆναι λέγων χριστοὺς ὀνομάζεσθαι δύο, μήτε μὴν υἱοὺς ὁμολογεῖν εἶναι
 15 δύο, καὶ τῆς εἰς τοῦτο δογματικῆς ὀρθότητος [ἀπλότητος] ὑποκλέπτων τὴν δόκησιν, δύο δὴ λέγων ἀλίσκη χριστοὺς, καὶ εἰς ἰδικὴν ἑτερότητα διίστάς ἄνθρωπον καὶ Θεόν, καὶ τὸν μὲν ἐνεργούμενον, τὸν δὲ καὶ ἐνηργηκότα καταδείξαι πειροᾶσαι. Ἔχει δὲ οὕτω τὰ παρὰ σοῦ·

20 [Ἦγουν τοῦ Μονογενοῦς εὐδοξία ποτὲ μὲν τῷ Πατρὶ περιῆπται («Ἔστι», γὰρ φησιν, «ὁ Πατὴρ μου ὁ δοξάζων με»), ποτὲ δὲ τῷ Πνεύματι («Τὸ γὰρ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας», φησίν, ἐμὲ δοξάσει»), ποτὲ δὲ τῇ Χριστοῦ δυναστείᾳ· «Ἐξελθόντες», γὰρ φησι, «διεκλήρυσσον τὸν λόγον πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος, καὶ
 25 τὸν λόγον βεβαιοῦντος, διὰ τῶν ἐπακολουθησάντων σημείων»].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Εἰ μὲν ὡς δόξης ἐπιδεᾶ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, καθὸ ἐστὶ καὶ νοεῖται Λόγος, καὶ οὕτω σεσαρκωμένος, δεδοξάσθαι φησὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι καὶ παρα-
 30 πταίει καὶ διημάρτηκε τ' ἀληθοῦς, παρήσω λέγειν εἰς τὸ παρόν,

νο, ἔστω καὶ ἂν ἐννοοῦνταν ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ ἡ φύση αὐτῶν πού εἶναι συνδεδεμένα μεταξύ τους δὲν εἶναι ἡ ἴδια, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι διάφορη. Ἔτσι πάλι πρέπει νὰ σκεφθοῦμε γιὰ τὸν Χριστό. Γιατὶ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι διπλός, ἀλλὰ ἓνας καὶ μόνος Κύριος καὶ Υἱός, ὁ Λόγος πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ὄχι χωρὶς σὰρκα. Ἡ διαφορὰ βέβαια μεταξύ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς θεότητος, δηλαδή ἡ ἀπόστασις, θὰ ἔλεγα καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶναι πολὺ μεγάλη. Γιατὶ εἶναι διαφορετικὰ ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς ὑπαρξῆς τους, καὶ δὲν φαίνεται νὰ μοιάζουν καθόλου μεταξύ τους αὐτὰ πού ὀνομάζονται. Ὅταν λοιπὸν ἐνεργοποιήθηκε ἀνάμεσά μας τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ὁ λόγος τῆς ἔνωσης δὲν ἀγνοεῖ βέβαια τὴ διαφορὰ, ἀλλὰ ἀποφεύγει τὴ διαίρεση, χωρὶς νὰ συγχέει (τις φύσεις) ἢ νὰ ἀναμιγνύει τις φύσεις, ἀλλὰ, ἂν καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔλαβε καὶ σὰρκα καὶ αἷμα, ὅμως καὶ ἔτσι ἓνας νοεῖται καὶ ὀνομάζεται ὁ Υἱός. Σὺ ὅμως δὲν πρέπει νὰ λές ὅτι ὀνομάζονται δύο χριστοί, οὔτε καὶ νὰ ὁμολογεῖς ὅτι εἶναι δύο Υἱοί, καὶ ἀποφεύγοντας τὴν δογματικὴ ὀρθότητα στὸ θέμα αὐτό, νὰ συλλαμβάνεσαι νὰ λές δύο χριστούς, καὶ νὰ διασπᾷς σὲ χωριστὴ ἰδιαιτερότητα τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν Θεό, καὶ νὰ ἐπιχειρεῖς ν' ἀποδείξεις, ὅτι ὁ ἓνας ἐνεργεῖται, ἐνῶ ὁ ἄλλος καὶ ἔχει ἐνεργήσει. Γιατὶ τὰ δικὰ σου λεγόμενα ἔχουν ὡς ἑξῆς.

[Ἡ δόξα δηλαδή τοῦ Μονογενοῦς ἄλλοτε ἀποδίδεται στὸν Πατέρα, γιατί λέγει, «Ὁ Πατέρας μου μὲ δοξάζει»³⁷, καὶ ἄλλοτε στὸ Πνεῦμα, γιατί λέγει, «Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας θὰ μὲ δοξάσει»³⁸, καὶ ἄλλοτε πάλι στὴν ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ· γιατί λέγει· «Ἐφ' οὗ βγήκαν, διακίρυσσαν παντοῦ τὸν λόγο, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐπιβεβαίωνε τὸν λόγο μὲ τὰ θαύματα πού ἐπακολουθοῦσαν»³⁹].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Ἐὰν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας ἀνάγκη ἀπὸ δόξα, μολονότι εἶναι καὶ θεωρεῖται Λόγος, καὶ πρὶν σαρκωθεῖ εἶχε δοξασθεῖ, λέγει, ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι καὶ παραπαίει καὶ παραστράτησε ἀπὸ αὐτὸ πού εἶναι ἀληθές, θὰ ἀποφύγω

39. Μάρκ. 16, 20.

ἀγεί γὰρ ἡμᾶς ἐφ' ἕτερον ὁ καιρός, ἐπιλελῆσθαι δέ μοι δοκεῖ τῶν
 ἀρτίως αὐτῷ τεθεωρημένων τε καὶ εἰρημένων. Ἔφη γάρ, Οὐχ
 ἕτερος καὶ ἕτερος ὁ Χριστός, οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος Υἱός οὐδὲ γὰρ
 ἔχομεν χριστοὺς δύο, καὶ υἱοὺς δύο. Ἄλλ', ὧ συνετώτατε, φαίην
 5 ἄν, εἰ τῇ Χριστοῦ δυναστείᾳ περιῆφθαι διαβεβαιοῖ τὴν τοῦ Μο-
 νογενοῦς εὐδοξίαν, πῶς οὐχ ἕτερος καὶ ἕτερος εἶεν ἄν, ἢ πῶς οὐ
 δύο πάντη τε καὶ πάντως, εἴπερ ἐστὶν οὐχ ὁ αὐτὸς ὁ διδούς καὶ
 δεχόμενος, ἢ γουν περιάπτων ὡς ἑτέρω παρ' ἑαυτὸν τὰ φύσει προσ-
 όντα αὐτῷ; Ἐνήργηκε γοῦν ἐνεργούμενος, ὡς ἕτερός τις ὑπάρχων
 10 Χριστός παρὰ τὸν Μονογενῆ. Εἰ γὰρ περιῆπται μὲν αὐτῷ, καθά-
 φής, ἢ τοῦ Μονογενοῦς εὐδοξία, τῇ δὲ παρ' αὐτοῦ δυναστείᾳ χρώ-
 μενοι διεκηρύττοντο καὶ εἰργάζοντο τὰς θεοσημείας οἱ θεσπέσιοι
 μαθηταί, πῶς οὐκ ἀληθὲς ὅπερ ἔφη; Ἐνήργηκε γὰρ ἀλλοτρίᾳ
 δυνάμει χρώμενος, ἵν' ὁ ἐνεργήσας, καὶ οὐκ αὐτό που μᾶλλον
 15 παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ δοξάζεται.

Τί οὖν, εἰπέ μοι, τὸ πλεόν ἐν τε αὐτῷ φαίνεται καὶ τοῖς ἀγίοις
 ἀποστόλοις; Ἀποτετελέκασι γὰρ οὐκ ἰδίᾳ δυνάμει τὰς θαν-
 ματουργίας καὶ τοῦτο αὐτοὶ ὠμολόγησαν ἐναργῶς ἀξιάγαστοι
 γὰρ [δὲ] καὶ τοῦτο εἰδότες, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐνεργοῦντα δοξά-
 20 ζοντες. Εἶτα πῶς οὐκ ἔδει τὸν ἐνεργούμενον παρ' ἑτέρου κατὰ σέ
 Χριστὸν καὶ θύραθεν ἔχοντα τὴν τοῦ Μονογενοῦς εὐδοξίαν, τοῖς
 προσιοῦσιν ὡς Θεῷ καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δεδημένοις ἐπικουρίας
 ἐπιφωνεῖν, ἐν ὀνόματι τοῦ Μονογενοῦς, ἢ γουν ἐν δυνάμει, Τόδε
 τί σοι γένοιτο τῶν ἀγαθῶν; Τοῦτο γὰρ ἔδρων οἱ πάνσοφοι μαθη-
 25 ταί, Ἰησοῦν τὸν ἐκ Ναζαρετ ὀνομάζοντες πανταχοῦ. Ἄλλ' οὐδενὶ
 μὲν τοῦτο προσπεφώνηκε παντελῶς, ἀνετίθει δὲ μᾶλλον ἰδίᾳ
 δυνάμει τὰ κατορθούμενα, ποτὲ μὲν λέγων τοῖς τυφλοῖς, «Πιστεύ-
 ετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι;» καὶ τὴν συναίνεσιν ἀπαιτῶν,
 ποτὲ δὲ μετ' ἐξουσίας ἀπαιτῶν [ἴσ. παρέλκει] λέγων, «Θέλω,
 30 καθαρῶσθητι». Τί μὴ παρὲς τὰ σαυτῷ τε καὶ μόνῳ ἐξευρημένα
 γραοπρεπῆ μυθάρια σοφῆ διανοία τὸ τοῦ μυστηρίου περιεργάζη

νά τὸ ἀναφέρω πρὸς τὸ παρόν, γιατί ὁ καιρὸς μᾶς ὁδηγεῖ σὲ ἄλλο. Μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι ἔχουμε λησμονήσει αὐτὰ πού πρόσφατα ἔχουν ἀναπτυχθεῖ καὶ λεχθεῖ ἀπὸ αὐτόν. Γιατί εἶπε, Δὲν εἶναι ἄλλος καὶ ἄλλος ὁ Χριστός, οὔτε ἄλλος καὶ ἄλλος Υἱός, οὔτε ἔχουμε δύο χριστοὺς καὶ δύο υἱοὺς. Ἄλλ', ὡ ἄνθρωπέ μου μὲ τὴ μεγάλη σύνεση, θὰ ἔλεγα, ἐὰν διαβεβαιώνεις ὅτι στήν ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ ἀποδίδεται ἡ λαμπρὴ δόξα του, πῶς δὲν εἶναι ἄλλος καὶ ἄλλος, ἢ πῶς δὲν εἶναι ὅπωςδήποτε δύο, ἀφοῦ δὲν εἶναι αὐτὸς πού δίνει καὶ δέχεται, δηλαδή πού προσάπτει σὰν σὲ ἄλλον στόν ἑαυτὸ του τὰ φυσικὰ του προσόντα; Ἐνήργησε λοιπὸν ἐνεργούμενος σὰν νὰ ὑπάρχει κάποιος ἄλλος Χριστός, παρᾶλληλα πρὸς τὸν Μονογενῆ. Γιατί ἐὰν ἔχει προσαφθεῖ σ' αὐτόν, ὅπως λές, ἡ λαμπρὴ δόξα τοῦ Μονογενοῦς, καὶ χρησιμοποιώντας τὴν ἐξουσία του διακήρυτταν καὶ ἐνεργοῦσαν τὰ θαύματα οἱ θεσπέσιοι μαθητῆς, πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ πού εἶπα; Γιατί ἐνεργοῦσε χρησιμοποιώντας ξένη δύναμη, γιὰ νὰ δοξάζεται ἀπὸ τὸν κόσμον ἐκεῖνος πού ἐνεργοῦσε, καὶ ὄχι αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Πές μου λοιπὸν, τί τὸ περισσότερο φαίνεται καὶ σ' αὐτόν καὶ στοὺς ἀγίους ἀποστόλους; Γιατί ἐπιτελοῦσαν τὰ θαύματα ὄχι μὲ τὴ δική τους δύναμη, καὶ αὐτὸ τὸ ὁμολόγησαν αὐτοὶ ὀλοκάθαρα, γιατί ἦταν ἄξιοι θαυμασμοῦ, καὶ αὐτὸ βέβαια τὸ γνώριζαν, καὶ δόξαζαν ἐκεῖνον πού ἐνεργοῦσε μέσω αὐτῶν. Ἐπειτα, πῶς δὲν ἔπρεπε ὁ Χριστός πού ἐνεργοῦσε, σύμφωνα μὲ σένα, μὲ τὴν δύναμη ἄλλου, καὶ εἶχε ἀπὸ ἔξω τὴ λαμπρὴ δόξα τοῦ Μονογενοῦς, σ' αὐτοὺς πού προσήρχοντο σ' αὐτόν ὡς πρὸς Θεὸ καὶ παρακαλοῦσαν νὰ λάβουν τὴν βοήθειά του, νὰ τοὺς προσφωνεῖ στὸ ὄνομα τοῦ Μονογενοῦς, δηλαδή μὲ δύναμη, Νὰ σοῦ γίνει αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ; Γιατί αὐτὸ ἔκαναν οἱ πάνσοφοι μαθητῆς, ἀναφέροντας παντοῦ τὸν Ἰησοῦ τὸν ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ. Ὅμως σὲ κανένα ἀπολύτως δὲν ἀπηύθυνε τὴν προσφώνηση αὐτή, ἀλλ' ἀπέδιδε μᾶλλον τὰ θαύματα πού ἔκανε στὴ δική του δύναμη, ἄλλοτε λέγοντας στοὺς τυφλοὺς, «Πιστεύετε ὅτι μπορῶ νὰ τὸ κάνω αὐτό;»⁴⁰, καὶ ἀπαιτοῦσε τὴ συναίνεσή τους, καὶ ἄλλοτε πάλι ἀπαιτώντας μὲ ἐξουσία, ἔλεγε· «Θέλω, καθαρίσου»⁴¹. Γιατί δὲν ἀφήνεις τὰ γραιιδίστικα παραμυθάκια πού μόνο σὺ ἔχεις ἐφεύρει,

41. Ματθ. 8, 3.

θάθος; Ἄλλ' ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι τῶν μὲν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν ὀλίγος αὐτῷ παντελῶς ὁ λόγος, δέδιδε δὲ ὥσπερ μὴ ἄρα τι καὶ τῶν ἀληθῶν παραφθέγγαιτο καὶ τῶν ἐπαινουμένων ἀλοίη πεφρονηκώς, οἶεται δὲ πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀπηχεστάτων, καὶ ἀκατάσκοπον κομιδῆ
 5 τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ποιεῖται τὴν κατάρρησιν, καίτοι μεμνησθαι δέον αὐτὸν Θεοῦ λέγοντος διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ τοῖς τῶν λογικῶν ποιμνίων προεστηκόσιν, ὅτι τὴν «Καλὴν νομὴν ἐνέμεσθε, καὶ τὸ καθεστηκὸς ὕδωρ ἐπίνετε, καὶ τὸ κατάλοιπον ἐταράττετε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ τὰ πρόβατά μου τὰ πατήματα τῶν
 10 ποδῶν ὑμῶν ἐνέμοντο, καὶ τὸ τεταραγμένον ὕδωρ ὑπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐνέπινον».

Ταῖς μὲν γὰρ θεοπνεύστοις Γραφαῖς τὸν νοῦν ἐνιέντες ἡμεῖς, τὴν καλὴν νομὴν νεμόμεθα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ μὴν καὶ τὸ ὕδωρ πίνομεν τὸ καθεστηκός, τουτέστι τὸν ἀμιγῆ τῷ ψεύδει,
 15 διειδῆ τε καὶ καθαρώτατον τοῦ Πνεύματος λόγον, ἐμφύροντες δὲ καὶ ἀναμίσγοντες θολὸν ὥσπερ τινὰ τῶν ἰδίων ἐνθυμημάτων τὸ ἀτερπές αὐτῷ, ταῖς τοῦ Σωτῆρος ἀγέλαις ἐπιβουλεύομεν. Ἐκδείξειεν ἂν καὶ τοῦτο ἡμῖν ὡς ἔστιν ἀληθές τὰ περὶ Χριστοῦ πάλιν αὐτῷ τεθεωρημένα τε καὶ ἀτημελῶς εἰρημένα· ἔχει δὲ οὕτως

20 [Ἦν μὲν γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, Υἱὸς καὶ Θεὸς καὶ συναινῶν τῷ Πατρὶ, ἀνέλαβε δὲ ἐν ὑστέροις καιροῖς τὴν τοῦ δούλου μορφήν. Ἄλλ' ὦν πρὸ τούτου Υἱὸς καὶ καλούμενος, μετὰ τὴν ἀνάληψιν οὐ δύναται καλεῖσθαι κεχωρισμένως Υἱός, ἵνα μὴ δύο υἱοὺς δογματίσωμεν. Ἄλλ' ἐπειδήπερ
 25 ἐκεῖνυ συνῆπται τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι Υἱῷ τῷ πρὸς αὐτὸν συναφθέντι, οὐ δύναται κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος διαίρεσιν δέξασθαι· κατὰ τὸ ἀξίωμα φημι τῆς υἰότητος, οὐ κατὰ τὰς φύσεις. Διὰ τοῦτο καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς Λόγος ὀνομάζεται, ἐπεὶπερ ἔχει τὴν συνάφειαν τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν διηνεκῆ, καὶ οὐκ ἔστι τὸν Θεὸν Λόγον
 30 ἄνευ τῆς ἀνθρωπότητος προᾶξαι τι ἀπηκριβῶται γὰρ εἰς ἄκραν συνάφειαν, οὐκ εἰς ἀποθέωσιν, κατὰ τοὺς σοφοὺς τῶν δογματιστῶν τῶν νεωτέρων].

καὶ δὲν ἐξετάζεις μὲ σοφὴ σκέψη τὸ βάθος τοῦ μυστηρίου; Ἄλλὰ μπορούμε νὰ δοῦμε, ὅτι αὐτὰ πού ἦταν ἀπαραίτητα σὲ ὠφέλεια, τὰ λόγια του γι' αὐτὰ ἦταν πολὺ λίγα. Γιατὶ φοβόται κατὰ κάποιον τρόπο μήπως ξεφύγει κατὰ τι ἀπὸ τὰ ἀληθινά, καὶ συλληφθεῖ νὰ φροντίζει γι' αὐτὰ πού προκαλοῦν ἐπαίνους. Θεωρεῖ ὀρθὸ κάθε τι ἀπὸ τὰ ἀνάρμοστα καὶ πολὺ ἀσυλλόγιστα πραγματοποιεῖ τὴν κατάκριση τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν καὶ ἔπρεπε νὰ θυμᾶται αὐτὸς τὸν Θεὸ πού λέγει μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἰεζεκιήλ στοὺς προϊσταμένους τῶν λογικῶν προβάτων· «Ἀπολαμβάνετε τὴν καλύτερη βοσκή, καὶ πίνετε τὸ ἡρεμο νερὸ πού ὑπάρχει, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο τὸ ἀναταράζετε μὲ τὰ πόδια σας, καὶ τὰ πρόβατά μου ἔβοσκαν αὐτὰ πού πατοῦσατε, καὶ ἔπιναν τὸ ταραγμένο ἀπὸ τὰ πόδια σας νερὸ»⁴².

Ἐμεῖς βέβαια ὀδηγώντας τὸν νοῦ μας στὴς θεόπνευστες Γραφές, καὶ τὴν καλὴ τροφὴ ἀπολαμβάνουμε, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ νερὸ πού ὑπάρχει πίνουμε, δηλαδὴ τὸν καθαρὸ ἀπὸ τὸ ψέμα καὶ διαφανῆ καὶ καθαρῶτατο λόγο τοῦ Πνεύματος· ἐνῶ ἀναμγνύοντας καὶ ἀνακατεύοντας μὲ αὐτὸ σὰν μὲ κάποια θολούρα τοὺς δυσάρεστους λογισμοὺς μας, ἐπιβουλευόμαστε τὶς ἀγγέλους τοῦ Σωτήρα. Θὰ ἀποδείξουν σὲ μᾶς ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι ἀληθές αὐτὰ πού διατύπωσε πάλι καὶ εἶπε χωρὶς νὰ τὰ μελετήσῃ προσεκτικὰ. Καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς·

[Ὁ Θεὸς Λόγος βέβαια καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησή του ἦταν Υἱὸς καὶ Θεός, καὶ συμφωνοῦσε μὲ τὸν Πατέρα, ἀνέλθε ὅμως τὴ μορφὴ τοῦ δούλου σὲ μεταγενέστερους καιροὺς. Ἄλλ' ἐπειδὴ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἦταν Υἱὸς καὶ ὀνομαζόταν ἔτσι, μετὰ τὴν ἀνάληψη δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομάζεται χωριστὰ Υἱός, γιὰ νὰ μὴ διδάσκουμε δύο υἱούς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἦταν ἐνωμένος μὲ ἐκεῖνον πού ἦταν στὴν ἀρχὴ Υἱός, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθεῖ διαίρεση ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητας· ἐννοῶ ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητας, καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὶς φύσεις. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς Λόγος ὀνομάζεται Χριστός, ἐπειδὴ ἔχει ἀκατάπαυστη τὴν ἔνωση πρὸς τὸν Χριστό, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν στὸν Θεὸ Λόγο νὰ κάνει κάτι χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση. Γιατὶ συνδέθηκε μὲ ἀπόλυτη ἔνωση, καὶ ὄχι μὲ ἀποθέωση, σύμφωνα μὲ τοὺς νεώτερους δογματιστές]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ὁ φάναι τολμήσας τὴν τοῦ Μονογενοῦς εὐδοξίαν, τῇ Χριστοῦ περιῆφθαι δυναστεία, καὶ τὸν τῆς ἐνότητος σύνδεσμον διασπάσας, συνάγει πάλιν εἰς ἔνωσιν, διαλύει τε αὐτὸν καὶ ἐξίστησιν
 5 ἀλλήλων τὰς φύσεις, πλεῖστά τε ὅσα περὶ τούτων ἡμῖν κενολογεῖ καὶ τερατεύεται, ἵνα, κὰν εἴ τι φαίνοιτο λέγων τῶν εἰς ὀρθότητα νενευκότων, ἐξελέγχηται σαφῶς μὴ εἰδῶς ὃ λέγει. Εἶναι μὲν γὰρ ἐνθάδε φησὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον καὶ Υἱὸν καὶ Θεὸν καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ μὴν ὅτι καὶ ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀνέλαβε τὴν
 10 τοῦ δούλου μορφήν. Φράζε δὴ οὖν, εἰ μὴ σοι δοκῶ τὰ εἰκότα λέγειν, τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ὁ ἐνανθρωπήσαι λεγόμενος, καὶ τί τό, ἐνανθρωπήσαι, φῆς; τίς ὁ τὴν τοῦ δούλου μορφήν ἀναλαβών; ἀνελήφθη δὲ παρ’ αὐτοῦ τίνα τρόπον; Ὅτι μὲν οὖν ἄνθρωπον ἐνανθρωπήσαι λέγων, γέλωτος ἀξίαν ἀποφανεῖ τὴν ἑαυτοῦ φρένα,
 15 πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; Ὁ γὰρ ὢν ἄνθρωπος κατὰ φύσιν, πῶς ἂν ὁ ἦν γένοιτο πάλιν, καὶ ὡς ἐφ’ ἕτερόν τι μετακεχωρηκῶς εἶη ἂν, κατὰ γέ φημι τὸν τῆς φύσεως λόγον; Τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἰδίαν οὐκ ἐλεύθερον, τίνα τρόπον ἂν λέγοιτο γεγενῆσθαι δούλον, ὡς τοῦτο οὐκ ὄν ἐν ἀρχαῖς;

20 Οὐκοῦν οὐκ ἀνθρώπῳ πρέπει ἂν τὸ ἐνανθρωπήσαι, πολλοῦ γε δεῖ, καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφήν λαβεῖν οὐχὶ τῷ καὶ ἐν ἀρχαῖς τὸ τῆς δουλείας ἔχοντι μέτρον, ἀλλ’ ἐκείνῳ μᾶλλον, ὅς, οὐκ ὢν ἄνθρωπος κατὰ φύσιν, τοῦτο γενέσθαι πιστεύεται, καὶ τῶν ὄλων ὑπάρχων Δεσπότης ὡς Θεός, καθῆκεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς καθ’ ἡμᾶς,
 25 ἐνώσας ἑαυτῷ καθ’ ὑπόστασιν τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφήν ἀναλαβών. Οὕτω γὰρ ἔσται καὶ ἀληθὲς ὅπερ ἔφησ, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν οὐ δύναται καλεῖσθαι κεχωρισμένως Υἱός, ἵνα μὴ δύο υἱοὺς δογματίσωμεν. Καὶ ἡ μὲν τῶν δογμάτων ὀρθή τε καὶ ἀδιάστροφος καὶ εἰς εὐθὺ διάπτουσα τρίβος ἥδε τέ ἐστι καὶ οὐχ
 30 ἕτερα, αὐτὸς δὲ δὴ πάλιν, ὁ τὴν ἐνανθρώπησιν ἡμῖν ὀνομάσας τοῦ ἐκ Πατρὸς ὄντος Λόγου, μονονουχὶ καὶ εἰς λήθην εὐθύς ὢν ἔφη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Αὐτὸς ποὺ τόλμησε νὰ πεῖ ὅτι ἡ δόξα τοῦ Μονογενοῦς ἐνώθηκε μὲ τὴν ἐξουσία καὶ ἀφοῦ διέσπασε τὸ σύνδεσμο τῆς ἐνότητος, τὴν καλεῖ πάλι σὲ ἔνωση, καὶ τὴν διαλύει πάλι, καὶ διαχωρίζει τὶς φύσεις μεταξὺ τους, καὶ φλυαρεῖ καὶ τερατολογεῖ πλεῖστα ὅσα γι' αὐτές, ὥστε, κι ἂν ἀκόμα φανεῖ ὅτι λέγει κάτι ποὺ δείχνει ὅτι τείνει πρὸς τὴν ὀρθότητα, ἐλέγχεται καθαρὰ ὅτι δὲν ξέρει τί λέγει. Γιατὶ λέγει ἐδῶ ὅτι ἦταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση, καὶ ὅτι κατὰ τοὺς ὑστεροὺς χρόνους ἔλαβε τὴ μορφὴ τοῦ δούλου. Πές μου λοιπὸν, ἂν δὲν σοῦ φαίνομαι ὅτι λέγω αὐτὰ ποὺ εἶναι σωστά, ποιὸς ἄραγε εἶναι αὐτὸς ποὺ λέγεται ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος; Καὶ τί λές ὅτι εἶναι ἡ ἐνανθρώπηση; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ λέγεται ὅτι ἔλαβε τὴ μορφὴ δούλου; Τὴν ἀνέλαβε αὐτὸς, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο; Ὅτι βέβαια λέγοντας ὅτι ἄνθρωπος ἔγινε ἄνθρωπος, φανερώνει ὅτι τὸ μυαλό του εἶναι ἀξιο γιὰ γέλια, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχει κανεὶς ἀμφιβολία; Γιατὶ αὐτὸς ποὺ εἶναι ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ φύση του, πῶς μπορεῖ νὰ γίνεи πάλι αὐτὸ ποὺ ἦταν, σὰν νὰ μετακινήθηκε σὲ κάτι ἄλλο, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς φύσεως; Καὶ αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἐλεύθερο ὡς πρὸς τὴ δική του φύση του, μὲ ποιὸν τρόπο μπορεῖ νὰ λέγεται ὅτι ἔγινε δούλο, ἀφοῦ δὲν ἦταν αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχή;

Ἄρα λοιπὸν δὲν ταιριάζει σὲ ἄνθρωπο τὸ νὰ γίνεи ἄνθρωπος, κάθε ἄλλο, καὶ τὸ νὰ λάβει τὴ μορφὴ δούλου, πιστεύεται ὅτι ἔγινε αὐτὸ ὄχι σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ἀπὸ τὴν ἀρχή τὶς προϋποθέσεις τοῦ δούλου, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνον μᾶλλον ποὺ δὲν εἶναι ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ ὄντας Κύριος τῶν ὄλων, ὡς Θεός, ὑποβίβασε τὸν ἑαυτό του στὰ δικά μας, ἐνώνοντας στὸν ἑαυτό του σὲ ὑπόσταση τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ παίρνοντας τὴ μορφὴ τοῦ δούλου. Γιατὶ ἔτσι θὰ εἶναι ἀληθὲς αὐτὸ ποὺ εἶπες, γιατί μετὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἀνθρώπινης φύσης δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομάζεται χωριστὰ Υἱός, γιὰ νὰ μὴ διδάξουμε ὅτι ὑπάρχουν δύο υἱοί. Καὶ ὁ ὀρθὸς βέβαια καὶ χωρὶς διαστροφή δρόμος, ποὺ ὀδηγεῖ σὲ εὐθεῖα, εἶναι αὐτὸς καὶ ὄχι ἄλλος. Ἐνῶ αὐτὸς πάλι, ὁ ὁποῖος ὀνόμασε σὲ μᾶς τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, σὰν νὰ ἔφτασε σὲ λήθη

παρενεχθείς, διύστησι πάλιν εἰς δύο τὸν ἕνα, καὶ ταῖς τῶν ὀνομάτων [νοημάτων] ἐξιτηλίαις ἀσυφήλως ἐπινηχόμενος καὶ φωναῖς ἀδασανίστοις ἀεὶ κεχρημένος. Ἔφη γάρ· [Ἄλλ' ἐπειδήπερ ἐκείνω συνῆπται τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι Υἱῷ, τῷ πρὸς αὐτὸν συναφθέντι, οὐ δύναται κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος διαίρεσιν δέξασθαι· κατὰ τὸ ἀξίωμα φησιν τῆς υἰότητος, οὐ κατὰ τὰς φύσεις].

Ὅρθως γε, ὧ τάν· τὸ ἀνασφαλές εἶναι δοκεῖν, ... ἀχρεῖον παραιτῆ. Ἄει διεγυγερμένω κεχρηῆσθαι τῷ λόγῳ, διὰ σπουδῆς τέθειταί σοι. Ἴδου γάρ, ἰδου διαιρῶν τὰς φύσεις, συλλέγεις εἰς 10 ἔνωσιν κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος. Ἄρ' οὖν ἀπόχρη πρὸς ἔνωσιν ἀληθῆ τοῖς κατὰ φύσιν ἀλλήλων διεστηκόσιν ἢ τῶν ὀνομάτων ταυτότης, ἥγουν ὁμωνυμία, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἀξίωμα; σοὶ γάρ καὶ οὕτω φάναι δοκεῖ. Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ τό τε Χριστός ὄνομα, καὶ μὴν τὸ Υἱός καὶ Κύριος, κοινὰ τέθηνται καὶ ἑτέροις, πλεῖστοι 15 γὰρ ὅσοι γεγονάσι χριστοί, κέκληνται δὲ καὶ υἱοὶ καὶ κύριοι, εἴεν ἂν καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος ἀδιαίρετοί τε ἀλλήλων, καὶ ἐν οἷ πάντες καθ' ἔνωσιν, ἣν δὴ πεπραχθαι νομίζεις αὐτὸς καὶ ἐπὶ Χριστοῦ· διεστήξει δὴ ὅλως πρὸς τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς. Εἶτα πῶς οὐ διήρηνται πάλιν, πῶς δὲ καὶ Υἱός εἷς, 20 οὐκ ἔχω νοεῖν, εἰ μὴ καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ συμβεβηκέναι φαμέν τῷ Λόγῳ τὸ ἀνθρώπινον;

Ἐπειδὴ δὲ χρή, διὰ γε τὰς τούτου φωνάς, καὶ εἰς ἐκτόπους ἐννοίας περιενεγκεῖν τὸν λόγον, ἵνα πανταχόθεν ἐλέγχηται πεφρονηκῶς οὐκ ὀρθά, φέρε δὴ, φέρε κάκεινο λέγωμεν· Εἰ γὰρ 25 ἀρκεῖ πρὸς ἔνωσιν τῆς υἰότητος τὸ ἀξίωμα, ἐπειδὴ καλεῖται τε καὶ ἔστιν Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὁ ἐξ αὐτοῦ Λόγος, κοινὸν δὲ πολλοῖς ἄλλοις τοῦνομα, τί τὸ λυποῦν, εἰπέ μοι, καὶ αὐτοὺς ἠνώσθαι λέγειν αὐτῷ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ἵνα μηδὲν ἔχη παρ' αὐτοὺς τὸ πλεῖον ὁ Ἐμμανουήλ; φιλονεικήσει γὰρ κατὰ τὸ εἶκός 30 αὐτῷ καὶ περὶ τῶν ἴσων ἀμιλλήσεται τὸ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων

αὐτῶν πού εἶπε, διαχωρίζει πάλι τὸν ἕνα σὲ δύο, καὶ μὲ τὶς ἀποσβέσεις τῶν ὀνομάτων (νοημάτων) ἐπιπλέει μὲ τρόπο ἀπρεπῆ, χρησιμοποιώντας πάντοτε ἀνεξακριβώτες λέξεις. Γιατὶ εἶπε· [Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνώθηκε μὲ ἐκεῖνον, πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν Υἱός, αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖο ἐνώθηκε, δὲν μπορεῖ, σύμφωνα μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος, νὰ δεχθεῖ διαίρεση. Ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος λέγει, ὄχι ὡς πρὸς τὶς φύσεις].

Σωστά, φίλε μου, τὸ νὰ νομίζεις ὅτι εἶναι ἀνασφαλές... ὡς ἀχρηστο τὸ ἀποφεύγεις. Ἐπειδὴ πάντοτε χρησιμοποιεῖς προκλητικὸ λόγο, τὸ κατέθεσες μὲ διασύνη. Γιατὶ νὰ, διαιρώντας τὶς φύσεις, τὶς ἐνώνεις σύμφωνα μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος. Ἄρα λοιπὸν φθάνει πρὸς πραγματικὴ ἔνωση, αὐτῶν πού ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι χωριστὰ μεταξύ τους, ἢ ταυτότητα τῶν ὀνομάτων, δηλαδή ἢ συνωνυμία, καὶ τὸ ἀντίστοιχο πρὸς αὐτὴν ἀξίωμα; Γιατὶ δείχνεις ὅτι αὐτὸ λές. Λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ τὸ ὄνομα Χριστός, ἀλλὰ καὶ τὸ Υἱός καὶ Κύριος εἶναι κοινὰ καὶ σὲ ἄλλους, γιατί πάρα πολλοὶ ὑπῆρξαν χριστοὶ καὶ ἔχουν ὀνομασθεῖ καὶ υἱοὶ καὶ κύριοι, θὰ μπορούσαν καὶ αὐτοί, σύμφωνα μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος, νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀχώριστοι μεταξύ τους καὶ νὰ εἶναι ὅλοι ἐνωμένοι σὲ ἕνα, ἐὰν βέβαια νομίζεις σὺ ὅτι ἔχει γίνεαι αὐτὸ καὶ στὸν Χριστὸ. Ὁμως κατὰ τὴ γνώμη μας διαφέρει τελείως ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα πῶς δὲν διαιρέθηκαν πάλι, καὶ πῶς ὁ Υἱός εἶναι ἕνας, δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω, ἂν δὲν ποῦμε ὅτι συνυπάρχει μὲ ἔνωση πραγματικὴ ὁ Λόγος καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Ἐπειδὴ ὅμως πρέπει, ἐξαιτίας τῶν δικῶν του λόγων, νὰ μεταφέρουμε τὸν λόγο καὶ σὲ παράδοξες ἔννοιες, γιὰ νὰ ἐλεγχθεῖ ἀπὸ παντοῦ ὅτι δὲν πιστεύει σωστά, ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ ποῦμε καὶ ἐκεῖνο· Ἐὰν δηλαδή ἀρκεῖ πρὸς ἔνωση τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος, ἐπειδὴ ὀνομάζεται καὶ εἶναι Υἱός τοῦ Πατέρα, ὁ Λόγος πού προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, καὶ τὸ ὄνομά του εἶναι κοινὸ σὲ πολλοὺς ἄλλους, τί τοὺς δυσκολεύει, πές μου, νὰ λένε ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐνώθηκαν μὲ αὐτόν, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ὥστε νὰ μὴ ἔχει τίποτε τὸ περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Ἐμμανουήλ; Γιατὶ θὰ λογομαχήσουν, ὅπως εἶναι φυσικό, μὲ αὐτόν, καὶ θὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ τὰ ἴσα, αὐτοὶ πού ἀξιώθηκαν νὰ ἔχουν τὰ ἴδια ὀνό-

ἡξιωμένον, καὶ τῆς συναφείας ἡμῖν ὁ τρόπος κατὰ ψιλὴν καὶ
μόνην ἔσται τὴν κλησιν, ἡγουν τὴν ὁμωνυμίαν. Εἶτα τί τὸ τῆς ἐν-
ανθρωπήσεως νοεῖται χρῆμα; τί δὲ πρὸς τούτῳ καὶ τὸ ἐν τῇ τοῦ
δούλου καθικέσθαι μορφῇ; Εἰ γὰρ ἔστι κατ' αὐτὸν ὁ τῆς ἐνανθρω-
5 πῆσεως τρόπος συνάφειά τις ψιλὴ καὶ κατὰ μόνον τῆς υἰότητος
τὸ ἀξίωμα, τί τὸ κωλύον ἔτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πεπραχθαι
λέγειν αὐτήν; Ἀλλ' ὄρα που πάντως, ὁ φιλομαθῆς, τοῦ λόγου τὸ
ἀκαλλές. Ποῖ δὴ οὖν ἀποφέρεται πρὸς ἃ μὴ θέμις ἐξεστηκώς;
Εἰρήσεται δὲ πρὸς ἡμῶν αὐτῷ τὸ διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς· «Ταῖς
10 πολυοδίαις σου ἐκοπίασας». Κλυδωνίζεται γὰρ ἀνέμῳ παντὶ πε-
ριφερόμενος, καθά φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος.

Οὐκοῦν δέχου τὴν ἄγκυραν τῆς ψυχῆς τὴν ἀσφαλῆ καὶ βεβαί-
αν, στήσον ἐπὶ πέτραν τοὺς ἑαυτοῦ πόδας. Εἰ ἐνανθρωπήσαι φῆς
τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἀρκέσει τοῦτο πρὸς δήλωσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς
15 γενέσθαι τὸν ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν· ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορ-
φήν, καίτοι τὴν ἐλευθερίαν ἔχων ὡς Θεός. Ἦν γὰρ ἐν ἰσότητι τοῦ
Πατρὸς, τοῦ τὸ κατὰ πάντων ἔχοντος κράτος. Παῦσαι διαιρῶν τὰς
φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ὅτι μὲν γὰρ ἕτερόν τι καὶ ἕτερόν ἐστιν ἢ
τε θεία καὶ ἢ ἀνθρώπου φύσις, πρόποι ἂν εἰδέναί, καὶ ἀναγκαῖον
20 εἶναί φημι τοῖς ἀρτίφροσι. Διεστήκασι γὰρ ἀλλήλων καὶ ἀσυγκρί-
τοις διαφοραῖς Ἐπὶ δὲ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ,
συνεισενεγκῶν εἰς ἔνωσιν τὴν ἀληθῆ τε καὶ καθ' ὑπόστασιν, πα-
ραιτοῦ τὴν διαίρεσιν· ἕνα γὰρ οὕτως ὁμολογήσεις Χριστόν, καὶ
Υἰόν, καὶ Κύριον. Ἀλλ', οὐκ οἶδ' ὅπως, ὁ τῶν ἐξιτήλων ἡμῖν δο-
25 γμάτων εὐρετής, ἐν σμικρῷ μὲν κομιδῇ πεποίηται λόγῳ τὸ τῆς
ἐνώσεως χρῆμα· διωσάμενος δὲ καὶ αὐτὸ κατὰ τὸ εἶκός καὶ τῆς
ἀληθείας τὴν δύναμιν, κεχώρηκε πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, καί
φησι· [Διὰ τοῦτο καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς Λόγος ὀνομάζεται, ἐπειτέρ
ἔχει τὴν συνάφειαν τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν διενεκῆ. Καὶ οὐκ ἔστι
30 τὸν Θεὸν Λόγον ἄνευ τῆς ἀνθρωπότητος προᾶξαι τι. Ἀπληκρίδω-
ται γὰρ εἰς ἄκραν συνάφειαν, οὐκ εἰς ἀποθέωσιν, κατὰ τοὺς σο-
φοὺς τῶν δογματιστῶν τῶν νεωτέρων]. Ὅτε τοίνυν Χριστὸν ὠνο-

ματα, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἔνωσης θὰ ὑπάρχει κατὰ ἀπλῆ καὶ μόνο τὴν ὀνομασία, δηλαδή τὴ συνωνυμία. Ἐπειτα πῶς ἐννοεῖται τὸ γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως; Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ τί σημαίνει τὸ ὅτι κατέβηκε στὴ μορφή δούλου; Γιατί, ἐὰν ὁ τρόπος τῆς ἐνανθρωπήσεως εἶναι, σύμφωνα μ' αὐτόν, κάποια ἀπλῆ ἔνωση, καὶ μόνο ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς υἰότητος, τί εἶναι αὐτὸ πού ἐμποδίζει νὰ λέμε ὅτι αὐτὴ ἔχει γίνε ἐπίσης καὶ σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους; Ἀλλὰ πρόσεχε, σὺ ὁ φιλομαθής, τὴν ἀπρέπεια ὀπωσδήποτε τοῦ λόγου. Ποῦ δηλαδή ὁδηγεῖται κυριευμένος ἀπὸ παραλογισμό· σ' αὐτὰ πού δὲν εἶναι θεμιτὰ. Θὰ λεχθεῖ ὅμως ἀπὸ μᾶς σ' αὐτόν αὐτὸ πού λέγει ὁ Ἰερεμίας: «Κουράσθηκες μὲ τις πολλὰς ὁδοιπορίες σου»⁴³. Γιατί κλυδωνίζεται παρασυρμένος ἀπὸ κάθε ἄνεμο, ὅπως λέγει ὁ σοφώτατος Παῦλος⁴⁴.

Δέξου λοιπὸν τὴν ἀγκυρα τῆς ψυχῆς τὴν ἀσφαλῆ καὶ ἀκλόνητη^{44α}, στήριξε πᾶνω στὴν πέτρα τὰ πόδια σου. Ἐὰν λὲς ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, εἶναι ἀρκετὸ αὐτὸ γιὰ νὰ δηλώσει ὅτι ἔγινε σὰν ἐμᾶς αὐτὸς πού εἶναι πᾶνω ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν κτίση. Ἐλαβε τὴ μορφή τοῦ δούλου, ἂν καὶ ἦταν ἐλεύθερος ὡς Θεός. Γιατί ἦταν ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐξουσία ἐπάνω σὲ ὅλα. Πάψε νὰ διαιρεῖς τις φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση. Ὅτι βέβαια ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἄλλο τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο, πρέπει νὰ τὸ γνωρίζουμε καὶ εἶναι ἀναγκαῖο γι' αὐτοὺς πού ἔχουν σῶα τὰ λογικὰ τους. Γιατί διαφέρουν μετὰξὺ τους μὲ ἀσύγκριτες διαφορές. Στὴν περίπτωση ὅμως τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Χριστοῦ, δεχόμενος ὅτι αὐτὲς εἶναι ἐνωμένες μὲ ἔνωση ἀληθινή καὶ σὲ μιὰ ὑπόσταση, ἀπόφυγε τὴ διαίρεση. Γιατί ἔτσι θὰ ὁμολογήσεις ἓνα Χριστό, καὶ Υἱὸ καὶ Κύριο. Ἀλλ' ὅμως, δὲν γνωρίζω πῶς, ὁ ἐφευρέτης τῶν ξεθωριασμένων γιὰ μᾶς δογμάτων θεωρεῖ πολὺ ἀσήμαντο τὸν λόγο γιὰ τὸ θέμα τῆς ἐνώσεως, καὶ ἀπορρίπτοντας καὶ αὐτὸ, ὅπως εἶναι φυσικὸ, καὶ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ἀλήθειας, προχώρησε πάλι σ' αὐτὸ πού πιστεύει αὐτός, καὶ λέγει: [Γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται Χριστὸς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἔχει διαρκῆ τὴν ἔνωση πρὸς τὸν Χριστό, καὶ δὲν μπορεῖ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ κάνει κάτι χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Γιατί βρῖσκεται σὲ ἀπόλυτη ἔνωση, ὄχι ὅμως σὲ ἀποθέωση, σύμφωνα μὲ τοὺς νεώτερους δογματιστές]. Ὅταν λοιπὸν λέγει ὅτι ὀνο-

μάσθαι φησὶν ἰδικῶς τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ὡς ἔχοντα τὴν
 συνάφειαν πρὸς Χριστόν, ὡς πρὸς ἕτερόν που δηλονότι, πῶς οὐ
 πεφλυάρηκέ που μάτην εἰρηκῶς, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν οὐ δύνα-
 ται καλεῖσθαι κεχωρισμένως; εἶπερ οὐχ ἔν τι νοεῖται πρὸς ἡμῶν,
 5 τὸ ἑτέρῳ τινὶ σχετικῶς συνῆφθαι λεγόμενον· δύο γὰρ πάντως τὰ
 ἀλλήλοις συμβαίνοντα, καὶ οὐχ ἔν αὐτό τι, τὸ ἑαυτῷ συναπτόμε-
 νον, νοοῖτ' ἂν εἰκότως. Ψευδομυθία δὴ οὖν τὰ ἐκείνου καὶ λῆρος
 ἑτέρως.

Ἡμεῖς δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν, κἂν εἰ Θεὸν Λόγον ὀνομάσειέ τις,
 10 οὐ δίχα νοοῦμεν αὐτὸν τῆς ἰδίας σαρκός, κἂν εἴπῃ Χριστόν, σαρ-
 κωθέντα τὸν Λόγον ἐπιγινώσκουμεν. Τίς δὲ δὴ ἄρα καὶ ὁ τῆς παρὰ
 σοῦ λεγομένης συναφείας νοεῖται τρόπος; Εἰ μὲν γὰρ ἠνώσθαι
 φῆς καθ' ὑπόστασιν τῷ ἐκ Θεοῦ φύντι Λόγῳ τὸ ἀνθρώπινον, τί
 τὴν θείαν, εἶπέ μοι, περιυβρίζεις σάρκα, καίτοι προσκυνεῖν αὐτῇ
 15 μὴ παραιτούμενος, πρόποντος μόνη τῇ θείᾳ τε καὶ ἀπορρήτῳ
 φύσει τοῦ προσκυνεῖσθαι δεῖν; Εἰ δὲ ἀληθῆ μὲν οὐκ οἶει γενέσθαι
 τὴν ἔνωσιν, συνάφειαν δὲ μᾶλλον ἡμῖν ὀνομάζεις τὴν κατὰ γε τὴν
 ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἐν ψιλαῖς καὶ μόναῖς ταῖς ἴσαις κλήσεσιν ἀξί-
 αν, τί σεμνοληρεῖς, ἀπηκριδῶσθαι λέγων τὸν ἐκ γυναικὸς πρὸς
 20 ἄκραν συνάφειαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πρὸς τὸν Λόγον; Ὁμώνυμον
 μὲν γὰρ ἀλλήλοις εἶεν ἂν, τό τε Υἱὸς Υἱῷ, καὶ Κύριος Κυρίῳ· ἀλλ'
 οὐδὲν ἀλλήλων μειονεκτοῖτο ἂν τὰ ὀνόματα, καὶ τὸ περιττὸν ἐν
 τούτοις πολυπραγμονεῖν, εἰκαῖον οἶμαί που· Υἱὸς γὰρ Υἱοῦ, καὶ
 τὸ Υἱὸς [ἴσ. καθὰ Υἱός, ἢ, καθὸ Υἱός], οὔτε τὸ μείζον, οὔτε τὸ ἔλ-
 25 λαττον ἔχει. Περισσοεπεῖς οὖν ἄρα καὶ μάλα σαφῶς, ἀπηκρι-
 δῶσθαι λέγων αὐτὸν πρὸς ἄκραν συνάφειαν. Πρέποι δ' ἂν, κατὰ
 γε τὸ αὐτῷ μοι δοκοῦν, οὐχὶ ταῖς ὁμωνυμίαις τὸ ἀπηκριδῶσθαι
 λέγειν αὐτὰς ἀλλήλαις, ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, ἃ τὴν εἰς πᾶν ὄτιοῦν
 ἰσότητά τε καὶ ὁμοιότητα τῶν ἐν εἶναι πεπιστευμένων, διαλαχόν-
 30 τα φαίνεται οἶον, φέρε εἰπεῖν, ἀπηκριδῶσθαί φαμεν πρὸς ἄκραν
 ἐμφέρειαν τῆς τοῦ δεῖνος μορφῆς, ἢ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγονότα υἱόν,

μάζεται Χριστός ιδιαίτερα ὁ Λόγος ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἔνωση μὲ τὸν Χριστό, ὡς πρὸς ἄλλον δηλαδή, πῶς δὲν φλυαρεῖ ἄσκοπα λέγοντας, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἀνθρώπινης φύσης δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομάζεται χωριστὰ, ἐφόσον δὲν θεωρεῖται ἓνα κάτι ἀπὸ μᾶς, αὐτὸ πού λέγεται ὅτι ἐνώθηκε μὲ κάποιον σχετικῶς; γιατί ὅπωςδήποτε εἶναι δύο αὐτὰ πού συσχετίζονται, καὶ δὲν θὰ μπορούσε εὐλογα νὰ θεωρηθεῖ ἓνα αὐτὸ πού ἐνώνεται μὲ τὸν ἑαυτό του. Εἶναι λοιπὸν ψευδολογία καὶ ἀλλιῶς φλυαρία τὰ λεγόμενα ἀπὸ ἐκεῖνον.

Ἐμεῖς ὅμως μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ ἂν ἀκόμα κάποιος ὀνομάσει τὸν Λόγο Θεό, δὲν τὸν ἐννοοῦμε χωρὶς τῆ σάρκα του· καὶ ἂν τὸν ὀνομάσει Χριστό, ἀναγνωρίζουμε τὸν Λόγο πού σαρκώθηκε. Ποιὸς λοιπὸν νοεῖται ἄραγε ὁ τρόπος τῆς ἐνότητος πού λέγεται ἀπὸ σένα; Γιατί, ἐὰν πεῖς ὅτι ἐνώθηκε σὲ μὰ ὑπόστασις ἢ ἀνθρώπινη φύσις μὲ τὸν Λόγο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, γιατί περιυβρίζεις, πές μου, τῇ θείᾳ σάρκα, ἂν καὶ δέβαια δὲν παύεις νὰ τὴν προσκυνεῖς, γιατί μόνο ἢ θεία καὶ ἀπόρρητη φύσις πρέπει νὰ προσκυνεῖται; Ἐὰν ὅμως νομίζεις ὅτι δὲν ἔγινε πραγματικὴ ἔνωση, ἀλλ' ὀνομάζεις μᾶλλον συνάφεια μὲ μᾶς αὐτὴν πού εἶναι ὡς πρὸς τὴ συνωνυμία καὶ τὶς ἀπλές καὶ μόνες ἴσες ὀνομασίαις ἄξια, γιατί μιᾶς μὲ σοβαρότητα, λέγοντας ὅτι ἦλθε σὲ ἀπόλυτη ἔνωση μὲ τὸν Λόγο αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα; Γιατί μπορούν νὰ εἶναι ὁμώνυμα μεταξὺ τους, καὶ τὸ Υἱὸς μὲ τὸν Υἱό, καὶ τὸ Κύριος μὲ τὸν Κύριο, ἀλλὰ σὲ τίποτε δὲν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ μειονεκτήσουν τὰ ὀνόματα μεταξὺ τους, καὶ νομίζω πῶς εἶναι ἄσκοπο τὸ νὰ πολυπραγμονοῦμε περισσότερο γι' αὐτά. Γιατί ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Υἱό, σὰν Υἱὸς πού εἶναι, οὔτε ἀνώτερος, οὔτε κατώτερος εἶναι. Ἔρα λοιπὸν περιπτολογεῖς, καὶ πολὺ καθαρά, λέγοντας ὅτι αὐτὸς ἦλθε σὲ ἀπόλυτα πλήρη ἐνότητα. Πρέπει ὅμως, ὅπως ἐγὼ νομίζω, νὰ μὴ λέμε ὅτι μὲ τὶς συνωνυμίας αὐτὲς ἐνώθηκαν ἀπόλυτα μεταξὺ τους, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ ἐκεῖνα πού φαίνεται ὅτι ἔχουν ἰσότητα καὶ ὁμοιότητα σὲ ὅλα καὶ πιστεύονται ὅτι εἶναι ἓνα. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, λέμε ὅτι εἶναι ἀπόλυτα ἀκριβῆς ἢ ὁμοιότητα τῆς μορφῆς τοῦ τάδε, ἢ ὁ υἱὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, ἢ, φέρ' εἰπεῖν, ἢ εἰκόνα. Ὅμως ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς ἐνότη-

ἢ, φέρε εἰπεῖν, εἰκόνα. Κατὰ δέ γε τὸν τῆς συναφείας τρόπον πῶς ἂν ἀπηκριβῶσθαι λέγοιντο καὶ νοοῖντό τινα;

Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἠρμήνευσεν ἡμῖν τῆς συναφείας τὴν δύναμιν. [Οὐ γὰρ ἔστι, φησί, τὸν Θεὸν Λόγον ἄνευ τῆς ἀνθρωπότητος 5 πρᾶξαί τι]. Ὁμόφρονες οὖν ἀλλήλοις καὶ ὁμογνώμονες κατὰ σέ, καὶ ἀπὸ κοινῶν σκεμμάτων ἐφ' ἕκαστα τῶν πρακτέων ἰέναι πιστεύσομεν τὴν τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων υἱῶν ξυνωρίδα· εἶτα πῶς οὐ δύο χριστοὶ καὶ υἱοὶ καὶ κύριοι; Ἄλλ' ὡς ὄργάνῳ τῷ σώματι κεχρηῆσθαι τὸν Λόγον διῆσχυρίζη κατὰ τὸ εἶκος. Ἄλλ' εἰ μὲν ἓνα 10 φῆς Υἱὸν καὶ μίαν ὑπόστασιν, τὴν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, οὐκ αὐτὸς ἔσται Θεότητος ὄργανον, κεχρήσεται δὲ μᾶλλον οἷάπερ ὄργάνῳ τῷ ἰδίῳ σώματι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ. Οὐκοῦν ὁμολόγησον ἓνα, μὴ διαιρῶν τὰς φύσεις, μετὰ τοῦ εἰδέναί καὶ φρονεῖν, ὅτι σαρκὸς μὲν ἕτερος ὁ λόγος, Θεότητος δὲ 15 πάλιν ὁ αὐτῆ καὶ μόνη πρόεπων ἦκιστα μὲν γὰρ Θεότητα γενέσθαι φασὲν τοῦ Λόγου τὴν σάρκα, θείαν δὲ μᾶλλον, ὡς ἰδίαν αὐτοῦ· εἰ γὰρ ἀνθρώπου σὰρξ ἡ ἀνθρωπίνη λέγεται, τί τὸ κωλύον ἔτι καὶ θείαν εἰπεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου; Τί τοίνυν διαγελαῖς τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος, ἀποθέωσιν ἡμῖν ὀνομάζων τῆς ἁγίας σαρκός, μόνον 20 δὲ οὐχὶ καὶ κατονειδίζων τοῖς ὀρθᾶ φρονεῖν ἠρημένοις τὴν θεοποίησιν, καίτοι λέγων αὐτός

[Ἴνα τοίνυν δευχθῆ καὶ τοῖς μάγοις τίς ἔστιν οὗτος ὁ παρ' αὐτῶν προσκυνούμενος, καὶ ἐπὶ τίνα ἤγαγεν αὐτοὺς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἡ χάρις, ὅτι οὐκ ἐπὶ ψιλὸν ἀπλῶς θεωρούμενον 25 βρέφος, ἀλλ' ἐπὶ τι σῶμα συνημιμένον ἀρρήτως Θεῷ].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ὅτε τοίνυν ἀρρήτως συνηφθαι Θεῷ τὸ σῶμά φησι, τὸ δὲ ἀπόρρητον ἀληθῶς ὑπὲρ νοῦν ἔστι καὶ λόγον, ἀληθῆς που πάντως ἡ ἔνωσις, ἤγουν ἡ συνάφεια, κατ' αὐτόν. Ἀπόρρητα γὰρ τὰ 30 τοιάδε, καὶ τῶν οὕτως ἀλλήλοις συμβεβηκότων οὐκ ἂν, οἶμαι, τίς εἰδείῃ τὸν τρόπον. Εἰ δὲ οἴσθαι λέγειν, οἶει τε δύνασθαι διατρα-

τας πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λέγεται καὶ νὰ νοεῖται γιὰ κάποιον ἢ ἀπόλυτη ἀκρίβεια;

Ἄλλ' αὐτὸς βέβαια μᾶς ἐξήγησε τὸ νόημα τῆς ἐνότητος. [Γιατὶ λέγει· Δὲν εἶναι δυνατόν ὁ Θεὸς Λόγος νὰ κάνει κάτι χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη φύση]. Σύμφωνα λοιπὸν μεταξύ μας καὶ ἔχοντας τὴν ἴδια γνώμη, σύμφωνα μὲ σένα, καὶ μὲ κοινὲς σκέψεις βαδίζοντας, νὰ πιστέψουμε τὴν δυάδα τῶν Υἱῶν ποὺ λέγονται ἀπὸ σένα. Ἐπειτα, πῶς δὲν θὰ ὑπάρχουν δύο χριστοί, καὶ δύο υἱοί, καὶ δύο κύριοι; Ἰσχυρίζεσαι ὅμως, ὅπως φαίνεται, ὅτι ὁ Λόγος ἔχει χρησιμοποιήσει τὸ σῶμα ὡς ὄργανο. Ἄλλ' ἐὰν μιλᾷς γιὰ ἓνα Υἱὸν καὶ μιὰ ὑπόστασι, τὴν σαρκωμένη ὑπόστασι τοῦ Λόγου, αὐτὸς δὲν θὰ εἶναι ὄργανο τῆς θεότητος, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ χρησιμοποιήσει ὡς ὄργανο τὸ δικό του σῶμα, ὅπως βέβαια κάνει καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁμολόγησε λοιπὸν ἓνα, χωρὶς νὰ διαιρεῖς τίς φύσεις, γνωρίζοντας καὶ πιστεύοντας, ὅτι γιὰ τὴν σάρκα βέβαια εἶναι ἄλλος ὁ λόγος, καὶ γιὰ τὴν θεότητα ἐπίσης ὁ λόγος ποὺ ταιριάζει σ' αὐτὴν καὶ μόνη. Γιατὶ δὲν λέμε καθόλου ὅτι ἡ σάρκα τοῦ Λόγου ἐγίνε θεότητα, ἀλλὰ μᾶλλον θεία, ὡς δική του. Ἐφόσον δηλαδή ἡ σάρκα τοῦ ἀνθρώπου λέγεται ἀνθρώπινη, τί μᾶς ἐμποδίζει ἐπίσης νὰ ποῦμε καὶ θεία τὴν σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου; Γιατὶ λοιπὸν περιγελαῖς τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀλήθειας, ὀνομάζοντας ἀποθέωσι τῆς ἁγίας σάρκα, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κατηγορεῖς αὐτοὺς ποὺ ὀρθὰ προτιμοῦν τὴν θεοποίησι; Ἄν καὶ βέβαια σὺ ὁ ἴδιος λές·

[Γιὰ νὰ δειχθεῖ λοιπὸν καὶ στοὺς μάγους ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ προσκυνεῖται ἀπὸ αὐτούς, καὶ σὲ ποιὸν τοὺς ὀδήγησε ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὅτι δηλαδή ὄχι ἀπλῶς σὲ κοινὸ βρέφος, ἀλλὰ σὲ κάποιον σῶμα ἐνωμένο μὲ τὸν Θεὸν κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ὅταν λοιπὸν λέγει, ὅτι τὸ σῶμα ἐνώθηκε μὲ τὸν Θεὸν κατὰ τρόπο πραγματικὰ ἀνέκφραστο, ἢ ἔνωσι, δηλαδή ἢ συνάφεια, εἶναι πάντως ἀπὸ τὸ λόγο, ὅπωςδὴποτε ὅμως ἀληθινὴ σύμφωνα μὲ αὐτόν. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι ἀπόρητα, καὶ νομίζω πῶς κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν τρόπο αὐτῶν ποὺ ἔχουν συμβεῖ μεταξύ τους. Ἐὰν ὅμως λέγει γνωρίζω,

νοῦν τῆς συναφείας τὴν δύναμιν, πῶς ἀπόρρητον ἔτι τὸ χρῆμά ἐστι· Θαυμάζω δέ, ὅτι, καίτοι σῶμα λέγων συνῆφθαι Θεῶ, καὶ τοῦτο ἀπορρήτως, οὐκ αὐτοῦ δὴ τοῦτο καὶ ἴδιον εἶναί φησιν, ἵν ὡς ἐν νοοῖτο με' αὐτοῦ· μερίζει δὲ πάλιν εἰς ἄνθρωπον καὶ Θεόν, 5 ἀνὰ μέρος τε καὶ ἰδικῶς, τὸν ἓνα Χριστὸν καὶ Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ὀρθὰ φρονεῖν ὑποπλάττεται λέγων·

[Ἀλλ' οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, συκοφάντα, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ Θεός· εἰ δὲ μόνον ὑπῆρχε Θεός, ἐχρῆν, Ἀπολινάριε, εἰπεῖν «Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι Θεόν, ὃς τὴν ἀλήθειαν 10 ὑμῖν λελάληκα;». Οὗτος ὁ τὸν ἀκάνθινον περιθέμενος στέφανον, οὗτος ὁ λέγων, «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;», οὗτος ὁ τριήμερον τελευτὴν ὑπομείνας. Προσκυνῶ δὲ σὺν τῇ Θεότητι τοῦτον, ὡς τῆς θείας συνήγορον αὐθεντίας].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

15 Ἄθρει δὴ μοι πάλιν συναρπάζοντα μὲν καὶ τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν τοῖς ἑαυτοῦ περιθέντα λόγοις [οὐ γὰρ ψιλὸς ἄνθρωπος, φησὶν, ὁ Χριστός, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ Θεός]· διιστάντα δὲ πάλιν καὶ οὐχ ἓνα λέγοντα, καὶ ἀνυπόθετόν τι δεχόμενον ἀμαθῶς καὶ κατασκευάζοντα τὸ δοκοῦν. Ὡς γὰρ λέγοντός τινος, γυ- 20 μνὸν ἐπὶ γῆς καὶ δίχα σαρκὸς ὤφθαί τε ἡμῖν τὸν Λόγον, καὶ τοὺς πρὸς ἡμᾶς ποιήσασθαι λόγους, ἤγουν ἐνεργῆσαι τὰς θεοσημείας, ἤγουν ὅτι κοινὸς ἦν ἄνθρωπος, καὶ οὐκ αὐτὸς ὁ Λόγος γέγονε σὰρξ· [Οὐ ψιλὸς, φησὶν, ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ Θεός]. Ἡμεῖς δέ, ὧ βέλτιστε, φαίην ἂν ἔγωγε, κἂν λέγωμεν αὐτὸν ἄνθρω- 25 πόν τε ὁμοῦ καὶ Θεόν, οὐκ ἀνὰ μέρος τιθέντος τὰ τοιαύδε φαμέν τὸν αὐτὸν δὲ μᾶλλον εἰδότες καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως Υἱὸν καὶ Θεὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς, ἄνθρωπον δὲ μετὰ τοῦτο καθ' ἡμᾶς γεγονότα καὶ σессαρκωμένον. Ὁ δέ, διισχυριζόμενος μὴ δεῖν αὐτὸν ἄνθρωπον νοεῖσθαι ψιλόν, ἀλλὰ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἀπο- 30 νέμει μὲν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὰ ἕτερα τῶν παθῶν ἰδικῶς

καὶ νομίζει ὅτι μπορεῖ νὰ ἀποκαλύψει τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ἐνώσεως, πῶς εἶναι ἀκόμα τὸ πρᾶγμα ἀπόρητο; Ἄπορῶ ὅμως, γιατί, ἂν καὶ λέγει ὅτι ἐνώθηκε σῶμα μὲ τὸν Θεό, καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ἀπόρητο, λέγει ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι δικό του, ὥστε νὰ θεωρεῖται σὰν ἓνα μαζί μὲ αὐτόν, ἀλλὰ διαιρεῖ πάλι σὲ ἄνθρωπο καὶ Θεό, ἂνὰ μέρος καὶ ἰδιαιτέρως, τὸν ἓνα Χριστὸ καὶ Κύριο Ἰησοῦ, καὶ ὑποκρίνεται ὅτι πιστεύει σωστὰ λέγοντας·

Ἔομος ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπλὸς ἄνθρωπος, συκοφάντη, ἀλλ' εἶναι ἄνθρωπος μαζί καὶ Θεός. Ἐὰν ἦταν μόνο Θεός, ἔπρεπε, Ἄπολινάριε, νὰ πεῖ· «Γιατί θέλετε νὰ μὲ σκοτώσετε, ἐμένα τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος σᾶς μίλησα τὴν ἀλήθεια;»⁴⁵. Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ φόρεσε τὸ ἀγκάθινο στεφάνι, αὐτὸς εἶναι ποὺ λέγει, «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειπες;»⁴⁶, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὑπέμεινε τριήμερη ταφή, καὶ προσκυνῶ αὐτόν μαζί μὲ τὴν θεότητα, ὡς συνήγορο τῆς θείας ἐξουσίας].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Πρόσεχε λοιπὸν σὲ παρακαλῶ πάλι ὅτι συναρπάζει βέβαια καὶ πλαισιώνει τὰ λόγια του μὲ τὴ μόρφωση τῆς ἀλήθειας· [γιατί λέγει, δὲν εἶναι ἀπλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς, ἀλλ' εἶναι ἄνθρωπος μαζί καὶ Θεός], καὶ τὸν χωρίζει πάλι καὶ λέγει πῶς δὲν εἶναι ἓνας, δεχόμενος κἄτι ἀπίστευτο μὲ τρόπο ἀμαθῆ καὶ κατασκευάζοντας αὐτὸ ποὺ πιστεύει. Σὰ νὰ λέγει κάποιος ὅτι ὁ Λόγος ἐμφανίσθηκε πάνω στὴ γῆ γυμνὸς καὶ χωρὶς σάρκα, καὶ ἀπηύθυνε τοὺς λόγους σὲ μᾶς, καὶ ἔκανε τὰ θαύματα, ὅτι ἦταν κοινὸς ἄνθρωπος, καὶ δὲν ἔγινε σάρκα αὐτὸς ὁ Λόγος· [Δὲν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος, λέγει, ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἦταν καὶ Θεός]. Ἐμεῖς ὅμως, φίλτατε, θὰ ἔλεγα ἐγώ, καὶ ὅταν τὸν λέμε ἄνθρωπο μαζί καὶ Θεό, δὲν τὸν λέμε χωρίζοντάς τα αὐτά, ἀλλὰ ἀναγνωρίζοντάς τον καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση Υἱὸ καὶ Θεὸ καὶ Λόγο τοῦ Πατέρα, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, καὶ σαρκωμένος. Αὐτὸς ὅμως ποὺ ἰσχυρίζεται, ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀπλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, τοῦ ἀποδίδει βέβαια τὸ ἀγκάθινο στεφάνι καὶ τὰ ἄλλα πάθη, εἰδικὰ στὸν

ἀνθρώπων καὶ ἀνά μέρος, προσκυνεῖν δὲ ὁμολογεῖ σὺν τῇ Θεότητι τοῦτον· καὶ τὸ ἔτι δυσσεβέστερον, ὡς οὐκ ὄντα μὲν κατὰ τὸ εἰκὸς Θεὸν ἀληθῶς καὶ Υἱόν, συνήγορον δὲ γεγονότα τῆς αὐθεντίας τοῦ Λόγου.

5 Ὅτι γὰρ διύστησιν ἐναργῶς, σαφηνιεῖ πάλιν τὸ σὺν τῇ Θεότητι προσκυνεῖσθαι δεῖν αὐτὸν ὁμολογεῖν. Τὸ γὰρ ἑτέρω συμπροσκυνούμενον, ἕτερόν που πάντως ἐστὶ παρ' ἐκεῖνο μεθ' οὗ προσκυνεῖσθαι λέγεται. Ἡμεῖς δέ, μιᾷ προσκυνήσει τιμᾶν εἰθίσμεθα τὸν Ἐμμανουήλ, οὐ διιστάντες τοῦ Λόγου τὸ ἐνωθὲν αὐτῶ καθ' 10 ὑπόστασιν σῶμα. Τί δ' ἂν νοοῖτο τὸ τῆς θείας συνήγορον αὐθεντίας, βασανίζεῖν ἄξιον. Ἐρα γὰρ καὶ αὐτὸ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καθ' ἓνα τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν ἕτερον τῶ κόσμῳ διεκήρυξε Χριστόν, ἦγουν Υἱόν καὶ Κύριον, ὡς θείαν ἔχοντα τὴν ἐφ' ἅπασιν αὐθεντίαν, ἦγουν ἐξουσίαν, συνηγό- 15 ρευσε δὲ καὶ αὐτὸς τῇ ἑτέρου δόξῃ; Καίτοι τῶν θεηγόρων ὁ χορὸς, Ἰησοῦν Χριστόν τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα τῶ κόσμῳ διακηρύττουσι, καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ὁ τρόπος διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ὁμολογίας ἔρχεται· δικαιούμεθα δὲ πιστεύοντες, οὐχ ὡς ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων ἀπλῶς, ἀλλ' εἰς τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς 20 ὄντα Θεόν. Καὶ γοῦν ἄθεα μὲν τὰ ἔθνη διετέλουν κατὰ τὸν κόσμον, Χριστόν οὐκ εἰδότα ποτέ, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπειδὴ δὲ ἐγνώκασιν, οὐ μεμενήκασιν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ.

Οὐκοῦν διδασκέτω τῇ τίνος δόξῃ καὶ αὐθεντίᾳ συνηγόρευσε 25 ὁ Χριστός, καίτοι τῶν προσιόντων αὐτῶ τὴν πίστιν ἐφ' ἑαυτῶ μὲν αἰτῶν, ἀνατιθεῖς δὲ ταύτην ἐν αὐτῶ τῷ Πατρὶ. Καὶ γοῦν ἔλεγε· «Πιστεύετε εἰς ἐμέ, καὶ εἰς τὸν Θεὸν πιστεύετε»· καὶ πάλιν· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με· καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με». Ἄλλ' ἴσως τὸ συνη- 30 γορεῖν κατὰ τὸ αὐτῶ δοκοῦν, τάχα που ὑπεμφήνειεν ἂν τὸ ἰσηγορεῖν· ἐφήμι γάρ, καίτοι τῆς λέξεως ἑτέραν ἐχούσης τὴν δήλω-

47. Ἐφ. 2, 12.

48. Ἰω. 14, 1.

49. Ἰω. 12, 44.

ἄνθρωπο καὶ κατὰ μέρος, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι τὸν προσκυνεῖ μαζί με τὴ θεότητα. Καὶ τὸ πιὸ ἀσεβέστερο, ὅτι δὲν εἶναι βέβαια, κατὰ φυσικὸ λόγον, Θεὸς ἀληθινὰ καὶ Υἱός, ἀλλὰ ἔγινε συνήγορος τῆς ἐξουσίας τοῦ Λόγου.

“Ὅτι ὅμως τὰ διαχωρίζει πραγματικά, τὸ διασαφηνίζει πάλι ὁμολογώντας ὅτι πρέπει μαζί με τὴ θεότητα νὰ προσκυνεῖται καὶ αὐτός. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ προσκυνεῖται μαζί με ἄλλο, εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο μετὸ ὁποῖο λέγεται ὅτι προσκυνεῖται. Ἐμεῖς ὅμως συνηθίσαμε μετὰ μιὰ προσκύνηση νὰ τιμᾶμε τὸν Ἐμμανουήλ, χωρὶς νὰ διαχωρίζουμε τὸ σῶμα τοῦ Λόγου, τὸ ὁποῖο ἐνώθηκε μετὰ αὐτὸν σὲ μιὰ ὑπόσταση. “Ὅμως ἀξίζει νὰ ἐξετάσουμε πῶς μπορεῖ νὰ νοηθεῖ τὸ ὅτι ἔγινε συνήγορος τῆς θείας ἐξουσίας. ” Ἄραγε δηλαδὴ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὲς διακήρυξε στὸν κόσμον ἄλλον Χριστὸ, δηλαδὴ Υἱὸ καὶ Κύριο, ἀφοῦ εἶχε πρὸς ὅλους τὴ θεία αὐθεντία, δηλαδὴ τὴν ἐξουσία, καὶ ἔγινε συνήγορος καὶ ὁ ἴδιος γιὰ τὴ δόξα ἄλλου; ” Ἄν καὶ βέβαια ὁ χορὸς τῶν θεολόγων διακηρύττουν στὸν κόσμον τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν προερχόμενο κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δαβὶθ, καὶ ὁ τρόπος τῆς πίστεώς μας ἐκδηλώνεται μετὰ τὴν ὁμολογία σ’ αὐτόν, ὅπως καὶ δικαιωνόμαστε πιστεύοντας, ὅχι σὰν νὰ εἶναι ἀπλῶς ἕνας ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, ἀλλὰ σ’ αὐτόν ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὰ Θεός. Καὶ βέβαια τὰ ἔθνη ζοῦσαν ὡς ἄθεα μέσα στὸν κόσμον, καὶ δὲν γνώρισαν ποτὲ τὸν Χριστὸ, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, ὅταν ὅμως τὸν γνώρισαν, δὲν ἔμειναν σὲ ἀγνοία αὐτοῦ ποὺ εἶναι Θεὸς ἀπὸ τὴν φύση του⁴⁷.

Λοιπὸν ἅς μᾶς διδάξει γιὰ τίνος τὴ δόξα καὶ ἐξουσία ἔγινε συνήγορος ὁ Χριστός, ἂν καὶ βέβαια ἀπὸ ἐκείνους ποὺ προσέρχονταν σ’ αὐτόν ζητοῦσε τὴν πίστη στὸν ἑαυτό του, καὶ τὴν ἀνέφερε στὸν ἴδιο τὸν Πατέρα του. Καὶ πράγματι ἔλεγε· «Πιστεύετε σὲ μένα, καὶ στὸν Θεὸ πιστεύετε»⁴⁸· καὶ πάλι· «Αὐτὸς ποὺ πιστεύει σ’ ἐμένα, δὲν πιστεύει σ’ ἐμένα, ἀλλὰ σὲ ἐκεῖνον ποὺ μετὰ ἔστειλε. Καὶ αὐτὸς ποὺ βλέπει ἐμένα, βλέπει ἐκεῖνον ποὺ μετὰ ἔστειλε»⁴⁹. Ἴσως ὅμως τὸ νὰ συνηγορεῖ, σύμφωνα μετὰ τὴ γνώμη αὐτοῦ, ὑποδηλώνει ἐνδεχομένως τὴν ἰσότητα στὸ λόγον. Τὸ ἀποδέχομαι βέβαια, ἂν καὶ ἡ λέξις ἔχει ἄλλη σημασία.

σιν. Εἶτα πῶς ἰσηγορήσειεν ἄν ἄνθρωπος Θεῷ κατὰ σέ, καὶ τὰς ἐκ τῶν Ἰουδαίων παροιτίας διενεγκῶν; Φέρε γὰρ τὸν ἑκατέρω πρόποντα καταθρήσωμεν λόγον. Πρέποι δ' ἄν εἶπεῖν τῷ γε ὄντι Θεῷ κατὰ φύσιν· Εἰμί μὲν ἀόρατος, ἀναφής, καὶ τοῦ παθεῖν ἀνώτερος, 5 καὶ μὴν καὶ ἀσώματος, ζωὴ καὶ ζωοποιός, καὶ ἐπάνω πάντων ὡς Θεός. Ὁ δὲ τὴν ἰδίαν ἡμῖν, ὅπως ἄν ἔχοι, φύσιν ἐξηγούμενος, ἔφη ἄν εἰκότως· Ὁρατός εἰμι καὶ ἀπτός, παθητός καὶ ὑπὸ φθορὰν καὶ ὑπὸ Θεῷ. Ἔρ' οὖν, ὁ τὰ τοιάδε λέγων ἰσηγορήσειεν ἄν τῷ προὔχοντι καὶ ὑπερκειμένῳ, κατὰ γε τοὺς τῆς ἰδίας φύσεως λόγους; 10 Εἶτα πῶς τοῦτο οὐκ ἀμαθὲς εἶπεῖν; Διαψεύσεται γὰρ πάντως ἢ ἐκεῖνος ἢ οὗτος. Συνηγορίαν δὲ λέγων, ἤγουν συνηγόρευσιν, οὐχ ἕτερόν τι πάλιν ἑτέρῳ συνηγορεῖ, καὶ οὐχ ἑκὼν ὁμολογεῖς, ὁ συνάφειαν ἡμῖν ὀνομάζων, καὶ ἓνα Χριστὸν καὶ Κύριον, καὶ τέμνων εἰς δύο, προσκυνεῖς, μᾶλλον δὲ συμπροσκυνεῖς, καὶ ἀπαλλάττειν 15 οἶει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ τῆς θεοποιΐας ἐγκλήματος, θεοποιῶν αὐτὸς ἄνθρωπον, καὶ οὐχ ἓνα λέγων Υἱόν, κἂν εἰ μὴ δίχα νοοῖτο τῆς ἰδίας σαρκός; Προσκυνήσεις γὰρ τότε καὶ ἀνεγκλήτως, καὶ γνώση ποῦ ἦσθα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῶν τῆς ἀληθείας ἀποφοιτῶν δογμάτων.

20 Ἀλλὰ ναί, φησὶν, εἶρηκε τῷ λεπρῷ, «Θέλω, καθαρίσθητι»· καὶ τῇ τοῦ ἀρχισυναγώγου θυγατρὶ, «Ἡ παῖς, ἔγχειραι», καὶ τῇ θαλάσῃ, «Σιώπα, πεφίμωσο». Συνήγορος δὲ κατὰ τοῦτο· τοὺς γὰρ τοι θεῖους ἐφθέγγετο λόγους, δι' ὧν ἦν πάντα δύνασθαι κατορθοῦν ἐνκόλως. Δύο δὴ οὖν οἱ προστάττοντες, καὶ ἀμφοτέ- 25 ρων εἶναι δάσσομεν τοὺς ἐφ' ἅπασιν λόγους. Ὅταν οὖν λέγῃ, «Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;», τίνος, εἶπέ μοι, τοὺς τοιούτους λόγους εἶναι φής; ἢ ἐκείνους μὲν ἀπονέμεις τῷ Λόγῳ, τούτους γε μὴν ὡς ἀνθρώπῳ παρ' αὐτὸν ἑτέρῳ τῷ ἐκ γυναικός; Εἶτα ὅποι ποτὲ θήσεις τὸν ἱερώτατον

50. Ματθ. 8, 3.

51. Μάρκ. 5, 41.

52. Μάρκ. 4, 39.

Ἐπειτα πῶς θὰ ἰσηγορήσει, σύμφωνα μὲ σένα, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν Θεό, ἔχοντας μάλιστα ὑποστῆ τὰ ὑβριολογήματα τῶν Ἰουδαίων; Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ ἐξετάσουμε τὸν λόγο πού ταιριάζει στὸν καθένα. Ἀσφαλῶς ταιριάζει στὸν ἀπὸ τὴν φύση τοῦ Θεοῦ νὰ πεῖ· Εἶμαι φυσικὰ ἀόρατος, ἀψηλάφητος καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τὰ παθήματα, καὶ βέβαια καὶ ἀσώματος, καὶ ζωὴ, καὶ δημιουργὸς ζωῆς, καὶ ἀνώτερος ὄλων, ὡς Θεός. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἐξηγεῖ τὸ πῶς ἔχει ἢ ἴδια μὲ μᾶς φύση, μπορεῖ εὐλόγα νὰ πεῖ· Εἶμαι ὄρατος καὶ χειροπιαστός, ὑποκείμενος σὲ πάθος καὶ φθορά, καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ. Ἄρα λοιπὸν ἐκεῖνος πού λέγει αὐτὰ θὰ μπορέσει νὰ μιλῆσει μὲ ἰσότητά πρὸς αὐτὸν πού προέχει καὶ εἶναι ἀνώτερος, σύμφωνα βέβαια μὲ τοὺς λόγους τῆς ἴδιας φύσεως; Ἐπειτα πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι δεῖγμα ἀμάθειας νὰ τὸ ποῦμε; Γιατὶ θὰ διαψευσθεῖ ὅπωςδήποτε ἢ ἐκεῖνος, ἢ αὐτός. Καὶ λέγοντας συνηγορία, δηλαδή συνηγόρευση, ὁμολογεῖς καὶ χωρὶς νὰ θέλεις, σὺ πού μᾶς μιᾶς γιὰ ἔνωση καὶ ἓνα Χριστὸ καὶ Κύριο, ὄχι ὅτι κάποιον ἄλλο συνηγορεῖ πάλι μὲ ἄλλο, καὶ διασπώντας τοὺς σὲ δύο τοὺς προσκυνεῖς, ἢ καλύτερα τοὺς προσκυνεῖς μαζὶ, καὶ νομίζεις ὅτι ἀπαλάσσεις τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τῆς θεοποίησης, θεοποιώντας ὁ ἴδιος ἄνθρωπο, καὶ μὴ δεχόμενος ἓναν Υἱό, ἔστω καὶ ἂν νοεῖται χωρὶς τὴν σάρκα του; Γιατὶ τότε θὰ τὸν προσκυνήσεις καὶ χωρὶς νὰ κατηγορηθεῖς, καὶ θὰ γνωρίσεις ποῦ ἦσουν, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας.

Ἄλλὰ ναί, λέγει, εἶπε στὸν λεπρό, «Θέλω, καθαρίσου»⁵⁰, καὶ στὴ θυγατέρα τοῦ ἀρχισυναγώγου, «Κόρη μου, σήκω ἐπάνω»⁵¹, καὶ στὴ θάλασσα, «Σιώπα, βουβάσου»⁵². Εἶναι συνηγορὸς ὡς πρὸς αὐτό· γιατί ἔλεγε τὰ θεῖα λόγια, μὲ τὰ ὅποια ἦταν δυνατόν νὰ κάνει τὰ πάντα εὐκόλα. Δύο λοιπὸν εἶναι αὐτοὶ πού προστάζουν, καὶ θὰ δεχθοῦμε ὅτι τὰ λόγια σὲ ὅλα εἶναι καὶ τῶν δύο. Ὅταν λοιπὸν λέγει, «Γιατὶ θέλετε νὰ μὲ σκοτώσετε, ἐμένα τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια;»⁵³, πές μου, τίνος λές ὅτι εἶναι τὰ λόγια αὐτά; Ἡ μήπως ἐκεῖνα τὰ ἀποδίδεις στὸν Λόγο, καὶ αὐτὰ σὲ ἄνθρωπο ἄλλον ἀπὸ αὐτὸν πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα; Ἐπειτα πού θὰ βάλεις τὸν

Παῦλον, λέγοντα σαφῶς, «Ἡμῖν δὲ εἷς Θεός, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ»; Ὁ δὲ ἄνω τε καὶ κάτω λέγων, Εἷς Υἱός, καὶ οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος, οὔτε μὴν Χριστός, καὶ δεύτερος Χριστός, τοῖς ἑαυτοῦ διαμαχεῖται λόγοις, δυσὶ προσώποις καὶ ὑποστάσεσιν ἰδικαῖς τὰς τε τῶν θεηγόρων καὶ τὰς αὐτοῦ διανέμων φωνάς Ἄλλὰ γὰρ τῶν ἰδίων οὐκ ἀμελήσας ἐννοιῶν, ἐπιφέρει πάλιν

[Σέβω αὐτόν, ὡς τῆς παντοκράτορος εἰκόνα θεότητος «ὑπερύψωσε γὰρ αὐτόν, καὶ ἔχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψη, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός»].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

15 Καὶ τίς ἂν νοοῖτο πάλιν, ὄν, ὡς γε οἶεται, σέβειν ὁμολογεῖ καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ὁμοιώσει τιμᾶν ὑποκρίνεται, ἢ ἐκεῖνός που πάντως, ὄν ἀρτίως ἡμῖν ἠνόμαζεν, οὐκ οἶδ' ὅτι λέγων, τῆς θείας συνήγορον, ἥτοι συνεργὸν αὐθεντίας, ὄν τῇ Θεότητι συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν ἀνοήτως ἔφασκεν, ὡς ἕτερον ὄντα καὶ ἰδικῶς υἱὸν παρὰ τὸν
20 τοῦ Θεοῦ Λόγον; Αὐτόν καὶ ὑψῶσθαι λέγει παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ μὴν καὶ τὸ ὄνομα λαβεῖν τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα καὶ πᾶν αὐτῷ γόνυ κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Εἰ μὲν οὖν, Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν, καὶ πρὸ τῆς ἐνθάδε λεγο-
25 μένης ὑψώσεως, ὑψοῦ τέθεικεν ὁ Πατήρ, τὸν τῆς μεταξὺ ταπεινώσεως πολυπραγμονοῦντες τρόπον, οἰκονομίαν τινὰ σοφὴν εὐρήσομεν, καθ' ἣν ἀδοξήσας διὰ μέσου, γέγονε πάλιν ἐν οἷς ἦν αἰεὶ καὶ οὐσιωδῶς ἐνυπάρχουσι, καὶ ἐν ἰδίοις ἀληθῶς ὑψώμασιν. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐχί, καθάπερ οὖν οἶεται καὶ φησιν, ἕτερον δέ τινα

ιερώτατο Παῦλο, ὁ ὁποῖος λέγει καθαρά, «Γιὰ μᾶς ἓνας Θεός ὑπάρχει, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς προερχόμεστε ἀπ' αὐτόν»⁵⁴; Ἐνῶ αὐτὸς πού μιλάει διαρκῶς καὶ λέγει, ἓνας Υἱὸς ὑπάρχει, καὶ ὄχι ἄλλος καὶ ἄλλος, οὔτε βέβαια Χριστὸς καὶ δεῦτερος Χριστὸς, πολεμᾷ τὰ ἴδια τὰ λόγια του, ἀποδίδοντας σέ δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις ἰδιαιτέρες τὰ λόγια τῶν θεολόγων καὶ τὰ δικὰ του. Ἄλλ' ὅμως, χωρὶς νὰ παραμελεῖ τις δικές του ἀντιλήψεις, προσθέτει πάλι·

[Τὸν σέβομαι ὡς εἰκόνα τῆς παντοδύναμης θεότητας· γιατί λέγει, «τὸν ὑπερύψωσε, καὶ τοῦ χάρισε ὄνομα πού εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, ὥστε στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ κάμψει κάθε γόνατο τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ τῶν καταχθονίων, καὶ κάθε γλῶσσα νὰ ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος»⁵⁵].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ νοηθεῖ πάλι, αὐτός, πού, ὅπως νομίζει, ὁμολογεῖ ὅτι σέβεται, καὶ ὑποκρίνεται ὅτι τὸν τιμᾷ μὲ τὴν ὁμοίωσή του πρὸς τὸν Θεό, παρὰ ἐκεῖνος ὅπωςδήποτε, τὸν ὁποῖο πρὶν ἀπὸ λίγο ὀνόμαζε, λέγοντάς τον, δὲν ξέρω πῶς, συνήγορο τῆς θείας, δηλαδή συνεργὸ τῆς θείας ἐξουσίας, τὸν ὁποῖο ἔλεγε ἀνοήτως, ὅτι πρέπει νὰ προσκυνοῦμε μαζὶ μὲ τὴ θεότητα, σὰν νὰ εἶναι ἄλλος καὶ ἰδιαιτέρος υἱὸς δίπλα στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ; Γιὰ τὸν ἴδιο λέγει, ὅτι ὑψώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ μάλιστα ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα πού εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὄνομα, ὥστε νὰ κάμψει σ' αὐτὸ κάθε γόνατο τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων καὶ τῶν καταχθονίων, καὶ κάθε γλῶσσα νὰ ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος. Ἐὰν λοιπόν, ὄντας Θεός ἀπὸ τὴν φύση του, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐδῶ λεγόμενη ὑψωση, ὁ Πατέρας τὸν τοποθέτησε ψηλά, ἐξετάζοντας τὸν τρόπο τῆς ἐνδιάμεσης ταπείνωσης, θὰ βροῦμε κάποια σοφὴ οἰκονομία, κατὰ τὴν ὁποία, ἀφοῦ ἔχασε τὴν δόξα του ἐνδιάμεσα, βρέθηκε πάλι σ' αὐτὰ πού ἦταν πάντοτε καὶ ἀνήκουν στὴν οὐσία του, καὶ στὰ δικὰ του πραγματικὰ ὑψη. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ δὲν συνέβη, ὅπως νομίζει καὶ

55. Φιλιπ. 2, 9-11.

παρὰ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον τὸν αὐτῷ συνημμένον ἄνθρωπον, προσκνητὸν ἐποίησεν οὐρακῶ τε καὶ γῆ καὶ τοῖς ἔτι κατωτέρω, θεοποίηκεν ἄρα καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον, αἰτιάσεται δὲ ἡμᾶς, οὐκ ἔτι ἐν τῷ κόσμῳ λοιπόν, ὡς θεοποιεῖν ἐθέλοντας τὸν οὐκ ὄντα Θεόν,
5 καίτοι δέον ἀνάπτειν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πλημμελείας τὰ ἐγκλήματα

“Ὅρα [ἴσ. ὄρα] δὴ οὖν, ὁ χριστομαθής, ὅποι ποτὲ αὐτῷ διεκπαίουσιν [ἴσ. διεκπαιδεύουσιν, ἢ διεκπαιίουσιν] οἱ λόγοι, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀκράτου ταυτησι δυσβουλίας εὐρήματα πρὸς ποῖον αὐτῷ
10 καταίρει λόγον. Ἡμεῖς μὲν γὰρ Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν Υἱόν, τουτέστι τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, καθικέσθαι φαμέν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, ἀναφοιτῆσαι δὲ αὐτῷ καὶ μετὰ σαρκὸς εἰς τὸ τῆς ἐνούσης ὑπεροχῆς αὐτῷ θεοπρεπὲς ἀξίωμα. Προσκυνεῖται γὰρ καὶ μετὰ σαρκὸς, ὡς καὶ πρὸ αὐτῆς ὑπάρχων προσκνητός· ἦν
15 γὰρ καὶ ἔτι κατὰ φύσιν Θεὸς καὶ πρὸ τῆς κενώσεως, καὶ ὅτε τὴν κένωσιν ὑπομεῖναι λέγεται, γεγονὼς καθ' ἡμᾶς Ὁ δὲ τῶν οὕτω σεπτῶν καὶ ἀκιβδήλων δογμάτων ὑπεροχῶν, ἄνθρωπον συνάπτει Θεῷ κατὰ γε τὴν ἔξωθεν σχέσιν, καὶ ὡς ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας καὶ ὡς ἕτερον ἑτέρῳ συμπροσκυνεῖν οὐκ αἰσχύνεται. Διατείνεται δέ,
20 φησὶν, ὡς ἄηθές τι καὶ ξένον, καὶ ὡς ἐν χάριτος μοίρα λαβεῖν τὸ κάμψαι τε αὐτῷ πᾶν γόνυ, καὶ μὴν καὶ τὸ πᾶσαν ἐξομολογήσασθαι γλῶσσαν, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ εἰ μὲν φύσει Θεὸν γενέσθαι φῆς [ἴσ. φησὶν] αὐτόν, δεδυσφήμηκεν ἐναργῶς, γεννητὴν εἶναι λέγων τὴν τῆς Θεότητος φύσιν. Εἰ δὲ ἥκιστα μὲν
25 κατὰ φύσιν, δοτὸν δὲ καὶ θύραθεν ἐλόντα τὸ ἀξίωμα καὶ ὡς ἐν μόνη φωνῇ, πῶς οὐκ ἐκεῖνό φησιν ἐναργῶς, ὅτι λελατρεύκαμεν τῷ μὴ φύσει Θεῷ, καὶ σὺν ἡμῖν, ὡς ἔοικε, καὶ ἡ τῶν ἄνω πνευμάτων πεπλάνηται νῆψις, καὶ τούτων ἡμῖν αὐτὸς ὁ Πατὴρ καὶ ἀρχὴ καὶ πρόφασις Ἐπὶν [ἴσ. πῶς οὖν] οὖν ἔτι διαμωμήσαιο τοὺς παρ'
30 αὐτόν τῇ κτίσει προσκυνεῖν ἡρημένους; γράφεται δὲ ἀνθ' ὅτου κολᾶζει τοὺς πεπλανημένους, εἰ τοῖς αὐτοῦ νεύμασι πεπλάνηται

λέγει, ἀλλὰ κάποιον ἄλλον ἄνθρωπο, δίπλα στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἐνωμένον μὲ αὐτόν, τὸν ἔκανε προσκνητὸν στὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, καὶ στοὺς ἀκόμα πιὸ κάτω, ἄρα θεοποίησε ἄνθρωπο σὰν ἐμᾶς, καὶ δὲν θὰ μᾶς κατηγορήσει πιά, ὅτι θέλουμε νὰ θεοποιήσουμε στὸν κόσμο αὐτὸν ποὺ δὲν εἶναι Θεός, ἂν καὶ βέβαια πρέπει νὰ ἀπευθύνουμε στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τις κατηγορίες γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πλημμέλημα.

Πρόσεχε λοιπόν, σὺ ὁ χριστομαθής, ποῦ ὀδηγοῦν κάποτε οἱ λόγοι του, καὶ τὰ εὐρήματα αὐτῆς τῆς ἀσυγκράτητης κακοκεφαλίας, σὲ ποιὸν ὀδηγοῦν τὸν λόγο. Γιατὶ ἐμεῖς βέβαια λέμε ὅτι, ὄντας Θεὸς ἀπὸ τὴν φύση του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, κατέβηκε σὲ ἐθελοντικὴ ταπείνωση, καὶ ἐπανῆλθε πάλι, μαζὶ μὲ τὸ σῶμα του, στὸ ἀξίωμα ποὺ ταιριάζει στὴν θεία ὑπεροχὴ του. Γιατὶ προσκυνεῖται καὶ μαζὶ μὲ τὴν σάρκα, ὅπως ἦταν προσκνητὸς καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτήν. Γιατὶ ἦταν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν φύση του Θεός, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ταπείνωσή του, καὶ ὅταν λέγεται ὅτι ὑπέμενε τὴν ταπείνωση, ἀφοῦ ἔγινε σὰν ἐμᾶς. Αὐτὸς ὅμως, παραβλέποντας τὰ τόσο σεβαστὰ καὶ ἀνόθευτα δόγματα, ἐνώνει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν Θεό, ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ σχέση, καὶ δὲν ντρέπεται νὰ τὰ προσκυνεῖ μαζὶ, σὰν νὰ εἶναι ἰσότημα στὴν ἀξία, καὶ ἰσχυρίζεται, λέγει, ὅτι εἶναι παράδοξο καὶ παράξενο, καὶ θεωρεῖ ὡς μέρος τῆς χάριτος τὸ νὰ κάμψει σ' αὐτὸν κάθε γόνατο, ἀλλὰ καὶ κάθε γλῶσσα νὰ ὁμολογήσει, ὅτι εἶναι Κύριος ὁ Ἰησοῦς Χριστός^{55α}. Καὶ ἐὰν βέβαια λέγει, ὅτι αὐτὸς ἔγινε ἀπὸ τὴν φύση του Θεός, τὸν δυσφήμησε φανερά, λέγοντας ὅτι ἡ φύση τῆς θεότητος εἶναι γεννητή. Ἐὰν ὅμως δὲν εἶναι καθόλου ἀπὸ τὴ φύση του Θεός, ἀλλ' ἔλαβε δοσμένο καὶ ἀπέξω τὸ ἀξίωμα, καὶ μόνο ὡς πρὸς τὴν ὀνομασία, τότε γιατί δὲν λέγει φανερά, ὅτι λατρεύσαμε αὐτὸν ποὺ δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του Θεός, καὶ μαζὶ μὲ μᾶς, ὅπως φαίνεται, ἔπεσαν σὲ πλάνη καὶ τὰ οὐράνια πνεύματα ποὺ ἔχουν σαφέστερη πνευματικὴ διαύγεια, καὶ αὐτῶν ἀρχὴ καὶ πρόφαση γιὰ μᾶς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας; Πῶς λοιπὸν θὰ κατηγορήσει αὐτοὺς ποὺ, ἀντὶ γι' αὐτόν, προτίμησαν νὰ προσκυνοῦν τὴν κτίση; Κατηγορεῖται βέβαια γιατί τιμωρεῖ αὐτοὺς ποὺ πλανήθηκαν,

55α. Ρωμ. 14, 11.

[ἴσ πεπλάνηται], προσκνητὸν ἡμῖν ἀποφήναντος τὸν οὐκ ὄντα φύσει Θεόν; Ἐπειδὴ δὲ παρατιθείς τὸ ῥητὸν ἐν τούτοις, φημί δὴ τὸ ἐν χερσίν, ὅτι αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, παρῆκε τὸ λειῖπον καὶ 5 ἐφεξῆς ἀναγκαίως τῷ μακαρίῳ Παύλῳ προσεπενηνεγμένον, οὐκ οἶδ' ὅτι διενθυμούμενος, φέρε, προσθέντες ἡμεῖς ἐκεῖνο, λέγωμεν «Ἐξομολογεῖται γὰρ πᾶσα γλῶσσα, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς».

Οὐκοῦν, εἰ μὴ φύσει Θεός ἐστι, διὰ συνάφειαν δὲ σχετικὴν, 10 τὴν πρὸς γε φημί τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, προσκυνεῖσθαί φησιν αὐτὸν πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, εὐκλείας τις ἄρα τρόπος ἐξεύρηται τῷ Πατρὶ, τῷ θεοποιεῖσθαι σὺν αὐτῷ τὴν κτίσιν, καὶ λελύπηται μάτην ἐπί τισιν, ὡς τοῦτο πεποιηκόσι καὶ εἰ πρὸς εὐκλείας ἦν τὸ χρῆμα αὐτῷ, πῶς οὐκ ἔδει καὶ ἀμοιβῆς ἀξι- 15 οῦν, ἐπαίνου τε καὶ δόξης τοὺς τοῦτο δοῶν ἡρημένους; Ἄλλ' ἴσως ἐκεῖνο φαῖεν ἄν· Τίνα τρόπον πρὸς εὐκλείας ἔσται τῷ Πατρὶ τὸ κάμψαι πᾶν γόνυ τὸν Ἐμμανουήλ; Ὅτι, Θεός ὢν φύσει καὶ ἐξ αὐτοῦ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, προσκυνεῖται δέ, ὡς ἔφην, ὡς εἷς τε καὶ μόνος καὶ ἀληθῶς Υἱὸς μετὰ 20 τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός· δοξάζεται γε μὴν ὁ Πατὴρ ὡς Θεός, ἔχων ἀληθινὸν τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γεννηθέντα Υἱόν, ὃν καὶ σάρκα γεγονότα δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα, σαρκὶ παθῶν, διασώσῃ τὴν ὑπ' οὐρανόν, «ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον», ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν αὐτόν, θεωρῇ τὸν Πατέρα. 25 Ζωοποιὸν δὲ τὸ χρῆμα καὶ τοῦτο ἡμῖν ὑπάρχον ἀληθῶς, αὐτὸς ἐκδέδειχεν ὁ Υἱὸς ἔφη γάρ· «Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν». Καὶ ἡ μὲν εἰς εὐθὺ καὶ ἀπλανεστάτην τῶν ἐννοιῶν αὕτη τε καὶ οὐχ ἑτέρα τρίδος, ὁ δὲ ἄνω τε καὶ κάτω τὰ

56. Ἰω. 3, 16.

57. Ἰω. 14, 9.

ἐὰν ἔπεσαν σὲ πλάνη παρακινούμενοι ἀπὸ τὸν ἴδιο, παρουσιάζοντάς μας προσκυνητὸν αὐτὸν ποῦ δὲν ἦταν κατὰ φύσιν Θεός; Ἐπειδὴ ὅμως, παραθέτοντας σ' αὐτὰ τὸ ρητό, ἐννοῶ αὐτὸ ποῦ τώρα ἐξετάζουμε, ὅτι σ' αὐτὸν θὰ κάμψει κάθε γόνατο, καὶ κάθε γλῶσσα θὰ ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος, παρέλειψε αὐτὸ ποῦ λείπει, τὸ ὁποῖο προστέθηκε ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τὸν μακάριο Παῦλο, δὲν ξέρω τί ἔχοντας στὸ μυαλό του, ἐμπρός, προσθέτοντας ἐμεῖς ἐκεῖνο, ἅς ποῦμε· «Κάθε γλῶσσα ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος, πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα».

Λοιπὸν, ἐὰν δὲν εἶναι ἐκ φύσεως Θεός, ἀλλὰ λόγῳ τῆς σχετικῆς ἔνωσης, ἐννοῶ πρὸς τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, προσκυνεῖται, λέγει, αὐτὸς ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, ἄρα ἐπινοήθηκε κάποιος τρόπος δόξας πρὸς τὸν Πατέρα, τὸ νὰ θεοποιηθεῖ μαζί μὲ αὐτὸν ἡ κτίσις, καὶ δυσσαρεστήθηκε ἄδικα γιὰ μερικοὺς, ἐπειδὴ τὸ ἔκαναν αὐτό. Καὶ ἐὰν ἡ πράξις αὐτὴ ἦταν γιὰ τὴν δόξα του, πῶς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀξιῶσουν ἀμοιβὴ γιὰ τὸν ἔπαινο καὶ τὴ δόξα ἐκεῖνοι ποῦ προτίμησαν νὰ τὸ κἀνουν; Ἄλλ' ἴσως νὰ ποῦν ἐκεῖνο· Μὲ ποιὸν τρόπο θὰ ἀποβεῖ πρὸς δόξα τοῦ Πατέρα, τὸ νὰ λυγίσει κάθε γόνατο στὸν Ἐμμανουήλ; Γιατί, ἐνῶ εἶναι Θεὸς ἐκ φύσεως καὶ προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, δηλαδή ἀπὸ τὴν οὐσία του, ἔγινε ὁ Λόγος σάρκα, καὶ προσκυνεῖται, ὅπως εἶπα, ὡς ἓνας καὶ μόνος καὶ ἀληθινὸς Υἱός, μαζί μὲ τὴ δική του σάρκα. Καὶ δοξάζεται βέβαια ὁ Πατέρας ὡς Θεός, ἔχοντας ἀληθινὸ τὸν Υἱὸν ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν οὐσία του, τὸν ὁποῖο ὅταν ἔγινε καὶ σάρκα τὸν παρέδωσε στὸ θάνατο γιὰ χάρις μας, ὥστε, ὑποφέροντας μὲ τὴν σάρκα, νὰ σώσει τὴν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γῆ, «ὥστε καθένας ποῦ πιστεύει σ' αὐτὸν νὰ μὴ χαθεῖ, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁵⁶, ὥστε καθένας ποῦ τὸν βλέπει, νὰ βλέπει τὸν Πατέρα⁵⁷. Καὶ ὅτι ἡ πράξις αὐτὴ ἦταν γιὰ μᾶς πραγματικὰ ζωοποιός, τὸ ἀπέδειξε ὁ ἴδιος ὁ Υἱός. Γιατί εἶπε· «Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, ὥστε νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸν μόνον ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ποῦ ἐσὺ ἔστειλες»⁵⁸. Καὶ αὐτὸς βέβαια εἶναι ὁ εὐθύς καὶ ἀπλανέστατος δρόμος τῶν ἐννοιῶν, καὶ ὄχι ἄλλος. Αὐτὸς ὅμως ποῦ συγγέει τὰ πάντα, λέγει, [ἐξαιτίας αὐτοῦ ποῦ φορεῖ σέβομαι αὐτόν

πάντα κυκῶν, [Διὰ τὸν φοροῦντα, φησί, τὸν φορούμενον σέβω
διὰ τὸν κεκρυμμένον, προσκυνῶ τὸν φαινόμενον].

Ἄθρει δὴ μοι πάλιν φεύγοντα πανταχοῦ τὴν ἔνωσιν, καὶ
δεδιώτα τὸ ἀληθές, καὶ τῶν θείων δογμάτων τὴν ὀρθότητα παραι-
5 τούμενον. Οὐχ ἕτερος ἦν ὁ φορῶν παρὰ τὸν φορούμενον, ὁ αὐτὸς.
δὲ μᾶλλον, ὡς ἐν συνόδῳ νοούμενος, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπό-
τητος εἷς τε καὶ μόνος ἀληθῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Οὐκ-
οῦν ὡς ἓνα προσκύνει μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς τὸν ἐκ Θεοῦ
Λόγον. Ἐπεὶ φράσον, εἰ μὴ σοι δοκῶ τὰ εἰκότα φρονεῖν, τὴν σὴν
10 ἐν τούτοις ἰσχυρομυθίαν ὡς ἀδρανῆ παρωθούμενος. Ἐρα γάρ, εἰ
δὴ τις ἔλοιτο λέγειν περὶ ὄτουοῦν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων,
ἤγουν ἐφ' ἑνὸς τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων, Διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ψυ-
χὴν σέβω τὸ σῶμα αὐτοῦ, διὰ τὸν κεκρυμμένον, προσκυνῶ τὸν
φαινόμενον, οὐκ ἂν τις εὐθύς ἐπισκήψειε, Τί δράς, ὦ οὗτος; λέ-
15 γων· εἷς που πάντως ἀνθρωπὸς ἐστὶν ὁ κρατῶν, κἂν ἐκ δυοῖν
ὄρωτο συγκεκριμένος, ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος. Τί τοίνυν ἡμῖν
εἰκῆ βατταρίζεις, φοροῦντα καὶ φορούμενον, κεκρυμμένον καὶ
φαινόμενον ὀνομάζων, καὶ ὡς ἕτερον ἑτέρῳ συμπροσκυνεῖν ὁμο-
λογῶν καὶ τὸν τῆς ἐνώσεως ἀτιμάζων τρόπον, ἓνα Χριστὸν καὶ
20 Κύριον ἀποφαινούσης ἡμῖν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τὸν ἐκ
Θεοῦ Πατρὸς Λόγον μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος; Ἡ οὐκ οἶσθα ὅτι
τεθεράπευκε μὲν ἐν Ἱερουσαλύμοις τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, εἶτα
τοῦτον εὐρῶν ἐν τῷ ἱερῷ, θεδαίαν αὐτῷ καὶ ἰδρυμένην ἐνετίθη
τὴν πίστιν; ἤρετο γὰρ προσελθών, «Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ
25 Θεοῦ; Καὶ πρὸς γε ταυτὶ κεκραγὸτος ἐκείνου· Τίς ἐστὶ, Κύριε, ἵνα
πιστεύσω εἰς αὐτόν;» ἔφη πάλιν αὐτός «Καὶ ἐώρακας αὐτόν καὶ
ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν».

Ὁραῖς ὅπως, οὐ τὸν φοροῦντα δέδειχεν, οὐ τὸν ἔσω κεκρυμμέ-
νον, ἀλλ' ὡς ἓνα μᾶλλον ἑαυτὸν μετὰ τῆς σαρκός; Καὶ γοῦν ὁ
30 σοφὸς Ἰωάννης, «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς», φησὶν, «ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ
ἐώρακαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες

πὸ φορεῖ, καὶ γι' αὐτὸν πὸ εἶναι κρυμμένος, προσκυνῶ αὐτὸν πὸ φαίνεται].

Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ πάλι ὅτι ἀποφεύγει παντοῦ τὴν ἔνωση, φοβούμενος τὴν ἀλήθεια καὶ ἀρνούμενος τὴν ὀρθότητα τῶν θείων δογμάτων. Δὲν ἦταν διαφορετικὸς αὐτὸς πὸ φορεῖ, ἀπὸ ἐκεῖνον πὸ φορεῖται, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι ὁ ἴδιος, νοούμενος σὰν σὲ συνύπαρξη τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἓνας καὶ μόνος πραγματικῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Λοιπὸν νὰ προσκυνεῖς ὡς ἓνα τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ μαζί με τὴν δική του σάρκα. Γιατὶ πὲς μου, ἐὰν δὲν σοῦ φαίνομαι ὅτι λέγω αὐτὰ πὸ πρέπει, ἀπορρίπτοντας τὰ δικά σου ἀνίσχυρα λόγια ὡς ἀνόητα. Ἐξαίτια, ἐὰν κάποιος φτάσει νὰ λέγει γιὰ ἓνα ὁποιοδήποτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μας, δηλαδή γιὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, Ἐξαιτίας τῆς ψυχῆς τοῦ βασιλιᾶ, σέβομαι τὸ σῶμα του, ἐξαιτίας αὐτοῦ πὸ εἶναι μέσα του κρυμμένο, προσκυνῶ αὐτὸν πὸ φαίνεται, δὲν θὰ τὸν κατηγορήσει ἀμέσως κάποιος, λέγοντας, Τί κάνεις, ὦ τέτοιε; αὐτὸς πὸ ἐξουσιάζει εἶναι ὅπωςδήποτε ἓνας ἀνθρώπος, ἂν καὶ φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο, ἐννοῶ ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα. Γιατὶ λοιπὸν ἄσκοπα μωρολογεῖς, ἀναφέροντας φοροῦντα καὶ φθρούμενο, κρυμμένον καὶ φαινόμενον, καὶ ὁμολογεῖς ὅτι προσκυνεῖς μαζί με ἄλλον ἄλλο, ἀτιμάζοντας τὸν τρόπο τῆς ἔνωσης, τῇ στιγμῇ πὸ ἡ θεόπνευστη Γραφή μᾶς διακηρύττει ἓνα Χριστὸ καὶ Κύριον, τὸν Λόγον πὸ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα μαζί με τὸ σῶμα του; Ἡ δὲν γνωρίζεις ὅτι θεράπευσε βέβαια στὰ Ἱεροσόλυμα τὸν ἐκ γενετῆς τυφλό, καὶ ἔπειτα βρῖσκοντάς τον στὸ ναό, ἔβαλε μέσα του σταθερὴ καὶ ἐδραιομένη τὴν πίστη; Γιατὶ τὸν ρώτησε πλησιάζοντας· «Σὺ πιστεύεις στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ; Καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἀπάντησε στὴν ἐρώτησή του, Ποιὸς εἶναι, Κύριε, γιὰ νὰ πιστέψω σ' αὐτόν»; εἶπε πάλι αὐτός· «Καὶ τὸν εἶδες, καὶ αὐτὸς πὸ μιλάει μαζί σου, αὐτὸς εἶναι»⁵⁹.

Βλέπεις ὅτι δὲν ἔδειξε αὐτὸν πὸ φοροῦσε, οὔτε ἐκεῖνον πὸ ἦταν κρυμμένος, ἀλλὰ ὡς ἓνα μᾶλλον τὸν ἑαυτοῦ μαζί με τὴν σάρκα; Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης λέγει· «Αὐτὸ πὸ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὸ πὸ ἀκούσαμε, αὐτὸ πὸ εἶδαμε μετὰ τὰ μάτια μας, καὶ

59. Ἰω. 9, 35-39.

ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς». Καίτοι τὸ Θεῖον ἐστὶν ἀναφές, ἀλλὰ γέγονεν ἀπτὸς ὁ Λόγος, ὡς διὰ τῆς ἰδίας σαρκός ἀόρατος κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἦν ἐμφανὴς διὰ σώματος. Σὺ δὲ δὴ πάλιν διῆσιτ' ὀλοτρόπως καὶ κατασοφίζῃ τὸ ἀληθές, τὰς μὲν 5 φύσεις χωρίζων, ἐνῶν δέ, ὡς φῆς, τὴν προσκύνησιν. Ἄλλ' εἰ χωρίζεις τὰς φύσεις, συναποφοιτήσῃεν ἂν αὐταῖς καὶ τὰ ἑκατέρας ἴδια φυσικῶς ἐλάσει δὲ διαμπᾶξ τῆς διαφορᾶς ὁ λόγος· δύο δὲ οὖν ὁμολογουμένως. Πλὴν ἐρομένῳ φράσον· Τί τὸ διῆσιτ' ἀλλήλων τὰς φύσεις, καὶ τῆς διαφορᾶς τίς ἂν εἴη ὁ τρόπος; Ἄλλ' ἐρεῖς που 10 πάντως, ὡς ἕτερον μὲν κατὰ φύσιν ἄνθρωπος, ἤγουν ἀνθρωπότης, ἕτερον δὲ Θεός, ἤτοι θεότης· καὶ ἡ μὲν ἀσυγκρίτως θατέρας ὑπερηρμένη, μείων γε μὴν ἐκείνη τοσοῦτον, ὅσον ἄνθρωπος Θεοῦ. Πῶς οὖν, εἰπέ μοι, μιᾷ προσκυνήσει τιμᾶν ἀξιοῖς τὰ οὕτως ἀλλήλοις ἀνισοφυῆ καὶ κατὰ τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον ἀσυγκρί- 15 τοις διαφοραῖς διεσχοιτισμένα; Ἐπεὶ γὰρ ἴππῳ περιθείς τὴν ἀνθρώπου δόξαν, ἐργάσῃ τι τῶν ἐπαινουμένων, ἢ μᾶλλον ἐξυβριεῖς τὸ ὑπεροπεῖν, κατασύρων εἰς τὸ δυσκλεές τὴν ἀμείνω φύσιν; Ἄλλ' ἐξηγήρηται τι σοφὸν εἰς ἀπολογίαν αὐτῷ. Προσεπάγει γάρ·

20 [Οὐ καθ' ἑαυτὸ Θεὸς τὸ πλασθὲν ἐπὶ μήτρας, οὐ καθ' ἑαυτὸ Θεὸς τὸ πλασθὲν ἐκ τοῦ Πνεύματος, οὐ καθ' ἑαυτὸ Θεὸς τὸ ταφέν ἐπὶ μνήματος, οὕτω γὰρ ἂν ἤμεν ἀνθρωπολάτραι καὶ νεκρολάτραι σαφεῖς. Ἄλλ' ἐπειδήπερ ἐν τῷ ληφθέντι Θεός, ἐκ τοῦ λαβόντος ὁ ληφθείς, ὡς τῷ λαβόντι συναφθείς, συγχρηματίζει Θεός].

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ἴδου δὴ πάλιν ἡμῖν ὁ τὴν συνάφειαν ὀνομάζων πανταχοῦ καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπολατρίας ἐγκλήματα δεδιώς, ἦλω γεγονῶς ἀνθρω-

ψηλάφησαν τὰ χέρια μας, γιὰ τὸν Λόγο τῆς ζωῆς»⁶⁰. "Ἄν καὶ βέβαια ὁ Θεὸς εἶναι ἀψηλάφητος, ὅμως ἔγινε ψηλαφητὸς ὁ Λόγος, μὲ τὴν ἴδια του τὴ σὰρκα. Ἦταν ἀόρατος ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλ' ἔγινε ὄρατος μὲ τὸ σῶμα. Σὺ ὅμως τὸν χωρίζεις πάλι μὲ κάθε τρόπο, καὶ ἐπινοεῖς σοφίσματα ἐναντίον τῆς ἀλήθειας, ἀπὸ τὴ μὰ χωρίζοντας τὶς φύσεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐνώνοντας, ὅπως λές, τὴν προσκύνηση. Ἐὰν ὅμως χωρίζεις τὶς φύσεις, θὰ ἐξαλειφθοῦν μαζί τους καὶ τὰ ἰδιαιτέρα φυσικὰ γνωρίσματά τους, καὶ θὰ ἐπέλθει ἀνάμεσά τους ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς, ἀφοῦ θὰ ὁμολογοῦνται δύο. Πλὴν ὅμως ἀπάντησε στὸ ἐρώτημά μου· Τί εἶναι αὐτὸ πού χωρίζει τὶς φύσεις μεταξύ τους, καὶ ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς διαφορᾶς; Ἀλλὰ θὰ πεῖς ὅπωςδὴποτε, ὅτι εἶναι ἄλλο κατὰ φύση ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ ἀνθρωπότητα, καὶ ἄλλο ὁ Θεός, δηλαδή ἡ θεότητα. Καὶ ἡ θεότητα βέβαια βρίσκεται ἀσυγκρίτως ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐνῶ ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι τόσο μειωμένη, ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεό. Πές μου λοιπὸν, πῶς μὲ μὰ προσκύνηση ἀξιῶνεις νὰ τιμᾶς αὐτὰ πού μεταξύ τους εἶναι τόσο ἄνισα ὡς πρὸς τὴν φύση τους, καὶ χωρισμένα μὲ ἀσύγκριτες διαφορᾶς ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς ὑπαρξῆς τους; Ἄρα λοιπὸν ἂν ἀποδώσεις σὲ ἵππο τὴν ἀνθρώπινη δόξα, θὰ κάνεις κάτι τό ἀξιέπαινο, ἢ μᾶλλον θὰ ταπεινώσεις αὐτὸ πού ὑπερτερεῖ, σέρνοντας στὴν ἀδοξία τὴν ἀνώτερη φύση; Ἀλλὰ ἐπινοήθηκε ἀπὸ αὐτὸν κάτι σοφὸ πρὸς ἀπολογία του. Γιατὶ προσθέτει·

[Δὲν εἶναι Θεὸς καθεαυτὸ αὐτὸ πού πλάσθηκε στὴ μήτρα, οὔτε εἶναι Θεὸς καθεαυτὸ αὐτὸ πού πλάσθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν εἶναι Θεὸς καθεαυτὸ αὐτὸ πού θάφτηκε στὸ μνήμα. Γιατὶ ἔτσι θὰ εἴμασταν ἀνθρωπολάτρες καὶ καθαροὶ νεκρολάτρες. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέσα σ' αὐτὸ πού ἀνέλαβε ἦταν Θεός, αὐτὸς πού ἔχει ληφθεῖ ἕξαιτίας ἐκείνου πού τὸν ἔλαβε, ἐπειδὴ ἐνώθηκε μὲ αὐτὸν πού τὸν ἔλαβε, ὀνομάζεται μαζί του Θεός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Νὰ λοιπὸν πάλι αὐτὸς πού παντοῦ μᾶς ἀναφέρει τὴ συνένωση, καὶ φοβᾶται τὶς κατηγορίες τῆς ἀνθρωπολατρίας, προτίμησε νὰ

πολάτρης, καὶ τοῖς τῆς ἑαυτοῦ δυσβουλίας ἐνίσχυται βρόχοις καὶ καταφωρᾶται πεσῶν εἰς ἀδόκιμον νοῦν. Τὸ γὰρ τοι τεχθὲν ἐκ μήτρας, οὐ καθ' ἑαυτό, φησί, Θεός Ὡς ἀγαμαί σε τῆς ἀγχινοίας καὶ φρενὸς τῆς οὕτω λεπτῆς· τίς γὰρ ὄλως ὁ τοῦτο φάναι ταθαρο-
 5 σηκῶς; ἢ τίς ἠγνόηκεν, ὅτι τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκός, σὰρξ ἐστίν; Ἄλλ' ἦν ἰδία τοῦ Λόγου, καὶ εἰς νοεῖται μετ' αὐτῆς, καθάπερ ἀμέλει φθάσαντες εἶπομεν, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος. Ἐρ' οὖν, εἴ τις ἔλοιτο καὶ ἐφ' ἡμῶν εἰπεῖν, οὐκ ἄνθρωπος τὸ σῶμα καθ' ἑαυτό, οὐ περιττὸς εἰς λόγους καὶ εἰκαιό-
 10 μυθος ὀνομάζοιτο ἂν εἰκότως; Ἀρνήσεται γὰρ οὐδεὶς, ὅτι μὴ ἄνθρωπος τὸ σῶμα καθ' ἑαυτό, σῶμα δὲ μᾶλλον ἀνθρώπου λέγοιτ' ἂν. Πλὴν οὐ δίχα διατεμών, καὶ ἀνὰ μέρος τιθεῖς ψυχὴν τε καὶ σῶμα, φαίη τις ἂν, ὅτι συγχρηματιεῖ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ πρὸς ἑνὸς ἀνθρώπου δήλωσιν· εἴη γὰρ ἂν οὐκ ἐν κόσμῳ γεγεννημένος ὁ
 15 τοιόσδε λόγος, μᾶλλον δὲ καὶ ἀμαθίας ἔμπλεως. Ἄμφω γε τὴν καθ' ἑνώσειν φυσικὴν συνενεγκῶν εἰς ἑνὸς ἀνθρώπου σύστασιν, τότε καὶ ἄνθρωπον ὀνομάσει, καὶ κἂν [ἴσ. οὐκ ἂν] οὕτω δόξῃ ἀσύμφυλόν τε καὶ ἀκαλλές εἰπεῖν.

Ἔδει τοίνυν, εἴπερ τις ἦν ὄλως σοφός τε καὶ νουνεχής, σῶμα
 20 εἰπεῖν τὸ ἐκ γυναικός, προσομολογήσαι δὲ ὅτι τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει συνενεχθὲν τῷ Λόγῳ, Χριστὸν ἓνα καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον ἀποτετέλεκε τὸν αὐτὸν ὄντα Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, νυνὶ δὲ τοῦτο μεθεῖς, οἶεται [ῖεται] μὲν τὴν διεστραμμένην τῆς εἰς εὐθύ διεκπίπτων ὁδοῦ, δύο δὲ ἡμῖν διακηρύττει Θεούς, ἓνα μὲν ὡς φύσει καὶ
 25 ἀληθεία τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἕτερον δὲ παρ' αὐτὸν τὸν συγχρηματίζοντα αὐτῷ· ὃν γὰρ τρόπον οὐδεὶς ἂν λέγοιτο τῶν καθ' ἡμᾶς ἑαυτῷ καὶ μόνῳ συνδιαιτᾶσθαι τυχόν, ἑτέρῳ δὲ μᾶλλον συνδιαιτησεται. Κἂν εἴ τινα λέγοι τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων συμβασιλεύειν ἑαυτῷ, ὄφλοι ἂν εἰκότως γέλωτα, καὶ βατταριεῖ τὸ ἐφ' ἑνός
 30 τε καὶ μόνου τιθεῖς καὶ λέγων ὡς ἐπὶ δυοῖν· οὕτως ἀσύνητον κομι-

γίνει ἀνθρωπολάτρης, καὶ φέρεται δεσμευμένος μὲ τὶς παγίδες τῆς κακοκεφαλιᾶς του, καὶ συλλαμβάνεται ὅτι ἔπεσε σὲ ἀνάξιον νοῦ. Γιατὶ αὐτὸ ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν μήτρα, δὲν εἶναι, λέγει, καθεαυτὸ Θεός. Πόσο θαυμάζω τὴν ὀξύνοια τοῦ πνεύματός σου καὶ τὴν τόσο λεπτὴ διάνοιά σου. Γιατὶ ποιὸς γενικὰ εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὸ πεῖ αὐτό; Ἡ ποιὸς ἔχει ἀγνοήσει, ὅτι αὐτὸ ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ σάρκα εἶναι σάρκα; Ἄλλ' ἦταν ἰδιαίτερη ἡ σάρκα τοῦ Λόγου, καὶ ἕνας νοεῖται μὲ αὐτὴν, ὅπως βέβαια εἶπαμε προηγουμένως, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μαζί μὲ τὸ σῶμα. Ἄρα λοιπὸν ἐὰν κάποιος ἔφτανε νὰ πεῖ καὶ γιὰ μᾶς, ὅτι τὸ σῶμα καθεαυτὸ δὲν εἶναι ἀνθρωπος, δὲν θὰ ὀνομαζόταν εὐλόγα περιπτώς σὲ λόγια καὶ ἀπερίσκεπτος; Γιατὶ κανένας δὲν ἀρνεῖται, ὅτι τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶναι ἀνθρωπος, ἀλλὰ μᾶλλον πρέπει νὰ λέγεται σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Ὡστόσο χωρὶς νὰ τὸ κόψει στὰ δύο καὶ νὰ βάλει χωριστὰ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, ὅτι τὸ σῶμα συνυπολογίζεται μὲ τὴν ψυχὴ πρὸς δήλωσιν ἑνὸς ἀνθρώπου. Γιατὶ ὁ λόγος αὐτὸς δὲν ἔχει γίνε μὲ κόσμιον τρόπο, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι καὶ γεμᾶτος ἀπὸ ἀμάθεια. Ἄν λοιπὸν φέρει καὶ τὰ δύο μαζί σὲ ἔνωση φυσικὴ γιὰ τὴν σύστασιν ἑνὸς ἀνθρώπου, τότε θὰ τὸν ὀνομάσει καὶ ἀνθρωπο, ἔστω καὶ ἂν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν φανεῖ ὅτι λέγει κάτι τὸ ἀσυμβίβαστον καὶ ἄχαρον.

Ἐπρεπε λοιπὸν, ἐὰν κανεὶς ἦταν γενικὰ σοφὸς καὶ μυαλωμένος, νὰ ὀνομάζει σῶμα αὐτὸ ποῦ γεννιέται ἀπὸ γυναῖκα, καὶ νὰ ὁμολογήσει ὅτι μὲ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωση τοῦ σώματος μὲ τὸν Λόγον ἀποτελέσει ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον, ποῦ ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρωπος. Τώρα ὅμως, ἀφήνοντας αὐτό, πιστεύει βέβαια ὅτι ξεφεύγει ἀπὸ τὴν διεστραμμένην καὶ ἀκολουθεῖ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, διακηρύττει ὅμως σὲ μᾶς δύο θεοὺς, ἕνα τὸν ἀπὸ τὴ φύσιν του καὶ ἀληθινὸν Θεόν, τὸν Λόγον τὸν προερχόμενον ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ἄλλον δίπλα σ' αὐτὸν ποῦ ὀνομάζεται Θεὸς μαζί μ' αὐτόν, μὲ τὸν τρόπο δηλαδὴ ποῦ κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ πεῖ ὅτι ζεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του μόνον, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι ζεῖ μαζί μὲ ἄλλον. Καὶ ἂν κάποιος ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς λέγει ὅτι συμβασιλεύει μὲ τὸν ἑαυτό του, δίνει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι γιὰ γέλια καὶ μωρολογεῖ, ὑπολογίζοντας αὐτόν ποῦ ἀνήκει σὲ ἕνα καὶ μόνον, καὶ λέγοντας ὅτι

δῆ τὸ συγχορηματίζειν οἶεσθαι καθ' ἑνός τε καὶ μόνου δύνασθαι χωρεῖν, δύο γάρ που πάντως εἶεν ἄν· καὶ ὁ μὲν ἔστι κατὰ φύσιν Θεός, ὁ δέ, τάχα που καὶ μόνον τό γε συγχορηματίσαι θύραθεν τε καὶ ἐπίκτητον ἔχων, πρόσφατος ἡμῖν ἀνεδειχθη Θεός. Ἐρ' οὖν 5 ψεύδεται λέγων ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς τῶν ὄλων Θεός, «Ἐὰν ἀκούσης μου, οὐκ ἔστι ἐν σοὶ θεὸς πρόσφατος, οὐδὲ προσκνησεις θεῷ ἄλλοτρίῳ»; Εἶτα πῶς προσκεκνηκάμεν τῷ Χριστῷ καὶ αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ; Πῶς δὲ καὶ σέβειν αὐτὸν ὁμολογεῖς, καίτοι δεδιώς, ὡς ἔφησ, τὸ ἀνθρωπολάτρης εἶναι δοκεῖν;

10 Ἄλλ' ἔχει τινά, καθάπερ οὖν οἶεται, σοφὸν ἐπὶ τῷδε λόγον· ὡς γάρ τῷ λαβόντι συναφθεῖς, συγχορηματίζει Θεός· πῶς ἐλήφθη, φράσον, ἢ τίνα συνῆπται τρόπον; Εἰ μὲν οὖν καθ' ἑνωσιν ἀληθῆ, τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγω, παῦσαι μερίζων τὸ ἡνωμένον· ἐπὶ καιροῦ δὲ οἶμαι, καὶ πρὸς γε ἡμῶν εἰρήσεται διατέμνοντί σοι τὸ 15 ἄτμητον, «Ὁ οὖν Θεὸς συνέξευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». Εἰ δέ γε τὴν λῆψιν, ἡγουν τὴν συνάφειαν, ἔξωθεν τε καὶ σχετικὴν εἶναι φῆς, πῶς ἡγνόηκας, ὅτι καὶ ἐν ἡμῖν ἔστι Θεός, καὶ ἡμεῖς αὐτῷ συναπτόμεθα σχετικῶς καὶ κοινωνοὶ τῆς θείας αὐτοῦ γεγόναμεν φύσεως; Ψάλλει γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· «Ἐκολλήθη ἡ 20 ψυχὴ μου ὀπίσω σου». Συγχορηματιοῦμεν οὖν ἄρα καὶ ἡμεῖς, τῷ κατὰ φύσιν Θεῷ, θεοὶ κατ' αὐτόν, κάμψει καὶ ἡμῖν πᾶν γόνυ. Τί προστέταχε τοῖς ἄνω πνεύμασιν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, διδασκέτω παρελθὼν ὁ θεσπέσιος Παῦλος «Ὅταν», γάρ φησιν, «εἰσαγάγη τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκνησάτω 25 σαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ». Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ ἐν τούτοις τὸ σὸν δὴ καὶ σοφὸν οὐκ ἐπενήνεγκται, προσκνεῖσθαι δὲ μᾶλλον προστέταχεν ὡς ἓνα που πάντως, καὶ οὐχ ἕτερον σὺν ἑτέρῳ. Τίς δὲ ὁ παρὰ τῶν ἀγγέλων προσκνουόμενος; Καίτοι τὸν πρωτότοκον ἢ θεία λέγει Γραφή, πρωτότοκον δὲ ὠνομάσθαι φαμέν, τὸν ἐκ Θεοῦ 30 Πατρὸς Λόγον, καίτοι Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν καὶ Υἱὸν μονογενῆ, καὶ ἀσύντακτον τῇ κτίσει, κατὰ γε τὸν τῆς θεότητος λόγον, ὅτι

εἶναι δύο. Τόσο πολὺ ἀνόητο εἶναι τὸ νὰ νομίζει ὅτι συνυπάρχουν, καὶ ὅτι καθένας καὶ μόνος μπορεῖ νὰ ὑπάρξει, ἐνῶ εἶναι ὀπωσδήποτε δύο. Καὶ ὁ ἓνας βέβαια εἶναι ἀπὸ τὴν φύση του Θεός, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ἐπειδὴ δῆθεν συνυπῆρξε ἀπ' ἔξω καὶ εἶχε τὴν ιδιότητα αὐτὴ ἐπίκτητη, ἀναδείχθηκε πρόσφατος Θεός μας. Ὑποθέτουμε λοιπὸν ψεύδεται ὁ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὰ Θεός τῶν ὄλων λέγοντας· «Ἐὰν μὲ ἀκούσεις, δὲν θὰ ὑπάρχει σὲ σένα Θεός πρόσφατος, οὔτε θὰ προσκυνήσεις θεὸ ξένο»⁶¹. Ἐπειτα πῶς προσκυνήσαμε τὸν Χριστὸ, καὶ σ' αὐτὸν θὰ λυγίσει κάθε γόνατο, καὶ πῶς ὁμολογεῖς ὅτι τὸν σέβουσαι, ἂν καὶ βέβαια φοβᾶσαι, ὅπως εἶπες, νὰ μὴ θεωρηθεῖς ἀνθρωπολάτρης;

Ὅμως ἔχει, ὅπως νομίζει, κάποιον σοφὸ λόγο γι' αὐτὸ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐνώθηκε μὲ αὐτὸν ποὺ ἀνέλεβε, ὀνομάζεται μαζί του Θεός. Πές μου πῶς τὸν ἔχει λάβει, ἢ μὲ ποιὸν τρόπο ἐνώθηκε; Ἐὰν βέβαια μὲ ἔνωση πραγματική, πᾶψε νὰ χωρίζεις αὐτὸ ποὺ εἶναι ἐνωμένο. Καὶ νομίζω ὅτι στὴν περίπτωση αὐτὴ πρέπει νὰ λεχθεῖ καὶ ἀπὸ μᾶς πρὸς ἑσένα ποὺ διαχωρίζεις αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀχώριστο· «Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ ἔνωσε ὁ Θεός, νὰ μὴ τὸ χωρίζει ἄνθρωπος»⁶². Ἐὰν ὅμως λές, ὅτι ἡ λήψη, δηλαδὴ ἡ ἔνωση, εἶναι ἐξωτερικὴ καὶ σχετικὴ, πῶς ἀγνόησες, ὅτι καὶ μέσα σὲ μᾶς ὑπάρχει ὁ Θεός, καὶ ἐμεῖς εἴμαστε ἐνωμένοι κατὰ τρόπο σχετικὸ μὲ αὐτόν, καὶ γίναμε μέτοχοι τῆς θείας φύσεώς του⁶³; Ψάλλει λοιπὸν ὁ θεόπνευστος Δαβίδ· «Κόλλησε ἡ ψυχὴ μου πίσω σου»⁶⁴. Ἐὰν λοιπὸν θὰ γίνουμε καὶ ἐμεῖς θεοὶ μαζί μὲ τὸν κατὰ φύση Θεό, καὶ θὰ γονατίσει καὶ σὲ μᾶς κάθε γόνατο. Τί πρόσταξε ὁ Θεός καὶ Πατέρας στὰ οὐράνια πνεύματα, ἃς μᾶς τὸ διδάξει ἐρχόμενος ὁ θεόπνευστος Παῦλος· γιατί λέγει· «Ὅταν παρουσιάζει τὸν πρωτότοκο στὴν οἰκουμένη, λέγει· Καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»⁶⁵. Λοιπὸν ἐπειδὴ τὸ δικό σου, καὶ μάλιστα τὸ σοφόν, δὲν ἔφτασε σ' αὐτούς, πρόσταξε νὰ προσκυνοῦνται σὰν ἓνας ὀπωσδήποτε, καὶ ὄχι ὡς ἄλλος μαζί μὲ ἄλλον. Ποιὸς ὅμως εἶναι αὐτὸς ποὺ προσκυνεῖται ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους; Μολονότι ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι εἶναι ὁ πρωτότοκος, λέμε ὅτι πρωτότοκος εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἂν καὶ βέβαια εἶναι Θεός ἀπὸ τὴ φύση του καὶ Υἱὸς μονογενής καὶ δὲν ἔχει θέση στὴν κτίση, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς θεότη-

63. Β' Πέτρ. 1, 5.

64. Ψαλμ. 62, 9.

65. Ἐβρ. 1, 6.

γένονεν ἄνθρωπος, καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς πρωτότοκος. Εἷς οὖν ἄρα πρὸς τῶν ἄνω πνευμάτων ὁ προσκυνούμενος, ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός· τότε γὰρ τέτοκε, καὶ ὡς πρωτεύων ἐν πᾶσι, νοεῖται πρωτότοκος. Ἄλλ' αἱ μὲν θεόπνευστοι 5 Γραφαὶ Χριστὸν ἓνα διακηρύττουσι καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον, δύο γε μὴν ὁ περιττὸς οὐτοσί, καὶ προσκυνούμενον ἄνθρωπον τῇ ἀγία τε καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι προστιθείς, οὐκ αἰσχύνεται· φησὶ γὰρ πάλιν·

[Ἄλλ' οὗτος ὁ κατὰ σάρκα τοῦ Ἰσραὴλ συγγενής, ὁ κατὰ τὸ 10 φαινόμενον ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν ἐκ σπέρματος γεγεννημένος Δαβὶδ, παντοκράτωρ τῇ συναφείᾳ Θεός. Εἶτα τούτοις ἐπάγει· Ἄκουσον ἀμφοτέρω τοῦ Παύλου κηρύττοντος ὁμολογεῖ τὸν ἄνθρωπον πρότερον, καὶ τότε τῇ τοῦ Θεοῦ συναφείᾳ θεολογεῖ τὸ φαινόμενον, ἵνα μηδεὶς ἀνθρωπολάτρην τὸν Χριστιανὸν ὑποπτεύῃ. Ἀσύγχυτον τοίνυν τὴν τῶν φύσεων τηρῶμεν συνάφειαν· ὁμολογῶμεν τὸν ἓνα Θεόν, σέβωμεν τὸν τῇ θείᾳ συναφείᾳ τῷ παντοκράτορι Θεῷ συμπροσκυνούμενον ἄνθρωπον].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Εἰ μὲν οὖν ἄνθρωπον ὀνομάζων οἴσθα μετὰ τούτου καὶ Θεὸν 20 ὄντα κατὰ φύσιν αὐτόν, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ πεπαύσομαι, εἰ δὲ μερίζων τὰς φύσεις, οὐχὶ τῷ εἰδέναι μόνον, τίς μὲν ἢ ἀνθρωπεῖα, τίς δὲ δὴ πάλιν ἢ θεία, διίστάς δὲ μᾶλλον τῆς πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς, ἀνθρωπολατρεῖς ὁμολογουμένως, καὶ σοὶ πρὸς ἡμῶν εἰρήσεται· «Τοὺς καρποὺς τῶν πόνων σου φάγεσαι». Σκληρὸς δὲ καὶ ἀνου- 25 θέτητος ὢν, μόνος ἴθι τὴν διεστραμμένην. Ἡμεῖς δὲ τὴν εὐσεβῆ καὶ ἀμώμητον τῶν ἁγίων Πατέρων ἰγνηλατοῦντες τρίβον, τοῖς τε ἀποστολικοῖς καὶ εὐαγγελικοῖς συγγράμμασιν εὖ μάλα παιδαγωγοῦμενοι, ὁμοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι μιᾷ προσκυνήσει τιμήσομεν τὸν ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, δι' οὗ καὶ 30 μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τας, ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος καὶ πρωτότοκος μεταξὺ πολλῶν ἀδελφῶν⁶⁶. Ἄρα λοιπὸν ἓνας εἶναι αὐτὸς ποὺ προσκυνεῖται ἀπὸ τὰ οὐράνια πνεύματα, ὁ Λόγος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, μαζὶ μὲ τὴ σάρκα του. Γιατὶ τότε τὸν γέννησε, καὶ ἐπειδὴ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσα σὲ ὅλους, θεωρεῖται πρωτότοκος⁶⁷. Καὶ οἱ θεόπνευστες βέβαια Γραφές διακηρύττουν ἓνα Χριστὸ καὶ Υἱὸ καὶ Κύριο, ἐνῶ αὐτὸς ὁ ἄχρηστος, προσθέτοντας καὶ δεῦτερον ἄνθρωπο ποὺ προσκυνεῖται μὲ τὴν ἁγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα, δὲν ντρέπεται. Γιατὶ λέγει πάλι·

[Ἄλλ' αὐτὸς ὁ κατὰ σάρκα συγγενῆς τοῦ Ἰσραήλ, ποὺ φαινομενικῶς εἶναι ἄνθρωπος, αὐτὸς ποὺ καὶ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου γεννήθηκε ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ⁶⁸, ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης εἶναι Θεὸς παντοκράτορας. Ἐπειτα προσθέτει σ' αὐτὰ· «Ἄκουσε τὸν Παῦλο ποὺ τὰ κηρύττει καὶ τὰ δύο· Ὁμολογεῖ πρῶτα τὸν ἄνθρωπο, καὶ μετὰ μὲ τὴν ἔνωσή του μὲ τὸν Θεό, θεολογεῖ γι' αὐτὸ ποὺ φαίνεται, γιὰ νὰ μὴ θεωρήσει κανεὶς τὸν Χριστιανὸ ἄνθρωπολάτρη. Ἀσύγχυτη λοιπὸν διατηροῦμε τὴν ἔνωση τῶν φύσεων. Ὁμολογοῦμε ἓνα Θεὸ, σεβόμαστε τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἐξαιτίας τῆς ἔνωσής του μὲ τὸν Παντοκράτορα Θεὸ προσκυνεῖται μαζὶ του].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Ἐὰν ὀνομάζοντάς τον ἄνθρωπον, γνωρίζεις μαζὶ μὲ αὐτὸ ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Θεὸς κατὰ φύση, ἔχει καλῶς καὶ θὰ παύσω, ἐὰν ὅμως χωρίζεις τὶς φύσεις, ὄχι μόνο γνωρίζοντας ποιά εἶναι ἡ ἀνθρώπινη καὶ ποιά ἐπίσης ἡ θεία, διασπώντας τὸν σύνδεσμο γιὰ ἐνότητα, ὁμολογουμένως λατρεύεις ἄνθρωπο, καὶ θὰ εἰπωθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς σὲ σένα· «Θὰ φᾶς τοὺς καρπούς τῶν κόπων σου»⁶⁹. Καὶ ἐπειδὴ εἶσαι σκληρὸς καὶ δὲν ἐπαδέχεσαι νουθεσία, βάδισε μόνος σου τὴ διεστραμμένη ὁδὸ. Ἐμεῖς ὅμως, ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη τῆς εὐσεβοῦς καὶ ἀμεμπτης ὁδοῦ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ διαπαιδαγωγούμενοι ἄριστα μὲ τὰ εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ συγγράμματα, μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα θὰ τιμήσουμε μὲ μιὰ προσκύνηση τὸν ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Μέγα μὲν ὁμολογουμένως ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, θεαύμασται δὲ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος· «Ἴνα γνωρισθῇ
5 νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἢ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρορησίαν καὶ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως». Σοφία γὰρ ἀληθῶς καὶ οὐκ ἀνθρωπίνη ποθέν, θεία δὲ
10 μᾶλλον καὶ ἐν ἀπορρήτοις τισὶ θάθεσί τε καὶ ἀκαταληψίαις κειμένη, τὸ Χριστοῦ μυστήριον· ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, κύκλω αὐτοῦ ἢ σκηνὴ αὐτοῦ, σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων»· σκότον, οἶμαι, λέγων οὐδὲν ἕτερον, πλὴν ὅτι πού πάντως τὴν τῶν ἐννοιῶν δυσκάτοπτον εὐ-
15 ρεσιν, τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς ἀγλύος δίκην ἐμπίπτουσαν. Ταύτη τοί φαμεν ζητημάτων ἰσχνῶν καὶ περιεργίας τῆς ἐπέκεινα νοῦ, δεδεῆσθαι μὲν οὐδαμῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, πίστεως δὲ μᾶλλον ἀπλῆν καὶ ἀκακοῦργον ἐχούσης τὴν παράδοσιν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ φρονεῖν δεδιδάγμεθα, καὶ πεπιστεύκαμεν ὅτι
20 Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν ἴδιον Υἱόν, ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἄνθρωπον γεγονότα, καὶ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα γεγεννημένον, ἵνα δικαιώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, καὶ τῶν ἐν ἀγνοίᾳ πταισμάτων, χρηστοῖς καὶ ἡμερωτάτοις ἀπαλλάξας νεύμασι, καθαρὸς καὶ ἀμώμους προσκομίσειε δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πα-
25 τρί, καὶ τῆς θείας ἐναντοῦ φύσεως ἐργάσηται κοινωνοὺς τοὺς ὑπὸ θάνατον καὶ φθοράν, κηρύξῃ δὲ καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ τὰς

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

Εἶναι ὁμολογουμένως μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς πίστεως, καὶ ἔχει θαυμασθεῖ καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀγγέλους⁷⁰, καὶ αὐτὸ μᾶς βεβαιώνει ὁ σοφώτατος Παῦλος λέγοντας· «Γιὰ νὰ γίνει γνωστὴ τώρα σὺν ἀρχῆς καὶ σὺν ἐξουσίαις σὺν ἐπουράνιαις, μέσω τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλη σοφία τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα πρὸς τὸν προαιώνιον σκοπὸν, τὸν ὁποῖο πραγματοποίησε μὲ τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστόν, διὰ τοῦ ὁποῖου ἔχουμε τὸ θάρρος καὶ προσερχόμεσθα εἰς αὐτὸν μὲ τὴν πίστην»^{70α}. Γιατὶ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀληθινὴ σοφία καὶ σὲ καμμιά περίπτωση ἀνθρώπινη, ἀλλὰ μᾶλλον θεϊκὴ, ποὺ βρίσκεται σὲ ἀπόρητα βάθη καὶ ἀκαταληψίαις. Ψάλλει λοιπὸν ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Καὶ ἔβαλε σκοτάδι γιὰ νὰ κρυφθεῖ, τριγύρω του ἀπλώθηκε ἡ σκηνὴ του, περικυκλυμένη ἀπὸ σκοτεινὰ καὶ γεμᾶτα νερὸ σύννεφα»⁷¹. Λέγοντας σκοτάδι νομίζω δὲν ἐννοεῖ τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ὅπως ὅποτε τὴ δυσκολία ἐρμηνείας τῶν ἐννοιῶν, ἡ ὁποία σὰν ὁμίχλη πέφτει σὺν μάτια τῆς διάνοιας. Γι' αὐτὸ λοιπὸν λέμε, ὅτι γιὰ τέτοια ζητήματα λεπτὰ καὶ περίεργα, ποὺ ξεπερνοῦν τὸν νοῦ, δὲν χρειάζεται καθόλου ἐρευνα τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον πίστις ποὺ ἔχει ἀπλή καὶ ἄκακη τὴν παράδοσιν. Ἔτσι καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι διδαχθήκαμε νὰ φρονοῦμε, καὶ πιστεύσαμε ὅτι, ἐνῶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἦταν κατὰ φύσιν Θεός, τὸν ἔστειλε ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας ἀφοῦ ἐγενε ἀνθρώπος καὶ γεννήθηκε κατὰ σὰρκα ἀπὸ γυναῖκα, γιὰ νὰ χαρίσει δικαίωσιν αὐτοῦς ποὺ πιστεύουν εἰς αὐτόν⁷², καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα ποὺ ἔκαναν ἀπὸ ἀγνοία τους, μὲ χρήσιμες καὶ ἡμερώτατες ἐντολὰς, νὰ τοὺς ὁδηγήσει καθαρὸς καὶ ἄμεμπτος μέσω αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ νὰ κάνει κοινωνοὺς τῆς θείας τοῦ φύσεως⁷³ αὐτοῦς ποὺ βρίσκονταν κάτω ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴ φθορά⁷⁴, καὶ νὰ κηρύξει

72. Γαλ. 4, 4.

73, Β' Πέτρ. 1, 4.

74. Ρωμ. 8, 21.

τῶν πεπλανημένων ἀγέλας εἰς τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας μετακομίση φῶς, διδάξη τε λοιπόν, τίς ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεὸς καὶ τῶν ὄλων δημιουργός· γέγονε γὰρ ὁσμὴ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἐν αὐτῷ τεθεάμεθα τὸν ἐξ οὗ γεγέννηται κατὰ φύσιν, ἐγνώκαμέν τε σαφῶς τὴν εἰς ζωὴν ἡμᾶς τὴν αἰδιον ἀποφέρουσαν ὁδόν. Οὕτω καὶ ταῖς τῶν ἐθνῶν ἀγέλαις ἐπιλάμπειν τὸν Υἱὸν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας προανεκεκράγει, λέγων· «Οὕτω λέγει Κύριος· Ἐκοπίασεν Αἴγυπτος, καὶ ἐμποροῖαι Αἰθιοπῶν καὶ οἱ Σαβαῖμ, ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σέ διαβήσονται, 10 καὶ σοὶ ἔσονται δοῦλοι, καὶ ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις, καὶ προσκυνήσουσί σοι καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται· ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεὸς ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν σου. Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς καὶ οὐκ ἤδειμεν, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ». Εἴρηται δέ που πρὸς τὸν Υἱόν, ὡς ἐκ προσώπου πάλιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· 15 «Ἴδου τέθεικά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς». Νενομοθέτηκε μὲν γὰρ τὸν ἐξ αἵματός τε καὶ γένους Ἰσραὴλ τὴν Καινὴν Διαθήκην, παλαιωθείσης τῆς πρώτης, ἐπέφανε δὲ καὶ μέχρι τερμάτων τῆς ὑπ' οὐρανόν, τοῖς ἀνὰ πᾶσαν χώραν τε καὶ πόλιν ἔθνεσί τε καὶ λαοῖς Προσκε- 20 κυνήκασι γὰρ αὐτῷ, καὶ μὴν καὶ ἔπονται νοητῶς, ἀρρήκτοις ἀγάπης δεσμοῖς, καθάπερ τισὶ χειροπέδαις ἐνισχημένα, καὶ μονοουχὶ λέγοντα τὸ διὰ φωνῆς Ἰερεμίου· «Ἴδου οἶδε ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, ὅτι σὺ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶ».

Ὅρα δέ μοι τῶν προφητικῶν ἐννοιῶν τὴν ἐγρήγορσιν· «Προσκυνήσουσί σοι», φησί, «καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται, ὅτι ἐν σοὶ Θεὸς ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν σου»· ἤδει μὲν οὖν ὁμολογουμένως, ὡς πνευματοφόρος τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἐν ἡμῖν σκηνώσαντα [ἴσ. σκηνώσοντα], καθά φησιν ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ταύτη τοί φησιν, ὅτι «Ἐν σοὶ Θεὸς ἐστὶ»· πλὴν οὐκ εἰς 30 δύο τέμνεσθαι Θεοὺς συγκεχώρηκε τὸν Ἐμμανουήλ· ἀλλ', εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, ἕνα καὶ οὕτως ὠμολόγει πάλιν

75. Ἦσ. 61, 1. Λουκᾶ 4, 18.

76α. Ἦσ. 49, 6.

76. Ἦσ. 45, 14-15.

77. Ἰερ. 3, 22.

στοὺς τυφλοὺς νὰ ξαναδοῦν, καὶ τὰ πλήθη αὐτῶν ποὺ ἔχουν ὑποπέσει στὴν πλάνη νὰ τὰ ἐπαναφέρει στὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας⁷⁵, καὶ στὴ συνέχεια νὰ διδάξει ποιὸς εἶναι ὁ ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, γιατί ἐγινε εὐωδία τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποίου εἶδαμε αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖο γεννήθηκε κατὰ φύση, καὶ γνωρίσαμε καθαρὰ τὸν δρόμο ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν αἰώνια ζωὴ. Ἔτσι καὶ στὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν θὰ λάμψει ὁ Υἱὸς φωνάζει ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας λέγοντας· «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος· ἐκοπίασε ἡ Αἴγυπτος καὶ οἱ ἔμποροι τῶν Αἰθιοπῶν καὶ οἱ Σαβαῖμ, ἄνδρες ψηλοὶ θὰ διαβοῦν, καὶ θὰ γίνουν δοῦλοι σου, καὶ θὰ ἀκολουθήσουν πίσω σου δεμένοι μὲ χειροπέδες, θὰ σὲ προσκυνήσουν καὶ θὰ προσευχηθοῦν σὲ σένα. Γιατί σὲ σένα ὑπάρχει ὁ Θεός. Καὶ δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ σένα. Γιατί σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς καὶ δὲν τὸ γνωρίζαμε, ὁ Θεὸς καὶ Σωτήρας τοῦ Ἰσραήλ»⁷⁶. Ἔχει λεχθεῖ κάπου στὸν Υἱό, ἐκ μέρους πάλι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα· «Νά, σὲ τοποθέτησα ὡς διαθήκη τοῦ γένους, ὡς φῶς τῶν ἐθνῶν, ὥστε νὰ εἶσαι τὸ μέσο τῆς σωτηρίας τους μέχρι τὰ ἔσχατα τῆς γῆς»^{76α}. Καὶ πράγματι νομοθέτησε αὐτὸς ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν Καινὴ Διαθήκη, ἐπειδὴ πάλιωσε ἡ πρώτη, καὶ φώτισε μέχρι τὰ τέρματα τῆς γῆς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς σὲ κάθε πόλη καὶ χώρα. Γιατί τὸν προσκύνησαν, καὶ μάλιστα τὸν ἀκολουθοῦν νοερά, μὲ ἄρρηκτους δεσμοὺς ἀγάπης, συγκρατημένους γερὰ σὰν μὲ κάποιες χειροπέδες, καὶ λέγοντας κατὰ κάποιο τρόπο μὲ τὴν φωνὴ τοῦ Ἱερεμία· «Νά, ὅλοι ἐμεῖς θὰ εἴμαστε δικοὶ σου, γιατί σὺ εἶσαι ὁ Κύριος Θεὸς μας»⁷⁷.

Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ τὴν ἐγρήγορησιν τῶν προφητικῶν σκέψεων· «Θὰ σὲ προσκυνήσουν», λέγει, «καὶ θὰ προσεύχονται σὲ σένα, γιατί σὲ σένα ὑπάρχει ὁ Θεός, καὶ δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ σένα»⁷⁸. Γνώριζε δηλαδὴ ὁμολογουμένως ὡς πνευματοφόρος, ὅτι θὰ ἔρθει σὲ μᾶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅπως λέγει ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, γι' αὐτὸ καὶ λέγει, «Σὲ σένα ὑπάρχει ὁ Θεός»⁷⁹. Ὅμως δὲν ἐπέτρεψε νὰ διασπασθεῖ ὁ Ἐμμανουήλ σὲ δύο θεοὺς, ἀλλὰ, ἂν καὶ ἐγινε ἄνθρωπος ὁ Μονογενὴς, ὁμολογοῦσε ὅτι καὶ ἔτσι

78. Ἦσ. 45, 14.

79. Ἰω. 1, 14.

αὐτόν· καὶ γοῦν εὐθύς προσεπήνεγκεν, ὅτι «Οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν σου». Ἐπιτήρει γὰρ ἀκριδῶς τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Προσηγορευκῶς γάρ, ὡς ἔφην, ὅτι Ἐν σοὶ ὁ Θεὸς ἔστιν, οὐ προστέθεικεν, ὅτι Καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν τοῦ ἐν σοί, ἀλλ' εἰς ἐνότητα συνε-
 5 νεγκῶν οἰκονομικήν, Οὐκ ἔστι, φησί, Θεὸς πλὴν σου. Ὅτι δὲ ἄνθρωπος γεγονώς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, διὰ πάσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καταγγέλλεται, διὰ πλεί-
 στων μὲν ὄσων ἀκονιτὶ καταδειῖξαι ῥᾶον· ἀπόχρη δέ, οἶμαι, πρὸς
 τὸ παρὸν ἐκεῖνο εἰπεῖν Ἐφη γάρ που Θεὸς πρὸς τὸν μακάριον
 10 Δαβίδ· «Καὶ ἀναστήσω ἐκ τοῦ σπέρματός σου μετὰ σέ, ὃς ἔσται ἐκ
 τῆς κοιλίας σου, καὶ ἐτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκο-
 δομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου. Καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ
 ἕως εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς
 ἔσται μοι εἰς Υἱόν». Ἄλλ', οἶμαι, φαίη τίς ἄν, οὐκ ἐπὶ γε τῷ Ἐμ-
 15 μανουήλ, εἰρησθαι δὲ μᾶλλον ἐπὶ Σολομῶντι ταυτί. Παῦλός γε
 μὴν ὁ σοφώτατος τοῖς οὕτως ἐθέλουσι νοεῖν ἀντιτάξεται γεν-
 νικῶς, δέχεται γὰρ ἐπὶ Χριστῷ τὰς φωνάς, καὶ αὐτὸν εἶναί φησι
 πρὸς ὃν εἴρηται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὅτι «Ἐσομαι αὐτῷ
 εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς Υἱόν».

20 Ὅτι δὲ καθ' ἡμᾶς γεγονώς, τουτέστιν ἄνθρωπος, ἱερουργή-
 σειν ἔμελλε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως σεσω-
 σμένην τὴν ὑπ' οὐρανόν, διεσάφει λέγων ἐν ἑτέροις· «Καὶ ἀνα-
 στήσω ἐμαυτῷ ἱερέα πιστόν, ὃς πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου καὶ
 ἐν τῇ ψυχῇ μου ποιήσει, καὶ οἰκοδομήσω αὐτῷ οἶκον πιστόν, καὶ
 25 διελεύσεται ἐνώπιόν μου πάσας τὰς ἡμέρας». Ἄθρει δὴ μοι πά-
 λιν, ὡς ἐν ἑτέροις εἰπών, «Οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί
 μου», τῷ Υἱῷ τὸν οἶκον ἐγείρειν ὁ Πατὴρ ἐπαγγέλλεται. Καὶ
 τοῦτο συνεῖς ὁ θεσπέσιος Παῦλος, Μωσέα μὲν ἔφη πιστόν ἐν
 ὄλῳ γενέσθαι τῷ οἴκῳ μου, τὸ οἰκετικὸν ἔχοντα μέτρον, Χριστόν
 30 γε μὴν ὡς Υἱὸν ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκος ἔσμεν ἡμεῖς.
 Τρόπος δὲ τῆς ἱερουργίας αὐτῷ τὰ καθ' ἡμᾶς οὐχ αἶμα ταύρων

80. Β' Βασ. 7, 12-13.

81. Β' Βασ. 7, 14.

παραμένει πάλι ἓνας αὐτός. Καὶ πράγματι ἀμέσως πρόσθεσε· «Δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ σένα». Πρόσεχε δηλαδή μὲ ἀκρίβεια τὰ λόγια τοῦ προφήτη. Ἐφοῦ δηλαδή προεῖπε, ὅπως εἶπα, «Σὲ σένα ὑπάρχει ὁ Θεός», δὲν πρόσθεσε, Καὶ δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ὑπάρχει σὲ σένα, ἀλλὰ φέρνοντάς τους σὲ ἐνότητα κατ' οἰκονομίαν, εἶπε· «Δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ σένα». Ὅτι ὅμως ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, ὁμολογεῖται, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε μὲ συντομία, ἀπὸ ὅλη τὴ θεόπνευστη Γραφή, καὶ εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ δείξω χωρὶς κόπο. Ἀρκεῖ ὅμως, νομίζω, πρὸς τὸ παρὸν νὰ πῶ ἐκεῖνο. Γιατὶ εἶπε κάποιος ὁ Θεὸς στὸν μακάριο Δαβίδ· «Καὶ θὰ ἀναστήσω ἀπὸ τὸ σπέρμα σου μετὰ ἀπὸ σένα ἐκεῖνον ποὺ θὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν κοιλιά σου, καὶ θὰ ἐτοιμάσω τὴ βασιλεία του. Αὐτὸς θὰ ἀνοικοδομήσει οἶκο στὸ ὄνομά μου, τὸν θρόνο τοῦ ὁποίου θὰ ἀνορθώσω μέχρι τὸν αἰῶνα. Καὶ θὰ εἶμαι σ' αὐτὸν ἐγὼ Πατέρας, καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι υἱός μου»⁸⁰. Ἀλλὰ νομίζω, θὰ μπορούσε κάποιος νὰ πεῖ, ὅτι αὐτὸ δὲν εἰπώθηκε γιὰ τὸν Ἐμμανουήλ, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ τὸν Σολομώντα. Ἀλλὰ ὁ σοφώτατος Παῦλος σ' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ τὸ ἐρμηνεύουν ἔτσι, ἀντιτάσσεται γενναῖα, γιατί δέχεται ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ ἀναφέρονται στὸν Χριστό, καὶ λέγει ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖο εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, «Θὰ εἶμαι γι' αὐτὸν Πατέρας, καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι Υἱός μου»⁸¹.

Ὅτι ὅμως ὅταν ἔγινε σὰν ἐμᾶς, δηλαδή ἄνθρωπος, ἐπρόκειτο νὰ ἱερουργήσῃ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, μὲ τὴν πίστη σ' αὐτὸν διαδεδομένη σ' ὅλη τὴν γῆ, τὸ ἀποσαφηνίζει λέγοντας· «Καὶ θὰ ἀναστήσω γιὰ τὸν ἑαυτό μου ἱερέα πιστόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκτελέσει ὅλα ὅσα ἔχω στὴν καρδιά μου καὶ στὴν ψυχὴ μου, γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ οἰκοδομήσω οἶκο πιστόν, καὶ θὰ περνᾶ κοντά μου ὅλες τὶς ἡμέρες»⁸². Πρόσεχε ὅμως σὲ παρακαλῶ πάλι, ὅτι ἐνῶ ἄλλοῦ εἶπε, «Αὐτὸς θὰ οἰκοδομήσει οἶκο στὸ ὄνομά μου»⁸³, ὑπόσχεται ὁ Πατέρας ὅτι θὰ κτίσῃ τὸν οἶκο γιὰ τὸν Υἱό του. Καὶ αὐτὸ κατανοώντας ὁ θεόπνευστος Παῦλος⁸⁴, εἶπε ὅτι ὁ Μωυσῆς θὰ γίνῃ πιστὸς σὲ ὅλο τὸν οἶκο μου, ἐπειδὴ εἶχε τὸ μέτρο τοῦ ὑπηρέτη, ἐνῶ ὁ Χριστὸς θὰ γίνῃ πιστὸς ὡς Υἱὸς στὸν οἶκο του, τοῦ ὁποίου οἶκος εἴμαστε ἐμεῖς. Ὁ τρόπος πάλι τῆς ἱερουργίας του

82. Α' Βασ. 2, 35.

83. Β' Βασ. 1, 13.

84. Ἐβρ. 3, 2-3.

καὶ μύσχων, ἀλλ' ἢ τῆς ἀπάντων πίστεως ὁμολογία. Καὶ πιστώ-
σεται πάλιν ὡδὶ γεγραφῶς ὁ μακάριος Παῦλος· «Ὁθεν, ἀδελ-
φοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν Ἀπό-
στολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα
5 τῷ ποιήσαντι αὐτόν».

Αὐτὸν οὖν ἄρα φαμὲν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ὅτε δι'
ἡμᾶς κεκενωῶσθαι λέγεται μορφὴν δούλου λαβῶν, τότε καὶ ἐν τοῖς
τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἑαυτὸν καθεῖναι, οἷς ἂν πρόποι καὶ
μάλα εἰκότως, καὶ τὸ ἀπεστάλθαι δοκεῖν, καὶ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς
10 ἠγεῖσθαι πρόξενον τὴν ἱερουργίαν. Εἰ γάρ, ἐπεὶ γέγονε καθ'
ἡμᾶς, προσκεκύνηκε μεθ' ἡμῶν ὡς ἄνθρωπος, καίτοι προσκνυ-
νούσης αὐτὸν τῆς ἄνω πληθύος, καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων λέγον-
τός τε Μωσέως περὶ αὐτοῦ, «Εὐφράνθητε, οὐρανοί, ἅμα αὐτῷ,
καὶ προσκνησάτωσαν αὐτὸν πάντες υἱοὶ Θεοῦ»· τί τὸ ξένον ἢ
15 τοῖς τῆς οἰκονομίας λόγοις ἀνάρμοστον, εἰ κεχηρημάτικεν ἀρχιε-
ρεὺς, ὡς εἰς ὁσμὴν εὐωδίας ἑαυτὸν τε ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἡμᾶς ἀνατι-
θεὶς δι' ἑαυτοῦ τε καὶ ἐν ἑαυτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ; «Χριστοῦ γάρ
ἔσμεν εὐωδία», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἀλλ' ἠκιστα μὲν ἐν κόσμῳ
τῷ δέοντι πεπραῆχθαι ταυτί, διῖσχυρίζεται πάλιν ὁ γεννάδας
20 οὔτοςί· μόνον δὲ οὐχὶ καταμειδιᾷ τῶν οὔτω ταῦτ' ἔχειν ὑπειλη-
φόντων, καὶ τοῖς θείοις σκέμμασιν ἀνοσίως ἐπιτιμῶν, οὔτω πού
φησιν·

[Ἀποστόλου γάρ ἀκούοντες ὄνομα, τὸν Θεὸν Λόγον νο-
οῦσιν ἀπόστολον. Ἀρχιερέως ἀναγινώσκοντες κλήσιν, θεότητα
25 τὸν ἀρχιερέα φαντάζονται, παραδόξου φρενοβλαβείας ἰδέα. Τίς
γάρ λειτουργίαν ἀποστόλου μαθῶν, οὐκ εὐθύς ἄνθρωπον μηννό-
μενον ἔγνω; Τίς ἀρχιερέως ὀνομασίαν ἀκούων, θεότητος οὐσίαν
τὸν ἀρχιερέα νομίσειεν; Εἰ γάρ ἀρχιερεὺς ἢ θεότης, τίς ὁ παρὰ τῆ
τῆς ἀρχιερωσύνης λειτουργία θεραπευόμενος; εἰ Θεὸς ὁ προσφέ-
30 ρων, οὐδεὶς ᾧ προσφέρεται· τί γὰρ θεότητος ἄξιον, ἢ ὡς ἐλάτ-

85. Ἐβρ. 3, 1-2.

86. Δευτ. 32, 1.

εἶναι τὰ δικά μας. "Οχι αἷμα ταύρων καὶ μόσχων, ἀλλὰ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως. Καὶ θὰ μᾶς τὸ βεβαιώσει πάλι αὐτὸ ὁ μακάριος Παῦλος ἔχοντας γράψει· «Γι' αὐτὸ, ἅγιοι ἀδελφοί, μέτοχοι τῆς οὐράνιας κλήσεως, κατανοῆστε τὸν Ἀπόστολο καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας μας Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι πιστὸς σὲ ἐκεῖνον πού τὸν ἔκανε ἀρχιερέα»⁸⁵.

Αὐτὸς λοιπὸν λέμε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅταν γιὰ μᾶς λέγεται ὅτι ταπεινώθηκε παίρνοντας μορφή δούλου, τότε κατέβασε τὸν ἑαυτό του στὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπότητος, στοὺς ὁποίους ταιριάζει καὶ πολὺ εὐλογα, καὶ τὸ νὰ φαίνεται ὅτι στάλθηκε, καὶ νὰ θεωρεῖται ἡ ἱερουργία πρόξενος τῆς ἀνώτατης τιμῆς. Ἐὰν λοιπὸν, ἐπειδὴ ἔγινε σὰν ἐμᾶς, προσκύνησε μαζί μὲ μᾶς ὡς ἄνθρωπος, ἂν καὶ αὐτὸν τὸν προσκυνούσε τὸ οὐράνιο πλῆθος καὶ τὰ ἅγια πνεύματα, ὅπως λέγει γι' αὐτὸν ὁ Μωυσῆς, «Γεμίστε ἀπὸ εὐφροσύνη, οὐρανοί, μαζί μὲ αὐτόν»⁸⁶, καὶ ἅς τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ»⁸⁷, τί τὸ παράξενο ἢ ἀνάρμοστο ὑπάρχει στοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας, ἔὰν χρημάτισε ἀρχιερέας, καὶ πρόσφερε ὡς ὁσμὴ εὐωδίας τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς, καὶ ἐμᾶς μᾶς πρόσφερε διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ μὲ τὸν ἑαυτό του στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα; Γιατί, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Εἴμαστε εὐωδία τοῦ Χριστοῦ»⁸⁸. Ἄλλ' ὅμως αὐτό, ἰσχυρίζεται πάλι ὁ θρασὺς αὐτός, δὲν πραγματοποιήθηκε καθόλου στὸν κόσμον πού εἶχε ἀνάγκη, καὶ χαμογελώντας κατὰ κάποιον τρόπο εἰρωνικὰ πρὸς αὐτοὺς πού ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἔτσι, καὶ ἐπικρίνοντας τὶς θεϊκὲς σκέψεις μὲ τρόπο ἀνόσιο, λέγει τὰ ἑξῆς:

[Γιατὶ ἀκούοντας τὸ ὄνομα ἀποστόλου, ἐννοοῦν ἀπόστολο τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Διαβάζοντας τὴν ὀνομασίαν "Ἀρχιερέας," φαντάζονται τὸν ἀρχιερέα θεότητα, μὲ τὴ σκέψη παράδοξης φρενοβλάβειας. Γιατὶ ποῖος ἀκούοντας λειτουργία ἀποστόλου, δὲν γνωρίζει ἀμέσως ὅτι ὁ ἀναφερόμενος εἶναι ἄνθρωπος; Ποῖος ἀκούοντας ὀνομασίαν ἀρχιερέα, θὰ νομίσει τὸν ἀρχιερέα οὐσία τῆς θεότητος; Γιατί, ἔὰν ἀρχιερέας εἶναι ἡ θεότητα, ποῖος εἶναι αὐτός πού λατρεύεται μὲ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν; Ἐὰν αὐτός πού προσφέρει εἶναι Θεός, κανένας δὲν ὑπάρχει στὸν ὁποῖο προσφέρεται. Γιατὶ τί εἶναι ἄξιο τῆς θεότητος, ὥστε ὡς κατώτερος νὰ τὸ προσφέρει στὸν ἀνώτερο;

87. Ψαλμ. 96, 8.

88. Β' Κορ. 2, 15.

των προσφέρη τῷ μείζονι; Προσεπάγει δὲ τούτοις· Πόθεν οὖν αὐτοῖς ὁ Θεὸς κεκληῖσθαι νῦν ἀρχιερεὺς ἐνομίσθη, ὁ θυσίας εἰς προκοπὴν ἰδίαν κατὰ τοὺς ἀρχιερέας μὴ χρήζων; ὁ Θεότητος κτήτωρ ἐξ ἀνθρώπων ληφθεὶς, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ 5 πρὸς τὸν Θεόν].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Οὐκοῦν οὐδὲ ἀπεστάλθαι φῆς εἰς τόνδε τὸν κόσμον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον; πεφενάκικεν οὖν ἄρα, κατὰ τὸ εἶκός, τοὺς δι' αὐτοῦ κεκλημένους ὁ σοφώτατος Παῦλος· ἔφη γάρ, ὅτι «Ἐξαπέστειλεν ὁ 10 Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον»· ἀλοίη δ' ἂν κατὰ σέ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐρραψωδικῶς εἰκῆ καὶ τὰ ἀνέφικτα ζητῶν· ἔφη γάρ που πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· «Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀληθειάν σου». Τί δέ, εἰπέ μοι, οὐχὶ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ψευδοεπήσει 15 τάχα που λέγων, «Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ», καὶ πάλιν, «Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ ἤκω»; Γράφει δέ που καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· «Ὁ λαμβάνων αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἐστίν· ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ 20 Θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ». Ἀπεστάλθαι δέ φαμεν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, τὸ τῆς ἀποστολῆς ὄνομά τε καὶ χρῆμα μετὰ τῶν τῆς κενώσεως ἔχοντα μέτρων, σὺ δὲ δὴ δέδιας ἀμαθῶς, καὶ αὐτῷ προσνέμειν ἐρυθριαῖς ἀνθ' ὅτου τό τε τῆς ἀποστολῆς καὶ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὄνομά τε καὶ χρῆμα; Ἄρα γὰρ ἀρμόσειεν ὑπείληφας, ὡς 25 ἐτέρῳ παρ' αὐτὸν ἀνθρώπῳ τῷ ἐκ γυναικός, ψιλὴν ἔχοντι τὴν συνάφειαν, κατὰ σέ, καὶ ὡς ἐν ἰσότητι μόνῃς τῆς ἀξίας; Πῶς οὖν ἔτι τὰ καθ' ἡμᾶς ὀνήσας ὁράται Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, εἰ καὶ προσκεκομίσμεθα δι' ἑτέρου τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ; Οὐκέτι γὰρ δι' αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐσχίκαμεν, ἀλλὰ γέγονεν ἡμῶν μεσίτης ἄνθρωπος 30 καθ' ἡμᾶς, τὸ τῆς θεότητος ὄνομα κατάπλαστον ἔχων.

Καὶ προσθέτει σ' αὐτὰ· Ἐκ τούτου λοιπὸν νομίσθηκε ἀπὸ αὐτοῦ ὅτι ὁ Θεὸς τώρα ὀνομάζεται ἀρχιερέας, αὐτὸς ποὺ κατὰ τοὺς ἀρχιερεῖς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θυσία γιὰ τὴν προκοπὴν του; Ὁ κάτοχος τῆς θεότητος, ἐπειδὴ ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους, τοποθετεῖται ἀρχιερέας γιὰ νὰ μεσολαβεῖ πρὸς τὸν Θεὸν γιὰ τοὺς ἀνθρώπους].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Λοιπὸν, λές ὅτι δὲν στάλθηκε σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ; Ἄρα λοιπὸν ἔξαπάτησε, ὅπως φαίνεται, ὁ σοφώτατος Παῦλος αὐτοὺς ποὺ εἶχαν κληθεῖ μέσω αὐτοῦ· γιὰτὶ εἶπε, ὅτι «Ἐστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα, καὶ ἔζησε κατὰ τὸν νόμον»⁹¹. Θὰ συλληφθεῖ δηλαδή, σύμφωνα μὲ σένα, καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ὅτι ἔψαλλε ἄσκοπα καὶ ζητοῦσε πράγματα ἀκατόρθωτα. Γιατὶ εἶπε κάπου στὸν οὐράνιο Πατέρα καὶ Θεό· «Στείλε τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου»⁹². Τί λοιπὸν, δὲν θὰ διαψευσθεῖ τάχα, πέες μου, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς λέγοντας κάπου, «Γιατὶ δὲν ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν του στὸν κόσμον γιὰ νὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος μέσω αὐτοῦ»⁹³; Καὶ πάλι· «Ἐγὼ βγήκα ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ φεύγω»⁹⁴; Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης γράφει γι' αὐτὸν· «Αὐτὸς ποὺ δέχθηκε τὴν μαρτυρίαν του βεβαίωσε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθινός. Γιατὶ αὐτὸς τὸν ὁποῖο ἔστειλε ὁ Θεός, λαλεῖ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ»⁹⁵. Λέμε λοιπὸν ὅτι στάλθηκε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀποστολῆς μαζί μὲ τὰ μέτρα τῆς κένωσης. Σὺ ὅμως φοβᾶσαι ἀπὸ ἀμάθεια, καὶ κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπὴ, γιὰ ποιὸν λόγο νὰ τοῦ ἀπονεύεις καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης; Ἄραγε νόμισες ὅτι θὰ ταίριαζε σὲ ἄλλον ἄνθρωπο, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, ποὺ θὰ προερχόταν ἀπὸ γυναῖκα, ποὺ ἔχει ἀπλή ἔνωση, σύμφωνα μὲ σένα, καὶ εἶναι ἴσος μόνο ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα; Πῶς λοιπὸν ἐμφανίζεται ὅτι ὠφέλησε τὰ δικά μας ὁ Λόγος ὄντας Θεός, ἂν καὶ ἔχουμε προσκομισθεῖ στὸν Θεὸν καὶ Πατέρα μὲ ἄλλον; Γιατὶ δὲν παρουσιασθήκαμε ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἔγινε μεσίτης μας ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, ὁ ὁποῖος εἶχε πλαστὸ τὸ ὄνομα τῆς θεότητος.

91. Ἰω. 3, 17.

92. Ἰω. 16, 27.

93. Ἰω. 3, 33.

Ἄλλὰ ναί, φησί, σμικρὸν ἂν εἶη τῷ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντι
 Λόγῳ τὸ ἱερουργεῖν. Σμικρὸν ὁμολογουμένως Συνεργῶ γάρ σοι
 πρεσβεύοντι τάληθές, ἀλλ' οὐ γυμνῇ τῇ θεότητι κεχρημένος ἐπέ-
 φανε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς γεγονῶς δὲ μᾶλλον ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ᾧ
 5 μέγα τι χρῆμα καὶ ἐξαίρετον ἱερουργία· εἰ δὲ δὴ παραιτεῖτο τὸ
 ἱερουργεῖν ὡς ἀνθρώπῳ πρόπον, ἤγουν ἑτέρῳ τῷ τῆς δουλείας
 ἔχοντι μέτρον, πῶς οὐκ ἄμεινον παρὰ πολὺ καὶ πρό γε τούτου πα-
 ραιτεῖσθαι τὴν ἐνανθρώπησιν; Ἄλλ' οὐκ ἀπόβλητον ἐποιήσατο
 δι' ἡμᾶς τὴν γέννησιν, οὕτοσι δέ, ὡς ἔφην, αἰσχύνεται τάληθές,
 10 ἄσοφόν τε καὶ ἀνεπιστήμονα καταδεικνύς ἑαυτόν, καίτοι τοῦ μα-
 καρίου Παύλου λέγοντος· «Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ Εὐαγγέ-
 λιον, δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι».
 Θαυμάσειε δ' ἂν τις τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, τῆς ἀπάντων ἔνεκα
 σωτηρίας καὶ ζωῆς, τοσαύτην ἀνασχομένῳ παθεῖν τὴν ταπεινώ-
 15 σιν, ἣν οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ τῶν εἰκαίων ἡμῖν διδασμάτων εὐρετῆς καὶ
 μόνον ὁμολογεῖν αἰσχύνεται, καίτοι δέον ἄγασθαι μὲν ἐπὶ τούτοις
 αὐτόν, ἀνακεκραγεῖν δὲ ὁμοῦ τῷ μακαρίῳ προφήτῃ· «Κύριε,
 εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καὶ ἐφοβήθην· κατενόησα τὰ ἔργα σου
 καὶ ἐξέστην».

20 Ἐπειδὴ δὲ ἀπάσης αὐτῷ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἀντεγειρο-
 μένης τρόπον τινὰ καὶ ἀντανιστώσης τὴν ἀλήθειαν, ψυχρὸν καὶ
 ἄϋλον, καὶ οὐδαμῶθεν ἐπικουρούμενον ἀποφαινούσης αὐτῷ τὸν
 ἐπὶ τοῖς ἰδίῳις εὐρήμασι λόγον, διηπόρηκεν οὐ μετρίως τῶν εἰς
 ὀρθότητά τε καὶ ἀλήθειαν ἐννοιῶν τε καὶ διασκέψεων ταύτηι τοι
 25 καὶ ἂ μηδεὶς πάποτε τῶν εἰς ὀρθότητα τὴν δογματικὴν μεμαρ-
 τυρημένων, ἢ πεφρονηκῶς, ἢ λέγων ἀλίσκεται, ταύτας ποιεῖται
 τοῦ λόγου τὰς ἀφορμὰς· σκιαμαχεῖ τε καὶ διατείνεται μάτην, ἀντεξ-
 ἄγοντος οὐδενός, ἢ φιλονεικεῖν ἐθέλοντος περὶ τούτων αὐτῶν καὶ
 τοῦτο, οἷμαι ἔστι τό, εἰς ἀέρα δέρειν. Ἐφη γάρ· Τίς Ἀποστόλου
 30 λειτουργίαν μαθῶν, οὐκ εὐθύς ἄνθρωπον μηνυόμενον ἔγνω; Τίς
 ἀρχιερέως ὀνομασίαν ἀκούων, θεότητος οὐσίαν τὸν ἀρχιερέα

Ἄλλὰ ναί, λέγει, ἴσως νὰ εἶναι μικρὸ γιὰ τὸν Λόγο ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα τὸ νὰ ἱερουργεῖ. Εἶναι ὁμολογουμένως μικρό. Συμφωνῶ μαζί σου ἀφοῦ πιστεύεις αὐτὸ ποῦ εἶναι ἀληθινό. Ὅμως δὲν ἐμφανίσθηκε στοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς χρησιμοποιώντας γυμνὴ τὴ θεότητα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, πράγμα ποῦ εἶναι μεγάλο γεγονός καὶ ἐξαιρετὴ ἱερουργία. Ἐὰν ὅμως ἀπέφυγε τὴν ἱερουργία ὡς πρέπουσα σὲ ἄνθρωπο, δηλαδή σὲ ἄλλον ποῦ ἔχει τὸ μέτρο τῆς δουλείας, πῶς δὲν θὰ ἦταν πάρα πολὺ καλύτερο καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση; Ἄλλὰ δὲν ἀπέφυγε γιὰ χάρη μας τὴ γέννηση, ἐνῶ αὐτός, ὅπως εἶπα, ντρέπεται τὴν ἀλήθεια, παρουσιάζοντας τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄσοφο καὶ ἄπειρο ἐπιστημονικῆς μόρφωσης. Ἄν καὶ βέβαια ὁ μακάριος Παῦλος λέγει: «Δὲν ντρέπομαι τὸ Εὐαγγέλιο, γιὰτὶ εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ πρὸς σωτηρία καθενὸς ποῦ πιστεύει»⁹⁴. Καὶ θὰ πρέπει νὰ θαυμάζει κανεὶς τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τὴ ζωὴ ὅλων ἀνέχθηκε νὰ ὑποστῇ τόσο μεγάλη ταπείνωση, τὴν ὁποία δὲν γνωρίζω γιὰτὶ ὁ εὐρετὴς τῶν ματαίων γιὰ μᾶς διδαγμάτων ντρέπεται καὶ μόνο νὰ τὰ ὁμολογήσει, ἂν καὶ πρέπει νὰ χαίρεται αὐτὸς γι' αὐτὰ καὶ νὰ φωνάζει μαζί μὲ τὸν μακάριο προφήτη: «Κύριε, ἀκουσα τὴ φωνή σου καὶ φοβήθηκα, κατανόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξεπλάγην»⁹⁵.

Ἐπειδὴ ὅμως ὀλόκληρη ἡ θεόπνευστη Γραφὴ ἐξεγείρεται κατὰ κάποιον τρόπο ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν ἀλήθεια, ἀποδεικνύοντας ψυχρὸν καὶ αἰὸν καὶ ἀπὸ πουθενὰ ἐνισχυόμενον τὸν λόγο του γιὰ τὰ ἐπινοήματά του, ἀπόρησε πάρα πολὺ γιὰ τὶς ὀρθὲς καὶ ἀληθινὲς ἔννοιες καὶ σκέψεις. Ἐτσι καὶ αὐτὰ ποῦ κανένας ποτὲ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ εἶναι ἀναγνωρισμένοι γιὰ τὴν δογματικὴ τους ὀρθότητα δὲν συλλαμβάνεται ἢ νὰ ἔχει πιστέψει ἢ νὰ λέγει, αὐτὰ χρησιμοποιεῖ ὡς ἀφορμὲς τοῦ λόγου· σκιαμαχεῖ καὶ προβάλλει ἀδικούς ἰσχυρισμούς, χωρὶς κανένας νὰ ἀντεπιτίθεται, οὔτε νὰ θέλει νὰ φιλονεικήσει γι' αὐτὰ μαζί του. Καὶ αὐτό, νομίζω, σημαίνει τὸ νὰ δέρνει κανεὶς τὸν ἀέρα. Γιὰτὶ εἶπε: Ποιὸς ἀκούοντας λειτουργία Ἀποστόλου δὲν ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως, ὅτι ὑποδηλώνεται ἄνθρωπος, Ποιὸς ἀκούοντας τὸ ὄνομα ἀρχιερέως, θὰ νομίσει ὅτι ὁ ἀρχιερέας εἶναι

94. Ρωμ. 1, 16.

95. Ἀββακ. 3, 1.

νομίσειεν; Ὅτε τοίνυν οὐδείς ὁ τοῦτο λέγων ἐστί, τίσιν, εἰπέ μοι, φιλονεικεῖς καὶ τὸ ταῖς ἀπάντων ψήφοις κατεγνωσμένον, ὡς μόνος αὐτὸς ἀνατρέπων, οἶει τάχα που, καὶ γερωῶν ἀξίαν ποιεῖσθαι τὴν ἔνστασιν; Καίτοι πῶς οὐκ ἀληθές, ὡς τοῦτο λέγοντος οὐδενός, εἰς μέσον ἄγεις αὐτός, ὁ σιωπᾶν ἄμεινον καὶ μὴ ταῖς τῶν ἀπλουστέρων ἐνίεσθαι ψυχαῖς; Τίς γὰρ οὕτως ἐμβρόντητος, ὡς θεότητος οὐσίαν τὸν Ἀρχιερέα νομίζειν; Ἄνθρωπος ἦν Ἀαρῶν, καίτοι τὸ προὔχειν τῶν ἄλλων ἐν ἱερωσύνῃ τῇ θείᾳ λαχῶν. Πῶς οὖν ἂν τις οὐσίαν θεότητος τὸν ἀρχιερέα νομίσειεν; ἢ πῶς ἂν 10 οὐχὶ πάντῃ τε καὶ πάντως ὁμολογήσειεν ἀνθρώπου γενέσθαι μνήμην, ὅταν ἡμῖν ὁ Μωσέως ἀδελφός ὡς ἀρχιερεὺς ὀνομάζεται; Ἀλλὰ γὰρ κοινόν τινα καὶ κατὰ παντός ἀρχιερέως τῶν καθ' ἡμᾶς ἴοντα τε καὶ πρέποντα προτιθεῖς τὸν λόγον, τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης οἰκονομίας τὸ παράδοξον παραλύειν ἐπιχειρεῖ, καὶ οἶον ἐκ 15 δάθρων αὐτῶν κατασειεῖν ἀποτολμᾷ τὸ θεῖον ἡμῶν μυστήριον, οὐκ ἐννοῶν, ὅτι τεθεμελίωκεν ὁ Χριστὸς ἐπὶ πέτραν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς Ἡκιστα μὲν γὰρ ἀξιοῖ τῇ κοινῇ καὶ ἀπάντων τῶν ὀρθᾶ φρονεῖν εἰωθότων ἔπεσθαι δόξῃ· καινοτομεῖ καὶ μόνος ἀβασανίστως τὸ δοκοῦν. Ἡμεῖς μὲν 20 γὰρ, καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἄνθρωπον γεγονότα, καὶ ἱερουργῆσαί φαμεν ἑαυτῷ καὶ τῷ Πατρὶ τῆς πίστεως ἡμῶν τὴν ὁμολογίαν, πρέπουσάν τε καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀνάρμοστον τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις ποιήσασθαι τὴν οἰκονομίαν.

25 Ἀλλ' οὐχ ὥδε ταῦτα ἔχειν ἐκείνῳ δοκεῖ, ἰδίᾳ δὲ μᾶλλον καὶ ἀνὰ μέρος ἀπολαβῶν, ὡς ἕτερον ὄντα Χριστὸν τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου παρά γε τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, αὐτὸν γενέσθαι φησὶν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, οἶεται δὲ καὶ τῶν εἰς εἰσέβειαν ἠκόντων ἐννοεῖν, ἐκείνο λέγων Εἰ Θεὸς ὁ 30 προσφέρων, οὐδείς ᾧ προσφέρεται· τί γὰρ θεότητος ἀξίον, ἢ ὡς ἔλαττον προσφέρειν πῶ μείζονι; Ἀλλ' εἰ μὲν τις ἦν ὁ διατεινόμενός

ουσία τῆς θεότητος; "Όταν λοιπὸν δὲν ὑπάρχει κανένας νὰ τὸ λέγει αὐτό, μὲ ποιούς, πὲς μου, φιλονεικεῖς, καὶ αὐτὸ πού εἶναι καταδικασμένο ἀπὸ τὶς ψήφους ὄλων, νομίζεις τάχα ὅτι μόνος σὺ τὸ ἀνατρέπεις καὶ κάνεις τὴν ἔνστασή σου ἄξια βραβείων; "Αν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια, ὅτι αὐτὸ πού δὲν τὸ λέγει κανένας, τὸ φέρνεις στὴ μέση ὁ ἴδιος, πράγμα πού εἶναι προτιμώτερο νὰ τὸ σιωπᾶς, καὶ νὰ μὴ τὸ εἰσάγεις στὶς ψυχὰς τῶν ἀπλοϊκῶν; Γιατὶ ποιὸς εἶναι τόσο ἀνόητος, ὥστε νὰ νομίζει ὅτι ὁ Ἄρχιερέας εἶναι οὐσία τῆς θεότητος; "Ανθρωπος ἦταν ὁ Ἄαρὼν, ἂν καὶ ἔλαχε νὰ προέχει ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς πρὸς τὴ θεία ἱερωσύνη; Πῶς μπορεῖ λοιπὸν κάποιος νὰ θεωρήσει, ὅτι ὁ ἀρχιερέας εἶναι οὐσίας τῆς θεότητος; "Η πῶς δὲν θὰ ὁμολογήσει ὀπωσδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο ὅτι μνημονεύθηκε ἄνθρωπος, ὅταν σὲ μᾶς ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μωυσῆ ὀνομάζεται ὡς ἀρχιερέας; Ἄλλὰ προβάλλοντας τὸν λόγο ὡς κάποιον κοινὸ πού ἀναφέρεται καὶ πρέπει σὲ κάθε δικό μας ἀρχιερέα, ἐπιχειρεῖ νὰ παραλύσει τὸ παράδοξο τῆς στοῦ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ νοουμένης οἰκονομίας, καὶ ἀποτολμᾷ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ γκρεμίσει ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ θεῖο μυστήριό μας, μὴ κατανοώντας ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει θεμελιώσει τὴν Ἐκκλησία πάνω σὲ πέτρα, καὶ οἱ πύλες τοῦ ἅδη δὲν μποροῦν νὰ ὑπερισχύσουν αὐτῆς. Γιατὶ δὲν θέλει μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀκολουθεῖ τὴν κοινὴ πίστη καὶ ὄλων ἐκείνων πού ἔχουν συνηθίσει νὰ πιστεύουν ὀρθά, καὶ καινοτομεῖ μόνος χωρὶς ἔλεγχο αὐτὸ πού νομίζει. Γιατὶ ἐμεῖς, ὅπως ἤδη εἶπα προηγουμένως, λέμε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἱερούργησε στὸν ἑαυτό του καὶ στὸν Πατέρα τὴν ὁμολογία τῆς πίστεώς μας, ἐνεργώντας τὴν οἰκονομία κατὰ τρόπο πρέποντα καὶ σὲ καμμιά περίπτωση ἀνάρμοστη στὰ μέτρα τῆς κενώσεως.

"Όμως σ' αὐτὸν δὲν φαίνονται ὅτι αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, ἀλλὰ παίρνοντας ξεχωριστὰ μᾶλλον καὶ κατὰ μέρος τὸν Χριστό, σὰν νὰ εἶναι ἄλλος Χριστὸς αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀγία Παρθένο, λέγει ὅτι αὐτὸς ἔγινε Ἄπόστολος καὶ Ἄρχιερέας τῆς ὁμολογίας μας, καὶ νομίζει ὅτι καὶ αὐτοὶ πού προσέρχονται στὴν πίστη ἐννοοῦν ἐκεῖνο, λέγοντας Ἐὰν εἶναι Θεὸς αὐτὸς πού προσφέρει, δὲν ὑπάρχει κανένας πού νὰ προσφέρεται σ' αὐτόν. Γιατὶ τί εἶναι ἄξιο τῆς θεότητος, ὥστε τὸ κατώτερο νὰ προσφέρει στὸ μεγαλύτερο; Ἄλλ' ἐὰν κάποιος

τε ἔνεκα τῆς αἰτίας ὀνομάζεσθαι δεῖν ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον.
 Σοφὴν ἂν ἐποίησατο τὴν ἀπόπληξιν, πεποιῆσθαι δὲ καὶ ἐν κόσμῳ
 φαίη τις ἂν αὐτῷ τὸν ἐπὶ τούτῳ συλλογισμόν. Οὐ γὰρ ἦν ἐν σπᾶ-
 νει τῶν ἱερουργῶν ἢ τῶν ὄλων κατάρχουσα φύσις, ἵν' ἐν αὐτῇ λει-
 5 τουργήσειεν. Ἐπειδὴ δὲ φύσει Θεὸς ὑπάρχων ὁ Μονογενῆς καὶ
 τὰς παρὰ τῶν τεταγμένων εἰς ἱερουργίαν καταπεφοίτηκε μέτρον,
 ἄνθρωπος γεγονώς, ὡς ἔφην, γένοιτο ἂν τῶν ἀτόπων οὐδέν, εἰ
 καλοῖτο πρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιερεὺς. Ἡ οὐ καταβέβηκεν ἐν τῇ δού-
 λου μορφῇ, μορφὴν δηλονότι δούλου λαβών, καίτοι χαρακτήρ
 10 ὑπάρχων καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς; Ἄλλ' οὐκ ἂν
 ἐνδοιάσειέ τις. Ὅτε τοίνυν ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερος, ὡς
 Θεός, ὁ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ γεγεννηκότος, κεχηματίκε
 δούλος, τὸν ὑπὸ ζυγὰ δουλείας τὸ μέτρον οὐ διωθόμενος οἰκο-
 νομικῶς, ἀνθ' ὅτου δέδιας αὐτὸν καὶ ἀρχιερέα καλεῖν διὰ τὸ
 15 ἀνθρώπινον; καθιεροῖ γὰρ ἡμᾶς εἰς ὁσμὴν εὐωδίας διὰ τῆς πί-
 στεως ἑαυτὸν τε ὑπὲρ ἡμῶν ὡς εὐοσμώτατον θῦμα προσκεκόμικε
 τῷ Πατρὶ. Ὁ δέ, οὐκ οἶδ' ὅ τι λέγων, προσεπάγει τούτοις εὐθύς
 Πόθεν οὖν ὁ Θεὸς αὐτοῖς κεκληῖσθαι νῦν ἀρχιερεὺς ἐνομίσθη, ὁ
 θυσίας εἰς προκοπὴν ἰδίαν μὴ χρήζων; ὁ Θεότητος κτήτωρ «ἐξ
 20 ἀνθρώπων ληφθεὶς, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν
 Θεόν».

Πόθεν μὲν οὖν ἦν, ἢ διὰ ποίαν αἰτίαν ὠνόμασται Χριστός,
 τουτέστιν, ἄνθρωπος γεγονώς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος Ἀπόστολος καὶ
 Ἀρχιερεὺς, διαρκῶς ἡμῖν ὁ λόγος ἀποδέδειχεν ἀρτίως. Οἴμαι δὲ
 25 δεῖν οὐκ ἀβασάνιστον ἔαν τὴν ἀσυνήθη τε καὶ ξένην αὐτοῦ φω-
 νήν. Ἄρα γὰρ θεότητος κτήτορα τὸν ἐκ Θεοῦ φησι Λόγον, καὶ εἰ
 ἀνά μέρος δοῦλοῖτό τις νοεῖν αὐτὸν καὶ δίχα σαρκός; ἄρα ὡς παρ'
 αὐτὸν ἑτέραν τὴν θεότητα αὐτοῦ διορίζεται, ἥς, οὐκ οἶδ' ὅπως,
 καθὰ φησιν αὐτός, γέγονε κτήτωρ, ὡς προσειλημμένης ἔξωθεν

ἰσχυριζόταν καὶ ἔλεγε, ὅτι πραγματικὰ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Πατέρα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση εἶχε ταχθεῖ νὰ ἱερουργεῖ καὶ νὰ εἶναι στὰ μέτρα τὰ λειτουργικὰ, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος πρέπει νὰ ὀνομάζεται ἀρχιερέας καὶ ἀπόστολος, θὰ ἔκανε σοφὴ τὴν ἐπίπληξη, καὶ θὰ εἶχε κάνει πολὺ εὐστοχα, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, τὸν συλλογισμόν πάνω σ' αὐτό, γιατί δὲν εἶχε ἔλλειψη ἀπὸ ἱερουργοῦς ἢ φύση ποῦ κυριαρχοῦσε σὲ ὅλα, γιὰ νὰ λειτουργοῦν σ' αὐτήν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Μονογενὴς ἦταν ἀπὸ τὴν φύση τοῦ Θεοῦ καὶ δεχόταν τὶς λειτουργίες ἐκείνων ποῦ ἱερατεύαν, ἦρθε στὸ μέτρο ἐκείνων ποῦ ἦταν ταγμένοι νὰ ἱερουργοῦν μὲ τὸ νὰ γίνεῖ ἄνθρωπος, ὅπως εἶπα, καὶ δὲν θὰ γινόταν κανένα ἀπὸ τὰ άτοπα ἂν ὀνομαζόταν ἀπὸ μᾶς καὶ ἀρχιερέας. Ἡ μήπως δὲν κατέβηκε μὲ τὴ μορφή δούλου, παίρνοντας δηλαδὴ μορφή δούλου, ἂν καὶ ἦταν σφραγίδα καὶ ἀκτινοβολία τῆς δόξας τοῦ Πατέρα; Ἀλλὰ κανένας δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἐνδοιασμούς. Ὅταν λοιπὸν αὐτός, ποῦ ἀπὸ τὴν φύση τοῦ ἦταν ἐλεύθερος, ὡς Θεός, αὐτὸς ποῦ εἶχε τὴ μορφή καὶ ἰσότητα μὲ αὐτὸν ποῦ τὸν εἶχε γεννήσει, ἔγινε δούλος, χωρὶς νὰ ἀπορρίψει, κατ' οἰκονομία, τὴν ιδιότητα τοῦ δούλου, γιατί φοβᾶσαι νὰ τὸν ἀποκαλεῖς καὶ ἀρχιερέα, ἕξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του; Γιατί μὲ τὴν πίστη μᾶς προσφέρει ὡς ὁσμὴ εὐωδίας, ἔχοντας προσφέρει τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς σφάγιο εὐοδέστατο στὸν Πατέρα. Αὐτὸς ὅμως, χωρὶς νὰ ξέρει τί λέγει, εὐθύς ἀμέσως προσθέτει σ' αὐτὰ: Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ὁ Θεὸς θεωρήθηκε ἀπὸ αὐτοὺς ὅτι ὀνομάσθηκε τώρα ἀρχιερέας, αὐτὸς ποῦ δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ θυσία γιὰ τὴν πρόοδό του; Ὁ κάτοχος τῆς θεότητος «ποῦ ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, γίνεται ἀρχιερέας (μεσολαβητῆς) πρὸς τὸν Θεὸ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων»⁹⁹.

Ἀπὸ ποῦ ἦταν λοιπὸν, ἢ γιὰ ποιὸν λόγο ὀνομάσθηκε Χριστός, δηλαδὴ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, Ἀπόστολος καὶ Ἀρχιερέας, μᾶς τὸ ἔχει ἀποδείξει ὁ λόγος πλήρως. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφήνουμε ἀνεξέταστα τὰ ἀσυνήθιστα καὶ παράξενα λεγόμενά του. Ἄρα λοιπὸν ἀποκαλεῖ κτήτορα τῆς θεότητος τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἀκόμα κάποιος θέλει νὰ τὸν ἐννοεῖ καὶ χωρὶς σάρκα; Ἄρα διακηρύττει ὅτι ἡ θεότητά του εἶναι ἰδιαίτερη δίπλα σ' αὐτόν, τῆς ὁποίας, δὲν ξέρω μὲ ποιὸν τρόπο, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἔγινε κάτο-

καὶ ἐπισυμβάσης αὐτῶ, καίτοι Θεῶ κατὰ φύσιν οὐκ ὄντι αὐτῶ ποτε, ὁποῖόν ἐστι τὸ παρὰ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης γυναικός, φημί δὴ τῆς Εὐας, τεκούσης τὸν Σήθ· «Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ». Ἄλλ' οἶμαι, τοῦτό ἐστιν ἀπόβλητον παντελῶς αὐτῶ τε καὶ 5 πᾶσιν. Τί οὖν ἀκυρολογεῖ καὶ παραρριπτεῖ φωνὰς ἀσυνέτους ἐπ' ἀναγκαίοις οὕτω πράγμασιν; Ἡ οὐκ ἂν ὄφλοι γέλωτα καὶ φρενοβλαβείας γραφήν, εἰ δὴ βούλοιτό τις ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος κτήτορα λέγειν, ἤγουν τὸν ἵππον ἰππότητος; Τίς ἄρα λοιπὸν ὁ τῆς θεότητος κτήτωρ, «ὁ ἐξ ἀνθρώπων ληφθεὶς τὰ πρὸς τὸν 10 Θεὸν καθίσταται; Ἐρεῖ τάχα που διελὼν εἰς δύο τὸν ἓνα Χριστόν, τὸν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου· γέγραπται γάρ πως εἰς τοῦτο καὶ νῦν ὁ σκοπὸς αὐτῶ· κτήσις οὖν ἀνθρώπου γέγονεν ἡ θεότης, εἰπέ μοι, καὶ συνέδη τινὶ τῶν καθ' ἡμᾶς, τὸ φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ γενέσθαι Θεόν, καὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν καὶ ὑπερτάτης οὐσίας καταπλου- 15 τῆσαι τὴν ὑπεροχὴν;

Ἄπαγε τῆς δυσβουλίας, ἄνθρωπε· κεκτήσεται γὰρ οὐδεὶς, καὶ ὡς ἰδίαν ἂν ἔχοι τὴν τῆς θεότητος φύσιν, τῶν τελούντων ἐν γεννητοῖς Ἰδιον ἦν τὸ σῶμα τοῦ Λόγου, καὶ ὡς ἓνα Θεὸν καὶ Χριστόν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον σὺν αὐτῶ προσκεκύνηκεν ἡ κτίσις, καὶ 20 δοξολογοῦσιν οἱ οὐρανοί, καὶ σὺν αὐτοῖς ἡμεῖς ὡς γὰρ ὁ προφήτης φησὶν, «Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ», οὐχ ὡς ἀνθρώπου θεότητα κτησαμένου· πῶς γάρ, ἢ πόθεν; ἀλλ' ὡς ἐν προσλήψει σαρκὸς ἀνθρώπου γεγονότος τοῦ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγου. Ἄλλ' ἔστω τυχὸν ὁ ἐξ ἀνθρώπων λη- 25 φθεὶς, θεότητος κτήτωρ, κατὰ γε τὸ αὐτῶ σοι δοκοῦν, πῶς καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἀρχιερεὺς δηλονότι, πότερα οὖν, γυμνὸς ἢς ἐκτήσατο θεότητος, ἱερατεύσει τῶ Θεῶ, ἢ ταύτην ἤδη πως ἰδίαν ἔχων; Τουτὶ γάρ, οἶμαι, καὶ ἕτερον οὐδέν, κατασημαίνειεν ἂν τὸ κτήσασθαι λέγειν αὐτόν. Ἄλλ', εἰ μὲν γυμνός, οὐκ ἐκτήσατο, εἰ

χος, μὲ τὴν πρόσληψή τῆς ἀπέξω, ἂν καὶ δὲν ἦταν ποτὲ Θεὸς ἀπὸ τὴν φύση του, κατὰ παρόμοιο τρόπο μ' αὐτὸ ποῦ συνέβη στὴν περιπτώση τῆς ἀρχαίας ἑκείνης γυναίκας, ἐννοῶ βέβαια τῆς Εὐας, ἡ ὁποία γέννησε τὸν Σῆθ· «Ἀπέκτησα ἄνθρωπο διὰ τοῦ Θεοῦ»¹. Νομίζω ὅμως ὅτι αὐτὸ εἶναι τελείως ἀπαράδεκτο καὶ γι' αὐτὸν καὶ γιὰ ὄλους. Γιατί λοιπὸν χρησιμοποιοεῖ ἀκυρόλογα, καὶ πετᾶ λόγια ἀπερίσκεπτα σὲ τόσο ἀναγκαῖα πράγματα; Ἡ μήπως δὲν πρέπει νὰ κατηγορηθεῖ γιὰ γέλια καὶ φρενοβλάβεια, ἐὰν κάποιος θελήσει νὰ πεί ἕναν ἀπὸ μᾶς κτήτορα τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ τὸν ἵππο τῆς ἱππότητος; Ποιὸς εἶναι λοιπὸν κτήτορας τῆς θεότητος; «Αὐτὸς ποῦ ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐγκαθίσταται στὴ θέση τοῦ Θεοῦ; Θὰ πεί ἴσως διαιρώντας σὲ δύο τὸν ἕνα Χριστόν, ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο· γιατί ἔχει τραπεῖ κατὰ κάποιο τρόπο σ' αὐτὸ τώρα ὁ σκοπὸς του.» Ἐγινε λοιπὸν ἰδιοκτησία τοῦ ἀνθρώπου ἡ θεότητα, πὲς μου, καὶ συνέβη σὲ κάποιον ἀπὸ μᾶς νὰ γίνῃ κατὰ φύση καὶ ἀληθινὸς Θεός, καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ὑπεροχὴ τῆς ἀνώτατης ὄλων καὶ ὑπέριστατης οὐσίας;

Μακριὰ ἀπὸ ἐδῶ ἡ ἀφροσύνη, ἄνθρωπε. Γιατί κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ εἶναι γεννητοὶ δὲν θὰ ἀποκτήσῃ καὶ δὲν θὰ κάνει δική του τὴ φύση τῆς θεότητος. Τὸ σῶμα τοῦ Λόγου ἦταν δικό του, καὶ ὡς ἕνα Θεὸ καὶ Χριστὸ καὶ Υἱὸ καὶ Κύριο τὸν προσκύνησε μαζὶ μ' αὐτὸ ἡ κτίσις καὶ τὸν δοξολογοῦν οἱ οὐρανοί, καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἐμεῖς. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «Ἡ ἀρετὴ του κάλυψε τοὺς οὐρανοὺς, καὶ γέμισε ἡ γῆ ἀπὸ τὴν ἐξύμνησίν του»², ὄχι ὡς ἄνθρωπο ποῦ ἀπέκτησε θεότητα· πῶς δηλαδὴ θὰ ἦταν δυνατὸν ἢ ἀπὸ ποῦ; Ἄλλ' ἐπειδὴ προσέλαβε σὰρκα ἀνθρώπου ὁ Λόγος ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἄλλὰ ἄς ὑποθέσουμε ὅτι αὐτὸς ποῦ προσλήφθηκε ἀπὸ ἀνθρώπους εἶναι κάτοχος τῆς θεότητος, ὅπως νομίζεις ἐσύ, πῶς τοποθετεῖται νὰ τελεῖ αὐτὰ ποῦ ἀνήκουν στὸν Θεό, δηλαδὴ ἀρχιερέας, ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο; Νὰ ἱερατεύει στὸν Θεὸ χωρὶς τὴ θεότητα τὴν ὁποία ἀπέκτησε, ἢ ἔχοντας αὐτὴν ἤδη δική του; Γιατί νομίζω πῶς αὐτὸ σημαίνει καὶ τίποτε ἄλλο, ὅταν λέγει αὐτὸς ὅτι ἀπέκτησε τὴ θεότητα. Ἄλλ' ἐὰν ἦταν χωρὶς τὴ θεότητα, δὲν τὴν ἀπέκτησε· ἐὰν

2. Ἀββακ. 3, 3.

δὲ ὡς ἰδίαν ἔχων αὐτήν, θεότητός που πάντως ἱερατεύσει Θεῶ. Τί οὖν ἀλύεις, ἄνω τε καὶ κάτω διακινκᾶς καὶ παρασημαίνων οὐκ ἐρυθριάς τῆς πίστεως τὴν παράδοσιν; Ἔχει πρόφασιν ἀναγκαίαν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, κἂν ἱερατεῦσαι λέγοιτο Θεῶ καὶ Πα-
 5 τρί· κεχηματίκε γὰρ ἱερεὺς οὐ δίχα σαρκός, καθ' ἡμᾶς δὲ γεγ-
 νώς, ὡς ἔφην, οὕς καὶ ἐν εὐκλείας τάξει λελόγισται τὰ τῆς ἱερωσύ-
 νης ἀνχήματα. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν, ὡς
 ἔστι τῶν ἄγαν ἐκτοπωτάτων καὶ πολλῆς ἐπίμεστον εὐηθείας, κτή-
 10 τε πρὸς τὸν Θεόν· εἰ γὰρ ἐλήφθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, τίνα τρόπον τὴν
 λαβοῦσαν αὐτὸν κατεκτήσατο φύσιν; τὸ γὰρ τοι ληφθέν, ἔσται
 που μᾶλλον τοῦ λαβόντος ὡς κτῆσις, καὶ οὐκ αὐτὸ κεκτήσεται τὸ
 προσειληφός· οἷον δὲ δὴ τί φημι· Πλούτου τις γέγονε κτήτωρ,
 ἤγουν ἐπιστήμης τῆς ἐφ' ὅτωσιν νοουμένης· ἄρ' οὐχ ἅπασιν
 15 ἕναργές, ὡς οὐκ αὐτὸς ἔσται τοῦ πλούτου κτῆσις, ἤγουν τῆς προ-
 γενομένης αὐτῶ ἐπιστήμης, κατακτήσεται δὲ μᾶλλον τὸ προσει-
 λημμένον; Ἄλλ', οἶμαι, τοῦτό ἐστι κατ' οὐδένα τρόπον ἀμφίλογον.

Οὐκοῦν, εἰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς πολυ-
 20πραγμονοῦντες τρόπον, ἄνθρωπον εὐρίσκομεν, ὡς ἐν προσλήψει
 θεότητος γεγονότα Θεόν, λεγέσθω κατὰ σέ, θεότητος κτήτωρ·
 αὐτοῦ γὰρ γέγονεν ἡ θεότης. Εἰ δέ, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἐπελάβετο
 σπέρματος Ἀβραάμ, καὶ ὑπάρχων ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς,
 γέγονεν ἄνθρωπος μορφήν δούλου λαβών, πῶς οὐκ ἐμβρόντητος
 εἶη ἄν, εἴ τις ἔλοιτο λέγειν, ὅτι τὸ ληφθέν τὴν λαβοῦσαν αὐτὸ
 25κατεκτήσατο φύσιν, καὶ οὐχὶ δὲ μᾶλλον γέγονεν ἴδιον τῆς λαβού-
 σης αὐτό; Ὅτι δὲ τῶν ἑαυτοῦ λόγων τε καὶ εὐρημάτων τὴν δύνα-
 μιν, καὶ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὄνομα περιῦστησιν
 ἀμαθῶς εἰς ἄνθρωπον ἀπλῶς τὸν ἐκ γυναικός, ἀποφέρων αὐτὸ
 τοῦ Μονογενοῦς καὶ ἐκ Πατρὸς ὄντος Λόγου, καὶ διὰ τῶν ἐξῆς
 30προσαυφανεῖ· γέγραφε γὰρ ὡδὶ δὴ πάλιν

ὅμως τὴν εἶχε ὡς δική του, ὅπωςδήποτε ἡ θεότητα θὰ ἱερατεύει στὸν Θεό. Γιατὶ λοιπὸν στενοχωρεῖσαι καὶ ἀναμηνύεις τὰ ἄνω καὶ κάτω, καὶ δὲν κοκκινίζεις παραχαράσσοντας τὴν παράδοση τῆς πίστεως; Ἐχει πρόφαση ἀναγκαῖα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἔστω καὶ ἂν λέγεται ὅτι ἱεράτευσε στὸν Θεό καὶ Πατέρα. Γιατὶ εἶχε χρηματίσει ἱερέας ὄχι χωρὶς τὴ σὰρκα, ὅταν, ὅπως εἶπα, ἔγινε σὰν ἐμᾶς, στοὺς ὁποίους τὰ καυχήματα τῆς ἱερωσύνης καταλογίσθηκαν καὶ στὴν τάξη τῆς δόξας. Ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλο τρόπο μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ χωρὶς κόπο, ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ πάρα πολὺ ἄτοπα καὶ γεμᾶτο πολλὴ κακοήθεια, νὰ λέγει ὅτι ἀπέκτησε τὴ θεότητα αὐτὸς πὺν ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοποθετεῖται κοντὰ στὸν Θεό. Γιατὶ ἐὰν ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, μὲ ποιὸ τρόπο ἀπέκτησε τὴ φύση πὺν ἔλαβε; Γιατὶ αὐτὸ πὺν ἔχει ληφθεῖ εἶναι ὅπωςδήποτε κτῆμα ἐκείνου πὺν τὸ ἔλαβε, καὶ δὲν κάνει κτῆμα τοῦ αὐτοῦ ἐκεῖνον πὺν τὸ προσέλαβε. Τί θέλω νὰ πῶ· Κάποιος ἀπέκτησε πλοῦτο, ἢ ἐπιστήμη σὲ ὅτιδήποτε. Ἀραγε δὲν εἶναι σὲ ὅλους φανερό, ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸς ἀπόκτημα τοῦ πλοῦτου, ἢ τῆς ἐπιστήμης πὺν ἀπέκτησε, ἀλλὰ θὰ κάνει μᾶλλον κτῆμα τοῦ αὐτοῦ πὺν ἀπέκτησε; Νομίζω πῶς αὐτὸ δὲν ἀμφισβητεῖται μὲ κανένα τρόπο.

Ἄρα λοιπὸν, ἐὰν, ἐξετάζοντας τὸν τρόπο τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Μονογενοῦς, βρῖσκουμε ὅτι ἄνθρωπος ἔγινε Θεὸς ἔχοντας προσλάβει τὴ θεότητα, ὡς λέγεται, σύμφωνα μὲ σένα, κτήτορας θεότητος, γιατί ἡ θεότητα ἔγινε δική του. Ἐὰν ὅμως ὁ Λόγος, ὄντας Θεός, προσέλαβε τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ³, καὶ, ἔχοντας τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ἔγινε ἄνθρωπος, παίρνοντας τὴ μορφή δούλου⁴, πῶς δὲν θὰ εἶναι παράφρονος, ἐὰν κάποιος συλληφθεῖ νὰ λέγει, ὅτι αὐτὸ πὺν ἔχει προσληφθεῖ ἔκανε κτῆμα τοῦ τῆ φύση πὺν τὸ προσέλαβε, καὶ δὲν ἔγινε μᾶλλον κτῆμα ἐκείνης πὺν τὸ προσέλαβε; Ὅτι ὅμως τὴ δύναμη τῶν λόγων τοῦ καὶ τῶν ἐπινοήσεών του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχιερωσύνης τὸ τοποθετεῖ ἀπὸ ἀμάθεια σὲ ἄνθρωπο προερχόμενον ἀπλῶς ἀπὸ γυναίκα, ἀφαιρώντας αὐτὸ ἀπὸ τὸν Μονογενῆ Λόγο πὺν προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, θὰ φανεῖ ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰ ἑξῆς· γιατί ἔχει γράψει πάλι αὐτὰ ἐδῶ·

4. Φιλ 2, 6-7

[«Οὐκ ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται». Μὴ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ ἢ θεότης; Ἐκκουσον καὶ τὴν ἐπομένην φωνήν· «Ὅθεν ᾤφειλε», φησί, «κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι», μὴ τῇ θεότητί τινος ὁ Θεὸς Λόγος ἔσχεν ἀδελφούς ἐοικότας; Σκόπτει καὶ τὸ τούτοις εὐθύς συναπτόμενον· «Ἴνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν· ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι». Οὐκοῦν ὁ παθὼν ἀρχιερεὺς ἐλεήμων, παθητὸς δὲ ὁ ναός, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ πεπονθότος Θεός· Σπέρμα Ἀβραὰμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων, «Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι»· ὁμοίως τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, καὶ οὐχ ὁ λέγων, «Ὁ ἑώρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα».]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

15 Οὐκοῦν ἐπελάβετο, καθὰ καὶ αὐτὸς ὡμολόγηκεν ἀρτίως, σπέρματος Ἀβραὰμ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος πῶς οὖν ἔτι θεότητος κτήτωρ ὁ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ, εἰ προσελήφθη παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ προσλαβὼν ὁράται τὴν θεότητα αὐτός; Καὶ θεότητος οὖν φύσις ἤκιστα ἂν εἴη τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, σῶμα δὲ μᾶλλον
20 τοῦ Θεοῦ Λόγου γέγονε, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ ἴδιον αὐτοῦ, καὶ ὁ τῇ κτίσει κατὰ φύσιν ἰδίαν ἀσύντακτος ὡς Θεός, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, ὃς ἐστὶ κτίσεως μέρος, τότε δὴ, τότε, καὶ μάλα εικότως, καὶ ἀδελφούς ἡμᾶς ὀνομάζειν ἀξιοῖ, λέγων· «Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου». Ὅτι δὲ διὰ τὸ τῆς κενώσεως μέ-
25 τρον καταλεφοίτηκεν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ εἰς γε τὸ δεῖν κατονομάζειν ἀδελφούς ἑαυτῷ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, σαφηνιεῖ γεγραφῶς ὁ σοφώτατος Παῦλος περὶ τε αὐτοῦ καὶ ἡμῶν· «Ὁ τε

5. Ἐβρ. 2, 16.

6. Ἐβρ. 2, 17.

7. Ἐβρ. 2, 18.

[«Δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσει ἀγγέλους, ἀλλὰ νὰ βοηθήσει ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ»⁵. Μήπως ἡ θεότητα εἶναι σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ; Ἦκουσε καὶ τὰ ἐπόμενα λόγια· «Γι' αὐτὸ ἔπρεπε», λέγει, «νὰ γίνῃ σὲ ὅλα ὁμοίος μὲ τοὺς ἀδελφούς του»⁶. Μήπως ὁ Θεὸς Λόγος εἶχε κάποιους ἀδελφούς πού ἔμοιαζαν τῇ θεότητι; Πρόσεχε καὶ αὐτὸ πού συνδέεται ἀμέσως μ' αὐτὰ· «Γιὰ νὰ εἶναι σπλαχνικὸς καὶ πιστὸς ἀρχιερέας στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἐπειδὴ ὑπέφερε ὁ ἴδιος μὲ ὅσα δοκιμάσθηκε, εἶναι ἰκανὸς νὰ βοηθήσει ἐκείνους πού δέχονται πειρασμούς»⁷. Ἐπομένως ὁ ἀρχιερέας πού ἔπαθε εἶναι σπλαχνικὸς, καὶ παθητὸς εἶναι ὁ ναὸς, ὅχι ὁ Θεὸς πού ἔδωσε ζωὴ σὲ ἐκεῖνον πού ἔπαθε. Σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ εἶναι αὐτὸς πού ὑπῆρχε χθές καὶ ὑπάρχει σήμερ⁸, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, ὅχι αὐτὸς πού λέγει, «Πρὶν νὰ ἔρθῃ στὴν ὑπαρξὴ ὁ Ἀβραάμ ἐγὼ ὑπάρχω»⁹, ὁμοίος σὲ ὅλα μὲ τοὺς ἀδελφούς, αὐτὸς πού ἀνέλαβε ψυχὴ καὶ σάρκα ἀνθρώπινη καὶ ἀδελφότητα, καὶ ὅχι ἐκεῖνος πού λέγει, «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»]¹⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Λοιπὸν προσέλαβε, ὅπως ὁμολόγησε πρόσφατα καὶ ὁ ἴδιος, τὸν ἀπόγονο τοῦ Ἀβραάμ ὁ Λόγος ὄντας Θεός. Πῶς λοιπὸν εἶναι ἀκόμα κτήτορας τῆς θεότητος, αὐτὸς πού προῆλθε ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἐφόσον ἔχει προσληφθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ δὲν φαίνεται νὰ ἔχει προσλάβῃ αὐτὸς τῇ θεότητι; Καὶ φύση βέβαια τῆς θεότητος δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλὰ μᾶλλον ἔγινε σῶμα τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, καὶ δικό του, καὶ αὐτὸς πού ἀπὸ τῆ δική του φύση δὲν ἦταν ὡς Θεὸς ἐνταγμένος στὴν κτίση, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶναι μέρος τῆς κτίσεως, τότε λοιπὸν ἀκριβῶς, καὶ πολὺ εὐλογα, καταδέχθηκε νὰ μᾶς ὀνομάζῃ ἀδελφούς του, λέγοντας, «Θὰ ἀναγγείλω τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀδελφούς μου»¹¹. Ὅτι ὅμως λόγῳ τοῦ μέτρου τῆς ταπείνωσης ἔφτασε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ σὸ ὅτι πρέπει νὰ ὀνομάζῃ ἀδελφούς του τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, τὸ κάνει σαφές ὁ σοφώτατος Παῦλος ἔχοντας γράψῃ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ μᾶς· «Γιατί καὶ

8. Ἐβρ. 13, 8.

9. Ἰω. 8, 58.

10. Ἰω. 14, 9.

11. Ψαλμ. 21, 23.

γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ
 ἐπαισχύνεται ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· Ἐπαγγελῶ τὸ
 ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου». Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐνανθρωπήσεως,
 σμικρὸν κομιδῇ τῶ ἐκ Θεοῦ φύντι Λόγω τὸ τῆς πρὸς ἡμῶν ἀδελ-
 5 φότητος ὄνομα· καθιγμένω γε μὴν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, σμικρὸν
 μὲν καὶ οὕτω, πλὴν εὐαφόρως εἰσβεθηκός· μετέσχηκε γὰρ
 αἵματος καὶ σαρκὸς καὶ τοῖς ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι κεχρημάτικεν
 ἀδελφός· Εἰ γὰρ ἀγιάζεται μεθ' ἡμῶν καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος,
 καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ τὸ πνεῦμα διδούς αὐτός, πῶς, εἰ λέγοιτο
 10 καὶ ἀδελφός, οὐκ ἐν κόσμῳ λοιπὸν εἴρηται [εἰρήσεται]; Ταύτης
 γὰρ ἔνεκα τῆς αἰτίας γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς ἀδελφούς ἀπο-
 φήνηται καὶ ἐλευθέρους. «Ὅσοι γὰρ ἔλαβον αὐτόν», φησὶν,
 «ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν
 εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός,
 15 οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν».

Γεγένηται γὰρ ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος μεθ' ἡμῶν κατὰ
 σάρκα, ἵνα καὶ ἡμεῖς τὴν ἐκ Θεοῦ καταπλουτήσωμεν διὰ πνεύμα-
 τος γέννησιν, οὐκέτι σαρκὸς χρηματίζοντες τέκνα, μεταστοιχει-
 ούμενοι δὲ μᾶλλον εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν, καὶ υἱοὶ Θεοῦ χρηματίζον-
 20 τες κατὰ χάριν. Γέγονε γὰρ ὡς εἶς ἐξ ἡμῶν, ὁ κατὰ φύσιν καὶ
 ἀληθῶς Υἱὸς μονογενής, καὶ ἀψευδής ὁ λόγος, πιστώσεται δὲ
 πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὡδί που λέγων· «Ὅτι δέ
 ἔστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς
 καρδίας ὑμῶν, κράζον, Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ». Τί τοίνυν ἀποβιάξῃ
 25 τῆς οἰκονομίας τὸ σοφόν, εἰς τὸ μὴ ἐν κόσμῳ τῶ δέοντι πεποιῆ-
 σθαι δοκεῖν, διὰ γε τοῦ λέγειν, Μὴ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ ἢ θεό-
 τῆς; Μὴ τῇ θεότητι τινὰς ἔσχεν ἀδελφούς εἰκότητας; Ἐρα οὐκ
 ἑναργῆς ἀποπληξία τοῦτό γε; Τὸ γὰρ ἐκτόπως ἀναπνυθάνεσθαι,
 καὶ ἀποκομίζεῖν εἰς δυσφημίας, τὰ οὕτως ὀρθὰ καὶ ἀμωμήτως
 30 ἔχοντα, κατὰ γε τὸν τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης οἰκονομίας λόγον,

12. Ἐβρ. 2, 11-12.

13. Ἐβρ. 2, 14.

αὐτὸς ποὺ ἁγιάζει καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἁγιάζονται προέρχονται ὅλοι ἀπὸ ἓνα, γι' αὐτὸ δὲν ντρέπεται νὰ τοὺς ὀνομάζει ἀδελφούς του, λέγοντας· Θὰ ἀναγγείλω τὸ ὄνομά σου στοὺς ἀδελφούς μου»¹². Πρὶν δηλαδή ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν ἦταν πολὺ μικρὸ γιὰ τὸν Λόγο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφότητάς του πρὸς ἡμᾶς, ὅταν ὅμως κατέβηκε σὲ ἐθελοντικὴ ταπείνωσις, ἦταν βέβαια μικρὸ καὶ ἔτσι, ὅμως εἰσῆχθε μὲ καλὴ ἀφορμὴ. Γιατὶ ἔλαβε μέρος καὶ στὸ αἷμα καὶ στὴν σὰρκα, καὶ ἔγινε ἀδελφὸς μὲ αὐτοὺς ποὺ εἶχαν καὶ σὰρκα καὶ αἷμα¹³. Γιατί, ἐὰν ἁγιάζεται μαζὶ μὲ μᾶς, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, ἂν καὶ εἶναι Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ δίνει ὁ ἴδιος τὸ Πνεῦμα, πῶς, ἐφόσον λεγόταν καὶ ἀδελφός, δὲν θὰ λεχθεῖ στὸ ἕξις καὶ στὸν κόσμος; Γιατὶ γι' αὐτὴν τὴν αἰτία ἔγινε σὰν ἡμᾶς, γιὰ νὰ μᾶς ὀνομάσει ἀδελφούς καὶ ἐλεύθερους. Καθόσον λέγει· «Σὲ ὅσους τὸν δέχθηκαν, ἔδωσε ἐξουσίαν νὰ γίνουν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, σ' ἐκείνους δηλαδή ποὺ πιστεύουν στὸ ὄνομά του, οἱ ὅποιοι γεννήθηκαν ὄχι ἀπὸ αἷματα, οὔτε ἀπὸ θέλημα τῆς σάρκας, οὔτε ἀπὸ θέλημα ἀνδρα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν»¹⁴.

Ἦρθε λοιπὸν ἀνάμεσά μας ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα μὲ σὰρκα, γιὰ νὰ ἀποκτήσουμε καὶ ἡμεῖς τὸν πλοῦτο τῆς γέννησις ἀπὸ τὸν Θεὸ διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ νὰ μὴ εἴμαστε πιά παιδιὰ σάρκας, ἀλλὰ νὰ μεταστοιχειωθοῦμε μᾶλλον στὰ πάνω ἀπὸ τῆς φύσις μας, καὶ νὰ γίνουμε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ χάριν. Γιατὶ ἔγινε σὰν ἓνας ἀπὸ ἡμᾶς, αὐτὸς ποὺ ἀπὸ τὴν φύση του καὶ πραγματικὰ εἶναι Υἱὸς μονογενής, καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀψευδής, καὶ θὰ μᾶς βεβαιώσῃ γι' αὐτὸ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, λέγοντας τὰ ἕξις· «Ἐπειδὴ εἴσατε υἱοί, ἔστειλε ὁ Θεὸς σὺς καρδιές σας τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ του, τὸ ὅποιο κράζει· Ἄβδᾶ, Πατέρα»¹⁵. Γιατί λοιπὸν ἐκβιάζεις τὴ σοφίαν τῆς οἰκονομίας, μὲ τὸ νὰ νομίζεις ὅτι δὲν ἦρθε στὸν κόσμον ποὺ εἶχε ἀνάγκη, μὲ τὸ νὰ λέγει, Μήπως ἡ θεότης εἶναι σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ; Μήπως εἶχε κάποιους ἀδελφούς ποὺ ἔμοιαζαν τῇ θεότητι; Ἦραγε αὐτὸ δὲν εἶναι πραγματικὴ παραφροσύνη; Γιατὶ τὸ νὰ ἐρωτᾶ κατὰ τρόπο παράδοξο καὶ νὰ μεταβάλλει σὲ δυσφήμιση αὐτὰ ποὺ εἶναι τόσο ὀρθὰ καὶ ἀμεμπτα, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τῆς κατὰ Χριστὸν νοούμε-

14. Ἰω. 1, 12-13

15. Γαλ. 4, 6.

τί ἕτερόν ἐστιν, ἢ τῆς ἀπασῶν ἐσχάτης ἐμβροντησίας ἀπόδειξις; Ὁμολογουμένως μὲν γάρ, κατὰ τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἦτοι τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον, τελείως ἐχούσης ἐφ' ἑαυτῇ, γέγονεν ἡμῖν παραπλήσιος, καὶ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν εἰκῶς, δίχα μόνης ἁμαρτίας ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος. Ἐρήσομαι δὲ τὸν λέγοντα, Μὴ τῇ θεότητι τινὰς ὁ Θεὸς Λόγος ἔσχεν ἀδελφούς εἰκότητας; Τί δὴ ἄρα καθ' ἑαυτὸν ἐννενοηκῶς ὁ ἱερώτατος Παῦλος, γέγραφέ τισι, «Τεκνία, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν»; Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι τοῖς διὰ πίστεως τελειωμένοις ἐν 10 πνεύματι, «Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτοῦ εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία».

15 Ἄρ' οὖν ὡς οὐκ ἔχουσι Γαλάταις τῆς σωματικῆς ἐλευθερίας τοὺς τύπους, πρὸς τὸ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τὰ τοιάδε φησὶν· ἀνωδίνει δὲ αὐτούς, ἵν' ἐγχαράττοιτό πως αὐτοῖς καὶ διαμορφοῖτο κατὰ σάρκα Χριστός; Καίτοι πῶς οὐχ ἅπασ τις οἶμαι καὶ ἀναμφιλόγως ἐρεῖ, συμμόρφους ἀλλήλοις ἅπαντας 20 εἶναι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αὐτῶ δὲ τῷ Χριστῷ, καθὸ νοεῖται καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος τε καὶ μεθ' ἡμῶν; Ποία δὴ οὖν ἐν ἐκείνοις ἐξητεῖτο μόρφωσις ἢ πρὸς γε Χριστόν; ἢ τίνα τρόπον ἡμεῖς ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμεθα; Ποίαν ἀφέντες μορφήν, εἰς τίνα μεταστοιχειοῦμεθα; Οὐκοῦν διδασκέτω παρελθὼν ὁ θεῖος ἡμᾶς 25 μυσταγωγός, ὁ τῶν θείων μυστηρίων ἱερουργός, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ· «Οὓς γὰρ ἔγνω», φησί, «καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τούτους καὶ ἐκάλεσεν». Οὐκοῦν, ὡς ἔφην ἀρτίως, καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἦν ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, σύμμορφοι πάντες ἐσμὲν αὐτῷ·

16. Γαλ. 4, 19.

17. Β' Κορ. 3, 17-18.

18. Ρωμ. 8, 29.

νης οἰκονομίας, τί ἄλλο εἶναι, παρὰ ἀπόδειξη τῆς χειρότερης παραφροσύνης; Γιατί ὁμολογουμένως, σύμφωνα μὲ τὴ φύση τοῦ σώματος, δηλαδή μὲ τὸν λόγο τῆς ἀνθρωπότητος, πού εἶναι τέλεια καθαρὴ, ἔγινε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα σάν ἐμᾶς, καὶ ὅμοιος σὲ κάθε τι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία μόνο. Θὰ ἐρωτήσω αὐτὸν πού λέγει, Μήπως ὁ Θεὸς Λόγος εἶχε κάποιους ἀδελφούς πού ἦταν ὅμοιοι μὲ τὸν Θεό; Τί ἄραγε ἐννοοῦσε μέσα του ὁ ἱερώτατος Παῦλος γράφοντας σὲ κάποιους, «Παιδιά μου, γιὰ τὰ ὁποῖα πάλι δοκιμάζω πόνους ὀδυνηροὺς γέννας, μέχρι πού νὰ μορφωθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός»¹⁶; Ἀλλὰ καὶ ἄλλοῦ σ' ἐκείνους πού ἦταν ὀλοκληρωμένοι στὴν πίστη μὲ τὴ χάρι τοῦ Πνεύματος· «Ἐμεῖς ὅμως ὅλοι μὲ ἀκάλυπτο πρόσωπο, ἀντανεκλώντας τὴν λαμπρότητα τοῦ Κυρίου, μεταμορφωνόμεστε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ προχωρώντας ἀπὸ λαμπρότητα σὲ λαμπρότητα, πράγμα τὸ ὁποῖο προέρχεται ἀπὸ τὸν Κύριο, τὸ Πνεῦμα· γιατί ὁ Κύριος εἶναι τὸ Πνεῦμα, καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα, ἐκεῖ ὑπάρχει ἐλευθερία»¹⁷.

Ἔρα λοιπὸν ἐπειδὴ οἱ Γαλάτες δὲν εἶχαν τὰ γνωρίσματα τῆς σωματικῆς ἐλευθερίας ὅμοια μὲ τὸν καταγόμενο κατὰ σὰρκα ἀπὸ τὸν Δαβίδ, γι' αὐτὸ τὰ λέγει αὐτά, καὶ νοιώθει γι' αὐτοὺς τοὺς φοβεροὺς πόνους τῆς γέννας, γιὰ νὰ χαραχθεῖ κατὰ κάποιο τρόπο σ' αὐτοὺς καὶ νὰ διαμορφωθεῖ στὸ σῶμα τους ὁ Χριστός; Ἄν καὶ βέβαια πῶς ὁ καθένας κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν θὰ πεῖ χωρὶς ἀναμφιβολία, ὅτι ὅλοι πάνω στὴ γῆ εἶναι ὁμοιόμορφοι, ἀκόμα καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, κατὰ τὸ ὅτι νοεῖται ἄνθρωπος καὶ ὅμοιος μὲ μᾶς; Ποιὰ λοιπὸν ὅμοια διάπλαση μορφῆς πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ ζητοῦσε ἀπὸ ἐκείνους; Ἡ μὲ ποιὸν τρόπο ἐμεῖς μεταμορφωνόμεστε προχωρώντας ἀπὸ τὴ μὲ λαμπρότητα σὲ ἄλλη λαμπρότητα; Ποιὰ μορφή ἀφήνοντας καὶ σὲ ποιὰ μεταμορφωνόμεστε; Λοιπὸν ἄς μᾶς τὸ διδάξει ἐρχόμενος ὁ θεῖος μυσταγωγός μας, ὁ ἱεουργός τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν στὴν πίστη καὶ τὴν ἀλήθεια. Γιατί λέγει· «Αὐτοὺς πού γνώρισε καὶ τοὺς προόρισε νὰ γίνουν ὁμοιόμορφοι μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ του, αὐτοὺς καὶ κάλεσε»¹⁸. Λοιπὸν, ὅπως εἶπα πρὶν ἀπὸ λίγο, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ καταγόταν ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ, εἴμαστε ὅλοι ὁμοιόμορφοι μὲ αὐτόν. Γιατί

πάντας δὴ καὶ προέγνω τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προώρισεν ὁ Πατήρ, τούτους κεκληκῶς, ἡγίασε καὶ ἐδόξασεν.

Ἄλλὰ μὴν οὐχ ἅπαντες προωρίσθησαν· οὐχ ἅπαντες ἡγιάσθησαν ἢ ἐδοξάσθησαν· οὐκ ἄρα τῆς πρὸς Υἱὸν συμμορφίας τὸ
 5 χρῆμα, κατὰ μόνην ἂν νοοῖτο τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν, ἡγουν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον· καὶ τοῦτο ἡμῖν παρίστησι λέγων ὁ μακάριος Παῦλος· «Καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρα-
 νίου». Χοϊκοῦ μὲν λέγων εἰκόνα τὴν τοῦ προπάτορος Ἀδάμ,
 10 ἐπουρανίου γε μὴν τὴν τοῦ Χριστοῦ. Τίς οὖν πρώτη τοῦ προπάτορος εἰκὼν; Τὸ εὐπόριστον εἰς ἁμαρτίαν, τὸ ὑπὸ θάνατον γενέσθαι καὶ φθοράν. Ποία δὲ πάλιν ἡ τοῦ ἐπουρανίου; Τὸ κατ' οὐδένα τρόπον ἠττάσθαι παθῶν, τὸ μὴ εἰδέναί τι πλημμελεῖν, τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι θανάτῳ καὶ φθορᾷ, ἁγιασμός, ἢ δικαιοσύνη, καὶ ὅσα
 15 τούτοις ἀδελφά τε καὶ παραπλήσια. Ἄλλ', οἶμαι, ταυτὶ πρόπει ἂν τῇ θεῖα τε καὶ ἀκηράτῳ διακεκτῆσθαι φύσει. Κρεῖττον γάρ ἐστι καὶ ἁμαρτίας καὶ φθορᾶς, ἁγιασμός καὶ δικαιοσύνη. Ἀναφέρει δὲ καὶ ἡμᾶς ἐν τούτοις ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, τῆς θείας ἐαυτοῦ φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνων διὰ τοῦ Πνεύματος Ἐχει
 20 τοίνυν ἀδελφοὺς εἰκότηας αὐτῷ, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως φοροῦντας εἰκόνα, κατὰ γε τὸν τοῦ ἡγιάσθαι τρόπον· οὕτω γὰρ ἐν ἡμῖν μορφοῦται Χριστὸς μεταστοιχειοῦντος ὥσπερ ἡμᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὰ αὐτοῦ. Ταύτη τοι καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· «Ἑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν
 25 σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι».

Οὐκοῦν μεθίστησι μὲν ὁ Υἱὸς οὐδὲν τοπαράπαν τῶν πεποιημένων εἰς τὴν τῆς ἰδίας θεότητος φύσιν (ἀμήχανον γάρ), ἐνσημαίνεται δὲ πως τοῖς τῆς θείας φύσεως αὐτοῦ. γεγονόσι κοινοῖς διὰ τοῦ μετασχεῖν ἁγίου Πνεύματος, ἢ πρὸς αὐτὸν ἐμφέρεια
 30 νοητή, καὶ τὸ τῆς ἀρρήτου θεότητος κάλλος ταῖς τῶν ἁγίων ἐναστράπτει ψυχαῖς. Τί τοίνυν ἡμῖν γυμνήν τε καὶ μόνην τῆς σαρκὸς τὴν ἐμφέρεϊαν ἀπονέμων, οὐκ ἐρυθριάς, τῆς θείας τε καὶ νοητῆς

ὄλους ποὺ προγνώρισε πάνω στὴ γῆ καὶ τοὺς προώρισε ὁ Πατέρας, αὐτούς, ἀφοῦ τοὺς κάλεσε, τοὺς ἀγίασε καὶ τοὺς δόξασε.

Ἄλλ' ὅμως δὲν προορίσθηκαν ὄλοι, οὔτε ἀγιάσθηκαν ἢ δοξάσθηκαν ὄλοι. Ἐπομένως τὸ ζήτημα τῆς ὁμοιομορφίας πρὸς τὸν Υἱὸ δὲν νοεῖται μόνο ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς σάρκας, δηλαδή τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλον τρόπο. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ παριστάνει ὁ μακάριος Παῦλος λέγοντας: «Καὶ ὅπως φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ χωματένιου, θὰ φορέσουμε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου»¹⁹. Καὶ λέγοντας εἰκόνα τοῦ χωματένιου ἐννοῶ ἐκείνην τοῦ προπάτορα Ἀδάμ, ἐνῶ ἐπουράνιου τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ πρώτη εἰκόνα τοῦ προπάτορα; Τὸ ὅτι ἦταν εὐκόλη ἢ κλίση τῆς στῆν ἁμαρτία, τὸ νὰ περιπέσει στὸν θάνατο καὶ στὴ φθορά. Καὶ ποιὰ πάλι εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου; Τὸ νὰ μὴ νικιέται μὲ κανένα τρόπο ἀπὸ τὰ πάθη, τὸ νὰ μὴ γνωρίζει νὰ διαπράττει πλημμελήματα, τὸ νὰ μὴ ὑπόκειται σὲ θάνατο καὶ φθορά. Εἶναι ὁ ἀγιασμός, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι σχετικά καὶ παρόμοια μὲ αὐτά. Ἄλλὰ αὐτά, νομίζω, ταιριάζουν στὴ θεία καὶ ἀμόλυντη φύση, γιατί ὁ ἀγιασμός καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀνώτερα πράγματα καὶ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ ἀπὸ τὴ φθορά. Μᾶς ἀνεβάζει καὶ ἐμᾶς σ' αὐτά ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, κάνοντάς μας κοινωνοὺς μὲ τὸ Πνεῦμα. Ἔχει λοιπὸν ἀδελφοὺς ποὺ τὸν μοιάζουν καὶ φοροῦν τὴν εἰκόνα τῆς θείας τοῦ φύσεως, σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἔχουν ἀγιασθεῖ. Γιατὶ ἔτσι μορφώνεται μέσα μας ὁ Χριστός, σὰν νὰ μᾶς μεταστοιχειώνει τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα σὰ δικά του. Αὐτὰ εἶπε καὶ σὲ μᾶς ὁ μακάριος Παῦλος: «Σεῖς ὅμως δὲν εἴσαστε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί»²⁰.

Δὲν μεταθέτει λοιπὸν ὁ Υἱὸς καθόλου τὴ φύση τῶν δημιουργημάτων στὴ δική του φύση (γιατὶ εἶναι ἀδύνατο), ἀλλὰ ἐγχαράσσεται κατὰ κάποιον τρόπο σὲ αὐτούς ποὺ ἔχουν γίνεи κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεώς του²¹ μὲ τὴν συμμετοχὴ τους στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἡ νοητὴ ὁμοιότητα πρὸς αὐτόν, καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀπερίγραπτης θεότητος ἀστράφτει μέσα στὶς ψυχὰς τῶν ἀγίων. Γιατὶ λοιπὸν, ἀποδίδοντας σὲ μᾶς γυμνὴ καὶ μόνη τὴν εἰκόνα τῆς σάρκας, δὲν κοκκινίζεις ἀπὸ

19. Α' Κορ. 5, 49.

20. Ρωμ. 8, 9.

21. Β' Πέτρ. 1, 4.

μορφώσεως κατημεληκῶς, μάλλον δὲ καὶ εἰσάπαν αὐτὴν ἀναι-
 ρῶν; Ἄλλ' ὁ μὲν τῶν ὄλων Κύριος καὶ Θεὸς μονογενῆς καθῆκεν
 ἑαυτὸν εἰς κένωσιν δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμῖν χαρίσῃται τῆς πρὸς αὐτὸν
 ἀδελφότητος τὸ ἀξίωμα καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ εὐγενείας τὸ ἀξιέ-
 5 ραστον κάλλος, ὁ δέ, ἀπάντων ἡμᾶς τῶν καλλίστων ἀποστερῶν,
 ἄνθρωπον ἡμῖν ἀπλῶς ἀδελφὸν γεγενῆσθαι φησι, καὶ πιστόν, ὡς
 οἴεται, τὸν ἔν γε τούτοις ἡμῖν ἀποφαίνει λόγον προστιθείς· Σκό-
 πει καὶ τὸ τούτοις εὐθύς συναπτόμενον, «Ἴνα ἐλεήμων γένηται
 καὶ πιστὸς Ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν· ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν
 10 αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι». Οὐκ-
 οὖν ὁ παθὼν ἀρχιερεὺς ἐλεήμων, παθητὸς δὲ ὁ ναός, οὐχ ὁ ζωο-
 ποιὸς τοῦ πεπονθότος Θεός.

Ἔτι μὲν οὖν ᾧ δέ τε φρονεῖν ἡρημένος καὶ μὴν καὶ λέγειν
 ἀποτολμῶν, ἀποδιῴστησιν πάλιν εἰς τε ὑποστάσεις ἰδικάς, καὶ
 15 μὴν καὶ πρόσωπα δύο, τὸν τε ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, καὶ ὃν
 ἡμῖν αὐτὸς ἀρτίως ὡς θεοφόρον εἰσκεκόμικε ἄνθρωπον, εἴπερ
 ἐστὶν ἕτερός τε καὶ ἀνὰ μέρος ὁ παθὼν, καὶ ἕτερος ὁ ζωοποιός,
 ἐνδοιᾶσιν οἶμαι παντελῶς οὐδένα. Παραπαίει δὲ καὶ ἑτέρως, τὸν
 ἐξ ἀμπέλου Σοδόμων οἶνον ἐκπεπωκῶς καὶ καταμεθύων τῇ
 20 πλάνῃ, καὶ τὰχα που μηδὲ εἰδὼς ὃ λέγει. Ποῦ γὰρ ὠνόμασται
 Θεὸς τοῦ Χριστοῦ (καταπέφρικα δὲ λέγων), ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
 Λόγος; Εἰς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ μία πίστις ἢ εἰς
 αὐτόν· οὐχ ὡς εἰς δύο καὶ ἀνὰ μέρος, ἀλλ' ὡς δι' ἐνὸς βαπτίσμα-
 τος, εἰς Υἱὸν ἓνα καὶ Θεὸν καὶ Κύριον τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
 25 Λόγον, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος οὐ γὰρ ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς,
 τὸ εἶναι Θεὸς ἀπολέσει ποθέν· οὔτε μὴν ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν
 ἐστίν, ὁμοίωσιν ἀπαράδεκτον ἔχει καὶ τὸ ἄνθρωπος εἶναι παραι-
 τήσεται· μεμένηκε δέ, ὥσπερ ἐν ἀνθρωπότητι Θεός, οὕτω καὶ ἐν
 φύσει τε καὶ ὑπεροχῇ θεότητος ὢν, ἄνθρωπος οὐδὲν ἧττόν ἐστιν.
 30 Ἄμφω δὴ οὖν ἐν ταυτῷ καὶ εἰς τε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Ἐμ-

ντροπή, ἔχοντας παραμελήσει τὴ θεία καὶ πνευματικὴ εἰκόνα, ἢ καλύτερα καταργώντας αὐτὴν τελείως; Ἄλλὰ ὁ Κύριος τῶν ὅλων καὶ Θεὸς μονογενής, κατέβασε τὸν ἑαυτοῦ σὲ ταπείνωση γιὰ μᾶς, γιὰ νὰ μᾶς χαρίσει τὸ ἀξίωμα τῆς ἀδελφότητος πρὸς αὐτόν, καὶ τὸ ἀξιαγάπητο κάλλος τῆς εὐγένειας ποῦ ὑπάρχει σ' αὐτόν, ἐνῶ αὐτός, στερώντας μας ἀπὸ ὅλα τὰ ἄριστα, λέγει ὅτι ἄνθρωπος ἀπλῶς ἔγινε ἀδελφὸς γιὰ μᾶς, καὶ παρουσιάζοντας ἀξιόπιστον, ὅπως νομίζει, λόγο γι' αὐτὰ σὲ μᾶς, προσθέτει· Πρόσεχε καὶ αὐτὸ ποῦ συνδέεται ἀμέσως μὲ αὐτὰ· «Γιὰ νὰ γίνῃ σπλαχνικὸς καὶ ἀξιόπιστος Ἀρχιερέας στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἐπειδὴ ὑπέφερε ὁ ἴδιος, μὲ ὅσα παθήματα ὑπέμεινε αὐτός, εἶναι ἱκανὸς νὰ βοηθήσῃ ἐκείνους ποῦ δέχονται δοκιμασίες»²². Λοιπὸν ἐκεῖνος ποῦ ἔπαθε εἶναι ἀρχιερέας σπλαχνικὸς, παθητὸς ὅμως εἶναι ὁ ναός, ὄχι ὁ Θεὸς ὁ ζωοποιὸς ἐκείνου ποῦ ἔπαθε.

Ἄρα βέβαια θέλει ἔτσι νὰ πιστεύει, καὶ μάλιστα τολμᾷ καὶ νὰ τὸ λέγει, μὲ τὸ νὰ διαχωρίζει πάλι καὶ σὲ ξεχωριστὰς ὑποστάσεις, καὶ μάλιστα καὶ σὲ δύο πρόσωπα, καὶ τὸν Λόγο ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ αὐτόν ποῦ ὁ ἴδιος μᾶς εἰσήγαγε προσφάτως ὡς ἄνθρωπο θεοφόρον, ἐφόσον βέβαια εἶναι ἄλλος καὶ ξεχωριστὸς ἐκεῖνος ποῦ ἔπαθε, καὶ ἄλλος ὁ ζωοποιός, νομίζω πὺς δὲν θὰ κάνει κανένα νὰ ἔχει ἐνδοιασμούς. Ἄλλὰ παραπαίει καὶ μὲ ἄλλο τρόπο, ἔχοντας πιεῖ κρασί ἀπὸ τὸ ἀμπέλι τῶν Σοδόμων καὶ ὄντας καταμεθυσμένος ἀπὸ τὴν πλάνη, καὶ ποῦ σχεδὸν δὲν ξέρει τί λέγει· γιατί λέγει· Ποῦ ὀνομάσθηκε Θεὸς τοῦ Χριστοῦ (ἔφριξα ἀκόμα καὶ ποῦ τὸ εἶπα), ὁ Λόγος ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα; Γιατί ἓνας εἶναι ὁ Κύριος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ μία ἡ πίστις σ' αὐτόν²³, ὄχι σὰν νὰ εἶναι δύο καὶ χωρισμένοι, ἀλλὰ ὅπως μὲ ἓνα βάπτισμα βαπτίζομαστε σὲ ἓνα Υἱὸ καὶ Θεὸ καὶ Κύριο, αὐτόν ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα Λόγο, καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος· γιατί ὅταν ἔγινε σὰν ἐμᾶς, δὲν ἔχει χάσει καθόλου τὸ νὰ εἶναι Θεός. Οὔτε βέβαια τὸ ὅτι εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν καὶ ἔχει ἀπαράδεκτη ὁμοιότητα, θὰ παραιτηθεῖ καὶ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ἄνθρωπος· καὶ ὅπως παρέμεινε Θεὸς ἔχοντας τὴν ἀνθρώπινη φύσιν, ἔτσι καὶ βρισκόμενος στὴ φύσιν καὶ τὴν ὑπεροχὴ τῆς θεότητος, δὲν εἶναι καθόλου λιγώτερο ἄνθρωπος. Καὶ τὰ δύο

μανουήλ. Ἄλλ' ὁ χρηστός οὕτως τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον ὡς ἀκαλλῆ παραιτούμενος, ἀποφέρει τοῦ Θεοῦ Λόγου τὰ ἀνθρώπινα, ἔν' ὁρῶτο λοιπὸν κατ' οὐδένα τρόπον ὀνήσας τὰ καθ' ἡμᾶς (Οὐ γάρ τοί φησιν αὐτὸν ἐλεήμονά τε καὶ πιστὸν ἀρχιερέα γενέσθαι),
 5 προσνέμει δὲ μᾶλλον ὡς ἑτέρω παρ' αὐτὸν τὸ χρῆμα τῷ πεπονθότι. Καίτοι πῶς οὐκ ἔδει, μυσταγωγὸν εἶναι θέλοντα σοφόν, τῶν ἐν τῇ θεοπνεύσει Γραφῇ φωνῶν τε καὶ ἐννοιῶν ἀκριδῆ ποιεῖσθαι τὴν ἄθροισιν, ἐννοεῖν τε, ὅτι καὶ θεοπρεπὲς ἀληθῶς τὸ χρῆμά ἐστι, καὶ οὐκ ἔξω λόγου τοῦ τῇ κενώσει πρόποντός τε καὶ εὐοικότος; Καὶ τίνα
 10 τρόπον, ἐροῦμεν βραχυλογοῦντες ὡς ἐνι.

Κατεχρησιμώδησε μὲν γὰρ ὡς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τοῖς ἀρχαιοτέροις τὸν νόμον, μεσολαβοῦντος Μωσέως. Ἄλλ' οὐκ ἦν ἐν νόμῳ τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τοῖς ἐθέλουσιν ἀμωμήτως τὸ ἀγαθόν. «Τετελείωκε γὰρ οὐδέν». Ἄλλ' οὐδὲ ἄμειπτος ἦν ἡ πρώτη δια-
 15 θήκη. Κατάκριμα δὲ διακονίας ὠνόμαζεν αὐτὴν ὁ πάνσοφος Παῦλος ἀκούω δὲ λέγοντος. «Οἶδαμεν ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λέγει, ἵνα πᾶν στόμα φραγῆ καὶ ὑπόδεικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ· διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ». Κατεργάζεται γὰρ ὁ νόμος εἰς
 20 ὀργήν, καὶ τὸ γράμμα ἀποκτείνει, καὶ ὡς πού φησιν αὐτός. «Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει». Κατακρίνοντος τοίνυν τοῦ νόμου τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ τὴν ἐσχάτην ἐσθ' ὅτε ποινὴν καθορίζοντος τῶν ἡμεληκότων καὶ κατ' οὐδένα τρόπον οἰκτείραντος, πῶς οὐκ
 25 ἀναγκαία τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τοῦ φιλοικτίρομος καὶ ἐλεήμονος ἀληθῶς ἀρχιερέως ἀνάδειξις ἦν; Παύοντος μὲν τὴν ἀράν, ἀνακόπτοντος δὲ τὴν δίκην, καὶ ἀπαλλάττοντος τοὺς ἡμαρτηκότας, ἀμνησικακῶ χάριτι καὶ τοῖς ἐξ ἡμερότητος νεύμασιν; «Ἐγώ», γάρ, φησὶν, «εἰμὶ ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου, καὶ οὐ μὴ μνη-

24. Ρωμ. 8, 3.

27. Ρωμ. 3, 19-20.

25. Ἐβρ. 7, 19.

28. Ρωμ. 4, 15.

26. Β' Κορ. 3, 7.

29. Β' Κορ. 3, 6.

λοιπὸν ὑπάρχουν μαζί, καὶ εἶναι ἓνας Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Ἐμμανουήλ. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ μοχθηρὸς, ἐγκαταλείποντας τὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας ὡς μὴ πρέποντα, ἀπορρίπτει τὰ ἀνθρώπινα τοῦ Θεοῦ Λόγου, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι μὲ κανένα τρόπον δὲν ὠφέλησε τὰ δικὰ μας (γιατὶ λέγει ὅτι αὐτὸς δὲν ὑπῆρξε σπλαχνικὸς καὶ πιστὸς ἀρχιερέας), καὶ ἀπονέμει μᾶλλον σὲ ἄλλον, δίπλα σ' αὐτόν, τὸ πάθος ποὺ ὑπέστη. Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν ἔπρεπε, ἂν ἤθελε νὰ εἶναι δάσκαλος σοφός, νὰ κάνει ἀκριβῆ συγκέντρωση τῶν ἐννοιῶν τῶν λόγων τῆς θεόπνευστης Γραφῆς, καὶ νὰ ἐννοεῖ ὅτι καὶ θεοπρεπὲς εἶναι τὸ γεγονός, καὶ οὔτε ἔξω ἀπὸ τὸν λόγο ποὺ ταιριάζει καὶ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ταπείνωση; Καὶ μὲ ποιὸν τρόπο, θὰ τὸ ποῦμε μιλώντας ὅσο εἶναι δυνατὸν μὲ συντομία.

Ἔδωσε βέβαια ὁ Θεὸς τῶν ὅλων στοὺς παλαιότερους τὸν νόμο μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Μωυσῆ, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε στὸ νόμο ἡ δυνατότητα τὸ νὰ μποροῦν ὅσοι θέλουν νὰ κάνουν ἄμεμπτα τὸ καλό²⁴. «Γιατὶ ὁ νόμος δὲν πρόσφερε σὲ τίποτε τὴν τελειότητα»²⁵. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἄμεμπτη ἦταν ἡ πρώτη διαθήκη, τὴν ὁποία ὁ πάνσοφος Παῦλος ὀνόμαζε διακονία κατάκρισης²⁶. Τὸν ἀκοῦω μάλιστα νὰ λέγει· «Γνωρίζουμε ὅτι ὅσα λέγει ὁ νόμος, τὰ λέγει γι' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν κάτω ἀπὸ τὸν νόμο, γιὰ νὰ φραγεῖ κάθε στόμα, καὶ νὰ γίνῃ ὑπόδικος ὅλος ὁ κόσμος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ μὲ τὰ ἔργα τοῦ νόμου δὲν θὰ δικαιωθεῖ κανένας ἐνώπιον αὐτοῦ»²⁷. Γιατὶ ὁ νόμος προξενεῖ ὀργή²⁸, καὶ τὸ γράμμα ὀδηγεῖ στὸ θάνατο²⁹. Καὶ ὅπως λέγει κάποιος ὁ ἴδιος· «Ἀθετώντας κάποιος τὸν νόμο τοῦ Μωυσέως, χωρὶς εὐσπλαχνία, μὲ τὴν παρουσία δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πεθαίνει»³⁰. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ νόμος καταδικάζει αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν, καὶ ἐπιβάλλοντας πολλές φορές τὴν ἔσχατη τῶν ποινῶν σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν παραμέλησαν, καὶ σὲ καμμιά περίπτωση δὲν δείχνει εὐσπλαχνία, πῶς δὲν ἦταν ἀναγκαῖα στοὺς κατοίκους τῆς γῆς ἡ παρουσία τοῦ γεμάτου εὐσπλαχνία καὶ ἐλεήμονα πραγματικὰ ἀρχιερέα, ὁ ὁποῖος παῦει τὴν κατάρα, ἀνακόπτει τὴ δίκη, καὶ ἀπαλλάσσει αὐτοὺς ποὺ ἁμάρτησαν μὲ χωρὶς μνησικακία χάρη, καὶ μὲ τὰ γεμᾶτα ἡμερότητα νεύματά του; Γιατὶ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος ποὺ ἔξαφανίζει τὶς ἀνομίες σου, καὶ

30. Ἐβρ. 10, 28.

31. Ἦσ. 43, 25.

σθήσομαι. Δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν πίστει καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου»,
κατὰ τὸ γεγραμμένον.

Εἰς τίνα δὴ οὖν πιστεύοντες δικαιούμεθα; οὐκ εἰς τὸν παθόν-
τα δι' ἡμᾶς τὸν κατὰ σάρκα θάνατον; οὐκ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν
5 Χριστόν; οὐ τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλοντες καὶ ὁμολο-
γοῦντες τὴν ἀνάστασιν λελυτρώμεθα; Εἰ μὲν οὖν εἰς ἄνθρωπον
τῶν καθ' ἡμᾶς ἓνα πεπιστεύκαμεν, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον εἰς Θεόν,
ἀνθρωπολατρεία τὸ χρῆμα, καὶ ἕτερον οὐδὲν ὁμολογουμένως. Εἰ
δὲ Θεὸν εἶναι τὸ πεπονθότα σαρκὶ πιστεύομεν, ὅς καὶ γέγονεν
10 ἡμῶν ἀρχιερεὺς, πεπλανήμεθα μὲν κατ' οὐδένα τρόπον ἄνθρω-
πον δὲ γεγονότα τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἐπιγινώσκομεν· πράττεται
δὲ οὕτω πρὸς ἡμῶν ἡ πίστις εἰς Θεόν, τὸν ἔξω τιθέντα δίκης καὶ
ἀμαρτιῶν ἀπαλλάττοντα τοὺς ἐναλόντας αὐταῖς. «Ἔχει γὰρ ἐξου-
σίαν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας», ὡς
15 πού καὶ αὐτὸς φησιν· ἀντιπαραθέντες τοίνυν τῇ διὰ Χριστοῦ σω-
τηρίᾳ καὶ χάριτι, τῆς νομικῆς ἀποτομίας, ἵν' οὕτως εἴπω, τὸ ἀπη-
νές, ἐλεήμονά φαμεν ἀρχιερέα γενέσθαι Χριστόν. Ἦν μὲν γὰρ
καὶ ἔστι Θεὸς ἀγαθὸς τῇ φύσει, φιλοικτίρμων τε καὶ ἐλεήμων αἰεὶ,
καὶ οὐκ ἐν χρόνῳ τοῦτο γέγονεν, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ἐδείχθη τοιοῦτος.
20 Κατωνόμασται δὲ πιστός, ὡς μένων ὃ ἔστιν αἰεὶ, κατὰ γε τὸ εἰρη-
μένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς «Πιστός δὲ ὁ Θεός, ὅς οὐκ ἐάσει
ἡμᾶς πειραθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα».

Οὐκοῦν ἐλεήμων ἄρα καὶ πιστός Ἀρχιερεὺς εἰς ἡμᾶς γέγο-
νεν ὁ Ἐμμανουήλ, ὡς γὰρ ὁ Παῦλός φησιν, «Οἱ μὲν πλείονές
25 εἰσιν ἀρχιερεῖς γεγονότες, διὰ τό, θανάτῳ κωλύεσθαι παραμέ-
νειν, ὃ δέ, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει
τὴν ἱερωσύνην· ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς
προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχά-
νειν ὑπὲρ αὐτῶν». Ὅτι δὲ μεμένηκε Θεὸς ὁ ἐκ Πατρὸς Λόγος,
30 καίτοι γεγονώς ἱερεὺς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, διὰ τὸ πρέπον τῇ

δὲν θὰ τις θυμηθῶ»³¹. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ἔχουμε δικαιωθεῖ μὲ τὴν πίστη, καὶ ὄχι μὲ τὰ ἔργα τοῦ νόμου»³².

Σὲ ποιὸν λοιπὸν πιστεύοντας δικαιωνόμαστε; Ὅχι σ' ἐκεῖνον πού ἔπαθε γιὰ μᾶς τὸν σαρκικὸ θάνατο; Ὅχι σὲ ἓνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό; Δὲν λυτρωνόμαστε ὅταν κηρύττουμε τὸν θάνατό του καὶ ὁμολογοῦμε τὴν ἀνάστασι; Ἐὰν λοιπὸν εἶχαμε πιστέψει σὲ ἓναν ἄνθρωπο σὰν ἐμᾶς, καὶ ὄχι στὸν Θεό, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν ἀνθρωπολατρεία ὁμολογουμένως καὶ τίποτε ἄλλο. Ἐὰν ὅμως πιστεύουμε, ὅτι αὐτὸς πού ἔπαθε κατὰ σὰρκα εἶναι Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινε καὶ ἀρχιερέας μας, δὲν ἔχουμε πλανηθεῖ μὲ κανένα τρόπον· γιατί ἀναγνωρίζουμε ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ πραγματοποιεῖται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἢ πίστη μας στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴ δίκη καὶ ἐλευθερώνει ἀπὸ τις ἁμαρτίες αὐτοῦς πού κυριεύθηκαν ἀπὸ αὐτές. «Γιατὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐξουσία νὰ συγχωρεῖ τις ἁμαρτίες πάνω στὴ γῆ»³³, ὅπως λέγει κάπου ὁ ἴδιος. Ἀντιπαραθέτοντας λοιπὸν τὴν μέσω τοῦ Χριστοῦ σωτηρία καὶ χάρη στὴν σκληρότητα τῆς νομικῆς ἀυστηρότητας, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, λέμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινε σπλαχνικὸς ἀρχιερέας. Ἦταν βέβαια καὶ εἶναι Θεός ἀγαθὸς ἀπὸ τὴ φύση του, φιλεύσπλαγχνος καὶ πάντοτε ἐλεήμων, καὶ δὲν ἔγινε αὐτὸ κατὰ τὸν χρόνο αὐτόν, ἀλλὰ σὲ μᾶς δείχθηκε τέτοιος. Καὶ ὀνομάσθηκε πιστός, ἐπειδὴ μένει πάντοτε αὐτὸ πού εἶναι, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα του. «Εἶναι πιστός (ἀξιόπιστος) ὁ Πατέρας, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ μᾶς ἀφήσει νὰ δοκιμαστοῦμε περισσότερο ἀπὸ ὅσο μποροῦμε»³⁴.

Ἄρα λοιπὸν ὁ Ἐμμανουήλ ἔγινε σὲ μᾶς σπλαχνικὸς καὶ πιστός ἀρχιερέας· γιατί, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, «Οἱ ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι ἦταν πολλοί, ἐπειδὴ λόγῳ τοῦ θανάτου ἐμποδίζονταν νὰ παραμείνουν ἀρχιερεῖς, ἐνῶ αὐτός, ἐπειδὴ μένει αἰώνια, ἔχει ἀμεταβίβαστη τὴν ἱερωσύνη. Γι' αὐτὸ καὶ μπορεῖ νὰ σώζει τελείως ἐκείνους πού μέσω αὐτοῦ προσέρχονται στὸν Θεό, ζώντας πάντοτε γιὰ νὰ μεσιτεύει ὑπὲρ αὐτῶν»³⁵. Ὅτι ὅμως ἔμεινε Θεός ὁ Λόγος πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἂν καὶ ἔγινε ἱερέας, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέτρο ταίριαζε στὴν ἔνσαρκη οἰκονομία,

34. Α' Κορ. 10, 13.

35. Ἑβρ. 7, 23-25.

μετὰ σαρκὸς οἰκονομία σχῆμά τε καὶ μέτρον, ἀποχρῶν ἡμῖν εἰς πληροφορίαν ὁ τοῦ μακαρίου Παύλου γεγένηται Λόγος. Ἐφη γὰρ πάλιν· «Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν 5 τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος».

Ἄθρει δὴ οὖν, ἄθρει τὸν ἐκ Θεοῦ φύντα Λόγον διαπρέποντα μὲν ὡς Θεὸν ταῖς ὑπερτάταις εὐκλείαις καὶ ἐν τοῖς τῆς θεότητος θώκοις, ἱερουροῦντα δὲ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον, καὶ οὐκ 10 ἐπίγειον τινὰ θυσίαν προσκομίζοντα τῷ Πατρί, θείαν δὲ μᾶλλον καὶ νοητήν, καὶ σκηνήν ὥσπερ ἁγίαν ἔχοντα τὸν οὐρανόν. Οὐ γὰρ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν ὁ ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου, καθὰ γέγραπται. Πιστὸς οὖν ἄρα καὶ κατὰ τοῦτο, καὶ τοῖς προσιούσιν ἐχέγγυος, εἰς γε τὸ 15 δύνασθαι καὶ μάλα ῥαδίως διασώζειν αὐτούς· αἵματι γὰρ τῷ ἰδίῳ καὶ μιᾷ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. Τουτὶ γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸν ἱερόν ἡμῖν λέγοντα Παῦλον· «Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι». Τί τοίνυν ἡμῖν τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀφειδήσας ἐν- 20 νοιῶν καὶ τῶν εἰς ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν ἀποφοιτήσας λόγων, ὁ Παθῶν, φησίν, ἀρχιερεὺς ἐλεήμων, παθητὸς δὲ ὁ ναός, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ πεπονθότος Θεός; Ὅτι μὲν οὖν σαρκὶ πέπονθεν ἔκων δι' ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐν ἰδίῳ καιρῷ δειχθήσεται, ὅτι δὲ μερίζει τὸν ἀμέριστον, καὶ δύο πρεσβεύει Χριστοὺς τῇ τῶν 25 ἰδίων ἐννοιῶν δυνάμει, κἂν εἰ φαίνοιτό που Χριστὸν ἓνα λέγων, οὐδὲν ἦττον ἐλεγχθήσεται καὶ διὰ τῶν εὐθύς ἐπενηνεγμένων· ἔφη γὰρ πάλιν

[«Σπέρμα Ἀβραάμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον», κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων, «Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι». 30 Ὅμοιος τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ

36. Ἐβρ. 8, 1-2.

37. Ἐβρ. 7, 16.

38. Ἐβρ. 2, 18.

εἶναι ἀρκετὸς γιὰ τὴν πληροφόρησίν μας ὁ λόγος ποὺ γίνεται ἀπὸ τὸν μακάριο Παῦλο. Γιατὶ εἶπε πάλι· «Ἡ ἐπικεφαλίδα (τὸ συμπέρασμα) τῶν ὄσων ἔχουμε πεῖ εἶναι τοῦτο· ὅτι ἔχουμε ἓνα τέτοιον ἀρχιερέα, ὁ ὁποῖος κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης στοὺς οὐρανοὺς, ὅπου ὑπηρετεῖ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τὴν σκηνὴ τὴν ἀληθινὴν, τὴν ὁποία ἔστησε ὁ Κύριος καὶ ὄχι ἄνθρωπος»³⁶.

Πρόσεχε λοιπὸν, πρόσεχε τὸν Λόγο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, ὅτι διαπρέπει ὡς Θεὸς στὶς ἀνώτατες δόξες καὶ στοὺς θρόνους τῆς θεότητος, καὶ ὅτι ἱερουργεῖ ὁ ἴδιος ὡς ἄνθρωπος καὶ προσφέρει στὸν Θεό ὄχι κἀποια ἀνθρώπινη θυσία, ἀλλὰ μᾶλλον θεϊκὴ καὶ πνευματικὴ, καὶ ἔχει ὡς σκηνὴ τὸν οὐρανό. Γιατὶ δὲν ἔγινε ὁ ἀρχιερέας σύμφωνα μὲ νόμο ἐντολῆς σαρκικῆς, ἀλλὰ μὲ δύναμη ἀκατάλυτης ζωῆς, ὅπως ἔχει γραφεῖ³⁷. Εἶναι λοιπὸν πιστὸς καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ καὶ φερέγγυος, γιὰ τὸ ὅτι μπορεῖ, καὶ πολὺ εὐκόλα μάλιστα, νὰ τοὺς σώζει. Γιατὶ μὲ τὸ δικό του αἷμα καὶ μὲ μὴ προσφορὰ ἀνέδειξε τέλειους γιὰ πάντα αὐτοὺς ποὺ ἀγιάζονται. Γιατὶ αὐτὸ ἀκριβῶς νομίζω δηλώνει ὁ ἱερός μας Παῦλος ὅταν λέγει· «Γιατί, ἐπειδὴ ὑπέφερε ὁ ἴδιος μὲ ὅσα παθήματα ὑπέμεινε αὐτός, εἶναι ἰκανὸς νὰ βοηθήσει αὐτοὺς ποὺ δοκιμάζονται»³⁸. Γιατὶ λοιπὸν, παραμερίζοντας τὶς διδασκαλίαι γιὰ τὴν εὐσέβεια καὶ ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ὀρθότητα καὶ τὴν ἀλήθεια, λέγει, «Ὅτι ὁ ἀρχιερέας ποὺ ἔπαθε εἶναι σπλαχνικός, καὶ παθητὸς εἶναι ὁ ναός, ὄχι ὁ Θεὸς ὁ ζωοποιὸς αὐτοῦ ποὺ ἔπαθε; Ὅτι βέβαια ἔχει πάθει μὲ τὴ σάρκα θέλοντας γιὰ χάρη μας ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀποδειχθεῖ στὸν καιρὸ του, ὅτι ὅμως διαιρεῖ τὸν ἀδαιρέτο καὶ πιστεύει δύο Χριστοὺς μὲ τὴ σημασία τῶν δικῶν τους ἐννοιῶν, καὶ ἂν ἀκόμα φαίνεται ὅτι μιᾶ γιὰ ἓνα Χριστό, δὲν θὰ ἐλεχθεῖ λιγώτερο καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ παραθέτονται ἀμέσως. Γιατὶ εἶπε πάλι·

[«Σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ὁ χθὲς καὶ σήμερα»^{38α}, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, ὄχι αὐτὸς ποὺ λέγει, «Πρὶν ἔλθει στὴν ὑπαρξὴ ὁ Ἀβραάμ, ἐγὼ ὑπάρχω»³⁹. Ὁμοίως μὲ τοὺς ἀδελφούς σε ὅλα⁴⁰ εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀνέλαβε τὴν ἀδελφότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σάρκας, ὄχι αὐτὸς ποὺ λέγει, «Ἐκεῖνος ποὺ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέ-

38α. Ἐβρ. 13, 8.

39. Ἰω. 8, 58.

40. Ἐβρ. 2, 17.

σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων, «Ὁ ἐώρακὼς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα». Ἀπεστάλη δὲ ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος, καὶ κέχρισται κηρύττων αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν. «Πνεῦμα γὰρ Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με»].

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Διορίζει οὖν εἰς δύο δὴ πάλιν, καὶ μάλα σαφῶς εἶτα πῶς οὐκ ἐλήλεγξαι ψυχικὸς καὶ πνεῦμα μὴ ἔχων, καθά φησι τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής; Ἀλλ' ἢ τε τῆς ἀληθείας δύναμις τοῖς σοῖς, ὧ οὔτος, ἀντιτάσσεται λόγοις. Διῖσχυριζόμεθα γὰρ αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
 10 Λόγον ἐπιλαβέσθαι σπέρματος Ἀβραάμ, καὶ ἴδιον ποιήσασθαι σῶμα ψυχὴν ἔχων τὴν λογικὴν, τὸ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ληφθὲν σῶμα. Καὶ δὴ καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ, ἓνα τε καὶ τὸν αὐτὸν εἶναί φαμεν τὸν χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ὄντα τε πρὸς Ἀβραάμ θεϊκῶς, γεγονότα δὲ καὶ μετὰ τοῦτο ἄνθρωπον καὶ γέννησιν
 15 ὑπομεῖναι τὴν ἐκ γυναικός. Οὐκοῦν οὐ ψευδοεπήσει λέγων «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι». Ἀλλ' οὐ συνήσιν ὅλως, ὃ τί ποτέ ἐστι τὸ χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἵνα γὰρ αἰῖδιον ὄντα, καὶ ὡσαύτως ἔχοντα κατὰ φύσιν, καὶ τροπῆς ἀμείνω καὶ μεταβολῆς τὸν τοῦ Θεοῦ καταδείξῃ Λόγον,
 20 κἂν εἰ γέγονεν ἄνθρωπος, εἰς καιροὺς μὲν διέστησε τρεῖς τὸν ἅπαντα χρόνον, τίθησι δὲ τὸ μὲν χθὲς ἐπὶ τοῦ παρωχηκότος, ἐπὶ δὲ γε τοῦ ἐνεστηκότος τὸ σήμερον, καὶ ἐπὶ μέλλοντος τὸ εἰς αἰῶνας. Ὁ δὲ ἄγροικος οὕτοσι τὸ χθὲς καὶ σήμερον ὡς ἐπ' ἀνθρώπου λέγεται παρ' αὐτοῦ κοινοῦ παραλόγως [λείπει τι], οὐκ ἐννοῶν, ὅτι πρε-
 25 σβύτερόν τε καὶ προϋπάρχοντα τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως ἀποφανεῖ πάντη τε καὶ πάντως, εἶπερ ἦν ὅλως καὶ κατὰ τὴν χθὲς, ὅπερ ἐστὶ τοῦ παρωχηκότος καιροῦ σημαντικόν.

Ὅτι μὲν οὐχ ἕτερος ὁ χθὲς καὶ σήμερον Ἰησοῦς Χριστός, ἕτερος δὲ ὁ λέγων, «Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι», ἀλλ' εἰς τε
 30 καὶ ὁ αὐτὸς καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς γεγονότος τοῦ Λόγου, καὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει τετηρηκότος, καὶ ὅτε γέγονε σὰρξ

ρα»⁴¹. Στάλθηκε ὁμως αὐτὸς πού εἶναι ὁμοούσιος μὲ μᾶς, καὶ χρίσθη-
κε κηρύττοντας ἐλευθερία στοὺς αἰχμαλώτους, καὶ ἀνάβλεψη στοὺς
τυφλοὺς. Γιατὶ λέγει· «Πνεῦμα τοῦ Κυρίου ὑπάρχει ἐπάνω μου, τό
ὁποῖο μὲ ἔχρισε»⁴²].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Διαιρεῖ λοιπὸν καὶ πάλι σὲ δύο, καὶ πολὺ καθαρά. Ἔπειτα πῶς
δὲν θὰ κατηγορηθεῖς ὅτι εἶσαι ψυχικὸς καὶ δὲν ἔχεις πνεῦμα, ὅπως
λέγει ὁ μαθητὴς τοῦ Σωτήρα; Ὅμως ἡ δύναμη τῆς ἀλήθειας, ὡ
τέτοιε, θ' ἀντιταχθεῖ σὰ λόγια σου. Γιατὶ ἰσχυριζόμαστε, ὅτι αὐτὸς ὁ
Λόγος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα συνελήφθη ἀπὸ σπέρμα τοῦ
Ἀβραάμ, καὶ ἀπέκτησε δικό του σῶμα πού εἶχε ψυχὴ λογικὴ, τὸ
σῶμα πού ἐλήφθη ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ μάλιστα μὲ ἔνωση
ἀληθινή, καὶ λέμε ὅτι εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἴδιος χθὲς καὶ σήμερα καὶ
στοὺς αἰῶνες, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε ὡς Θεὸς πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, καὶ
ἔγινε καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἄνθρωπος, καὶ ὑπέστη γέννηση ἀπὸ γυναι-
κα. Λοιπὸν δὲν θὰ πεῖ ψέματα λέγοντας, «Ἀληθινὰ σᾶς λέγω, ὅτι
ἐγὼ ὑπάρχω προτοῦ γεννηθεῖ ὁ Ἀβραάμ». Ἀλλὰ δὲν καταλαβαίνει
γενικά, τί ἀκριδῶς σημαίνει τὸ χθὲς καὶ σήμερα καὶ στοὺς αἰῶνες.
Γιὰ νὰ δείξει λοιπὸν ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιος καὶ ἴδιος
κατὰ φύση καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τροπὴ καὶ μεταβολή, ἔστω καὶ ἂν
ἔγινε ἄνθρωπος, διήρесе ὅλον τὸν χρόνον σὲ τρεῖς καιροὺς, καὶ βάζει
τὸ χθὲς στὸ παρελθόν, τὸ σήμερα στὸ παρόν, καὶ στὸ μέλλον τὸ στοὺς
αἰῶνες. Αὐτὸς ὁμως ὁ ἀγροῖκος, μὴ ἐννοώντας ὅτι τὸ χθὲς καὶ τὸ
σήμερα λέγεται ἀπὸ αὐτὸν ὡς πρὸς ἄνθρωπο κοινὸ παράλογα [λεί-
πει κάτι], μὴ καταλαβαίνοντας ὅτι θὰ τὸν ἀποδείξει πρεσβύτερο καὶ
προϋπάρχοντα ἀπὸ τὴ δική του γέννηση ὅπως δὴποτε, ἐφόσον
ὑπῆρχε γενικά καὶ κατὰ τὴ χθεσινὴ ἡμέρα, τὸ ὁποῖο σημαίνει τὸν
καιρὸ πού πέρασε.

Ἔτσι ὁμως δὲν εἶναι ἄλλος ὁ χθεσινὸς καὶ ὁ σημερινὸς Ἰησοῦς
Χριστός, καὶ ἄλλος αὐτὸς πού λέγει, «Ἐγὼ ὑπάρχω προτοῦ γεννηθεῖ
ὁ Ἀβραάμ», ἀλλ' εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Λόγος πού μὲ ἔνωση ἀλη-
θινή ἔγινε σὰν ἐμᾶς, διατηρώντας τὴ δική του φύση, καὶ ὅταν ἔγινε

41. Ἰω. 14, 9.

42. Λουκᾶ 14, 18.

τὸ ἀναρχὸν ἐν χρόνῳ, καταθρήσαι τις ἄν, καὶ ἀταλαιπώρως κομι-
 δῆ διὰ γε τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὃ φησι μὲν γὰρ ὁ μακάριος
 εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χρι-
 στοῦ· Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε λέγων· «Ὁ
 5 ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου
 ἦν»· καὶ πάλιν· «Τῇ ἐπαύριον βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς
 αὐτὸν καὶ λέγει· Ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν
 τοῦ κόσμου· οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, Ὁπίσω μου ἔρχεται
 ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν». Ὁρᾷς οὖν
 10 ἄρα, καὶ μάλα σαφῶς, τὸν θεσπέσιον Βαπτιστὴν ἄνδρα λέγοντα
 τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὀπίσω μὲν ἐρχόμενον, ὡς ὀψιγενῆ τε καὶ μετ'
 αὐτόν, προὔπαρχοντά γε μὴν αὐτοῦ καὶ προὔφεστηκότα· δηλοῖ
 γὰρ οἶμαι τουτὶ τό, «Ὅτι πρῶτός μου ἦν, καὶ ἔμπροσθέν μου
 γέγονεν». Εἶτα πῶς, εἴπερ ἐστὶν ἀνὴρ, προὔφεστηκῶς νοεῖται καὶ
 15 προὔπαρχων λέγεται τοῦ προειληφότος κατὰ τὸν χρόνον καὶ
 πρεσβυτέραν ἔχοντος τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ; Εἰ μὲν
 γὰρ ἐπὶ τινος τῶν καθ' ἡμᾶς τουτὶ λέγοιτο τυχόν, ἀπορήσειεν ἄν,
 οἶμαι, καὶ ἀπαστισοῦν εἰς ἀπολογία, ἐπὶ δέ γε τοῦ πάντων ἡμῶν
 Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ ἐμποδῶν οὐδέν· οἰκειοῦται μὲν γὰρ ὁ ἐκ
 20 Θεοῦ τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν γέννησιν· πλὴν οὐκ ἠγνόηκεν ὅτι τῶν
 αἰώνων ἐστὶ ποιητής, καὶ προὔφέστηκεν ὡς Θεὸς καὶ τῷ ἰδίῳ
 Πατρὶ συναἰδῖος. Οὐ γὰρ τοί φαμεν, ὅτι τῇ γεννήσει τοῦ ἰδίου
 σώματος σύγχρονον ἔχει τὴν ὑπαρξιν, ἀλλ' ἦν, ὡς ἔφην, ἐκ τῆς
 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἀπορρήτως γεγεννημένος.
 25 Οὐκοῦν ἔχων τὸ εἶναι πρὸ Ἀβραάμ ὡς Θεός, κἂν εἰ γέγονεν
 ἄνθρωπος, οὐκ ἂν διαψεύσαιτο λέγων, ὡς εἰς ἀληθῶς καὶ Υἱὸς
 καὶ Κύριος· «Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι». Καὶ μὴ τοι θαν-
 μάσης εἰ τῇ ἰδίᾳ τετίμηκε [ἴσ. νενέμηκε] φύσει τὸ εἶναι πρὸ
 Ἀβραάμ, διαλογίζου δὲ μᾶλλον, ὅτι, καίτοι τὸ σῶμα λαβὼν ἐκ
 30 τῆς ἁγίας Παρθένου, ἔφη πρὸς τὸν Νικόδημον· «Εἰ τὰ ἐπίγεια

σάρκα, τὸ χωρὶς ἀρχὴ στὸν χρόνον μπορεῖ νὰ τὸ παρατηρήσει κανεὶς, καὶ χωρὶς πολὺν κόπον στὴ θεόπνευστη Γραφή, πού τὸ λέγει βέβαια ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης γιὰ τὸν Σωτῆρα ὅλων μας Χριστό, ἀλλὰ τὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἰωάννης γι' αὐτὸν φωνάζοντας καὶ λέγοντας: «Αὐτὸς πού ἔρχεται πίσω ἀπὸ μένα, ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ μένα, γιατί ἦταν προγενέστερός μου»⁴³. Καὶ πάλι: «Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα βλέπει τὸν Ἰησοῦ νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει: Νὰ ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς πού σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου. Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐγὼ εἶπα: Πίσω μου ἔρχεται ἄνδρας, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ μένα, γιατί ἦταν προγενέστερός μου»⁴⁴. Ἐπειὴ λοιπὸν βλέπεις καὶ πολὺ καθαρὰ τὸν θεόπνευστο Βαπτιστὴ νὰ ὀνομάζει τὸν Ἰησοῦ ἄνδρα, πού ἔρχεται βέβαια πίσω ἀπὸ αὐτόν, γιατί γεννήθηκε ἀργότερα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ αὐτόν καὶ ἦταν προγενέστερός του. Γιατί αὐτὸ νομίζω φανερώνει ὁ λόγος, «Γιατί ἦταν προγενέστερός μου, καὶ ἦρθε πρὶν ἀπὸ μένα στὴν ὑπαρξή». Ἐπειτα πῶς, ἐὰν βέβαια εἶναι ἄνδρας, θεωρεῖται ὅτι προϋπῆρχε, καὶ λέγεται ὅτι ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ αὐτόν πού τὸν προσπέρασε ὡς πρὸς τὸν χρόνον, καὶ ἔχει τὴν κατὰ σάρκα γέννησή του προγενέστερη; Γιατί, ἂν αὐτὸ λεγόταν ἐνδεχομένως γιὰ κάποιον ἀπὸ μᾶς, νομίζω πῶς θὰ ἀποροῦσε ὁ καθένας καὶ θὰ ζητοῦσε ἐξήγηση, γιὰ τὸν Σωτῆρα μας ὅμως Χριστό δὲν ὑπῆρξε κανένα ἐμπόδιο. Γιατί αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ κάνει βέβαια δική του τὴ γέννηση τῆς σάρκας του, ὅμως δὲν ἀγνόησε ὅτι εἶναι δημιουργὸς τῶν αἰώνων καὶ προϋπῆρχε ὡς Θεὸς αἰώνιος μαζί με τὸν Πατέρα του. Δὲν λέμε δηλαδή ὅτι ἡ ὑπαρξὴ του εἶναι σύγχρονη μετὰ τὴ γέννηση τοῦ σώματός του, ἀλλὰ ἦταν, ὅπως εἶπα, γεννημένος μετὰ τρόπο ἀπόρητον ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα του.

Λοιπὸν ἔχοντας τὴν ὑπαρξὴ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ ὡς Θεός, καὶ ἂν ἀκόμα ἔγινε ἄνθρωπος, δὲν θὰ διαψευδόταν λέγοντας ὡς ἓνας πραγματικά, καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος: «Ἐγὼ ὑπάρχω προτοῦ νὰ γεννηθεῖ ὁ Ἀβραάμ». Καὶ μὴν ἀπορήσεις βέβαια, ἂν ἀπέδωσε στὴ δική του φύση τὴν ὑπαρξὴ του πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἀλλὰ νὰ σκέφτεσαι μᾶλλον, ὅτι, ἂν καὶ ἔλαβε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν Παρθένου, εἶπε στὸν

44. Ἰω. 1, 29-30.

εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἶπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»· καίτοι κεχηρημάτι-
 5 κε καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα. Ψευ-
 5 δοεπήσει δὴ οὖν, καταβεβηκέναι λέγων ἐξ οὐρανοῦ τὸν Υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου, τουτέστιν ἑαυτόν; Μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς ἡ
 ἀλήθεια. Πῶς οὖν ἄνωθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νοοῖτ' ἂν εἰκό-
 τως; Ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος καὶ ἐκ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας
 καταβεβηκέναι λέγεται καὶ δούλου μορφήν ἀναλαβεῖν. Εἶτα δια-
 10 λέγεται πρὸς ἡμᾶς, οὐχ ὡς γυμνὸς ἔτι Λόγος, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος
 καθ' ἡμᾶς καὶ ὡς εἰς ἤδη νοούμενος μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ
 σαρκὸς ὥσπερ δὲ διὰ τὸ τῇ κενώσει πρέπον οἰκειοῦται πάντα τὰ
 τοῦ ἰδίου σώματος, καίτοι τὴν φύσιν ἀσώματος ὢν, οὕτω καὶ
 ἄνωθεν ὢν αὐτὸς καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τὸ ἄνωθεν ἤκειν ἀπονέμει πά-
 15 λιν ἑαυτῷ καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ εἰ γεγέννηται κατὰ
 σάρκα μεθ' ἡμῶν ἐκ γυναικὸς. Γέγονε τοίνυν ἴδια μὲν τοῦ Λόγου
 τὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἴδια δὲ πάλιν τῆς ἀνθρωπότητος τὰ αὐτοῦ
 τοῦ Λόγου. Εἰς γὰρ οὕτω νοεῖται Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος
 Ἐπειδὴ δὲ προστέθεικεν ὁ καινοτόμος οὕτως, ὅτι «Ὁμοῖος τοῖς
 20 ἀδελφοῖς κατὰ πάντα», ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀνα-
 λαβῶν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων, «Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ, ἑώρακε τὸν
 Πατέρα»· φέρε δὴ πάλιν ὃ τί ποτέ ἐστιν ὃ φησιν ἐν τούτοις ὡς ἐνι
 περιαθρήσωμεν.

Ὅτι μὲν γὰρ εἰκῶν ἐστὶ καὶ χαρακτήρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
 25 ὁ Υἱὸς διωμολόγηκε καὶ αὐτός. Τίς δ' ἂν εἶη λοιπὸν ὁ ψυχῆς
 ἀνθρωπίνης καὶ σώματος ἀναλαβῶν ἀδελφότητα, δῆλον δὲ ὅτι
 τὴν πρὸς ἡμᾶς διδασκέτω παρελθών. Οὐ γὰρ που φαίη τις ἂν
 ὡς ὁ καθ' ἡμᾶς φαινόμενος ἄνθρωπος, οἷον, Βαρνάβας τυχὸν ἢ
 Παῦλος, ἤγονιν ἕτερός τις τῶν τελούντων ἐν ἀνθρώποις, ψυχῆς

45. Ἰω. 3, 12-13.

46. Ἐβρ. 2, 17.

Νικόδημο· «Ἐὰν σᾶς εἶπα τὰ ἐπίγεια, καὶ δὲν πιστεύετε, πῶς θὰ πιστέψετε ἂν σᾶς πῶς τὰ ἐπουράνια; Καὶ κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρὰ μόνο αὐτὸς ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁴⁵, ἂν καὶ βέβαια διετέλεσε καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, μὲ τὸ νὰ γεννηθεῖ κατὰ σάρκα ἀπὸ γυναίκα. Θὰ φανεῖ λοιπὸν ὅτι λέγει ψέματα, λέγοντας ὅτι κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή ὁ ἑαυτοῦ του; Μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη· γιατί αὐτὸς εἶναι ἡ ἀλήθεια. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ κατὰ εὐλογο τρόπο νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανό; Μὲ τὴ σκέψη, ὅτι, ὄντας Θεὸς ὁ Λόγος καὶ προερχόμενος ἀπὸ τὴν οὐσία τὴν ἀνώτερη ἀπὸ ὅλα, λέγεται ὅτι κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἔλαβε μορφὴ δούλου. Ἐπειτα συζητᾶ μαζί μας, ὄχι ὡς γυμνὸς πιά Λόγος, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, καὶ σὰν ἕνας ποῦ θεωρεῖται μαζί μὲ τὴ σάρκα ποῦ ἐνώθηκε μὲ αὐτόν. Καὶ ὅπως γι' αὐτὸ ποῦ ἦταν πρέπον στὴν κένωση, κάμνει δικὰ του ὅλα τὰ τοῦ σώματός του, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση του ἦταν χωρὶς σῶμα, ἔτσι καὶ μολονότι προερχόταν ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἀποδίδει στὸν ἑαυτὸ του πάλι τὸ ὅτι ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, ἂν καὶ εἶχε γεννηθεῖ κατὰ σάρκα μαζί μὲ μᾶς ἀπὸ γυναίκα. Ἐγιναν δηλαδή ἴδια τοῦ Λόγου τὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του, καὶ ἴδια πάλι τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του αὐτὰ ποῦ ἦταν τοῦ Λόγου. Γιατί ἔτσι νοεῖται ἕνας Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ καινοτόμος αὐτὸς πρόσθεσε, ὅτι «εἶναι ἴδιος μὲ τοὺς ἀδελφούς του σὲ ὅλα»⁴⁶, αὐτὸς ποῦ ἔλαβε τὴν ἀδελφότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σάρκας, ὄχι αὐτὸς ποῦ λέγει, «Αὐτὸς ποῦ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁴⁷, ἐμπρὸς λοιπὸν πάλι νὰ ἐξετάσουμε τί τέλος πάντων σημαίνει αὐτὸ ποῦ λέγει μὲ αὐτὰ

Ὅτι βέβαια εἶναι εἰκόνα καὶ σφραγίδα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ὁ Υἱὸς, τὸ ἔχει ὁμολογήσει ὁ ἴδιος, ποιὸς ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὸς ποῦ ἀνέλαβε τὴν ἀδελφότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, δηλαδή τὸ σύνολο τῆς φύσεώς μας, ἃς ἔρθε καὶ ἃς μᾶς τὸ διδάξει. Γιατί δὲν θὰ μπορούσε κάποιος νὰ πεῖ, ὅτι αὐτὸς ποῦ φαίνεται ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ Βαρνάβας τυχόν, ἢ ὁ Παῦλος, ἢ κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ,

47. Ἰω. 14, 9.

ἀνθρωπίνης καὶ σώματος ἀνθρωπότητα (ἴσ. ἀδελφότητα) λαβεῖν
 λέγοιτ' ἂν, ὡς ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο ὑπάρχων, εἴθ' οὕτω λαβών
 ἔστι δὲ μᾶλλον ἔν γε τῷ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἔστιν. Οὐκοῦν οὐκ ἄν-
 θρωπός τις ὑπάρχων, ὡς ἕτερόν τι παρ' ἑαυτόν, λαβεῖν ἂν νοοῖτο
 5 τὸ εἶναι ὃ ἔστι· πρέποι δ' ἂν μᾶλλον τῷ ἐκ Θεοῦ φύντι Λόγω τὸ
 ἀσύντακτον ἔχοντι πρὸς ἡμᾶς, κατὰ γε τοὺς τῆς ἰδίας φύσεως
 λόγους, ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σώματος τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀδελφώ-
 τητα λαβεῖν. Καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμῖν ὁ τῆς ἀληθείας ἐπαγω-
 νιεῖται λόγος καὶ τῆς ἀμωμήτου πίστεως ἢ παράδοσις "Αραρεν
 10 οὖν ὅτι ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Θεὸς Λόγος ἀδελφός
 ἡμῖν κατὰ πάντα γέγονε, ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σώματος ἀδελ-
 φότητα λαβών, καὶ οὐκ ἂν διαψεύσαιτο λέγων, «Ὁ ἑώρακώς ἐμέ,
 ἑώρακε τὸν Πατέρα». Εἰ μὲν γάρ τις τῶν ἐν ἡμῖν, ἀμαθίας εἰς
 τοῦτο κατώλισθεν ἐννοιῶν, ὡς οἶσθαι καὶ αὐτὸν τὸν ἐν τοῖς οὐ-
 15 ρανοῖς Πατέρα καὶ Θεὸν κατακομίζεσθαι δεῖν, εἰς γε τὸ χοῆναι,
 φημί, τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἔχειν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν σωματικὴν,
 ὀρθῶς ἐδεδίει, μὴ ἄρα που λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, «Ὁ ἑώρακώς
 ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα», καὶ αὐτὸν ὑποτοπήσειε τὸν ἐξ οὐπέρ
 ἔστιν, ἐν εἶδει τε εἶναι τῷ καθ' ἡμᾶς καὶ ἐν τοῖς κατὰ σῶμα σχη-
 20 ματισμοῖς Ἐπειδὴ δὲ καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου γεγονώς, τὸ εἶναι
 Θεὸς διεσώσατο καὶ τὸ τῆς ἰδίας φύσεως κάλλος ἀπαραποίητον
 ἔχει, κατοκνήσαιμ' ἂν οὐδαμῶς εἰπεῖν, ὅτι καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς
 ὁμοίωσιν ἔχει, κατὰ γε τὸ εἶναι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ὃ ἐκ ψυχῆς
 καὶ σώματος, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσε-
 25 ως τοῦ γεγεννηκότος.

Εἰς οὖν ἄρα καὶ ὁ αὐτός, παραπλήσιος μὲν τοῖς ἀδελφοῖς
 κατὰ σάρκα, δευκνίων δὲ καὶ αὐτὸν ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸν Γεννήτορα,
 κατὰ γε, φημί, τὸ εἶναι Θεός, ὃ δὲ τοῦτο μὲν οὐ συνήσῃ ποθεν,
 παρασημαίνων δὲ ὡσπερ τὸν ὀρθῶς τε καὶ ἀκιδδήλως ἔχοντα
 30 τοῦ μυστηρίου λόγον, ἕτερον ἡμῖν καὶ ἕτερον εἰσκομίζει Χριστόν,
 καὶ τοῖς ἰουδαϊκοῖς ἐγκλήμασιν ἐναλούς, οὐδὲ ὀποιπέρ ἔστι καὶ
 ἴν' ἠκει κακῶν αἰσθάνεται. Ἦκουον μὲν γὰρ οἱ ἐξ αἵματος Ἰσρα-

ὅτι ἔλαβε ἀδελφότητα ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σώματος, σὰν νὰ ἦταν κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ, καὶ τὰ ἔλαβε ὕστερα, ἀλλὰ εἶναι μᾶλλον μὲ τὴν ὑπαρξή του αὐτὸ πού εἶναι. Λοιπὸν, χωρὶς νὰ εἶναι κάποιος ἄνθρωπος, σὰν κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὅτι ἔλαβε αὐτὸ πού εἶναι. Ταιριάζει μᾶλλον στὸν Λόγο πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ πού ἔχει κάτι τὸ ἀταίριαστο μὲ μᾶς, σύμφωνα βέβαια μὲ τοὺς λόγους τῆς δικῆς του φύσεως, νὰ λάβει τὴν ὅμοια πρὸς τὴ δική μας ἀδελφότητα ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σώματος. Καὶ σ' αὐτὸ βοηθὸς μας εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας καὶ ἡ παράδοση τῆς ἀμεμπτοῦς πίστεώς μας. Δέχεται λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, ἔχοντας τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἔγινε ἀδελφὸς μας σὲ ὅλα, λαμβάνοντας τὴν ὅμοια πρὸς τὴ δική μας ἀδελφότητα ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ δὲν διαψευδῶταν λέγοντας, «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα». Γιατί, ἐὰν κάποιος ἀπὸ μᾶς κατολήσθησε σὲ τέτοιο σημεῖο ἀμάθειας τῶν ἐννοιῶν, ὥστε νὰ νομίζει ὅτι πρέπει νὰ κατεβεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ οὐράνιος Πατέρας καὶ Θεός, ἐννοῶ στὴν ἀνάγκη νὰ ἔχει τὴν δική μας ὁμοιότητα, δηλαδή τὴ σωματικὴ, ὀρθῶς φοβόταν, μήπως ἄραγε, λέγοντας ὁ Χριστός, «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα», ὑποβιάσει καὶ αὐτὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχεται, ὥστε νὰ εἶναι ἴδιος μὲ μᾶς καὶ στὸν σχηματισμὸ τοῦ σώματος. Ἐπειδὴ ὅμως, ἂν καὶ ἔγινε Υἱὸς ἀνθρώπου, διατήρησε τὸ νὰ εἶναι Θεός, καὶ ἔχει τὸ κάλλος τῆς φύσεώς του ἀμετάβλητο, δὲν θὰ διστάσω καθόλου νὰ πῶ, ὅτι ἔχει καὶ τὴν δική μας ὁμοιότητα, κατὰ τὸ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος σὰν κι' ἐμᾶς, αὐτὸς πού εἶχε ψυχὴ καὶ σῶμα, ἂν καὶ ἦταν Θεὸς ἐκ φύσεως καὶ σφραγίδα τῆς ὑπόστασης ἐκείνου πού τὸν γέννησε⁴⁸.

Ἐνας λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος, ὅμοιος βέβαια μὲ τοὺς κατὰ σάρκα ἀδελφούς, δείχνοντας ὅμως καὶ τὸν Γεννήτορα στὴν φύση του, ἐννοῶ ὡς πρὸς ὅτι ἦταν Θεός. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἀντιλαμβάνεται πῶς γίνεται αὐτό, καὶ παραποιώντας κατὰ κάποιο τρόπο τὸν λόγο τοῦ μυστηρίου πού εἶναι ὀρθὸς καὶ ἀνόθευτος, μᾶς εἰσάγει ἄλλον Χριστό, καὶ κυριευμένος ἀπὸ τὰ ἰουδαϊκὰ ἐγκλήματα, δὲν ἀσθάνεται οὔτε πού ἀκριβῶς βρῖσκεται, οὔτε σὲ ποιά κακὰ ὀδηγεῖται. Γιατί

48. Ἐβρ. 1, 3.

ήλ, Θεοῦ διακεκραγός δι' ἐνός τῶν ἀγίων προφητῶν περὶ τοῦ Ἐμμανουήλ· «Καὶ σύ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθα, ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σου μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν 5 αἰῶνος». Καὶ πάλιν «Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἵρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἢ ζωὴ αὐτοῦ». Εἶτα συνιέντες οὐδαμῶς τὸ μυστήριον, οὔτε μὴν εἰδότες ὅτι, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ τῆς ὑπαρξεως τὴν ἀρχὴν ἀποπτόν τε καὶ ἀκατάληπτον ἔχων, κεχηρημάτικε Βηθλεεμίτης, ὡς ἐκ ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ Δαβίδ, ἐκεῖ γεννηθεὶς κατὰ 10 σάρκα, πρὸς ἀλλήλους ἔφασκον· «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; Ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν». Ἦκουον γάρ, ὡς ἔφην, τοῦ προφήτου 15 λέγοντος ἐναργῶς «Τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;», καὶ ὅτι τὰς ἐξόδους, ἤτοι τὴν ὑπαρξιν πρὸ παντός αἰῶνος ἔχει.

Ἄθρει δὴ μοι πάλιν τῆς Ἰουδαίων ἐμβροντησίας τὸ μέγεθος φάσκοντες γάρ, «Ὁ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν», πάλιν πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· «Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς 20 ὁ προφήτης ἄλλοι δὲ ἔλεγον, φησὶν, ὅτι Αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός· οἱ δὲ ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ Γραφή εἶπεν ὅτι ἐκ σπέρματος Δαβίδ καὶ ἀπὸ Βηθλεέμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβίδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται;». Ὁρᾷς οὖν ὅπως καὶ καταμεθύουσι, καὶ τὸ ἀναρχον θεϊκῶς καὶ τὴν ἐν χρόνῳ γέννησιν 25 σαρκικὴν ὁμολογοῦντες αὐτοῦ; Ἀλλ' οὐκ ἂν εἰς οὕτως ἐκτόπους ἀπεκομίζοντο δυσβουλίας, εἴπερ ἠδεδσαν ἀληθῶς, ὅτι, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἐκ ῥίζης τῆς Ἰεσσαὶ καὶ Δαβίδ καὶ τῆς ἀγίας Παρθένου προῆλθεν ἄνθρωπος, ὠνόμασται δὲ καὶ Βηθλεεμίτης, ὁ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὅλων Δεσπότης· «Συνεπτώχευσε γὰρ ἡμῖν

49. Μιχ. 5, 1.
51. Ἦσ. 11, 1.

50. Ἦσ. 53, 8.
52. Ἰω. 7, 25-27.

ἄκουαν οἱ Ἰσραηλιῖτες τὸν Θεὸν ποῦ διακήρυττε μέσω κάποιου ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφήτες γιὰ τὸν Ἐμμανουήλ· «Καὶ σὺ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθα, ποῦ εἶσαι πολὺ μικρὴ ἀνάμεσα στὶς χιλιάδες τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ σένα θὰ προέλθει σταλμένος ἀπὸ μένα αὐτὸς ποῦ θὰ εἶναι ἄρχοντας τοῦ Ἰσραήλ, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὁποίου βρίσκεται πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν τοῦ αἵωνα»⁴⁹. Καὶ πάλι· «Τὴν γενεὰ αὐτοῦ ποιὸς θὰ τὴ διηγηθεῖ; Γιατὶ ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὴ γῆ ἢ ζωὴ του»⁵⁰. Καὶ ἔπειτα, μὴ κατανοώντας καθόλου τὸ μυστήριον, οὔτε καὶ γνωρίζοντας, ὅτι, ἂν καὶ ἦταν Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του ἦταν ἀμυδρὰ ὄρατὴ καὶ ἀκατάληπτη, ὑπῆρξε Βηθλεεμίτης, ἐπειδὴ καταγόταν ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ τοῦ Δαβὶδ⁵¹, καὶ εἶχε γεννηθεῖ ἐκεῖ κατὰ σάρκα, ἔλεγον μεταξύ τους· «Αὐτὸς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ζητοῦν νὰ τὸν σκοτώσουν; Νά, μιλάει δημοσίως, καὶ δὲν τοῦ λένε τίποτε. Μήπως οἱ ἄρχοντες κατάλαβαν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός; Ἀλλὰ αὐτὸς γνωρίζουμε ἀπὸ ποῦ εἶναι, ἐνῶ ὁ Χριστός, ὅταν θὰ ἔρθει, κανένας δὲν γνωρίζει ἀπὸ ποῦ κατάγεται»⁵². Γιατὶ ἀκουαν, ὅπως εἶπα, τὸν προφήτη ποῦ ἔλεγε φανερὰ· «Τὴν γενεὰ αὐτοῦ ποιὸς θὰ τὴ διηγηθεῖ;»⁵³, καὶ ὅτι τὴν ἔξοδό του, δηλαδή τὴν ὑπαρξή του, τὴν ἔχει πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες.

Πρόσεχε ὅμως σὲ παρακαλῶ πάλι τὸ μέγεθος τῆς μωρίας τῶν Ἰουδαίων· γιατί, ἐνῶ ἔλεγον, «Ὅταν θὰ ἔρθει ὁ Χριστός, κανένας δὲν γνωρίζει ἀπὸ ποῦ κατάγεται», ὅμως πάλι μεταξύ τους ἔλεγον· «Αὐτὸς εἶναι πραγματικὰ ὁ προφήτης. Ἄλλοι πάλι ἔλεγον», λέγει, «ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός. Καὶ ἄλλοι πάλι ἔλεγον· Μήπως ἀπὸ τὴ Γαλιλαία θὰ ἔρθει ὁ Χριστός; Δὲν λέγει ἡ Γραφή, ὅτι ὁ Χριστός ἔρχεται ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ τὸ χωριὸ Βηθλεέμ, ἀπ' ὅπου καταγόταν ὁ Δαβὶδ;»⁵⁴. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι εἶναι μεθυσμένοι, καὶ τὸ ἄναρχο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ γέννησή του μέσα στὸν χρόνο ὁμολογοῦν ὅτι θὰ εἶναι σαρκική; Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔφταναν σὲ τόσο παράδοξους παραλογισμούς, ἂν γνώριζαν ἀληθινὰ, ὅτι ὁ Λόγος, ὄντας Θεός, γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ τοῦ Δαβὶδ καὶ τῆς ἁγίας Παρθένου, καὶ ὀνομάσθηκε Βηθλεεμίτης, ὁ Δεσπότης τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὅλων· γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποῦ ἔχει γρα-

53. Ἦσ. 53, 8.

54. Ἰω. 7, 40-42.

πλούσιος ὢν», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Τί τοιγαροῦν ταῖς τῶν Ἰουδαίων τερθρείαις αὐτὸν ἐνιείς, πεφρόνηκάς τε καὶ λέγεις ἃ μήτε θέμις εἶπεῖν, μήτε μὴν ἐννοεῖν ἀζήμιον; Ἐνα μεθ' ἡμῶν ὁμολόγει Χριστόν, καὶ μὴ διατέμνων εἰς δύο δὴ πάλιν ἐκεῖνο λέγε-
5 Ἄπεστάλη ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος, καὶ κέχρισται κηρύττων αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάδλεψιν.

Εἶτα ὅποι ποτὲ βαδιεῖται τῶν θεηγόρων ὁ λόγος, οἱ μυσταγωγοὶ γεγόνασι τῆς ὑπ' οὐρανόν; Αὐτὸν γὰρ διακεκράγασι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον Σωτῆρα τῶν ὅλων γενέσθαι καὶ Λυτρω-
10 τήν, οὐχ ὡς ἀνθρώπου μεσιτεύοντος παρ' αὐτὸν ἑτέρου, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Μωσῆς, ἐν εἶδει δὲ μᾶλλον καὶ ὁμοιώματι σωματικῷ πρὸς ἡμᾶς καθιγμένον. Κέχρισται γὰρ οὗτος εἰς Ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον καὶ γοῦν Ἰουδαίοις ἐπέτιμα, λέγων· «Οὐκ ἔστι γε-
γραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ ἐστε; Εἰ ἐκείνους
15 εἶπε θεοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή, ὃν ὁ Πατήρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον· Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἴμι;». Ἄνθ' ὅτου δὲ δὴ τὸν ἑαυτὸν καθέντα πρὸς κένωσιν ἵνα σώσῃ τὴν ὑπ' οὐρανόν, τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων θεοπρεπεστάτων
20 καὶ ἀξιαγάστων ἀληθῶς κατορθωμάτων ἐκπέμψομεν, ἀπεστάλθαι λέγοντες ὡς ἕτερόν τινα παρ' αὐτὸν ἡμῖν ὁμοούσιον; Καίτοι πῶς οὐκ ἄμεινον εἶπεῖν, καὶ μὴν καὶ ἐλέσθαι φρονεῖν, ὡς ἀπέσταλταί τε καὶ γέγονεν ἡμῖν ὁμοούσιος, τουτέστιν ἄνθρωπος, ὁμοούσιος δὲ μεμενηκῶς καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καθὸ καὶ
25 νοεῖται καὶ ἦν τε καὶ ἔστι Θεός; Ἔστι γὰρ, ἔστιν ὁ ἦν, καὶ προσλαβὼν τὸ ἀνθρώπινον, ἔχων δὲ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν, ἐπελάβετο σοφῶς καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμοιότητος τέθειται δὲ καὶ μεσίτης, συνδέων δι' ἑαυτοῦ πρὸς ἐνότητα σχετικὴν τὰ τοῖς τῆς φύσεως λόγοις ὀλοτρό-
30 πους ἀλλήλων διηρημένα. Γέγονε γὰρ, Θεὸς ὢν φύσει, κατὰ ἀλή-

φεί, ἔγινε πτωχός μαζί με μᾶς, ἄν καί ἦταν πλούσιος»⁵⁵. Γιατί λοιπόν παραδίδεις τὸν ἑαυτό σου σὺς σοφιστικὲς λεπτολογίες, καὶ πιστεύεις καὶ λές αὐτὰ πού οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ τὰ πεῖ κανεὶς, οὔτε βέβαια τὸ νὰ τὰ σκεφθεῖ εἶναι χωρὶς ζημία; Νὰ ὁμολογεῖς μαζί μας ἓνα Χριστό, καὶ νὰ μὴ λές, διαιρώντας τον σὲ δύο, πάλι ἐκεῖνο· Στάλθηκε ὁ ὁμοούσιος με μᾶς, καὶ χρίσθηκε κηρύττοντας ἀπελευθέρωση τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἀνάβλεψη τῶν τυφλῶν⁵⁶.

Ἔπειτα ποῦ θὰ πάει ὁ λόγος τῶν θεολόγων, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν μυσταγωγοὶ τῆς κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γῆς; Γιατί διακήρυξαν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἔγινε Σωτήρας καὶ Λυτρωτῆς τῶν ὅλων, χωρὶς νὰ μειτεῦει κοντὰ σ' αὐτὸν ἄλλος, ὅπως βέβαια ὁ Μωυσῆς, ἀλλὰ κατεδασμένος σὲ μᾶς με μορφή καὶ ὁμοίωμα σωματικό. Γιατί αὐτὸς εἶχε χρισθεῖ σὲ Ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολο. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπέπληττε τοὺς Ἰουδαίους λέγοντας· «Δὲν εἶναι γραμμένο στὸν νόμο σας, Ἐγὼ εἶπα· εἴσατε θεοί; Ἐὰν ὀνόμασε θεοὺς ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποῖους ἀπευθυνόταν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ Γραφή δὲν μπορεῖ νὰ καταργηθεῖ, αὐτὸν πού ἀγίασε ὁ Πατέρας καὶ τὸν ἔστειλε στὸν κόσμον, ἔσεῖς λέτε, Βλασφημεῖς, ἐπειδὴ εἶπα, Εἶμαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;»⁵⁷. Γιὰ ποιὸν λόγο λοιπόν αὐτὸν πού ὑποβίδασε τὸν ἑαυτό του σὲ κένωση γιὰ νὰ σώσει τὴν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γῆ, θὰ τὸν ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὰ πραγματικὰ θεοπρεπέστατα καὶ ἀξιαγάπητα κατορθώματά του πρὸς ἡμᾶς, λέγοντας ὅτι στάλθηκε σὲ μᾶς κάποιος ἄλλος κοντὰ σ' αὐτὸν ὁμοούσιος; Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι προτιμότερο νὰ ποῦμε, ἀλλὰ καὶ νὰ προτιμῆσουμε νὰ πιστεύουμε, ὅτι στάλθηκε καὶ ἔγινε ὅμοιος στὴν οὐσία με μᾶς, δηλαδή ἄνθρωπος, καὶ μένοντας ὁμοούσιος καὶ με τὸν ἴδιο τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὅπως καὶ νοεῖται, καὶ ἦταν καὶ εἶναι Θεός; Γιατί εἶναι, εἶναι αὐτὸ πού ἦταν, καὶ προσλαμβάνοντας τὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ ἔχοντας τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας πρὸς τὸν οὐράνιο Πατέρα καὶ Θεό, ἔλαβε κατὰ τρόπο σοφὸ καὶ τὴν ὁμοιότητα με μᾶς, καὶ ἔγινε καὶ μεσίτης, συνδέοντας μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του σὲ ἐνότητα σχετικῆ αὐτὰ πού ὡς πρὸς τοὺς λόγους τῆς φύσεως εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν διηρημένα μεταξύ τους. Γιατί, ἐνῶ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεός, ἔγινε πραγμα-

57. Ἰω. 10, 34-36.

θειαν ἄνθρωπος, ἵνα καὶ ἡμεῖς χρηματίσωμεν γένος, οὐκέτι τοῦ
 πρώτου, τουτέστι τοῦ χοϊκοῦ, πρὸς ὃν εἴρηται παρὰ Θεοῦ, «Γῆ εἶ,
 καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση», τοῦ καὶ εἰς θάνατον παραπέμποντος, ἀλλὰ
 τοῦ δευτέρου, τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, φημί δὴ Χριστοῦ, τοῦ
 5 πρὸς ζωὴν ἡμᾶς τὴν ἀκήρατον ἀναφέροντος, καὶ ἄφθαρτον ἀπο-
 φαίνοντος τὸ θανάτῳ κάτοχον, καὶ ἀπαλλάττοντος ἁμαρτιῶν τὸ
 τῆς ἁμαρτίας βρόχους ἐνειλημμένον. Οὕτω πού πρὸς τὸν Υἱὸν
 αὐτός φησιν ὁ Πατήρ· «Ἴδου δέδωκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, ἀνοῖξαι
 ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους, καὶ ἐξ
 10 οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει».

Καὶ πάλιν διὰ φωνῆς Ἡσαίου· «Εὐλογήσει με τὰ θηρία τοῦ
 ἀγροῦ, σειρῆνες καὶ θυγατέρες στρουθῶν· ὅτι ἔδωκα ἐν τῇ ἐρήμῳ
 ὕδωρ, καὶ ποταμοὺς ἐν γῆ ἀνύδρω, ποτίσαι τὸ γένος μου τὸ
 ἐκλεκτόν· λαόν, ὃν περιεποίησάμην τὰς ἀρετάς μου διηγεῖσθαι».
 15 Ὁ δὲ καὶ συνιεῖς εὐμάλα, τοῖς ἐξ ἐθνῶν διὰ πίστεως κεκλημένοις
 εἰς θεογνωσίαν ἀληθῆ γράφει καὶ φησιν ὁ θεσπέσιος Πέτρος·
 «Ἑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασιλείον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον,
 λαὸς εἰς περιποίησιν, ἵνα τὰς ἀρετάς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους
 ὑμᾶς καλοῦντος ἐπὶ τὸ θαυμαστόν αὐτοῦ φῶς, οἳ ποτε οὐ λαός,
 20 νῦν δὲ λαός». Εἰ δέ, καθάπερ αὐτῷ σοι δοκεῖ καὶ φρονεῖν καὶ
 λέγειν, ἀπεστάλη ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος, οὐκέτι δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ
 κατ' οὐδένα τρόπον ἡμεῖς θείας φύσεως γεγόναμεν κοινωνοί,
 μεμενήκαμεν, ὡς ἔφην, καὶ ἐσμέν ἔτι γένος τοῦ πρώτου, τοῦ πα-
 ραπέμποντος εἰς ἄραν καὶ θάνατον καὶ ὑπὸ ποινὴν ἁμαρτίας.
 25 Μεματαιώμεθα δὲ οὖν καὶ ἐσμέν οὐδὲν ἥττον καὶ νῦν ἐν οἷς ἦμεν
 πάλαι καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας. Πῶς οὖν ἔτι τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν,
 καὶ ἰδου γέγονε καινά; Ποῦ δέ, «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις»;

58. Γέν. 3, 19.

59. Ἦσ. 42, 6-7.

60. Ἦσ. 43, 20-21.

61. Α' Πέτρ. 2, 9-10.

τικά ἄνθρωπος, γιὰ νὰ γίνουμε καὶ ἐμεῖς γένος, ὄχι πιά τοῦ πρώτου, δηλαδή τοῦ γήϊνου, σὸν ὁποῖο ἔχει λεχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, «Εἶσαι χῶμα, καὶ σὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψῃς πάλι»⁵⁸, τὸ ὁποῖο παραπέμπει καὶ σὸν θάνατο, ἀλλὰ τοῦ δευτέρου, ἐκείνου ποὺ ἦρθε ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἐννοῶ βέβαια τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀνυψώνει στὴν ἀθάνατη ζωὴ, καὶ καθιστώντας ἀφθαρτο αὐτὸ ποὺ κατέχεται ἀπὸ τὸν θάνατο, καὶ ἀπαλλάσσοντας ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες αὐτὸ ποὺ εἶναι τυλιγμένο μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Κάπως ἔτσι λέγει ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας σὸν Υἱὸ του· «Νὰ, σὲ τοποθέτησα νὰ εἶσαι φῶς τῶν ἐθνῶν, νὰ ἀνοίξεις τὰ μάτια τῶν τυφλῶν, νὰ ἐλευθερώσεις ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοὺς δεμένους, καὶ αὐτοὺς ποὺ κάθονται μέσα στὴ φυλακὴ σὸ σκοτάδι»⁵⁹.

Καὶ πάλι μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἡσαΐα λέγει: «Θὰ μὲ εὐλογοῦν τὰ ζῶα τοῦ ἀγροῦ, οἱ σειρῆνες καὶ τὰ θηλυκὰ σπουργίτια, γιὰ τὸν ἔδωσα νερό στὴν ἔρημο, καὶ ποταμούς στὴ διψασμένη γῆ, γιὰ νὰ ποτίσει τὸ ἐκλεκτὸ γένος μου τὸν λαὸ ποὺ ἐπέλεξα γιὰ νὰ διηγοῦνται τὶς ἀρετὲς μου»⁶⁰. Αὐτὸ λοιπὸν κατανοώντας το πολὺ καλὰ πρὸς ἐκείνους ποὺ μὲ τὴν πίστη τους εἶχαν κληθεῖ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς γιὰ νὰ γνωρίσουν ἀληθινὰ τὸν Θεό, γράφει καὶ λέγει ὁ θεσπέσιος Πέτρος· «Σεῖς ὅμως εἴσατε γένος ἐκλεκτό, βασιλικὸ ἱερατεῖο, ἔθνος ἅγιο, λαὸς δικός του, γιὰ νὰ κηρύξετε τὰ θαυμαστά ἔργα ἐκείνου ποὺ σᾶς κάλεσε μέσω τῆς πίστεως ἀπὸ τὸ σκοτάδι σὸ θαυμάσιο φῶς του, σεῖς ποὺ κάποτε δὲν ἦσασταν λαὸς του, ἀλλὰ τώρα εἴσατε λαὸς του»⁶¹. Καὶ ἐφόσον, ὅπως γνωρίζεις ὁ ἴδιος καὶ πιστεύεις καὶ διδάσκεις, στάλθηκε αὐτὸς ποὺ εἶναι ὁμοούσιος μὲ μᾶς, ἀλλὰ ὄχι καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα, τότε ἐμεῖς μὲ κανένα τρόπο δὲν γίναμε κοινωνοὶ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ παραμείναμε, ὅπως εἶπα, καὶ εἴμαστε ἀκόμα γένος τοῦ πρώτου (Ἀδάμ), ὁ ὁποῖος μᾶς παραπέμπει στὴν κατάρα καὶ σὸν θάνατο καὶ στὴν καταδίκη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἀπατηθήκαμε δηλαδή καὶ εἴμαστε καὶ τώρα καθόλου καλύτερα ἀπὸ ὅ,τι ἦμασταν παλαιὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του. Πῶς τότε πέρασαν πιά τὰ παλαιὰ καὶ ἔγιναν ὅλα καινούργια⁶²; Ποῦ ἐπίσης βρίσκει τὴν ἰσχύ του ἡ ρῆσις, «Ἐὰν κάποιος ἀνήκει σὸν Χριστῷ, εἶναι καινούργιο δημιούργημα»^{62α}. Ἄλλ'

Ἄλλ' αἰσχύνῃ Θεὸν ὁμολογεῖν καθ' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον; Ἐπιπλήττεις οὖν αὐτόν, καὶ οὐ σοφὰ βεβουλεῦσθαι φῆς, ὅτι κεκένωκεν ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς Οὐκοῦν ἀκούση λέγοντος « Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων».

Ἐρεῦνήσον μεθ' ἡμῶν τὴν θεόπνευστον Γραφήν. Ὡφθη ποτὲ καὶ τῷ πατριάρχῃ Ἰακώβ καθὰ γέγραπται· « Ὑπελείφθη γὰρ Ἰακώβ μόνος, καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ ἕως πρῶι. Οἶδε δέ, ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτόν, καὶ ἤψατο τοῦ πλάτους τοῦ 10 μηροῦ αὐτοῦ, καὶ ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ Ἰακώβ, ἐν τῷ παλαίειν αὐτόν μετ' αὐτοῦ. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Ἀπόστειλόν με· ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος ὁ δὲ εἶπεν· Οὐ μὴ σε ἀποστείλω, ἐὰν μὴ με εὐλογήσης». Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν· «Καὶ ἐκάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Εἶδος Θεοῦ. Εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς 15 πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ. Ἀνέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥλιος, ἠνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ». Σύνες οὖν ὅπως, οὐχ ὡς ἀσώματός τε καὶ ἀναφῆς Λόγος ἡξίου φαίνεσθαι τῷ πατριάρχῃ τοτηνικάδε, τὸν τοῦ μυστηρίου τύπον προαναφαίνων αὐτῷ, ἀλλ' ἦν ἄνθρωπος ὁ παλαίων, καὶ ὄλην εἰς τοῦτο δαπανήσας τὴν νύκτα, 20 πλὴν διανυκτερεύσεως ἡμέρας, ὄρθρου τε γεγεννημένου, τό, «Ἀπόστειλόν με», φησὶν, ὅπερ ἦν ἐναργῶς καταλύοντος τὴν πάλιν. Καὶ τίς ὁ τοῦ μυστηρίου λόγος, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Τοῖς μὲν γὰρ ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότει διατελοῦσι καὶ ἀγλὴν ἔχουσι τὴν νοητὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, οὕτω τε νοεῖν ἰσχύουσι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, 25 παλαίειν τε καὶ μάχεσθαι καὶ νικᾶν ἔθος αὐτῷ, τοῖς γε μὴν ἐν φωτὶ γεγονόσι καὶ ὡς ἐν ὄρθρῳ τῷ νοητῷ καὶ νενοηκόσι εὐμάλα τὸ μυστήριον, οὐκ ἐπιπαλαίειν ἀξιοῖ, διανέμει δὲ μᾶλλον εὐλογίας πνευματικᾶς

Οὐκοῦν, κἄν ὁπὲρ καὶ μόλις εἰσγένοιο καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἐν 30 φωτὶ, καὶ οἷον ἐν ὄρθρῳ, πεπεύσεταιί σοι μαχόμενος ὁ πάντας

εἶναι ντροπή νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς; Ἐπιπλήττεις λοιπὸν αὐτὸν καὶ λὲς ὅτι δὲν εἶχε σκεφθεῖ σοφᾶ, ὥστε νὰ ταπεινώσει τὸν ἑαυτὸ του γιὰ χάρη μας⁶³. Θὰ τὸν ἀκούσεις λοιπὸν νὰ λέγει· «Πήγαινε πίσω μου, Σατανᾶ· μοῦ εἶσαι σκάνδαλο. Γιατὶ δὲν σκέφτεσαι αὐτὰ πού εἶναι ἄρεστὰ στὸν Θεό, ἀλλὰ τὰ ἄρεστὰ στοὺς ἀνθρώπους»⁶⁴.

Ἐρεύνησε μαζί μας τὴν θεόπνευστη Γραφή. Ἐμφανίσθηκε κάποτε καὶ στὸν πατριάρχη Ἰακώβ, ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴν οἰκία τοῦ Λάβαν καὶ ἔφτασε στὰ μέρη τοῦ Γιαμπώκ, ὅπως ἔχει γραφεῖ· «Ἐμεινε λοιπὸν ὁ Ἰακώβ μόνος, καὶ πάλευε κάποιος ἄνθρωπος μαζί του μέχρι τὸ πρωί. Βλέποντας ὅμως ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ τὸν νικήσει, ἔπιασε τὸν μηρό του καὶ ναρκώθηκε ὁ μηρὸς τοῦ Ἰακώβ καθὼς πάλευε μὲ τὸν ἄγνωστο ἄνδρα. Τοῦ εἶπε τότε· Ἄφησέ με, γιατί ἡ ἡμέρα προχώρησε· Καὶ ὁ Ἰακώβ τοῦ εἶπε· Δὲν θὰ σὲ ἀφήσω νὰ φύγεις, ἐὰν δὲν μὲ εὐλογήσεις»⁶⁵. Καὶ στὴν συνέχεια, μετὰ ἀπὸ μερικὰ ἄλλα· «Καὶ ὀνόμασε ὁ Ἰακώβ τὸν τόπο ἐκεῖνον, Ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ· γιατί εἶδα τὸν Θεὸ πρόσωπο μὲ πρόσωπο, καὶ σώθηκε ἡ ζωὴ μου. Καὶ ἀνέτειλε ὁ ἥλιος γιὰ χάρη του, μόλις ἔφυγε ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ»⁶⁶. Κατανόησε λοιπὸν, ὅτι τότε ὁ Λόγος δὲν ἠθέλε νὰ ἐμφανισθεῖ στὸν πατριάρχη ὡς ἀσώματος καὶ ἀψηλάφητος, ἐμφανίζοντάς του τὴν προτύπωση τοῦ μυστηρίου, ἀλλ' αὐτὸς πού πάλευε ἦταν ἄνθρωπος, καὶ ἀφοῦ πάλεψε μαζί του, ὅταν ἄρχιζε νὰ φέγγει ἡ ἡμέρα καὶ ξημέρωσε, τοῦ εἶπε, «ἄφησέ με νὰ φύγω», πού σήμαινε ὅτι σταματοῦσε τὴν πάλη. Εἶναι ὅμως ἀναγκαῖο νὰ πῶ καὶ τί σήμαινε τὸ μυστήριον. Ὅτι ἐκεῖνοι πού ζοῦν σὰν σὲ νύχτα καὶ σὲ σκοτάδι καὶ ἔχουν νοητὴ ὁμίχλη στὸν νοῦ καὶ στὴν καρδιά τους, δὲν μποροῦν ἀκόμα νὰ κατανοήσουν τὸ μυστήριον πού κρύβεται κάτω ἀπὸ αὐτό, γιατί ἦταν συνηθισμένος νὰ παλεύει καὶ νὰ νικᾷ, ὅμως ἐκεῖνοι πού ἔφτασαν στὸ φῶς καὶ σὰν στὸν πνευματικὸ ὄρθρο καὶ κατανόησαν καλὰ τὸ μυστήριον, δὲν ζητᾷ νὰ παλέψει μὲ αὐτοὺς ἄλλο, ἀλλὰ μᾶλλον μοιράζει πνευματικὰς εὐλογίας.

Λοιπὸν, ἐὰν αὐτὸς ἔρθει καὶ σὲ μᾶς, ἔστω καὶ ἀργά, μέσα στὸ φῶς καὶ ὅταν ἀρχίζει νὰ ξημερώνει, θὰ σταματήσει νὰ ἀγωνίζεται

64. Ματθ. 16, 23.

65. Γέν. 32, 22-26.

66. Ὅπ. π. 32, 30-31.

νικῶν. Θεά δὲ ὅπως ἀνθρώπου παλαίοντος ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ
 ἔωρακέναι φησὶ τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Προστέ-
 θεικε δὲ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, ὅτι «Ἀνέτειλεν αὐτῷ ὁ ἥλιος, ἠνίκα
 παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ». Ἀνθ' ὅτου δὴ οὖν ἐπερυθριᾷς τοῖς
 5 τῆς κενώσεως μέτροις, καίτοι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον σαρ-
 κωθῆναί τε καὶ ἐνανθρωπήσαι παντός, οἶμαι, λέγοντος τοῦ καὶ
 ὀρθὴν ἔχοντος πίστιν καὶ βασανίζοντος ἀκριβῶς τῆς θεοπνεύστου
 Γραφῆς τὸν σκοπόν; Ὁ τοίνυν ἡμῖν ὁμοούσιος, καθὸ γέγονεν
 ἄνθρωπος καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Πατρὶ, καθὰ μεμένηκε καὶ ἀνθρωπότη-
 10 τι [ἴσ. ἐν ἀνθρωπότητι] Θεός, ἀπεστάλη κηρύσσωσιν αἰχμαλώτοις
 ἄφεςιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἰάσασθαί τε τοὺς συντετριμμένους
 τὴν καρδίαν, καλέσαι δὲ καὶ ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. Αὐτοῦ γὰρ
 μόνου καὶ οὐχ ἑτέρου τινὸς τὰ τοιαύδε γέγονεν εἰς ἡμᾶς κατορθώ-
 ματα, καὶ πιστώσεται τις τῶν ἀγίων προφητῶν, οὕτω λέγων· «Οὐ
 15 πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς», ὁ καὶ
 ἐναργέστατα λέγων· «Διὰ τοῦτο γινώσεται ὁ λαός μου τὸ ὄνομά
 μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· αὐτὸς ὁ λαλῶν, πάρεμι». Καίτοι πῶς,
 εἴπερ ἦν τις ἄνθρωπος ἀπλῶς ὁ ἀπεσταλμένος, αὐτὸς ἂν νοοῖτο,
 καὶ τὸν πάλαι τοῖς ἀρχαιοτέροις κεχρησιμωδημένον λαλήσας
 20 νόμον; Οὐ γὰρ τοι προὖν ὡς ἄνθρωπος γεγενῆσθαι λέγοιτ' ἄν,
 ἵνα μὴ τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου πρεσβυτέραν ἔχων ὀρῶτο τὴν
 ὑπαρξιν, ἀλλ' ὡς Θεὸς προϋπάρχων, λελάληκε μὲν τὸν νόμον,
 παρεῖναι δὲ φησὶ ξένως τε καὶ ἀσυνήθως ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος

Ἀλλὰ ναί, φησὶ, τὰ πάντα πληροῖ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος πῶς οὖν
 25 ἄρα καὶ ἀπεστάλη; ποῦ γὰρ οὐκ ἦν ὁ πάντα πληρῶν; Τί δέ, εἰπέ
 μοι, τὴν θείαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα συνεστάθαι δώσομεν, ἢ
 κατευρίνεσθαί τε τῶν ὄλων καὶ πάντα πληροῦν; Εἶτα πῶς ἡμῖν ὁ
 μέγας Μωσῆς, ὅτε τὸν οὐρανομήκη πύργον ἀνεδεύμαντό τινες
 τῶν ἀρχαιοτέρων, εἰσκεκόμικε λέγοντα τὸν Θεόν, «Δεῦτε, καὶ
 30 καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ τὰς γλώσσας αὐτῶν»; Ποίας ἐδεῖτο

μαζί σου αὐτός πού πάντοτε νικά. Πρόσεχε ὅμως, ὅτι, ἐνῶ πάλευε μέ ἄνθρωπο ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, λέγει ὅτι εἶδε τὸν Θεὸ πρόσωπο μέ πρόσωπο. Καί πρόσθεσε ἡ ἅγια Γραφή, ὅτι, «Ἀνέτειλε γι' αὐτὸν ὁ ἥλιος, ὅταν χάθηκε ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ»⁶⁶. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν κοκκινίζεις μέ τὰ μέτρα τῆς ταπείνωσης, τῆ στιγμῆ πού ὁ καθένας, πού ἔχει σωστή πίστη καὶ ἐρευνᾷ μέ ἀκρίβεια τὸν σκοπὸ τῆς θεό-πνευστης Γραφῆς, λέγει ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἔλαβε σάρκα καὶ ἐγινε ἄνθρωπος; Αὐτὸς λοιπὸν πού εἶναι ὁμοούσιος μέ ἡμᾶς, ἀφοῦ ἐγινε ἄνθρωπος, καὶ μέ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα του, ἀφοῦ παρέμεινε καὶ μέ τὴν ἀνθρώπινη φύση Θεός, στάλθηκε νὰ κηρύξει στοὺς αἰχμαλώτους συγχώρηση, στοὺς τυφλοὺς νὰ δοῦν τὸ φῶς τους, νὰ θεραπεύσει ἐκείνους πού ἔχουν συντριμμένη καρδιά, καὶ νὰ κηρύξει τὸ ἔτος τῆς εὐνοίας τοῦ Κυρίου»⁶⁷. Γιατί μόνο ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπὸ κανένα ἄλλον ἐγιναν σὲ μᾶς τὰ τόσο μεγάλα θαύματα, καὶ μᾶς τὸ βεβαιώνει κάποιος ἀπὸ τοὺς ἅγιους Προφῆτες, λέγοντας τὰ ἑξῆς. «Δὲν μᾶς ἔσωσε κάποιος μεσολαβητής, οὔτε ἄγγελος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος»⁶⁸, αὐτὸς πού λέγει ὀλοκάθαρα· «Γι' αὐτὸ ὁ λαὸς μου θὰ γνωρίσει τὸ ὄνομά μου ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Ἐγὼ πού μιλῶ εἶμαι παρών»⁶⁹. Ἐὰν καὶ βέβαια πῶς, ἐὰν αὐτὸς πού στάλθηκε ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος, θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ, ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος πού ἔδωσε καὶ τὸν νόμο πού εἶχε δοθεῖ στοὺς παλαιότερους; Γιατί βέβαια δὲν μπορούσε νὰ λέγεται ὅτι προὔπηρχε ὡς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μὴ ἐμφανισθεῖ ὅτι ἔχει μεγαλύτερη τὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὴν ἔλευσή του στὴν ὑπαρξή. Ἀλλὰ προυπάρχοντας ὡς Θεός, ἔδωσε βέβαια τὸν νόμο, καὶ λέγει, ὅτι ἦρθε μέ τρόπο παράδοξο καὶ ἀσυνήθιστο ὅταν ἐγινε ἄνθρωπος.

Ἀλλὰ ναί, λέγει, ὅλα τὰ ἐκπληρώνει ὁ Λόγος ἐπειδὴ εἶναι Θεός. Πῶς ὅμως ἄραγε καὶ στάλθηκε; Πού δὲν ἦταν δηλαδὴ αὐτὸς πού γεμίζει τὸ σύμπαν; Τί ἐπίσης, πές μου, θὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ θεία καὶ ὁμοούσια Τριάδα περιορίσθηκε, ἢ διευρύνθηκε καὶ καλύπτει τὰ πάντα; Ἐπειτα πῶς ὁ μέγας Μωυσῆς, ὅταν κάποιον ἀπὸ τοὺς πολὺ παλιούς ἐκτίσαν τὸν πύργο πού ἔφτανε ὡς τὸν οὐρανὸ, παρουσίασε τὸν Θεὸ νὰ λέγει, «Ἐμπρός, ἅς κατεβῶμε καὶ ἅς προκαλέσουμε ἐκεῖ σύγχυση στίς γλῶσσες τους»⁷⁰; Ποιὰ κατάβαση χρειαζόταν φύση

68. Ἦσ. 63, 9.

69. Ὅπ. π. 52, 6.

70. Γέν. 11, 7.

καταβάσεως ἢ οὐρανόν τε καὶ γῆν ἀναπιμπλάσα φύσις; Γέγραπται δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι «Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην». Ψάλλει καὶ φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ περὶ τῶν ἐν γῆ κειμένων πρὸς τὸν ζωοποιεῖν ἰσχύοντα Θεόν·
 5 «Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς»· πῶς ἔξαποστέλλεται τὸ πάντα πληροῦν; Μὴ τοίνυν ὡς σοφόν τε καὶ δυσάντητον προτιθεῖς τὸν πάντα πληροῦν ἰσχύοντα, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἀνέφικτον ἔχειν τὴν ἀποστολὴν παραλύειν ἐπείγου τὸ ἀληθές, καὶ τὴν τοῦ
 10 μυστηρίου δύναμιν ἀνατρέπειν· ἐννόει δὲ μᾶλλον, ὅτι λέγεται μὲν ἀνθρωπίνως τὰ περὶ Θεοῦ, νοεῖται δὲ οὕτω πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἂν αὐτός τε εἰδείῃ καὶ μόνος καὶ δοῶν ἔθος αὐτῷ.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς βραχὺ καὶ ἀνθρώπινον καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἀξίας ἠττώμενον, ἀμέτρως δέχεται τὴν χρῆσιν, φέρε τὰ εἰκό-
 15 τα καὶ εἰς τοῦτο λέγωμεν, τὰς τοῦ σκανδάλου λύνοντες ἀφορμάς. Εἰ μὲν οὖν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀποσειέσθω τὰ ἀνθρώπινα, παραιτείσθω τὴν οἰκονομίαν, ὡς ἐν μειώσει τιθεῖσαν αὐτὸν καὶ τῆς ἀνωτάτῳ δόξης καὶ θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς κατόπιν ἰεῖσαν· σμικρὰ γὰρ τῷ Λόγῳ τὰ καθ' ἡμᾶς Ἐπειδὴ δὲ σοφὸν ἀληθῶς τὸ μυστήριον,
 20 καὶ οὐκ ἀπόβλητον αὐτῷ τὸ τῆς κενώσεως χρῆμα, τί τοῖς ὀρθῶς ἔχουσι ῥησοκινδύνως ἐπιτιμᾶς καὶ τὸ ταῖς αὐτοῦ ψήφοις στεφανούμενον ὡς ἀκαλλές ἀποτρέπη; Εἶδες χριόμενον ἀνθρωπίνως; ὄρα τὸν αὐτὸν καὶ χρίοντα θεϊκῶς γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ «Ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, λέγων· Ὅτι τεθέσμαι τὸ Πνεῦμα κατα-
 25 βαῖνον ὡσεὶ περιστεράν, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν· καὶ γὰρ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ· καὶ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Ἐρα γὰρ ἀνθρωπότη-

71. Σοφ. Σολ 1, 7.

72. Ψαλμ. 103, 30.

πού γεμίζει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν; Ἔχει μάλιστα γραφεῖ καὶ γιὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅτι «Τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἔχει γεμίσει ὅλη τὴν οἰκουμένην»⁷¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, γι' αὐτοὺς πού βρίσκονται μέσα στὴ γῆ, ψάλλει πρὸς τὸν Θεὸν πού μπορεῖ νὰ τοὺς δώσει ζωή· «Θὰ στείλεις τὸ πνεῦμα σου καὶ θὰ ἀναζωογονηθοῦν, καὶ θὰ ἀνακαινισθεῖ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς»⁷². Πῶς ἐξαποστέλλεται αὐτὸ πού γεμίζει τὰ πάντα; Μὴ λοιπόν, παρουσιάζοντας αὐτὸν πού εἶναι σοφὸς καὶ ἀκαταμάχητος καὶ μπορεῖ νὰ γεμίσει τὰ πάντα, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, νὰ ἔχει ἀκατόρθωτη τὴν ἀποστολήν του, διάζεσαι νὰ παραλύσεις τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἀνατρέψεις τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ μυστηρίου, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σκέπτεσαι, ὅτι τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Θεὸν λέγονται βέβαια μὲ τρόπο ἀνθρώπινο, ἀλλὰ νοοῦνται ἀπὸ μᾶς ἔτσι, σὰν νὰ τὰ γνωρίζει μόνον αὐτὸς ἀποκλειστικά, καὶ ἔχει τὴν συνήθειαν νὰ τὰ κάνει.

Ἐπειδὴ ὁμως, ὡς σύντομον καὶ ἀνθρώπινον, πού θεωρεῖται κατώτερον μπροστὰ στὸ ἀξίωμα τοῦ Μονογενοῦς, δέχεται χωρὶς μέτρο τὴν χρῆσιν, ἐμπρὸς νὰ ποῦμε τὰ πρέποντα καὶ γιὰ τὸ θέμα αὐτό, διαλύοντας τὶς ἀφορμὰς τοῦ σκανδάλου. Ἐὰν λοιπόν δὲν ἔγινε ἄνθρωπος, ἃς ἀποβάλλει τὰ ἀνθρώπινα, ἃς παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν οἰκονομία, ἣ ὁποία τὸν τοποθετεῖ μεταξὺ τῶν κατωτέρων, καὶ τὸν φέρει μετὰ τὴν ἀνώτατην δόξαν καὶ ὑπεροχὴν πού ταιριάζει στὸν Θεόν. Γιατὶ τὰ δικά μας εἶναι μικρὰ γιὰ τὸν Λόγον. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ μυστήριον εἶναι πραγματικὰ σοφόν, καὶ δὲν εἶναι ἀπόβλητον ἀπὸ αὐτὸν τὸ γεγονός τῆς ταπείνωσης, γιατί ἐπιτιμᾶς ἐπικίνδυνα αὐτοὺς πού εἶναι ὀρθοὶ στὴν πίστη, καὶ αὐτὸ πού ἐπιδοκιμάζεται μὲ τὶς ἀποφάσεις ἐκείνου, τὸ ἀπορρίπτεις ὡς ἀπρεπές; Τὸν εἶδες νὰ χρίζεται κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο. Κοίτα τὸν ἴδιον νὰ χρίζει καὶ μὲ τρόπο θεϊκό. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ, ὅτι καὶ «ἐμαρτύρησε ὁ Ἰωάννης λέγοντας· Ἔχω δεῖ τὸ Πνεῦμα νὰ κατεβαίνει σὰν περιστέρι καὶ νὰ μένει ἐπάνω του· καὶ ἐγὼ δὲν τὸν γνώριζα αὐτόν, ἀλλ' ἐκεῖνος πού μὲ ἔστειλε νὰ βαπτίζω μὲ νερό, ἐκεῖνος μοῦ εἶπε· Σὲ ὅποιον δεῖς νὰ κατεβαίνει τὸ Πνεῦμα καὶ νὰ μένει ἐπάνω του, αὐτὸς εἶναι πού βαπτίζει μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ τὸν εἶδα καὶ μαρτύρησα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁷³⁻⁷⁴. Ἐπι-

73-74. Ἰω. 1, 32-34.

τος ἔργον εἶναι φῆς τὸ βαπτίζειν δύνασθαι τοὺς πιστεύοντας ἐν ἀγίῳ Πνεύματι; καίτοι πῶς οὐκ εὐήθες τὸ οὕτω ἔχειν οἶεσθαι ταυτί; Πῶς γὰρ τὸ μείον τὴν τοῦ προύχοντος ἀσυγκροίτως χαριεῖται μέθεξιν;

5 Ἄθρει δὲ ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνος, ἐφ' ὃν καταπτῆναι τὸ Πνεῦμα λέγεται, μεῖναι τε ἐπ' αὐτόν, ἐν ἀγίῳ βαπτίζει Πνεύματι, καταχρίων δὲ δηλονότι τοὺς πιστεύοντας ὡς Θεὸς τῷ ἰδίῳ Πνεύματι· καὶ γοῦν ἀνεβίῳ μὲν ἐκ νεκρῶν, ἐνεφύσησε δὲ τοῖς μαθηταῖς, λέγων· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον»· οἱ δὲ λαβόντες φασίν· «Ἡμεῖς δὲ
10 οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν». Γράφει δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος· «Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει,
15 οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ». Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι· «Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ». Οὐκοῦν, ὅταν ἴδῃς αὐτὸν τῷ ἰδίῳ χριόμενον Πνεύματι, διαμέμνησο τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας, καὶ καταλογίζου τὸ ἀνθρώπινον· ὅταν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα διδόντα, θαύμαζε μετὰ τούτου τὸν καὶ ἐν ἀνθρωπότητι Θεόν.
20 Ἄλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων ὑπολογιζόμενος ὁ δύσερις οὐτοσί, πάλιν ᾧδὲ φησιν·

[Οὗτος ὁ πιστὸς τῷ Θεῷ γεγενημένος ἀρχιερεὺς (ἐγένετο γὰρ, οὐκ αἰδίας ἦν), οὗτος ὁ κατὰ μικρόν, αἰρετικέ, εἰς ἀρχιερέως προκόψας ἀξίωμα. Ἄκουε σαφεστέρως σοι διαβοώσης φωνῆς
25 «Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις», φησί, «τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραιγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεῖς ἀπὸ τῆς εὐλαθείας»· καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεῖς, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν

75. Ἰω. 20, 22.

76. Α' Κορ. 2, 12.

μένεις λοιπὸν ὅτι τὸ βάπτισμα εἶναι ἔργο ἀνθρώπου πού μπορεῖ νὰ βαπτίζει τοὺς πιστοὺς μὲ ἅγιο Πνεῦμα; Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι ἀνόητο νὰ νομίζεις ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔτσι; Γιατὶ πῶς τὸ κατώτερο θὰ χαρίσει τῇ μέθεξῃ αὐτοῦ πού ὑπερέχει ἀσύγκριτα;

Πρόσεχε ὅμως ὅτι λέγεται πῶς ἐκεῖνος πάνω στὸν ὅποιο θὰ κατεβεῖ τὸ Πνεῦμα καὶ θὰ μείνει ἐπάνω σ' αὐτόν, αὐτὸς βαπτίζει μὲ ἅγιο Πνεῦμα, δηλαδή χρίει αὐτοὺς πού πιστεύουν, ὡς Θεὸς μὲ τὸ δικό του Πνεῦμα. Ἄλλὰ καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καὶ φύσηξε τοὺς μαθητὲς του, λέγοντας· «Λάβετε ἅγιο Πνεῦμα»⁷⁵, καὶ ἐκεῖνο πού τὸ ἔλαβαν, λένε· «Ἐμεῖς δὲν ἐλάβουμε τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ γνωρίσουμε αὐτὰ πού μᾶς χαρίσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό»⁷⁶. Ἄλλὰ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος γράφει· «Αὐτοὶ πού βρίσκονται μέσα στῆ σάρκα δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ἀρεστοὶ στὸν Θεό. Σεῖς ὅμως δὲν εἴσαστε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί, ἐφόσον μέσα σας κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ὅμως κάποιος δὲν ἔχει τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ, αὐτὸς δὲν εἶναι δικός του»⁷⁷. Ἄλλὰ καὶ σὲ ἄλλο μέρος· «Γιατὶ ὅσοι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ εἶναι υἱοὶ τοῦ Θεοῦ»⁷⁸. Ὅταν λοιπὸν δεῖς αὐτόν πού χρίεται μὲ τὸ δικό του Πνεῦμα, νὰ θυμᾶσαι τὴν μαζὶ μὲ σάρκα οἰκονομία, καὶ νὰ τοῦ καταλογίζεις τὴν ἀνθρώπινη φύση, ὅταν ὅμως δεῖς αὐτόν πού δίνει τὸ Πνεῦμα, νὰ θαυμάζεις μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ τὸν Θεὸ πού βρίσκεται μαζὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Αὐτὸς ἐδῶ ὅμως ὁ φιλόνεικος, μὴ ὑπολογίζοντας τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, λέγει πάλι τὰ ἑξῆς·

[Αὐτὸς πού ἔγινε πιστὸς ἀρχιερέας στὸν Θεὸ (ἔγινε δηλαδή, δὲν ἦταν αἰῶνα), ἦταν αὐτὸς πού σιγὰ σιγὰ, αἰρετικέ, ἀναδείχθηκε στὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέα. Ἄκουσε τὴν φωνὴ πού σοῦ τό διακηρύττει μὲ περισσότερη σαφήνεια· «Αὐτὸς (ὁ Χριστός)», λέγει, «κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς ἐπίγειας ζωῆς του ἀπηύθυνε προσευχὰς καὶ παρακλήσεις πρὸς Ἐκεῖνον ὁ ὅποιος μποροῦσε νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸν θάνατο, προσφέροντας μαζὶ μὲ τὴ δυνατὴ κραυγὴ καὶ δάκρυα, καὶ εἰσακούσθηκε ἕξαιτίας τῆς εὐλάβειάς του»⁷⁹. Ἄν καὶ ἦταν Υἱός, ἀπὸ αὐτὰ πού ἔπαθε ἔμαθε τὴν ὑπακοή, καὶ ὅταν ἐπέτυχε τὴν τελείωση, γι' αὐτοὺς πού

77. Ρωμ. 8, 8-9.

78. Ρωμ. 8, 15.

79. Ἐβρ. 5, 7.

πᾶσιν αἷτιος σωτηρίας ἀκαταλύτου. Τελειοῦται καὶ τὸ κατὰ μι-
 κρὸν προκόπτον, αἰρετικέ, περὶ οὗ καὶ Ἰωάννης ἐν τοῖς Εὐαγ-
 γελίοις βοᾷ· «Ἰησοῦς προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι»·
 οἷς σύμφωνα καὶ Παῦλος φθεγγόμενος, «Τελειωθεῖς», φησίν,
 5 «ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἷτιος σωτηρίας αἰω-
 νίου· προσαγορευθεῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν
 Μελχισεδέκ»· οὗτος ὁ Μωσῆ κατὰ τὸν τῆς στρατηγίας συγκρινό-
 μενος τύπον, ὁ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ κεκλημένος, ὁ κατὰ πάντα
 τοῖς ἀδελφοῖς παραπλήσιος, ὁ χρόνῳ γενόμενος ἀρχιερεὺς, ὁ διὰ
 10 παθημάτων τελειωθεῖς, ὁ ἐν ᾧ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεῖς δυνά-
 μενος τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι, ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχι-
 σεδέκ ἀρχιερεὺς κεκλημένος. Τί οὖν ἀνθερμηνεύεις τῷ Παύλῳ,
 τὸν ἀπαθῆ Θεὸν Λόγον ἐπιγείῳ καταμιγνύς σώματι καὶ πα-
 θητὸν ἀρχιερέα ποιῶν;

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ὡς ἀκμαιοτάτην, ᾧ τᾶν, καὶ μάλα νεανικὴν τῶν τῆς εὐσεβεί-
 ας δογμάτων ἐποιήσω τὴν καταδρομὴν. Καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος
 Βαρούχ, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνηνθρωπηκότα δὲ ἤδη καὶ ἐν
 ὁμοιώσει τῇ καθ' ἡμᾶς πεφηνότα καταδεικνύς, «Οὗτος», φησίν,
 20 «ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὗ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἐξεῦρε πᾶ-
 σαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ,
 καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μεταταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς
 ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη», σὺ δὲ τό, «οὗτος»,
 καὶ μάλα πλειστάκις ἀναφωνῶν, μονονουχὶ καὶ χεῖρα προτείνων,
 25 τίνα τοῖς πεπιστευκόσι καθίστης ἐναργῆ, καὶ μὴν καὶ ὁρᾶσθαι
 ποιεῖς, καὶ δὴ καὶ προκόψαι φῆς εἰς ἀρχιερέα καταβραχύ; Ἄλλ',
 οἴμαί που, πάντως ἐκεῖνον, ὃν καὶ ἑναγχος παραδειγματίζων,
 ἔφασκεν· Οὐκοῦν ὁ παθῶν, ἀρχιερεὺς ἐλεήμων, οὐχ ὁ ζωοποιὸς
 τοῦ πεπονθότος Θεός. Σπέρμα Ἀβραάμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον,

ὑπακούουν σ' αὐτόν ἔγινε σέ ὅλους αἴτιος ἀκατάλυτης σωτηρίας. Γίνεται τέλειο, αἰρετικέ, καί αὐτό πού προκόβει σιγά-σιγά, γιά τόν ὁποῖο φωνάζει καί ὁ Ἰωάννης στα Εὐαγγέλια: «Ὁ Ἰησοῦς προόδευε στήν ἡλικία καί στή σοφία καί στή χάρη»⁸⁰, πρὸς τὰ ὁποῖα σύμφωνα εἶναι καί αὐτὰ πού λέγει ὁ Παῦλος: «Ὅταν μεγάλωσε», λέγει, ἔγινε σέ ὅλους ἐκείνους πού ὑπακούουν σ' αὐτόν αἴτιος αἰώνιας σωτηρίας, καί ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀρχιερέας κατὰ τὴν τάξη Μελχισεδέκ»⁸¹. Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού συγκρίνεται μὲ τὸν Μωυσῆ ὡς πρὸς τὸν τύπο τῆς στρατηγίας, αὐτὸς πού ὀνομάζεται σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, αὐτὸς πού ἦταν σέ ὅλα παραπλήσιος μὲ τοὺς ἀδελφούς του⁸², αὐτὸς πού μὲ τὸν χρόνο ἔγινε ἀρχιερέας, αὐτὸς πού, ἀφοῦ μὲ τὰ παθήματά του δοκιμάσθηκε, μπορεῖ μὲ αὐτὰ πού ἔπαθε νὰ βοηθήσει ἐκείνους πού δοκιμάζονται, αὐτὸς πού ὀνομάσθηκε ἀρχιερέας κατὰ τὴν τάξη Μελχισεδέκ. Γιατί λοιπὸν παρερμηνεύεις τὸν Παῦλο, ἀναμγνύοντας τὸν ἀπαθῆ Θεὸ Λόγο μὲ ἐπίγειο σῶμα, καί κάνοντάς τον παθητὸ ἀρχιερέα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Μὲ πολλή δύναμη, φίλε μου, καί πολὺ θράσος ἔκανες τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς πίστεως. Καί ὁ θεόπνευστος βέβαια Βαρούχ, ὑποδεικνύοντας τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει γίνει ἤδη ἄνθρωπος καί εἶναι ὅμοιος μὲ μᾶς, λέγει: «Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός μας. Δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ ἄλλος σὰν αὐτόν. Ἐφεῦρε κάθε ὁδὸ σοφίας καί τὴν ἔδωσε στὸ παιδί του Ἰακώβ καί στὸν ἀγαπημένο του Ἰσραήλ, καί ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἐμφανίσθηκε πάνω στὴ γῆ καί συναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους»⁸³. Σὺ ὅμως ἀναφωνώντας τὸ «αὐτός», καί μάλιστα πολλές φορές, καί ἀπλώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ χέρι, ποιὸν παρουσιάζεις ὀλοκάθαρον σ' αὐτοὺς πού ἔχουν πιστέψει, καί βέβαια τὸν κάνεις νὰ τὸν βλέπει, καί μάλιστα λές ὅτι σιγά-σιγά θὰ ἀναδειχθεῖ σέ ἀρχιερέα; Ἀλλά, νομίζω, ὅπωςδήποτε ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖο καί πρόσφατα προβάλλοντάς τον ὡς παράδειγμα, ἔλεγες: Λοιπὸν ὁ ἀρχιερέας πού ἔπαθε εἶναι φιλόανθρωπος, ὄχι ὁ Θεὸς πού ἔδωσε ζωὴ σ' αὐτόν πού ἔπαθε. Εἶναι σπέρμα τοῦ

82. Πρὸβλ. Λουκᾶ 2, 52.

83. Βαρούχ 3, 36-38.

κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων· «Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι». Ὁμοίως τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα, ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων, «Ὁ ἐώρακὼς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα».

5 Καὶ ὅτι μὲν τοῦ πεπονθότος Θεὸν τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ὑπάρχειν διαβεβαιούμενος, τοῖς τῆς ἀφύκτου δυσφημίας ἐγκλήμασι σεαυτὸν ἐνιείς, ἠδίκησας οὐ μετρίως, ἀποχρῶν ἡμῖν διέδειξε λόγος. Θαυμάζω δέ, ὅτι τῶν ἰδίων αὐτὸς ἀμνημονήσας φωνῶν, κατὰ βραχὺ προελθεῖν εἰς ἀρχιερέως ἀξίωμα φάναι τε
10 ὁμοῦ, καὶ μὴν καὶ φρονεῖν ἀξιοῖς, ὃν καὶ Θεὸν εἶναι φῆς παντοκράτορα. Προκειμένης γάρ σοι τῆς Ἑβραίοις γραφείσης Ἐπιστολῆς, ἀλίσκη λέγων· Ἄλλ' οὗτος ὁ κατὰ σάρκα τοῦ Ἰσραὴλ συγγενῆς, ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τὴν Παύλου φωνήν, ἐκ σπέρματος γεγεννημένος Δαβὶδ, παντοκράτωρ τῆ
15 συναφείᾳ Θεός. Πῶς ἔτι προέκοψε κατὰ τὴν εἰκαιομυθίαν εἰς ἀρχιερέως ἀξίωμα, καίτοι Θεὸς παντοκράτωρ καὶ διὰ τῆς σῆς φωνῆς μαρτυρούμενος; Καὶ τὴν ἀκλεᾶ καὶ τὴν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐξευρημένην αὐτῷ σοι καὶ μόνῳ συνάφειαν ὀνομάζης, παρήσω ννὶ· πλὴν ἐρήσομαι, κατὰ ροῦν ἰέναι τὸν αὐτῷ πρόποντά τε καὶ
20 προκειμένον τῷ λόγῳ σκοπὸν ἐφιεῖς· Ἄρ' οὐχὶ τὸ προκόπτον εἰς ἱερωσύνην καὶ δόξαν, τὴν εἰς τὰ ἀμείνω καὶ προὔχοντα ποιεῖται θάδισιν, ἤγουν ἐπίδοσιν; Καίτοι πῶς οὐχ ἀπαστισοῦν ἐπιψηφιεῖται τῷ λόγῳ τὸ ἀληθές; Μείζον οὖν ἄρα τοῦ εἶναι Θεὸν παντοκράτορα, τῆς ἱερωσύνης τὸ χρῆμα. Εἶτα πῶς, ὁ μὲν ἱεραῖσθαι
25 λαχὼν λειτουργεῖ καὶ παρέστηκεν ὡς λάτρης Θεῶ, καὶ ὡς οἰκέτης Δεσπότη, προσκομίζων τὰ νενομισμένα καὶ θυσίας ἀνατιθείς, ὁ δὲ ὡς δόξη τῆ ὑπερτάτῃ κατεστημένος προσδέχεται τὰς θυσίας καὶ τιμᾶται θεραπευόμενος; Ἄλλ' ἐκεῖνο, οἶμαι, φῆς ὅτι Θεὸς παντοκράτωρ ὑπάρχων, ὁ αὐτὸς γέγονεν ἀρχιερέως. Κεκένωκε

84. Ἐβρ. 13, 8.

84α. Ἰω. 8, 58.

Ἄβραάμ αὐτὸς ποὺ ὑπῆρχε καὶ χθὲς καὶ ὑπάρχει καὶ σήμερα, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου⁸⁴, καὶ ὄχι αὐτὸς ποὺ λέγει, «Ἐγὼ ὑπάρχω προτοῦ νὰ ἔρθει στὴν ὑπαρξὴ ὁ Ἄβραάμ»^{84α}. Εἶναι ὁμοιος σὲ ὅλα μὲ τοὺς ἀδελφούς του, αὐτὸς ποὺ ἔλαβε ἀδελφότητα ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σάρκας, καὶ ὄχι αὐτὸς ποὺ λέγει, «Ἐκεῖνος ποὺ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁸⁵.

Ὅτι βέβαια διαβεβαιώνοντας ὅτι ὁ ζωοποιὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι Θεὸς ἐκείνου ποὺ ἔπαθε, καὶ βάζοντας τὸν ἑαυτό σου στὶς κατηγορίες τῆς ἀναπόφευκτης δυσφημίσεως, τὸν ἀδίκησες πάρα πολύ, θὰ τὸ δείξει ἐπαρκῶς λόγος μας. Ἀπορῶ ὅμως, ὅτι λησιμονώντας ὁ ἴδιος τὰ δικά σου λόγια, λές ὅτι σιγὰ-σιγὰ ἀνῆλθε στὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέα, καὶ μάλιστα ἀξιῶνεις νὰ πιστεύουμε αὐτὸν ποὺ λές ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς παντοκράτορας. Γιατὶ ἀνοίγοντας τὴν ἐπιστολὴ ποὺ γράφτηκε γιὰ τοὺς Ἑβραίους, συλλαμβάνεσαι νὰ λές: Ἄλλὰ αὐτὸς ὁ συγγενὴς μὲ τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα, αὐτὸς ποὺ φαινόταν ἄνθρωπος, αὐτὸς ποὺ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου, ἦταν γεννημένος ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, παντοκράτορας μὲ τὴν ἔνωση Θεός. Πῶς ἐπίσης προέκοψε, σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερισκεψία σου, στὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέα, ἂν καὶ διαβεβαιώνεται Θεὸς παντοκράτορας καὶ μὲ τὰ δικά σου λόγια; Ἄν καὶ τὴν ἄδοξη καὶ αὐτὴν, ποὺ, δὲν ξέρω πῶς, ἐφευρέθηκε μόνο ἀπὸ σένα, καὶ τὴν ὀνομάζεις ἔνωση, θὰ τὸ ἀντιπαρέλθω τώρα. Ὡστόσο θὰ ρωτήσω, ἀκολουθώντας τὴν ῥοὴ τοῦ λόγου ποὺ ταιριάζει στὸν σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος. Ἄραγε ἡ πρόοδος στὴν ἱερωσύνη καὶ στὴν δόξα δὲν ἀκολουθεῖ τὰ βήματα, δηλαδή τὴν ἐπίδοση πρὸς αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀνώτερα; Ἄν καὶ βέβαια πῶς ὁ καθένας δὲν θὰ ἐπικυρώσει τὴν ἀλήθεια τοῦ λόγου; Ἐπομένως εἶναι ἀνώτερο τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι Θεὸς παντοδύναμος. Ἐπειτα πῶς, αὐτὸς στὸν ὁποῖο ἔλαχε ὁ κλῆρος νὰ ἱεουργεῖ καὶ νὰ παρίσταται ὡς λάτρης στὸν Θεὸ καὶ ὡς ὑπηρέτης στὸν Δεσπότη, τοῦ προσφέρει τὰ καθιερωμένα καὶ τοῦ ἀφιερώνει τις θυσίες, ἐνῶ ἐκεῖνος σὰν νὰ εἶναι στεφανωμένος μὲ τὴν ὑψηλότετη δόξα δέχεται τις θυσίες καὶ τιμᾶται λατρευόμενος; Ἄλλὰ νομίζω πῶς θὰ πεῖς ἐκεῖνο· ὅτι, ὄντας Θεὸς παντοδύναμος, ὁ ἴδιος ἔγινε καὶ

85. Ἰω. 14, 9.

δὴ οὖν καὶ τεταπεινῶκεν ἑαυτὸν καθείς ἐν μείοσι. Πῶς οὖν ἔτι προέκοψεν εἰς ἀξίωμα γεγονὼς ἱερεὺς; Διαμέμνησο δὴ πάλιν τῶν σαυτοῦ λόγων· ἔφησ γὰρ οὕτως ἐν τοῖς ἀνωτέρω βραχύ· Εἰ δὲ ἀρχιερεὺς ἢ Θεότης, τίς ὁ παρὰ τῆ τῆς ἀρχιερωσύνης λειτουργία θεραπευόμενος; εἰ Θεὸς ὁ προσφέρων, οὐδεὶς ᾧ προσφέρεται. Τί γὰρ Θεότητος ἀξίον, ἵν' ὡς ἐλάττων προσφέρῃ τῷ μείζονι;

Στῆθι νῦν καὶ γοῦν ἐν ταῖς ἑαυτοῦ φωναῖς· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐχ οἴός τε ἔση δρᾶν, περιφέρει δὲ ὥσπερ ἀνέμω παντί, καὶ διαρριπτούμενος οὐκ αἰσθάνη, ποτὲ μὲν ἐξ ἐκείνων εἰς ταῦτα, ποτὲ δὲ 10 πάλιν ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα μεταπηδῶν· δέδιαι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς· «Εἰ γὰρ ἂ κατέλυσαι, ταῦτα πάλιν οἰκοδομήσω, παραβάτην ἑμαυτὸν συνιστάνω». Ἐρεῖς δὲ ἴσως ἐκεῖνο· Χριστὸν ἓνα καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον δισχυριζόμενος εἶναι πανταχοῦ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, μετὰ τῆς ἰδίας 15 σαρκός, πῶς δὴ φῆς εἰς ἀρχιερέα τεθεῖσθαι καὶ ἀπόστολον; εἶτα τοῦτο λέγων, οὐχ ὑβριεῖς τῆς θείας αὐτοῦ δόξης τὸ ὑπερφερές ἀξίωμα; Ὅτι, ᾧ βέλτιστε, φαῖν ἄν, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, οὐκ ἀνάρμοστον ἄν εἶη τὸ χρῆμα τῆς ἱερωσύνης, καὶ μὴν καὶ τὸ ἀπε- 20 στάλθαι λέγειν αὐτόν. Κατεφρόνησε γὰρ αἰσχύνῃς, ὡς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, καὶ τὰ ἔτι μείω τε καὶ ἀπηχέστερα δι' ἡμᾶς ὑπομείνας Δέδωκε γὰρ τὸν νῶτον εἰς μάστιγας, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ ἀπεστράφη ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπτυσμάτων, καὶ τὰς Ἰουδαίων παροινίας τληπαθῶς ἠνέσχετο.

25 Ἄλλ' οὐκ ἀξιοῖς ἱερέα λέγειν ὡς ὑπάρχοντα Θεόν; Δέχου τῆς οἰκονομίας τοὺς λόγους, διαλογίζου τὴν κένωσιν, τὴν εἰς τὴν τοῦ δούλου μορφήν καταφοίτησιν. Οὐ δὴ προκόψαι φαμὲν καὶ εἰς ἀξίωμα δραμεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, εἰ κεχηρημάτικεν ἡμῶν ἀρχιερεὺς, καθικέσθαι δὲ μᾶλλον καὶ διὰ τούτου πρὸς κένωσιν· ἐπεὶ 30 πῶς κεκένωται καὶ ταπεινωθῆναι λέγεται, καίτοι τὸ ἄτρεπτον ἔχων καὶ ὑπάρχων ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι κατὰ πᾶν ὁτιοῦν πρὸς

ἀρχιερέας. Ἐκένωσε δηλαδή καὶ ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του, κατεβαίνοντας σὲ κατώτερα. Πῶς ἐπίσης προόδευσε σὲ ἀξίωμα μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἱερέας; Θυμίσου λοιπὸν πάλι τὰ λόγια σου· γιατί λίγο πιὸ πάνω εἶπες· Ἐὰν ἡ θεότητα εἶναι ἀρχιερέας, ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ τιμᾶται μὲ τὴ λειτουργία τῆς ἀρχιερωσύνης; Ἐὰν αὐτὸς ποὺ προσφέρει εἶναι Θεός, δὲν ὑπάρχει κανένας στὸν ὁποῖο γίνεται προσφορὰ. Γιατί τί εἶναι πιὸ ἀξιο ἀπὸ τὴ θεότητα, ὥστε ὡς κατώτερη νὰ προσφέρει στὸν ἀνώτερο;

Στάσου τώρα λοιπὸν στὰ δικὰ σου λόγια· ἀλλ' αὐτὸ βέβαια δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάνεις, καὶ περιφέρεσαι σὰν τὸν κάθε ἄνεμο, καὶ δὲν αἰσθάνεσαι ὅτι πετιέσαι ἄλλοτε ἀπὸ ἐκεῖνα σ' αὐτὰ, καὶ ἄλλοτε πάλι ἀπὸ αὐτὰ μεταπηδᾷς σ' ἐκεῖνα, καὶ δὲν φοβᾷσαι καθόλου τὰ λόγια τοῦ Παύλου· «Γιατί, ἐὰν αὐτὰ ποὺ γκρέμισα, αὐτὰ πάλι οἰκοδομῶ, παρουσιάζω τὸν ἑαυτό μου παραβάτη»⁸⁶. Ἴσως ὅμως πεῖς ἐκεῖνο· Ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ ἕνας Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος, ὁ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, βρίσκεται παντοῦ μαζὶ μὲ τὴν σάρκα του, πῶς λοιπὸν λές ὅτι ἔγινε ἀρχιερέας καὶ ἀπόστολος; Ἐπειτα, λέγοντας αὐτὸ δὲν βρίζεις τὸ ἀνώτατο ἀξίωμα τῆς θείας δόξας του; Ἐπειδὴ, ἄριστε, θὰ μπορούσα νὰ πῶ, ἔγινε ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ στὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν εἶναι ἀταίριαστο τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, καὶ βέβαια καὶ τὸ νὰ λέμε ὅτι στάλθηκε αὐτός. Περιφρόνησε δηλαδή τὴν ντροπὴν, ὅπως γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καὶ ὑπέμεινε γιὰ μᾶς τὰ ἀκόμη πιὸ κατώτερα καὶ πιὸ ἀνάρμοστα⁸⁷. Γιατί πρόσφερε τὰ νῶτα του σὲ μάστιγες, καὶ τὸ πρόσωπό του δὲν στράφηκε ἄλλοῦ ἀπὸ τὴν ντροπὴ τῶν φτυσμάτων, καὶ ἀνέχθηκε μὲ ὑπομονὴ τὶς ἀσχημοσύνες τῶν Ἰουδαίων⁸⁸.

Ἄλλὰ δὲν καταδέχεσαι νὰ τὸν ὀνομάζεις ἱερέα ἐπειδὴ εἶναι Θεός; Δέξου τοὺς λόγους τῆς θείας οἰκονομίας. Σκέψου τὴν ταπείνωση, τὸ κατέβασμα στὴ μορφὴ τοῦ δούλου. Δὲν λέμε δηλαδή ὅτι πρόκοψε καὶ ἀνῆλθε σὲ ἀξίωμα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ διετέλεσε ἀρχιερέας μας, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι κατέβηκε καὶ μὲ αὐτὸ σὲ κένωση. Γιατί πῶς λέγεται ὅτι κενώθηκε καὶ ταπεινώθηκε, ἂν καὶ ὡς Θεὸς εἶχε τὸ ἀμετάβλητο, καὶ ἦταν καὶ στὴ μορφὴ καὶ στὴν ἰσότητά σὲ

88. Ἦσ. 50, 6. Ματθ. 26, 67.

τὸν ἑαυτοῦ Γεννήτορα; πῶς δὲ καὶ προέκοψε κατὰ βραχὺ, καὶ τοῦτο, καθὰ φῆς αὐτός, εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα; ποίαν εἰς τοῦτο δεχόμενος τὴν ἐπίδοσιν; Εἰ μὲν οὖν τὴν σώματος, ἐρήσομαι πάλιν· Ἐὰρα γὰρ ἡ σώματος αὔξησις πρὸς τὴν τῆς ἱερωσύνης ἀνα-
5 κομίζει δόξαν; Οὐκοῦν ἔστω τὸ χρῆμα κοινόν· καὶ ὁ σὸς οὐτοσί κατὰ παντὸς ἴτω λόγος τοῦ προκόπτοντος σωματικῶς· ἀλλὰ μὴν οὐχ ἅπασιν τοῖς εἰς αὔξησιν τὴν σωματικὴν ἀναφοιτῶν εἰωθόσι τὸ ἱεραῖσθαι πρέπει. Πῶς οὖν ἡμῖν εἰς ἀπόδειξιν ὧν ἔφη παρατιθεῖς οὐκ ἐρυθριάς, τὸ διὰ φωνῆς εἰρημένον τοῦ θεσπεσίου Λουκᾶ,
10 «Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι»; Ἄλλ' εἰς σοφίαν φῆς γενέσθαι τὴν ἐπίδοσιν· καίτοι πῶς τοῦτο οὐκ ἀμαθές; Πεπιστεύκαμεν γὰρ ἐκ νηδύος αὐτῆς καὶ μήτρας τῆς παρθενικῆς Θεὸν ὄντα τὸν Ἐμμανουήλ, ἄνθρωπον προελθεῖν, πλήρη που πάντων σοφίας καὶ χάριτος τῆς ἐνούσης αὐτῷ φυσικῶς.

15 Ποίαν οὖν ἐπιδέξαιτο τὴν ἐπίδοσιν ὁ ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, ὁ τῆς ἄνωθεν χάριτος συνδοτὴρ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί; Πῶς οὖν ἄρα προκόπτειν εἴρηται; Συμμετροῦντος, ὡς γε οἶμαι, τοῦ Θεοῦ Λόγου τῆ τοῦ ἰδίου σώματος αὔξη τε καὶ ἡλικία, τῶν ἐνότων αὐτῷ θεοπρεπεστάτων ἀγαθῶν τὴν ἔκφαν-
20 σιν. Ἐννοῶμεν γὰρ ὅτι, καίτοι καθ' ἡμᾶς γεγονῶς ἄνθρωπος, λανθάνειν ἐσπούδαζεν ἐν ἀρχαῖς, καὶ οἷον ἀψοφητὶ καὶ σεσιγη- μένως τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν κατὰ βραχὺ διοικούμενος καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ πιστώσεται λέγων
«Ὁ Ἰακώβ ὁ παῖς μου, ἀντιλήψομαι αὐτοῦ· Ἰσραὴλ ὁ ἐκλεκτός
25 μου, προσεδέξατο αὐτὸν ἢ ψυχὴ μου· ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν· κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσει· οὐ κεκράξεται, οὐδὲ ἀνοίσει, οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἢ φωνὴ αὐτοῦ ἔξω· κάλαμον συντεθλασμέ- νον οὐ συντρίψει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σθέσει». Ἐπετίμα δέ
30 που καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸ ποιῶσιν. Οὐκοῦν ἐδείχθη ἂν ἅπασιν ἄηθές τε χρῆμα καὶ ξένον καὶ περιεργίας ἄξιον, εἰ, βρέφος ὧν ἔτι, θεοπρεπῆ τῆς σοφίας

κάθε τι ἴσος πρὸς τὸν Γεννῆτορά του; Καὶ πῶς προῦδεψε σιγὰ-σιγὰ, καὶ σ' αὐτό, ὅπως λὲς ὁ ἴδιος, στὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης; ποιά ἐπίδοση δεχόμενος γι' αὐτό; Ἐὰν λοιπὸν τῆ σωματικῆ, θὰ ρωτήσω πάλι. Ἐραγε ἡ αὔξηση τοῦ σώματος προάγει στὴ δόξα τῆς ἱερωσύνης; Λοιπὸν ἄς ὑποθέσουμε ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι κοινὸ, καὶ ὁ λόγος σου αὐτὸς ἰσχύει γιὰ τὸ καθένα πού προοδεύει σωματικά. Ἄλλ' ὅμως τὸ ἱερατικὸ ἀξίωμα δὲν ταιριάζει σὲ ὅλους ὅσους συνηθίζουν νὰ ἀσκοῦν τὸ σῶμα τους. Πῶς λοιπὸν δὲν κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπὴ παραθέτοντάς μας ὡς ἀπόδειξη γι' αὐτὰ πού εἶπες, αὐτό πού ἔχει λεχθεῖ ἀπὸ τὸν θεσπέσιο Λουκᾶ, «Καὶ ὁ Ἰησοῦς προόδευε στὸ ἀνάστημα καὶ στὴ σοφία καὶ στὴ χάρη»⁸⁹; Ἄλλὰ θὰ πεῖς ὅτι ἡ ἐπίδοση ἔγινε ὡς πρὸς τὴ σοφία· ἂν καὶ βέβαια πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι δεῖγμα ἀμάθειας; Γιατὶ ἔχουμε πιστέψει ὅτι ὁ Ἐμμανουήλ, ὄντας ἤδη ἀπὸ τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν παρθενικὴ μῆτρα Θεός, γεννήθηκε ἄνθρωπος γεμᾶτος ὅπωςδήποτε ἀπὸ σοφία καὶ χάρη, ἡ ὁποία ὑπῆρχε σ' αὐτὸν ἀπὸ τὴ φύση του.

Ποιά ἐπίδοση λοιπὸν θὰ μπορούσε νὰ δεχθεῖ αὐτὸς στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας⁹⁰, αὐτὸς πού δίνει τὴν οὐράνια χάρη ἀπὸ πάνω μαζί μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα; Πῶς λοιπὸν εἰπώθηκε ὅτι προόδευε; Συνυπολογίζοντας, ὅπως νομίζω, στὴν αὔξηση τοῦ σώματος τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τὴν ἡλικία του καὶ τὴν ἐκδήλωση τῶν θεοπρεπέστατων ἀγαθῶν πού ὑπῆρχαν σ' αὐτόν. Ἐννοοῦμε δηλαδή, ὅτι, ἂν καὶ ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἡμᾶς, φρόντιζε στὴν ἀρχή, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο χωρὶς θόρυβο καὶ σιωπηλά, νὰ παρουσιάζει τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ μυστηρίου. Καὶ σ' αὐτὸ θὰ μᾶς βεβαιώσει ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας λέγοντας: «Ὁ Ἰακώβ, τὸ παιδί μου, θὰ τὸ βοηθήσω. Ὁ Ἰσραὴλ εἶναι ὁ ἐκλεκτός μου, τὸν ἀποδέχθηκε ἡ ψυχὴ μου. Ἐδωσα τὸ πνεῦμα μου σ' αὐτόν. Θὰ κρίνει τὰ ἔθνη. Δὲν θὰ φωνάζει δυνατὰ, οὔτε θὰ ἀγανακτήσει, οὔτε θὰ ἀκουσθεῖ ἢ φωνὴ του ἔξω. Δὲν θὰ καταστρέψει καλάμι σπασμένο, καὶ λινάρι πού καπνίζει δὲν θὰ τὸ σθήσει»⁹¹. Ἐπέπληττε μάλιστα κάποτε καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, γιὰ νὰ μὴν τὸν φανερώσουν⁹². Λοιπὸν θὰ μπορούσε νὰ φανεῖ σὲ ὅλους κάτι τὸ ἀσυνήθιστο καὶ παράξενο καὶ ἄξιο

91. Ἦσ. 42, 1-3. Ματθ. 12, 18-20.

92. Ματθ. 16, 20.

ἐποιεῖτο τὴν ἔνδειξιν· κατὰ βραχὺ δὲ καὶ ἀναλόγως τῆ τοῦ σώματος ἡλικία κατευρύνων αὐτήν, ἐμφανῆ τε ἅπασι καθιστῶν, προκόπτειν ἂν λέγοιτο, καὶ μάλα εἰκότως. Πῶς οὖν ἄρα κατὰ μικρὸν προέκοψεν εἰς ἱερωσύνην, κατὰ ἀρετὴν, εἰπέ μοι, τελει-
5 ούμενος;

Εἶτα πῶς ἂν ἢ πόθεν ἐνδοιάσειέ τις, ὅτι τὸ ἡμαρτηκός, τοῦ τελείως ἔχοντος κατὰ ἀρετὴν, ὑπὸ μῶμον ἔσται, καὶ οὐκ εἰς ἅπαν τεθνασμασμένον, μᾶλλον δὲ τάχα που καὶ ὑπὸ γραφὴν ἁμαρτίας; Ἀλλὰ μὴν ἀληθές, ὡς οὐ πεποίηκεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὐρέθη δό-
10 λος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. Παντέλειος οὖν ὁ τοι-
ὄσδε πρὸς πᾶν ὀτιοῦν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἂν ἔχοι τὸ ἐνδεές τοῦ ἀρετίως ἔχοντος εἰς κατόρθωσιν ἀρετῆς. Πότε δὲ ἦν οὐ τέλει-
ος εἰς τὸ ἀγαθὸν ὁ καὶ ἐν μήτρᾳ Θεός, περὶ οὗ καὶ ὁ προφήτης
φησὶν Ἡσαΐας, «Βούτηρον καὶ μέλι φάγεται· πρὶν ἢ γνῶναι
15 αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν»; διότι πρὶν ἢ
γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία, τοῦ ἐκλέ-
ξασθαι τὸ ἀγαθόν. Ποῦ τοίνυν ἂν ἔχῃς ἐπιδειῖξαι Χριστοῦ τὸ
ἀτελές ἔτι πρὸς τὸ ἀγαθόν; ἢ ποίας ἂν δέοιτο προκοπῆς, ὁ οὕτως
ἀρετίως ἔχων, ὡς ἀπάσῃ μὲν ἀπειθεῖν πονηρία, προτάττειν δὲ
20 αὐτῆς, καὶ μὴν καὶ μόνον αἰρεῖσθαι τὸ ἀγαθόν;

Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ διαβεβαιούμενός τε καὶ λέγων, Οὗτος ὁ κατὰ μικρὸν προκόψας εἰς ἀρχιερέως ἀξίωμα καὶ παρενεγκῶν εἰς ἀπόδειξιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων, τό, «Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι», μονονουχὶ τῶν ἑαυτοῦ λόγων κα-
25 θορίζων τὸ ἀτερπές [ἴα ἀπρεπές], καὶ ὧν εὖ ἔχειν ὑπείληφεν εἰς
λήθην ὑπενεχθεῖς, τὸν τῆς τελειώσεως τρόπον ἑτέρως ἡμῖν πε-
πραῆχθαι διουσχυρίζεται λέγων· Οὗτος ὁ χρόνῳ γεγεννημένος ἀρ-
χιερεὺς, ὁ διὰ παθημάτων τελειωθεὶς Ἄρ' οὐκ ἐναογῆς ἀποπλη-
ξία τοῦτό γε; μᾶλλον δὲ οὐχ ἀπάσης ῥαδιουργίας ἔλεγχος. Τε-
30 τελειώται μὲν γὰρ διὰ παθημάτων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-

περιέργιας, ἐάν, ἐνῶ ἀκόμα ἦταν βρέφος, ἔκανε φανερῆ τὴν θεοπρεπῆ σοφία του. Διευρύνοντας ὅμως αὐτὴν σιγὰ-σιγὰ καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματός του καὶ κἀνοντάς τὴν φανερῆ σὲ ὅλους, θὰ μπορούσε νὰ λέγεται ὅτι προόδευε, καὶ πολὺ εὐλογα. Πές μου λοιπόν, πῶς ἄρα πρόκοψε στὴν ἱερωσύνη σιγὰ-σιγὰ, τελειοποιούμενος στὴν ἀρετή;

Ἐπειτα πῶς ἢ ἀπὸ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ ἔχει κανεὶς ἐνδοιασμούς, ὅτι αὐτὸ ποῦ ἀμάρτησε, ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ εἶναι τέλειο στὴν ἀρετή, βρίσκεται ὑπὸ κατηγορίαν, καὶ δὲν θαυμάζεται καθόλου, ἀλλὰ μᾶλλον βρίσκεται καὶ ὑπὸ τὴν κατηγορία τῆς ἀμαρτίας; Ἄλλ' ὅμως εἶναι ἀλήθεια, ὅτι δὲν ἔκανε ἀμαρτία, οὔτε βρέθηκε στὸ στόμα του δόλος⁹³, ὅπως ἔχει γραφεῖ. Εἶναι λοιπόν παντέλειος ὁ τόσο μεγάλος σὲ ὅ,τιδήποτε, καὶ μὲ κανένα τρόπον δὲν ἔχει κατι ποῦ νὰ τοῦ λείπει, ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ εἶναι τέλειος γιὰ τὴν κατόρθωση τῆς ἀρετῆς. Καὶ πότε δὲν ἦταν τέλειος στὸ ἀγαθό, αὐτὸς ποῦ καὶ μέσα στὴν μήτρα ἦταν Θεός, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει, «Θὰ φάει βούτυρο καὶ μέλι, καὶ πρὶν ἀκόμα αὐτὸς γνωρίσει ἢ προτιμήσει τὰ κακὰ, θὰ διαλέξει τὸ ἀγαθό. Γιατὶ προτοῦ γνωρίσει τὸ παιδί τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό, ἀπειθεῖ πρὸς τὴν κακία, καὶ προτιμᾷ νὰ ἐκλέγει τὸ καλό»⁹⁴; Ποῦ μπορεῖς λοιπόν νὰ ἀποδείξεις πιά τὴν ἀτέλεια τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ ἀγαθό; Ἡ ποιὰ πρόοδο ἔχει ἀνάγκη, αὐτὸς ποῦ εἶναι τόσο τέλειος, ὥστε νὰ μὴ πειθαρχεῖ σὲ ὅλη τὴν κακία, καὶ νὰ προτάσσει αὐτῆς τὸ ἀγαθὸ καὶ νὰ προτιμᾷ αὐτὸ καὶ μόνο;

Ἄλλὰ δὲν ξέρω πῶς, αὐτὸς ποῦ διαβεβαιώνει καὶ λέγει, Αὐτὸς ποῦ σιγὰ-σιγὰ προόδευσε ἔφτασε στὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιερέα, καὶ πρὸς ἀπόδειξη τῶν λόγων του προβάλλει τό, «Καὶ ὁ Ἰησοῦς προόδευε στὸ ἀνάστημα καὶ στὴ σοφία καὶ στὴ χάρη», καθορίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἀπρέπεια τῶν δικῶν του λόγων καὶ λησμονώντας αὐτὰ ποῦ νόμισε ὅτι ἔχουν καλῶς, ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ τρόπος τῆς τελείωσης ἔχει γίνε μὲ ἄλλον τρόπο ἀπὸ ὅ,τι σὲ μᾶς, λέγοντας Αὐτὸς ποῦ μέσα στὸν χρόνον ἔγινε ἀρχιερέας, ποῦ πέτυχε τὴν τελειότητα μὲ τὰ παθήματα. Ἄραγε αὐτὸ δὲν εἶναι ὀλοφάνερη παραφροσύνη; Ἡ καλύτερα δὲν εἶναι ἀπόδειξη κάθε ραδιουργίας; Γιατὶ ὁ

94. Ἡσ. 7, 15-16.

στός, ὁ δέ, καίτοι τοῦ τετελειῶσθαι τὸν τρόπον οὐκ ἠγνοηκώς, τὸν τῶν ἀπλουστέρων ἀποκομίζει νοῦν εἰς ἐκτόπους τινὰς ἐννοϊῶν περιαγωγάς, καὶ προκόψαι φησὶν εἰς ἀρχιερέα, καὶ τελειῶσθαι πρὸς τοῦτο, τὸν, ὅτι τοῦτο γέγονε, κεκενωῶσθαι λεγόμενον ὡς περὶ δὲ διαρκῶς ἀποφήνας, ὅτι μηδὲ γέγονε σὰρξ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, μήτε μὴν προῆλθε ἄνθρωπος ἐκ γυναικός, τοῖς τὰ τοιαύδε φρονεῖν ἠρημένοις ἐπιτιμᾶ, καὶ φησι· Τί οὖν ἀνθερμηνεύη τῷ Παύλῳ, τὸν ἀπαθῆ Θεὸν Λόγον ἐπιγείῳ καταμιγνύς σώματι καὶ παθητὸν ἀρχιερέα ποιῶν; Οὐκοῦν ἄκουε καὶ πρὸς 10 ἡμῶν, οἷς δὴ καὶ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια φίλη· Τί παρερμηνεύεις τὸν Παῦλον, μᾶλλον δὲ ἅπασαν συκοφαντεῖς τὴν θεόπνευστον Γραφήν, ὑπεξάγων τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἄνθρωπον ἡμῖν συναφείᾳ ψιλῆ τιμώμενον ἐφιστᾶς ἱερέα, καίτοι τὸν αὐτὸν ἀκούων ἀρχιερέα τε ὁμοῦ καὶ σύνθρονον ὄντα 15 τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καθάπερ ἤδη φθάσαντες εἵπομεν; Ἐφη γὰρ ὁ Παῦλος, ὅτι «Τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ὅτι μὲν γὰρ ἀπαθὴς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, παντί που δῆλον ἂν εἶη δῆπουθεν, ὅτι δὲ πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, κατα- 20 σφραγιεῖ πρὸς ἀλήθειαν ἢ τῶν θεηγόρων φωνή. Εἰ δὲ ἀποφέρεις αὐτὸς ἐπιγείου σώματος τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον οἰχήσεται σοι τὸ σύμπαν εἰς τὸ μηδέν· εἰ γὰρ μὴ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδὲ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ εἰ μὴ δέδωκε τῷ θανάτῳ τὸ ἴδιον σῶμα, πῶς εἶναι λέγεται πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν; Οὐκοῦν οὔτε ἀπέθανεν, οὔτε ἀνε- 25 βίω Χριστός. Ἴτω δὴ οὖν εἰς μέσον ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἀνακραγέτω, λέγων «Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἢ πίστις ὑμῶν ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἄρα καὶ οἱ κομηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο». Ἄλλ' ἐγήγερται Χριστὸς ἐκ νεκρῶν γέγονε γὰρ ἄνθρωπος ὁ 30 μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ γήϊνον σῶμα λαβών, ἐνώσας τε

Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἔγινε βέβαια τέλειος μέ τὰ παθήματα, ἀλλά αὐτός, ἄν καί δέν ἀγνοεῖ τόν τρόπο τῆς τελειώσεως, μεταφέρει τόν νοῦ τῶν πιό ἀπλοϊκῶν σέ μερικές ἄτοπες περιστροφές τῶν ἐννοιῶν, καί λέγει ὅτι προόδευσε σέ ἀρχιερέα καί τελειώθηκε πρός αὐτό, αὐτός πού τὸ ὅτι ἔγινε αὐτό, λέγεται ὅτι ταπεινώθηκε. Καί καθὼς διαρκῶς λέγει, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὔτε σάρκα ἔγινε, οὔτε προῆλθε ἄνθρωπος ἀπὸ γυναίκα, κατηγορεῖ αὐτούς πού προτιμοῦν νὰ πιστεύουν αὐτὰ, καί λέγει· Γιατί λοιπὸν παρερμηνεύεις τὸν Παῦλο, ἀναμιγνύοντας τὸν ἀπαθῆ Θεὸ Λόγο μέ ἐπίγειο σῶμα, καί κάνοντάς τον παθητὸν ἀρχιερέα; Λοιπὸν ἄκουσε καί ἀπὸ μᾶς, οἱ ὅποιοι ἀγαποῦμε περισσότερο τὴν ἀλήθεια. Γιατί παρερμηνεύεις τὸν Παῦλο, ἢ μᾶλλον γιατί συκοφαντεῖς ὅλη τὴ θεόπνευστη Γραφή, ἀφαιρώντας δόλια τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἑνσαρκη οἰκονομία, καί μᾶς τοποθετεῖς ἱερέα ἄνθρωπο, ὁ ὅποιος τιμᾶται μέ ἀπλῆ ἔνωση, ἄν καί βέβαια ἀκούεις ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ἀρχιερέας μαζί καί σύνθρονος μέ τὸν Θεὸ καί Πατέρα, ὅπως ἤδη ἔχουμε πεῖ; Γιατί ὁ Παῦλος εἶπε· «Ἐχουμε ἓνα τέτοιο ἀρχιερέα, ὁ ὅποιος κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης στοὺς οὐρανοὺς;»⁹⁶.

“Ὅτι βέβαια ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατέρα εἶναι ἀπαθής, μπορεῖ νὰ γίνει ἀσφαλῶς φανερό στὸν καθένα, ὅτι ὅμως ἔπαθε γιὰ χάρη μας σαρκικὰ μᾶς ἐπισφραγίζουν τὴν ἀλήθεια τὰ λόγια τῶν θεολόγων. Ἐὰν ὅμως ἐσὺ στερεῖς τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ἐπίγειο σῶμα, θὰ ὀδηγηθεῖ τὸ σὺμπαν στὸ μηδέν. Γιατί, ἐὰν δέν ἔγινε ἄνθρωπος, οὔτε πέθανε γιὰ χάρη μας, καί ἐὰν δέν παρέδωσε τὸ σῶμα του στὸν θάνατο, πῶς λέγεται ὅτι εἶναι πρωτότοκος τῶν νεκρῶν⁹⁶; Ἐπομένως οὔτε πέθανε, οὔτε ἀναστήθηκε ὁ Χριστός. Ἄς ἔλθει λοιπὸν στὸ μέσον ὁ θεσπέσιος Παῦλος καί ἄς φωνάξει λέγοντας· «Ἐὰν οἱ νεκροὶ δέν ἀνασταίνονται, οὔτε ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε. Καί ἐὰν ὁ Χριστὸς δέν ἀναστήθηκε, εἶναι μάταια ἡ πίστη μας, καί βρίσκεσθε ἀκόμα μέσα στὶς ἁμαρτίες σας. Ἄρα καί αὐτοὶ πού πέθαναν πιστοὶ στὸν Χριστὸ χάθηκαν»⁹⁷. “Ὅμως ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, γιατί ἔγινε ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς Λόγος τοῦ Θεοῦ, καί παίρνοντας γήϊνο σῶμα καί ἐνώνοντάς το σὲ μὰ ὑπό-

97. Α' Κορ. 15, 16-18.

καθ' ὑπόστασιν ἑαυτῶ, χάριτι Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου· κεχρημάτικε δὲ καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, ἐγηγερμένος ἐκ νεκρῶν. Ἀσφαλῆς οὖν ἄρα καὶ οὐ ματαία λοιπὸν ἢ πίστις ἡμῶν, ἦν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς 5 ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὡσπερ δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἠδίκηκὸς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοὺς λόγους, διὰ γε του φάναι ταυτὶ καὶ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ἀκρατῆ τε καὶ βδελυρότερον καταχέαι τὸν ἕμετον, ἐφ' ἑτέραν ἔρχεται δυσβουλίαν, μᾶλλον δὲ δυσσέβειαν ἐναογῆ, καὶ φησιν·

10 Ἦντος οὖν ἡμῖν τούτου μόνου ἀρχιερέως, συμπαθοῦς καὶ συγγενοῦς καὶ βεβαίου, τῆς εἰς αὐτὸν μὴ παρατρέπεσθε πίστεως· αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τῆς ἐπηγγελμένης εὐλογίας ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ ἀπεστάλη, ὡς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γένους τὴν τοῦ σώματος θυσίαν συνεπαγόμενος].

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἀρχιερέα τοίνυν ἡμῖν συμπαθῆ τε καὶ συγγενῆ καὶ βέβαιον, καὶ προσέτι μόνον ἐκεῖνον εἶναι φῆς, ὃν ἀρτίως ἡμῖν ὁ σὸς ἐναογῶς διεδίδαξε λόγος ἔφης γάρ· Σπέρμα Ἀβραὰμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων, «Πρὶν Ἀβραὰμ 20 γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι»· ὁμοιος τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα, ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων· «Ὁ ἑωρακὸς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα»· ἀπεστάλη ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος, καὶ κέχρισται κηρύσσων αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν. Οὗτος οὖν ἄρα καὶ συγγενῆς ἂν νοοῖτο τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 25 οὐχ ὡς σὺ φῆς, ὁ λέγων· «Ὁ ἑωρακὸς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα». Εἰ μὲν γὰρ εἰς ἓν ἄμφω συλλέγων καθ' ἑνωσιν ἀληθῆ, ἓνα μεθ' ἡμῶν ὁμολογεῖς Υἱόν, πεποίηκας μάτην ἰδίᾳ τε καὶ ἀνὰ μέρος ἐκότερον ἀποφέρων, ὑποστάσειί τε καὶ προσώποις διμιστὰς ἄλλο-

98. Α' Κορ. 15, 20.

1. Ἐβρ. 13, 8.

99. Ἐβρ. 6, 19.

2. Ἰω. 8, 58.

σταση μὲ τὸν ἑαυτὸ του, μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ, γεύθηκε τὸν θάνατο γιὰ τὸν καθένα. "Ἐγινε ὁμως καὶ ἀρχὴ τῶν νεκρῶν μὲ τὴν ἀνάστασή του ἀπο τοὺς νεκροὺς"³. "Ἄρα λοιπὸν εἶναι σίγουρη καὶ ὄχι μάταια ἡ πίστη μας, τὴν ὁποία ἔχουμε ὡς ἄγκυρα τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ καὶ σίγουρη, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ"⁴. Καὶ σὰν νὰ μὴ ἀδίκησε μὲ κανένα τρόπο τοὺς λόγους τῆς ἔνσαρκης οἰκονομίας καὶ μὲ αὐτὰ ποῦ εἶπε καὶ μὲ τὸ ὅτι ἔχυσε ἀσυγκράτητο καὶ γεμᾶτο ἀηδία τὸν ἕμετο ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας, ἔρχεται σὲ ἄλλη ἀφροσύνη, ἢ μᾶλλον σὲ ὀλοκάθαρη ἀσέβεια, καὶ λέγει:

[Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἀρχιερέας, συμπαθῆς καὶ συγγενῆς καὶ ἀμετάβλητος, μὴν ἀπομακρύνσθε ἀπὸ τὴν πίστη σ' αὐτόν. Γιατὶ αὐτὸς στάλθηκε σὲ μᾶς, σύμφωνα μὲ τὴν εὐλογία ποῦ ὑποσχέθηκε ὁ Θεός, ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ, γιὰ νὰ προσφέρει ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ ἀνθρώπινου γένους τῆ θυσία τοῦ σώματός του].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Ἀρχιερέας λοιπὸν συμπαθῆς καὶ συγγενῆς μὲ μᾶς καὶ ἀμετάβλητος, καὶ μάλιστα λὲς μόνον ἐκεῖνον, εἶναι αὐτὸς ποῦ μᾶς δίδαξε πρόσφατα ὀλοκάθαρα ὁ λόγος σου. Γιατὶ εἶπες: Σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ εἶναι αὐτὸς ποῦ ὑπῆρχε χθὲς καὶ ὑπάρχει σήμερα, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου¹, ὄχι αὐτὸς ποῦ λέγει, «Ἐγὼ ὑπάρχω προτοῦ ἔρθει στὴν ὑπαρξὴ ὁ Ἀβραάμ»², ὅμοιος σὲ ὅλα μὲ τοὺς ἀδελφούς³, αὐτὸς ποῦ ἔλαβε τὴν ἀδελφότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὄχι ἐκεῖνος ποῦ λέγει, «Αὐτὸς ποῦ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁴. Στάλθηκε σὲ μᾶς ὁμοούσιος, καὶ χρίσθηκε νὰ κηρύττει ἀπελευθέρωση τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἀνάβλεψη τῶν τυφλῶν⁵. "Ἄρα λοιπὸν αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ καὶ συγγενῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, καὶ ὄχι ὅπως λὲς ἐσύ, «Αὐτὸς ποῦ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα». Γιατί, ἐὰν συγκεντρώνοντάς τα καὶ τὰ δύο σὲ ἓνα μὲ ἔνωση ἀληθινή, ὁμολογεῖς μαζὶ μὲ μᾶς ἓνα Υἱόν, ἐνήργησες ἄσκοπα χωρίζοντας τὸ καθένα ἐπὶ μέρους, καὶ διαιρώντας ἀλλόκοτα τὰ πρόσωπα

3. Ἐβρ. 2, 17.

4. Ἰω. 14, 9.

5. Ἦσ. 61, 1-2. Λουκᾶ 4, 18-19.

τρόπως· οὐχὶ τὸ εἰδέναι μόνον ὅτι σαρκὸς μὲν φύσις ἑτέρα παρὰ τὴν θείαν, συνόδῳ γε μὴν τῇ καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ, ἰδίᾳ γέγονεν αὐτῆς. Εἰ δὲ ἀσύμβατος(ν) ἡμῖν κατὰ τὴν δόξαν ὁρᾶσθαι θέλων, καὶ παραιτούμενος πανταχῇ τὴν ἔνωσιν, ἕτερον εἶναι φῆς καὶ 5 ἕτερον· καὶ τὸν μὲν ἐκ Θεοῦ γεγεννησθαι Πατρός, τὸν δὲ συγγενῆ τε ὑπάρχειν ἡμῖν καὶ ὁμοούσιον· πῶς δὴ χρῆναι φῆς τῆς εἰς αὐτὸν μὴ παρατρέπεσθαι πίστεως, εἰπέ μοι, καὶ συγγενῆ πιστεύσομεν, ἀφέντες τὸν λέγοντα, «Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι»; Ἐπιγραψόμεθα Θεὸν τὸν ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀνα- 10 λαβόντα πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, παρέντες τὸν λέγοντα· «Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα». Καίτοι φησὶν αὐτός· «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον»· καὶ πάλιν, «Ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, οὐ κρί- 15 νεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ».

Ἄρ' οὖν ὑπάρχειν νοεῖται μονογενῆς ἰδίᾳ τε καὶ μόνος ὁ ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, καίτοι γε γραφότος Ἰωάννου σαφῶς· «Ὁ μονογενῆς Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγή- 20 σατο»· καὶ μὴν καὶ ἑτέρου Γράμματος ἱεροῦ· «Ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ». Πρωτότοκος δὲ πάντη τε καὶ πάντως εἶη ἂν ὁ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὐχ ὁ μόνος ἐκ μόνου γεγεννημένος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἐψόμεθα γὰρ τέως ταῖς σαῖς, 25 ὧ οὗτος, διαστολαῖς, καταδοκοῦντες οἰκονομικῶς ὅποι ποτὲ ἡμῖν διεκπαιίουσιν οἱ λόγοι. Οὐκοῦν (ἀνακομίσω γὰρ τὸν λόγον εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς) ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς πρὸς ἡμᾶς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, γεγονώς δὲ ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, πρωτότοκος εἶη ἂν ὡς ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ὁ γε μὴν ἐν κόλπῳ τοῦ

6. Ἰω. 3, 16.

7. Ἰω. 3, 18.

καὶ τίς ὑποστάσεις, ὄχι μόνο μὲ τὸ νὰ γνωρίζεις ὅτι ἡ φύση τῆς σάρκας εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν θεϊκὴν, καὶ μὲ συνάντησι σὲ πραγματικὴ ἔνωσι ἔγινε δική της. Ἐὰν ὅμως, θέλοντας νὰ φαίνεσαι ἀσυμβίβαστος ὡς πρὸς τὴ δόξα καὶ ἀπορρίπτοντας παντοῦ τὴν ἔνωσι, λές ὅτι εἶναι διαφορετικὸ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ ὁ ἓνας γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶναι συγγενὴς μὲ μᾶς καὶ ὁμοούσιος, πῶς λοιπὸν λές, πές μου, ὅτι πρέπει νὰ μὴ ξεφεύγουμε ἀπὸ τὴν πίστιμας σ' αὐτόν, καὶ θὰ πιστέψουμε ὅτι εἶναι συγγενής, ἀφήνοντας αὐτόν πού λέγει, «Ἐγὼ ὑπάρχω προτοῦ νὰ ἔρθει ὁ Ἀβραάμ στὴν ὑπαρξή»; Θὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι εἶναι Θεὸς αὐτὸς πού προσέλαβε τὴν ἀδελφότητα ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σάρκας ὅμοια μὲ μᾶς, ἀφήνοντας αὐτόν πού λέγει· «Ἐκεῖνος πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα», ἂν καὶ βέβαια ὁ ἴδιος λέγει· «Τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε παρέδωσε στὸν θάνατον τὸν μονογενῆ Υἱό του, ὥστε καθένας πού πιστεύει σ' αὐτόν νὰ μὴ χαθεῖ, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»⁶. Καὶ πάλι· «Ἐκεῖνος πού πιστεύει σ' αὐτόν, δὲν κρίνεται, ἐνῶ ἐκεῖνος πού δὲν πιστεύει, ἔχει ἤδη κριθεῖ, γιατί δὲν πίστεψε στὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»⁷.

Ἄρα λοιπὸν νοεῖται ὅτι εἶναι μονογενὴς ξεχωριστὰ καὶ μοναδικὸς αὐτὸς πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, ἂν καὶ ὁ Ἰωάννης γράφει καθαρὰ· «Ὁ μονογενὴς Υἱός, πού βρίσκεται στὸν κόλπον τοῦ Πατέρα, ἐκεῖνος τὸν ἔκανε γνωστόν»⁸. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη ἱερὴ Γραφὴ λέγει· «Καὶ ὅταν παρουσιάσει τὸν Πρωτότοκον στὴν οἰκουμένη, λέγει· Νὰ τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»⁹. Πρωτότοκος ὅμως ὅπωςδήποτε μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὸς πού εἶναι ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἀδελφία, ὄχι αὐτὸς πού εἶναι μόνος, γεννημένος ἀπὸ τὸν μόνο Θεὸ καὶ Πατέρα. Θὰ ἀκολουθήσουμε ὅμως, φίλε μου, τώρα τίς δικές σου διακρίσεις περιμένοντας, κατ' οἰκονομία, νὰ δοῦμε ποῦ τέλος πάντων μᾶς ξεφεύγουν οἱ λόγοι. Λοιπὸν (θὰ ἐπιναφέρω τὸν λόγο στὴν ἀρχὴ) αὐτὸς πού ἔλαβε ἀδελφότητα ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ σάρκας ὅμοια μὲ μᾶς καὶ προῆλθε ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, μπορεῖ ὅπωςδήποτε νὰ εἶναι πρωτότοκος μεταξὺ πολλῶν ἀδελφῶν, ὁ μονογενὴς δηλαδὴ Λόγος τοῦ Θεοῦ, πού βρίσκεται

8. Ἰω. 1, 18.

9. Ἐβρ. 1, 6.

Θεοῦ καὶ Πατρὸς, μονογενῆς Θεοῦ Λόγος. Εἶτα τῆς θεοπνεύστου
 Γραφῆς εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ χρῆναι λεγούσης
 ποιεῖσθαι τὴν πίστιν, τὸν συγγενῆ τε καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον, ἀνθό-
 του παρατιθείς, μὴ δὴ χρῆναι φῆς τῆς εἰς αὐτὸν παρατρέπεσθαι
 5 πίστεως; Οὐκοῦν ἀνάγκη συνδεῖν εἰς ἓνα Κύριον καὶ Χριστόν,
 κατ' ἔνδησιν δὲ δηλονότι τὴν καθ' ὑπόστασιν, ἵνα ἐν ταυτῷ νοοῖτο
 μονογενῆς καὶ πρωτότοκος ὁ αὐτός, καθὼ φύσει Θεὸς ὑπάρχων ὁ
 ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς καὶ ἐκ
 σπέρματος Ἀβραάμ. Ἀλλὰ γὰρ ἐξηγήρηται τι σοφὸν αὐτῷ, καθά-
 10 περ οὖν οἶεται, καὶ φησιν οὕτω πάλιν·

[Μέμνησθε δέ που πάντως καὶ τὰ πολλάκις μοι πρὸς ὑμᾶς
 εἰρημένα, τὰς διπλαῖς πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν διακρίνοντι
 φύσεις διπλαῖ μὲν γὰρ τῇ φύσει, τῇ δὲ ἀξία μοναδικαί· ἡ γὰρ τῶν
 φύσεων ἀύθεντία διὰ τὴν συνάφειαν μία· τῶν μὲν φύσεων ἐν τῇ
 15 οἰκείᾳ τάξει διὰ παντὸς μενουσῶν, τῆς δὲ ἀξίας συνημμένης, ὡς
 προεῖπον, εἰς ἀύθεντίαν μοναδικήν].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Ἄλλ' ἤσθ' ἃ που πάντως εὐμαθῆς, τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ κα-
 τακολουθεῖν ἡρημένους, ἓνα λεγούση Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ
 20 οὐκ ἀνὰ μέρος τιθείση τὸν ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἐκ
 Θεοῦ Πατρὸς Λόγον. Καὶ πρὸς γε δὴ τούτῳ, κάκεινο διανοεῖσθαι
 χρή· ἕτερον μὲν γὰρ τι χρῆμα θεότης, ἕτερον δὲ ἢ καθ' ἡμᾶς ἀν-
 θρωπότης, κατὰ γε τὸν ἐνόντα ταῖς φύσεσι λόγον συμβάσει δὲ τῇ
 καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ, εἰς ἕξ ἀμφοῖν ὁ Χριστός, καθὰ πλειστάκις
 25 εἰρήκαμεν τῶν γε μὴν ὑποστάσεων, ὡς σὺ φῆς, διηρημένων εἰς
 δύο, καὶ νοουμένων ὑπάρχειν ἀνὰ μέρος τε καὶ ἰδικῶς, πῶς ἂν
 γένοιτο σύμβασις εἰς πρόσωπον ἓν, εἰ μὴ ἄρα πως ἴδιον ἐν ἐνὸς
 λέγοιτο, καθάπερ ἀμέλει τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς ἴδιον ἂν νοοῖτο τὸ
 σῶμα αὐτῆς, καίτοι πρὸς αὐτὴν ὑπάρχον ἕτεροφυές; οὐ γὰρ που
 30 ταυτὸν ἂν εἶη ψυχὴ τε καὶ σῶμα. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, Πῶς ἢ ἁγία
 καὶ προσκυνουμένη Τριάς διορίζεται μὲν εἰς τρεῖς ὑποστάσεις,

στοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. "Ἐπειτα, ὅταν ἡ θεόπνευστη Γραφή λέγει ὅτι πρέπει νὰ ἀναφέρεται ἡ πίστις μας στὸν μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι συγγενὴς καὶ ὁμοούσιος μὲ μᾶς, γιατί προσθέτεις καὶ λές, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρεκτρεπόμεσθε ἀπὸ τὴν πίστιν σ' αὐτόν;" Ἄρα εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἐνώνουμε σὲ ἓνα Κύριο καὶ Χριστὸ, σὲ ἐνότητα δηλαδή ὑποστατική, ὥστε συγχρόνως νὰ νοεῖται μονογενὴς ὁ ἴδιος καὶ πρωτότοκος, ἀφοῦ, ὄντας ἐκ φύσεως Θεὸς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, καὶ ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ. Ἄλλ' ὅμως βρέθηκε κατι σοφὸ ἀπὸ αὐτόν, ὅπως νομίζει, καὶ λέγει πάλι τὰ ἑξῆς:

[Νὰ θυμᾶσθε πάντως ὅπωςδήποτε καὶ αὐτὰ πού σᾶς ἔχω πεῖ πολλές φορές, κάνοντας διάκριση τῶν δύο φύσεων τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Γιατὶ εἶναι βέβαια δύο ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ μοναδικὲς ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα. Γιατὶ ἡ ἐξουσιαστικὴ δύναμις τῶν φύσεων, λόγω τῆς ἐνώσεως, εἶναι μία, ἀλλὰ ἡ καθὲ μία ἀπὸ τὶς φύσεις παραμένει γιὰ πάντα στὴ δική της τάξη, ἐνῶ τὸ ἀξίωμα, ὅπως εἶπα πρὶν, εἶναι ἐνωμένο σὲ μὰ ἐξουσία].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 60

Ἄλλὰ εἶσαι ὅπωςδήποτε εὐμαθὴς, προτιμώντας νὰ ἀκολουθεῖς τὴ θεόπνευστη Γραφή, ἡ ὁποία λέγει, "Ἐνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, καὶ δὲν ξεχωρίζει τὸν ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τὸν Λόγο ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. "Ὁμως μαζὶ μὲ αὐτὸ, πρέπει νὰ σκεπτόμαστε καὶ ἐκεῖνο· γιατί ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ θεότητα, καὶ ἄλλο ἡ δική μας ἀνθρώπινη φύση, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο πού ὑπάρχει στὶς φύσεις. "Ὁμως μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐνωση πού ἔγινε αὐτῶν, ἓνας εἶναι ἀπὸ τὰ δύο ὁ Χριστός, ὅπως ἔχουμε πεῖ πολλές φορές. Ἐὰν ὅμως, ὅπως λές ἐσύ, οἱ ὑποστάσεις εἶναι διηρημένες σὲ δύο, καὶ νοοῦνται ὅτι ὑπάρχουν χωριστὰ καὶ ἰδιαίτερα, πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐνωση σὲ ἓνα πρόσωπο, ἐὰν τὸ ἓνα δὲν λέγεται ἰδιαίτερο ἀπὸ τὸ ἄλλο; "Ὅπως βέβαια καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα θεωρεῖται δικό της, ἂν καὶ εἶναι διαφορετικῆς φύσεως. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Ἄλλ' ἴσως κάποιος ρωτήσῃ· Πῶς ἡ ἅγια καὶ προσκυνητὴ Τριάδα χωρίζεται βέβαια σὲ τρεῖς ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἀπο-

μίαν δὲ θεότητος ἀποτελεῖ φύσιν; "Οτι, φαίην ἄν, τῇ τῶν φύσεων
 [ἴσ. προσώπων ἢ ὑποστάσεων] διαφορᾷ, τὸ ταυτὸν εἰς οὐσίαν
 ἀναγκαίως ἐπόμενον, εἰς μίαν Θεότητος ἀνακομίζει φύσιν τῶν
 πιστευόντων τὸν νοῦν, ἐπὶ δέ γε Ἐμμανουήλ, ἐπειδὴ θεότης ἔτε-
 5 ρόν τι παρὰ τὴν ἀνθρωπότητά ἐστιν, εἰ μὴ φαμεν, ἴδιον γενέσθαι
 τὸ σῶμα τοῦ Λόγου καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ, πῶς ἂν ἐν ἀποτελεῖται
 πρόσωπον, τὸ ἀμφοῖν ἑκατέρας ἡμῖν ὑποστάσεως φερούσης
 ἴδιον ὡς ἀνά μέρος κειμένης; Καὶ εἰ μὴ γέγονεν ἴδιον τὸ ληφθὲν
 τοῦ προσειληφότες, οὐκ ἀρκέσει συνάφεια κατὰ σύνοδον ἀπλῶς,
 10 τὴν ὡς ἐν ἀξία τε μόνη καὶ αὐθεντία, τὸν ἕνα καὶ μόνον ἡμῖν ἀπο-
 τελέσαι Χριστόν, τὸν αὐτὸν ὄντα Θεὸν ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπον.
 Τότε γάρ, τότε καὶ μάλα [ἀναγκαῖον] τῆς εἰς αὐτὸν παρατρέπε-
 σθαι πίστεως, κἂν εἰ ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ νοοῖτο κατὰ τῆς
 σάρκα. Ἐτερον δὲ καὶ ἕτερον εἶναι λέγων, εἶτα πῶς [ἴσ. τῶ] ἐκ
 15 σπέρματος Ἀβραάμ προσκομίζεσθαι δεῖν τὴν πίστιν διαβεβαι-
 ούμενος, ἴσθι τοι, καὶ μάλα σαφῶς, τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς τὰ τῆς
 ἀνθρωπολατρίας καταχέων ἐγκλήματα, καίτοι παραιτούμενος,
 καὶ λίαν ὀρθῶς, τὸ ἀνθρωπολάτρης εἶναι δοκεῖν.

Ἄλλ' ὀλίγα κομιδῇ τοῦ χρῆναι φρονεῖν τὰ εἰκότα πεφρονη-
 20 κῶς, συκοφαντεῖ καὶ ἑτέρως τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον.
 Ἐπιφέρει γὰρ εὐθύς Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τῆς ἐπηγγελμένης εὐλο-
 γίας ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ ἀπεστάλη, ὡς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ
 γένους τὴν τοῦ σώματος θυσίαν συνεπαγόμενος. Ὑφ' ἁμαρτίαν
 οὖν ἄρα καὶ αὐτὸς γέγονεν ὁ Χριστός, δι' οὗ τὸ καθ' ἡμᾶς τῆς
 25 ἁμαρτίας ἐμφράττεται στόμα, κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν;
 ἄρα καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ τὸ τῆς ἐπαράτου φαυλό-
 τητος ἤψατο σκότος; ἄρα μεθ' ἡμῶν ἐδεήθη τοῦ λυτρομένου καὶ
 σώζοντος ὁ δι' οὗ πᾶσα λύτρωσις καὶ σωτηρίας ἐλπίς; Πρέποι δ'
 ἂν αὐτῶ, κατὰ γε τὸ εἶκος, μεθ' ἡμῶν ἀναφέρειν τὰ χαριστήρια,
 30 Θεοῦ λέγοντος ἀμνησικάκως «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρ-
 τίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι»: καταγορεύσει δὲ καὶ αὐτοῦ,

τελεῖ μία φύση τῆς θεότητος; Γιατί, θὰ ἔλεγα, μὲ τὴν διαφορὰ τῶν φύσεων (ἴσως προσώπων ἢ ὑποστάσεων) ἢ ἀναγκαστικὴ ταυτότητα, ἀκολουθώντας ἀναγκαστικὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας, ἀνυψώνει τὸν νοῦ τῶν πιστῶν στὴν μία φύση τῆς θεότητος. Στὸν Ἐμμανουήλ ὅμως, ἐπειδὴ ἡ θεότητα εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἐὰν δὲν ποῦμε ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Λόγου ἔγινε δικό του μὲ ἀληθινὴ ἔνωση, πῶς μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖται ἓνα πρόσωπο, ἐὰν ἢ κάθε μία ὑπόσταση φέρει τὸ δικό της καὶ βρῖσκεται χωριστά; Καὶ ἐὰν δὲν εἶχε γίνει δικό του αὐτὸ ποῦ προσλήφθηκε, ἐκείνου ποῦ τὸ προσέλαβε, δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὴ ἢ ἔνωση μὲ ἀπλὴ συνάντηση ὡς μόνη σὲ ἀξία καὶ αὐθεντία, νὰ ἀποτελέσει τὸν ἓνα καὶ μοναδικὸ γιὰ μᾶς Χριστό, ὥστε ὁ ἴδιος νὰ εἶναι Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος. Γιατί τότε ἀκριβῶς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκτραπεῖ κανεὶς ἀπὸ τὴν πίστη σ' αὐτόν, ἔστω καὶ ἂν ἐθεωρεῖτο ὅτι καταγόταν ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ ὡς πρὸς τὴ σάρκα. Ἐπειτα, λέγοντας ὅτι τὸ καθένα εἶναι διαφορετικὸ, καὶ διαβεβαιώνει ὅτι πρέπει ἢ πίστη νὰ ἀποδίδεται στὸν ἀπόγονο τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ, γνώριζε, καὶ μάλιστα πολὺ καθαρά, ὅτι καταχύνει στὸ δικό του κεφάλι τὶς κατηγορίες τῆς ἀνθρωπολατρίας, ἂν καὶ ἀποφεύγει, καὶ πολὺ ὀρθά, τὸ νὰ δείχνει ὅτι εἶναι ἀνθρωπολάτρης.

Ἄλλὰ ἔχοντας πιστέψει σὲ πολὺ λίγα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶναι εὐλόγο νὰ πιστεύει, συκοφαντεῖ καὶ μὲ ἄλλον τρόπο τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς πίστεως. Γιατί προσθέτει ἀμέσως: Γιατί στάλθηκε ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ ὁ ἴδιος τῆς εὐλογίας ποῦ μᾶς εἶχε ὑποσχεθεῖ, φέροντας μαζὶ του τὴ θυσία τοῦ σώματος ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ γένους. Ἄρα λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς διατέλεσε ὑπὸ ἁμαρτίαν, διὰ τοῦ ὁποίου φράσσεται τὸ στόμα τῆς ἁμαρτίας ἐναντίον μας σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ψαλμωδοῦ¹⁰; Ἄρα τὸ σκοτάδι τῆς καταραμένης φαυλότητος ἄγγιξε ἄκόμα καὶ τὸ ἀληθινὸ φῶς; Ἄρα μαζὶ μὲ μᾶς χρειάσθηκε αὐτόν ποῦ θὰ τὸν γλύτωνε καὶ θὰ τὸν ἔσωζε, αὐτὸς διὰ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει κάθε ἐλπίδα λύτρωσης καὶ σωτηρίας; Θὰ ταίριαζε λοιπὸν σ' αὐτόν, ὅπως εἶναι φυσικὸ, μαζὶ μὲ μᾶς νὰ ὑποβάλει τὶς εὐχαριστίες, ἀφοῦ ὁ Θεὸς λέγει χωρὶς μνησικακία: «Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος ποῦ ἐξαλείφω τὶς ἁμαρτίες σου, καὶ δὲν θὰ τὶς θυμᾶ-

καθὰ καὶ ἡμῶν, ὁ τῆς ἁμαρτίας πατήρ. Εἶτα πῶς οὐ ψευδοεπή-
σει, λέγων· «Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐ-
ρήσει οὐδέν»; Δεδυσφημήκασί ποτε κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς Ἰου-
δαίων συναγωγῆς οἱ προεστηκότες· ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τοῦ φθόνου
5 βέλεσι κατετρώχοντο, ταθεραπευμένον ἀδοκῆτως ὁρῶντες τὸν ἐκ
γενετῆς τυφλόν, ἀνοσίως ἔφασκον· «Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς
οἶδαμεν, ὅτι οὗτος ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστιν». Ὁ δέ γε Κύριος
ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀθυροστομοῦντας ἐλέγχων, διαρρηδὴν
ἔφασκε· «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ ἀλήθειαν
10 λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;».

Οὐκοῦν, εἰ προσκεκόμικε τὴν θυσίαν, ὑπὲρ τε ἡμῶν αὐτῶν,
καὶ προσέτι καὶ ἑαυτοῦ, δεδέηται που πάντως ἀναγκαίως αὐτῆς,
καθὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ὑπὸ ζυγὸν ἁμαρτίας. Ἐλεγξον τοίνυν αὐτὸν
περὶ ἁμαρτίας· εἰ τέθυκε δὲ μεθ' ἡμῶν, δεῖξον ἡμῖν συνημαρτη-
15 κότα. Ποιμὴν ὑπάρχων ἀγαθός, ὑπὲρ τίνος τέθεικε τὴν ἰδίαν ψυ-
χήν; ὑπὲρ ἑαυτοῦ μᾶλλον, ἢ ὑπὲρ τῶν προβάτων; Ἀκούω λέγον-
τος περὶ ἡμῶν· «Ἐπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν»· καὶ καθά
φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «Χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντός ἐγεύσατο
θανάτου»· καὶ πάλιν, «Παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν,
20 καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν»· καὶ καθά φησιν ὁ προφή-
της Ἡσαΐας, «Παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν, τῷ μύλωπι αὐ-
τοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν»· οὐκ αὐτὸς τῷ τῆς ἰδίας σαρκὸς παραθερα-
πεύεται πάθει. Παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν· οὐ διὰ γε
τὰ ἑαυτοῦ· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· κατενήνεκται μὲν γὰρ ὁμολογουμέ-
25 νως ἢ ἀνθρώπου φύσις ἐκ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως εἰς ἄρᾶν
καὶ θάνατον, κατηρώστησε δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ εὐκολὸν εἰς
ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν
ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. Κε-
χρημάτικε γὰρ διὰ τοῦτο καὶ ἔσχατος Ἀδάμ· οὐ τὰ τοῦ πρώτου
30 νοσεῖν ἀνεχόμενος, ἀπαλλάττων δὲ μᾶλλον ὡς ἐν ἑαυτῷ τε καὶ
πρώτῳ τὴν ἀνθρώπου φύσιν τῶν ἐκ παραβάσεως ἀρχαίας ἐκει-

11. Ἦσ. 43, 25.

14. Ἰω. 8, 46.

12. Ἰω. 14, 30.

15. Ἰω. 10, 15.

13. Ἰω. 9, 24.

16. Ἰω. 17, 19.

μαι»¹¹, καὶ θὰ κατηγορήσει καὶ αὐτόν, ὅπως καὶ ἑμᾶς, ὁ πατέρας τῆς ἁμαρτίας. Ἐπειτα πῶς δὲν θὰ βρεθεῖ νὰ λέγει ψέματα λέγοντας, «Ἔρχεται ὁ ἄρχοντας αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω μου καμμιὰ δύναμη»¹²; Τὸν κατηγόρησαν κάποτε καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι, ἐπειδὴ ὑπέφεραν ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ φθόνου, βλέποντας ἀπροσδόκητα θεραπευμένον τὸν τυφλὸ ἐκ γενετῆς, ἔλεγαν μὲ ἀσέβεια· «Δόξασε τὸν Θεό. Ἐμεῖς γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ἁμαρτωλός»¹³. Ὁμως ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἐλέγχοντας τοὺς ἀθυρόστομους ἀπερίφραστα, ἔλεγε· «Ποιὸς ἀπὸ σᾶς μπορεῖ νὰ μὲ κατηγορήσει γιὰ ἁμαρτία; Καὶ ἐὰν λέγω τὴν ἀλήθεια, γιατί δὲν μὲ πιστεύετε;»¹⁴.

Ἄρα λοιπόν, ἐὰν πρόσφερε τῇ θυσίᾳ καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους, ἀλλὰ ἐπιπλέον καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ὅπωςδήποτε εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὴν ὅπως καὶ ἑμεῖς ποὺ εἴμαστε κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς ἁμαρτίας. Κατηγόρησέ τον λοιπόν γιὰ ἁμαρτία. Ἐὰν ὅμως θυσίασε μαζὶ μὲ μᾶς, ἀπόδειξε ὅτι ἁμάρτησε μαζὶ μας. Ἀφοῦ ἦταν ποιμένας ἀγαθός, γιὰ ποιὸν πρόσφερε τὴν ψυχὴ του; Γιὰ τὸν ἑαυτὸ του μᾶλλον, ἢ γιὰ τὰ πρόβατα;¹⁵ Ἀκούω νὰ λέγει γιὰ μᾶς· «Γιὰ χάρη αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω τὸν ἑαυτὸ μου»¹⁶. Καὶ ὅπως λέγει ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «Μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ γεύθηκε τὸν θάνατο γιὰ χάρη ὄλων»¹⁷. Καὶ πάλι· «Παραδόθηκε γιὰ τὰ παραπτώματά μας, καὶ ἀναστήθηκε γιὰ τὴ δικαίωσή μας»¹⁸. Καὶ ὅπως λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Ἐπέμεινε βασανίσματα γιὰ τὴ δική μας εἰρήνη, καὶ μὲ τὴν πληγὴ ἐκείνου ἑμεῖς θεραπευθήκαμε»¹⁹. Δὲν θεραπεύεται ὁ ἴδιος μὲ τὸ πάθος τῆς σάρκας του. Παραδόθηκε γιὰ τὰ δικά μας παραπτώματα, καὶ ὄχι γιὰ τὰ δικά του. Πῶς ἦταν δυνατόν; Γιατὶ ὁμολογουμένως ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶχε πέσει ἀπὸ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ σὲ κατάρρα καὶ θάνατο, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ ἀσθένησε στὴ σάρκα καὶ τὸ εὐκόλο πρὸς ἁμαρτία, γιὰ νὰ βρεῖ ἐκπλήρωση ἢ δικαίωση τοῦ νόμου σὲ μᾶς ποὺ δὲν συμπεριφερόμαστε σαρκικά, ἀλλὰ πνευματικά²⁰. Γι' αὐτὸ καὶ χρημάτισε (ὁ Κύριος) καὶ τελευταῖος Ἀδάμ, ὄχι ὑπομένοντας τὰ πάθη τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἀλλὰ ἀπαλλάσσοντας μᾶλλον μὲ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ὡς πρῶτος, τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὶς κατηγορίες γιὰ ἐκεί-

17. Ἐβρ. 2, 9.

18. Ρωμ. 4, 25.

19. Ἡσ. 53, 5.

20. Ρωμ. 8, 4.

νης αἰτιαμάτων· κατεγνώσθη μὲν γὰρ Ἀδάμ, ἀλλ' ὤφθη δοκιμα-
 τήτης καὶ ἀξιάγαστος ἐν Χριστῷ.

Χοϊκὸς οὖν ἐκεῖνος, ἐπουράνιος δὲ ὁ Χριστὸς. Καὶ ἐνετράπη
 μὲν ἐν τῷ πρώτῳ, κατακομισθεῖσα πρὸς παρακοήν, ὅπερ ἐστὶν
 5 ἁμαρτία· τετήρηκε δὲ τὸ ἀπαράβατον ἐν Χριστῷ, καὶ ὡς ἐν ἀπαρ-
 χῇ δευτέρᾳ τοῦ γένους, ὤφθη τε ἄτρωτος ἁμαρτίαις, καὶ κρείττων
 ἀρεῆς καὶ δίκης καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς. Προσεμπεδοῖ δὲ ἡμᾶς ὁ
 σοφώτατος Παῦλος, ὡδὶ γεγραφώς «Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακο-
 ῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω
 10 καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολ-
 λοί». Δεῖτε δὴ οὖν θυσίας, τῆς ὑπὲρ γε τῶν ἰδίων πλημμελημάτων,
 πᾶς εἴ τις γέγονεν ἁμαρτίας ἔνοχος καὶ προσκεκόμικε μὲν ἑαυτὸν ὁ
 Χριστὸς ὑπὲρ τοῦ κατὰ σάρκα γένους, τουτέστιν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ
 ἑαυτοῦ δὲ οὐκέτι, κρείττων ἁμαρτίας ὑπάρχων, ὡς Θεός. Εἰ γὰρ
 15 τέθνηται δι' ἑαυτὸν, οὐχ ἡμεῖς ἠγοράσθημεν μόνοι τῷ αἵματι αὐτοῦ,
 κατὰ τὰς Γραφάς ἀλλ' εἴη δ' ἂν καὶ αὐτὸς ἡμῖν συνηγορασμένος,
 οὐκέτι κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου φωνήν, «Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν
 ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν»· δέδοται δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων. Οὐ
 γὰρ ὅλως θυσία καὶ προσαγωγή, ἐκεῖ που πάντως καὶ ἄφεσις
 20 ἁμαρτιῶν.

Πεφενάκικεν οὖν ἄρα τοὺς ἀνά πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ
 θεσπέσιος Παῦλος, περὶ αὐτοῦ γεγραφώς «Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν
 ἔπρεπε ἀρχιερεὺς, ὄσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ
 τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος ὃς οὐκ
 25 ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ
 τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ·
 τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν προσενέγκας Ὁ νόμος γὰρ
 ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθενείας, ὁ λόγος δὲ
 τῆς ὀρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελει-
 30 ωμένον». Πῶς οὖν ὄσιος ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς, ἢ κατὰ τίνα τρόπον
 ἄκακος καὶ ἀμίαντος, εἰ δέεται μεθ' ἡμῶν τῆς θυσίας προσκεκο-
 μημένος εἰς ἄφεσιν τῶν πλημμελημάτων καὶ εἰς δικαίωσιν τῶν

νη τὴν ἀρχαία παράβαση. Γιατὶ καταδικάσθηκε βέβαια ὁ Ἀδάμ, ἀλλὰ ἐμφανίσθηκε ἐξαιρετὴ καὶ ἀξιαγάπητη μετὰ τὸν Χριστό.

Γήινος λοιπὸν ἐκεῖνος, ἀλλὰ ἐπουράνιος ὁ Χριστός²¹. Καὶ ἀνατράπηκε βέβαια μετὰ τὸν πρῶτο, ἐπειδὴ ὀδηγήθηκε σὲ παρακοή, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἁμαρτία, ἀλλὰ τηρήθηκε τὸ ἀπαράβατο μετὰ τὸν Χριστό, καὶ σὰν δευτέρα ἀρχὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἐμφανίσθηκε καὶ ἄτρωτος στὶς ἁμαρτίες καὶ ἀνώτερος τῆς κατάρας καὶ τῆς δίκης καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς. Μᾶς βεβαιώνει ὅμως καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, γράφοντας τὰ ἐξῆς: «Ὅπως μετὰ τὴν παρακοὴν τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου οἱ πολλοὶ ἐγέναν ἁμαρτωλοὶ, ἔτσι καὶ μετὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ ἐνὸς θὰ δικαιωθοῦν οἱ πολλοί»²². Ἔχει λοιπὸν ἀνάγκη ἀπὸ θυσία, γιὰ τὶς δικές του φυσικὰ ἁμαρτίες, ὅποιος ἐγένε ἐνοχος ἁμαρτίας, καὶ πρόσφερε βέβαια ὁ Χριστὸς τὸν ἑαυτοῦ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος, δηλαδὴ γιὰ μᾶς, γιὰ τὸν ἑαυτοῦ ὅμως ὄχι, ἐπειδὴ εἶναι ὑπεράνω ἁμαρτίας ὡς Θεός. Γιατὶ, ἐὰν εἶχε θυσιασθεῖ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ, δὲν θὰ ἀγοραζόμεσταν ἑμεῖς μόνοι μετὰ τὸ αἷμα του, σύμφωνα μετὰ τὶς Γραφές²³, ἀλλ' εἶναι καὶ αὐτὸς ἀγορασμένος μαζὶ με μᾶς, ὄχι σύμφωνα μετὰ τὰ λόγια τοῦ Ἡσαΐα, «Ὁ Κύριος παρέδωσε τὸν ἑαυτοῦ γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας»²⁴, ἀλλὰ παραδόθηκε μᾶλλον καὶ γιὰ τὶς δικές του. Γιατὶ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει θυσία καὶ προσφορά, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε ὑπάρχει καὶ ἄφεση ἁμαρτιῶν.

Ἐξαπάτησε ἄρα ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὅλη τὴν ὑφήλιο, γράφοντας γι' αὐτόν, «Γιατὶ τέτοιος ἀρχιερέας μᾶς ἔπρεπε πραγματικά, ἅγιος, ἄκακος, ἀμόλντος, χωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ ὑψωμένος τώρα πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀνάγκη, ὅπως οἱ ἀρχιερεῖς, νὰ προσφέρει θυσίες κάθε ἡμέρα, πρῶτα γιὰ τὶς δικές του ἁμαρτίες, καὶ ἔπειτα γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ τὸ ἔκανε μὰ γιὰ πάντα ὅταν πρόσφερε τὸν ἑαυτοῦ. Γιατὶ ὁ νόμος καθιστᾷ ἀρχιερεῖς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἀδυναμίες, τὰ λόγια ὅμως τοῦ ὄρκου, ποὺ δόθηκε ὕστερα ἀπὸ τὸν νόμο, ἐγκαθιστοῦν αἰῶνια τὸν Υἱό, τὸν τελειωμένο²⁵. Πῶς λοιπὸν εἶναι ὅσιος ἀρχιερέας ὁ Χριστός, ἢ μετὰ ποιὸν τρόπο εἶναι ἄκακος καὶ ἀμόλντος, ἐὰν χρειάζεται μαζὶ με μᾶς τὴν προσφερόμενη θυσία γιὰ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρ-

23. Ρωμ. 5, 9.

24. Α' Κορ. 15, 3. Ἡσ. 53, 4.

25. Ἐβρ. 7, 25-28.

ἡμαρτηκότων; Πῶς κεχώρισται τῶν ἁμαρτωλῶν, εἰ δὲ δικαιούται
 σὺν αὐτοῖς, οὐχ ἑτέρου του χάριν τῆς θυσίας προσκεκομισμένης,
 ἢ τούτων αὐτῶν; Θαυμάζω δέ, ὅτι διακεκραγότες τοῦ Παύλου,
 καὶ μάλα σαφῶς, οὐκ εἶναι παραπλήσιον τοῖς ὑπὲρ τῶν ἰδίων
 5 πλημμελημάτων προσκομίζεσθαι κεκελευσμένοις, ἔπειτα τῶν τοῦ
 λαοῦ πρεσβεύειν, οὐ δέδιας, οἷς ἔφη τὰναντία φάναι τε τολμᾶς
 [τοῦ λαοῦ, πρεσβεύειν οὐ δέδιας οἷς ἔφη τὰναντία, φάναι τε
 τολμᾶς], καθ' ὁμοιότητα τὴν ἐκείνων, οἱ κατὰ νόμον γεγόνασιν
 ἱερεῖς, καὶ αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσάγειν θυσίαν. Καὶ εἴπερ ἐστὶν
 10 ἀληθές, ὡς ὁ νόμος μὲν καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθενείας,
 ὁ λόγος δὲ τῆς ὀρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν
 αἰῶνα τετελειωμένον· τί τοῖς ἀσθενεῖν εἰωθόσι ποιεῖς συναρί-
 θμιον τὸν τῆς ἐκείνων πληθύος ἐξηρημένον, καὶ τὴν ὑπὲρ νόμον
 ἔχοντα τελείωσιν, οἴκοθέν τε καὶ κατὰ φύσιν, εἴπερ ἐστὶν Υἱὸς
 15 ἀληθῶς, καὶ διὰ τοῦτο Θεός;

Ἴδωμεν δὲ καὶ ἐκ τοῦ νομικοῦ καὶ ἀρχαιότερου γράμματος,
 τίνα δὴ τρόπον καὶ ὑπὲρ τίνων εἰσκεκόμικεν ἑαυτὸν ὁ Ἐμμα-
 νουήλ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Σκιὰ μὲν γὰρ ὁμολο-
 γουμένως ὁ νόμος ἦν, πλὴν ὑποτύπωσιν ἔχει μυστηρίου τοῦ κατὰ
 20 Χριστὸν καὶ τῆς ἀληθείας ὠδίνει τὴν μόρφωσιν. Καὶ γοῦν ἔφη
 πού Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις προσλαλῶν· «Εἰ ἐπιστεύετε Μωσῆ,
 ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε». Πῶς οὖν ἄρα
 τεθύκασιν τὸν ἀμνόν, μέλλοντες τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίρειν οἱ ἐξ
 αἵματος Ἰσραὴλ; ὑπὲρ ἑαυτῶν ἄρα καὶ μόνων, ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ
 25 τοῦ ἀμνοῦ; Τίνας ἐλντροῦτο διὰ τοῦ αἵματος; ἄρα τοὺς ὑπὸ ζυγὸν
 δουλείας καὶ δύσοιστον ἀνατλᾶν [ἴσ. ἀνατλάντας] τὴν ἐκ τῶν
 Αἰγυπτίων πλεονεξίαν, ἢ καὶ ἑαυτόν; Τίνας ἀπεσόβει τὸν ὀλοθρευ-
 τήν; τίσιν ἔφασκεν ὁ τῶν ὄλων Θεός, «Καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα, καὶ
 σκεπάσω ὑμᾶς»; Ἄρα τοῖς δεδημένοις τῆς παρ' αὐτοῦ σκέπης,
 30 ἤγον καὶ αὐτῷ τῷ ἀμνῷ; Διευτύπου μὲν γὰρ τὰς ὑπὲρ τῶν ἁμαρ-
 τιῶν ποιεῖσθαι θυσίας, καθάπερ ἐν πίνακι τῷ νόμῳ, σκιαγραφῶν
 ἔτι τὸ Χριστοῦ μυστήριον ὁ Θεός καὶ Πατὴρ· ἔφη δὲ οὕτω πρὸς

τημάτων, καὶ γιὰ τὴν δικαίωση αὐτῶν ποὺ ἁμάρτησαν; Πῶς εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐὰν δικαιώνεται μαζί μὲ αὐτούς, ἀφοῦ ἡ θυσία δὲν προσφέρεται γιὰ χάρη κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ μόνο γι' αὐτούς; Ἀπορῶ λοιπὸν ὅτι, ἐνῶ ὁ Παῦλος διακηρύττει, καὶ πολὺ καθαρὰ μάλιστα, ὅτι δὲν εἶναι ἴδιο μ' αὐτούς ποὺ εἶναι ἐντεταλμένοι νὰ προσκομίζουν πρῶτα γιὰ τὰ δικὰ τους πλημμελήματα, καὶ ἔπειτα γιὰ ἐκεῖνα τοῦ λαοῦ, δὲν φοβᾶσαι νὰ τολμᾶς νὰ λές τὰ ἀντίθετα μὲ ἐκεῖνα ποὺ εἶπε, ὅτι καὶ αὐτός, παρόμοια μὲ ἐκείνους ποὺ ἔγιναν ἱερεῖς σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, προσφέρει θυσία γιὰ τὸν ἑαυτὸ του; Καὶ ἐφόσον εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ὁ νόμος ἐγκαθιστᾷ ἀρχιερεῖς ποὺ ἔχουν ἀδυναμίες, ἐνῶ ὁ λόγος τῆς ὀρκωμοσίας μετὰ τὸν νόμο, τὸν Υἱὸ ποὺ εἶναι τελειωμένος, γιατί συγκαταλέγεις ἀνάμεσα σ' αὐτούς ποὺ συνήθως εἶναι ἀσθενεῖς, αὐτὸν ποὺ ἐξαιρεῖται ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκείνων καὶ ἔχει τὴν σύμφωνη μὲ τὸν νόμο τελειότητα μὲ δική του κρίση καὶ ἀπὸ τὴν φύση του, ἐφόσον εἶναι Υἱὸς ἀληθινὸς καὶ γι' αὐτὸ Θεός;

Ἄς δοῦμε ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότερη γραφὴ τοῦ νόμου μὲ ποιὸν τρόπο καὶ γιὰ ποιούς πρόσφερε τὸν ἑαυτὸ του ὁ Ἐμμανουήλ ὡς εὐωδιαστὴ ὁσμὴ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα²⁶. Γιατί ὁ νόμος ἦταν ὁμολογουμένως σκιά, ὥστόσο ὑποτυπώνει τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ κυφορεῖ τὴν μὀρφωση τῆς ἀλήθειας²⁷. Καὶ πράγματι εἶπε κάποιου ὁ Χριστὸς συνομιλώντας μὲ τοὺς Ἰουδαίους: «Ἐὰν πιστεύατε στὸν Μωυσῆ, θὰ πιστεύατε καὶ σὲ μένα, γιατί ἐκεῖνος ἔγραψε γιὰ μένα»²⁸. Πῶς λοιπὸν θυσίασαν τὸν ἁμνό, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσραήλ; Ἄραγε γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ μόνο, ἢ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἁμνό; Ποιούς λύτρωσε μὲ τὸ αἷμα του; Ἄραγε ἐκείνους ποὺ ἦταν κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας καὶ ὑπέμειναν ἀβάσταχτα τὴν πλεονεξία τῶν Αἴγυπτίων, ἢ καὶ τὸν ἑαυτὸ του; Τίνος τὸν ἐξολοθρευτὴ ἔδιωχνε; Γιὰ ποιούς ἔλεγε ὁ Θεὸς τῶν ὀλων, «Καὶ θὰ δώσω τὸ αἷμα μου, καὶ θὰ σᾶς σκεπάσω»²⁹; Ἄραγε γι' αὐτούς ποὺ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν δική του σκέπη, ἢ μήπως καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἁμνό; Γιατί ὄριζε τὶς θυσίες ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνουν γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους, σὰν σὲ πίνακα τοῦ νόμου, σκιαγραφώντας ἐπίσης τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας. Γιατί εἶπε στὸν ἱερο-

28. Ἰω. 5, 46.

29. Ἔξ. 12, 13.

τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· «Ἐὰν δὲ πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ἀγνοήσῃ ἀκουσίως, καὶ λάθῃ ῥῆμα ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς Συναγωγῆς, καὶ ποιήσωσι μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἢ οὐ ποιηθήσεται, καὶ πλημμελήσωσι, καὶ γνωσθῇ αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία ἣν 5 ἤμαρτον αὐτῆ, καὶ προσάξει ἡ συναγωγὴ μόσχον ἐκ βοῶν ἁμωμον περὶ ἁμαρτίας». Τίνα δὲ τρόπον τὰ τῆς θυσίας ἐπιτελεῖσθαι χρή διειπῶν εὖ μάλα, προσεπάγει, καὶ φησι· «Καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτῶν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία».

Ἄθρει δὴ οὖν, ὅτι προσεκομίζετο μὲν ὁ μόσχος ἐν τύπῳ 10 Χριστοῦ τοῦ πανάγνου καὶ μῶμον τοῦ μὴ ἔχοντος, ἀπηλλάττοντο δὲ τῶν ἰδίων αἰτιαμάτων οἱ προσκομίζοντες, καὶ οὐτι που μάλα ὁ μόσχος. Τέθυται γὰρ οὐχ ὑπὲρ γε μᾶλλον ἑαυτοῦ, καθὰ σὺ φῆς, ἀλλ' ὑπὲρ γε τῶν ἡσθηκηκότων, ὑπὲρ ὧν ἐποιεῖτο τὰς λιτὰς ὁ κατὰ νόμους ἀρχιερεὺς, ἵνα πάλιν ἐννοῆς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν γεγονό- 15 τα Παράκλητον, ἁμωμόν τε καὶ ὄσιον ἀρχιερέα, κεχωρισμένον τῶν ἁμαρτωλῶν. Πανταχόθεν τοιγαροῦν ἠρρωστηκότος τοῦ λόγου τὸ ἀκαλλὲς τῷ δι' ἐναντίας, ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν γενέσθαι φαμέν αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν καὶ ἐν 20 τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἵνα, καὶ ὑπὲρ πάντων εἰς ὁσμὴν εὐωδίας ἑαυτὸν ἀναθεὶς τῷ Πατρὶ, κατακτήσῃ τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἐξέλῃται τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων, δικαιώσῃ τῇ χάριτι διὰ πίστεως, θανάτου καὶ φθορᾶς ἀποφήνῃ κρείττονας, ἱερούς τε καὶ ἡγιασμένους, καὶ πᾶν εἶδος ἀρετῆς εὖ μάλα κατωρθωκότας, Σωτῆρα καὶ Λυτρω- 25 τὴν ὁμολογοῦντας αὐτόν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ .

Ὁ θεασπέσιος Παῦλος, οὐκ ἀσυντελῆ πρὸς ὄνησιν τοῖς εὐσεβείν ἡρημένοις, τὴν ἐν γε τῷ νόμῳ σκιὰν ἀποφαίνων, καὶ μὴν καὶ 30 τὰ πάλαι τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότα, καθάπερ τινὰ πίνακα καὶ

30. Λευϊτ. 4, 13-14.

31. Λευϊτ. 4, 20.

32. Α' Ἰω. 2, 1.

33. Ἐβρ. 7, 26.

φάντη Μωυσῆ τὰ ἐξῆς· «Ἐάν ὅμως ὅλο τὸ πλῆθος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραήλ ἀπὸ ἄγνοια καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει πλανηθεῖ καὶ λησμονήσουν μιὰ ἀπὸ ὅλες τὶς ἐντολές τοῦ Κυρίου, ἢ δὲν τὴν ἐφαρμόσουν καὶ ἁμαρτήσουν, καὶ γίνεῖ γνωστὴ σ' αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία ποὺ διέπραξαν, νὰ προσφέρει ἡ συναγωγὴ γιὰ τὴν ἁμαρτία μοσχάρι χωρὶς σωματικὰ ἐλαττώματα»³⁰. Καὶ ἀφοῦ καθόρισε μὲ λεπτομέρεια καὶ εὐκρίνεια μὲ ποιὸν τρόπο πρέπει νὰ τελοῦνται οἱ θυσίαι, προσθέτει λέγοντας· «Καὶ θὰ κάνει ἐξιλαστήριες προσφορὲς γι' αὐτοὺς ὁ ἱερέας, καὶ θὰ συγχωρηθεῖ ἡ ἁμαρτία τους»³¹.

Πρόσεχε λοιπόν, ὅτι προσφερόταν βέβαια τὸ μοσχάρι ὡς τύπος τοῦ πάναγνου Χριστοῦ, ποὺ δὲν εἶχε ἐλάττωμα, καὶ ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὶς ἁμαρτίαι τους ἐκεῖνοι ποὺ τὸ πρόσφεραν, καὶ ὄχι φυσικὰ τὸ μοσχάρι. Γιατὶ θυσιαζόταν ὄχι ἀσφαλῶς γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅπως ἰσχυρίζεσαι ἐσύ, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἁμαρτήσῃ, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἔκανε τὶς παρακλήσεις ὁ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ἀρχιερέας, γιὰ νὰ σκεφθεῖς πάλι τὸν Παράκλητο³² ποὺ ἦρθε γιὰ μᾶς ἄμωμο καὶ ὄσιον ἀρχιερέα³³, ἀποχωρισμένον ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐπειδὴ λοιπόν ἀπὸ παντοῦ ὁ λόγος τοῦ ἐναντίου πάσχει ἀπὸ ἔλλειψη ὀρθότητος, λέμε ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἔγινε ἀρχιερέας καὶ ἀπόστολος τῆς πίστεώς μας³⁴ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος³⁵, κατεβάζοντας τὸν ἑαυτό του σὲ ταπείνωση καὶ στὰ δικά μας, ὥστε, προσφέροντας τὸν ἑαυτό του γιὰ ὅλους ὡς ὁσμὴ εὐωδίας³⁶, νὰ κατακτήσῃ τὴν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γῆ, νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ παλιὰ ἁμαρτήματα, νὰ μᾶς δικαιώσῃ μὲ τὴ χάρι τῆς πίστεως³⁷, νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ἀνώτερους ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ τὴ φθορά, ἱεροὺς καὶ ἁγιασμένους, ἔχοντας κατορθώσῃ πολὺ καλὰ κάθε εἶδος ἀρετῆς, ὁμολογώντας τὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτῆ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο ἡ δόξα ἀνήκει στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἀποκαλύπτοντας σὲ ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ εἶναι εὐσεβεῖς, ὅτι ἡ σκιώδης νομοθεσία συντελεῖ στὴν ὠφέλειά τους, καὶ μάλιστα αὐτὰ ποὺ εἶχαν συμβεῖ στοὺς ἀρχαίους, πα-

34. Ἐβρ. 3, 1.

35. Φιλ. 2, 7.

36. Ἐφ. 5, 2.

37. Ἐφ. 2, 8.

γραφήν τῶν ἀληθεστέρων ταῖς ἀπάντων διανοίαις εὖ μάλα πα-
 ρατιθείς· «Ταῦτα δὲ τυπικῶς συνέβαινεν ἐκείνοις, ἐγρᾶφη δὲ
 πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκε».

5 Φέρε δὴ οὖν ἐκ νομικῶν Γραμμιάτων ἐλόντες, λέγωμεν, ὡς κατην-
 λίζοντο μὲν ἐρήμῳ ποτὲ τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίροντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ
 καὶ εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας διασπεύδοντες γῆν, ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐν
 Αἰγύπτῳ θαυμάτων ἀμνημονοῦντες οἱ τάλανες καὶ τῆς εἰς Θεὸν
 ἀγάπης ἀμνημονήσαντες, διεγόγγυζον ἀνοσίως, ὑπὸ τῶν ὄφεων
 ἀπώλλυντο, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Διέδρων γε μὴν τὰ τῶν ἰοδό-
 10 λων δῆγματα, τὸν ὄφιν αὐτοῖς τὸν χαλκοῦν ἀναστηλώσαντος τοῦ
 Μωσέως, τοῦ πάντων Σωτῆρος Θεοῦ κεχρησμοδηκός· «Ποί-
 ησον σαυτῷ ὄφιν, καὶ θεὸς αὐτὸν ἐπὶ σημεῖον, καὶ ἔσται ἐὰν δάκη
 ὄφις ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται». Μυστή-
 ριον δὲ ἄρα τὸ κατὰ Χριστὸν ἢ τύπωσις ἦν. Θεὸς γὰρ ὑπάρχων ὁ
 15 μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ ἐξ ἀγαθοῦ Πατρὸς ἀγαθὸς κατὰ
 φύσιν, μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκός, τουτέστι, γέγονεν ἄνθρωπος,
 ἡμῖν τε τοῖς πονηροῖς παραπλήσιος, κατὰ γε τὸ εἶναι καθ' ἡμᾶς
 ἄνθρωπος δηλονότι. Τέθειται δὲ καὶ ἐφ' ὑψηλοῦ· τουτέστι, σταυ-
 ρὸν ἀνέτλη τὸν ἐπὶ ξύλου, καὶ τὸν κατὰ σάρκα θάνατον, εἰ καὶ
 20 ἀνεβίῳ τριήμερος, τὸ τοῦ θανάτου πατήσας κράτος.

Ὅταν τοίνυν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀσυνεσίας, τῆς μετὰ σαρκὸς
 οἰκονομίας καταγογγύζοντες καὶ τὸ ἀκαλλῆς αὐτῆς καθορίζον-
 τες, αἰσχνῶμεθα φρονεῖν ἢ λέγειν ἄνθρωπον γενέσθαι καθ'
 ἡμᾶς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ ἐνωθῆναι σαρκὶ κατὰ ἀλήθειαν,
 25 τότε καὶ δράκων ἡμᾶς ὁ ἀρχέκακος ἀποκτενεῖ, τῆς ἐαυτοῦ δυσ-
 τροπίας ἰὼν ὥσπερ τινὰ ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἐνιείς τὴν πλά-
 νησιν, διαφενξόμεθα δὲ καὶ τὰ τῆς ἐκείνου σκαιότητος διακρου-
 σόμεθα βλάβῃ, τοῖς τῆς καρδίας ὄμμασιν ἐνορῶντες τῷ ὄφει, του-
 τέστι τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἀκριβεῖ διανοίᾳ κατασκεπτόμενοι
 30 Τότε γὰρ, τότε φρονοῦντες ὀρθά, ἀνευδοιάστως ὁμολογήσομεν
 ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ προῆλθεν ἐκ γυναικὸς
 μετὰ τοῦ μείναι Θεός, καὶ ἔστιν ὁ αὐτὸς Θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρω-
 πος, οὔτε τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἐπερυθριῶν διὰ τε τὸ

ραθέτοντάς τα στίς διάνοιες ὄλων κατ' ἄριστο τρόπο σάν σέ κάποιον πίνακα καί ζωγραφιά τῶν πιό ἀληθινῶν, λέγει· «Καί αὐτά συνέβαιναν σ' ἐκείνους ὡς τύποι, καί γράφτηκαν γιά τή νουθεσία μας, στούς ὁποίους κατέληξαν τὰ τέλη τῶν αἰώνων»³⁸. Ἐμπρός λοιπὸν παίρνοντας τα αὐτά ἀπὸ τὰ γραμμένα στὸ νόμο, νὰ ποῦμε, ὅτι φεύγοντας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο οἱ Ἰσραηλῖτες καί πηγαίνοντας στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας στρατοπέδευσαν στὴν ἔρημο. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ταλαίπωροι, λησμονώντας τὰ θαύματα ποῦ ἔγιναν στὴν Αἴγυπτο καί τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐγόγγιζαν μὲ τρόπο ἀνίερο, πέθαιναν ἀπὸ τὰ φίδια, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ³⁹. Ὅμως διέφευγαν τὰ δηλητηριώδη δαγκώματα, στήνοντας τὸ χάλκινο φίδι τοῦ Μωϋσέως, ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴ τοῦ Σωτήρα ὄλων Θεοῦ· «Κατασκεύασε γιά τὸν ἑαυτό σου φίδι καί στήσε το σέ ἐμφανὲς σημεῖο, καί ὅποιον ἄνθρωπο τὸν δαγκώνει φίδι, βλέποντας τὸ φίδι, θὰ ζεῖ»⁴⁰. Ἄρα τὸ φίδι αὐτὸ ἦταν προτύπωση τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὄντας Θεός, καί ἀγαθὸς κατὰ φύση ὡς προερχόμενος ἀπὸ ἀγαθὸ Πατέρα, ἔγινε μέτοχος αἵματος καί σάρκας⁴¹, δηλαδή ἔγινε ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ ἐμᾶς τοὺς πονηροὺς, ὡς πρὸς τὸ ὅτι δηλαδή ἦταν ἄνθρωπος σάν ἐμᾶς. Καί τοποθετήθηκε ψηλά, δηλαδή ὑπέμεινε σταύρωση πάνω σὲ ξύλο καί θάνατο ποῦ ἀφοροῦσε τὴ σάρκα του, ἂν καί ἀναστήθηκε μετὰ τρεῖς ἡμέρες, καταργώντας τὴν δύναμη τοῦ θανάτου.

Ὅταν λοιπὸν ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀπερισκεψία γογγύζουμε ἐναντίον τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας, καί προσδιορίζοντας τὴν ἀπρέπειά της, ντρεπόμαστε νὰ πιστεύουμε καί νὰ λέμε ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἔγινε σάν ἐμᾶς καί ἐνώθηκε πραγματικὰ μὲ σάρκα, τότε καί ἐμᾶς θὰ μᾶς θανατώσει ὁ ἀρχέκακος δράκος, χύνοντας κατὰ κάποιον τρόπο στὰ μυαλά μας τὸ δηλητήριο τῆς πλάνης. Θα διαφύγουμε ὅμως καί θὰ ἀποκρούσουμε τὶς βλάβες τῆς βαναισότητάς του, ἀτενίζοντας μὲ τὰ μάτια τῆς καρδιᾶς μας τὸ φίδι, δηλαδή σκεπτόμενοι μὲ ἀκριβῆ σκέψη διαρκῶς τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ τότε, πιστεύοντας σωστά, θὰ ὁμολογήσουμε χωρὶς ἐνδοιασμούς, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε σάρκα καί γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα, ἐξακολουθώντας νὰ εἶναι Θεός, καί ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς μαζὶ καί ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ντρέπεται

40. Ἄριθμ. 21, 6 ἔ. Α' Κορ. 10, 9.

41. Ἐβρ. 2, 14.

τῆς ὑπεροχῆς ἀξίωμα, οὔτε μὴν τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας καὶ ὑπερτάτης εὐκλείας ἐστερημένος διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Οἱ δὲ δὴ τὰ τοιάδε διακρίνειν εὖ μάλα κατηθισμένοι, δι' ἀμφοῖν τὸν ἕνα καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον ἰσχνῶς καὶ ἐξητασμένως συνιέντες, λέγουσιν· «Ὡ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρῖματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου;». Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὡς ἀνέφικτά τε καὶ ἀκαλλῆ ταυτὶ διωθούμενος, τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εὐκλείας καὶ ὑπεροχῆς, οὐ μετρίως οὔτοσι ποιεῖσθαι κατατολμᾷ
 10 τὴν κατάρρουσιν [ἴσ κατάρρησιν], καὶ μέτρον ὥσπερ αὐτῷ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀπονέμων, καὶ ἕτερον οὐδέν, δεδοξάσθαι φησὶν αὐτὸν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐχ ὡς ἰδία δυνάμει χρώμενον, τῇ δι' αὐτοῦ, καὶ πληροῦν τὰ τῆς θεοσημείας, ἀλλ' ἔξωθεν καὶ εἰσκεικρικμένως κερδαίνοντα, τὸ κατορθοῦν δύνασθαι τι τῶν τεθαυμα-
 15 σμένων, ἵνα δὴ φαίνοιτο καθ' ἡμᾶς ἰαμάτων που τάχα χάρισμα λαβῶν, φάναι τε ὀφείλων, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· «Χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι ὃ εἰμι». Οἷς γὰρ ἐπακτὸν καὶ θύραθεν τὸ εἶναι τι καὶ δύνασθαι κατορθοῦν, οὔτοι φαῖεν ἂν εἰκότως καὶ τὴν τοιάνδε φωνήν. Δεῖξαι γάρ, ὡς οἶεται, βουλευθεὶς ἰσουρογὸν εἰς ἅπαντα
 20 τὴν ἁγίαν Τριάδα, πάλιν ᾧδὲ φησιν·

Ἦ Ο Θεὸς Λόγος ἐγένετο σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Συνεκάθισεν ἐαυτῷ τὴν ἀναληφθεῖσαν ὁ Πατὴρ ἀνθρωπότητα. «Εἶπε γάρ, φησὶν, ὁ Κύριος πῶ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου». Τὴν τοῦ ἀναληφθέντος τὸ Πνεῦμα κατελθὼν συνεκρότησε δόξαν. «Ὁ-
 25 ταν», γάρ φησιν, «ἔλθη τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει». Βούλει καὶ ἄλλην ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς τῆς Τριάδος ἐνέργειαν; Ἐνώκησεν ὁ Υἱὸς ἐν τῷ σώματι· συνέστησεν ὁ Πατὴρ βαπτιζόμενον διέπλασεν ἐν Παρθένῳ τὸ Πνεῦμα]. Εἶτα πάλιν φησὶ περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων· Ἦ Ο Υἱὸς ἐξελέξατο. «Ἐγώ», γάρ φησιν,
 30 «ὑμᾶς ἐξελεξάμην». Ὁ Πατὴρ ἠγάγε· «Πάτερ», γάρ φησιν, ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου». Τὸ Πνεῦμα κατεσκευάσε ῥήτορας].

42. Ρωμ. 11, 33.

43-44. Α' Κορ. 15, 10.

45. Ἰω. 1, 14.

46. Ψαλμ. 109. 1.

47. Ἰω. 16, 13-14.

48. Ἰω. 15, 16.

49. Ἰω. 17, 17.

για τὰ ἀνθρώπινα μέτρα λόγω τοῦ ἀξιώματος τῆς ὑπεροχῆς του, οὔτε νὰ εἶναι στερημένος τῆς ἐξουσίας ποὺ ταιριάζει σὲ Θεό, καὶ τῆς δόξας, ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος. Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ εἶναι συνηθισμένοι νὰ διακρίνουν ἄριστα αὐτὰ τὰ πράγματα, κατανοώντας ἀμυδρὰ τὸν ἓνα μέσω τῶν δύο καὶ τὸ σχετικὸ μ' αὐτὸν μυστήριον καὶ ἐρευνώντας αὐτό, λένε· «Ὡ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ! Πόσο ἀνεξερεύνητες εἶναι οἱ ἀποφάσεις του, πόσο ἀνεξιχνίαστοι οἱ ὁδοὶ του! Ποιὸς πραγματικὰ γνώρισε τὴν σκέψη τοῦ Κυρίου;»⁴². Ἀλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς, ἀπορρίπτοντάς τα αὐτὰ ἀπὸ τῆς δόξης καὶ ὑπεροχῆς τοῦ Σωτήρα μας ὡς ἀκατόρθωτα καὶ στερημένα κάλλους, τολμᾷ αὐτὸς ἐδῶ νὰ προβαίνει σὲ τόσο μεγάλη κατάκριση, καὶ ἀποδίδοντάς του κατὰ κάποιον τρόπο τὸ δικό μας μέτρο καὶ τίποτε ἄλλο, λέγει ὅτι δοξάσθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα χωρὶς νὰ κάνει χρῆση τῆς δικῆς του δύναμης καὶ μὲ αὐτὴν νὰ κάνει τὰ θαύματα, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ ἔξω καὶ μὲ τρόπο εἰσαγόμενον κερδίζει τὸ νὰ μπορεῖ νὰ κάνει κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θαυμάζονται. Γιὰ νὰ φαίνεται δηλαδὴ σὲ μᾶς ὅτι τάχα ἔλαβε κάποιον χάρισμα ἰαμάτων, ὅφειλε νὰ πει, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· «Μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἶμαι αὐτὸ ποὺ εἶμαι»⁴³⁻⁴⁴. Γιατὶ σὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι πρόσθετο καὶ ἀπὸ ἔξω δοσμένο τὸ νὰ εἶναι κάτι καὶ νὰ μποροῦν νὰ κάνουν θαυμαστὰ ἔργα, αὐτοὶ εὐλόγα θὰ μπορούσαν νὰ πρῶν καὶ αὐτὰ τὰ λόγια. Θέλοντας λοιπὸν νὰ δείξει, ὅπως νομίζει, ἰσχυρῶς σὲ ὅλα τὴν ἁγία Τριάδα, λέγει πάλι τὰ ἑξῆς·

[Ὁ Θεὸς Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ ἐσκήνωσε μέσα μας⁴⁵. Ἔβαλε καὶ κάθισε μαζί του ὁ Πατέρας τὴν ἀνθρώπινη φύση ποὺ προσέλαβε. Γιατὶ λέγει· Εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριό μου· κάθισε στὰ δεξιὰ μου»⁴⁶. Τῆς δόξης τοῦ σώματος ποὺ ἀναλαβε ὁ Θεὸς τὴν δημιουργήσε τὸ Πνεῦμα ὅταν κατέβηκε. Γιατὶ λέγει· «Ὅταν θὰ ἔρθει τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας (ὁ Παράκλητος), ἐκεῖνος θὰ μὲ δοξάσει»⁴⁷. Θέλεις καὶ ἄλλη ἐνέργεια σ' αὐτὰ τῆς Τριάδος; Κατοίκησε ὁ Υἱὸς μέσα στὸ σῶμα. Τὸν συνέστησε ὁ Πατέρας καθὼς βαπτίζοταν. Τὸν διέπλασε μέσα στὴν Παρθένο τὸ Πνεῦμα]. Ἐπειτα πάλι λέγει γιὰ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους· [Ὁ Υἱὸς τοὺς ἐξέλεξε. Γιατὶ λέγει· «Ἐγὼ σᾶς ἐξέλεξα»⁴⁸, ὁ Πατέρας τοὺς ἁγίασε· γιατί λέγει· «Πατέρα, ἁγίασέ τους μὲ τὴν ἀλήθεια σου»⁴⁹. Τὸ Πνεῦμα τοὺς ἀνέδειξε ρήτορες].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ὅτι μὲν οὖν ἄσοφός τε καὶ ἀτερπής ὁ σύμπας αὐτῷ πεποίη-
 ται λόγος, καταδειῖξαι ῥᾶον παραπαίει δὲ κἂν τούτῳ, καὶ ὅπως,
 ἐρῶ. Μία μὲν γὰρ θεότητος φύσις, ὑφέστηκε δὲ ἰδικῶς ὁ Πατήρ,
 5 καὶ μέντοι καὶ ὁ Υἱός, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα. Πράττεται γε
 μὴν τὰ πάντα παρὰ Πατρὸς, καὶ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι· καὶ οἶον
 κεκινημένου τοῦ Πατρὸς εἰς ἐνέργειαν τὴν ἐπί τισιν, ἐνεργεῖ δὲ
 πάντως ὁ Υἱὸς ἐν Πνεύματι· κἂν εἴ τι λέγοιτο· πληροῦν ὁ Υἱὸς ἢ
 τὸ Πνεῦμα, τοῦτο δὴ πάντως ἐστὶν ἐκ Πατρὸς, καὶ διὰ πάσης
 10 ἔρχεται τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἢ εἰς πᾶν ὅτιοῦν ἐνέρ-
 γειά τε καὶ βούλησις. Πλὴν ἐν γε τούτοις ἐκεῖνό φαμεν. Ἄθρει
 δὴ πάλιν, ὡς σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς, καίτοι σάρκα λέγων τὸν ἐκ
 Θεοῦ γεγενῆσθαι Λόγον, τὴν τῶν ἐννοιῶν παρασημαίνει δύνα-
 μιν, καὶ τῆς ὀρθότητος ἀποφέρει μακράν, ὡς ἐνέργειαν αὐτοῦ
 15 τὴν σάρκωσιν ἀποφαίνων. Ἐπιφέρει γὰρ εὐθύς· «Βούλει καὶ
 ἄλλην ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς τῆς Τριάδος ἐνέργειαν;» ὡς ἤδη πρῶ-
 την ἀποδεδειχῶς ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸ σάρκα γενέ-
 σθαι, κατὰ τὰς Γραφάς. Καὶ τίς ἢ ἕτερα μετὰ τὴν πρῶτην ἐνέρ-
 γειαν διαδείκνυσιν [ἴσ. δεικνύς], ὥσπερ οἶεται, φησὶν· «Ἐνώ-
 20 κησεν ὁ Υἱὸς ἐν τῷ σώματι». Θεοφόρος οὖν ἄνθρωπος ὁ Χρι-
 στός. Εἶτα καὶ μόνον τοῦτο ἐνεργήσας εἰς ἄνθρωπον ὁ τοῦ Θεοῦ
 καὶ Πατρὸς διαφαίνεται Λόγος ὥστε, κἂν εἰ λέγοι τυχὸν ὁ μακά-
 ριος εὐαγγελιστής, «Ὁ Λόγος· σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
 ἡμῖν», καταδηλοῦν ἡμῖν ἕτερον οὐδέν, πλὴν ἐκεῖνο καὶ μόνον, ὅτι
 25 κατώκησεν ἐν ἀνθρώπῳ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, καθὰ καὶ ἐν ἡμῖν
 αὐτοῖς. Ναοὶ γὰρ ἐσμεν Θεοῦ ζῶντος, καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν
 ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστίν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν.

Ἄλλ' οὐ τοῦτο μὲν ἴσως ἐρεῖς, καταναρκήσας τὴν δυσφημίαν,
 ὁμολογήσεις δὲ μεθ' ἡμῶν, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λό-
 30 γος, καὶ τοῦτό ἐστιν ἢ σάρκωσις. Συνθήσῃ δέ, ὅτι μεμένηκε Θεὸς
 καὶ τὸ τῆς ἰδίας φύσεως διεσώσατο κάλλος κἂν εἰ κεχηρημάτικεν
 Υἱὸς ἀνθρώπου, γέγονέ τε τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν. Εἶτα τί μαθῶν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

“Οτι βέβαια ὁλόκληρος ὁ λόγος του εἶναι ἄσοφος καὶ ἄχαρος, θὰ τὸ ἀποδείξω εὐκόλα, ἀλλὰ μαζὶ μ’ αὐτὰ καὶ παραπαίει, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο, θὰ τὸ πῶ. Γιατὶ ἡ φύση τῆς θεότητος εἶναι μία, ὅμως ὑπάρχει ξεχωριστὰ ὁ Πατέρας, καὶ βέβαια καὶ ὁ Υἱός, καὶ ἐπίσης καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἀσφαλῶς τὰ πάντα γίνονται ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ μέσω τοῦ Υἱοῦ μὲ τὸ Πνεῦμα, καὶ ὅταν κινεῖται ὁ Πατέρας στὴν ἐνέργεια κάποιων ἔργων, τὰ ἐνεργεῖ ὅπωςδήποτε ὁ Υἱός μὲ τὸ Πνεῦμα. Καὶ ἐὰν κάτι λέγεται ὅτι τὸ κάνει ὁ Υἱός ἢ τὸ Πνεῦμα, αὐτὸ ὅπωςδήποτε προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ περνᾷ μέσα ἀπὸ ὅλη τὴν ἁγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα ἢ ἐνέργεια καὶ ἡ θέληση σὲ κάθε τι. Ἄλλ’ ὅμως σ’ αὐτὰ λέμε καὶ ἐκεῖνο. Πρόσεχε δηλαδὴ πάλι, πόσο καθαρὰ καὶ μὲ σαφήνεια, ἂν καὶ λέγει ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε σὰρκα, παραποιεῖ τὴν σημασίαν τῶν ἐννοιῶν, καὶ τὶς ὁδηγεῖ μακριὰ ἀπὸ τὴν ὀρθότητα, παρουσιάζοντας τὴν ἐνσάρκωση ὡς ἐνέργεια δική του. Γιατὶ προσθέτει ἀμέσως· «Θέλεις καὶ ἄλλη ἐνέργεια τῆς Τριάδος μαζὶ μ’ αὐτὰ;»· γιατί ὡς πρώτη ἤδη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀπέδειξε τὸ ὅτι ἔγινε σὰρκα, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές. Καὶ δείχνοντας ποῖα εἶναι ἡ ἐπόμενη, μετὰ τὴν πρώτη, ἐνέργεια, ὅπως νομίζει, λέγει· «Κατοίκησε ὁ Υἱός μέσα στὸ σῶμα». Ἐπομένως ὁ Χριστός εἶναι ἄνθρωπος ποὺ φέρει μέσα τον τὸν Θεό. Ἐπειτα παρουσιάζεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ὅτι αὐτὸ μόνο ἔκανε στὸν ἄνθρωπο. Ὡστε, καὶ ὅταν τυχὸν λέγει ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, «Ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα καὶ κατασκῆνωσε μέσα μας», δὲν φανερώνει τίποτε ἄλλο σὲ μᾶς, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ μόνο, ὅτι κατοίκησε μέσα σὲ ἄνθρωπο ὁ Λόγος, ὄντας Θεός, ὅπως καὶ μέσα σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους. Γιατὶ εἴμαστε ναιὶ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ⁵⁰, καὶ γνωρίζουμε ὅτι βρισκεται μέσα μας μὲ αὐτό, ὅτι μᾶς ἔδωσε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα του⁵¹.

Ἄλλ’ ἴσως βέβαια αὐτὸ νὰ μὴ τὸ πείσ, φοβούμενος τὴ δυσφήμιση, καὶ θὰ ὁμολογήσεις μαζὶ μὲ μᾶς, ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ σὰρκωση. Θὰ συμφωνήσεις ὅμως, ὅτι ἔμεινε Θεός καὶ διαφύλαξε τὴν ὠραιότητα τῆς φύσεώς του, καὶ ἂν ἔγινε Υἱός ἀνθρώπου, ἔγινε αὐτὸ πραγματικά. Ἐπειτα τί ἔπαθες καὶ

51. Α' Ἰω. 4, 13.

[ἴσ. παθῶν], συγκαθίσαι φῆς ἐαυτῷ τὸν Πατέρα, τὴν ἀναληφθεῖσαν ἀνθρωπότητα, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοῖς τῆς ἰδίας θεότητος ἐνιδρῦσθαι θῶκοις, ἐν εὐδοκίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἀνθρωπον γεγονότα τὸν ἐξ αὐτοῦ φύντα Λόγον, ἵνα μὴ ὡς ἕτερα τις
 5 παρ' αὐτὸν ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ πρὸς ἡμῶν νοοῖτο καὶ λέγοιτο, καίτοι τῆς κατὰ ἀλήθειαν ἐνώσεως ἓνα τε ἡμῖν ἀποφαινούσης αὐτόν, καὶ οὐκ ἀλλότριον αὐτοῦ τὴν σάρκα αὐτοῦ; Ψευδοεπῆς οὖν ἄρα καὶ λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος οὐ μετρίως ἡμαρτηκῶς, ἀλίσκεν κἀν τούτῳ. Καὶ εἰ μηδὲν ἕτερόν ἐστι τὸ φάναι δὴ σάρκα
 10 γεγενῆσθαι τὸν Λόγον, ἢ ὅτι γέγονεν ἀνθρωπος ἐν ὑπεροχῇ θεότητος ὢν, καὶ μεμενηκῶς ὅπερ ἦν, ποίας ἂν ἐδεήθη τῆς ἕξωθεν δόξης, καίτοι τῆς δόξης Κύριος ὢν αὐτός; Ἐδοξάζετο μὲν γὰρ ὁμολογουμένως, ἐνεργοῦντος τοῦ Πνεύματος τὰς θεοσημίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ἀνθρωπος θεοφόρος ἐξ ὀθνεΐας τε καὶ ὑπερκειμένης
 15 φύσεως τὸ χρῆμα κερδαίνων, καθὰ καὶ ἡμεῖς, ὡς ἰδίῳ δὲ μᾶλλον κεκρημένος τῷ Πνεύματι. Θεὸς γὰρ ἦν φύσει, καὶ οὐκ ἀλλότριον αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.

Οὐκοῦν οὐκ ἕξωθεν, οὐδὲ εἰσποίητον αὐτῷ δεδῶσθαι φαμὲν τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, καθὰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς, ἤγουν τοῖς
 20 ἁγίοις ἀποστόλοις Δεδώρηται γὰρ αὐτοῖς ἐξουσίαν ὁ Χριστὸς κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ· προστέταχε δὲ θεραπεύειν, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Οἴκοθεν οὖν ἄρα καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ Καὶ τούτου σαφῆς ἀπόδειξις εἶη ἂν, τὸ καὶ ἕτεροις δύνασθαι χορηγεῖν αὐτό,
 25 καὶ οὐκ ἐκ μέτρου, καθὰ φησιν ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς ἐπεμέτρησε μὲν γὰρ τοῖς ἁγίοις τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος χάριν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ ὧ μὲν ἔδωκε λόγον σοφίας, ἄλλω δὲ λόγον γνώσεως, ἑτέρῳ δὲ χάρισμα ἰαμάτων, καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστι τό, ὡς ἐκ μέτρου δύνασθαι τοὺς ἔχοντας ἐνέργειαν. Ὁ δέ γε Κύριος ἡμῶν
 30 Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐξ ἰδίου πληρώματος προΐεις τὸ Πνεῦμα, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, οὐχ ὡς ἐκ μέτρου δίδωσιν αὐτὸ τοῖς ἀξίοις

52. Ματθ. 10, 8-9.

53. Ἰω. 3, 35.

λές, ὅτι ἔβαλε ὁ Πατέρας καὶ κάθισε μαζί του τὴν ἀνθρώπινη φύση πὺ προσέλαβε, καὶ ὄχι μᾶλλον τὴν ἐγκατέστησε στοὺς θρόνους τῆς θεότητάς του μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος πὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, γιὰ νὰ μὴ νοεῖται καὶ λέγεται ἀπὸ μᾶς, ὅτι εἶναι κάποια ἄλλη δίπλα σ' αὐτόν ἢ ἀνθρώπινη φύση του, ἂν καὶ μὲ τὴν πραγματικὴ ἔνωση τὸν ἐμφανίζει σὲ μᾶς ἓνα, καὶ ὅτι ἢ σὰρκα του δὲν εἶναι ξένη ἀπὸ αὐτόν; " Ἄρα λοιπὸν καὶ σ' αὐτὸ συλλαμβάνεσαι νὰ εἶσαι ψευδολόγος καὶ νὰ ἔχεις σφάλει ὄχι καὶ λίγο στὸν πρέποντα συλλογισμό. Καὶ ἐὰν δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο τὸ νὰ λέμε ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα, παρὰ ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος ἐνῶ βρισκόταν στὴν ὑπεροχὴ τῆς θεότητος, καὶ ὅτι ἔμεινε αὐτὸ πὺ ἦταν, ποιά ἄλλη δόξα ἀπὸ ἔξω θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἀνάγκη, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶναι Κύριος τῆς δόξας; Γιατὶ ὁμολογουμένως δοξαζόταν ὅταν τὸ Πνεῦμα ἐνεργοῦσε τὰ θαύματα, ἀλλὰ ὄχι σὰν ἄνθρωπος θεοφόρος, πὺ ἀπὸ ξένη καὶ ἀνώτερη φύση κέρδιζε τὸ πρᾶγμα, ὅπως καὶ ἐμεῖς, ἀλλὰ χρησιμοποιώντας μᾶλλον τὸ δικό του Πνεῦμα. Γιατὶ ἦταν Θεὸς ἀπὸ τὴν φύση του, καὶ δὲν ἦταν ξένο ἀπὸ αὐτόν τὸ Πνεῦμα του.

Λέμε λοιπὸν ὅτι ἢ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος δὲν ἦταν ἀπ' ἔξω, οὔτε ὅτι τοῦ δόθηκε ὡς εἰσαγόμενη, ὅπως καὶ σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους, δηλαδὴ στοὺς ἁγίους ἀποστόλους. Γιατὶ σ' αὐτοὺς εἶχε δωρήσει ὁ Χριστὸς ἐξουσία ἐναντίον τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, ὥστε νὰ τὰ βγάξουν, καὶ τοὺς πρόσταξε νὰ θεραπεύουν κάθε ἀρρώστια καὶ κάθε ἀδυναμία στὸν λαό⁵². " Ἄρα λοιπὸν τὸ Πνεῦμα του τὸ εἶχε ἀπὸ τὴν φύση του καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, καὶ ἀπόδειξη σαφῆς αὐτοῦ εἶναι, τὸ ὅτι μπορεί νὰ τὸ χορηγεῖ καὶ σὲ ἄλλους, καὶ ὄχι μὲ μέτρο, ὅπως λέγει ὁ μακάριος εὐαγγελιστής⁵³. Γιατὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων διένειμε τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος στοὺς ἁγίους, καὶ στὸν ἓνα ἔδωσε λόγο σοφίας, στὸν ἄλλο λόγον γνώσεως, καὶ στὸν ἄλλο πάλι ἔδωσε χάρισμα νὰ θεραπεύει. Καὶ αὐτό, νομίζω, σημαίνει τὸ ὅτι μὲ μέτρο μπορούν νὰ ἐνεργοῦν αὐτοὶ πὺ ἔχουν τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος⁵⁴. Ἐνῶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς, παρέχοντας τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὴ δικὴ του πληρότητα, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας, δὲν τὸ δίνει μὲ τὸ

54. Α' Κορ. 12, 8-10.

ἐλεῖν. Ἀνθότου δὴ οὖν, ὧ βέλτιστε, τὸν οὐκ ἐκ μέτρου διδόντα τὸ Πνεῦμα τοῖς μεμετροημένον ἔχουσιν αὐτὸ ποιεῖς ἐναρίθμιον, συγκεκροτηῆσθαι λέγων παρὰ τοῦ Πνεύματος τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐνεργῆσαι μᾶλλον ὡς δι' ἰδίου Πνεύματος τὰς θεοσημίας; 5 Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οἱ πάντολμοι, πικρὰν ἐπ' αὐτῷ καταθήγοντες γλῶττας, ἀνοσίως ἔφασκον· «Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοῦλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων»· ὁ δὲ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἀμαθαίνοντας οὐ μικρῶς, μᾶλλον δὲ καὶ δυσσεβοῦντας ἐλέγχων, «Εἰ ἐγώ», φησὶν, «ἐν Βεελζεβοῦλ ἄρχον- 10 τι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβαλοῦσι;». Τεθαύμασται γὰρ ὁ λαμπρὸς καὶ μέγας τῶν ἁγίων ἀποστόλων χορὸς, ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου πληρῶν τὰ παράδοξα· καὶ γοῦν ὑπέστρεφον χαίροντές τε καὶ λέγοντες «Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑποτάσσεται ἐπὶ τῷ ὀνόμα- 15 τί σου».

Ἄλλ' εἵπερ ἐστὶν ἐφικτὸν ἐν ὀνόματί τινος τῶν ἐνεργουμένων, καὶ ἑτέρους δύνασθαι τὰ ἴσα πληροῦν, ἠκέτω φραζέτω διὰ ποίαν αἰτίαν οὐδεὶς ἐν ὀνόματι τῶν ἁγίων τινός, ἢ ἀκαθάρτοις πνεύμασι ἐπιτιμήσας θαυμάζεται, ἢ γοῦν ἕτερόν τι τῶν πέρα λό- 20 γου τετελεκώς; Ἄλλ' οἱ μὲν ἐνήργηνται παρὰ τοῦ Πνεύματος καὶ μεμετροημένην ἔχουσι χάριν, ὁ δὲ ὡς Θεὸς ἐνεργεῖ καὶ ὡς δι' ἰδίου Πνεύματος ἀμογητὶ κατορθοῖ τὰ δι' ὧν θαυμάζεται. Καὶ γοῦν ἡ τὴν τοῦ αἵματος ῥύσιν ἀρρωστήσασα γυνὴ προσελθοῦσά ποτε λεληθότως ἀπὸ ὀπισθεν αὐτοῦ, γέγραπται ὡδί, ἦψατο τοῦ κρα- 25 σπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρηῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς Ὁ δὲ καὶ συνιεὶς ὁ Χριστός, «Τίς ὁ ἀψάμενός μου;» φησὶν. Ἐπειδὴ πρὸς τοῦτο ἔφασκον οἱ θεοπέσιοι μαθηταί, «Ἐπιστάτα, βλέπεις οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι;»· πάλιν ἔφασκεν αὐτός «Ἦψατό μου τις ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύνάμιν ἐξελ- 30 θοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ». Συνιεὶς (συνίης) οὖν ὅπως οὐκ εἰσκεκρομένον

55. Ματθ. 12, 24.

56. Ματθ. 12, 27.

μέτρο σ' αὐτούς πού εἶναι ἄξιοι νά τὸ λάβουν. Γιατί λοιπόν, φίλτατε, αὐτὸν πού δέν δίνει μὲ τὸ μέτρο τὸ Πνεῦμα, τὸν συγκαταλέγεις μὲ αὐτούς πού τὸ ἔχουν λάβει μὲ μέτρο, λέγοντας ὅτι συγκροτεῖται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ἢ δόξα του, καὶ ἐνεργεῖ μᾶλλον σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς δικούς μας, παίρνοντας ὑπὸ μορφήν χάριτος τὴ συγκρότηση ἀπὸ αὐτόν, νὰ κάνει δηλαδὴ τὰ θαύματα σὰν μὲ τὸ δικό του Πνεῦμα; Γιατί οἱ ἀδιά- ντροποι Ἰουδαῖοι, βγάζοντας ἐναντίον του φαρμακερὴ γλώσσα, ἔλε- γαν μὲ τρόπο ἀνίερο· «Αὐτὸς δέν βγάζει τὰ δαιμόνια με ἄλλο τρόπο, παρὰ μόνο μὲ τὸν Βεελζεβούλ, τὸν ἀρχηγὸ τῶν δαιμονίων»⁵⁵. Ἄλλὰ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἐλέγχοντάς τους ὡς ἀμαθεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὡς ἀσεβεῖς, λέγει· «Ἐὰν ἐγὼ διώχνω τὰ δαιμόνια μὲ τὸν Βεελζεβούλ, τὸν ἄρχοντα τῶν δαιμονίων, οἱ υἱοὶ σας μὲ ποιὸν θὰ τὰ βγάλουν;»⁵⁶. Γιατί ἔμεινε ἐκθαμβὸς ὁ λαμπρὸς καὶ μεγάλος χορὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κάνοντας τὰ θαύματα στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ναζωραίου, καὶ γι' αὐτὸ ἐπιστρέφοντας χαρούμενοι ἔλεγαν· «Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσονται σὲ μᾶς μὲ τὸ ἄκου- σμα τοῦ ὀνόματός σου»⁵⁷.

Ἄλλὰ ἐὰν εἶναι δυνατὸν στὸ ὄνομα κάποιου ἀπὸ αὐτούς πού ἐνεργοῦν, νὰ μποροῦν καὶ ἄλλοι νὰ κάνουν τὰ ἴδια, ὅς τὸ κάνουν. Ἄς πεῖ γιὰ ποιά αἰτία κανένας στὸ ὄνομα κάποιου ἀπὸ τοὺς ἁγίους δέν θαυμάζεται, ἢτοι ἐπιτιμώντας ἀκάθαρτα πνεύματα, ἢτοι ἔχο- ντας κάνει κάτι πέρα ἀπὸ τὸν λόγο; Ἄλλ' αὐτοὶ δέχονται τὴν ἐνέρ- γεια ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ ἔχουν περιορισμένη χάρη, ἐνῶ αὐτὸς ἐνερ- γεῖ ὡς Θεός, καὶ μὲ τὸ δικό του Πνεῦμα χωρὶς κόπο κατορθώνει αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα θαυμάζεται. Καὶ πράγματι ἡ γυναῖκα πού ἔπα- σκε ἀπὸ τὴ ρύση τοῦ αἵματος, πηγαίνοντας κάποτε πίσω ἀπὸ αὐτὸν κρυφά, γιατί ἔτσι ἔχει γραφεῖ⁵⁸, ἄγγιξε τὴν ἄκρη τοῦ ἐνδύματός του, καὶ ἀμέσως σταμάτησε ἡ ρύση τοῦ αἵματός της. Ὁ Χριστὸς ὅμως πού τὸ ἀντιλήφθηκε, εἶπε· «Ποιὸς μὲ ἄγγιξε;». Καὶ ὅταν οἱ θεσπέσιοι μαθητὲς στὸ ἐρώτημά του αὐτὸ εἶπαν, «Διδάσκαλε, βλέπεις τὰ πλή- θη σὲ ἔχουν περικυκλώσει καὶ σὲ συνθλίβουν», ἐκεῖνος πάλι ἔλεγε· «Κάποιος μὲ ἄγγιξε· γιατί ἐγὼ αἰσθάνθηκα ὅτι ἀπὸ μένα βγήκε δύ- ναμη»⁵⁹. Ἀντιλαμβάνεσαι λοιπόν ὅτι δέν ἔχει εἰσαγόμενη ἀπ' ἔξω,

57. Λουκᾶ 10, 17.

58. Λουκᾶ 8, 43-44.

59. Λουκᾶ 8, 45-46.

ἔξωθεν, ἀλλ' οἴκοθεν ἔχει καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι, καὶ ἀπαλλάττειν ἀρρωστημάτων;

Γράφει δέ που καὶ ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς Ματθαῖος· «Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐξήτει ἄπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρ-
5 χετο καὶ ἰᾶτο πάντα». Δύναμις οὖν αὐτοῦ, τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ πιστώσεται λέγων ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ· «Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρα-
νοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ
δύναμις αὐτῶν». Στόμα δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός τὸν ἐξ αὐτοῦ
φησι Λόγον, οὗ τῷ Πνεύματι διακρατεῖται πρὸς ὑπαρξιν, τὰ δι'
10 αὐτοῦ γεγονότα. Ἦδη μὲν οὖν ἔφην ὅτι τῆς εὐσεβείας τὸ μυστή-
ριον, ὃ καὶ παρ' αὐτοῖς τεθαύμασται τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, κατα-
κομίζει πρὸς τὸ μηδέν, καὶ τῶν εἰς ἀλήθειαν δογμάτων οὐ πεφρον-
τικῶς, κατασμικρύνει, λέγων· «Βούλει καὶ ἄλλην ἐπὶ τούτοις αὐ-
τοῖς τῆς Τριάδος ἐνέργειαν; Ἐνώκησεν ὁ Υἱὸς ἐν τῷ σώματι,
15 συνέστησεν ὁ Πατὴρ βαπτιζόμενον· διέπλασεν ἐν Παρθένῳ τὸ
Πνεῦμα». Ὅτι δὲ τοῖς πρὸς ἡμῶν εἰρημένοις ἔψεται δὴ πάντως
τὸ ἀληθές, καὶ οὐ ψιλὴν κατάρρυσιν τῶν αὐτοῦ πεποιήμεθα
λόγων, ἔλεγχον δὲ μᾶλλον σαφῆ τε καὶ ἀληθῆ, διαδείξει δὲ λέγων
αὐτὸς ἐν ἑτέροις ὡδί

20 [Καὶ τῆς συνεργείας ἢ ἀπόδειξις πρόδηλος ὁ Υἱὸς ἐνηνωθῶ-
πησεν, ὁ Πατὴρ ἐνεθρόνησε, τὸ Πνεῦμα σημείοις ἐσέμνυνε].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἄρ' οὖν ἐνδοιάσειεν ἂν καὶ μετὰ τοῦτό τις, ὅτι τῶν ἐννοιῶν ὁ
σκοπὸς αὐτῶ, πρὸς ἀμαθίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀνοσιότητα βλέπει, καὶ
25 τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων καταθρασύνεται; Ὡσπερ τὸ γενέ-
σθαι σάρκα τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἀσυνέτως ἐκβαλὼν, ἐνεργῆσαί
φησιν εἰς ἄνθρωπον τὴν ἐνοίκησιν, οὕτω δὴ πάλιν τὸ ἐνανθρω-
πῆσαι δέχεται, καίτοι τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἁγίων
Ἐκκλησιῶν, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀοιδίμων Πατέρων, οἱ τὸν τῆς ὀρ-
30 θῆς τε καὶ ἀμαμῆτου πίστεως ὄρον ἡμῖν ἐξήνεγκαν, λαλοῦντος ἐν

ἀλλὰ ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τῆ δύναμη νὰ μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ καὶ νὰ ἀπαλλάσσει ἀπὸ ἀρρώστιες.

Ἄλλὰ γράφει κάπου καὶ ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· «Καὶ ὄλο τὸ πλῆθος ζητοῦσε νὰ τὸν ἀκουμπήσει, γιὰτὶ ἐβγαίνει δύναμη ἀπὸ αὐτὸν, καὶ τοὺς θεράπευε ὄλους»⁶⁰. Δύναμη λοιπὸν αὐτοῦ εἶναι τὸ Πνεῦμα του, καὶ μᾶς τὸ βεβαιώνει ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ λέγοντας· «Μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου στερεώθηκαν οἱ οὐρανοί, καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα (τὸ ἐμφύσημα) τοῦ στόματός του ὄλο τὸ σύνολο τῶν ἄστρον»⁶¹. Καὶ στόμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ὀνομάζει τὸν Λόγον ποὺ προῆλθε ἀπὸ αὐτόν, μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ὁποίου συγκρατοῦνται στὴν ὑπαρξὴ αὐτὰ ποὺ δημιουργήθηκαν μέσω αὐτοῦ. Ἦδη λοιπὸν εἶπα, ὅτι τὸ μυστήριον τῆς εὐσέβειας, τὸ ὁποῖο θαυμάσθηκε καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, αὐτὸς μᾶς τὸ μεταφέρει στὸ μηδέν, καὶ ἐπειδὴ δὲν φροντίζει γιὰ τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας, τὰ μειώνει πάρα πολὺ, λέγοντας· «Θέλεις καὶ ἄλλη ἐνέργεια τῆς Τριάδος μαζὶ μ' αὐτὰ; Κατοίκησε ὁ Υἱὸς στὸ σῶμα. Τὸν συνέστησε ὁ Πατέρας ὅταν βαπτίζοταν. Τὸν διέπλασε μέσα στὴν Παρθένο τὸ Πνεῦμα». «Ὅτι ὅμως σ' αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν ἀπὸ ἐμᾶς θὰ ἀκολουθήσει ἡ ἀλήθεια, καὶ δὲν ἔχουμε προβεῖ σὲ ἀπλῆ κατάκριση τῶν λόγων του, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ ἔλεγχο σαφῆ καὶ ἀληθινόν, θὰ τὸ δείξει ὁ ἴδιος λέγοντας ἄλλου τὰ ἑξῆς·

[Καὶ ἡ ἀπόδειξη τῆς συνέργειας εἶναι ὀλοφάνερη· ὁ Υἱὸς ἔγινε ἄνθρωπος, ὁ Πατέρας τὸν ἐνθρόνισε, τὸ Πνεῦμα τὸν δόξασε].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Ἄρα λοιπὸν θὰ μπορούσε κανεὶς καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἔχει ἐνδοιασμούς, ὅτι ὁ σκοπὸς του σχετικὰ μὲ τίς ἐννοιες ἀποβλέπει πρὸς ἀμάθεια καὶ ἀνοσιότητα, καὶ ὅτι ἀποθρασύνεται ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς εὐσέβειας, Ὅπως ἀπερίσκεπτα ἀπέρριψε τὸ ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε σάρκα, καὶ λέγει ὅτι κατοίκησε σὲ ἄνθρωπο, ἔτσι λοιπὸν πάλι δέχεται ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος, ἂν καὶ ὅλες στὸν κόσμον οἱ ἅγιες Ἐκκλησίαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνδοξοὶ Πατέρες, οἱ ὁποῖοι διατύπωσαν σὲ μᾶς τὸν ὄρον τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμεμπτῆς πίστεως ἐμπνεόμε-

61. Ψαλμ. 32, 6.

αὐτοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ σαρκωθῆναί τε καὶ ἐνανθρω-
 πῆσαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὐδὲν ἕτερον εἶναι νοούντων, πλὴν
 ὅτι μόνον τὸ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον, ἀποτεχθῆναί τε κα-
 τὰ σάρκα ἐκ γυναικός, ὅτι καὶ γέγονε μεθ' ἡμῶν ὑπὸ νόμον, ὁ
 5 ὑπὲρ νόμον ὡς Θεός. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἤδη πλειστάκις ἔφην, σκο-
 πὸς αὐτῷ παραλύειν τὴν ἀλήθειαν, ταύτη τοι καὶ μάλα νεανικῶς
 ἀνταίρει μόνος καὶ ταῖς ἀπάντων μάχεται γνώμαις καὶ κατὰ τῆς
 ἀρρήτου δόξης τὰ ὄπλα κινεῖ, καὶ τὸ αὐτῷ καὶ μόνῳ δοκοῦν,
 συρφετὸν ὥσπερ τινὰ ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ παρεισκρίνειν
 10 ἐπιχειρεῖ· διίσχυρίζεται γὰρ ἐνοίκησιν εἶναι τὴν ἐνανθρώπησιν,
 καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τὸ αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν
 μετασχεῖν ἐλέσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, καίτοι πᾶσι μὲν τοῖς ἁγί-
 οῖς ἐνωκηκότος τε καὶ ἐνοικοῦντος ἔτι τοῦ Λόγου· γεγονότος δὲ
 ἅπαξ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, καὶ σαρκὶ μιᾷ καθ' ὑπόστασιν κεκοινω-
 15 νηκότος, καθ' ἣν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανεῖν τε καὶ ἐγηγέρθαι
 πιστεύεται, σαρκὶ πέπονθεν ἐκῶν.

Ὅτι δὲ καὶ εἰκῆ παραρρίπτει λόγους καὶ τῆς τῶν φωνῶν
 ἀτοπίας ὀλίγα πεφροντικῶς, σημείοις φησὶ τοῖς διὰ τοῦ Πνεύ-
 ματος κατασεμνύνεσθαι τὸν Χριστόν, ὁ γεγονὼς ἡμῖν ἑναγχος,
 20 καὶ διαρκῶς, ὡς γε οἶμαι, ἔδειξε λόγος· βασανίζωμεν, εἰ δοκεῖ,
 τὰς ἐτέρας αὐτοῦ φωνᾶς «Ὁ Πατήρ», φησὶ, «συνέστησε»· τὸ μὲν
 οὖν «συνέστησεν» ὃ τί ποτέ ἐστίν ἐν τούτοις οὐκ ἂν ἔχοιμι νοεῖν·
 καὶ γὰρ ἐστίν ὁμολογουμένως ἀγοραία τε καὶ ἀγυρωδῆς καὶ
 τερθρείας ἰδιωτικῆς ἀνάμεστος ἡ φωνή· πλὴν οἶμαι δηλοῦν ἐθέ-
 25 λειν αὐτὸ τό, παρέθετο, φέρε εἰπεῖν, ἤγουν μεμαρτύρηκε. Πῶς
 οὖν, εἰπέ μοι, συνέστησεν ὁ Πατήρ, ἐνοικήσεως θείας ἠξιωμένον;
 ἢ τοῦτο μὲν ἠκιστά γε, κατέδειξε δὲ μᾶλλον ἐνανθρωπήσαντα
 τὸν ἴδιον Υἱόν, μεμενηκότα δὲ καὶ ἐν σαρκί, τοῦθ' ὅπερ ἦν τε καὶ
 ἔστι καὶ ἔσται, Θεὸν δηλονότι. «Ἰησοῦς γὰρ Χριστὸς ὁ χθὲς καὶ
 30 σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας».

Φέρε τοίνυν τὰς ἐπ' αὐτῷ πολυπραγμονῶμεν φωνάς. Τί φη-
 σιν ὁ εὐαγγελιστής; «Καὶ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης λέγων· ὅτι

νοι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, θεώρησαν πῶς τὸ ὅτι σαρκώθηκε καὶ ἐνανθρώπησε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, καὶ γεννήθηκε κατὰ σάρκα ἀπὸ γυναῖκα, καὶ μαζὶ μὲ ἐμᾶς τέθηκε κάτω ἀπὸ τὸν νόμο, αὐτὸς ποῦ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν νόμο ὡς Θεός. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως εἶπα πολλές φορές ἤδη, σκοπὸς του εἶναι νὰ παραλύσει τὴν ἀλήθεια, γι' αὐτὸ καὶ μὲ πολλὴ ἀπερισκεψία ἀντιλέγει καὶ πολεμᾷ ὅλες τὶς γνώμες, καὶ στρέφει τὰ ὄπλα του ἐναντίον τῆς ἀπερίγραπτης δόξας, καὶ μὲ αὐτὸ ποῦ μόνο σ' αὐτὸν φαίνεται σωστό, σὰν μὲ κάποιον συρφετό, ἐπιχειρεῖ νὰ διεισδύσει σὶς Ἐκκλησίες τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις εἶναι κατοίκηση, καὶ ὅτι μᾶλλον ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν θέλησε νὰ μετᾶσχει ὅμοια μὲ μᾶς σὲ αἷμα καὶ σάρκα, ἂν καὶ βέβαια σὲ ὅλους τοὺς ἀγίους ἔχει κατοικήσει καὶ κατοικεῖ ἀκόμα ὁ Λόγος. Καὶ ἀφοῦ μιὰ φορὰ ἦρθε στὰ δικά μας, καὶ προσέλαβε σὲ μιὰ ὑπόστασις μιὰ σάρκα, μὲ τὴν ὁποία καὶ πιστεύεται ὅτι πέθανε καὶ ἀναστήθηκε, ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα του μὲ τὴ θέλησὶς του.

Ἔτσι ὅμως καὶ τυχαῖα πετᾷ λόγους καὶ φροντίζει λίγο γιὰ τὸν παραλογισμὸ τῶν λόγων του, λέγοντας ὅτι σεμνύνεται γιὰ τὰ θαύματα τοῦ Πνεύματος ὁ Χριστὸς, τὸ ἔδειξε, ὅπως νομίζω, ὁ λόγος μας ποῦ ἔγινε πρόσφατα καὶ μὲ διάρκειαν. Ἄς ἐξετάσουμε, ἂν κρίνεται σκόπιμο, τὰ ἄλλα του λόγια. “Ὁ Πατέρας”, λέγει, “τὸν συνέστησε”. Τὸ “συνέστησε” λοιπὸν ποῦ λέγει σ' αὐτὰ, δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω τί τέλος πάντων σημαίνει. Γιατὶ ἡ λέξις εἶναι ὁμολογουμένως ἀγοραία καὶ ἀγύρτικη, καὶ γεμάτη ἀπὸ σχολαστικὴ λεπτολογία. Ὡστόσο νομίζω ὅτι θέλει νὰ δηλώσει αὐτό, ὅτι τὸν παρουσίασε φέρ' εἰπεῖν, δηλαδὴ ἔδωσε μαρτυρία γι' αὐτὸν. Πῶς λοιπὸν, πές μου, συνέστησε ὁ Πατέρας ἐκεῖνον ποῦ ἦταν ἀξιωμένος μὲ θεϊκὴ κατοίκηση; Ἡ αὐτὸ ὄχι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔδειξε καθαρὰ ἐνσαρκωμένο τὸν ἴδιον τὸν Υἱὸ του, ὁ ὁποῖος καὶ σαρκωμένος παρέμενε αὐτὸ ποῦ ἦταν καὶ εἶναι, καὶ θὰ εἶναι, δηλαδὴ Θεός. Γιατὶ λέγει: «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος χθὲς καὶ σήμερον καὶ στοὺς αἰῶνες»⁶².

Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ ἐξετάσουμε τὶς μαρτυρίες γι' αὐτό. Τί λέγει ὁ εὐαγγελιστής; «Καὶ ἐμαρτύρησε ὁ Ἰωάννης λέγοντας: Εἶδα τὸ

τεθέσμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ καὶ μένον ἐπ' αὐτόν· οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι ἁγίῳ· καὶ γὰρ ἐώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Εἶη μὲν γὰρ οἰκονομικῶς ἁγιάσων τὸν Ἰορδάνην ὁ Κύριος 5 ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, κατηξίου δὲ σὺν ἡμῖν βαπτίζεσθαι, τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας τὸ μυστήριον διὰ τῶν αὐτῆ προπόντων διοικουμένων τρόπων. Ἔδει γὰρ ἄνθρωπον γεγονότα γινώσκεισθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἀλλ' ἐβαπτίζετο μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐβάπτισε δὲ θεϊκῶς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ οὐ δὴ πού φαμεν 10 ἢ ὑπουργικῶς, ἢ ὡς παρ' ἐτέρου τινὸς τοῖς βαπτιζομένοις τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διηκονεῖτο μέθεξιν, ἀπετέλει δὲ μᾶλλον ἡγιασμένους, ὡς φύσει Θεὸς ἐνείεις αὐτὸς ἐξ ἰδίου πληρώματος. Πῶς οὖν ἀφειδήσας τῶν εἰς ὀρθότητα λόγων, καὶ μέντοι καὶ ἐννοιῶν, ἐνεργῆσθαι φῆς ἐν ἀνθρώπῳ τὴν ἐνοίκησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ Λό- 15 γου, καίτοι πλείστων τε ὄσων ἁγίων ἐν γε δὴ σφίσι αὐτοῖς ἐσχηκότων ἐνοικον τὸν τῶν ὄλων Θεόν, βαπτίσαντος δὲ οὐδενὸς ἐν ἰδίῳ πνεύματι, ἤγουν θεϊκῶς ἐνοικῆσαί τισιν εἰρημένου καὶ ἐνωκηκότος, καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν αὐλίζεται διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶ καὶ ἴδιον αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει τοῦ Θεοῦ 20 καὶ Πατρὸς; Καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ λέγων αὐτός· «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ».

Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα, τοῦτο καὶ τῆς ἀληθείας ἴδιον εἶναι φῆς. Αὐτὸς δὲ 25 πού πάντως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Εἶτα πῶς, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς οὐκ ἐνανθρωπήσας Θεός, ἄνθρωπος δὲ μᾶλλον, τὴν θεϊαν ἐνοίκησιν ὡς ἐνέργειαν ἔχων, ὡς ἴδιον Πνεῦμα τὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν καταπέμψειν ἐπαγγέλλεται; Ἄλλὰ γάρ, ὡς 30 ἔφην, τὴν τοῦ μυστηρίου δόξαν κατασεῖει πρὸς τὸ μηδέν, μερίζων ὡσπερ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν ἐπὶ τισι τῶν δραμένων ἐνέργειαν,

Πνεῦμα νὰ κατεβαίνει σὰν περιστέρι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ μένει ἐπάνω του. Αὐτὸς εἶναι ποὺ βαπτίζει μὲ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἐγὼ εἶδα καὶ ἐμαρτύρησα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁶³. Ἦρθε δηλαδὴ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς γιὰ νὰ ἀγιάσει κατ' οἰκονομία τὸν Ἰορδάνη, καὶ θεώρησε ἄξιο τιμῆς τὸ νὰ βαπτισθεῖ μαζί μὲ μᾶς, ρυθμίζοντας τὸ μυστήριον τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας του μὲ τοὺς τρόπους ποὺ ταιριάζουν σ' αὐτήν. Γιατὶ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γνωστὸ ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Ἄλλὰ βαπτίζοταν βέβαια ὡς ἄνθρωπος, βάπτισε ὅμως ὡς Θεὸς μὲ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ δὲν λέμε φυσικὰ, ὅτι ὑπηρετοῦσε τῇ μέθεξῃ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς ὑπηρετῆς, ἢ ὡς κάποιος ἄλλος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ βαπτίζονταν, ἀλλὰ τοὺς καθιστοῦσε μᾶλλον ἁγιασμένους, βάζοντας μέσα τους τὸν ἁγιασμό, ὡς κατὰ φύσιν Θεός, ἀπὸ τὸ δικό του πλήρωμα ἁγιασμοῦ. Πῶς λοιπὸν παραμελώντας τοὺς ὀρθοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ τὶς ἔννοιες, λὲς ὅτι γίνεται στὸν ἄνθρωπο ἡ κατοίκηση ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο; Ἄν καὶ πάρα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς εἶχαν ἔνοιον τὸν Θεὸ τῶν ὄλων, ἀλλὰ δὲν ἔχει λεχθεῖ ὅτι βάπτισε κάποιος μὲ τὸ δικό του πνεῦμα, δηλαδὴ ὅτι κατοίκησε θεϊκὰ μέσα σὲ κάποιους. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς διαμένει μέσα μᾶς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο εἶναι καὶ δικό του, ὅπως βέβαια καὶ τοῦ Θεοῦ Πατέρα. Καὶ γι' αὐτὸ μᾶς βεβαιώνει ὁ ἴδιος λέγοντας: «Ὅταν ὅμως θὰ ἔρθῃ ὁ Παράκλητος, τὸν ὁποῖο θὰ σᾶς στείλω ἐγὼ ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλήθειας ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐκεῖνος θὰ δώσει μαρτυρία γιὰ μένα»⁶⁴.

Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι τὸ Πνεῦμα ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, αὐτὸ λέγει ὅτι εἶναι ἴδιο καὶ τῆς ἀλήθειας. Αὐτὸς ὅμως εἶναι ὅπωςδήποτε ἡ ἀλήθεια⁶⁵. Ἐπειτα, ἐὰν πραγματικὰ δὲν εἶναι θεὸς ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, ἀλλὰ μᾶλλον ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἔχει μέσα του τὴν θείαν ἐνοίκηση ὡς ἐνέργεια, πῶς ὑπόσχεται, σ' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν, ὅτι θὰ στείλει ὡς δικό του τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα; Ἄλλ' ὅμως, ὅπως εἶπα, καταρρίπτει στὸ μηδὲν τὴν δόξα τοῦ μυστηρίου, μοιράζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἐνέργεια τῆς ἁγίας Τριάδος σὲ κάποια ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γίνονται, ἀποδίδοντας στὴν

64. Ἰω. 15, 26.

65. Ἰω. 14, 6.

ἐκάστη τε τῶν ὑποστάσεων ἀπονέμων ἰδικῶς, ὃ μὴ πέπραχεν ἢ
 ἑτέρα. Πάλιν ᾧδέ φησιν· Ὁ Υἱὸς ἐξελέξατο· «Ἐγὼ γάρ», φησίν,
 «ὑμᾶς ἐξελεξάμην»· ὁ Πατὴρ ἡγίασε, τὸ Πνεῦμα κατεσκεύασε
 ῥήτορας Ὡ τῆς ἀμέτρον φρενοβλαθείας! Εἰ πάντα γέγονε παρὰ
 5 τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ καὶ ἐν Πνεύματι, καὶ οὐκ ἄν τι δρῶτο παρὰ
 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, πλὴν ὅτι κατὰ τοῦτον αὐτὸν τὸν τρόπον,
 πῶς οὐκ ἀπόπληκτος εἶη ἄν, καὶ μάλα εἰκότως, ὃ ταῖς ὑποστάσε-
 σι καταμερίζων ἰδικῶς τὰς ἐπὶ γέ τισιν ἐνεργείας, τῆς ἀκηράτου
 καὶ μιᾶς θεότητος, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἕκαστα τῶν δρωμένων
 10 πεπράχθαι διαβεβαιούμενος παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι;
 Εἰ γάρ ἐστιν ὁ Υἱὸς καὶ βουλή καὶ σοφία καὶ δύναμις τοῦ Πα-
 τρὸς, πάντα που πάντως, ὡς διὰ βουλῆς καὶ σοφίας καὶ δυνάμε-
 ως ὁ Πατὴρ ἐργάζεται δι' Υἱοῦ. Οὕτως ἀριστίνδ' ἀπολέκτους
 ἐποιεῖτο τοὺς μαθητάς, οὕτως ἡγιάσθαι φαμέν τοὺς ἐξελεγμέ-
 15 νους, οὕτω γεγενῆσθαι ῥήτορας, ὡς ἐκ μιᾶς δηλονότι θεότητος,
 παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. «Πάτερ γὰρ ἅγιε», φησίν,
 «ἁγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου».

Ἁγιάζει τοίνυν ἡ ἀλήθεια, τουτέστιν ὁ Υἱὸς, ἐνήσι δὲ καὶ
 ὁμοίως καὶ ἀποφαίνει σοφούς καὶ διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 20 ἐνεργείας, θεοφιλῶς κατεγλωττισμένους [ἴσ. κατενυγλωττισμέ-
 νους]. Ἐφη γοῦν ἐν μὲν τῇ τοῦ Ματθαίου συγγραφῇ πρὸς τοὺς
 ἑαυτοῦ μαθητάς, «Ὅταν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς, μὴ μερμινήσητε
 πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ᾧρα τί λα-
 λήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πα-
 25 τρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν». Διὰ δέ γε τῆς τοῦ Λουκᾶ· «Θέσθε
 οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι· ἐγὼ
 γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἧ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν ἢ
 ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν». Ἀκούεις ὅπως λαλοῦν-
 τος ἐν αὐτοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, αὐτὸς δίδωσι τὸ στόμα;
 30 Λόγου γὰρ ἐστι δοτῆρ ὡς Λόγος, καὶ Πνεύματος χορηγός, ὡς
 ἴδιον ἔχων αὐτὸ φυσικῶς, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ.

Ταιτοεργεῖ μὲν οὖν ἡ ἁγία Τριὰς, καὶ ἅπερ ἄν δρῶη καὶ

κάθε μιὰ τῶν ὑποστάσεων εἰδικᾶ αὐτὸ πού δὲν ἔπραξε ἢ ἄλλη. Καὶ πάλι λέγει τὰ ἐξῆς· “Ὁ Υἱὸς τοὺς ἐξέλεξε· Γιατὶ λέγει, «Ἐγὼ σᾶς ἐξέλεξα». Ὁ Πατέρας τοὺς ἀγίασε, τὸ Πνεῦμα τοὺς ἀνέδειξε ρήτορες”. Τί ἀμέτρητη φρενοβλάβεια! Ἐὰν ὅλα ἔγιναν ἀπὸ τὸν Πατέρα μέσω τοῦ Υἱοῦ μὲ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνεῖ κάτι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, παρὰ μόνο μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, πῶς δὲν εἶναι παράφρων, καὶ πολὺ εὐλογα, αὐτὸς πού στίς ὑποστάσεις μοιράζει ἰδιαίτερα τίς ἐνέργειες γιὰ κάποια τῆς ἀμόλυπτης καὶ μιᾶς θεότητος, καὶ δὲν διαβεβαιώνει ὅτι ὅλα ὅσα ἔγιναν, ἔχουν γίνεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα, μέσω τοῦ Υἱοῦ, μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Γιατί, ἐφόσον ὁ Υἱὸς εἶναι καὶ θέληση καὶ σοφία καὶ δύναμη τοῦ Πατέρα⁶⁶, ὅλα ὅπωςδήποτε, σὰν θέληση καὶ σοφία καὶ δύναμη πού εἶναι, τὰ κάνει ὁ Πατέρας μέσω τοῦ Υἱοῦ. Ἔτσι μὲ ἐκλογή τῶν ἀρίστων ἔκανε τὴν ἐπιλογή τῶν μαθητῶν, ἔτσι λέμε ὅτι ἀγιάσθηκαν ἐκεῖνοι πού εἶχαν ἐπιλεγῆ, ἔτσι ἔγιναν ρήτορες, σὰν ἀπὸ μιὰ δηλαδὴ θεότητα, ἀπὸ τὸν Πατέρα, μέσω τοῦ Υἱοῦ, μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατὶ λέγει· «Πατέρα ἅγιε, ἀγιάσε τους μὲ τὴν ἀλήθειά σου».

Ἀγιάζει λοιπὸν αὐτοὺς ἢ ἀλήθεια, δηλαδὴ ὁ Υἱὸς, εἰσάγει ὅμως μέσα τους τὸ Πνεῦμα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τοὺς καθιστᾷ ὅμοια σοφοῦς, καὶ μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοὺς ἀναδεικνύει κατὰ τρόπο θεοφιλῆ εὐγλωττους ρήτορες. Εἶπε λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ματθαίου, πρὸς τοὺς μαθητὲς του· «Ὅταν σᾶς παραδώσουν, νὰ μὴ φροντίσετε πῶς ἢ τί θὰ πεῖτε. Γιατὶ ἐκείνη τὴν ὥρα θὰ σᾶς δοθεῖ τί θὰ πεῖτε· καθόσον δὲν θὰ εἴστε σεῖς πού θὰ ὀμλεῖτε, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατέρα σας πού θὰ ὀμλεῖ μέσα σας»⁶⁷. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ σύγγραμμα τοῦ Λουκᾶ λέγει· «Θυμηθεῖτε λοιπὸν νὰ μὴ προετοιμάζετε τὴν ἀπολογία σας, γιατί ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω στόμα καὶ σοφία, στὴν ὁποία δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἀντιμλήσουν ἢ νὰ ἀντισταθοῦν ὅλοι οἱ ἀντίπαλοί σας»⁶⁸. Ἀκοῦς ὅτι ὅταν μιλάει μέσα τους τὸ ἅγιο Πνεῦμα, αὐτὸς τοὺς δίνει τὸ στόμα (τὸ λόγο); Γιατὶ εἶναι ὁ δότης τοῦ λόγου, ὡς Λόγος, καὶ χορηγὸς τοῦ Πνεύματος, ἐπειδὴ τὸ ἔχει δικό του ἀπὸ τὴ φύση του, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας.

Ἐνεργεῖ λοιπὸν ἀπὸ κοινοῦ ἢ ἅγια Τριάδα, καὶ αὐτὰ πού κάνει

66. Α΄ Κορ. 1, 24.

67. Ματθ. 10, 19-20.

68. Λουκᾶ 21, 14-15.

βούλοιο κατορθοῦν ὁ Πατήρ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς κατὰ τὸν ἴσον
 τρόπον ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα. Τό γε μὴν ἀνά μέρος διδόναι
 τὰς ἐνεργείας ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων ἰδικῶς, οὐδὲν ἕτερόν
 ἐστίν, ἢ τρεῖς ἀνά μέρος καὶ ὀλοτρόπως ἀλλήλων διεστηκότας,
 5 ἀποφαίνειν θεούς. Ὁ μὲν γὰρ τῆς φυσικῆς ἐνότητος λόγος ἐπὶ
 τῆς ἁγίας Τριάδος μίαν δὴ πού τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς δρωμένοις
 ἀποφαίνει κίνησιν. Εἰ δὲ δὴ λέγομεν, ὅτι μιᾶς ὑποστάσεως, οἷον
 εἰς ἔργα κεκινημένης, ἀπρακτῆσειεν ἂν αἱ δύο, πῶς οὐ παχεῖα
 τομὴ παρεισκρίνεται, τόπον ὡσπερ τινὰ τῶν ὑποστάσεων ἐκάστη
 10 νέμουσα, τό, ἔξω τε καὶ ἀπεσχοινοισμένως νοεῖσθαι τῶν ἄλλων, οὐ
 κατὰ γε τὸ ὑπάρχειν ἰδιοστάτως, τοῦτο γὰρ ἀληθές, ἀλλ' ὡς ἐν τῇ
 κατὰ πᾶν ἑτερότητι μὴ ἀνεχομένη λόγου τοῦ συναγείροντος εἰς
 ἐνότητα φυσικῆν; Μία γὰρ θεότητος φύσις ἐν ἁγία καὶ ὁμοουσίῳ
 νοεῖται Τριάδι. Ὁ δὲ χρηστός οὐτοσί, τὸν ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ
 15 Πατρὶ Θεὸν Λόγον, ὡς οὐκ εἰδῶς ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ τὸ
 εἶναι Θεὸς ἀποβεβληκῶς, προσειληφῶς δὲ μᾶλλον ὅπερ οὐκ ἦν,
 κατασμικρύνειν ἀποτολμᾷ. Συναγορεύει μὲν γάρ, ὡς εἴρηται, τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, περιυβρίζει δὲ τὸν Υἱόν, οὕτω λέγων πρὸς τινὰς
 τῶν τὰ Ἀρείου φρονεῖν ἠρημένων.

20 [Πλείονα, φησί τὴν εἰς αὐτὸν κατασκευάζοντες ὕβριν, καὶ τὸ
 Πνεῦμα τῆς θείας ἀποτέμνοντες φύσεως, τὸ τὴν ἀνθρωπότητα
 αὐτοῦ διαπλάσαν· «Τὸ γὰρ ἐν τῇ Μαρίᾳ», φησί, «γεννηθέν, ἐκ
 Πνεύματός ἐστιν ἁγίου»· τὸ κατὰ δικαιοσύνην τὸ πλασθὲν ἀνέ-
 πλασεν· «Ἐφανερώθη» γάρ, φησὶν, ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύ-
 25 ματι· τὸ δαίμοσι φοβερόν ἐργασάμενον· «Ἐγώ», γάρ φησιν, «ἐν
 Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια»· τὸ τὴν αὐτοῦ σάρκα πε-
 ποιημένον ναόν· «Τεθέαμαι», γάρ, φησί, «τὸ Πνεῦμα καταβαῖ-
 νον ὡσεὶ περιστεράν, καὶ μεμένηκεν ἐπ' αὐτόν»· τὸ τὴν ἀνάληψιν
 αὐτῷ χαρισάμενον· «Ἐντειλάμενος» γάρ, φησί, «τοῖς ἁγίοις ἀπο-
 30 στόλοις, οὓς ἐξελέξατο διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἀνελήφθη». Τοῦτο

69. Ματθ. 1, 20.

70. Α' Τιμ. 3, 16.

καὶ σκέφτεται νὰ κάνει ὁ Πατέρας, τὰ ἴδια κάνει καὶ ὁ Υἱός, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, τὸ ἴδιο ἐπίσης καὶ τὸ Πνεῦμα. Τὸ ὅτι ὁμως κάθε μὰ ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις δίνει τὶς ἐνέργειες ἀνὰ μέρος καὶ ἰδιαιτέρως, δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀποκαλύπτει τρεῖς θεούς, οἱ ὅποιοι εἶναι διηρημένοι ἀνὰ μέρος καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Γιατὶ ὁ λόγος τῆς φυσικῆς ἐνότητος στὴν περίπτωση τῆς ἁγίας Τριάδας παρουσιάζει μία ὀπωσδήποτε κίνηση σὲ ὅλα ὅσα κάνουν. Ἐὰν ὁμως λέγαμε, ὅτι ἡ μία ὑπόσταση κινήθηκε σὲ ἔργα καὶ ἀπρακτοῦσαν οἱ ἄλλες δύο, πῶς δὲν θὰ παρενεβάλλετο κάποια παχειὰ τομῆ, πού θὰ μοίραζε κατὰ κάποιο τρόπο κάποιον τόπο σὲ κάθε ὑπόσταση, πού θὰ νοοῦνταν ἔξω καὶ ἀποκομμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὄχι βέβαια ὡς πρὸς αὐτὸ πού ὑπάρχει ἀφ' ἑαυτοῦ, γιατί αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ἀλλὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴ διαφορετικότητα σὲ κάθε τι, ἡ ὁποία δὲν ἀνέχεται λόγο πού νὰ συγκαλεῖ σὲ ἐνότητα φυσική; Γιατὶ ἡ φύση τῆς θεότητος εἶναι μία, καὶ νοεῖται ὡς ἁγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα. Αὐτὸς ὁ ἀνόητος ὁμως, σὰν νὰ μὴ γνωρίζει ὅτι ὁ ὁμοούσιος μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα Θεὸς Λόγος ἔγινε ἄθρωπος, χωρὶς νὰ ἀποβάλλει τὸ νὰ εἶναι Θεός, ἀλλὰ μᾶλλον προσέλαβε αὐτὸ πού δὲν ἦταν, τολμᾷ νὰ τὸν μικραίνει. Γιατὶ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, συνηγορεῖ βέβαια ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, περιυβρίζει ὁμως τὸν Υἱό, λέγοντας τὰ ἐξῆς πρὸς κάποιους πού προτιμοῦν νὰ πιστεύουν τὰ τοῦ Ἄρειου.

[Περισσότερη, λέγει, συνθέτοντας τὴν ὕβρη πρὸς αὐτὸν καὶ ἀποκόπτοντας ἀπὸ τὴ θεία φύση τὸ Πνεῦμα πού διέπλασε τὴν ἀνθρώπινη φύση του (γιατὶ λέγει· «Αὐτὸ πού γεννήθηκε μέσα στὴ Μαρία προέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁶⁹), πού κατὰ δικαιοσύνη ἀνέπλασε αὐτὸ πού εἶχε πλασθεῖ (γιατὶ λέγει· «φανερώθηκε μὲ σάρκα, δικαιοῦθηκε-πιστοποιήθηκε- μὲ τὸ Πνεῦμα»⁷⁰), πού ἔκανε αὐτὸν (τὸν Χριστὸ) φοβερόν στους δαίμονες (γιατὶ λέγει, «Ἐγὼ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ διώχνω τὰ δαιμόνια»⁷¹), πού ἔκανε τὴ σάρκα του ναὸ (γιατὶ λέγει, «Ἐγὼ εἶδα τὸ Πνεῦμα νὰ κατεβαίνει σὰν περιστέρι καὶ νὰ μένει πάνω σ' αὐτόν»⁷²), πού τοῦ χάρισε τὴν ἀνάληψη (γιατὶ λέγει, «Ἀφοῦ ἔδωσε ἐντολὴ στους ἁγίους ἀποστόλους πού ἐξέλεξε μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀναλήφθηκε»⁷³), αὐτὸ λοιπὸν τὸ ὁποῖο

71. Ματθ. 12, 28.

72. Ἰω. 1, 32.

73. Πράξ. 1, 2.

δὴ τὸ τηλικαύτην Χριστῷ χαρισάμενον δόξαν, Χριστοῦ κατασκευάζουσι δοῦλον].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸν μὲν οὖν τῆς θείας τε καὶ ἀκηράτου φύσεως ἀποτεμένειν
 5 τὸ Πνεῦμα κατατολμῶν μοχθηρᾶς εἶναι φημι καὶ ἀλιτηρίου φρε-
 νόσ, καὶ πολὺ τοῦ εἰκότος ἐξωκισμένης. Ὁμοούσιον γάρ ἐστι τῷ
 Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ μὴν καὶ αὐτῷ τῷ Υἱῷ, καὶ Θεὸς εἶναι, καὶ ἐκ
 Θεοῦ πιστεύεται. Χρῆναι δὲ οἶμαι ταυτὶ μεθέντας εἰς τὸ παρόν,
 τὸν ἐν χερσὶν ἡμῖν πολυπραγμονῆσαι λόγον, καὶ ὅποι ποτὲ βλέ-
 10 πει νουνεχέστατα κατιδεῖν. «Πλείονα», γάρ, φησί, «τὴν εἰς αὐτὸν
 κατασκευάζοντες ὕδριν, δῆλον δὲ ὅτι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λό-
 γον, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς θείας ἀποτεμνοντες φύσεως, τὸ τὴν ἀνθ-
 ρωπότητα αὐτοῦ διαπλάσαν». Τὴν τίνος, ὧ βέλτιστε, φῆς διαπε-
 πλάσθαι ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ Πνεύματος; Καίτοι τοὺς λόγους
 15 ἡμῖν ἀρτίως ἐπ' αὐτῷ πεποίησαι τῷ Μονογενεῖ καὶ ἐκ Θεοῦ
 Πατρὸς ἀπορρήτως γεγεννημένῳ· θείαν γάρ δὴ φύσιν ὠνόμαζες
 αὐτόν· αὐτοῦ δὲ οἶμαι καὶ οὐχ ἑτέρου τὴν ἀνθρωπότητα φῆς.
 Οὐκοῦν διαμέμησο τῶν σεαυτοῦ φωνῶν· ἰδίαν γάρ εἶναι φῆς
 τοῦ Λόγου τὴν σάρκα, ψυχῆς ἐνούσης αὐτῇ τῆς λογικῆς δηλο-
 20 νότι· ἔσται γάρ οὕτω ἢ ἀνθρωπότης αὐτοῦ· Εἶτα πῶς, εἴπερ ἐστὶν
 ἐν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ἰσχύος εἶναι
 νομίζεις αὐτὸν τῆς θεοπρεποῦς ἐπιδεᾶ, καὶ φοβερόν αὐτὸν εἰρ-
 γάσθαι τοῖς δαίμοσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἀπὸ γε τῆς ἰδίας
 φύσεως οὐκ ἔχοντα τοῦτο δοῦν, καὶ μὴν καὶ τό, δύνασθαι συντρι-
 25 βειν τὸν Σατανᾶν, ὡς δοτὸν παρ' ἑτέρου, καὶ μόλις ἐραυσιζόμενον;
 Εἰ μὲν οὖν οἶσθα ὅτι τὸ ἀποτεμένειν τὸ Πνεῦμα τῆς θείας αὐτοῦ
 φύσεως ἐγκλημάτων αἰσχιστον εἶη ἄν, καὶ μάλα εἰκότως, αὐτοῦ
 δηλονότι τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ὡς δι' αὐτῆς προῖόν τῆς ἀπορρήτου
 φύσεως αὐτοῦ, καὶ ὁμοούσιον αὐτῷ, καὶ οὐκ ἂν ἐδεήθη καθάπερ
 30 τινὸς τῆς ἐξωθέν τε καὶ ἐπακτῆς δυνάμεως τῆς παρ' αὐτοῦ, χρή-
 σεται δὲ μᾶλλον ὡς ἰδίῳ Πνεύματι, καὶ φοβερόν ἑαυτὸν τοῖς δαί-
 μοσιν ἀποφανεῖ δι' αὐτοῦ.

χάρισε τόσο μεγάλη δόξα στον Χριστό, τὸ κάνουν δοῦλο τοῦ Χριστοῦ].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Τὸ νὰ τολμᾶ βέβαια κανεὶς ν' ἀποκόπτει ἀπὸ τὴ θεία καὶ ἀμόλυνη φύση τὸ Πνεῦμα εἶναι γνώρισμα μοχθηρῆς, λέγω, καὶ ἀσεβοῦς διάνοιας καὶ πολὺ ἀπομακρυσμένης ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ εἶναι ὁμοούσιο μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ φυσικὰ καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Υἱό, καὶ Θεὸς εἶναι, καὶ πιστεύεται ὅτι ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεό. Νομίζω λοιπὸν ὅτι πρέπει πρὸς τὸ παρὸν νὰ μεταθέσουμε σ' αὐτὸ τὸν λόγο πού ἔχουμε στὰ χέρια μας, καὶ νὰ ἐξετάσουμε μὲ σύνεση ποῦ ἀποβλέπει. Γιατὶ λέγει «Συνθέτοντας περισσότερη τὴν ὕβρη πρὸς αὐτόν, δηλαδή πρὸς τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ ἀποκόπτοντας τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὴ θεία φύση, τὸ ὁποῖο διέπλασε τὴν ἀνθρώπινη φύση του». Τίνος τὴν ἀνθρωπότητα λές, φίλτατέ μου, ὅτι διέπλασε διὰ τοῦ Πνεύματος; Ἄν καὶ πρόσφατα ἔκανες λόγο γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Μονογενῆ, καὶ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸν Πατέρα μὲ τρόπο ἀπόρητο· καθόσον τὸν ὀνόμαζες θεία φύση· γιατί αὐτοῦ νομίζω τὴν ἀνθρώπινη φύση ἐννοεῖς, καὶ ὄχι ἄλλου. Θυμίσου λοιπὸν τὰ λόγια σου. Γιατὶ λές ὅτι εἶναι ἴδια ἢ σὰρκα τοῦ Λόγου, στὴν ὁποία ὑπάρχει ψυχὴ, δηλαδή ἢ λογικὴ. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἢ ἀνθρώπινη φύση του. Τότε γιατί, ἔφόσον εἶναι ἓνα μὲ τὴν σὰρκα τοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, πιστεύεις ὅτι αὐτὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θεοπρεπῆ δύναμη, καὶ τὸν ἔκανε φοβερὸ στοὺς δαίμονες τὸ ἅγιο Πνεῦμα, σὰν νὰ μὴ μπορούσε νὰ τὸ κάνει αὐτὸ ἀπὸ τὴ δική του φύση, καὶ μάλιστα καὶ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ συντρίβει τὸν Σατανᾶ τὸ εἶχε δοσμένο ἀπὸ ἄλλον, καὶ σχεδὸν δανεισμένο; Ἐὰν λοιπὸν γνωρίζεις, ὅτι τὸ νὰ ἀποκόπτεις τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τὴ θεϊκὴ φύση του εἶναι ἔγκλημα τὸ πλέον αἰσχρότατο, καὶ πολὺ δικαιολογημένα, γιατί τὸ Πνεῦμα εἶναι δικό του, ἐπειδὴ προέρχεται ἀπὸ τὴ δική του ἀπόρητη φύση, καὶ εἶναι ὁμοούσιο μὲ αὐτόν καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἀνάγκη σὰν ἀπὸ κάποιον ἄλλο, τὴν ἐξωτερικὴ καὶ ἐπάκτητη δύναμη αὐτοῦ, ἀλλὰ θὰ χρησιμοποίησει μᾶλλον τὸ Πνεῦμα ὡς δικό του, καὶ θὰ ἀποδείξει τὸν ἑαυτό του φοβερόν στοὺς δαίμονες δι' αὐτοῦ.

Εἰ δέ σοι δοκεῖ τῶν εἰς δυσσέβειαν ἐγκλημάτων ἀποφαίνειν
 ἡμοιορηκότας τοὺς ἀποτέμνοντας, πῶς ἡμῖν ἀρτίως ὑβριστάς ὀνο-
 μάξεις αὐτούς; Εἶτα τούτοις σαυτὸν ἐναρίθμιον οὐκ αἰσθάνη
 ποιῶν, εἴπερ ἐνωθέντα σαρκὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, καθά-
 5 περ ἓνα τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ κοινὸν ἀπλῶς τῆς τοῦ Πνεύμα-
 τος ἐπικουρίας δεδεῆσθαι φῆς, ἵνα φοβερός τοῖς ἀκαθάρτοις
 ὄρωτο πνεύμασιν. Εἰ γὰρ καὶ ἐν Πνεύματι Θεοῦ φησιν ἑαυτὸν
 ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, πῶς ἐκ ἔδει τοῦ λόγου τὴν οἰκονομίαν
 ἀξιάγαστον οὐσαν ἰδεῖν; Οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί,
 10 τῆ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εὐκλείᾳ διεφθονηκότες καὶ ἀπύλωτον ἐπ'
 αὐτῷ διοιγνύντες στόμα, κατεφλυάρον οἱ δεῖλαιοι, φάσκοντες
 ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, ὁ
 δὲ τῆ ἐμφύτῳ πρὸς ἅπαντας γαληνότητι κεχρημένος καὶ μεθιστάς
 τοὺς πεπλανημένους, ἤγουν ἀθυροστομεῖν ἐθέλοντας ἐπ' αὐτῷ
 15 πρὸς τὸ ἄμεινόν τε καὶ ἀληθές, Θεῷ δὴ μᾶλλον τῷ κατὰ φύσιν,
 τὴν ἐπὶ γε τῷ δύνασθαι συντριβεῖν τὸν Σατανᾶν ἀντίθει δόξαν,
 ἐν Πνεύματι Θεοῦ λέγων τὰ πονηρὰ διώκειν πνεύματα· καὶ οὐκ
 ἔξω τιθεῖς ἑαυτὸν τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι Θεὸν καὶ ἴδιον ἔχειν τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀκόλουθον καὶ θεοπρεποῦς εὐτε-
 20 χνίας ἄξιον, τὰς τῶν φονόντων ὑποτρέχειν ὀργὰς καὶ τὰς τῶν ἐπ'
 αὐτῷ σκανδαλιζομένων περικόπτειν ἀφορμὰς (ἐπεφύοντο γὰρ
 λέγοντες «Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασ-
 φημίας ὅτι σὺ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν»), ταύτη τοι,
 καὶ ἄγαν ἀστείως, τοῖς ἀσθενοῦσιν ἔτι συγκαθιστάμενος, Θεοῦ τὸ
 25 πνεῦμά φησιν· οἶδε γὰρ οἶδεν, ὡς ἔφην, ἑαυτὸν ὄντα φύσει Θεὸν
 ὁμοῦ τῷ γεγενηκότι, καὶ πάντα ἔχοντα αὐτοῦ, δίχα μόνου τοῦ
 εἶναι Πατῆρ. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε πρὸς αὐτόν, «ὅτι Πάντα τὰ
 ἐμά, σὰ ἔστι, καὶ τὰ σά, ἐμά· καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς». Καὶ πρὸς
 γε ἡμᾶς αὐτούς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοὺς λόγους ποιούμε-
 30 νος, «Πάντα», φησίν, «ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἔστι· διὰ τοῦτο εἶ-

Ἐάν ὁμως νομίζεις ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἀποκόπτουν τὸ Πνεῦμα εἶναι ἄμοιροι τῶν ἐγκλημάτων τῆς ἀσέβειας, τότε γιατί τελευταῖα τοὺς ὀνομάζεις ὑβριστές; Ἐπειτα, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι συγκαταλέγεις καὶ τὸν ἑαυτὸ σου μὲ αὐτούς, ἐάν ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἐνώθηκε μὲ σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα σὰν ἓνας κάποιος ἀπὸ μᾶς, καὶ ἀπλῶς κοινός, ποὺ ἔχει ἀνάγκη τῆς βοήθειας τοῦ Πνεύματος, γιὰ νὰ ἐμφανίζεται φοβερός στὰ ἀκάθαρτα πνεύματα. Γιατί, ἐάν καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ λέγει ὅτι ὁ ἴδιος διώχνει τὰ δαιμόνια, πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ δεῖ ὅτι ἡ οἰκονομία τοῦ λόγου εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ; Γιατί οἱ καθηγητὲς τῶν Ἰουδαίων, φθονώντας τῇ δόξᾳ τοῦ Σωτήρα μας καὶ ἔχοντας ἀπύλωτο ἐναντίον του τὸ στόμα τους, καταφλυαροῦσαν οἱ δυστυχεῖς, ἰσχυριζόμενοι ὅτι μὲ τὸν ἄρχοντα τῶν δαιμονίων Βεελζεβούλ διώχνει τὰ δαιμόνια, ἐνῶ αὐτός, κάνοντας χρῆση τῆς ἔμφυτης πρὸς ὅλους ἡρεμίας του καὶ μεταβάλλοντας ἐκείνους ποὺ ἦταν σὲ πλάνη, δηλαδὴ ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ εἶναι αὐθάδεις ἀπέναντί του, πρὸς τὸ καλύτερο καὶ τὸ ἀληθινὸ, ἀπέδιδε τῇ δόξᾳ στὸν κατὰ φύση Θεὸ μᾶλλον, ὁ ὁποῖος μποροῦσε νὰ συντριβεῖ τὸν Σατανᾶ, λέγοντας ὅτι μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ διώχνει τὰ πονηρὰ πνεύματα, χωρὶς νὰ θέτει τὸν ἑαυτὸ του ἔξω ἀπὸ τὸν κατὰ φύση Θεό, καὶ ἔχει δικό του τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν ἐπόμενο, καὶ ἄξιο τῆς θεοπρεποῦς ἐπιδεξιότητος, νὰ ὑποσκελίζει τὴν ὀργὴ τῶν φονιάδων καὶ νὰ περικόπτει τὶς ἀφορμὲς ἐκείνων ποὺ σκανδαλίζονταν ἐναντίον του, γιατί ἐξεγύρονταν ἐναντίον του λέγοντας· «Δὲν σὲ λιθοβολοῦμε γιὰ καλὸ ἔργο, ἀλλὰ γιὰ βλασφημία. Γιατί σύ, ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος, κάνεις τὸν ἑαυτὸ σου Θεόν»⁷⁴. Ἔτσι καὶ μὲ πολλὴ λεπτότητα, ἐνῶ ἀκόμα βρισκόταν σὲ συναναστροφή μὲ τοὺς ἀσθενεῖς, λέγει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· γιατί, ὅπως εἶπα, γνώριζε, ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ἐκ φύσεως Θεὸς μαζὶ μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε, καὶ ἔχει ὅλα ὅσα ἀνήκουν σ' αὐτόν, ἐκτὸς μόνο τὸ νὰ εἶναι Πατέρας. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· «Ὅλα τὰ δικά μου εἶναι δικά σου, καὶ τὰ δικά σου δικά μου, καὶ ἔχω δοξασθεῖ μ' αὐτά»⁷⁵. Ἀλλὰ καὶ σὲ μᾶς τοὺς ἰδίους, κάνοντας λόγο γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, λέγει· «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας εἶναι δικά μου. Γι' αὐτὸ σᾶς εἶπα, ὅτι θὰ λάβει ἀπὸ αὐτὸ

πον ὑμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν». Ὡσπερ γὰρ πρόεισιν ἐκ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχον, καὶ κατὰ τὸ ἴσον τούτῳ τρόπον καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, φυσικῶς ὄν αὐτοῦ καὶ ὁμοούσιον αὐτῷ.

5 Οὐκοῦν κἂν δοξάζηται διὰ τοῦ Πνεύματος, αὐτὸς ἑαυτὸν, ὡς δι' ἰδίου Πνεύματος νοεῖται δοξάζων, καὶ οὐχ ὡς θύραθεν τὸ χρῆμα αὐτῷ, κἂν εἰ δρωῶτο γεγονῶς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς Ἀνασφαλὲς δὲ πρὸς τούτῳ κάκεινο εἰπεῖν περὶ τοῦ Πνεύματος, τό, τὴν σάρκα τὴν αὐτοῦ πεποιημένον ναόν· ἦν μὲν γὰρ ἡ σὰρξ ἰδία
10 τοῦ Λόγου, καὶ τοῦτο ἡμῖν ἀρτίως διωμολόγηκας αὐτός· αὐτοῦ γὰρ ἔφησ' εἶναι τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ναὸς αὐτοῦ κεχρημάτικεν τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ληφθὲν ἅγιον σῶμα· ἴδιον δὲ πάλιν αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἂν νοοῖτο πῶποτε δίχα τοῦ ἰδίου Πνεύματος ὃ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος. Ἄμεινον οὖν ἄρα
15 καὶ σοφώτερον, ναὸν μὲν τοῦ Λόγου τὸ σῶμα λέγειν καὶ ἰδίαν αὐτοῦ τὴν σάρκα, πιστεύειν δὲ ὅτι σύνεστιν αἰεὶ τῷ Λόγῳ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ αὐτῷ τῷ Πατρί. Οὐκ ἀμώμητον δὲ πρὸς τούτῳ φαίην ἄν, τό, ὡς ἐπ' ἀνθρώπου κοινοῦ τὴν ἀνάληψιν αὐτῷ τὴν εἰς οὐρανὸν δεδωρηθῆσθαι λέγειν παρὰ τοῦ
20 Πνεύματος ἐπιλέκτους μὲν γὰρ ἐποιεῖτο τοὺς μαθητὰς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀνελήφθη γε μὴν ὡς Θεός οὐχ ὡς παρ' ἐτέρου δοτὸν τὸ χρῆμα λαβὼν, αὐτὸς δὲ δὴ μᾶλλον πρωτόλειον ὥσπερ τι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀνανεωθείσης εἰς ἀφθαρσίαν, ἐμφανίσων ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ ἡμῖν ἐγκαινίζων ὁδὸν πρόσ-
25 φατον καὶ ζῶσαν καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, «ὅπου πρὸδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσελθεῖν λέγεται, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας».

Ἔστι δὲ πρὸς τὰ ἄνω βαδίζοντι τῷ Χριστῷ, πάλιν ἐνυπῆρχεν ὡς ἴδιον αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις Πῶς
30 οὖν οὐ δέδιας, εἰπέ μοι, λέγειν, «Τοῦτο δὴ τὸ τηλικαύτην Χριστῷ χαρισάμενον δόξαν, Χριστοῦ κατασκευάζουσι δοῦλον». Οἱ μὲν

πὸν εἶναι δικό μου καὶ θὰ σαῖς τὸ ἀναγγεῖλει»⁷⁶. “Ὅπως δηλαδὴ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ προέρχεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὄντας αὐτοῦ κατὰ φύσιν, κατὰ τὸν ἴσον μὲ αὐτὸν τρόπο εἶναι καὶ μέσω αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, ὄντας κατὰ τρόπο φυσικὸ αὐτοῦ καὶ ὁμοούσιον μὲ αὐτόν.

Ἐπομένως καὶ ὅταν δοξάζεται διὰ τοῦ Πνεύματος, νοεῖται ὅτι ὁ ἴδιος δοξάζει τὸν ἑαυτό του μέσω τοῦ δικοῦ τοῦ Πνεύματος, καὶ δὲν προέρχεται ἀπέξω ἢ δόξα σ' αὐτόν, ἔστω καὶ ἂν ἐμφανίζοταν ὅτι ἐγίνετο ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς. Εἶναι ὅμως ἀνασφαλὲς μαζί μὲ αὐτὸ νὰ ποῦμε καὶ ἐκεῖνο γιὰ τὸ Πνεῦμα, ὅτι ἔκανε τὴν σὰρκα τοῦ ναοῦ. Γιατί ἦταν ἡ σὰρκα τοῦ Λόγου, καὶ αὐτὸ τὸ ὁμολόγησες πρόσφατα σὲ μᾶς σὺ ὁ ἴδιος. Γιατί εἶπες ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύσις εἶναι δική του, καὶ ἀποτέλεσε ναὸ τοῦ τὸ σῶμα ποῦ ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο. Δικό του ὅμως εἶναι ἐπίσης καὶ τὸ Πνεῦμά του, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ποτὲ χωρὶς τὸ Πνεῦμα τοῦ ὁ Λόγος ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα.” Ἄρα λοιπὸν εἶναι καλύτερον καὶ σοφώτερον νὰ λέμε βέβαια τὸ σῶμα ναοῦ τοῦ Λόγου καὶ τὴν σὰρκα δική του, νὰ πιστεύουμε ὅμως ὅτι συνυπάρχει πάντοτε στὸν Λόγον τὸ Πνεῦμα τοῦ, ὅπως βέβαια καὶ στὸν ἴδιον τὸν Πατέρα. Καὶ θὰ μπορούσα νὰ πῶ, ὅτι δὲν εἶναι ἄμεμπτον νὰ λέγεται, ὅτι ἡ ἀνάληψή του στὸν οὐρανὸ τοῦ δόθηκε, σὰν πρὸς ἄνθρωπον κοινόν, ὡς δῶρον ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Ἐκανε βέβαια τὴν ἐπιλογή τῶν μαθητῶν τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος⁷⁷, ἀναλήφθηκε ὅμως ὡς Θεός, ὄχι σὰν νὰ ἔλαβε ἀπὸ ἄλλον δοσμένο τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ ὁ ἴδιος μᾶλλον ἐμφανίζοντας τὸν ἑαυτό του στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα σὰν ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ποῦ ἀνανεώθηκε σὲ ἀφθαρσία, καὶ ἐγκαινιάζοντας σὲ μᾶς δρόμον καινούργιον καὶ ποῦ ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ εἰσερχόμενος στὰ ἐνδότερα τοῦ καταπετάσματος⁷⁸, «ὅπου λέγεται ὅτι πρῶτος γιὰ μᾶς εἰσῆλθε, γενόμενος κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἀρχιερέας στοὺς αἰῶνες»⁷⁹.

“Ὅτι ὅμως, καθὼς ὁ Χριστὸς βάδιζε πρὸς τὰ οὐράνια, ὑπῆρχε πάλιν μαζί του ὡς δικό του τὸ ἅγιον Πνεῦμα, δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀμφιβάλλει. Πῶς λοιπὸν, πές μου, δὲν φοβήθηκες νὰ λές, «Αὐτὸ λοιπὸν ποῦ χάρισε στὸν Χριστὸ τόσο μεγάλη δόξα, τὸ κάνουν δοῦλο τοῦ Χριστοῦ»; Αὐτοὶ βέβαια ποῦ τὸ κάνουν δοῦλο τοῦ Χριστοῦ,

78. Ἐβρ. 10, 20.

79. Ἐβρ. 6, 20.

δοῦλον αὐτὸν κατασκευάζοντες τοῦ Χριστοῦ, δυσσεβοῦσιν ὁμολο-
 γουμένως, καὶ αὐτὸν ἀτιμάζουσι τὸν ὁμοούσιον αὐτῷ Θεῷ Λό-
 γον, τοῖς δουλοπρεπέσι περιβάλλοντες μέτροις τὸ παρ' αὐτοῦ τε
 καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν καὶ ἴδιον αὐτοῦ, τὸ δὲ κεχαρίσθαι λέγειν
 5 αὐτῷ τὴν δόξαν παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἀβελτηρίας ἐστὶ τῆς ἐσχά-
 τῆς ἀπόδειξις ἐναργής. Εἰκῆ δὲ ἀλώση πεφλυαρηκῶς ἐν τούτῳ,
 καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον οὐ νενοηκῶς, μᾶλλον δὲ σαυτῷ καὶ
 φρονῶν καὶ λέγων τὰ ἐναντία. Εἰ γὰρ πεπίστευκας ὅτι, Θεὸς ὢν
 ὁ Λόγος, γέγονε σὰρξ, αὐτοῦ γὰρ ἔφησ' εἶναι τὴν ἀνθρωπότητα·
 10 τί τὸν τῆς δόξης Κύριον, ὡς οὐκ ἔχοντα δόξαν ἰδίαν, τῆς παρὰ
 τοῦ Πνεύματος δεδεῆσθαι φῆς, καὶ ἐν τοῖς τῆς κτίσεως καταλο-
 γίξῃ μέτροις, ἢ πάντα ἐστὶν ἐξωθέν τε καὶ δοτά; «Τί γὰρ ἔχεις, ὁ
 οὐκ ἔλαβες», πρέποι ἂν ἀκοῦσαι τῆ κτίσει.

Ἄλλὰ ναί, φησὶν, εὐρίσκω λέγοντα τὸν Ἐμμανουήλ· «Πάτερ,
 15 δόξασόν σου τὸν Υἱόν». Οὐκοῦν, προστίθει τὸ λείπον· τοῦτο δὲ
 ἐστίν, «Ἴνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε». Εἰ μὲν ὡς δόξης ἐπιδεᾶ
 τῆς παρὰ Πατρὸς ἐφίεσθαι δόξης δυσχυρίζῃ τὸν Υἱόν, τί ποτε
 ἄρα φῆς, ὅταν δοξάσῃται καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ παρὰ τοῦ Υἱοῦ, ἄρ'
 ὡς δόξαν οὐκ ἔχων, ἢ τῆς παρ' ἑτέρου δεδεημένος; Ἄπαγε τῆς
 20 δυσβουλίας τερθρεία γὰρ ἤδη ταυτὶ καὶ ἀνοσιότης ἐννοιῶν, καὶ
 ἕτερον οὐδέν. Ἡ μὲν γὰρ θεία τε καὶ τῶν ὄλων ἐπέκεινα φύσεων,
 φῶς ἀπρόσιτον οἰκεῖ, καὶ κατεξουσιάζει τῶν ὄλων, καὶ δόξαν
 ἀνῆπτει τὴν αὐτῆ τε καὶ μόνη πρεπωδεστάτην· ἐπειδὴ δὲ γέγονεν
 ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἔμελλέ τε χάριτι Θεοῦ
 25 διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὑπὲρ παντὸς γεύσασθαι θανάτου, καὶ δυσάν-
 τητον αὐτοῦ παραλύειν κράτος, ζωοποιήσας ὡς Θεὸς τὸν ἴδιον
 ναόν, σκήπτεται τὴν εὐχὴν ὡς ἄνθρωπος, καὶ συνευδοκῆσαι οἱ
 δοῦλεται τὸν Πατέρα, τὴν αὐτοῦ φύσιν μετασκευάζοντι πρὸς τὸ
 ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἀνανεοῦντι πρὸς ἀφθαρσίαν, καὶ τῶν τοῦ θανά-
 30 του βρόχων ἀποφαίνοντι κρείτονα· λελυμένης δηλονότι τῆς ἀρ-
 χαίας ἐκείνης ἀραῆς καὶ τῆς ἐπὶ τῷ πρωτοπλάστῳ δίχης

ὁμολογουμένως ἀσεβοῦν καὶ ἀτιμάζουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Λόγο τὸν ὁμοούσιο μὲ τὸν Θεό, περιβάλλοντας μὲ τὰ δουλοπρεπῆ μέτρα αὐτὸ πού προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἀνήκει κατὰ φύσιν σ' αὐτόν καὶ εἶναι δικό του, τὸ νὰ λένε ὅμως ὅτι ἡ δόξα χαρίσθηκε σ' αὐτόν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, εἶναι ὀλοφάνερη ἀπόδειξις τῆς ἔσχατης παραφροσύνης. Καὶ θὰ συλληφθεῖς νὰ ἔχεις φλυαρήσει ἄσκοπα ὡς πρὸς αὐτό, καὶ ὅτι δὲν ἔχεις κατανοήσει τὸ μυστήριον αὐτοῦ, ἢ καλύτερα πιστεύοντας καὶ λέγοντας στὸν ἑαυτό σου τὰ ἀντίθετα. Γιατί, ἂν εἶχες πιστέψει, ὅτι ὁ Λόγος, ὄντας Θεός, ἔγινε σὰρκα (γιατί εἶπες ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φύσις εἶναι δική του), γιατί λές ὅτι ὁ Κύριος τῆς δόξας, μὴ ἔχοντας δική του δόξα, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τῆς δόξας ἐκ μέρους τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸν κατατάσσεις στὰ μέτρα τῆς κτίσεως, στὴν ὁποία ὅλα προέρχονται ἀπ' ἔξω καὶ εἶναι δοτά; Γιατί θὰ ταίριαζε στὴν κτίση ν' ἀκούσει: «Τί ἔχεις πού δὲν τὸ ἔλαβες;»⁸⁰,

Ἄλλὰ ναί, λέγει, βρίσκω τὸν Ἐμμανουήλ νὰ λέγει: «Πατέρα, δόξασε τὸν Υἱό σου». Λοιπὸν πρόσθεσε καὶ αὐτὸ πού λείπει. Καὶ αὐτὸ εἶναι: «Γιὰ νὰ σὲ δοξάσει καὶ ὁ Υἱός σου»⁸¹. Ἐὰν ἰσχυρίζεσαι, ὅτι ὁ Υἱὸς ἐπιθυμεῖ τῆς δόξας ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐπειδὴ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ δόξα, ἄραγε τί θὰ πεῖς, ὅταν θὰ δοξασθεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας ἀπὸ τὸν Υἱό; Ἄραγε ἐπειδὴ δὲν εἶχε δόξα, ἢ ἐπειδὴ εἶχε ἀνάγκη δόξας ἀπὸ ἄλλον; Μακριὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κακὴν σκέψιν. Γιατί εἶναι ρητορική λεπτολογία αὐτὰ καὶ ἀσεβεῖς σκέψεις, καὶ τίποτε ἄλλο. Γιατί ἡ θεία φύσις, πού βρίσκεται πέρα ἀπὸ ὅλες τὶς φύσεις, κατοικεῖ σὲ φῶς ἀπλησίαστο⁸², ἀσκεῖ ἐξουσία σὲ ὅλα, καὶ ἔχει τὴν δόξα πού εἶναι ἢ πλέον πρέπουσα σ' αὐτὴν καὶ μόνο. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἀνθρώπος καὶ ἐπρόκειτο μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἴδια του τὴν σὰρκα νὰ δοκιμάσει τὸν θάνατον γιὰ ὅλους καὶ νὰ παραλύσει τὸ δυσάρεστο κράτος του, ἀφοῦ ζωοποίησε ὡς Θεὸς τὸν δικό του ναό, κάνει τὴν προσευχὴ ὡς ἀνθρώπος, καὶ ζητᾷ νὰ συγκατατεθεῖ ὁ Πατέρας του νὰ ἐπαναφέρει τὴν φύσιν του ὅπως ἦταν στὴν ἀρχή, καὶ νὰ τὴν ἀνανεώσει πρὸς τὴν ἀθανασία, καὶ νὰ τὸν κάνει ἀνώτερον ἀπὸ τὶς παγίδες τοῦ θανάτου, μὲ τὴν λύσιν δηλαδὴ ἐκείνης τῆς παλιᾶς κατάρας καὶ τῆς καταδίκης τοῦ πρωτοπλάστου.

82. Α' Τιμ. 6, 16.

Οὐκοῦν ἐπειδήπερ καὶ ἐν σαρκὶ καθορώμενος, Υἱὸς εἶναι
 Θεοῦ κηρύττεται φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ, «Δόξασόν σου», φησὶν,
 «ὦ Πάτερ, τὸν Υἱόν», ὡς ἄνθρωπον καὶ θανάτου κρείττονα, καὶ
 φθορᾶς ἀποφήνας, ἵνα σὸς εἶναι πιστεύηται, ζωὴ κατὰ φύσιν
 5 ὑπάρχων ὡς Θεός, κατὰ γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον· τότε γὰρ
 σε καὶ ὁ Υἱὸς δοξάσει. Δόξα ἀληθῶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τὸ
 πιστεῦσθαι πρὸς ἡμῶν, ὅτι Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινός καὶ ζωὴ καὶ
 ζωοποιός, ἴσον τε καὶ ὅμοιον ἑαυτῷ, κατὰ πᾶν ὅτιοῦν, ἀπορρητήτως
 τε καὶ ὑπὲρ νοῦν, ἐκτέτοκε τὸν Υἱόν, ὃν ἦν οὐκ ἐν μείοσι, καὶ ἐν
 10 σαρκὶ γέγονεν, ἀλλὰ τῆς ἐνούσης αὐτῷ φυσικῆς εὐγενείας, ἀδια-
 λώβητον παντελῶς τὸ ὑπερφυῆς καὶ ἐξαιρέτον διεσώσατο κάλλος,
 ζωὴ καὶ αὐτὸς ὑπάρχων ὡς ἐκ ζωῆς, πάντα τε ἰσχύων καὶ ἀμο-
 γητὶ κατορθῶν, καὶ τοῖς ὑπὸ θάνατον καὶ φθορὰν τὴν ἀφθαρσίαν
 δωρούμενος. Οὐκοῦν, κἂν εἰ δοξάζεσθαι λέγοιτο παρὰ τοῦ Πα-
 15 τρός ὁ Υἱός, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀναλογίζου μέτρον· μὴ δια-
 τέμῃς εἰς δύο μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύ-
 ριον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμοίως, καὶ τῆς δόξης Κύριον καὶ
 Θεόν, καὶ δόξαν δεχόμενον ἀνθρωπίνως. Ἐννόει γάρ ὅτι, καίτοι
 φύσει τε ἀληθείᾳ, Θεός τε καὶ βασιλεὺς τῶν ὅλων ὑπάρχων καὶ
 20 Κύριος, κεχειροτονεῖσθαι λέγεται βασιλεὺς, ὅτε καθ' ἡμᾶς γενό-
 μενος ἄνθρωπος τεταπεινώκεν ἑαυτόν, καὶ γέγονεν ὑπήκοος τῷ
 Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ μεθ' ἡμῶν ὑπὸ νόμον. Θορυβήσει δὴ οὖν κατ'
 οὐδένα τρόπον τοὺς σοφούς τε καὶ ἐπιστήμονας καὶ ἰδρυμένους
 ἐν πίστει, τὰ τοῖς τῆς κενώσεως πρέποντα μέτροις, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν
 25 τε ὁμοῦ καὶ τῶν τῆ θείᾳ πρεπόντων φύσει, Θεὸν ὄντα τὸν αὐτὸν
 καὶ ἄνθρωπον ἐπιγινώσκουσι τὸν Υἱόν.

Ἄλλα γὰρ ὑγιαίνουσι μὲν οὐ προσέρχεται λόγοις· ἀπονε-
 νευκῶς δὲ λίαν εἰς τὸ ἐξήνιον, ἀσυνέτως περιαντίζεται, καὶ τὰ
 αὐτῷ καὶ μόνῳ δοκοῦντά τε καὶ εὖ ἔχειν ὑπειλημμένα φρονεῖν
 30 ἀξιοῖ. Διόλλυσι δὲ καὶ ἑτέρους πρὸς οἷς ἔφη διϊστὰς εἰς δύο τὸν
 ἕνα Κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ἡμῶν συκο-

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐμφανιζόμενος μὲ σὰρκα, κηρύσσεται ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν φύση του καὶ ἀληθινά, «Δόξασε», λέγει, «Πατέρα τὸν Υἱό σου», ὡς ἄνθρωπον, κάνοντάς τον ἀνώτερον τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, γιὰ νὰ πιστεύεται ὅτι εἶναι δικὸς σου, ἐφόσον ὡς Θεὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ζωὴ, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῆς φύσεώς του. Γιατὶ τότε καὶ ὁ Υἱὸς θὰ σὲ δοξάσει. Δόξα πραγματική στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα εἶναι τὸ νὰ πιστεύεται ἀπὸ μᾶς, ὅτι, ὄντας Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ζωὴ καὶ ζωοποιὸς, γέννησε τὸν Υἱὸ ἴσον καὶ ὅμοιον μὲ τὸν ἑαυτό του σὲ ὅλα, μὲ τρόπο ἀπόρητον, πὺ ξεπερνᾶ κάθε νοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἦταν μεταξὺ τῶν κατωτέρων, ἂν καὶ σαρκώθηκε, ἀλλὰ διατήρησε ἐντελῶς ἀκέραιο τὸ ὑπερφυσικὸ καὶ ἐξαιρετὸ κάλλος, ὄντας καὶ ὁ ἴδιος ζωὴ ὡς προερχόμενος ἀπὸ ζωὴ, καὶ κάνοντας τὰ πάντα καὶ κατορθώνοντας τα χωρὶς κόπο, καὶ χαρίζοντας σὲ ἐκείνους πὺ βρίσκονταν στὸν θάνατο καὶ στὴ φθορὰ τὴν ἀθανασία. Λοιπὸν, κὶ ἂν ἀκόμα λέγεται ὅτι ὁ Υἱὸς δοξάζεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, νὰ σκέπτεσαι τὸ μέτρο τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Νὰ μὴ κόβεις στὰ δύο τὸν ἕνα Χριστὸ καὶ Υἱὸ καὶ Κύριο μετὰ τὴν ἔνωση, ἀλλὰ νὰ δέχεσαι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ Κύριο τῆς δόξας καὶ Θεό, καὶ δόξα δεχόμενον κατὰ τρόπο ἀνθρώπινο. Νὰ σκέπτεσαι δηλαδή, ὅτι, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ ἀληθινὰ εἶναι Θεὸς καὶ βασιλιάς ὅλων καὶ Κύριος, λέγεται ὅτι χειροτονήθηκε βασιλιάς, ὅταν, γενόμενος ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του καὶ ἔγινε ὑπάκουος στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ τέθηκε μαζὶ μὲ μᾶς κάτω ἀπὸ τὸν νόμο⁸³. Ὅμως δὲν θὰ θορυβήσουν μὲ κανένα τρόπο τοὺς σοφοὺς καὶ ἐπιστήμονες καὶ ἐδραιωμένους στὴν πίστη αὐτὰ πὺ ταιριάζουν στὰ μέτρα τῆς κένωσης, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ μὲ ἐκεῖνα πὺ ταιριάζουν στὴ θεία φύση, ἀναγνωρίζουν ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὁ ἴδιος καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος⁸⁴.

Ἄλλ' ὅμως δὲν προσέρχεται στοὺς ὑγιεῖς λόγους, ἀλλὰ ἀποκλίνοντας πολὺ στὸ ἀχαλίνωτο, προσηλώνεται ἀπερίσκεπτα στὸν ἑαυτό του, καὶ ἀξιώνει νὰ πιστεύουμε αὐτὰ μόνο πὺ φαίνονται σ' αὐτὸν ὅτι εἶναι σωστά. Καταστρέφει ὅμως καὶ ἄλλους μὲ αὐτὰ πὺ εἶπε, χωρίζοντας σὲ δύο τὸν ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, καὶ συκοφαντώντας

84. Πρὸβλ. Α' Τιμ. 2, 5.

φαντῶν ὁμολογεῖν, ὅτι καθ' ἓνα τῶν ἁγίων προφητῶν, ἤγουν ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν θεοφόρος ἦν ἄνθρωπος ὁ Χριστός, Θεὸς δὲ μᾶλλον γενόμενος ἄνθρωπος, μετέσχηκέ τε κατὰ ἀλήθειαν αἵματος καὶ σαρκός. Ἔφη δὲ οὕτω πάλιν, ὡς ἐκ προσώπου
5 Χριστοῦ παρατιθείς τὸ ῥητόν·

[«Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ». Μνημόνευσον ὅτι περὶ τῆς σαρκός τὸ λεγόμενον. «Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ», ἐμὲ τὸν φαινόμενον. Ἄλλ' ἐνίοτε παρερμηνεύων. Ἀκούσωμεν ἐκ τῶν ἐξῆς «Καθὼς
10 ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ»· ἐκεῖνος λέγει τὴν θεότητα, ἐγὼ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἴδωμεν τίς ὁ παρερμηνεύων. Λέγει ὁ αἰρετικὸς ἐνταῦθα τὴν θεότητα· ἀπέστειλεν ἐμὲ τὸν Θεὸν Λόγον· «Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ», κατ' ἐκεῖνον «καὶ ἐγὼ ζῶ», ὁ Θεὸς Λόγος «διὰ τὸν Πατέρα». Εἶτα μετὰ τοῦτο· «Καὶ ὁ τρώγων με, κακεῖ-
15 νος ζήσεται». Τίνα ἐσθίωμεν, τὴν θεότητα, ἢ τὴν σάρκα;]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Μόνην δὴ οὖν ἀπεστάλθαι τὴν σάρκα φῆς, καὶ αὐτὴν εἶναι διαβεβαιωῖς τὸν φαινόμενον ἀπόχρη δὴ οὖν καὶ μόνον ἡμῖν εἰς τὸ δύνασθαι ζωοποιεῖν τὸ θανάτῳ τυραννόμενον. Τί οὖν αἱ θεό-
20 πνευστοι Γραφαὶ ῥαψωδοῦσι μάτην σάρκα γενέσθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἄνω τε καὶ κάτω δισχυριζόμεναι; Ποία γὰρ ὄλων γένοιτ' ἂν τοῦ Λόγου χρεία, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀποκρώσεως ἡμῖν, κἂν εἰ νοοῖτο μόνη καὶ καθ' ἑαυτήν, εἰς γε τὸ δύνασθαι καταργῆσαι θάνατον καὶ τὸ τῆς φθορᾶς παραλύσαι κράτος;
25 Καὶ εἴπερ ἐστίν, ὥσπερ οὖν οἶει καὶ δοξάζειν ἀξιοῖς, οὐχ ὁ Θεὸς Λόγος ὁ ἀπεσταλμένος διὰ τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς, μόνη δέ, ὡς ἔφη, ἀπέσταλται παρὰ τοῦ Πατρὸς ἢ φαινομένη σὰρξ, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι σώματος ἀνθρωπίνου καὶ τῶν θειοτέρων κατ' οὐδένα παντελῶς τρόπον ἐν μεθέξει γεγόναμεν; Πῶς οὖν ἐν
30 ἑτέροις διαγελαῖς τοὺς ὧδε διακεμένους; Ἔφη γὰρ πάλιν

καὶ τὸ ἴδιο τὸ θεῖο μυστήριό μας, μὲ τὸ νὰ μὴ ἀνέχεται νὰ ὁμολογεῖ μαζί μὲ μᾶς, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν ἄνθρωπος θεοφόρος σύμφωνα μὲ καθένα ἀπὸ τοὺς ἅγιους προφήτες, δηλαδή τοὺς ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστές, ἀλλὰ μᾶλλον Θεὸς πὺ ἐγίνε ἄνθρωπος, καὶ ὑπῆρξε πραγματικὰ μέτοχος αἵματος καὶ σάρκας. Γιατὶ εἶπε πάλι τὰ ἐξῆς, παραθέτοντας τὴ ρήση ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ·

[«Αὐτὸς πὺ τρώει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, μένει μέσα μου καὶ ἐγὼ μέσα σ' αὐτόν»⁸⁵. Θυμίσου ὅτι αὐτὸ λέγεται γιὰ τὴ σάρκα· «Ὅπως μὲ ἀπέστειλε ὁ ζωντανὸς Πατέρας»⁸⁶ ἐμένα πὺ φαίνομαι. Ἄλλὰ μερικὲς φορές τὰ παρερμηνεύει. Ἄς ἀκούσουμε ἀπὸ τὰ ἐξῆς· «Ὅπως μὲ ἔστειλε ὁ ζωντανὸς Πατέρας», ἐκεῖνος ἐννοεῖ τὴν θεότητα, ἐνῶ ἐγὼ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἄς δοῦμε ποιὸς τὸ παρερμηνεύει. Ὁ αἰρετικὸς ἐδῶ ἐννοεῖ τὴ θεότητα· Ἔστειλε ἐμένα τὸν Θεὸ Λόγο· «Ὅπως μὲ ἔστειλε ὁ Πατέρας πὺ ζεῖ», σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον, «καὶ ἐγὼ ζῶ», ὁ Θεὸς Λόγος, «γιὰ τὸν Πατέρα». Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ αὐτό· «Καὶ αὐτὸς πὺ μὲ τρώει, καὶ ἐκεῖνος θὰ ζήσει»⁸⁷. Ποιὸν τρώμε, τὴ θεότητα, ἢ τὴ σάρκα;].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Λὲς λοιπὸν ὅτι στάλθηκε μόνον ἡ σάρκα, καὶ διαβεβαιώνεις ὅτι μόνο αὐτὴ εἶναι αὐτὸς πὺ φαίνεται. Ἄρκει δηλαδή σὲ μᾶς καὶ μόνο τὸ νὰ μπορούμε νὰ ζωοποιοῦμε αὐτὸ πὺ τυραννεῖται ἀπὸ τὸν θάνατο. Γιατὶ τότε οἱ θεόπνευστες Γραφές διακηρύττουν ἀδίκαια, ἰσχυρίζομενες παντοῦ ὅτι ἐγίνε σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα; Σὲ τί δηλαδή θὰ χρειαζόταν γενικὰ ὁ Λόγος, ἐφόσον ἡ ἀνθρώπινη φύση μας ἦταν ἀρκετὴ σὲ μᾶς, ἔστω καὶ ἂν ἐννοεῖται μόνη καὶ καθ' ἑαυτήν, σὸ νὰ μπορεῖ νὰ καταργήσῃ τὸν θάνατο καὶ νὰ παραλύσῃ τὴ δύναμη τῆς φθορᾶς; Καὶ ἐὰν εἶναι, ὅπως βέβαια νομίζεις καὶ ἀξιῶνεις νὰ πιστεύουμε, ὅχι ὁ ἀπεσταλμένος Θεὸς Λόγος πὺ ἐγίνε σὰν ἐμᾶς, ἀλλὰ, ὅπως εἶπες, στάλθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα μόνη ἡ φαινόμενη σάρκα, πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους φανερό, ὅτι ἔχουμε γίνε μέτοχοι ἀνθρωπίνου σώματος, καὶ κατὰ κανένα ἀπολύτως τρόπο τῶν θειοτέρων; Πῶς λοιπὸν σὲ ἄλλα περιγελαῖς αὐτοὺς πὺ πιστεύουν ἔτσι; Γιατὶ εἶπες πάλι·

[*Ἐρω δὲ καὶ τοῦ σκανδάλου τὰ ῥήματα· περὶ τῆς οἰκείας σαρκὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς πρὸς αὐτοὺς διελέγετο· «Ἐὰν μὴ φάγητε», φησί, «τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς»· οὐκ ἤνεγκαν τὸ τῶν
5 λεγομένων ὑψηλὸν οἱ ἀκούσαντες, ἐνόμιζον ὑπὸ ἀμαθίας ἀνθρωποφαγίαν εἰσάγειν].*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

*Εἶτα πῶς τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἐναργῆς ἀνθρωποφαγία; τίνα δὲ τρόπον ὑψηλὸν ἔτι τὸ μυστήριον, εἰ μὴ ἀπεστάλθαι φαμέν τὸν
10 ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον καὶ τὸν γε τῆς ἀποστολῆς τρόπον ὁμολογοῦμεν εἶναι τὴν ἐνανθρώπησιν; Τότε γάρ, τότε καταθρήσομεν ζωοποιεῖν ἰσχύουσαν τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ σάρκα, καὶ οὐχ ἑτέρου σάρκα, πλὴν ὅτι γέγονεν ἰδίᾳ τοῦ τὰ πάντα ζωοποιεῖν ἰσχύοντος. Εἰ γὰρ τὸ πῦρ δὴ τοῦτο τὸ αἰσθητὸν τῆς ἐνούσης
15 αὐτῷ φυσικῆς ἐνεργείας τὴν δύναμιν ταῖς ὑλαῖς ἐνήσειν αἷς ἂν φαίνοιτο προσομιλοῦν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὕδωρ, καίτοι ψυχρὸν κατὰ φύσιν ὑπάρχον, μεθίστησι πρὸς τὸ παρὰ φύσιν, καὶ θερμὸν ἀποτελεῖ· τί τὸ παράδοξον, ἀπιστοῖτω δ' ἂν κατὰ τίνα τρόπον εἰ ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος τὴν ἐνω-
20 θεῖσαν αὐτῷ σάρκα ζωοποιὸν ἀπέφηεν; ἰδίᾳ γάρ ἐστιν αὐτοῦ καὶ οὐχ ἑτέρου τινὸς παρ' αὐτὸν ἀνὰ μέρος τε νοουμένου καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνός. Ἀποστήσας δὲ τῆς πρὸς τὸ σῶμα μυστικῆς τε καὶ ἀληθοῦς ἐνώσεως τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ δι-
σταῖς ὀλοτρόπως, πῶς ἂν αὐτὸ καταδείξειαις ἔτι ζωοποιόν; Τίς δὲ
25 ἦν ὁ λέγων, «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ»; Εἰ μὲν οὖν ἀνθρωπὸς τις ἰδικῶς καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀνθρωποφαγία τὸ δρώμενον, καὶ ἀνόνητος παντελῶς ἢ μέθεξις. Αὐτοῦ γὰρ ἀκούω λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· «Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδὲν
30 τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν». Ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς ἰδίαν φύσιν,*

[Θὰ πῶ ὅμως καὶ τὰ λόγια τοῦ σκανδάλου. Γιατὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, συζητώντας γιὰ τὴ δική του σάρκα, ἔλεγε· «Ἐὰν δὲν φάγετε τὴ σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν πιεῖτε τὸ αἷμα αὐτοῦ, δὲν θὰ ἔχετε ζωὴ μέσα σας»⁸⁸. Δὲν μπόρεσαν νὰ ὑποφέρουν τὸ ὑψηλὸ νόημα τῶν λεγομένων ἐκεῖνοι πού τὰ ἄκουσαν αὐτὰ, γιατί νόμιζαν ἀπὸ ἀμάθεια ὅτι εἰσάγει ἀνθρωποφαγία].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Καὶ πῶς τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὀλοκάθαρη ἀνθρωποφαγία; Μὲ ποιὸ τρόπο εἶναι ὑψηλὸ ἀκόμα τὸ μυστήριον, ἂν λέμε ὅτι δὲν στάλθηκε ὁ Λόγος πού προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ δὲν ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἀποστολῆς του εἶναι ἡ ἐνανθρώπηση; Γιατὶ τότε ἀκριβῶς θὰ διαπιστώσουμε, ὅτι μπορεῖ νὰ δίνει ζωὴ ἢ σάρκα πού ἐνώθηκε μὲ αὐτόν, καὶ ὄχι ἡ σάρκα ἄλλου, ἢ ὅποια ἔγινε σάρκα ἐκείνου πού μπορεῖ νὰ δίνει ζωὴ σὲ ὅλα. Γιατί, ἔὰν ἡ αἰσθητὴ αὐτὴ φωτιὰ τῆ δύναμη τῆς φυσικῆς ἐνέργειας πού ὑπάρχει σ' αὐτὴν τὴ μεταδίδει στὰ ὑλικά μὲ τὰ ὅποια ἔρχεται σὲ ἐπαφή, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ νερό, πού εἶναι ἀπὸ τὴν φύση του ψυχρὸ, τὸ μεταβάλλει στὸ παρὰ φύση, καὶ τὸ κάνει θερμὸ, τί τὸ παράδοξο, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο θὰ μπορούσε νὰ ἀπιστήσῃ κανεὶς, ἔὰν ὁ Λόγος, πού προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, πού εἶναι κατὰ φύση ζωὴ, μεταβάλλει σὲ ζωοποιὸ τὴ σάρκα πού ἐνώθηκε μὲ αὐτόν; Γιατὶ εἶναι δική του, καὶ ὄχι κάποιου ἄλλου κοντὰ σ' αὐτόν, πού νοεῖται χωριστὸς καὶ εἶναι ἓνας ἀπὸ μᾶς. Γιατί, ἔὰν ἀπομακρύνεις τὸν ζωοποιὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴ μυστικὴ καὶ ἀληθινὴ ἔνωση πρὸς τὸ σῶμα, καὶ ἀποχωρίσεις ἐξολοκλήρου, πῶς θὰ μπορέσεις ν' ἀποδείξεις ὅτι εἶναι ἀκόμα ζωοποιό; Καὶ ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος πού λέγει, «Αὐτὸς πού τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, μένει μέσα σὲ μένα, καὶ ἐγὼ μέσα σ' αὐτόν»⁸⁹; Ἐὰν λοιπὸν ἦταν κάποιος ἀνθρώπος ξεχωριστός, καὶ μᾶλλον δὲν ἔγινε σὰν ἐμᾶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ πού γίνεται θὰ εἶναι ἀνθρωποφαγία, καὶ ἡ μέθεξή θὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνώφελη. Γιατὶ ἀκούω τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ νὰ λέγει· «Ἡ σάρκα δὲν ὠφελεῖ καθόλου, τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο πού δίνει ζωὴ»⁹⁰. Γιατὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴ φύση της,

90. Ἰω. 6, 63.

φθαρτὴ μὲν ἢ σὰρξ, ζωοποιήσῃ δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἑτέρους, οἴκοθεν αὐτὴ νοσοῦσα τὴν φθοράν. Εἰ δὲ αὐτοῦ τοῦ Λόγου τὸ σῶμα ἴδιον εἶναι φῆς, τί τερατεύῃ καὶ εἰκαιομυθεῖς, οὐκ αὐτὸν ἀπεστάλθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον διατεινόμενον, ἀλλ' ἕτερον τινὰ παρ' αὐτόν, τὸν ὁρώμενον, ἦτοι τὴν σάρκα αὐτοῦ, καίτοι Χριστὸν ἓνα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς διαβωῶσης πανταχοῦ, καὶ ἄνθρωπον καθ' ἡμᾶς γενέσθαι τὸν Λόγον, εὖ μάλα διαβεβαιουμένης, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν παράδοσιν ὀριζομένης ἐν τούτοις:

10 Ἄλλ' ἐκ πολλῆς ἄγαν εὐλαβείας ἐπερυθριᾷ, κατὰ τὸ εἶκός, τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις, καὶ οὐκ ἀνέχεται τὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συναῖδιον Υἱόν, τὸν ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τῇ κατὰ πᾶν ὄτιοῦν τῷ γεγεννηκότι, καθιγμένον ἰδεῖν εἰς ταπεινώσιν· γράφεται δὲ τὴν οἰκονομίαν, καὶ τὴν θείαν τάχα πού βουλήν τε καὶ σκηψίν ἀκαται-

15 τίατον οὐκ ἔῃ. Σκῆπτεται μὲν γὰρ πολυπραγμονεῖν τῶν εἰρημένων παρὰ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, καὶ οἷον ἀναμασσώμενος τὸ τῶν ἐννοιῶν βάθος εἶτα περιμοτάς, ὡς οἶεται, τὸν παρ' ἡμῶν λόγον, εἰς τὸ ἐκτόπως τε καὶ ἀμαθῶς πεποιῆσθαι δοκεῖν. «Ἴδωμεν», φησί, «τίς ὁ παρερμηνεύων» «Καθὼς «ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ»· κατ'

20 ἐκεῖνον, «κἀγὼ ζῶ», ὁ Θεὸς λόγος, «διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται». Τίνα ἐσθίωμεν, τὴν θεότητα, ἢ τὴν σάρκα; Ἄρ' οὖν αἰσθάνῃ λοιπὸν ὅποι ποτὲ εἴ φρενῶν; ἀπεστάλθαι γὰρ λέγων ἑαυτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, «Καὶ ὁ τρώγων με, φησί, κἀκεῖνος ζήσεται». Ἐσθίωμεν δὲ ἡμεῖς, οὐ τὴν θεότητα δαπανῶντες,

25 ἄπαγε τῆς δυσβουλίας, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν τοῦ Λόγου σάρκα ζωοποιὸν γεγεννημένην, ὅτι γέγονεν αὐτοῦ ζῶντος, διὰ τὸν Πατέρα, καὶ οὐχὶ ὅτι πού φαμεν κατὰ μέθεξιν τὴν ἕξωθεν, καὶ εἰσκεκομμένως ζωοποιεῖσθαι τὸν Λόγον παρὰ τοῦ Πατρὸς, ζωὴν δὲ μᾶλλον κατὰ φύσιν εἶναι διαβεβαιούμεθα· γεγέννηται γὰρ ὡς ἐκ ζωῆς τοῦ

30 Πατρὸς Ὅνπερ γὰρ τρόπον τὸ τοῦ ἡλίου πεμπτόμενον σέλας, εἰ λέγοιτο τυχὸν λαμπρὸν εἶναι διὰ τὸν πεπομφότα, ἦγουν τὸν ἐξ οὗ πάρεστιν, οὐ κατὰ μέθεξιν ἔχει τὸ εἶναι λαμπρὸν, ἀλλ' οἷον ἐκ φυ-

ἡ σὰρκα εἶναι φθαρτή, καὶ δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ δώσει ζωὴ σὲ ἄλλους, ἐπειδὴ ἡ ἴδια ἐκ φύσεως ὑπόκειται σὲ φθορὰ. Ἐὰν λοιπὸν λές, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι τοῦ Λόγου σῶμα, τότε γιατί τερατολογεῖς καὶ ματαιολογεῖς, ἰσχυρίζόμενος ὅτι δὲν στάλθηκε ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος ἐκτὸς ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος φαίνεται, δηλαδὴ ἡ σὰρκα του, ἃν καὶ ἡ θεόπνευστη Γραφή διακηρύττει παντοῦ ἓνα Χριστό, καὶ μᾶς διαβεβαιώνει πάρα πολὺ καλὰ ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, καὶ ὁρίζει τὴν ὀρθὴ παράδοση τῆς πίστεως μὲ αὐτὰ;

Ἄλλὰ ἀπὸ πάρα πολλὴ εὐλάβεια κοκκινίζει, ὅπως εἶναι φυσικό, μὲ τὰ μέτρα τῆς κενώσεως, καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ δεῖ ματωμένον καὶ ταπεινωμένον τὸν αἰώνιο Υἱὸ μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε μὲ μορφὴ καὶ ἰσότητα σὲ ὅλα μὲ ἐκείνον πού τὸν γέννησε. Κατηγορεῖ τὴν οἰκονομία, καὶ δὲν ἀφήνει ἀκατηγόρητη οὔτε τὴ θεία ἀπόφαση καὶ σκέψη. Γιατὶ προσποιεῖται βέβαια ὅτι ἐρευνᾷ τὸ βαθύτερο νόημα αὐτῶν πού εἶπε ὁ Χριστὸς, καὶ ἀναμασᾷ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ βάθος τῶν ἐννοιῶν, ἔπειτα παρουσιάζοντας τὸν δικό μας λόγο, γιὰ νὰ δείξει, ὅπως νομίζει, ὅτι βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ ὅτι ἔγινε μὲ ἀμάθεια, “Ἄς δοῦμε”, λέγει, “ποῖος εἶναι αὐτὸς πού παρερμηνεύει τὸ λόγο· «Ὅπως μὲ ἔστειλε ὁ ζωντανὸς Πατέρας», σύμφωνα μὲ ἐκείνον, «καὶ ἐγὼ ζῶ», ὁ Θεὸς Λόγος, «γιὰ τὸν Πατέρα· καὶ αὐτὸς πού μὲ τρώει, καὶ ἐκεῖνος θὰ ζήσει»”. Ποιὸν τρώμε; τὴ θεότητα, ἢ τὴ σὰρκα. Ἄραγε λοιπὸν αἰσθάνεσαι πού βρῖσκονται τὰ μυαλά σου; Γιατὶ λές ὅτι ἔστειλε τὸν ἑαυτό του ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. «Κι αὐτὸς πού μὲ τρώγει», λέγει, «καὶ αὐτὸς θὰ ζήσει». Ἐμεῖς ὅμως τρώμε, χωρὶς νὰ δαπανοῦμε τὴ θεότητα, μακριὰ αὐτὴ ἡ ἀφροσύνη, ἀλλὰ τὴν ἴδια τὴ σὰρκα τοῦ Λόγου, πού ἔγινε ζωοποιός, γιατί ἔγινε ἐνῶ αὐτὸς ζεῖ, ἔξαιτίας τοῦ Πατέρα. Καὶ δὲν λέμε μὲ κοινωνία ἔξωτερικὴ καὶ μπαίνοντας μέσα του ζωοποιεῖται ὁ Λόγος ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μᾶλλον διαβεβαιώνουμε, ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ζωὴ, γιατί γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὡς ἀπὸ ζωὴ. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο στέλνεται τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἐὰν τυχόν λέγεται ὅτι εἶναι λεμπερὸ ἔξαιτίας ἐκείνου πού τὸ ἔχει στείλει, δηλαδὴ ἔξαιτίας ἐκείνου ἀπὸ τὸν ὁποῖο παρέχεται, καὶ δὲν ἔχει ἀπὸ μέθεξιν τὸ ὅτι

σικῆς εὐγενείας, τὸ τοῦ πεπομφότος, ἤγουν ἀπαστραψαντος, πλεονέκτημα φορεῖ, κατὰ τὸν ἴσον, οἶμαι, τούτῳ τρόπον τε καὶ λόγον, καὶ εἰ λέγοι ζῆν ἑαυτὸν ὁ Υἱὸς διὰ τὸν Πατέρα, μαρτυρήσειεν ἂν ἑαυτῷ τὴν ἐκ Πατρὸς εὐγένειαν, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις κτίσμασιν ἀνα-
 5 μίξ, ἐπακτὴν τε καὶ ἔξωθεν ἔχειν ὁμολογήσει τὴν ζωὴν. Ὡσπερ δὲ τὸ αὐτοῦ τοῦ Λόγου σῶμα ζωοποιόν ἐστίν, ἴδιον αὐτοῦ ποιησαμένου καθ' ἔνωσιν ἀληθῆ τὴν ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν μεθέξει γενοίμεθα τῆς ἁγίας σαρκός, καὶ αἵματος αὐτοῦ, πάντῃ τε καὶ πάντως ζωοποιούμεθα, μένοντος ἐν ἡμῖν τοῦ Λόγου
 10 θεϊκῶς μὲν, διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀνθρωπίνως δὲ αὐτὸν διὰ τῆς ἁγίας σαρκός καὶ τοῦ τιμίου αἵματος

Ἐπισηφιεῖται δὲ οἷς ἔφην τὸ ἀληθές ὁ ἱερώτατος Παῦλος, ὡδὶ γεγραφῶς τοῖς ἐν Κορίνθῳ πεπιστευκόσιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· «Ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι:
 15 τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; ὅτι εἷς ἄρτος καὶ ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν». Πνεύματος μὲν γὰρ τοῦ ἁγίου μετεσχηκότες, αὐτῷ τε τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ
 20 καὶ ἀλλήλοις ἐνούμεθα· σύσσωμοι δὲ κατὰ τοῦτόν ἐσμεν τὸν τρόπον, «ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν». Συνδεῖ γὰρ ἡμᾶς εἰς ἐνότητα τὸ ἐν ἡμῖν σῶμα Χριστοῦ, μεμέρισται δὲ κατ' οὐδένα τρόπον.

Ὅτι δὲ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐνότητα τὴν πρὸς
 25 αὐτόν καὶ πρὸς γε τὴν εἰς ἀλλήλους συνενήγγεμεθα, πιστώσεται γράφων ὁ μακάριος Παῦλος «Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατ' ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα
 30 ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη

εἶναι λαμπρό, ἀλλὰ ὡς ἀπὸ φυσικὴ εὐγένεια, φορεῖ τὸ πλεονέκτημα ἐκείνου πού τὸ ἔστειλε, δηλαδή πού ἀστραψε, κατὰ τὸν ἴδιο, νομίζω, μὲ αὐτὸ τρόπο καὶ λόγο, ἔστω καὶ ἂν λέγει ὅτι ζεῖ ὁ Υἱὸς ἕξαιτίας τοῦ Πατέρα, μαρτυρεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὴν εὐγένειά του ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἔχει τὴ ζωὴ εἰσαγόμενὴ ἀπὸ ἔξω καὶ ἀνάμικτὴ μὲ τὰ ἄλλα κτίσματα. Καὶ ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου εἶναι ζωοποιό, ἐπειδὴ τὸ ἔκανε δικῶ του μὲ ἔνωση ἀληθινὴ καὶ πᾶνω ἀπὸ τὴ σκέψη καὶ τὸ λόγο, ἔτσι καὶ ἡμεῖς πού μετέχουμε στὴν ἅγια σὰρκα καὶ τὸ αἷμα τοῦ ὁπωσδήποτε ζωοποιούμεσθε, ἐπειδὴ μένει μέσα μας ὁ Λόγος, κατὰ τρόπο βέβαια θεϊκῶ μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀνθρώπινα πάλι μὲ τὴν ἅγια σὰρκα καὶ τὸ τίμιον αἷμα.

Ἐπικυρώνει ὅμως τὴν ἀλήθεια αὐτῶν πού εἶπα καὶ ὁ ἱερώτατος Παῦλος, γράφοντας τὰ ἐξῆς πρὸς ἐκείνους ἀπὸ τὴν Κορινθο πού πίστεψαν στὸν Κύριον μας Ἰησοῦ Χριστό· «Σᾶς ὁμιλῶ ὡς πρὸς φρονίμους, κρίνετε σεῖς αὐτὸ πού λέγω· τὸ ποτήριον τῆς εὐχαριστίας πού εὐλογοῦμε δὲν εἶναι κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; Ὁ ἄρτος τὸν ὁποῖο κόβουμε δὲν εἶναι κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ; Γιατὶ ἓνας ἄρτος καὶ ἓνα σῶμα εἴμαστε ὅλοι. Καθόσον ὅλοι συμμετέχουμε στὸν ἓνα ἄρτο»⁹¹. Γιατὶ συμμετέχοντας στὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐνω- νόμαστε καὶ μὲ τὸν ἴδιον τὸν Σωτήρα ὅλων Χριστὸ καὶ μεταξύ μας, καὶ ἔτσι γινόμαστε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἓνα σῶμα, «Γιατὶ οἱ πολλοὶ εἴμαστε ἓνας ἄρτος, ἓνα σῶμα. Καθόσον ὅλοι μετέχουμε στὸν ἓνα ἄρτο». Καὶ μᾶς συνδέει σὲ ἐνότητα τὸ ἓνα σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δὲν μοιράζεται μὲ κανένα τρόπο.

Ὅτι ὅμως μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὀδηγοῦμαστε σὲ ἐνότητα μὲ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μεταξύ μας, μᾶς τὸ βεβαιώνει ὁ μακάριος Παῦλος γράφοντας· «Γι' αὐτὸ ἐγὼ ὁ Παῦλος, ὁ δέσμιος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ σᾶς τοὺς ἐθνικούς, ἀφοῦ ἀκούσατε γιὰ τὸ σχέδιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ πού μου δόθηκε γιὰ σᾶς, ὅτι δηλαδή κατ' ἀποκάλυψιν μου γνώ- ρισε τὸ μυστήριον, ὅπως σᾶς ἔγραψα προηγουμένως μὲ λίγα λόγια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μπορεῖτε, ἐὰν τὰ διαβάσετε, νὰ ἐννοήσετε πῶς ἀντιλαμ- βάνομαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο σὲ ἄλλες γενεὲς δὲν ἔγινε γνωστὸ στους ἀνθρώπους ἔτσι ὅπως ἀποκαλύφθηκε τώρα στους ἁγι-

91. Α' Κορ. 10, 15-17.

τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀγίοις ἀποστό-
λοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν Πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονό-
μα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας ἐν Χριστῷ».

Ἐπειδὴ δὲ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσίν τε καὶ δύναμιν ἠγνοή-
5 κότες ἐν ἀρχῇ τῶν πιστευσάντων τινὲς ἔξω τρέπεσθαι τοῦ εἰκότος
ἤθελον, πανδαισίας τε καὶ δημοθουινίας πληροῦντες ἐν ἐκκλησί-
αις τοῖς τοῦτο δοῶν εἰωθόσιν, ἐπετίμα γράφων ὁ μακάριος Παῦ-
λος· «Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τὴν
ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ
10 ἔχοντας; Τί εἶπω ὑμῖν; ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ; Οὐκ ἐπαινῶ.

Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν ὅτι
ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδόθη, ἔλαβεν ἄρτον,
καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε· Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ
ὑπὲρ ἡμῶν τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως καὶ
15 τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον ἢ
καινὴ Διαθήκη ἐστίν, ἐν τῷ αἵματι τῷ ἐμῷ· τοῦτο ποιεῖτε, ὡσάκις
ἂν ποιεῖτε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὅσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον
τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγ-
γέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ».

20 Καὶ θεῖον μὲν ὅτι τὸ μυστήριον, καὶ ζωοποιὸς ἢ μέθεξις, καὶ
τῆς ἀναμαμάκτου ταυτησι θυσίας ἢ δύναμις παρὰ πολὺ τῆς ἐν νόμῳ
λατρείας ἀμείνων, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν, καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ λέγεσθαι
σκιάν μὲν ἐκεῖνα τὰ διὰ Μωσέως τοῖς ἀρχαιοτέροις τεθεσπισμένα,
Χριστόν γε μὴν εἶναι καὶ τὰ αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν, συλλήψεται δὲ
25 πρὸς τοῦτο ἡμῖν καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, ὡδὶ γεγραφώς «Ἀθε-
τήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρισμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρ-
τυσιν ἀποθνήσκει, πῶσῳ δοκεῖτε χεῖρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὃ
τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης κοι-
νὸν ἠγησάμενος, ἐν ᾧ ἠγιάσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρί-
30 σας»· Ἡσθιον μὲν γὰρ οἱ πάλαι καταθίνοντες τὸν ἀμνόν, ἢ δὲ γε

92. Ἐφ. 3, 3-6.

93. Α' Κορ. 11, 22-26.

ους ἀποστόλους του καὶ προφῆτες διὰ τοῦ Πνεύματος, ὅτι δηλαδὴ οἱ Ἐθνικοὶ εἶναι συγκληρονόμοι καὶ σύσσωμοι καὶ συμμετοχοὶ τῆς ὑπόσχεσής του ποὺ πραγματοποιήθηκε μέσω τοῦ Χριστοῦ»⁹². Ἐπειδὴ ὁμως στὴν ἀρχὴ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ πίστεψαν, ἀγνοώντας τὴν παράδοση καὶ τὸ νόημα τοῦ μυστηρίου, ἤθελαν νὰ τραποῦν ἔξω ἀπὸ τὸ ὄρθο, γεμίζοντας τὶς ἐκκλησίες μὲ πανδαισίες καὶ συμποσιακὰ γεύματα, ὁ μακάριος Παῦλος ἐπιτιμοῦσε ἐκείνους ποὺ συνήθιζαν νὰ τὸ κάνουν αὐτό, γράφοντας· «Μήπως δηλαδὴ δὲν ἔχετε σπίτια γιὰ νὰ τρῶτε καὶ νὰ πίνετε; ἢ περιφρονεῖτε τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ καταντροπιάζετε αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν; Τί νὰ σᾶς πῶ; Νὰ σᾶς ἐπαινέσω γι' αὐτό; Δὲν σᾶς ἐπαινῶ. Γιατὶ ἐγὼ παρέλαβα ἀπὸ τὸν Κύριο αὐτὸ ποὺ παρέδωσα σὲ σᾶς· Ὅτι δηλαδὴ ὁ Κύριος κατὰ τὴ νύχτα ποὺ θὰ παραδινόταν, πῆρε ἄρτο, καὶ ἀφοῦ ἀνέπεμψε εὐχαριστίες τὸν ἔκοψε καὶ εἶπε· Λάβετε φάγετε, αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου, ποὺ τεμαχίζεται γιὰ σᾶς. Αὐτὸ νὰ κάνετε στὴν ἀνάμνησή μου. Ἐπίσης πῆρε καὶ τὸ ποτήριο μετὰ τὸ δεῖπνο καὶ εἶπε· Αὐτὸ τὸ ποτήριο εἶναι ἡ νέα διαθήκη σφραγισμένη μὲ τὸ αἷμα μου. Αὐτὸ νὰ κάνετε, ὅσες φορές τὸ πίνετε, στὴν ἀνάμνησή μου. Γιατὶ κάθε φορά ποὺ τρώγετε τὸν ἄρτο αὐτὸν καὶ πίνετε ἀπὸ αὐτὸ τὸ ποτήρι, διακηρύσσετε τὸν θάνατο τοῦ Κυρίου μέχρι ποὺ νὰ ἔρθει»⁹³.

Καὶ ὅτι βέβαια τὸ μυστήριον εἶναι θεϊκὸ καὶ ἡ κοινωνία ζωοποιός, καὶ ἡ δύναμη αὐτῆς τῆς ἀναίμακτης θυσίας πάρα πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ νόμου, εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἐκεῖνα ποὺ θεσπίσθηκαν στοὺς ἀρχαίους λέγονται σκιά, ἐνῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὅσα εἶναι αὐτοῦ. Καὶ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ τὸ κατανοήσουμε αὐτὸ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ποὺ ἔχει γράψει τὰ ἑξῆς· «Ἐὰν κάποιος παραβεῖ τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ, χωρὶς εὐσπλαγχνία, μὲ τὴ μαρτυρία δύο ἢ τριῶν μαρτύρων θανατώνεται. Σκεφθεῖτε πόσο αὐστηρότερη τιμωρία ἀξίζει σ' ἐκεῖνον ποὺ καταπάτησε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ θεώρησε μολυσμένο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης μὲ τὸ ὁποῖο ἀγιάσθηκε, καὶ ὕβρισε τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος»⁹⁴. Ἐτραωγαν βέβαια οἱ παλιοὶ θυσιάζοντας τὸν ἁμνό, ἀλλὰ ἡ δύναμη τῆς βρώσης δὲν χρησίμευε ἀπλῶς γιὰ τὸν χορτασμό

94. Ἐβρ. 10, 28-29.

τῆς θρώσεως δύναμις οὐκ εἰς κόρον ἀπλῶς ἐχώρει γαστρος, ἀλλ' οὐδὲ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας τὰ τῆς θυσίας ἐπετηδεύετο κατὰ νόμον, ἀλλ' ἵνα θανάτου τοῖς ἄλλοις ἐκπεπτωκότος, κρείττους τε εἶεν τοῦ παθεῖν αὐτοὶ καὶ διαδιδράσκοιεν τὸν ὀλοθρευτήν. Καὶ γοῦν 5 ἀνήρηται μὲν ἐν μιᾷ νυκτὶ τὰ πρωτότοκα Αἰγυπτίων, οἱ δὲ καὶ ψιλῶ τῷ τύπῳ τετειχισμένοι μόνοι παρ' ἐκείνου ἐσώζοντο, καὶ σύνοπλον ἔχοντες τὴν σκιάν, καὶ αὐτοῦ θανάτου κατευμεγεθοῦντες ἐφαίνοντο.

Οὐκοῦν ἔσωζον μὲν οἱ τύποι τοὺς πρὸ ἡμῶν. Ἐν τίσιν δὲ ἄρα 10 τὰ καθ' ἡμᾶς, οἷς αὐτὴ λοιπὸν ἐπέλαμψεν ἡ ἀλήθεια, τουτέστι Χριστός, τὴν ζωοποιὸν ἑαυτοῦ σάρκα παρατιθεῖς εἰς μέθεξιν, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές; Πολὺ γὰρ δὴ λίαν ἐν ἀμείνοσι καὶ ἐν τοῖς ἄγαν ὑπερκειμένοις. Καὶ τὴν γε τοῦ μυστηρίου δύναμιν ἐναργῆ καθιστὰς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. «Ἀμήν», φησί, 15 «λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγη καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις ἐκ τούτους τοῦ ἄρτου 20 φάγη, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστὶν ἡ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς». Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ Μωσέα κατεθήπεσαν ἐπὶ τῇ τοῦ μάννα χορηγίᾳ, καθιεμένου μὲν τοῖς τηνικάδε κατὰ τὴν ἔρημον, ἀποπληροῦντος δὲ τύπον τῆς μυστικῆς εὐλογίας, σκιά γὰρ ὁ νόμος, ταύτητοι καὶ 25 λίαν εὐτέχνως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός κατασμικρύνει τὸν τύπον, μετασοδῶν εἰς ἀλήθειαν. Οὐ γὰρ τοί φησιν ἐκεῖνος εἶναι [ἦν] ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος, ἀλλ' ἐγὼ μᾶλλον ὁ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ζωοποιῶν τὰ πάντα, καὶ τοῖς ἐσθίουσιν ἑμαυτὸν ἐνιείς, καὶ διὰ τῆς ἐνωθείσης ἐμοὶ σαρκός, ὃ δὴ καὶ σαφέστερον ἐποίει λέγων 30 «Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώ-

τῆς κοιλιᾶς, ἀλλ' οὔτε καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ γινόταν ἡ θυσία σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, ἀλλὰ μὲ σκοπό, ὅταν ἔπεφτε θανατικὸ στοὺς ἄλλους, νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τοῦ νὰ πάθουν καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ διαφεύγουν τὸν ἔξολοθρευτὴ. Καὶ πράγματι σκοτώθηκαν μέσα σὲ μιὰ νύχτα τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῶ αὐτοὶ ἀσφαλισμένοι μὲ τὸν ἀπλὸ τύπο σώθηκαν μόνοι ἀπὸ ἐκεῖνον, καὶ ἔχοντας σύμμαχό τους τὴ σκιά φαίνονταν πιὸ μεγάλοι καὶ ἀπὸ τὸν θάνατο.

Οἱ τύποι λοιπὸν ἔσωζαν τοὺς πρὶν ἀπὸ μᾶς. Σὲ ποιά ὅμως ἄραγε ἀνήκουν τὰ δικά μας, στοὺς ὁποίους ἔλαμψε ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια, δηλαδή ὁ Χριστός, προσφέροντας τὴν ζωοποιὸ σάρκα του σὲ κοινω- νία; Πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους ὀλοκάθαρο; Γιατὶ ἀνήκουν στὰ πολὺ ἀνώτερα, καὶ σὲ ἐκεῖνα ποὺ βρίσκοντα στὰ πάρα πολὺ ὑψηλά. Καὶ κάνοντας ὀλοφάνερη τὴ δύναμη τοῦ μυστηρίου ὁ Κύριός μας Ἰη- σοῦς Χριστός, λέγει· «Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι αὐτὸς ποὺ πιστεύει σὲ μένα, ἔχει ζωὴ αἰώνια. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες σας ἔφαγαν τὸ μάννα στὴν ἔρημο καὶ πέθαναν. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄρτος ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανό, γιὰ νὰ φάει κάποιος ἀπὸ αὐτόν, καὶ νὰ μὴ πεθάνει. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος ποὺ ζεῖ, ποὺ κατέβηκα ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ἐὰν κάποιος φάει ἀπὸ τὸν ἄρτο αὐτόν, θὰ ζήσῃ αἰώνια. Καὶ ὁ ἄρτος ποὺ θὰ τοῦ δώσω ἐγὼ εἶναι ἡ σάρκα μου, ἡ ὁποία θυσιάζεται γιὰ τὴν ζωὴ τοῦ κόσμου»⁹⁵. Ἐπειδὴ δηλαδή οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσραὴλ θαύμασαν τὸν Μωυσῆ γιὰ τὴν χορήγηση τοῦ μάννα, ποὺ κατέβαινε στοὺς Ἰσραηλιῖτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στὴν ἔρημο, καὶ συμβόλιζε τὸν τύπο τῆς μυστικῆς εὐλογίας, γιατί ὁ νόμος ἦταν σκιά, γι' αὐτὸ ἀκριδῶς καὶ πολὺ ἔντεχνα ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός μίκρυνε κατὰ πολὺ τὸν τύπο, μεταβάλλοντάς τον σὲ ἀλήθεια. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἐγὼ μᾶλλον ποὺ ἦρθα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ δίνω ζωὴν στὰ πάντα, καὶ παρέχω τὸν ἑαυτό μου σ' αὐτοὺς ποὺ μὲ τρώνε, καὶ μὲ τὴ σάρκα ποὺ ἐνώθηκε μὲ μένα, πράγμα ποὺ ἔκανε σαφέστερο λέγοντας· «Ἐὰν δὲν φάγετε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν πιεῖτε τὸ αἷμα του, δὲν ἔχετε ζωὴ μέσα σας. Αὐτὸς ποὺ τρώει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, ἔχει ζωὴ αἰώνια, καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀναστήσω τὴν ἔσχατη ἡμέρα. Γιατὶ

95. Ἰω. 6, 47-51.

τῆς βρώσεως δύναμις οὐκ εἰς κόρον ἀπλῶς ἐχώρει γαστρος, ἀλλ' οὐδὲ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας τὰ τῆς θυσίας ἐπετηδεύετο κατὰ νόμον, ἀλλ' ἵνα θανάτου τοῖς ἄλλοις ἐκπεπτωκότος, κρείττους τε εἶεν τοῦ παθεῖν αὐτοὶ καὶ διαδιδράσκοιεν τὸν ὀλοθρευτήν. Καὶ γοῦν 5 ἀνήρηται μὲν ἐν μιᾷ νυκτὶ τὰ πρωτότοκα Αἰγυπτίων, οἱ δὲ καὶ ψιλῶ τῷ τύπῳ τετειχισμένοι μόνοι παρ' ἐκείνου ἐσώζοντο, καὶ σύνοπλον ἔχοντες τὴν σκιάν, καὶ αὐτοῦ θανάτου κατευμεγεθοῦντες ἐφαίνοντο.

Οὐκοῦν ἔσωζον μὲν οἱ τύποι τοὺς πρὸ ἡμῶν. Ἐν τίσιν δὲ ἄρα 10 τὰ καθ' ἡμᾶς, οἷς αὐτὴ λοιπὸν ἐπέλαμψεν ἡ ἀλήθεια, τουτέστι Χριστός, τὴν ζωοποιὸν ἑαυτοῦ σάρκα παρατιθεῖς εἰς μέθεξιν, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές; Πολὺ γὰρ δὴ λίαν ἐν ἀμείνοσι καὶ ἐν τοῖς ἄγαν ὑπερκευμένοις. Καὶ τὴν γε τοῦ μυστηρίου δύναμιν ἐναργῆ καθιστὰς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός «Ἀμήν», φησί, 15 «λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγη καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις ἐκ τούτους τοῦ ἄρτου 20 φάγη, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστὶν ἡ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς». Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ Μωσέα κατεθήπεσαν ἐπὶ τῇ τοῦ μάννα χορηγίᾳ, καθιεμένου μὲν τοῖς τηνικάδε κατὰ τὴν ἔρημον, ἀποπληροῦντος δὲ τύπον τῆς μυστικῆς εὐλογίας, σκιά γὰρ ὁ νόμος, ταύτητοι καὶ 25 λίαν εὐτέχνως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός κατασμικρύνει τὸν τύπον, μετασοδῶν εἰς ἀλήθειαν. Οὐ γὰρ τοί φησιν ἐκεῖνος εἶναι [ἦν] ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος, ἀλλ' ἐγὼ μᾶλλον ὁ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ζωοποιῶν τὰ πάντα, καὶ τοῖς ἐσθίουσιν ἑμαυτὸν ἐνιείς, καὶ διὰ τῆς ἐνωθείσης ἐμοὶ σαρκός, ὃ δὴ καὶ σαφέστερον ἐποίει λέγων 30 «Ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πῖντε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώ-

τῆς κοιλιᾶς, ἀλλ' οὔτε καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ γινόταν ἡ θυσία σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν, ὅταν ἔπεφτε θανατικὸν στοὺς ἄλλους, νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τοῦ νὰ πάθουν καὶ αὐτοὶ καὶ νὰ διαφεύγουν τὸν ἐξολοθρευτὴν. Καὶ πράγματι σκοτώθηκαν μέσα σὲ μὰ νύχτα τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῶ αὐτοὶ ἀσφαλισμένοι μὲ τὸν ἀπλὸν τύπον σώθηκαν μόνοι ἀπὸ ἐκεῖνον, καὶ ἔχοντας σύμμαχόν τους τὴν σκιά φαίνονταν πιὸ μεγάλοι καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον.

Οἱ τύποι λοιπὸν ἔσωζαν τοὺς πρὶν ἀπὸ μᾶς. Σὲ ποιά ὅμως ἄραγε ἀνήκουν τὰ δικά μας, στοὺς ὁποίους ἔλαμψε ἡ ἴδια ἢ ἀλήθεια, δηλαδή ὁ Χριστός, προσφέροντας τὴν ζωοποιὸν σάρκα του σὲ κοινωνία; Πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους ὀλοκάθαρο; Γιατὶ ἀνήκουν στὰ πολὺ ἀνώτερα, καὶ σὲ ἐκεῖνα πού βρῖσκοντα στὰ πάρα πολὺ ὑψηλά. Καὶ κάνοντας ὀλοφάνερη τὴν δύναμη τοῦ μυστηρίου ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, λέγει· «Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι αὐτὸς πὺ πιστεύει σὲ μένα, ἔχει ζωὴν αἰώνια. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες σας ἔφαγαν τὸ μάννα στὴν ἔρημον καὶ πέθαναν. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄρτος πὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, γιὰ νὰ φάει κάποιος ἀπὸ αὐτόν, καὶ νὰ μὴ πεθάνει. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος πὺ ζεῖ, πὺ κατέβηκα ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἐὰν κάποιος φάει ἀπὸ τὸν ἄρτο αὐτόν, θὰ ζῆσει αἰώνια. Καὶ ὁ ἄρτος πὺ θὰ τοῦ δώσω ἐγὼ εἶναι ἡ σάρκα μου, ἡ ὁποία θυσιάζεται γιὰ τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου»⁹⁵. Ἐπειδὴ δηλαδή οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσραὴλ θαύμασαν τὸν Μωυσῆ γιὰ τὴν χορήγησιν τοῦ μάννα, πὺ κατέβαινε στοὺς Ἰσραηλῖτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στὴν ἔρημον, καὶ συμβόλιζε τὸν τύπον τῆς μυστικῆς εὐλογίας, γιὰτὶ ὁ νόμος ἦταν σκιά, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ πολὺ ἐντεχνα ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός μίκρυνε κατὰ πολὺ τὸν τύπον, μεταβάλλοντάς τον σὲ ἀλήθεια. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἐγὼ μᾶλλον πὺ ἦρθα ἀπὸ τὸν οὐρανόν καὶ δίνω ζωὴν στὰ πάντα, καὶ παρέχω τὸν ἑαυτό μου σ' αὐτοὺς πὺ μὲ τρώνε, καὶ μὲ τὴν σάρκα πὺ ἐνώθηκε μὲ μένα, πρᾶγμα πὺ ἔκανε σαφέστερο λέγοντας· «Ἐὰν δὲν φάγετε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν πιεῖτε τὸ αἷμα του, δὲν ἔχετε ζωὴν μέσα σας. Αὐτὸς πὺ τρώει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, ἔχει ζωὴν αἰώνια, καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀναστήσω τὴν ἔσχατη ἡμέρα. Γιατὶ

95. Ἰω. 6, 47-51.

νιον, καὶ γὰρ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθὴς ἐστὶ βρωῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθὴς ἐστὶ πόσις. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ
5 τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, καὶ κεῖνος ζήσεται».

Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως ἐν ἡμῖν μένει καὶ φθορᾶς ἀποφαίνει κρείττονας, τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἐγκαθιείς ἑαυτὸν, ὡς ἔφην, καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκός, ἣ καὶ ἀληθὴς ἐστὶ βρωῶσις, τῆς ἐν νόμῳ σκιάς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν λατρείας οὐκ ἐχούσης τὴν ἀλήθειαν. Καὶ
10 ὁ μὲν τοῦ μυστηρίου λόγος, ἀπλοῦς τε καὶ ἀληθής, οὐ ποικίλοις ἐννοιῶν εὐρήμασιν εἰς ἀνοσιότητα περιειργασμένος, ἀπλοῦς δέ, ὡς ἔφην. Πιστεύομεν γὰρ ὡς τῷ τεχθέντι διὰ τῆς ἀγίας Παρθένου σώματι, ψυχὴν ἔχοντι λογικὴν, ἐνώσας ἑαυτὸν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς
15 Λόγος, ἀπόρρητος δέ πού καὶ μυστικὴ πάντως ἡ ἔνωσις ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτό, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὡς Θεός, ἵνα ἡμᾶς ἑαυτοῦ μετόχους ἀποτελῶν, πνευματικῶς τε ἅμα καὶ σωματικῶς καὶ φθορᾶς ἀποφήνη κρείττονας, καὶ τῆς ἁμαρτίας τὸν νόμον τὸν ἐν
τοῖς μέλεσι τῆς σαρκός καταργήσῃ δι' ἑαυτοῦ, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν σαρκί, καθὰ γέγραπται. Ἀνδάνει δέ, οἶμαι, ταυτὶ
20 κατ' οὐδένα τρόπον τῷ τῶν νέων ἡμῖν εὐρημάτων δογματιστῇ, ὃς οἶα τις μόσχος ἀτμαγέλας ἐπὶ μόνον ἵεται τὸ κατὰ γνώμην αὐτῷ, καὶ τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν κατασμηκρύνει, λέγων

Ἰ' Ακουσον καὶ τό, "Κύριος", ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐπ' ἀμφοτέ-
25 ρων κείμενον «Ὅσακις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε». Ἄκουσον ἐκ τῶν προηγουμένων τὴν ἀμαθίαν τῶν ἀντιτιθέντων, ὡς ἰσχυρὰν ἀναγινώσκουσι τοῦ μυστηρίου τὴν ἀφέλειαν, καὶ τίνος τοῖς ἀνθρώποις παρέχεται τὴν ἀνάμνησιν καὶ ἄκουσον μὴ ἐμοῦ
30 ταῦτα λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου «Ὅσακις ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον». Οὐκ εἶπεν, "Ὅσακις ἂν ἐσθίητε τὴν θεότητα

ἡ σὰρκα μου εἶναι ἀληθινὴ τροφή, καὶ τὸ αἷμα μου εἶναι ἀληθινὸ ποτό. Ἐκεῖνος ποὺ τρώγει τὴν σὰρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου μένει μέσα μου, καὶ ἐγὼ μέσα σ' αὐτόν. Ὅπως μὲ ἔστειλε ὁ Πατέρας ποὺ ζεῖ, καὶ ἐγὼ ζῶ ἕξαιτίας τοῦ Πατέρα, καὶ ἐκεῖνος ποὺ μὲ τρώγει, θὰ ζήσει καὶ αὐτός»⁹⁶.

Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι μένει μέσα μας, καὶ μᾶς κάνει ἀνώτερους ἀπὸ τὴ φθορὰ, ἐγκαθιστώντας τὸν ἑαυτὸ του μέσα μας, ὅπως εἶπα, καὶ μὲ τὴν δική του σὰρκα, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἀληθινὴ τροφή, ἐνῶ ἡ σκιά τοῦ Νόμου καὶ ἡ σύμφωνη μὲ αὐτὴν λατρεία δὲν ἔχει τὴν ἀλήθεια. Καὶ ὁ λόγος βέβαια τοῦ μυστηρίου εἶναι ἀπλὸς καὶ ἀληθινός, χωρὶς νὰ ἀσχολεῖται μὲ διάφορα εὐρημάτα ἐννοιῶν πρὸς ἀνοσιότητα, ἀλλ' εἶναι ἀπλὸς, ὅπως εἶπα, γιὰτὶ πιστεύουμε ὅτι μὲ τὸ σῶμα ποὺ γεννήθηκε μέσω τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ ἔχει ψυχὴ λογικὴ ἔνωσε τὸν ἑαυτὸ του ὁ Λόγος ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ὅπως-δήποτε ὅμως ἡ ἔνωση εἶναι ἀπόρρητη καὶ μυστικὴ, ποὺ τὸ ἔκανε ζωοποιό, ἀφοῦ εἶναι ζωὴ ὡς Θεός, μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ μᾶς κάνει μετόχους τοῦ ἑαυτοῦ του, νὰ μᾶς ἀναδείξει πνευματικὰ καὶ σωματικὰ ἀνώτερους τῆς φθορᾶς καὶ νὰ καταργήσῃ τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας στὰ μέλη τῆς σάρκας διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ ἔτσι καταδίκασε τὴν ἁμαρτία τῆς σάρκας, ὅπως ἔχει γραφεῖ⁹⁷. Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι, νομίζω, μὲ κανένα τρόπο ἀρεστὰ στὸν δογματιστὴ μας τῶν νέων εὐρημάτων, ὁ ὁποῖος, σὰν μόσχος ποὺ ἀποφεύγει τὴν ἀγέλη του, ἐπιδιώκει αὐτὸ ποὺ συμφωνεῖ μὲ τὴν γνώμη του, καὶ μειώνει πολὺ τὴν δύναμη τοῦ μυστηρίου, λέγοντας:

[Ἐκείνος ὅτι καὶ τό, “Κύριος” ἄλλοτε ἀναφέρεται στὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοτε στὴ θεότητά του, καὶ ἄλλοτε πάλι καὶ στὰ δύο. «Κάθε φορὰ ποὺ τρῶτε τὸν ἄρτο τοῦτον καὶ πίνετε ἀπὸ τὸ ποτήριο αὐτό, διακηρύσσετε τὸν θάνατο τοῦ Κυρίου»⁹⁸. Ἐκείνος ἀπὸ τὰ προηγούμενα τὴν ἀμάθεια τῶν ἀντιθέτων, πόσο δυνατὴ διαβάξουν τὴν ὠφέλεια τοῦ μυστηρίου, καὶ τίνος τὴν ἀνάμνηση παρέχει τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐκείνος ὄχι ἐμένα νὰ τὰ λέγω αὐτὰ, ἀλλὰ τὸν μακάριο Παῦλο· «Ὅσες φορὲς τρῶτε τὸν ἄρτο τοῦτον». Δὲν εἶπε, “Ὅσες φορὲς τρῶτε τὴ θεότητα αὐτή”, ἀλλὰ, «Ὅσες φορὲς

98. Α΄ Κορ. 11, 26.

ταύτην, ὡσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον». Βλέπε περὶ τοῦ σώματος αὐτῷ τοῦ δεσποτικοῦ τὸ προκειμένον. «Ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον», οὗ ἔστι τὸ σῶμα ἀντίτυπον. Ἰδωμεν οὖν τίνος ὁ θάνατος· «Ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον
5 τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε». Ἄκουσον καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς φανερώτερον· «Ἄχρισ οὗ ἔλθη». Τίς δὲ ὁ ἐρχόμενος; «Ὁψονται τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς»· καὶ τὸ δὴ μείζον, πρὸ τῶν ἀποστόλων ὁ προφήτης σαφέστερον τὸν ἐρχόμενον δείκνυσι,
10 καὶ κέκραγε περὶ Ἰουδαίων βρωῶν· «Ὁψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν». Τίς οὖν ἔστιν ὁ κεντηθεὶς; ἡ πλευρά· πλευρὰ δὲ σώματος, οὐ θεότητός ἐστι].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

Δεῖ δὴ πάλιν ἡμᾶς τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι συνειπεῖν, καὶ
15 τοῖς σοῖς, ὧ οὗτος, ἀντιφέρεσθαι λόγοις, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων τοῖς φιλακροάμοσιν, ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι σοι σκοπός, καὶ διὰ σπουδῆς τέθειται πολλῆς, δύο δὴ πάλιν ἀποφῆναι Χριστοῦς, οἷς καὶ ἀνά μέρος ἀρμόσειεν ἂν ἡ τῆς κυριότητος κλησίς. Ἀμαθέστατα δὲ καὶ πρὸς γε τοῦτο ἰών, οὐ σὺν ἰδρωτί μακροῦ πρὸς ἡμῶν δειχθήσε-
20 ται. Φέρε γάρ, ἐρωμένῳ φράσον, ποῖον ἄρα διορίζῃ Χριστόν, οὗ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ μὲν τοι καὶ τὴν θεότητα εἶναι φῆς· εἰ μὲν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, διωμολόγηκας ἐναργῶς τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀνθρώπον· αὐτοῦ γὰρ ἔφης τὴν ἀνθρωπότητα· εἰ δὲ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου κατὰ σέ, τὸν αὐτὸν οὐδὲν ἤττιον ἀλώσῃ καὶ Θεὸν
25 ἀποφῆνας αὐτοῦ γὰρ ἔφης εἶναι καὶ τὴν θεότητα. Πανταχόθεν δὴ οὖν συνωθούμενος καὶ ἀβουλήτως εἰς ἀλήθειαν, ἕνα μεθ' ἡμῶν ὁμολόγει Χριστόν καὶ Κύριον. Πεπαύσῃ γὰρ οὕτω λέγων· «Ἄκουσον δὲ καὶ τό, Κύριος, ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐπ' ἀμφοτέρων κεί-
30 μενον»· ἔνθα γὰρ Υἱὸς εἷς, ποῖον ἂν ἔχοι τόπον τὸ ἐπ' ἀμφοῖν

τρῶτε τὸν ἄρτο τοῦτον». Πρόσεχε γιὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ τὸ δεσποτικὸ τὸ προκείμενο· «Ὅσες φορές τρῶτε τὸν ἄρτο τοῦτον», τοῦ ὁποίου ἀντίτυπο εἶναι τὸ σῶμα. Ἄς δοῦμε λοιπὸν τίνος εἶναι ὁ θάνατος· «Ὅσες φορές τρῶτε τὸν ἄρτο τοῦτον, καὶ πίνετε τὸ ποτήρι αὐτό, διακηρύσσετε τὸν θάνατο τοῦ Κυρίου»⁹. Ἄκουσε καὶ σὰ παρακάτω πιὸ φανερά· «Μέχρι πὺν νὰ ἔρθει». Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς πὺν ἔρχεται; «Θὰ δοῦν τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρχεται πάνω σὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ μὲ δόξα μεγάλη»¹. Καὶ τὸ πιὸ μεγάλο βέβαια· μπροστὰ στοὺς ἀποστόλους ὁ προφήτης δείχνει πιὸ καθαρὰ αὐτὸν πὺν ἔρχεται, καὶ ἔκραζε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, φωνάζοντας· «Θὰ δοῦν αὐτὸν πὺν κέντησαν»². Ποιὸς λοιπὸν εἶναι αὐτὸς πὺν κεντήθηκε; Ἡ πλευρά· πλευρὰ ὅμως τοῦ σώματος, ὄχι τῆς θεότητος].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Πρέπει λοιπὸν ἐμεῖς νὰ συμφωνήσουμε μὲ τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας, καὶ νὰ ἀντιταχθοῦμε, φίλε μου, στοὺς δικούς σου λόγους, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα νὰ ποῦμε στοὺς φίλους ἀκροατὲς ἐκεῖνο· ὅτι σκοπὸς σου, πὺν τέθηκε μὲ πολλὴ βιασύνη, εἶναι ν' ἀποδείξεις πάλι ὅτι ὑπάρχουν δύο Χριστοί, στοὺς ὁποίους ἀνὰ μέρος θὰ ταίριαζε ἡ ὀνομασία τῆς κυριότητος. Ὅτι ὅμως ἔρχεσαι καὶ σ' αὐτὸ πάρα πολὺ ἀμαθέστατος, θὰ ἀποδειχθεῖ ἀπὸ μᾶς χωρὶς πολὺν ἰδρώτα. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀπάντησε σὸ ἐρώτημά μου, ποιὸν ἄραγε διορίζεις Χριστόν, στὸν ὁποῖο λὲς ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση καὶ βέβαια καὶ ἡ θεότητα. Ἐὰν τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁμολόγησες ὀλοκάθαρα ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ ἀνθρώπος, γιὰτὶ αὐτοῦ εἶπες ὅτι εἶναι ἡ ἀνθρώπινη φύση. Ἐὰν πάλι πῆς ὅτι εἶναι αὐτὸς πὺν γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, θὰ συλληφθεῖς ἐξίσου νὰ τὸν φανερώνεις αὐτὸν καὶ Θεῶ. Γιατὶ εἶπες, ὅτι δική του εἶναι καὶ ἡ θεότητα. Πιεζόμενος λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ, καὶ χωρὶς νὰ θέλεις, πρὸς τὴν ἀλήθεια, ὁμολόγησε μαζὶ μὲ μᾶς ἓνα Χριστόν καὶ Κύριο. Γιατὶ θὰ παύσεις νὰ λὲς ἔτσι· “Ἄκουσε ὅμως καὶ τό, Κύριος, ἄλλοτε νὰ ἀναφέρεται στὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοτε στὴν θεότητά του, καὶ ἄλλοτε καὶ στοὺς δύο. Γιατὶ, ὅπου ὁ Υἱὸς εἶναι ἓνας, ποιά θέση ἔχει τὸ νὰ μιᾶμε γιὰ τοὺς δύο;

2. Ζαχ. 12, 10 Ἰω. 19, 37.

εἶπεῖν; Καταμειδιᾶς δὲ ἀνθότου τῶν τὸ θεῖον ἡμῶν τεθναυμακότων μυστήριον, ἀνοσιώτατα λέγων, «Ὅσακις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε»; Ἐκ τῶν προηγουμένων τὴν ἀμαθίαν τῶν 5 ἀντιθέτων, ὡς ἰσχυρὰν ἀναγινώσκουσι τοῦ μυστηρίου τὴν ὠφέλειαν, καὶ τίνος τοῖς ἀνθρώποις παρέχεται τὴν ἀνάμνησιν». Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ ἐξαίρετον τῆς ἀναμιάκτου θυσίας, ὄνησις δὲ κομιδῆ σμικρά, καὶ τῆς ὠφελείας τὴν δύναμιν περιποιήσῃ τὰχα πον μέχρι δὴ μόνου τοῦ καταγγεῖλαι τὸν ἀνθρώπου θάνατον καὶ τῶν καθ' 10 ἡμᾶς ἐνὸς ποιήσασθαι τὴν ἀνάμνησιν.

Οὐκοῦν διαψεύδεται ζωοποιὸν αὐτὸ λέγων, ὃ ψεύδεσθαι μὴ εἰδῶς, τουτέστι Χριστός πεφενაკίσαμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς, εἰκαίαν ἔχοντες ἐπ' αὐτῷ τὴν δόξαν· πεποδηγήμεθα δὲ νῦν ὀψέ ποτε καὶ μόλις εἰς ἀληθείας εὐρεσιν, τουτοισί τοῖς σοῖς περιτυχόντες λόγοις. 15 Ἀλλὰ σοι ταυτὶ φρονεῖν ἡρημένῳ, πρὸς ἡμῶν εἴρηται τὸ διὰ τῆς προφήτου φωνῆς «Ἴδου οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοί σου, οὐδὲ ἡ καρδία σου καλή». Συνίησι γὰρ οὐδαμῶς, ὅτι τὸν θάνατον καταγγέλλοντες τοῦ Χριστοῦ, προσομολογοῦντες δὲ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν ἐν πίστει τελείωσιν διὰ τούτου κερδαίνοντες, εἶτα τῆς θείας αὐτοῦ 20 φύσεως κοινωνοὶ γεγονότες, καὶ διὰ τοῦ μεταλαχεῖν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐνότητος πνευματικῶς τε ἅμα καὶ σωματικῶς ἀγιαζόμεθα καὶ ζωοποιούμεθα. «Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν». Ἐμφιον δὲ τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀθανασίας ἐμποιητικὸν γέγονεν 25 ἡμῖν ὁ Χριστός, καὶ πιστώσεται γράφων ὁ ἱερώτατος Παῦλος, ποτὲ μὲν ὅτι «Ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν», ὅτε δὲ αὐτὸς, «Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε», τὸν θεοπρεπῶς λέγοντα καὶ ἀληθῶς «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ». Πρὸς δὴ τὰ τοιαύδε καταδείσας οὐδέν, βδελυρωτέραν ἔτι τὴν 30 δυσφημίαν ἀποφαίνει, προστιθείς

Γ' Ἀκουσον μὴ ἐμοῦ ταῦτα λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου· «Ὅσακις δ' ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον», οὗ ἔστι τὸ σῶμα

3. Ἱερ. 22, 17.

4. Β' Πέτρο. 1, 4.

5. Α' Κορ. 15, 53.

Μᾶς περιγελαῖς ὁμως ἐπειδὴ ἔμεῖς θαυμάζουμε τὸ θεῖο μας μυστήριον, λέγοντας ἀνιερώτατα· «Κάθε φορὰ πού τρώτε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ πίνετε τὸ ποτήρι αὐτό, κηρύσσετε τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου»; Ἐκουσε ἀπὸ τὰ προηγούμενα τὴν ἀμάθεια τῶν ἀντιθέτων, πόσο δυνατὴ διαβάξουν τὴν ὠφέλεια τοῦ μυστηρίου, καὶ τίνας ἢ ἀνάμνηση προσφέρεται στοὺς ἀνθρώπους. Ἐρα λοιπὸν τίποτε τὸ ἐξαίρετο δὲν ἔχει ἢ ἀναίμακτη θυσία, καὶ ἢ ὠφέλεια τῆς πολὺ μικρῆς, καὶ ἢ δύναμη τῆς ὠφέλειάς τῆς περιορίζεται ἴσως μέχρι τοῦ νὰ ἀναγγεῖλει τὸν θάνατον ἀνθρώπου, καὶ νὰ διατηρεῖ τὴν ἀνάμνηση τοῦ καθενὸς ἀπὸ μᾶς.

Διαψεύδεται λοιπὸν λέγοντας αὐτὸ ζωοποιόν, αὐτὸς πού δὲν γνωρίζει νὰ ψεύδεται, δηλαδὴ ὁ Χριστός, καὶ ἔχουμε ἐξαπατηθεῖ καὶ ἔμεῖς, ἔχοντας μάταια τὴν πίστη μας σ' αὐτόν, καὶ ἔχουμε καθοδηγηθεῖ τώρα κάπως ἀργὰ καὶ μόλις μὲ δυσκολία στὴν ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας ἀκούοντας αὐτοὺς τοὺς δικούς σου λόγους. Ἐλλ' ἐνῶ ἐσὺ προτίμησες νὰ πιστεύεις αὐτά, σὲ μᾶς μὲ τὰ λόγια τοῦ προφήτη ἔχει εἰπωθεῖ· «Νά, τὰ μάτια σου καὶ ἢ καρδιὰ σου δὲν εἶναι καλά»³. Γιατὶ δὲν γνωρίζεις καθόλου, ὅτι κηρύττοντας τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁμολογώντας τὴν ἀνάστασι καὶ κερδίζοντας μὲσω αὐτοῦ τὴν τελείωσι στὴν πίστη, καὶ στὴ συνέχεια, ἀφοῦ γίνουμε κοινωνοὶ τῆς θείας φύσεώς⁴ του μὲ τὸ νὰ κερδίσουμε τὴν ἔνωσή μας μὲ αὐτόν, ἀγιαζόμεστε πνευματικὰ καὶ σωματικὰ καὶ ζωοποιούμαστε. Γιατὶ λέγει, «Πρέπει αὐτὸ πού εἶναι φθαρτὸ νὰ ντυθεῖ τὴν ἀφθαρσία, καὶ αὐτὸ πού εἶναι θνητὸ νὰ ντυθεῖ τὴν ἀθανασία»⁵. Ἐνδυμα ὁμως ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἀφθαρτο, πού παρέχει ἀθανασία, ἔγινε γιὰ μᾶς ὁ Χριστός, καὶ τὸ βεβαιώνει ὁ ἱερώτατος Παῦλος γράφοντας, ἄλλοτε, «Ντυθεῖτε τὸν Κύριό μας Ἰησοῦν Χριστόν»⁶, καὶ ἄλλοτε πάλι, «Ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔχετε ντυθεῖ τὸν Χριστό»⁷, ὁ ὁποῖος λέγει κατὰ τρόπο θεοπρεπῆ καὶ ἀληθινό· «Ἐγὼ εἶμαι ἢ ἀνάστασι καὶ ἢ ζωή»⁸. Ὅμως χωρὶς νὰ φοβηθεῖ καθόλου ἀπὸ αὐτά, παρουσιάζει ἀκόμα περισσότερο σιχαμερῆ τὴν δυσφήμιση, προσθέτοντας

[Ἐκουσε ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἐγώ, ἀλλὰ ὁ μακάριος Παῦλος· «Κάθε φορὰ πού θὰ τρώτε τὸν ἄρτον τοῦτον», τοῦ ὁποῖου τὸ σῶμα

6. Ρωμ. 13, 14

7. Γαλ. 3, 27.

8. Ἰω. 11, 25.

ἀντίτυπον. Ἰδωμεν οὖν ἀπὸ τούτου τίνας ὁ θάνατος. «Ὅσακις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε»· ἄκουσον καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς φανερώτερον, «Ἄχρις οὗ ἔλθῃ». Τίς οὖν ὁ ἐρχόμενος; «Ὅψονται τὸν
5 Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς»· καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὁ προφήτης πρὸ τῶν ἀποστόλων σαφέστερον τὸν ἐρχόμενον δείκνυσι, καὶ κέκραγε περὶ Ἰουδαίων βροῶν «Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν». Τίς οὖν ἐστὶν ὁ κεντηθεῖς; ἡ πλευρά; πλευρὰ δὲ σώματος, οὐ θεότητός ἐστι].

10 Σμικρὰ τοιγαροῦν, ὡς ἔφην, τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἡ ὄνησις, ὅτι τάχα πού μὴ γέγονεν ἐφικτὸν ὁμοῦ τῇ σαρκὶ καὶ τὴν τῆς θεότητος δαπανᾶσθαι φύσιν· ὅτι μὴ τῶν ἀμηχάνων κεκρατήκαμεν, ἐδεστον ἔχοντε γυμνὸν τὸ ἀσώματον. Ἐπιλελησθαι δέ μοι δοκεῖς, ὡς ἤκιστα μὲν θεότητος φύσις ἐστὶ τὸ προκειμένον ἐν ἀγίαις τραπέ-
15 ζαις Ἐκκλησιῶν, πλὴν ἴδιον σῶμα τοῦ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντος Λόγου, Θεὸς δὲ φύσει καὶ ἀληθῶς ὁ Λόγος. Τί τοίνυν ἅπαντας συγχεῖς καὶ ἀσυνέτως διακυκᾶς, τὸν ἄρτον ἡμῖν τὸν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδόντα τῷ κόσμῳ μονονουχὶ καὶ διαγελῶν, ὅτι μὴ θεότης ὠνόμασται διὰ τῆς τῶν θεηγόρων φωνῆς, σῶμα δὲ μᾶλλον τοῦ
20 δι' ἡμᾶς ἐνηνθρωπηκότος, τουτέστι τοῦ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγου; Σῶμα δὲ Δεσποτικὸν ἀνθρώτου δὴ, φράσον, ὀνομάξεις ὄλως, εἰ μὴ θεῖον οἶσθα καὶ Θεοῦ; Δοῦλα γὰρ ἅπαντα τοῦ πεποιηκότος Ἄλλα γὰρ οὐκ ὀρθῶς ἔχει σοι τὰ κατὰ τὸν νοῦν, ἄνθρωπον δὲ εἶναι πεπίστευκας θεοφόρον ἀπλῶς τὸν Ἐμμανουήλ. Εἶτα τῶν εἰς
25 εὐσέβειαν ἐννοιῶν τε καὶ λόγων ἀφειδήσας παντελῶς, τὸν τῆς ἀληθείας ἱερουργόν, τὸν σοφὸν ἀρχιτέκτονα καὶ διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν, τὸν ἱερὸν ἀληθῶς καὶ πάνσοφον Παῦλον ἔσεσθαί σοι συλλήπτορα συκοφαντοῦντι προσδοκᾶς, τῆς εἰς εὐθύ καὶ δοκιμωτάτης ἀποφέρων ὁδοῦ, τῶν ὀρθῶς τε καὶ ἀκιδδήλως εἰρημένων παρ'
30 αὐτοῦ τὴν δύναμιν.

Ἰδωμεν γάρ, φησίν, ἀπὸ τούτου τίνας ὁ θάνατος. «Ἄχρις οὗ

εἶναι πανομοιότυπο. Ἔσ δοῦμε λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ τίνας εἶναι ὁ θάνατος. «Κάθε φορά πού θά τρώτε τὸν ἄρτο τοῦτον καὶ θά πίνετε αὐτὸ τὸ ποτήρι, θά διακηρύσσετε τὸν θάνατο τοῦ Κυρίου». Ἐκουσε καὶ σὰ παρακάτω πιὸ φανερά: «Μέχρι νὰ ἔρθει». Ποιὸς εἶναι λοιπὸν αὐτὸς πού ἔρχεται; «Θὰ δοῦν τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρχεται πάνω σὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ μὲ μεγάλη δόξα». Καὶ τὸ ἀκόμα πιὸ μεγάλο, ὁ προφήτης πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους δείχνει πιὸ καθαρὰ αὐτὸν πού ἔρχεται, καὶ κραύγαζε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους φωνάζοντας: «Θὰ δοῦν αὐτὸν τὸν ὁποῖο ἐκέντησαν». Ποιὸς λοιπὸν εἶναι αὐτὸς πού κεντήθηκε; Ἡ πλευρά: ἡ πλευρὰ ὅμως εἶναι τοῦ σώματος, καὶ ὄχι τῆς θεότητος].

Εἶναι λοιπὸν μικρὴ, ὅπως εἶπα, ἡ ὠφέλεια τῆς ἀναίμακτης θυσίας, ἐπειδὴ τάχα δὲν κατέστη δυνατὸν μαζὶ μὲ τὴ σάρκα νὰ τρώγεται καὶ ἡ φύση τῆς θεότητος. Γιατὶ δὲν ἔχουμε κρατήσει αὐτὰ πού εἶναι ἀδύνατα, ἔχοντας φαγώσιμο γυμνὸ τὸ ἀσῶματο. Νομίζω ὅμως λησμονεῖς, ὅτι δὲν εἶναι καθόλου φύση θεότητος αὐτὸ πού παρατίθεται σὶς ἅγιες τράπεζες τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' εἶναι σῶμα τοῦ Λόγου πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ ὁ Λόγος εἶναι Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὰ. Γιατὶ λοιπὸν τὰ συγγέεις ὅλα καὶ τὰ ἀναταράσσεις ἀπερίσκεπτα, περιγελώντας τὸν ἄρτο μας τὸν ἐπουράνιο, πού δίνει ζωὴ στὸν κόσμον, ἐπειδὴ δὲν ὀνομάσθηκε θεότητα μὲ τὰ λόγια τῶν θεολόγων, ἀλλὰ μᾶλλον σῶμα ἐκείνου πού ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ μᾶς, δηλαδή τοῦ Λόγου πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα; Καὶ γιατί, πές μου, τὸ ὀνομάζεις γενικὰ σῶμα δεσποτικὸ, ἐὰν γνωρίζεις ὅτι δὲν εἶναι θεϊκὸ καὶ ἀπὸ τὸν Θεό; Γιατὶ ὅλα εἶναι δοῦλα τοῦ Δημιουργοῦ⁹. Ἀλλὰ δὲν εἶναι σωστὰ αὐτὰ πού ἔχεις στὸν νοῦ σου, ἀφοῦ πιστεύεις ὅτι ὁ Ἐμμανουήλ εἶναι ἄνθρωπος ἀπλῶς θεοφόρος. Ἐπειτα, παραμελώντας ἐντελῶς τίς ἐννοιες καὶ τοὺς λόγους τῆς εὐσέβειας, περιμένεις τὸν ἱερούργον τῆς ἀλήθειας, τὸν σοφὸ ἀρχιτέκτονα καὶ δάσκαλο τῶν ἐθνῶν, τὸν πραγματικὰ ἱερὸ καὶ πάνσοφο Παῦλο, ἐνῶ τὸν συκοφαντεῖς, νὰ γίνῃ συνεργὸς σου, ξεστρατίζοντας ἀπὸ τὴν εὐθεῖα καὶ δοκιμώτατη ὁδὸ, δηλαδή ἀπὸ τὸ βαθύτερον νόημα αὐτῶν πού ὀρθὰ καὶ ἀνόθευτα ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ αὐτόν.

Γιατὶ λέγει, ἄς δοῦμε ἀπὸ αὐτὸ τίνας εἶναι ὁ θάνατος. «Μέχρι νὰ

ἔλθῃ». Τίς δέ ἐστιν ὁ ἐρχόμενος; «Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν». Ἦξει τοίνυν ὁ πεπονθὼς μὲν τὸν θάνατον ἀνθρωπίνως, ἐγηγερμένος δὲ θεϊκῶς ἀναφοιτήσας δὲ καὶ εἰς οὐρανοῦς, ὅς καὶ τοῖς τῆς ἀρρήτου θεότητος ἐναδρύνεται θώκοις καὶ συνεδρεύει τῷ Πατρὶ 5 περιεστώτων ἐν κύκλῳ δηλονότι τῶν Σεραφίμ καὶ τῶν ἀνωτάτω Δυνάμεων, οὐκ ἀγνοουσῶν τῆς ὑπ' αὐτῶν δουλείας τὸ μέτρον προσκυνούσης τε αὐτῷ καὶ Ἐξουσίας ἀπάσης Δυνάμεώς τε καὶ Κυριότητος «κάμψει γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς». Ἦξει 10 δέ, ὡς ἔφην, οὐκ ἐν γε τῇ καθ' ἡμᾶς σμικροπρεπεῖα φαινόμενος, ἐν εὐκλείᾳ δὲ μᾶλλον τῇ θεοπρεπεστάτῃ δορυφοροῦντος οὐρανοῦ καὶ τῶν ἄνω πνευμάτων ὡς Θεῶ τε καὶ Βασιλεῖ καὶ τῷ τῶν ὅλων Δεσπότη παρεστηκότων. Εἶπερ οὖν ἐστιν οὐκ ἐν σαρκὶ μᾶλλον, ἤγουν ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ἄνθρωπος δὲ 15 Θεοφόρος πλευρὰν ἔχων σώματος καὶ ὑπομείνας τὴν διακέντησιν, πῶς ἐν θρόνοις ὄραται, τῆς ἀνωτάτω θεότητος τέταρτος ὡςπερ τις ἡμῖν μετὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα πρόσφατος Θεὸς ἀναδεδειγμένος; Οὐ καταπέφρικας κοινὸν ἄνθρωπον, τῇ κτίσει τὸ σέβας ἐπινοῶν; ἄρα τοῖς ἀρχαίοις ἐνισχήμεθα βρόχοις ἄρα πεπαρώνηκεν εἰς Θεὸν καὶ 20 πεπλάνηται μεθ' ἡμῶν ἡ ἁγία τῶν ἄνω πνευμάτων πληθύς; Εἰ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἐκλελυτρώμεθα, τὸ τῇ κτίσει λατρεύειν ὡς δυσσεβὲς παραιτούμενοι, τί πάλιν ἡμᾶς τοῖς ἀρχαίοις ἐγκήμασιν ἐνιείς ἀποφαίνεις ἀνθρωπολάτρας; Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἴσμεν καὶ πεπιστεύκαμεν, ὅτι γέγονεν ἐν προσλήψει σαρκὸς τε καὶ αἵματος ὁ ἐκ Θεοῦ 25 Πατρὸς Λόγος ἐπειδὴ δὲ μεμένηκεν ὁ αὐτὸς δηλονότι Θεός, τῆς ἐνούσης κατὰ πάντων ὑπεροχῆς τὸ ἀξίωμα διεσώσατο, καίπερ ὢν σάρκα καθ' ἡμᾶς. Θεὸς δὲ ὑπάρχων, οὐδὲν ἦττον, ἢ πάλαι καὶ νῦν, κἂν εἰ γέγονεν ἄνθρωπος, λάτρην ἔχει τὸν οὐρανὸν καὶ προσκυνούσαν τὴν γῆν γέγραπται γάρ, ὅτι «Τῆς αἰνέσεως Κυρίου πλή- 30 ρης ἡ γῆ· ἐκάλυψεν οὐρανοῦς ἡ ἀρετὴ σου, Κύριε».

Σὺ δὲ δὴ πάλιν τὸν οὕτως ἔχοντας φύσεώς τε καὶ δόξης, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀβελτηρίας, οὐχ ὀραῖς. Ἐφης γὰρ τίς ὁ ἐρχόμενος

ἔρθει». Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔρχεται; «Θὰ ἀτενίσουν ἐκεῖνον ποὺ κέντησαν». Θὰ ἔρθει λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ὡς ἄνθρωπος ὑπέστη τὸν θάνατο, ἀλλ' ἀναστήθηκε ὡς Θεός, καὶ ἐπανερχόμενος στοὺς οὐρανοὺς, αὐτὸς ποὺ σεμνύνεται στοὺς θρόνους τῆς ἀπερίγραπτης θεότητος καὶ κάθεται στὸν ἴδιο θρόνο μετὰ τὸν Πατέρα, περιστοιχισμένος ἀπὸ τὰ Σεραφίμ καὶ τὶς ἀνώτατες δυνάμεις, οἱ ὁποῖες δὲν ἀγνοοῦν τὸ μέτρο τῆς δουλείας κάτω ἀπὸ αὐτές, καὶ προσκυνούμενος ἀπὸ κάθε Ἐξουσία, Δύναμη καὶ Κυριότητα· γιατί λέγει· «Θὰ λυγίσει σ' αὐτὸν κάθε γόνατο, καὶ κάθε γλῶσσα θὰ ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Κύριος, πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα»¹⁰. Καὶ θὰ ἔρθει, ὅπως εἶπα, ἐμφανιζόμενος ὄχι μετὰ τὴ δική μας μικροπρέπεια, ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ δόξα θεοπρεπέστατη, περιστοιχισμένος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ οὐράνια πνεύματα, τὰ ὁποῖα τὸν παραστέκονται ὡς Θεὸ καὶ βασιλεῖα καὶ Δεσπότη τῶν ὅλων. Ἐὰν λοιπὸν δὲν βρίσκεται μᾶλλον μετὰ σάρκα, δηλαδή δὲν ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἀλλὰ ἄνθρωπος θεοφόρος, ἔχοντας πλευρὰ τοῦ σώματος καὶ ἔχοντας ὑποστῆ τὴν κέντηση, πῶς φαίνεται νὰ κάθεται σὲ θρόνους, ὡς τέταρτος γιὰ μᾶς μετὰ τὴν ἁγία Τριάδα, ἀνακηρυγμένος πρόσφατος Θεός; Δὲν ἔφριξες ἐπινοώντας σὲ κοινὸν ἄνθρωπο τὸν σεβασμὸ τῆς κτίσεως; Ἄραγε εἴμαστε δέσμοι μετὰ τὶς ἀρχαῖες παγίδες; Ἄραγε μέθυσε καὶ παραπλανήθηκε μαζί μετὰ ἡμᾶς τὸ ἅγιο πλῆθος τῶν οὐρανίων πνευμάτων; Ἐὰν λυτρωθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀπάτη, ἐγκαταλείποντας τὴ λατρεία τῆς κτίσεως ὡς δυσσεβῆ, γιατί πάλι μᾶς ρίχνεις στὰ ἀρχαῖα ἐγκλήματα κἀνοντάς μας ἀνθρωπολάτρεις; Γιατί ἡμεῖς γνωρίζουμε καὶ ἔχουμε πιστέψει, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ἦρθε παίρνοντας σάρκα καὶ αἷμα, καὶ ἐπειδὴ παρέμεινε ὁ ἴδιος, δηλαδή Θεός, διατήρησε τὸ ἀξίωμα τῆς ὑπεροχῆς του ἔναντι ὅλων, ἂν καὶ ἦταν σάρκα σὰν ἡμᾶς. Καὶ ἐνῶ ἦταν Θεός, καθόλου κατώτερος ἀπὸ ὅ,τι ἦταν παλιὰ, καὶ τώρα, ἔστω καὶ ἂν ἔγινε ἄνθρωπος, ἔχει λάτρη τὸν οὐρανὸ καὶ προσκυνήτρια τὴ γῆ. Γιατί ἔχει γραφεῖ· «Ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν δοξολογία τοῦ Κυρίου. Ἡ ἀρετὴ σου, Κύριε, κάλυψε τοὺς οὐρανοὺς»¹¹.

Σὺ ὅμως πάλι αὐτὸν ποὺ εἶναι ἔτσι ὡς πρὸς τὴν φύση του καὶ τὴν δόξα, ἀπὸ τὴν πολλὴ παραφροσύνη σου δὲν τὸν βλέπεις. Γιατί εἶπες

«Ὁψονται τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν
 τοῦ οὐρανοῦ» ὥσπερ δεδιῶς μὴ ἄρα τις ἀπιστήσειεν Υἱὸν ἀνθρώ-
 που λέγοντι τὸν ἐρχόμενον Καὶ προφητικῇ μαρτυρίᾳ βεβαιοῖς τὴν
 ἀπόδειξιν· γεγράφθαι γὰρ φῆς «Ὁψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»·
 5 καὶ τὸ ἐπὶ τούτων, ὥσπερ οὖν ῥήθης, εἰς ἐλέγχους εὐσθενέστερον
 ἀσυνετώτατα προστιθείς· Τίς οὖν ἐστὶ, φησὶν, ὁ κεντηθείς; Ἡ
 πλευρά; πλευρὰ δὲ σώματός ἐστιν, ἢ θεότητος; Ἀλλ' εἰ μὲν ἦσαν
 τινὲς οἱ λέγοντες, ὡς οὐ γέγονε καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ
 Λόγος, ἐπεφοίτησε δὲ τοῖς ἐπὶ γῆς, γυμνῇ τῇ θεότητι χρώμενος,
 10 ἦγουν ἐν δοκῆσει καὶ ὡς ἐν σκιά, καθὰ φρονεῖν ἔδοξέ τισι τῶν
 ἀνοσιῶν αἰρετικῶν, ἦν ἂν σοι πρόφασις τῆς τοιαύτου τῶν λόγων
 κατασκευῆς, οὐκ ἔξω τρέχουσα τοῦ εἰκότος, ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς ἀλη-
 θείας κήρυγμα σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον σάρκα
 τε γενέσθαι, φησί, χρηματίσαι δὲ καθ' ἡμᾶς καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου,
 15 καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί· ἀφίξεσθαι δὲ καὶ οὕτως αὐτόν, ὡς
 ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν· κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν πρὸς
 τίνος διατεινόμενος, εἰπέ μοι, καὶ τὴν τίνος δόξαν κατακιβδηλεύ-
 ων ὡς ἀμαθῆ καὶ ἀσύφηλον, ἄνθρωπον ἡμῖν ἀποφῆναι φιλο-
 νεικεῖς τὸν ἐρχόμενον, πλευρὰν ἔχοντα σωματικὴν τὴν τῇ λόγῃ
 20 διανενηγμένην; Ἀλλὰ σοὶ σκοπός, ὡς ἔφην, ἄνθρωπον ἡμῖν θεο-
 φόρον, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον Θεὸν ἐνηνθρωπηκότα, παρακομίζειν
 εἰς μέσον τὸν Ἐμμανουήλ· Γέγονε γὰρ ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λό-
 γος, καὶ πίστις ἦδε ταῖς ἱεραῖς τε καὶ θείαις συμβαίνουσα· Γρα-
 φαῖς καὶ τῆς ἀποστολικῆς τε καὶ εὐαγγελικῆς παραδόσεως σκο-
 25 πὸς εἰς αὐτὸ τοῦτο συντείνεται· Σὺ δὲ δὴ πάλιν καὶ καθ' ἕτερον
 ἡμῖν τερατεῦν τρόπον· σκήπτῃ μὲν γὰρ ἐπιτιμᾶν τοῖς εἰς μίαν
 κατακιβδηλοῦσιν οὐσίαν, τὴν τε τῆς σαρκός, καὶ τὴν τῆς θεότητος φύ-
 σιν, καίτοι μηδενὸς ὄντος, ὡς τε οἶμαι, ταυτὶ συγχέοντος, μήτε μὴν
 ἀλλήλοις συμφύροντος καὶ δὴ καὶ φῆς
 30 [Διατί δέ, καὶ ὡς ἀρτίως ἠκούομεν, ἀμφοτέρων κατὰ σὲ κε-
 κραμένων, ὁ Κύριος τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν τοῖς μαθηταῖς
 παραδιδούς, οὕτω φησί· Λαβὼν τὸν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας,

Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔρχεται; «Θὰ δοῦν τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔρχεται καθισμένος στὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ»¹², σὰν νὰ φοβᾶσαι μήπως κάποιος ἀπιστήσῃ ὀνομάζοντας Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸν ποὺ ἔρχεται, καὶ μὲ προφητικὴ μαρτυρία βεβαιώνῃς τὴν ἀπόδειξιν. Γιατὶ λές ὅτι ἔχει γραφεῖ· «Θὰ δοῦν αὐτὸν ποὺ κέντησαν»¹³. Καὶ αὐτὸ ποὺ προσθέτεις σ' αὐτὰ πρὸς ἔλεγχον, ὅπως βέβαια νόμισες, ἀπερίσκεπτα καὶ δυναμικὰ· Ποιὸς εἶναι, λέγει, αὐτὸς ποὺ κεντήθηκε; Ἡ πλευρὰ; Ἡ πλευρὰ ὅμως εἶναι τοῦ σώματος ἢ τῆς θεότητος; Ἀλλὰ ἐὰν ὑπῆρχαν κάποιοι ποὺ ἔλεγαν, ὅτι δὲν ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἦρθε στὴ γῆ χρησιμοποιώντας γυμνὴ τὴ θεότητα, δηλαδὴ φαινομενικὰ καὶ σὰν σὲ σκιά, ὅπως θεώρησαν καλὸ νὰ πιστεύουν κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἀνόσιους αἰρετικούς, θὰ ἦταν γιὰ σένα πρόφασις γιὰ τὴ σύνθεσις αὐτῆ τῶν λόγων, χωρὶς νὰ ξεφεύγῃ ἀπὸ τὸ πιθανὸ, ἐπειδὴ ὅμως καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀλήθειας λέγει μὲ σαφήνεια καὶ καθαρότητα, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε σάρκα καὶ χρημάτισε σὰν ἐμᾶς καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ ἔπαθε γιὰ χάρις μας ὡς πρὸς τὴ σάρκα, καὶ θὰ ἔρθῃ ἔτσι ὁ ἴδιος, ὅπως ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ, καὶ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ ἀγγέλου¹⁴, ἀπευθυνόμενος σὲ ποιούς, πές μου, καὶ τίνος τὴ δόξα νοθεύοντάς την ὡς ἀμαθῆ καὶ ἀπρεπῆ ἐπιδιώκεις νὰ μᾶς ἀποδείξεις ὅτι ὁ ἐρχόμενος θὰ εἶναι ἄνθρωπος, ἔχοντας πλευρὰ σωματικὴ, ἢ ὁποῖα τρυπήθηκε μὲ τὴ λόγχη; Ἀλλὰ σκοπὸς σου, ὅπως εἶπα, εἶναι νὰ φέρῃς ἀνάμεσά μας τὸν Ἐμμανουήλ ἄνθρωπο θεοφόρο μᾶλλον, καὶ ὄχι Θεὸ ποὺ ἐνανθρώπησε. Γιατὶ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ πίστις συμβαδίζει μὲ τίς ἱερὲς καὶ θεῖες Γραφές, καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολικῆς καὶ εὐαγγελικῆς παράδοσις σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποβλέπει. Σὺ ὅμως πάλι καὶ μὲ ἄλλον τρόπο τερατολογεῖς. Γιατὶ ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἐπιτιμᾶς αὐτοὺς ποὺ ἀναμιγνύουν σὲ μὴ οὐσία τὴν σάρκα καὶ τὴ φύσιν τῆς θεότητος, ἂν καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας, ὅπως νομίζω, ποὺ νὰ συγχέῃ αὐτά, οὔτε καὶ νὰ τὰ ἀναμιγνύει μεταξύ τους. Πράγματι λοιπὸν λές·

[Γιατὶ λοιπὸν, ὅπως ἀκούσαμε καὶ πρόσφατα, ἀφοῦ καὶ τὰ δύο, σύμφωνα μὲ σένα, εἶναι ἀναμειγμένα, ὁ Κύριος παραδίνοντας στοὺς μαθητὲς τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ μυστηρίου, λέγει τὰ ἑξῆς· Ἀφοῦ πῆρε τὸν ἄρτο καὶ εὐχαρίστησε, ἔδωσε στοὺς μαθητὲς του, λέγοντας·

ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων· «Λάβετε, φάγετε πάντες· τοῦτο γάρ μου ἐστὶ τὸ σῶμα». Διατί μὴ εἶπε, Τοῦτό ἐστὶν ἡ θεότης μου ἢ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένη; Καὶ πάλιν τὸ ποτήριον τῶν μυστηρίων διδούς, οὐκ εἶπε, Τοῦτό ἐστὶν ἡ θεότης ἢ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχεομένη, ἀλλά, «Τοῦτό ἐστὶ τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν»].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ὅτι μὲν οὖν εὐήθες κομιδῇ τὸ ἀντιτετάχθαι δοκεῖν τοῖς οὐκ οὖσιν ὄλως καὶ ἀντεξάγειν εἰκῆ, δεχομένους εἰς ἀντίστασιν τὸ 10 μηδένι που τάχα δοκοῦν ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές; Εἰ γὰρ δὴ τις ἔλοιτο φιλονεικεῖν, ὅτι μὴ ἵππος ἐστὶ κατὰ φύσιν ὁ βοῦς, μήτε μὴν ὁ ἄνθρωπος ἵππος, τοῦτο φρονεῖν ἢ λέγειν ἀνεχομένου μηδενός, πῶς οὐ καταγέλαστος καὶ πρὸς γε τούτῳ εἰκαιόμυθος, εἰς ἀέρα δαίρων καὶ πυκτεύων ἐπ' ἀδῆλοις καὶ ἐπ' οὐδενὶ τῶν 15 προκειμένων ἰδρωῶτας ἐαυτῷ καὶ πόνους ἐπινοῶν; Χρηῖναι γάρ, ἔγωγέ φημι, προῦποκειῖσθαι τι τὸ ὠμολογημένον, ἵν' ἐν κόσμῳ δὴ τότε τὰ παρ' ἡμῶν ἀντεπάγοιτο. Πλὴν ἐκεῖνο εἴπωμεν εἰ μὲν γάρ τις ἦν ὁ φάναι τολμῶν εἰς τὴν κατὰ τοῦ σώματος μεταπεποιηθῆαι φύσιν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ἐπαιτιῶτό τις ἄν, καὶ μάλα εἰκότως, ὅτι 20 μὴ μᾶλλον ἔφη τὸ σῶμα διδούς, Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶν ἡ θεότης ἢ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένη, καὶ τοῦτό ἐστὶν, οὐ τὸ αἷμά μου μᾶλλον, ἀλλ' ἡ θεότης ἢ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχεομένη. Ἐπειδὴ δέ, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἴδιον ἐποίησατο σῶμα τὸ ἐκ γυναικός, ἀλλοίωσιν ἢ τροπὴν οὐδεμίαν ὑπομεμενηκώς, πῶς οὐκ ἔδει πρὸς ἡμᾶς οὐ 25 ψευδοεποῦντα λέγειν, ὅτι «Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα»; Ζωὴ δὲ ὑπάρχων ὡς Θεός, ζωὴν καὶ ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτό. Βραχὺ τοιγαροῦν ἀναμύσας πρὸς τὸ ἀληθές, αὐτό, οἶμαι, κατὰ σεαυτοῦ τὸ περιττὸν εἰς λόγους καθοριεῖς, βατταρίζων πανταχοῦ καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασιν ἀσυνέτως ἀντανιστάς τὸν 30 παράσημον τουτονὶ καὶ ἀτερπῆ σου λόγον.

«Λάβετε καὶ φάγετε ὅλοι· γιὰ αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου»¹⁵; Γιὰ δὲν εἶπε, Αὐτὴ εἶναι ἡ θεότητά μου, πὺν κόβεται γιὰ σᾶς; Καὶ ὕστερα, δίνοντας τὸ ποτήρι τῶν μυστηρίων, δὲν εἶπε, Αὐτὸ εἶναι ἡ θεότητα πὺν χύνεται γιὰ σᾶς, ἀλλὰ, «Αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου πὺν χύνεται γιὰ σᾶς πρὸς συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν»¹⁶].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

“Ὅτι λοιπὸν εἶναι πολὺ ἀνόητο τὸ νὰ νομίζουμε ὅτι ἀντιταχθήκαμε σ’ αὐτὰ πὺν εἶναι ἐντελῶς ἀνύπαρκτα καὶ νὰ ἀντεπιτιθέμεθα μάταια, δεχόμενοι σὲ ἀντίσταση αὐτὸ πὺν σὲ κανένα ἐνδεχομένως δὲν φαίνεται σωστό, οὔτε τὸ πιστεύει, ἢ τὸ λέγει, πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους ὀλοφάνερο; Ἐὰν δηλαδὴ κάποιος προτιμοῦσε νὰ φιλονικεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ἄλογο αὐτὸ πὺν ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι βόδι, οὔτε βέβαια ὁ ἄνθρωπος ἵππος, χωρὶς αὐτὸ νὰ τὸ πιστεύει ἢ νὰ τὸ λέγει ἢ νὰ τὸ ἀνέχεται κανένας, πῶς δὲν θὰ εἶναι καταγέλαστος, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ ἀπερίσκεπτος παραμυθᾶς, χτυπώντας στὸν ἀέρα καὶ πυγμαχώντας πρὸς ἀφανεῖς, καὶ ἐπινοώντας γιὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ πὺν δὲν ὑπάρχουν ἰδρώτα καὶ κόπους γιὰ τὸν ἑαυτό του; Γιὰ πρὲπει, ἐγὼ λέγω, νὰ προὑπάρχει κάτι τὸ ὁμολογημένο, ὥστε τότε νὰ προβάλλονται μὲ κοσμιότητα τὰ δικά μας. Πλὴν ὅμως πρὲπει νὰ ποῦμε ἐκεῖνο· Ἐὰν δηλαδὴ ὑπῆρχε κάποιος, πὺν νὰ τολμοῦσε νὰ πεῖ, ὅτι ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγος μεταποιήθηκε στὴ φύση τοῦ σώματος, θὰ τὸν κατηγοροῦσε κάποιος, καὶ πολὺ δικαιολογημένα, ὅτι δὲν εἶπε μᾶλλον δίνοντας τὸ σῶμα, «Λάβετε, φάγετε, αὐτὴ εἶναι ἡ θεότησα πὺν τεμαχίζεται γιὰ χάρη σας, καὶ αὐτὸ εἶναι ὄχι τὸ αἷμα μου μᾶλλον, ἀλλὰ ἡ θεότητα πὺν χύνεται γιὰ χάρη σας. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Λόγος εἶναι Θεός, ἔκανε δικό του τὸ σῶμα πὺν ἔλαβε ἀπὸ γυναῖκα, χωρὶς νὰ ὑποστῇ καμμιά ἀλλοίωση ἢ μετατροπὴ, πῶς δὲν ἔπρεπε ψευδόμενος σὲ μᾶς νὰ πεῖ, «Λάβετε, φάγετε, αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα μου»; Ἄλλ’ ἐπειδὴ ἦταν ζωὴ ὡς Θεός, κατέστησε αὐτὸ ζωὴ καὶ ζωοποιό. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀναβλέψεις λίγο πρὸς τὴν ἀλήθεια, νομίζω πῶς θὰ προσδιορίσεις ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου αὐτὸ τὸ περιττὸ σὲ λόγια, μωρολογώντας παντοῦ καὶ ἐξεγείροντας ἀπερίσκεπτα ἐναντίον τῶν δογμάτων τῆς εὐσέβειας αὐτὸν τὸν κίβδηλο καὶ δυσάρεστο λόγο σου.

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Ἐπισημνύεται μὲν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς παθήμασι τοῦ Χριστοῦ, καί φησι, ὅτε μὲν ὅτι «Ἐμοὶ μὲν μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἔμοι κόσμος ἐσταύρωται, 5 καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ», ὅτε δὲ αὐτῷ «Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ Εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρώτῳ καὶ Ἑλληνι». Ἄλλ' ὥδε μὲν ὁ Πνευματοφόρος ἠξίου τε φρονεῖν αὐτός, καὶ μὴν καὶ ἑτέρους μυσταγωγεῖν. Γέγραφε γὰρ οὐ μάτην, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς ἀναπέισθαι τῆς ἐνούσης 10 αὐτῷ πίστεως τὴν ὀρθότητα ζηλοῦν ἠρημένος τοῖς Χριστοῦ παθήμασιν ἐναδρύνεσθαι. Ἀπερυθριῶσι δὲ τινες τῷ σταυρῷ, καὶ τοῖς γεγονόσι τοῖς ὑφ' ἡλίῳ μυσταγωγοῖς, ἀνοσίως ἀντανιστάμενοι διὰ τοῦ φρονεῖν ἐλέσθαι τὰ ἐναντία, μονονουχὶ καταμειδιῶσιν οἱ τάλανες τῶν Χριστοῦ παθημάτων, αἰσχύνονται τε τὸ Εὐαγγέλιον, 15 Ἰουδαϊκὴν νοσοῦντες ἀμαθίαν, καὶ τῆς ἐκείνων ἀβελτηρίας κατ' οὐδένα τρόπον ἠττώμενοι. Γέγονε γὰρ αὐτοῖς σκάνδαλον ὁ τοῦ Σωτῆρος σταυρός καὶ γοῦν τῷ ξύλῳ προσηλωθέντα βλέποντες τὸν τῆς ζωῆς ἀρχηγόν, τὸ τοῦ νόμου τέλος, ἔσειον μὲν ἐπ' αὐτῷ τὰς θεομισεῖς κεφαλὰς, οὐ Θεὸν εἶναι πιστεύοντες ἀληθῶς 20 ἐνηνθρωπηκότα τε καὶ καθιγμένον εἰς κένωσιν, οἰόμενοι δὲ μᾶλλον ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων ἀπλῶς ὑπάρχειν αὐτόν· ἔφασκον δέ, ὡς ἐκ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτῶν προφέροντες τὰ πονηρά· «Ὁ καταλύων τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν αὐτόν, σῶσον σεαυτόν· εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,

17. Γαλ. 6, 14.

18. Ρωμ. 1, 16.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Καυχιέται ὁ θεσπέσιος Παῦλος γιὰ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ καί λέγει ἄλλοτε, «Σὲ μένα εἶθε νὰ μὴ συμβεῖ νὰ καυχηθῶ γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ τὸν σταυρὸ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ κόσμος εἶναι σταυρωμένος ὡς πρὸς ἐμένα, καί ἐγὼ ὡς πρὸς τὸν κόσμο»¹⁷, καί ἄλλοτε πάλι· «Γιατὶ δὲν ντρέπομαι τὸ Εὐαγγέλιο. Εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία καθὲ ἀνθρώπου ποὺ πιστεύει, γιὰ τὸν Ἰουδαῖο πρῶτα καὶ γιὰ τὸν Ἕλληνα»¹⁸. Καὶ ἔτσι βέβαια θεωροῦσε ἄξιο ὁ Πνευματοφόρος νὰ πιστεύει αὐτός, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάσκει τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ἔγραφε ὄχι ἄσκοπα, ἀλλὰ γιὰ νὰ πείσει ὅπωςδήποτε ἐμᾶς νὰ προτιμοῦμε νὰ μιμούμαστε τὴν ὀρθότητα τῆς πίστεως ποὺ ὑπῆρχε σ' αὐτὸν καὶ νὰ καυχῶμαστε γιὰ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ. Ὅμως κάποιοι κοκκινίζουν ἀπὸ ντροπὴ γιὰ τὸν σταυρὸ καὶ γι' αὐτὰ ποὺ ἔγιναν στοὺς διδασκάλους τῆς ὑψηλίου, ἀντιδρώντας μὲ ἀσέβεια, μὲ τὸ νὰ προτιμοῦν νὰ πιστεύουν τὰ ἀντίθετα, καὶ σχεδὸν περιγελοῦν οἱ ταλαίπωροι τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, νοιώθουν ντροπὴ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο, πάσχοντας ἀπὸ Ἰουδαϊκὴ ἀμάθεια, καὶ μὴ νικώντας μὲ κανένα τρόπο τὴ μωρία ἐκείνων. Γιατὶ εἶχε γίνεи γι' αὐτοὺς σκάνδαλο ὁ σταυρὸς τοῦ Σωτήρα, καὶ μάλιστα βλέποντας καρφωμένον πάνω στὸ ξύλο τὸν ἀρχηγὸ τῆς ζωῆς, τὸ τέλος τοῦ νόμου, κινοῦσαν ἐναντίον του τὰ θεομίσητα κεφάλια τους, μὴ πιστεύοντας ὅτι εἶναι Θεός, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἀνθρώπος καὶ κατέβηκε σὲ ταπείνωση, ἀλλὰ νομίζοντας μᾶλλον ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀπλῶς ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἐμεῖς. Καὶ ἔλεγαν, προφέροντας ἀπὸ τὸν πονηρὸ θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς τους τὰ πονηρά¹⁹. «Σὺ ποὺ γκρεμίζεις τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρες τὸν οἰκοδομεῖς, σῶσε τὸν ἑαυτὸ σου, ἐὰν εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέβα ἀπὸ τὸν

καὶ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ». Καὶ πάλιν· «Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστὶ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτόν». Οὐ γάρ τοι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, Θεὸν ᾤοντο κατὰ φύσιν ὑπάρχειν αὐτόν, οὔτε 5 μὴν Υἱὸν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, περιαντίζεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἑαυτῷ προσνέμειν ἀποτολμᾶν. Τοιγάρτοι, ποτὲ μὲν ἔφασκον, «Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σύ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν», ποτὲ δὲ Πιλάτῳ προσῆγον καὶ σταυροῦσθαι παρεκάλουν. 10 Εἶτα τῆς ἐπ' αὐτῷ σκαιότητος τὰς αἰτίας εἰπεῖν ἔξαιτούμενοι, κατηγόρουν εὐθύς καὶ κατακεκράγησαν λέγοντες, «Ὅτι Υἱὸν Θεοῦ ἑαυτὸν ἐποίησεν».

Ἄλλ' ἰδοὺ δὴ καὶ νῦν οὐ παρὰ γε τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, οὔτε μὴν τῆς τῶν Φαρισαίων πληθύος, ἀλλ' ἐκ τῶν δοκούντων εἶναι Χρι- 15 στιανῶν καὶ τεταγμένων ἐν διδασκάλοις καὶ ἐν τοῖς τὴν θείαν λαχοῦσιν ἱερουργίαν, τὰ ἴσα πάσχων ὁράται. Ἀπιστεῖται γὰρ ὅτι καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστίν, εἷς τε καὶ μόνος καὶ ἀληθῶς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Πρόφασις δὲ τῆς ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ δυσου- λίας αὐτοῖς τὸ παθεῖν ἐλέσθαι σαρκὶ τὸν δι' ἡμᾶς θάνατον, καίτοι 20 διὰ τοῦτο καθιγμένον εἰς κένωσιν οἰκονομικῶς, ἵνα, καὶ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, καταργήσῃ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἅτε δὴ ὑπάρχων κατὰ φύσιν ζωὴ καὶ ἐκ ζωῆς ἀναφύς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Κατηρώστησε γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις τὴν φθοράν, ὡς ἐν ἀπαρχῇ καὶ ῥίζῃ τῇ πρώτῃ, τουτέστιν Ἀδάμ. Ἐπειδὴ γὰρ προσ- 25 κέκρουκε διὰ τῆς παρακοῆς τῶ νομοθέτῃ καὶ Θεῷ καὶ παρενεγκόντι πρὸς ὑπαρξιν, ἐπάρατος ἦν εὐθύς καὶ θανάτου κάτοχος, καὶ βεβασίλευκεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωσέως, ἐκτεινομένης εἰς ἅπαν τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα τε καὶ γένος τῆς ἐπὶ τῶδε δίκης. Ῥί- 30 ζης γὰρ ὡςπερ ἀναφύντες φθαρτῆς, φθαρτοὶ καὶ ἡμεῖς, καὶ τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις ἐνισχημένοι διετελοῦμεν οἱ δεύλαιοι. Ἐπειδὴ δὲ χρηστὰ περὶ ἡμῶν ὁ δημιουργὸς ἐσκέψατο καὶ ἀνηρημένης τῆς φθορᾶς ἀναστοιχειῶσαι πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἀνθρώπου

σταυρό»²⁰. Καὶ πάλι· «Ἴσους ἔσωσε, τὸν ἑαυτοῦ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν σώσει. Ἐὰν εἶναι βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ, ἃς κατέβει τώρα ἀπὸ τὸν σταυρό, καὶ θὰ τὸν πιστέψουμε»²¹. Γιατί, ὅπως εἶπα πρόσφατα, δὲν πίστευαν ὅτι εἶναι Θεὸς κατὰ φύσιν αὐτός, οὔτε βέβαιαι ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἀλλὰ μάλλον περιαιτολογεῖ καὶ τολμᾷ νὰ ἀπονέμει τὴ δόξα τῆς θεότητος στὸν ἑαυτοῦ. Γι' αὐτὸ καί, ἄλλοτε ἔλεγον, «Δὲν σὲ λιθοβολοῦμε γιὰ καλὸ ἔργο, ἀλλὰ γιὰ βλασφημία, ἐπειδὴ σύ, ἐνῶ εἶσαι ἄνθρωπος, κάνεις τὸν ἑαυτοῦ σου Θεό»²², καὶ ἄλλοτε τὸν ὀδηγοῦσαν στὸν Πιλάτο καὶ τὸν προέτρεπαν νὰ τὸν σταυρώσει²³. Ἐπειτα, ζητώντας νὰ ποῦν τίς αἰτίες τῆς ἐναντίον τοῦ βαναύσης συμπεριφορᾶς τους, τὸν κατηγοροῦσαν εὐθέως, καὶ ἐκραύγαζαν λέγοντας, «Γιατί ἔκανε τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ»²⁴.

Ἄλλὰ νὰ καὶ τώρα ὄχι ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλιῖτες, οὔτε ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν Φαρισαίων, ἀλλὰ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι εἶναι Χριστιανοὶ καὶ ταγμένοι μεταξὺ τῶν δασκάλων, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔλαχε ὁ κληρὸς τῆς ἱερουργίας, ἐμφανίζεται νὰ ὑποφέρει τὰ ἴδια. Γιατί δὲν γίνεται πιστευτὸ ὅτι καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν εἶναι, καὶ ἓνας καὶ μόνος καὶ πραγματικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Καὶ δικαιολογία γιὰ τὴν κακοκεφαλιά τους ἐναντίον τοῦ εἶναι τὸ ὅτι προτίμησε νὰ ὑποστῆ τὸν σαρκικὸ θάνατο γιὰ μᾶς, ἂν καὶ γι' αὐτὸ κατέβηκε σὲ ταπείνωση κατ' οἰκονομία²⁵, ὥστε καὶ πεθαίνοντας γιὰ μᾶς ὡς πρὸς τὴ σάρκα, νὰ καταργήσῃ τὴ δύναμη τοῦ θανάτου²⁶, ἀφοῦ εἶναι κατὰ φύσιν ζωὴ, καὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Γιατί ἡ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου κυριεύθηκε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς φθορᾶς, ὅπως ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πρώτη ρίζα, ἦτοι ὁ Ἀδάμ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μὲ τὴν παρακοὴ ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν νομοθέτη καὶ Θεό, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν εἶχε φέρει στὴν ὑπαρξιν, ἀμέσως ἔγινε καταραμένος καὶ κάτοχος τοῦ θανάτου, καὶ ὁ θάνατος βασιλεύσει ἀπὸ τὸν Ἀδάμ μέχρι τὸν Μωυσῆ²⁷, καὶ ἐπεκτάθηκε γενικὰ σὲ ὅλο τὸ σπέρμα καὶ τὸ γένος του μέχρι τὴ δίκη γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ἐπειδὴ δηλαδὴ καὶ ἐμεῖς γεννηθήκαμε ἀπὸ ρίζα φθαρτῆ, εἴμαστε φθαρτοὶ καὶ ἐμεῖς καὶ εἴμαστε οἱ δύστυχοι δεμένοι μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Δημιουργὸς σκέφθηκε ἀγαθὰ γιὰ μᾶς, καὶ θέλησε μὲ τὴν κατάργη-

24. Ἰω. 19, 7.

25. Φιλ. 2, 8.

26. Ἐβρ. 2, 14.

27. Ρωμ. 5, 14.

φύσιν ἠθέλησε, ρίζαν ὡσπερ ἡμῖν ἐπήνθησε δευτέραν, οὐκ ἀνεχομένην κρατεῖσθαι θανάτῳ τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τουτέστι τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ Θεὸν Λόγον καθ' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον, γενόμενον ἐκ γυναικός. Οὐ γάρ τοι Θεοφόρον
 5 εἶναί φαμεν ἄνθρωπον ἀπλῶς, ἀλλὰ αὐτόχρομα κατὰ ἀλήθειαν τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον ἠνώσθαι σαρκί, ἵνα, τὴν ἰδίαν ψυχὴν τεθεικῶς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δούς τῷ θανάτῳ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς, εἶτα κρεῖττον αὐτὸ τῆς φθορᾶς ἀποφήνας διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, πληροφορήσας σύμπαντας τοὺς εἰς αὐ-
 10 τὸν πιστεύοντας, ὅτι καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ καὶ ἀμείνους ἀποφανεῖ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν, καὶ τῆς φθορᾶς ἀρκύων ὀλίγα πεφροντικότητας.

Ἐντεῦθεν οἶμαί που καὶ τὸν θεσπέσιον Παῦλον ἐν παντὶ ποιεῖσθαι λόγῳ καὶ θαύματι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὴν εἰς ἡμᾶς
 15 ἀγάπην. Ἐφη γὰρ ὧδε· «Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται;». Καίτοι πλεῖστοι μὲν ὅσοι χάριτί τε καὶ κατὰ θέσιν υἱοί· κεκλήμεθα γὰρ θεοὶ καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες,
 20 εἷς δὲ καὶ μόνος ὁ κατὰ φύσιν καὶ ἴδιος αὐτοῦ, τουτέστιν ὁ ἐξ αὐτοῦ Θεὸς Λόγος, καὶ ὅτε γέγονε σὰρξ. Οὕτω γὰρ αὐτόν καὶ ὑπὲρ πάντων δεδόσθαι φαμέν, καθὰ καὶ αὐτὸς πού φησιν· «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη
 25 ζωὴν αἰώνιον». Μονογενῆς μὲν οὖν ὁ δοθείς ἀνέφυ γὰρ μόνος ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ὁ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ Λόγος. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ταύτη τοι τὴν εἰς αὐτόν ποιούμεθα πίστιν, τὸν κατὰ σάρκα θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλοντες καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἀνάστασιν, τὸν αὐτόν εἰδότες καὶ προσιώ-

28. Γαλ. 4, 4.

29. Ρωμ. 8, 31.

ση τῆς φθορᾶς νὰ ἀναπλάσει τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἔκανε νὰ βλαστήσει κατὰ κάποιον τρόπο δεύτερη ρίζα γιὰ μᾶς, ἡ ὁποία δὲν ἀνεχόταν νὰ κρατεῖται ἀπὸ τὸν θάνατον, δηλαδή ὁ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν οὐσία του, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα²⁸. Γιατὶ δὲν λέμε ὅτι εἶναι ἀπλῶς ἄνθρωπος Θεοφόρος, ἀλλὰ πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ εἶναι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐνώθη με σὰρκα, ὥστε, θυσιάζοντας τὴ δική του ψυχὴ γιὰ χάρη μας καὶ παραδίνοντας στὸν θάνατον τὸ σῶμα του κατ' οἰκονομία γιὰ χάρη μας, νὰ τὸ ἀποδείξει στὴν συνέχεια ἀνώτερο ἀπὸ τὴ φθορὰ με τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τοὺς νεκρούς, διαβεβαιώνοντας ὅλους ὅσους πιστεύουν σ' αὐτόν, ὅτι καὶ ἐμᾶς θὰ μᾶς ἀναστήσει καὶ θὰ μᾶς ἀναδείξει ἀνώτερους ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου καὶ τὶς παγίδες τῆς φθορᾶς γιὰ τὰ ὁποῖα λίγο ἔχουμε φροντίσει.

Ἐξαιτίας αὐτοῦ, νομίζω, καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος περιγράφει με κάθε λόγο καὶ θαυμασμὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐμᾶς. Πράγματι εἶπε τὰ ἑξῆς· «Τὶ θὰ ποῦμε λοιπὸν γιὰ ὅλα αὐτὰ; Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι με τὸ μέρος μας, ποιὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ἐναντίον μας; Ἐκεῖνος ποὺ δὲν λυπήθηκε τὸν δικό του Υἱό, ἀλλὰ τὸν παρέδωσε σὲ θάνατον πρὸς χάρη ὅλων μας, πῶς μαζὶ με αὐτόν δὲν θὰ μᾶς χαρίσει τὰ πάντα;»²⁹. Ἄν καὶ βέβαια πάρα πολλοὶ εἶναι κατὰ χάρη καὶ θέση υἱοί, γιατί ἔχουμε ὀνομασθεῖ θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου ὅλοι³⁰, ὅμως ἕνας καὶ μόνος εἶναι ὁ κατὰ φύση καὶ δικὸς του Υἱός, δηλαδή ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὅταν ἔγινε σὰρκα. Ἐτσι λοιπὸν λέμε ὅτι αὐτὸς δόθηκε καὶ γιὰ χάρη ὅλων, ὅπως λέγει κάποιος καὶ ὁ ἴδιος· «Γιατὶ τόσο πολὺ ἀγάπησε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωσε τὸν μονογενῆ Υἱό του, με σκοπὸ καθένας ποὺ πιστεύει σ' αὐτόν νὰ μὴ χάνεται, ἀλλὰ νὰ ἔχει ζωὴ αἰώνια»³¹. Εἶναι μονογενὴς λοιπὸν αὐτὸς ποὺ δόθηκε. Γιατὶ γεννήθηκε μόνος ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὁ Λόγος ποὺ προῆλθε ἀπὸ αὐτόν καὶ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ ἔγινε ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ τηροῦμε τὴν πίστη μας σ' αὐτόν κηρύττοντας τὸν κατὰ σὰρκα θάνατό του καὶ ὁμολογώντας τὴν ἀνάστασιν, γνωρίζοντας ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ προαιώ-

30. Ψαλμ. 81, 6.

31. Ἰω. 3, 16.

νιον Υἱόν, καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἄνθρωπον οἰκονομικῶς, παθόντα τε σαρκὶ δι' ἡμᾶς τὸν θάνατον, καὶ ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν. Ἄλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως τοῖς παρ' ἡμῶν ἐπασχάλλει λόγοις ὁ τῆς Ἰουδαίων ἀμαθίας συνήγορος· ἔφη γὰρ πάλιν·

5 Ἰ' Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῆς γεννήσεως τῆς ἐκ τῆς Χριστοτόκου Παρθένου τίθησι τό, Υἱός, ἢ θεία Γραφή, δεδηλώκαμεν, ἄκουσον δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου, εἰ ἔστι ποτὲ κείμενος ὁ Θεός, ἵνα παθητὸν τὸν Θεὸν εἰσαγάγωμεν «Ἐχθροί», φησὶν, «ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». Οὐκ εἶπε, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ Λόγου].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐστί· «Δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ αὐτοῦ». Ἀποφέρει δὲ τοῦ εἰκότος καὶ τὸν εὖ βεβηκότα νοῦν, τὴν τοῦ συμφέροντος δόκησιν ὑποτρέχων ἔσθ' ὅτε τὸ
15 πεφυκὸς ἀδικεῖν. Οἴεται μὲν γὰρ οὐ μετρίως εὐσεβεῖν, τὸ πᾶσιν ὁμολογούμενον κρατύνειν ἐπιχειρῶν ταύτη τοι λέγων, ὅτι κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐπέκεινά τέ ἐστι παθῶν, καὶ θανάτου κρείττων ὡς Θεός ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος τεθναίῃ γὰρ ἂν κατὰ τινα τρόπον ἢ ζωὴ προσκρούει γε μὴν οὐδὲν ἥττον καὶ νῦν τοῖς τῆς Ἐκκλη-
20 σίας δόγμασι, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς εἰς ἅπαν ἠφειδηκῶς, καὶ τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος κατ' οὐδένα τρόπον ἐννοῶν. Εἰ μὲν ἐξετάζοιτο πρὸς ἡμῶν ὅποια τίς ἐστὶν ἢ τοῦ Λόγου φύσις, ἤγουν ἐρωμένοις καὶ ἀναμαθεῖν ἐθέλουσιν ἑτέροις, ἡμᾶς ἐξηγεῖσθαι χρή· ἦν δὴ που πάντως ἀκόλουθόν τε καὶ ἀναγ-
25 καῖον, διὰ πάσης ἐννοίας σοφῆς τε καὶ ἀληθοῦς ἵέναι σπουδάζοντα, ἀπρόσιτον αὐτὴν τῷ θανάτῳ δεικνύειν καὶ παθῶν εἰς ἅπαν ἀπηλλαγμένην. Ἐπεὶ δὲ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπος δίδωσιν αὐτῷ τό γε ἦκον εἰς τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους, τὸ κἂν εἰ ἔλοιτο

νιος Υἱός, καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κατ' οἰκονομία ὑπέστη γιὰ χάρη μας τὸ θάνατο στὴ σάρκα του, καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζω γιατί δυσανα-
σχετεῖ μὲ τὰ λόγια μας ὁ συνήγορος τῆς ἀμάθειας τῶν Ἰουδαίων. Γιατὶ εἶπε πάλι·

[“Ὅτι βέβαια γιὰ τὴ γέννησή του ἀπὸ τὴν Χριστοτόκο Παρθένο ἡ ἁγία Γραφή θέτει τό, Υἱός, τὸ ἔχουμε δηλώσει, ἀκουσε ὅμως καὶ γιὰ τὸν θάνατο, ἐὰν κάποτε παρουσιάζεται ξαπλωμένος νεκρὸς ὁ Θεός, ὥστε νὰ παρουσιάσουμε τὸν Θεὸ παθητὸ. Γιατὶ λέγει· «Ἐνῶ ἡμασταν ἐχθροί, συμφιλιωθήκαμε μὲ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ του»³². Δὲν εἶπε, μὲ τὸν θάνατο τοῦ Θεοῦ Λόγου].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Ὑπάρχει δίκαιος, ὁ ὁποῖος χάνεται ἐνῶ εἶναι δίκαιος»³³, ἀπομακρύνει ὅμως ἀπὸ τὸ εὐλογο καὶ τὸν νοῦ πού ἔχει βαδίζει ὀρθά, ἐπειδὴ τὴν πίστη τοῦ συμφέροντος κάποτε τὴν ὑποσκελίζει αὐτὸ πού ἀπὸ τὴν φύση του εἶναι νὰ ἀδικεῖ. Γιατὶ νομίζει ὅτι δὲν εἶναι λιγώτερο εὐσεβῆς ἐπιχειρώντας νὰ καταστήσει ἰσχυρὸ αὐτὸ πού ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους, λέγοντας κάτι τέτοιο· ὅτι ἀπὸ τὴν φύση του βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ ὡς Θεὸς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα εἶναι ἀνώτερος τοῦ θανάτου. Γιατὶ θὰ μπορούσε κατὰ κάποιο τρόπο νὰ πεθάνει ἢ ζωή· προσκρούει ὅμως καθόλου λιγώτερο καὶ τώρα στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἀπορρίπτοντας ἐξολοκλήρου τὴν ἐνσαρκο οἰκονομία τοῦ Μονογενοῦς, καὶ μὴ ἐννοώντας μὲ κανένα τρόπο τὸ βάθος τοῦ μυστηρίου. Ἐὰν βέβαια ἐξεταζόταν ἀπὸ μᾶς ποιὰ εἶναι ἡ φύση τοῦ Λόγου, δηλαδή ἂν μᾶς ρωτοῦσαν ἄλλοι θέλοντας νὰ μάθουν, θὰ ἔπρεπε ἐμεῖς νὰ τοὺς ἐξηγήσουμε· θὰ ἦταν φυσικὰ ὅπωςδήποτε ἀκόλουθο καὶ ἀναγκαῖο, προχωρώντας μὲ κάθε ἐννοια σοφὴ καὶ ἀληθινή, νὰ ἀποδείξουμε ὅτι αὐτὴ εἶναι ἀπλησίαστη στὸν θάνατο, καὶ ἀπαλλαγμένη ἐξολοκλήρου ἀπὸ πάθη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ τρόπος τῆς ἐνανθρώπησης δίνει σ' αὐτὸν τὴ δυνατότητα, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας, νὰ μὴ ὑπομείνει τίποτε στὴν φύση του,

33. Ἐκκλ. 7, 15.

τεθνάναι σαρκί, μηδὲν εἰς ἰδίαν ὑπομεῖναι φύσιν, τί τῶν καλλίστων ἡμᾶς αὐχημάτων ἀποστερεῖς; Διεπύθου γὰρ λέγοντος, «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

Οὐκοῦν, κἂν εἰ λέγοιτο παθεῖν, ἀπαθῆ μὲν ἴσμεν ὡς Θεόν,
 5 πεπονθέναι δέ φαμεν οἰκονομικῶς ἰδίᾳ σαρκὶ τὸν θάνατον, ἵνα, πατήσας αὐτὸν καὶ ἐγηγερωμένος, καθὸ πέφυκεν εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιός, μεταστοιχειώσῃ πρὸς ἀφθαρσίαν τὸ θανάτω τυραννούμενον, τουτέστι τὸ σῶμα. Οὕτω τε καὶ εἰς ἡμᾶς ἢ τοῦ κατορθώματος διατρέχει δύναμις, εἰς ἅπαν ἐκτεινομένη τὸ γένος. Καὶ γοῦν ὁ
 10 θεσπέσιος Παῦλος, «Ἐγὼ διὰ νόμου», φησί, «νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω· Χριστῷ συνεσταύρωμαι. Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοί ὁ Χριστός· ᾧ δὲ νῦν ζῶ, ἐν πίστει ζῶ, ἐν σαρκὶ τῆ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ». Οὐ γὰρ ἔτι τὴν ἰδίαν δια-
 15 ζῶμεν ζωὴν, τὴν Χριστοῦ δὲ μᾶλλον, καὶ ἔστιν ἀληθές, ὡς «Εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερωθέντι». Πρὶν μὲν γὰρ ἡμῖν ἐπιλάμψαι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἀμαθία καὶ σκότῳ κεκρατημένοι καὶ τὸν τῆς ἁμαρτίας ἔχοντες ζυγὸν καὶ ἀνάπτοντες
 20 ἀνοσίως τῆ κτίσει τὸ σέβας, παρὰ τὸν κτίστην καὶ ποιητὴν, καὶ πᾶν εἶδος φανλότητος ἀνεπιπλήκτως ἐπιτηδεύοντες, ἐν διαστάσει διετελοῦμεν οἱ τάλανες, ἐχθρὰ φρονοῦντες αὐτῷ. Κατηλλάγμεθα δὲ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. Σὺ δὲ πάλιν ἐν σμικροῦ πεποίησαι λόγῳ τὸ ἀληθές, καὶ ἀχάλινον εἰς ἐξιτη-
 25 λίαν ἀποφαίνων ἡμῖν τὸν σεαυτοῦ λόγον, κατηλλάχθαι φῆς τῷ Θεῷ τὸν κόσμον οὐ διὰ γε τοῦ Μονογενοῦς, τουτέστι τοῦ ἐκ Πατρὸς φύντος Λόγου. Ἀκούων δὲ θάνατον τοῦ Υἱοῦ, εἶτα βασανίζων, ὡς οἶει, λεπτῶς τὰς τοῦ θεηγόρου φωνάς, οὐ κατέδεισας εἰπεῖν [Οὐκ ἔφη, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ Λόγου]. Εἶτα πῶς
 30 ἦν, εἰπέ μοι, σοφός, μᾶλλον δὲ πῶς οὐχ ἀπάσης ἐμβροντησίας

34. Ἰω. 10, 11.

35. Γαλ. 2, 19-21.

κι ἂν ἀκόμα προτιμοῦσε νὰ πεθάνει ὡς πρὸς τὴ σάρκα, γιατί μᾶς στερεῖς ἀπὸ τὰ πιὸ καλῦτερα καυχήματα; Γιατί θὰ μάθαινες ὅτι λέγει· «Ὁ καλὸς ποιμένας θυσιάζει τὴ ζωὴ του γιὰ τὰ πρόβατα»³⁴.

Λοιπὸν ἀκόμα καὶ ὅταν λέγεται ὅτι ἔπαθε, γνωρίζουμε βέβαια ὅτι ὡς Θεὸς εἶναι ἀπαθής, λέμε ὅμως ὅτι ὑπέστη τὸν θάνατο τῆς σάρκας του κατ' οἰκονομία, ὥστε νικώντας τον καὶ ἀνιστάμενος, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν φύση του εἶναι ζωὴ καὶ χορηγὸς τῆς ζωῆς, νὰ μεταβάλλει σὲ ἀφθαρσία αὐτὸ πού τυραννεῖται ἀπὸ τὸν θάνατο, δηλαδή τὸ σῶμα. "Ἐτσι καὶ σὲ μᾶς διατρέχει ἡ δύναμη τοῦ κατορθώματος, ἐκτεινόμενη σὲ ὁλόκληρο τὸ γένος. "Ἄλλωστε καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει· «Ἐγὼ μέσω τοῦ νόμου πέθανα ὡς πρὸς τὸ νόμο, γιὰ νὰ ζήσω ὡς πρὸς τὸν Θεό. "Ἐχω σταυρωθεῖ μαζὶ μὲ τὸν Χριστό. Δὲν ζῶ πιά ἐγὼ, ἀλλὰ ζεῖ μέσα μου ὁ Χριστός, ἐνῶ τὴ ζωὴ πού τώρα ζῶ ὡς πρὸς τὸ σῶμα, τὴν ζωὴ μὲ πίστη στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἀγάπησε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του πρὸς χάρη μου. Δὲν ἀθετῶ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ»³⁵. Γιατί δὲν ζοῦμε τὴ δική μας ζωὴ, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶναι ἀλήθεια, ὅτι «Ἐνας πέθανε γιὰ χάρη ὅλων, ὥστε αὐτοὶ πού ζοῦμε νὰ μὴ ζοῦμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον πού πέθανε γιὰ χάρη μας καὶ ἀναστήθηκε»³⁶. Γιατί προτοῦ νὰ ἀνατεῖλει τὸ φῶς τοῦ μονογενοῦς Λόγου τοῦ Θεοῦ, κυριαρχημένοι ἀπὸ τὴν ἀμάθεια καὶ τὸ σκοτάδι καὶ ἔχοντας τὸν ζυγὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἀποδίδοντας ἀνόσια τὸν σεβασμὸ μας στὴν κτίση, ἀντὶ στὸν κτίστη καὶ δημιουργό, καὶ καταγινόμενοι χωρὶς ἐπίπληξη μὲ κάθε εἶδος φαυλότητος, βρισκόμασταν οἱ ταλαίπωροι σὲ διάσταση, ἔχοντας ἐχθρική πίστη γι' αὐτόν. Συμφιλιωθήκαμε ὅμως μέσω τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ του, ὅπως ἔχει γραφεῖ³⁷. Σὺ ὅμως πάλι ἀδιαφορεῖς γιὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ ἀφήνοντας ἀχαλίνωτο πρὸς ἀπόσβεση τὸν λόγο σου, λές ὅτι συμφιλιώθηκε ὁ κόσμος μὲ τὸν Θεό, ὄχι μέσω τοῦ Μονογενοῦς, δηλαδή τοῦ Λόγου πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ ἀκούοντας θάνατο τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἐξετάζοντας ἔπειτα, ὅπως νομίζεις, μὲ λεπτομέρεια τὰ λόγια τοῦ θεολόγου, δὲν φοβήθηκες νὰ πεῖς· [Δὲν εἶπε, μέσω τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ Λόγου]. "Ἐπειτα πῶς ἦταν, πές μου, σοφός, ἢ καλῦτερα πῶς δὲν ἦταν γεμᾶτος ἀπὸ κάθε ἀνοησία ὃ

36. Β' Κορ. 5, 15.

37. Ρωμ. 5, 10.

ἔμπλεως ὁ τοιοῦσδε λόγος· Θανάτῳ γὰρ κάτοχον ἀποφῆναι τὴν ζωὴν, πῶς ἦν ἀκόλουθον, εἶπέ μοι, καὶ τῆς τὰ πάντα ζωογονούσης φύσεως κατηγορῆσαι τὴν φθοράν, πῶς οὐκ ἀπόπληκτον κομιδῆ καὶ τῆς εἰς λῆξιν ἠκούσης δυσφήμιας ἐπίβλημα γένοιτ' ἄν, 5 καὶ μάλα εἰκότως;

Οὐκοῦν ἤκιστα μὲν ταῖς σαῖς εἰς τοῦτο περιεργείαις, ἤγουν εἰκαιομυθίαις, ὁ τῶν ἀγίων ἔπεται νοῦς· οἶδε δέ, οἶδε παθόντα σαρκὶ δι' ἡμᾶς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἰδίου σώματος κεκληκότα τὸν κόσμον εἰς διαλλαγὰς τὰς πρὸς γέ φημι 10 τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα. Καὶ γοῦν ἔφη πρὸς ἓνα τῶν ἁγίων μαθητῶν τοὺς λόγους ποιούμενος «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ, καὶ οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ». Ἀλήθεια δὲ καὶ ζωὴ καὶ ὁδὸς τίς ἄν ἕτερος εἴη, παρὰ γε τὸν ἐκ Θεοῦ φύντα Λόγον, εἰ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς μορφὴν δού- 15 λου λαβών; Ὅτι δὲ δι' αὐτοῦ θείας φύσεως ἀποδεδείγμεθα κοινωνοί, καὶ οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰ γεγόναμεν ἐγγύς, ἐνούμενοι σχετικῶς δι' αὐτοῦ τῷ Πατρὶ, καὶ μὴν καὶ ἀλλήλοις ὡς ἐν πίστει μιᾷ καὶ ὁμοψυχία διὰ τὸ ἐνὸς μετεσχηκέναι Πνεύματος, αὐτὸς πιστώσεται, λέγων πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· «Οὐ περὶ τού- 20 των δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσάντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ γὰρ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν, καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν 25 ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἓν».

Σύνες οὖν ὅπως, αὐτὸς μὲν ἔστι φυσικῶς ἐν τῷ ἰδίῳ Πατρὶ, μεσίτης δὲ καὶ διαλλακτῆς ἀποδεδειγμένος διὰ τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἐν ἡμῖν ἐστι διὰ τε τῆς ἰδίας σαρκὸς ζωοποιούσης ἡμᾶς ἐν Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦ μεταλαχεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ, δῆλον δὲ 30 ὅτι πάλιν τῆς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αἰτεῖ δὲ ὡς δόξαν παρὰ

38. Ἰω. 14, 6.

39. Β' Πέτρ. 1, 4.

λόγος σου αὐτός; Γιατί πές μου, πῶς ἦταν φυσικὸ νὰ παρουσιάσει τὴ ζωὴ κυριευμένη ἀπὸ τὸν θάνατο; Καὶ τὸ νὰ ἀποδώσει τὴ φθορὰ στὴ φύση ποὺ δίνει ζωὴ σὲ ὅλα, πῶς δὲν εἶναι μεγάλη παραφροσύνη, καὶ δὲν θὰ γινόταν κάλυμμα τῆς χειρότερης μορφῆς βλασφημίας, καὶ πολὺ εὐλόγα;

Λοιπὸν ὁ νοῦς τῶν ἁγίων δὲν ἀκολουθεῖ καθόλου αὐτὲς τὶς δικές σου παραδοξολογίες, δηλαδή ἀπερισκεψίες, καὶ γνωρίζει, ναὶ γνωρίζει καλά, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα γιὰ χάρη μας, καὶ μὲ τὸν θάνατο τοῦ σώματός του κάλεσε τὸν κόσμον σὲ συμφιλίωση, ἐννοῶ πρὸς τὸν Πατέρα ποὺ βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς. Καὶ βέβαια εἶπε κάπου μιλώντας πρὸς ἕναν ἀπὸ τοὺς ἁγίους μαθητὲς του· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ, καὶ κανένας δὲν ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, παρὰ μόνον μέσω μου»³⁸. Ἀλήθεια ὅμως καὶ ζωὴ καὶ ὁδὸς ποῖος ἄλλος μποροῦσε νὰ εἶναι, παρὰ ὁ Λόγος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ, ἔστω καὶ ἂν ἔγινε σὰν ἐμᾶς, παίρνοντας μορφὴ δούλου; Ὅτι ὅμως μέσω αὐτοῦ γίναμε κοινωνοὶ θείας φύσεως³⁹, καὶ αὐτοὶ ποὺ κάποτε ἤμασταν μακριὰ, πλησιάσαμε κοντὰ του, ἐνούμενοι κατὰ τρόπο σχετικὸ μέσω αὐτοῦ μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ μεταξύ μας, μὲ μιὰ πίστη καὶ ὁμοψυχία, μὲ τὴ συμμετοχὴ μας στὸ ἕνα πνεῦμα, τὸ ἐπιβεβαιώνει ὁ ἴδιος, λέγοντας στὸν οὐράνιο Πατέρα καὶ Θεό· «Δὲν σὲ παρακαλῶ μόνο γι' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ πίστεψαν μὲ τὸν λόγο τους σὲ μένα, ὥστε νὰ εἶναι ὅλοι ἕνα, καὶ ὅπως ἐσὺ Πατέρα εἶσαι μέσα σὲ μένα καὶ ἐγὼ μέσα σὲ σένα, ὡς εἶναι καὶ αὐτοὶ μέσα σὲ μᾶς, γιὰ νὰ πιστέψει ὁ κόσμος, ὅτι σὺ μὲ ἔστειλες· καὶ ἐγὼ τὴ δόξα ποὺ μοῦ ἔδωσες τὴν ἔδωσα σ' αὐτούς, γιὰ νὰ εἶναι ἕνα, ὅπως εἶμαστε καὶ ἐμεῖς ἕνα, καὶ ἐγὼ μέσα σ' αὐτούς, καὶ ἐσὺ μέσα σὲ μένα, ὥστε νὰ εἶναι τέλειοι μέσα σὲ ἕνα»⁴⁰.

Κατάλαβε λοιπὸν, ὅτι αὐτὸς βρίσκεται κατὰ τρόπο φυσικὸ μέσα στὸν Πατέρα του, ἀποδεδειγμένος μεσίτης καὶ συμφιλιωτὴς λόγω τοῦ ὅτι ἔγινε σὰν ἐμᾶς, καὶ βρίσκεται μέσα σὲ μᾶς καὶ μὲ τὴ δική του σάρκα ποὺ μᾶς ζωοποιεῖ πνευματικά, καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ μας στὴν ἁγιότητά του, τὴν παρεχόμενὴ δηλαδή πάλι μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ζητεῖ ὡς δόξα ἀπὸ τὸν Πατέρα τὸ νὰ καταστήσει ὁλοκᾶ-

40. Ἰω. 17, 20-23.

Πατρός τὸ τὴν ἰδίαν ἡμῖν ἐναργῆ καταστῆσαι φύσιν, ὅτι τε εἶη
 ζωοποιὸς καὶ φθορᾶς ἀμείνων ὡς Θεός. Καὶ γοῦν ἔφη πάλιν·
 «Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον τελειώσας, ὃ δέδωκάς μοι
 ἵνα ποιήσω, καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῶ τῇ δόξῃ
 5 ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί». Ἔργον δὲ τετελειω-
 μένον ἐσμὲν ἡμεῖς, ὡς ἐν αὐτῶ καὶ πρώτῳ νικῶντες φθορὰν καὶ τὸ
 τοῦ θανάτου πατοῦντες κράτος· ἀνεβίω γὰρ ἐκ νεκρῶν, πάντας
 ἔχων ἐν ἑαυτῶ. Ἄλλ' ἐφ' ἑτέρας ἴσως ἐννοίας ἀποκομίζων τὸ εἰρη-
 μένον, οὐκ ἐπὶ γε τοῦ Θεοῦ Λόγου ταυτὶ δὴ χρῆναι νοεῖσθαι φῆς
 10 μὲν, ἀποφέρων δὲ αὐτοῦ καὶ τιθεὶς ἀνά μέρος τὸν ἐκ τῆς ἀγίας
 Παρθένου γεγεννημένον ὡς ἕτερον υἱόν, αὐτῶ τὰ τοιάδε πρόκειται
 τε αὐτὸς διαβεβαιοῖ, καὶ μὴν καὶ ἑτέρους ἀναπειθεῖν ἐπιείγη,
 ταῦτά σοι φρονεῖν καὶ λέγειν. Ἐρεῖς δέ που πάντως, ὅτι τῆς δόξης
 Κύριος ὢν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἂν, ὡς δόξης ὑπάρ-
 15 χων ἐπιδεής, ἐξήτησε τὴν παρὰ Πατρός.

Ἄκουε τοίνυν καὶ πρὸς ἡμῶν· εἰ μὴ αὐτὸν εἶναι φῆς τὸν ἐκ
 Θεοῦ κατὰ φύσιν Υἱὸν μονογενῆ, δόξαν ἐν τούτοις αἰτοῦντα
 παρὰ τοῦ Πατρός, τίς ἦν ὁ λέγων, «Δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον,
 πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί»; Πῶς οὖν, εἰπέ μοι, προκό-
 20 σμιος ὁ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου κατὰ σὲ νοούμενος ἄνθρωπος
 ἰδικῶς; Ἄρ' οὐχὶ πρότεροι ἂν τῶ τῶν αἰῶνων δημιουργῶ, τὸ προ-
 σβυτέραν ἔχειν τοῦ κόσμου τὴν ὑπαρξιν καὶ συναῖδιον τῶ Πατρί;
 Ἄλλ' οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις τῶν εὐφρονεῖν εἰωθότων. Ὅτε τοίνυν
 ἑαυτὸν κεκένωκε μορφὴν δούλου λαβών, τότε δὴ, τότε καὶ εἰς τὴν
 25 ἐνοῦσαν αὐτῶ κατὰ φύσιν ἀναφοιτῆσαι δόξαν ἐθέλων, καὶ μετὰ
 τῆς ἐνωθείσης αὐτῶ σαρκὸς ἐπὶ καιροῦ φησι· «Δόξασόν με σύ,
 Πάτερ, παρὰ σεαυτῶ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι,
 παρὰ σοί, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ γὰρ τὴν
 δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὥσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς
 30 ἐν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὥσι τετελειωμένοι εἰς ἐν».

41. Ἰω. 17, 4-5.

42. Φιλ. 2, 7.

θαρη τῆ φύση του τὴν ἴδια μὲ μᾶς, γιατί ὡς Θεὸς εἶναι καὶ ζωοποιὸς καὶ ὑπεράνω τῆς φθορᾶς. Καὶ πράγματι εἶπε πάλι· «Ἐγὼ σὲ δόξασα πάνω στὴ γῆ, πραγματοποιώντας τὸ ἔργο ποῦ μοῦ ἔδωσες νὰ κάνω. Καὶ τώρα δόξασέ με ἐσύ, Πατέρα, κοντὰ σου μὲ τὴν δόξα ποῦ εἶχα κοντὰ σου προτοῦ νὰ γίνει ὁ κόσμος»⁴¹. Ἔργο βέβαια τελειωμένο εἴμαστε ἐμεῖς, ἀφοῦ μὲ αὐτὸν καὶ μὲ πρῶτον αὐτὸν νικᾶμε τὴ φθορὰ καὶ καταπατοῦμε τὴ δύναμη τοῦ θανάτου. Γιατί ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ἔχοντάς μας ὅλους μαζί του. Ἀλλὰ μεταφέροντας ἴσως αὐτὸ ποῦ εἰπώθηκε σὲ ἄλλες ἐννοιες, λές ὅτι δὲν πρέπει αὐτὸ νὰ ἀποδίδεται στὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ παίρνοντάς το ἀπὸ αὐτὸν καὶ βάζοντας κατὰ μέρος αὐτὸν ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, ὡς ἄλλον υἱό, διαβεβαιώνεις ὅτι σ' αὐτὸν ταιριάζουν αὐτά, καὶ μάλιστα ἐπείγεται νὰ πείσεις καὶ ἄλλους, νὰ πιστεύουν καὶ νὰ λένε τὰ ἴδια μὲ σένα. Θὰ πεῖς ὅμως ὅπωςδήποτε, ὅτι ὁ Κύριος τῆς δόξας, ποῦ εἶναι ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, ζήτησε τὴ δόξα ἀπὸ τὸν Πατέρα ὄχι ἐπειδὴ εἶχε ἔλλειψη ἀπὸ δόξα.

Ἄκουσε λοιπὸν καὶ ἀπὸ μᾶς· ἐὰν λές ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ κατὰ φύση ἀπὸ τὸν Θεὸ προερχόμενος μονογενὴς Υἱός, καὶ ὡστόσο ζητᾷ δόξα ἀπὸ τὸν Πατέρα, ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος ποῦ λέγει, «Δόξασέ με μὲ τὴ δόξα ποῦ εἶχα κοντὰ σου πρὶν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ κόσμου»; Πῶς λοιπὸν, πές μου, ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸν κόσμον ὁ ἄνθρωπος ποῦ, σύμφωνα μὲ σένα, γεννήθηκε εἰδικῶς ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο; Ἀραγε δὲν πρέπει στὸν δημιουργὸ τῶν αἰώνων νὰ ἔχει τὴν ὑπαρξή του μεγαλυτέρη καὶ νὰ εἶναι συναιώνιος μὲ τὸν Πατέρα; Ὅπωςδήποτε δὲν θὰ ἔχει ἐνδοιασμοὺς κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ συνήθως σκέπτονται ὀρθά. Ὅταν λοιπὸν ταπεινώσε τὸν ἑαυτοῦ τοῦ παίρνοντάς μορφὴ δούλου⁴², τότε λοιπὸν, τότε, θέλοντάς νὰ ἐπανέλθει στὴ δόξα ποῦ εἶχε αὐτὸς κατὰ φύση, καὶ μαζί μὲ τὴν ἐνωμένη μὲ αὐτὸν σάρκα, λέγει τὴν ὥρα ἐκείνη· «Δόξασέ με, σὺ, Πατέρα, μὲ τὴ δόξα ποῦ εἶχα κοντὰ σου πρὶν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ πιστέψει ὁ κόσμος, ὅτι σὺ μὲ ἔστειλες καὶ ἐγὼ τὴ δόξα ποῦ μοῦ ἔδωσες τὴν ἔδωσα σ' αὐτοὺς γιὰ νὰ εἶναι ἓνα, ὅπως καὶ ἐμεῖς εἴμαστε ἓνα, ἐγὼ μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ σὺ μαζί μὲ μένα, γιὰ νὰ εἶναι τελειωμένοι ἐνωμένοι σὲ ἓνα!»⁴³

43. Ἰω. 17, 5-23.

Δι' αὐτοῦ τοιγαροῦν τὴν καταλλαγὴν ἐσχήκαμεν· τετελείωκε γὰρ οὕτω τὸ ἔργον, ὃ δέδωκεν αὐτῷ εἰς τελείωσιν ὁ Πατήρ. Συλλήπτορα δὲ τῶν ἐμῶν λόγων ποιήσομαι πάλιν τὸν ἱερώτατον Παῦλον, ὡδὶ γεγραφότα τοῖς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις· «Νυνὶ δὲ ἐν 5 Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς, οἳ ποτὲ ὄντες μακράν, ἐγενήθητε ἐγγύς ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὃ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν· καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίση ἐν αὐτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρω- 10 πον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σῶματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ. Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακράν, καὶ τοῖς ἐγγύς». Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι· «Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρή- 15 στοῦ».

Οὐκοῦν κατηλλάγμεθα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, καταργήσαντος, ἤγουν ἀποκτείναντος, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, κατὰ γε τὴν πίστιν τῶν ἱερῶν Γραμμάτων. Ἀναιρεῖς δὲ τοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας αὐτός, καὶ ὁμο- 20 λογεῖν οὐκ ἀξιοῖς, ὅτι σαρκὶ πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, εὐρεσιολογίαις τισὶν ἀσυνέτοις χρώμενος· κοινὸν γὰρ ὄνομα φῆς τῷ ἐκ Θεοῦ φύντι Λόγω, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὸ Υἱός· εἶτα τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων ἀγαθῶν ἀεργῇ καθιστὰς τὸν δι' οὗ σεσώ- 25 μεθα Θεὸν Λόγον, ὡς ἐτέρω παρ' αὐτὸν καὶ ἰδικῶς νοουμένῳ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνί, τὰ ἐφ' οἷς δοξάζεται προσενεμηκῶς ἀλώση σαφῶς. Οἷει δέ σοι πρὸς ἀπόδειξιν ὧν ἔφησ, καὶ μὴν καὶ πεφρόνη- 30 κας οὐκ ὀρθῶς, ἀποχρήσειν εὖ μάλα τὴν ὁμωνυμίαν, οὐκ ἐννοῶν ὅτι, κἂν τοῖς κατὰ φύσιν εἶναι τι λαχοῦσιν, ὁμωνύμως ἕτερα λέγη- 30 ται τῶν ὄντων τινά, οὐχὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐξωστέον τὰ κατὰ φύσιν, περιτιθέντας αἰεὶ τὰ αὐτῶν, τοῖς κατὰ θεοῖν, ἢ μύμη- 30 σιν. Δεῖ δέ, οἶμαι, τὰς τῶν δραμένων αἰεὶ δοκιμάζεσθαι φύσεις, καὶ

Μέσω αὐτοῦ λοιπὸν ἀποκτήσαμε τὴ συμφιλίωση. Γιατὶ ἔτσι τελείωσε τὸ ἔργο ποῦ τοῦ ἔδωσε ὁ Πατέρας νὰ τελειώσει. Συνεργὸ βέβαια τῶν δικῶν μου λόγων θὰ κάνω πάλι τὸν ἱερώτατο Παῦλον, ὁ ὁποῖος γράφει τὰ ἑξῆς στοὺς καλεσμένους ἀπὸ τὰ ἔθνη. «Τώρα ὅμως μὲ τὴ χάρη Ἰησοῦ Χριστοῦ σεῖς, ποῦ κάποτε ἦσασταν μακριὰ, ἦρθατε κοντὰ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ αὐτός εἶναι ἡ εἰρήνη μας, ὁ ὁποῖος ἔνωσε τὰ δύο μέρη, καὶ κατέρριψε τὸ μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ, δηλαδή τὴν ἔχθρα, καταργώντας μὲ τὴν σάρκα του τὸν νόμο τῶν ἐντολῶν ποῦ συνίστατο σὲ διαταγές, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ στὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἓνα νέον ἄνθρωπο, καὶ νὰ φέρῃ εἰρήνη καὶ νὰ συμφιλιώσῃ μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὰ δύο μέρη σὲ ἓνα σῶμα, μέσω τοῦ σταυροῦ, διὰ τοῦ ὁποίου θανάτωσε τὴν ἔχθρα μὲ αὐτόν. Καὶ ὅταν ἦρθε κήρυξε τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα τῆς εἰρήνης σὲ σᾶς ποῦ βρισκόσασταν μακριὰ καὶ στοὺς πλησίον»⁴⁴. Ἄλλὰ καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο λέγει· «Ἀφοῦ λοιπὸν δικαιωθήκαμε διὰ τῆς πίστεως, ἔχουμε εἰρήνη μὲ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁴⁵.

Ἔχουμε λοιπὸν συμφιλιωθεῖ μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα μέσω τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ του, ὁ ὁποῖος κατάργησε, δηλαδή θανάτωσε τὴν ἔχθρα μὲ τὴ σάρκα του, σύμφωνα βέβαια μὲ τὴν πίστη τῶν ἱερῶν Γραμμάτων. Σὺ ὅμως ἀναιρεῖς τοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας, καὶ δὲν καταδέχεσαι νὰ ὁμολογήσῃς, ὅτι πέθανε ὡς πρὸς τὴ σάρκα ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ γιὰ χάρη μας, χρησιμοποιώντας κάποιες ἀπερίσκεπτες εὐρεσιολογίες. Γιατὶ ἰσχυρίζεσαι, ὅτι τὸ ὄνομα Υἱὸς εἶναι κοινὸ στὸν Λόγο ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους. Ἐπειτα, ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ποῦ συνέβησαν σὲ μᾶς κάνοντας ἀμέτοχο τὸν Θεὸ Λόγο, θὰ συλληφθεῖς ὅτι ἔχεις σαφῶς ἀπονειμῆσαι σὲ ἄλλον, παράλληλα πρὸς αὐτόν καὶ εἰδικὰ θεωρούμενον ὡς ἓνα ἀπὸ μᾶς, αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα δοξάζεται. Καὶ νομίζεις, πρὸς ἀπόδειξη αὐτῶν ποῦ εἶπες, καὶ μάλιστα ποῦ ἔχεις πιστέψῃ ἐσφαλμένα, ὅτι θὰ ἐπαρκέσει ἄριστα ἡ συνωνυμία, μὴ ἐννοώντας ὅτι, ἀκόμα καὶ ἂν τύχει κάποια ἀπὸ τὰ ὄντα νὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ὄνομα, δὲν πρέπει γι' αὐτὴν τὴν αἰτία νὰ ἀποβάλλονται τὰ κατὰ φύσιν, καὶ νὰ ἀποδίδονται τὰ πάντοτε δικά τους στὰ κατὰ θέσιν ἢ μίμησιν. Πρέπει ὅμως, νομίζω, νὰ δοκιμάζουμε πά-

45. Ρωμ. 5, 1.

οἷς ἂν μάλιστα πρόποι προσνέμειν αὐτά. Οἶον, φέρε εἰπεῖν, Θεὸς ὠνόμασται καὶ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν ὁ Πατήρ. «Ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ πᾶσα πατριὰ ἐν τε οὐρανῶ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἄλλ' εἰσὶ καὶ ἕτεροι σαρκικοί τε ἡμῖν καὶ πνευματικοὶ πατέρες. Ἄρ' οὖν, εἴ τι λέγοιτο τῶν θεοπρεπεσιτάτων περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀρμόσειεν ἂν καὶ τοῖς κατὰ θέσιν τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ λαχοῦσι κλησιν, καὶ ὁ τῆς ὁμωνυμίας τρόπος τῶν αὐτῶ καὶ μόνῳ προεπωδεσιτάτων ἐξῴσειεν ἂν αὐτόν; Καίτοι πῶς οὐχ ἅπαντες ἐναργές, ὡς ἔκτοπόν τε καὶ ἀπηχῆς τό, ὧδέ τινας τῶν ἐν ἡμῖν ἐλέ-
10 σθαι φρονεῖν ἢ λέγειν;

Τί τοίνυν ἡμῖν τὴν ὁμωνυμίαν ἀειλογῶν, τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἀτιμάξεις Υἱόν, τῶν εἰς ἡμᾶς εὐεργετημάτων ἔξω τε τιθεῖς καὶ ἀλλότριον ἀποφαίνων, καίτοι δέον συλλέγειν εἰς ἔνωσιν ἃ διωσιτᾶν ὀλοτρόπως οὐκ ἐρυθριαῖς, ἕνα τε νοεῖν μετὰ τῆς ἰδίας
15 αὐτοῦ σαρκὸς τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον; Ἰδρωῶτος γὰρ οὕτω μακροῦ σαντὸν ἀπαλλάξεις ὀρθά τε πεφρονηκῶς, ἐπαινεθήσῃ λοιπόν, καὶ ἠκιστα μὲν παθητὴν ἐρεῖς τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, ὁμολογήσεις δὲ σὺν ἡμῖν ὅτι ζωὴ καὶ ζωοποιὸς κατὰ φύσιν ἐστί, καὶ μὴν καὶ παντὸς ἐπέκεινα πάθους. Εἶτα παθού-
20 σης τῆς ἐνωθείσης αὐτῶ σαρκὸς χάριτι Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὑπὲρ παντὸς ἐγένεσατο θανάτου, ἵνα, τοῦ πάντας νενικηκότος τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ἀποφήνας κρείτονα, χρηματίσῃ μὲν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων καὶ πρωτοτόκος ἐν νεκρῶν, παραπέμπων δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν ὡς εἷς τε καὶ
25 μόνος ὑπάρχων Υἱὸς καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ μετ' αὐτὴν ἔτι Σωτὴρ ὀνομάζεται καὶ λυτρωτὴς τῶν ὅλων· εἶτα τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἔφην, ἐλευθερῶν ἅπαντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, εἰρήνη γένηται τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς, καταλλάττων δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τοὺς πάλαι τῇ κτίσει λελατρευκότας,

45α. Ἐφ. 3, 15.

46. Ἐβρ. 2, 9.

46α. Α' Κορ. 15, 20.

47. Κολ. 1, 18.

ντοτε τις φύσεις αὐτῶν ποὺ γίνονται, καὶ νὰ ἀπονέμουμε αὐτὰ σ' ἐκεῖνα ποὺ πρέπει. "Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, Θεὸς ὀνομάζεται καὶ εἶναι πραγματικὰ ὁ Πατέρας, καί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «'Απὸ αὐτὸν ὀνομάζεται κάθε πατριὰ, καὶ στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ»^{45α}. 'Ἄλλ' ὑπάρχουν σὲ μᾶς καὶ ἄλλοι σαρκικοὶ καὶ πνευματικοὶ πατέρες." Ἀραγε λοιπόν, ἐὰν λέγεται κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ταιριάζουν στὸν Θεό, γιὰ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, θὰ μπορούσε νὰ ταιριάζει καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν κατὰ θέσιν τὴν ἴδια μὲ ἐκεῖνον ὀνομασία, καὶ ὁ τρόπος τῆς συνωνυμίας θὰ τὸν ἐξώσει ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μόνο σ' αὐτὸν ταιριάζουν; "Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλους φανερό, ὅτι εἶναι ξένο καὶ ἀνάρμοστο τὸ νὰ πιστεύουν καὶ νὰ λένε μερικοὶ ἀπὸ μᾶς αὐτά;

Γιατί λοιπόν, προβάλλοντας σὲ μᾶς πάντοτε τὴ συνωνυμία, ἀτιμάζεις τὸν ἀπὸ τὴν φύση του καὶ ἀληθινὸ Υἱό, θέτοντάς τον ἔξω ἀπὸ τὰ εὐεργετήματά του σὲ μᾶς καὶ παρουσιάζοντάς τον ξένον, ἂν καὶ πρέπει νὰ συλλέγεις σὲ ἔνωση αὐτὰ ποὺ, χωρίζοντάς τα μὲ κάθε τρόπο, δὲν κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπὴ, καὶ νὰ ἐννοεῖς ἓνα μαζὶ μὲ τὴν σάρκα του τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα; Γιατί μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ ἀπαλλάξεις ἀπὸ πολὺν ἰδρώτα τὸν ἑαυτὸ σου, καὶ πιστεύοντας σωστὰ θὰ ἐπαινεθεῖς στὸ ἐξῆς, καὶ θὰ πεῖς ὅτι δὲν εἶναι καθόλου παθητὴ ἢ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, καὶ θὰ ὁμολογήσεις μαζὶ μὲ μᾶς, ὅτι εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ἀπὸ τὴν φύση του, καὶ βέβαια πέρα ἀπὸ κάθε πάθος. "Ἐπειτα ὅταν ἔπαθε ἡ σάρκα ποὺ ἐνώθηκε μὲ αὐτόν, μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, γεύθηκε τὸν θάνατον γιὰ κάθε ἄνθρωπο⁴⁶, ὥστε, ἀφοῦ καταστήσει τὸν ναὸ του ἀνώτερον ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ νίκησε ὅλους τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, νὰ γίνῃ ἀπαρχὴ αὐτῶν ποὺ ἔχουν κοιμηθεῖ^{46α}, καὶ πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς⁴⁷, παραπέμποντας καὶ σὲ μᾶς τὴ χάρι, σὰν ἓνας καὶ μοναδικὸς Υἱὸς ποὺ εἶναι, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησι, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ὀνομάζεται ἀκόμα Σωτήρας καὶ λυτρωτῆς τῶν ὅλων. "Ἐπειτα, ἐλευθερώνοντας, ὅπως εἶπα, ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ὅλους ἐκείνους ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν, νὰ γίνῃ εἰρήνη καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται μακριά, καὶ στοὺς πλησίον, συμπιλιώνοντάς τους μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, αὐτοὺς ποὺ παλιὰ εἶχαν λα-

καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐχθρεύοντας τῷ παναγάθῳ Θεῷ. Ἄλλ' εἰς
 δυάδα πάλιν νύϊων καταμερίζων τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χρι-
 στὸν, ὧδέ πού φησιν·

Γ' Ακουσον καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν μαρτυρίαν. «Εἰ γὰρ ἔγνω-
 5 σαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Ἴδου Κύριον τῆς
 δόξης λέγει. Οὐ καλεῖ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὴν θεότητα.
 Τοῦτο δέ ἐστι καὶ διασπώντων τὴν συνάφειαν τὴν ἀκριδοῆ· ὅταν
 γὰρ λέγεις, ὅτι οὗτος μὲν οὐκ ἔστι Κύριος, ἐκεῖνος δὲ Κύριος, σὺ
 10 ψιλὸν ἄνθρωπον ποιεῖς τὸν Χριστόν. Τί οὖν λέγεις ἐν ἐκκλη-
 σιαστικῷ προσωπεῖῳ, αἰρετικέ; Κύριος καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἢ οὐ; Εἰ
 μὲν οὖν Κύριος, κοινωνεῖ τὰ λεγόμενα, εἰ δὲ οὐ Κύριος, μὴ σὺ
 ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν ποιῶν, ἐμοὶ πρόστριβε τὸν ὄνειδι-
 σμόν. Εἰτά φησιν· Ἀκούσωμεν τοῦ μακαρίου Παύλου φανερώως
 κεκραγός τις ἐστὶν ὁ σταυρωθεὶς Ἄκουσον τοίνυν φανερώτα-
 15 τα τῆς φωνῆς «Καὶ γὰρ ἐσταυρώθη», φησίν, «ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ
 ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ». Εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, τίς ἠσθένη-
 σεν, αἰρετικέ; ὁ Θεὸς Λόγος].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἀποκομίζεται εἰς ἐννοίας ἐκτόπους καὶ εἰς ἀδόκιμον νοῦν,
 20 τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν κατ' οὐδένα τρόπον συνιείς, ὡς γέ μοι
 φαίνεται, μᾶλλον δέ τοι ἰδίῳις σκέμμασιν ἐπόμενος πανταχοῦ καὶ
 τάχα που δεδιώς, μὴ ἄρα τι τῶν εἰς ὀρθότητα ἢ ἀλήθειαν ἢ πε-
 φρονηκῶς ἢ λέγων ἀλῶ. Ἀντανίστησι μὲν γὰρ ἑαυτῷ, καθάπερ
 οὖν οἶεται, τὰς τῶν ὀρθοδόξων φωνάς, καταφωρᾶται δὲ πάλιν
 25 ἐκεῖνα τιθεὶς, ἃ μηδεὶς πώποτε τῶν ὀρθοποδεῖν εἰωθότων περὶ τὴν
 πίστιν, κἂν γοῦν ἑτέρου λέγοντος ἀνάσχοιτο ἄν. Κύριον μὲν γὰρ
 τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον εἶναί φαμεν, καὶ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν,
 ἀδιαίρετον δὲ καὶ ἕνα μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκὸς ψυχὴν
 ἐχούσης τὴν λογικὴν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιγινώσκοντες, αὐτὸν
 30 εἶναί φαμεν τὸν τοῦ ἰδίου σώματος ὡς ἄμωμον ἱερεῖον καὶ εὐο-
 σμώτατον θῦμα προσκομίσαντα μὲν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί,

τρέψει τὴν κτίση, καὶ ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας ἦταν ἐχθροὶ τοῦ πανάγαθου Θεοῦ. Ἀλλὰ διαχωρίζοντας πάλι σὲ δύο Υἱοὺς τὸν ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ, λέγει τὰ ἑξῆς:

[Ἦκουσε καὶ τὴν ἄλλη μαρτυρία τους. «Γιατί, εἰάν γνῶριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁴⁸. Νὰ, τὸν ὀνομάζει Κύριο τῆς δόξας. Δὲν ὀνομάζει τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὴ θεότητα. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἐκείνων ποὺ διασποῦν τὴν ἀκριβῆ ἔνωση. Γιατὶ ὅταν λές, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι Κύριος, ἐνῶ ἐκεῖνος εἶναι Κύριος, σὺ κάνεις τὸν Χριστὸ ἄπλὸν ἄνθρωπο. Τί λές λοιπόν, αἰρετικέ, μὲ ἐκκλησιαστικὸ προσωπεῖο; Εἶναι Κύριος καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ὄχι; Ἐάν βέβαια εἶναι Κύριος, συμμετέχει στὰ λεγόμενα, εἰάν ὅμως δὲν εἶναι Κύριος, μὴ σὺ, κάνοντας τὸν Χριστὸν ἄπλὸν ἄνθρωπο, ἀποδίδεις σὲ μένα τὴ μομφή. Ἔπειτα λέγει: «Ἄς ἀκούσουμε τὸν μακάριο Παῦλο ποὺ φωνάζει φανερὰ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ σταυρώθηκε. Ἦκουσε λοιπόν τὰ λεγόμενά του ὀλοκάθαρα: «Ἄν καὶ σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία, ἀλλὰ ζεῖ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ»⁴⁹. Ἐάν σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία, ποιὸς βρέθηκε σὲ ἀδυναμία, αἰρετικέ; Ὁ Θεὸς Λόγος;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Μεταφέρει σὲ ἔννοιες παράδοξες καὶ σὲ ἀνάξιο νοῦ, μὴ κατανοώντας μὲ κανένα τρόπο τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ μυστηρίου, ὅπως μοῦ φαίνεται, καὶ μᾶλλον ἀκολουθώντας παντοῦ τὶς δικές του σκέψεις, καὶ φοβούμενος δῆθεν μὴπως συλληφθεῖ ὅτι δὲν πιστεύει, ἢ δὲν λέγει κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶναι ὀρθὰ ἢ ἀληθινὰ. Γιατὶ ἀντιπαράθετει βέβαια μέσα του, ὅπως φυσικὰ νομίζει, τὰ λόγια τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ συλλαμβάνεται πάλι νὰ λέγει αὐτὰ ποὺ κανένας ποτὲ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ συνήθως ἀκολουθοῦν τὸν ὀρθὸ δρόμο γύρω ἀπὸ τὴν πίστη, ἔστω καὶ ἂν ἄλλος λέγει ὅτι θὰ μπορούσε νὰ τὰ ἀνεχθεῖ. Γιατὶ λέμε ὅτι ὁ ἔσταυρωμένος εἶναι Κύριος τῆς δόξας, καὶ εἶναι πραγματικά, καὶ ἀποδεχόμενοι ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδιαίρετος καὶ ἕνα μὲ τὴ σάρκα ποὺ ἐνώθηκε μὲ αὐτὸν καὶ ἔχει ψυχὴ λογικὴ, λέμε ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ὁποῖος πρόσφερε τὸν ἑαυτό του ὡς σφάγιο ἄμωμτο καὶ θῦμα εὐοσμώτατο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ κάρφωσε στὸ

48. Α΄ Κορ. 2, 8.

49. Β΄ Κορ. 13, 4.

προσηλώσαντα δὲ τῷ ξύλῳ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. Ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι λέγοντος διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· «Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· ὀλοκαντώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠδόκησας· τότε εἶπον· Ἴδου ἦκω· ἐν 5 κεφαλίδι διβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου». Ἀπρακτούσης ἤδη τῆς κατὰ νόμον ἐντολῆς καὶ τελειούσης οὐδέν, καὶ ἀνεθελήτους ἔχοντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, σῶμα κατηρτίσθαι φησὶν ἑαυτῷ, ἵνα τῆς ἀπάντων σωτηρίας καὶ ζωῆς ἀντάλλαγμα δούς αὐτῷ, πάντα 10 ἐξέλῃται καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ ἁμαρτιῶν Αὐτὸν οὖν ἄρα φαμὲν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἐλέσθαι καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, κατὰ τὰς Γραφάς. Οὕτως ἡμᾶς μεμυσταγώγηκεν ὁ ἱερώτατος Παῦλος· «Ὅς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐκ ἀρπαγμὸν ἠγήστο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν 15 ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν».

Ἄθρει δὴ, ὅπως ὁ ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων 20 ὡς Θεός, ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον μειονεκτούμενος, ἰσότητι τῇ κατὰ πᾶν ὄτιοῦν, ὑπάρχων τε καὶ νοούμενος, κεκένωκεν ἑαυτὸν, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν ἐκὰν εἰς ταπείνωσιν. Εἶτα τίς ἂν εἴη φράσον ὁ τῆς κενώσεως τρόπος, τεταπείνωται δὲ ὅπως, μορφὴν δούλου λαβών, καὶ μέχρι θανάτου 25 γεγονώς ὑπήκοος, θανάτου δὲ σταυροῦ; Ἡ οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι ταπεινοῦται τὸ ὑψηλόν, οὐ τὸ οἰκοθέν τε καὶ φυσικῶς ἐν ὑφέσει τε ὑπάρχον καὶ τεταπεινωμένον; Κενοῦται δέ, οἶμαι, τὸ πλήρες ὑπάρχον καὶ δεδεημένον οὐδέν· δέχεται καὶ δούλου μορφὴν, τὸ πρὸ αὐτῆς ἐλεύθερον κατὰ φύσιν, εὐρίσκεται δὲ καὶ ἄνθρωπος ὁ 30 μὴ τοῦτο ὑπάρχων πρὶν ὅτε οὐκ ἦν εὐρεθεὶς. Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ

50. Κολ. 2, 14.

51. Ψαλμ. 39, 7-9. Ἐβρ. 10, 5-7.

ξύλο τὸ ἐναντίον μας χειρόγραφο⁵⁰. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ἀκούσουμε νὰ λέγει μὲ τὴν φωνὴ τοῦ Δαβίδ· «Θυσία καὶ προσφορὰ δὲν θέλησες, μοῦ ἔδωσες ὅμως τέλειο σῶμα. Ὁλοκαυτώματα γιὰ τὶς ἁμαρτίες δὲν ζήτησες. Τότε εἶπα· Νὰ, ἔρχομαι. Στὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ βιβλίου ἔχει γραφεῖ γιὰ μένα, νὰ ἐκτελέσω τὸ θέλημά σου, Θεέ μου»⁵¹. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔμενε ἀπρακτὴ ἢ ἐντολὴ τοῦ νόμου καὶ δὲν ἔφερεν σὲ πέρας τίποτε, καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας δὲν ἤθελε τὶς αἱματηρὲς θυσίες, λέγει ὅτι κατάρτισε γιὰ τὸν ἑαυτό του σῶμα⁵², ὥστε, δίνοντάς το ὡς ἀντάλλαγμα τῆς σωτηρίας καὶ ζωῆς ὄλων, νὰ ἐλευθερώσει ὅλους καὶ ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ ἀπὸ τὴν φθορὰ, καὶ ἐπιπλέον καὶ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες. Αὐτὸς ἐπομένως λέμε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα θέλησε νὰ πάθει γιὰ χάρη μας ὡς πρὸς τὴ σάρκα, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές. Ἔτσι μᾶς δίδαξε ὁ ἱερώτατος Παῦλος· «Αὐτὸς πού, ἂν καὶ εἶχε θεϊκὴ ὑπαρξὴ, δὲν θεώρησε τὸ ὅτι ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεό, σὰν κάτι πρὸς ἀρπαγμό, ἀλλὰ κένωσε τὸν ἑαυτό του, παίρνοντας μορφὴ δούλου καὶ γενόμενος ὅμοιος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀφοῦ ὡς πρὸ τὸ σχῆμα βρέθηκε ὡς ἄνθρωπος, ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του γενόμενος ὑπάκουος μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν ὑπερύψωσε»⁵³.

Πρόσεχε λοιπὸν, ὅτι αὐτὸς πού εἶχε τὴ μορφὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ὡς Θεός, ἢ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ⁵⁴, καὶ κατὰ κανένα τρόπο κατώτερος, πού ἦταν καὶ ἐθεωρεῖτο ἰσοτίμος σὲ ὅλα, κένωσε τὸν ἑαυτό του, καὶ τὸν κατέβασε μὲ τὴν θέλησὴ του σὲ ταπεινώση. Ἐπειτα ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς κενώσεως, πές μου, καὶ πῶς ταπεινώθηκε, παίρνοντας μορφὴ δούλου καὶ γινόμενος ὑπάκουος μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ; Ἡ μήπως δὲν εἶναι σὲ ὅλους φανερό, ὅτι ταπεινώνεται αὐτὸ πού εἶναι ὑψηλό, καὶ ὄχι αὐτὸ πού ἀπὸ μόνο του καὶ ἀπὸ τὴ φύση του βρίσκεται σὲ μειωμένη θέση καὶ ταπεινωμένο; Καὶ ἀδειάζει, νομίζω, ἐκεῖνο πού εἶναι γεμάτο, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε. Καὶ δέχεται μορφὴ δούλου αὐτὸ πού πρὶν ἀπὸ αὐτὴν ἦταν ἐλεύθερο κατὰ φύση. Βρέθηκε ἐπίσης καὶ ἄνθρωπος, αὐτὸς πού δὲν ἦταν προτοῦ νὰ βρεθεῖ χωρὶς αὐτό. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ἄραγε ὁ ψηλὸς

52. Ἐβρ. 10, 5.

53. Φιλ. 2, 6-9.

54. Ἐβρ. 1, 3.

ὑψηλὸς κατὰ φύσιν καὶ καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ταπεινώσειν; τίς δὲ ὁ
 πλήρης, ἵνα νοῆται κεκενωμένος; τίς ὁ τῶν τῆς δουλείας ἐπέκεινα
 μέτρων, ἵνα λέγηται μορφὴν δούλου λαβεῖν; τίς οὐκ ὢν πρότερον,
 καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος τοῦτο εὐρησθαι λέγεται; ταυτὶ γὰρ οἶμαι τῶν
 5 καθ' ἡμᾶς ἐνὶ καὶ ἀνθρώπῳ κοινῷ προσνέμειν ἀποτολμᾶν, εὖηθες
 ἂν εἶη, καὶ τῆς ἀπασῶν ἐσχάτης ἀσυνεσίας ἐπίμεστον ἀληθῶς
 ἀρμόσει δ' ἂν, καὶ μάλα εἰκότως, τῇ ὑπερτάτῳ φύσει.

Ἄλλ' ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἐκ πολλῆς ἄγαν τῆς εἰς ἡμᾶς
 ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας προσκεκόμικεν ὑπὲρ ἡμῶν τὸ
 10 ἴδιον σῶμα, καὶ μορφὴν δούλου λαθὼν, γέγονεν ὑπήκοος τῷ Θεῷ
 καὶ Πατρὶ μέχρι θανάτου, καὶ οὐκ ἀπόβλητον ἐποιήσατο τὸ
 παθεῖν ἐλέσθαι σαρκί, καίτοι τὴν φύσιν ὑπάρχων ἀπαθῆς ὡς
 Θεός ἐπερυθριᾶ γε μὴν ἀσυνέτως οὕτοσι τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν θεοπρε-
 πεστάτοις αὐτοῦ σκέμμασι, καὶ τιμᾶν οἰόμενος, ἀδικεῖ ἀποφέρει
 15 μὲν γὰρ τοῦ παθεῖν αὐτόν, καίτοι μηδενὸς ἑτέρου παθεῖν λέγοντος
 εἰς ἰδίαν φύσιν, οὐκ αἰσθάνεται δὲ ὅτι Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν οὐκ
 ἐφήσιν αὐτόν ὁμολογεῖσθαι τῶν ὄλων, εἴπερ ἐστὶν ἕτερος παρ'
 αὐτόν ἰδικῶς καὶ ἀνα μέρους. Υἱὸς καὶ Κύριος, ὁ δὲ οὐ σεσῶσμεθα
 καὶ ἐκλελυτρώμεθα διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ. Καὶ εἴπερ ἐστὶν
 20 ἄνθρωπος ἀπλῶς, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ
 πεφηνῶς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ἠκέτω, δεικνύτω, καὶ ἐν
 μορφῇ τοῦ Πατρὸς ὑπάρχοντα αὐτόν, καὶ μέντοι καὶ ἐν ἰσότητι·
 οὐ γὰρ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· καὶ προσέτι τούτῳ
 τὴν τοῦ δούλου λαθόντα μορφὴν, ὡς οὐκ ἔχοντά ποτε, καὶ ἐν
 25 κενώσει γεγενημένον, ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει λαχόντα τὸ πλήρες. Ὁ γὰρ
 τοι θεσπέσιος Παῦλος τὸν ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ
 Πατρὸς γενέσθαι φησὶν ὑπήκοον αὐτῷ καὶ μέχρι θανάτου, θανά-
 του δὲ σταυροῦ.

Ἄρ' οὐκ ἐναργῆς ἡ τῶν ἐννοιῶν ἀτοπία; Κύριον δὲ τῆς δόξης
 30 ὀνομάζοντος ἡμῖν τοῦ μακαρίου Παύλου τὸν ἐσταυρωμένον,
 φαίη ἂν οὐδεὶς. Οὐ λέγει τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὴν θεότητα.
 Ἐνα γὰρ ὁμολογοῦμεν Χριστὸν καὶ Υἱόν, καὶ τῆς δόξης Κύριον,

ἀπὸ τῆ φύση του, πὸν κατέδασε τὸν ἑαυτὸ του σὲ ταπείνωση; Καὶ ποῖος εἶναι ὁ πλήρης, γιὰ νὰ θεωρεῖται ἀδειασμένος; Ποῖος εἶναι πέρα ἀπὸ τὰ μέτρα τῆς δουλείας, γιὰ νὰ λέγεται ὅτι ἔλαβε μορφή δούλου; Ποῖος, χωρὶς νὰ ἦταν προηγουμένως, λέγεται ὅτι βρέθηκε ἄνθρωπος σάν ἐμᾶς; Γι' αὐτὸ λοιπὸν νομίζω τὸ νὰ τολμοῦμε νὰ τὸ ἀπονέμουμε αὐτὸ σὲ ἕναν ἄνθρωπο κοινὸ, σάν ἐμᾶς, εἶναι ἀνόητο καὶ πραγματικὰ γεμᾶτο ἀπὸ τῆ χειρότερη μορφή ἀπερισκεψίας, θὰ μπορούσε ὅμως νὰ ταιριάζει πολὺ εὐλόγα στὴν ὑπέρτατη φύση.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς Λόγος βέβαια ἀπὸ πάρα πολλή πραότητα καὶ φιλανθρωπία πρὸς ἐμᾶς πρόσφερε γιὰ χάρη μας τὸ δικὸ του σῶμα, καὶ παίρνοντας μορφή δούλου, ἔγινε ὑπάκουος στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα μέχρι θανάτου, καὶ δὲν ἀπέφυγε νὰ πάθει ὡς πρὸς τῆ σάρκα, ἂν καὶ ὡς πρὸς τῆ φύση ἦταν ἀπαθὴς ὡς Θεός. Κοκκινίζει βέβαια ἀπὸ ντροπὴ κατὰ τρόπο ἀνόητο αὐτὸς ἐδῶ μὲ τις πρὸς χάρη μας θεοπρεπέστατες σκέψεις του, καὶ νομίζοντας ὅτι τον τιμᾶ, τὸν ἀδικεῖ. Γιατὶ ἀπομακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τὸ νὰ πάθει, ἂν καὶ λέγει ὅτι κανένας ἄλλος δὲν ἔπαθε στὴ δική του φύση, δὲν αἰσθάνεται ὅμως ὅτι δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ὁμολογεῖται Σωτήρας καὶ Λυτρωτῆς τῶν ὅλων, ἐφόσον ὑπάρχει ἄλλος δίπλα σ' αὐτὸν ξεχωριστὸς καὶ ἀνὰ μέρος Υἱὸς καὶ Κύριος, αὐτὸς διὰ τοῦ ὁποῖου ἔχουμε σωθεῖ καὶ ἔχουμε λυτρωθεῖ διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ. Καὶ ἐὰν εἶναι ἀπλῶς ἄνθρωπος, καὶ ὄχι μᾶλλον ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, πὸν ἐμφανίσθηκε μὲ μορφή ἀνθρώπινη, ἃς ἔρθει, καὶ ἃς δείξει ὅτι εἶναι καὶ μὲ τῆ μορφή τοῦ Πατέρα, καὶ μάλιστα μὲ ἰσότητα. Γιατὶ δὲν θεώρησε ἀρπαγὴ τὸ νὰ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεό, καὶ ἐπιπλέον αὐτοῦ ἔλαβε τῆ μορφή δούλου, πὸν δὲν τὴν εἶχε ποτέ, καὶ ὑπέστη κένωση, ἀφοῦ στὴν φύση του ἔλαχε νὰ ἔχει τὴν πληρότητα. Γιατὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει, ὅτι αὐτὸς πὸν εἶχε τῆ μορφή καὶ ἰσότητα μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα, ἔγινε ὑπάκουος σ' αὐτὸν μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ.

Ἄρα λοιπὸν δὲν εἶναι ὀλοφάνερη ἢ ἀπρέπεια τῶν ἐννοιῶν; Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος ὀνομάζει Κύριο τῆς δόξας τὸν ἐσταυρωμένον⁵⁵. Δὲν ὀνομάζει τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἀλλὰ τῆ θεότητα. Γιατὶ ὁμολογοῦμε ἕνα Χριστὸ καὶ

55. Α' Κορ. 2, 8.

τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς, παθόντα
 τε ὑπὲρ ἡμῶν καὶ σαρκί, κατὰ τὰς Γραφάς. Πλὴν οὐ μετρίως
 καταϊτιώμενος, ὡς τὴν ἀκριβοῦς συνάφειαν, καθά φησιν αὐτός,
 διασπᾶν ἐθέλοντας, τοὺς ἀπονέμοντας μὲν τῷ Θεῷ Λόγῳ τὸ τῆς
 5 κυριότητος ὄνομα, τῆς γε μὴν ἀνθρωπότητος ἀποφέροντας αὐτῷ
 [ἴσ' αὐτό], καθάπερ εἰς ἑλθὼν ὧν ἔφη πεσῶν, διασπᾶν εἰς δύο
 καταφωρᾶται τὸν ἕνα, καὶ τῆς ἀκριβοῦς κατ' αὐτὸν συναφείας
 ὀλίγα πεφροντικῶς Ἐρωτᾷ γὰρ ἀμαθῶς· Κύριος καὶ ὁ ἄνθρω-
 πος, ἢ οὐ; εἰ μὲν οὖν Κύριος, συνάδει τὰ λεγόμενα. Οὐκοῦν, εἰ
 10 κατὰ τὴν σὴν ἀσύνητον πεῦσιν Κύριος μὲν ὁ Λόγος ἰδικῶς,
 Κύριος δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος, δύο που πάντως οἱ κύριοι καὶ υἱοί.
 Ὅνῃσει δὴ οὖν τῆς ἀκριβοῦς συναφείας ἢ δύναμις κατ' οὐδένα
 τρόπον τοὺς πεπιστευκότας, εἷς γε τὸ χρῆναι νοεῖν ἕνα Χριστὸν
 καὶ Κύριον καὶ Υἱὸν μετὰ τῆς ἐνωθείσης αὐτῷ σαρκός. Προκει-
 15 μένου γὰρ καὶ παρενεχθέντος εἰς μέσον τοῦ προσώπου τοῦ Ἐμ-
 μανουήλ, καὶ εἴ τις ἄνθρωπον λέγοι, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον
 μορφήν δούλου λαβόντα νοοῦμεν, καὶ ἐκ τῶν τῆς κενώσεως
 μέτρων δηλοῦσθαί φαμεν· εἰ δὲ δὴ καὶ Θεὸν μονογενῆ τὸν αὐτὸν
 εἶναι πιστεύοντες ἐνηνθρωπηκότα τε ἤδη καὶ σεσαρκωμένον.
 20 Ἀλλὰ γάρ, ὡς ἔφην, ἐνὶ δὴ καὶ μόνῳ καὶ ἰδικῶς νοουμένῳ παρὰ
 τὸν ἐκ Πατρὸς Λόγον ἀνθρώπῳ, προσνέμων τῆς μετὰ σαρκὸς
 οἰκονομίας τὰ κατορθώματα, καὶ αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομειναί
 φησι σταυρόν, εἶναί τε τῆς δόξης διαβεβαιουῖται Κύριον, γυμκῶ
 κτίσματι περιτιθείς τῆς ἀνωτάτω φύσεως τὰ ἀντήματα. Φησὶ
 25 γάρ· [Ἀκούσωμεν τοῦ μακαρίου Παύλου φανερῶς κεκραγός,
 τίς ἐστὶν ὁ ἐσταυρωμένος· Καὶ γὰρ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ
 ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ].

Τίς ἠσθένησεν; ὁ Θεὸς Λόγος, αἰρετικέ; Ἀσθενείας μὲν οὖν
 ἀπάσης ἀμέτοχος παντελῶς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος πρὸς ἡμῶν
 30 εἶναι πιστεύεται. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος. Πλὴν
 ἐκεῖνο φράσον δέδιδας ἐπ' αὐτοῦ τὸ τῆς ἀσθενείας ὄνομα λαβεῖν;
 διὰ ποία αἰτίαν; καίτοι τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ κατεψέ-

Υἱὸ καὶ Κύριον τῆς δόξας τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα ποῦ ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ μᾶς, καὶ ἔπαθε γιὰ χάρη μας ὡς πρὸς τὴν σάρκα, σύμφωνα μὲ τις Γραφές. Πλὴν ὅμως κατηγορώντας ὄχι καὶ λίγο, γιατί, ὅπως λέγει αὐτός, θέλουν νὰ διασποῦν τὴν ἀκριβῆ ἔνωση ἐκεῖνοι ποῦ ἀποδίδουν βέβαια στὸν Θεὸν Λόγον τὸ ὄνομα τῆς κυριότητος, ἀλλὰ τὸ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, σὰν νὰ ἔπεσε σὲ λήθη αὐτῶν ποῦ εἶπε, συλλαμβάνεται νὰ διασπᾶ σὲ δύο τὸν ἕνα, καὶ φροντίζει λίγο γιὰ τὴν ἀκριβῆ ἔνωση. Γιατὶ ἐρωτᾷ μὲ τρόπο ἀμαθῆ· Κύριος εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἢ ὄχι; Ἐὰν βέβαια εἶναι Κύριος, συμφωνοῦν αὐτὰ ποῦ λέγονται. Ἐπομένως, ἐὰν σύμφωνα μὲ τὴν δική σου ἀπερίσκεπτη ἐρώτηση, εἶναι Κύριος ὁ Λόγος ἰδιαίτερα, κύριος ὅμως εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅπωςδῆποτε εἶναι δύο οἱ κύριοι καὶ οἱ υἱοί. Δὲν θὰ ὠφελήσῃ ὅμως μὲ κανένα τρόπο ἡ δύναμη τῆς ἔνωσης αὐτοῦς ποῦ ἔχουν πιστέψῃ, σὲ ὅτι πρέπει νὰ ἐννοοῦν ἕνα Χριστὸ καὶ Κύριον καὶ Υἱὸ μαζί μὲ τὴν σάρκα ποῦ ἐνώθηκε μὲ αὐτόν. Ἐχοντας ὅμως παρόντα καὶ παρουσιάζοντας στὴ μέση τὸ πρόσωπο τοῦ Ἐμμανουήλ, καὶ ἂν ἀκόμα κάποιος λέγει ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἐννοοῦμε ὅτι ἔλαβε μορφή δούλου, καὶ λέμε ὅτι φαίνεται ἀπὸ τὰ μέτρα τῆς κένωσης, καὶ ἂν ἀκόμα πιστεύουμε ὅτι αὐτὸς εἶναι καὶ Θεὸς μονογενῆς, ποῦ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ εἶναι ἤδη σαρκωμένος. Ἄλλ' ὅμως, ὅπως εἶπα, μόνο σὲ ἕνα καὶ μοναδικό, καὶ ποῦ νοεῖται ἰδιαίτερα ἄνθρωπος δίπλα στὸν Λόγον τὸν προερχόμενο ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀπονέμοντας αὐτὸς τὰ κατορθώματα τῆς ἐνσαρκῆς οἰκονομίας, αὐτός, λέγει, ὅτι ὑπέμεινε σταυρό, καὶ διαβεβαιώνει ὅτι εἶναι Κύριος τῆς δόξας, ἀποδίδοντας σὲ γυμνὸ (ἀπὸ τὴν θεότητα) κτίσμα τὰ καυχήματα τῆς ἀνώτατης φύσεως. Γιατὶ λέγει: [Ἄς ἀκούσουμε τὸν μακάριο Παῦλον ποῦ φωνάζει φανερά, ποιὸς εἶναι ὁ σταυρωμένος. Γιατὶ σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία, ἀλλὰ ζεῖ μὲ τὴν δύναμη τοῦ Θεοῦ].

Ποιὸς στερήθηκε τὴν δύναμη; ὁ Θεὸς Λόγος, αἰρετικέ; Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα πιστεύεται ἀπὸ μᾶς ὅτι εἶναι τελείως ἀμέτοχος ἀπὸ καθε ἀδυναμία. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων. Ὡστόσο πὲς μας ἐκεῖνο· Φοβᾶσαι νὰ ἀναφέρῃς σ' αὐτόν τὸ ὄνομα τῆς ἀδυναμίας; Γιὰ ποιὸ λόγον; Ἄν καὶ μὲ τὴν κατ' οἰκονομία ἐνσάρ-

χθαι δεῖν ἔξω τιθείσης αὐτόν, κὰν εἰ λέγοιτο τι παθεῖν τῶν ὅσα
 ἐστὶ παρά γε τὴν αὐτοῦ φύσιν τε καὶ δόξαν· εἰ γὰρ πλούσιος ὢν
 ἐπτώχευσε καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς μορφήν δούλου λαβῶν, κὰν εἰ
 ἀσθενῆσαι λέγοιτο κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, τὸ ἀπεικὸς οὐδέν, ἵνα
 5 πτωχεύσαντα θεωρῆς τὸν πλούσιον, ἐν ταπεινώσει τὸν ὑψηλόν, ἐν
 τῇ καθ' ἡμᾶς ἀσθενείᾳ τὸν τῶν δυνάμεων Κύριον. Τεθαύμασται
 δὲ καὶ διὰ τοῦτο τὸ περὶ αὐτοῦ μυστήριον. Πῶς γὰρ καὶ πεινῆσαι
 λέγεται, καίτοι ζωῆς ἄρτος ὑπάρχων αὐτός, καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 καταβάς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ; Τίνα τρόπον κεκοπίακεν ἐκ
 10 τῆς ὁδοιπορίας ὃ τῷ ἰδίῳ Πνεύματι στερεῶν οὐρανοῦς; Ἄλλ' οὐκ
 ἀνέξη κατὰ τὸ εἶκός, εἰ περὶ αὐτοῦ λέγοιτο ταυτὶ τοῦ Μονογενοῦς,
 καίτοι τοὺς σοὺς πολυπραγμονήσας λόγους εὐρίσκω λέγοντας
 σαφῶς, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Μονογενοῦς

Γ' Ὅτι μορφή Θεοῦ ὑπάρχων, μορφήν περιδέβλημαι δούλου·
 15 ὅτι Θεὸς Λόγος ὢν, ἐν σαρκὶ καθορῶμαι· ὅτι δεσπόζων τοῦ παν-
 τός, πτωχεύοντος δι' ἡμᾶς περιδέβλημαι πρόσωπον· ὅτι πεινῶν
 ὁρατῶς, χορηγῶ τοῖς πεινῶσι τροφήν].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Πῶς οὖν, εἰπέ, τὸ τῆς ἀσθενείας ὄνομα δεδιῶς καὶ ἀποκομί-
 20 ζων αὐτοῦ, κὰν ὃ τῆς οἰκονομίας μὴ βούληται λόγος, αὐτὸν ἔφην
 πεινῆν μὲν ὁρατῶς, ἤγουν ἀνθρωπίνως, χορηγεῖν δὲ θεϊκῶς τοῖς
 πεινῶσι τροφήν; Ἄρ' οὐκ ἀσθενείας τρόπον εἶναι φῆς τὸ ἐν
 ἐνδείᾳ γενέσθαι τροφῆς καὶ πεινῆσαι λέγεσθαι καθ' ἡμᾶς; Ἀλλὰ
 τοῖς ἐθέλουσι φιλοψογεῖν ἀντιτάξεται γεννικῶς τῆς οἰκονομίας ὃ
 25 τρόπος. Δεῖ τοίνυν ἡμᾶς ἢ πάντων αὐτὸν τῶν ἀνθρωπίνως τε καὶ
 σμικροπρεπῶς εἰρημένων ἀποκομίζοντα, ἀνθρώπων ψιλῶ περιτι-
 θέναι τὰ τοιαύδε τῶν παθῶν, ἤγουν ἐννενοηκότας, ὅτι, Θεὸς ὢν,
 γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἀπαθῆ μὲν ὑπάρχειν αὐτὸν ὁμολογεῖν, κατὰ γε
 τῆς θεότητος φύσιν, παθεῖν δὲ πρὸς τούτῳ λέγειν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν
 30 ἀσθένειαν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ κατὰ γε τὴν σάρκα φημί

κωσή του πρέπει νὰ ἔχει καταψυχθεῖ, θέτοντας αὐτὸν ἔξω, ἔστω καὶ ἂν λέγεται ὅτι ἔπαθε κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι παρὰ τὴ φύση καὶ δόξα του. Γιατί, ἐφόσον, ἐνῶ ἦταν πλούσιος, πτώχευσε⁵⁶ καὶ ἔγινε σὰν ἐμᾶς παίρνοντας μορφή δούλου, ἀκόμα κι ἂν λέγεται ὅτι ἔδειξε ἀδυναμία ὡς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι καθόλου παράλογο νὰ βλέπεις νὰ πτωχεύει ὁ πλούσιος, καὶ νὰ ταπεινώνεται ὁ ὑψηλός, καὶ στὴ δική μας ἀδυναμία τὸν Κύριο τῶν δυνάμεων. Καὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστο καὶ γι' αὐτὸ τὸ μυστήριον τὸ σχετικὸ μ' αὐτόν. Πῶς δηλαδή λέγεται ὅτι καὶ πείνασε, ἂν καὶ εἶναι ὁ ἴδιος ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, καὶ ἔδωσε στὸν κόσμον ζωὴ⁵⁷; Μὲ ποιὸν τρόπο κουράσθηκε ἀπὸ τὴν ὀδοιπορία, αὐτὸς πού τὸ δικὸν του Πνεῦμα στερεώνει τοὺς οὐρανοὺς;⁵⁸ Ἀλλὰ δὲν θὰ ἀνεχθεῖς, ὅπως φαίνεται, ἐὰν λεχθεῖ αὐτὸ γιὰ τὸν Μονογενῆ, ἂν καὶ βέβαια ἐξετάζοντας τοὺς λόγους σου βρίσκω νὰ λένε καθαρὰ σὰν ἐκπρόσωποι τοῦ Μονογενοῦς:

[Γιατί, ἐνῶ εἶμαι μορφή τοῦ Θεοῦ, φόρεσα μορφή δούλου· γιατί, ὄντας Θεὸς Λόγος, ἐμφανίζομαι μὲ σάρκα· γιατί, ἐνῶ ἐξουσιάζω τὰ πάντα, περιβλήθηκε γιὰ σᾶς πρὸς ὄψωπο φτωχοῦ. Γιατί, ἐνῶ πεινῶ φαινομενικά, χορηγῶ τροφή σ' αὐτοὺς πού πεινοῦν].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Πῶς λοιπόν, πές, φοβούμενος τὸ ὄνομα τῆς ἀδυναμίας καὶ ἀπομακρύνοντάς το ἀπὸ αὐτόν, ἔστω κι ἂν ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας δὲν θέλει, εἶπες ὅτι αὐτὸς φαινόταν βέβαια ὅτι πεινᾷ, ὡς ἄνθρωπος δηλαδή, ὡς Θεὸς ὅμως δίνει τροφή σ' αὐτοὺς πού πεινοῦν; Ἴσως λοιπόν λές ὅτι δὲν ἦταν τρόπος ἀδυναμίας τὸ ὅτι βρέθηκε σὲ ἀνάγκη τροφῆς, καὶ λέγεται ὅτι πείνασε σύμφωνα μὲ μᾶς; Ἀλλὰ σ' αὐτοὺς πού ἀρέσκονται νὰ κατηγοροῦν, θὰ ἀντιταχθεῖ δυναμικὰ ὁ τρόπος τῆς οἰκονομίας. Πρέπει λοιπόν ἐμεῖς, ἢ ἀφαιρώντας ἀπὸ αὐτόν ὅλα ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ μὲ ἀνθρώπινο τρόπο καὶ μικροπρέπεια, νὰ ἀποδώσουμε σὲ ἄνθρωπο ἀπλὸν τὰ πάθη αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἢ κατανοώντας ὅτι, ὄντας Θεός, ἔγινε σὰν ἐμᾶς, νὰ ὁμολογοῦμε βέβαια ὅτι εἶναι ἀπαθὴς ὡς πρὸ τὴ φύση τῆς θεότητος, νὰ λέμε ὅμως μαζὶ μ' αὐτό, ὅτι ἔπαθε τὴν γιὰ χάρη μας ἀδυναμία, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινο

58. Ψαλμ. 32, 6.

Ἐπεὶ φράσον ἐρομένῳ πάλιν, ἐσταυρωῶσθαί φησιν αὐτὸν ἐξ ἀσθε-
 νείας ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ἀποφέρει δὲ αὐτὸς τοῦ Θεοῦ Λόγου
 τὸ χρῆμα, μικρόν, οἴμαι πον, καὶ δυσκλεές εἶναι λέγων, καὶ οὐκ
 ἄξιον αὐτοῦ· ἕτερος οὖν παρ' αὐτὸν ὁ ἐσταυρωμένος, ὃν καὶ τῆς
 5 δόξης Κύριον ὁ θεῖος ἡμῖν μυσταγωγὸς ἀποκαλεῖ, λέγων «Εἰ γὰρ
 ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Ἐὰρ οὖν
 μεμένηκε τῆς δόξης Κύριος ὁ ἠθελικῶς [ἴσ' ἠσθητικῶς], καὶ τὸ
 δυσκλεές δὴ τοῦτο καὶ σμικροπρεπές ὑπομείνας πάθος· Εἰ μὲν
 οὖν μεμένηκεν, οὐδεμίαν ἔχει τοῦ ἀσθενεῖσθαι ζημίαν. Πῶς οὖν
 10 δέδιας τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐν τούτοις γενέσθαι λέγειν οἰκονο-
 μικῶς· Εἰ δὲ ἀπώλισθεν ἀληθῶς τοῦ ὑπάρχειν ἔτι τῆς δόξης
 Κύριος, ὧδέ τε ἔχειν τοῦτο διαβεβαιουῦται τις, δυσσεβείας τῆς
 ἀνωτάτω καὶ μάλα εἰκότως ὑπομενεῖ τὴν γραφήν «Κάμπτει γὰρ
 αὐτῷ πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος
 15 Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς». Κατευρύνεται γὰρ
 ἀπάσης τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἢ δόξα Χριστοῦ, παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν
 σαρκί, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν.

Ὅταν οὖν ἀκούσης τοῦ Πνευματοφόρου λέγοντος, «Ἐσταυ-
 ρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ», σύνες εὐσεβῶς.
 20 Πεπονθέναι γὰρ ἀνθρωπίνως φησὶν αὐτόν, καίτοι τὴν φύσιν ἔχον-
 τα τοῦ παθεῖν ἐπέκεινα παντελῶς. Ἐχων δὲ οὕτως, ἀσθενούσης
 ἠνέσχετο τῆς σαρκός, καὶ παθὼν ἀνθρωπίνως τὸ ἀποθανεῖν, ἀνε-
 βίω θεϊκῶς, ζωοποιήσας τὸν ἑαυτοῦ ναὸν αὐτός, ὡς δύναμις τοῦ
 Πατρὸς. Καὶ γοῦν ἐνεστηκότος ἤδη τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἔδει τὸν
 25 ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείναι σταυρόν, ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων·
 «Πάτερ, εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο».
 Προσετίθει δὲ τούτοις ἐπὶ τέλει τῆς προσευχῆς «Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ
 θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ, καίτοι παναλκῆς ὢν Λόγος
 καὶ Θεός, καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀσθενείᾳ γενέσθαι νενόμισται, τὴν
 30 τοῦ πράγματος αἰτίαν ἀποδιδούς, οἰκονομικώτατά φησι «Τὸ μὲν
 πνεῦμα πρόθυμον, ἢ δὲ σὰρξ ἀσθενής». Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως

μέρος του καὶ ὡς πρὸς τὴ σὰρκα. Γιατὶ πές μου, σὲ ἐρωτῶ πάλι· ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει ὅτι αὐτὸς σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία⁵⁹, καὶ ἀπομακρύνει ὁ ἴδιος τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο, λέγοντας, νομίζω, ὅτι εἶναι μικρὸ καὶ ἄδοξο καὶ ὄχι ἄξιο αὐτοῦ. Ἄλλος λοιπὸν εἶναι ὁ σταυρωμένος δίπλα σ' αὐτόν, τὸν ὁποῖο ὁ θεῖος μυσταγωγός μας τὸν ἀποκαλεῖ καὶ κύριο τῆς δόξας, λέγοντας· «Γιατί, ἂν γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁶⁰. Ἔρα λοιπὸν παρέμεινε Κύριος τῆς δόξας αὐτὸς ποὺ ἀσθένησε καὶ ὑπέμεινε αὐτὸ τὸ ἀτιμωτικὸ καὶ μικροπρεπὲς πάθος; Ἐὰν λοιπὸν ἔμεινε, δὲν ἔχει καμμιὰ ζημίαν ἀπὸ τὸ ὅτι ἔδειξε ἀδυναμία. Πῶς λοιπὸν φοβᾶσαι λέγοντας ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὑπέμεινε αὐτὰ κατ' οἰκονομίαν; Ἐὰν πάλι ἔχασε πραγματικὰ τὸ νὰ εἶναι ἀκόμα Κύριος τῆς δόξας, καὶ διαβεβαιώνει κάποιος ὅτι ἔτσι ἔχει αὐτό, θὰ ὑποστῇ δικαιολογημένα τὴν κατηγορίαν τῆς ἀνώτατης δυσσέβειας. Γιατὶ «Λυγίζει σ' αὐτόν κάθε γόνυ, καὶ κάθε γλῶσσα θὰ ὁμολογήσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος, πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ Πατέρα»⁶¹. Γιατὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἔπαθε γιὰ μᾶς ὡς πρὸς τὴ σὰρκα ἀπλώνεται σὲ ὅλο τὸν κάτω ἀπὸ τὴν οὐρανὸ κόσμον, ὅπως εἶπαμε πάρα πολλές φορές.

Ὅταν λοιπὸν ἀκούσεις τὸν Πνευματοφόρον νὰ λέγει, «Σταυρώθηκε ἀπὸ ἀδυναμία, ἀλλὰ ζεῖ μετὰ τὴ δύναμιν τοῦ Θεοῦ», νὰ τὸ ἐννοεῖς μετὰ εὐσέβειας. Γιατὶ λέγει ὅτι ἔπαθε ὡς ἄνθρωπος, ἂν καὶ εἶχε τὴ φύσιν ἐντελῶς μακριὰ ἀπὸ τὸ νὰ πάθει. Ὅμως, ἐνῶ ἦταν ἔτσι, ἀνεχόταν τὴν ἀδυναμίαν τῆς σάρκα, καὶ ὑφιστάμενος ὡς ἄνθρωπος τὸν θάνατον, ἀναστήθηκε ὡς Θεός, ζωοποιώντας ὁ ἴδιος τὸν δικό του ναό, ὡς δύναμιν τοῦ Πατέρα. Ἔτσι λοιπὸν, ἐνῶ εἶχε ἔρθῃ ἡδη ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ ὑπομείνει τὸν γιὰ χάριν μας σταυρόν, ἀφοῦ ἀποσύρθηκε, προσευχήθηκε λέγοντας· «Πατέρα, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ μένα τὸ ποτήρι αὐτό»⁶². Πρόσθετε ὅμως σ' αὐτὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς· «Ὁχι ὅμως ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως θέλεις ἐσύ». Καὶ ἐπειδὴ μὰ φορὰ, ἂν καὶ ἦταν παντοδύναμος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, θεωρήθηκε ὅτι βρέθηκε στὴ δική μας ἀδυναμία, ἐξηγώντας τὴν αἰτία τοῦ γεγονότος εἶπε τὰ πάρα πολὺ σχετικὰ λόγια· «Τὸ πνεῦμα εἶναι πρόθυμον, ἀλλὰ ἡ σὰρκα εἶναι ἀδύναμη»⁶³. Πρόσεχε

61. Φιλ. 2, 10.

62. Ματθ. 26, 39.

63. Ματθ. 26, 41.

οὐδὲν καθυφείς αὐτός, οὔτε μὴν εἰς ἰδίαν φύσιν τὸ ἀσθενῆσαι παθῶν, συγκεχώρηκε τῇ σαρκί καὶ διὰ τῶν οἰκείων [ἴσ' ἰδίων] ἰέναι νόμων, καὶ αὐτοῦ τὸ χρῆμα λέγεται, διάτοι τὸ ἴδιον εἶναι τὸ σῶμα αὐτοῦ. Οὐκοῦν ἄνθρωπον μὲν ἡμῖν ἀπέφηνεν αὐτὸν τὸ 5 ἀσθενῆσαι κατὰ τὴν σάρκα, Θεόν γε μὴν ἀσθενεῖν οὐκ εἰδότα τὸ μὴ ἀνασχέσθαι θανάτου, καὶ ἀποσοδῆσαι τὴν φθορὰν τοῦ ἰδίου σώματος Ζωὴ γάρ ἐστι καὶ δύναμις τοῦ Πατρὸς.

Ὅτι γὰρ ἀσυνήθη τε καὶ ἀνεθέλητον οὔσαν αὐτῷ τὴν ἔν γε τούτοις ἀσθένειαν, ἐποίησατο θελητὴν ἐν εὐδοκίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ 10 Πατρὸς, ἵνα σώσῃ τὴν ὑπ' οὐρανόν, διδάξει λέγων αὐτός· «Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκάς μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». Καίτοι πῶς, εἴπερ ἐστὶν ἀγαθὸν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἀγαθὸν δὲ πάν- 15 τως ἴδιον ἔχειν καὶ ἕτερον παρὰ τοῦτο θέλημά φησιν ἑαυτὸν ὁ Υἱός; Εἰ γὰρ μὴ ἔστιν ἀγαθός, πῶς εἰκὼν ἔτι καὶ χαρακτήρ αὐτοῦ πιστεύεται; πῶς δὲ ἀληθεύσει λέγων, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἔσμεν», καὶ «Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα»; Οὐ γὰρ ἐν γε τῷ μὴ ἀγαθῷ, καταθρῆσαι τις ἂν τὸν ἀγαθὸν κατὰ φύσιν. Ἀλλὰ 20 μὴν ἀγαθός ὁ Υἱός, ἐξ ἀγαθοῦ πέφηνε τοῦ Πατρὸς, καὶ ἔστιν εἰκὼν ἀπαράλλακτος αὐτοῦ κατὰ πᾶν ὅτιοῦν. Ποῖον οὖν ἄρα θέλημα παρεῖς, ὅπερ εἶναί φησιν ἑαυτοῦ, πεπραχέναι φησὶ τὸ τοῦ Πατρὸς· Ἐμελλε τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἀπαλλάττειν θανάτου τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γεγονότας, τουτέστιν ἡμᾶς. Ἀλλ' ἦν τὸ τεθνά- 25 ναι σαρκὶ δυσκλεές, ἀσύνηθές τε, ὡς ἔφην, καὶ ἀπηχθημένον αὐτῷ. Ὑπομεμένηκε δὲ καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς ἐν εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς. Ἥδει γάρ, ἦδει, καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι τῶν τῆς σαρκὸς ἕνεκα παθῶν ἀδοξήσας βραχύ, διασώσει σύμπαντας, ἐπὶ τὸ ἀσυγκρίτως ἄμεινον μεθιστάς. «Εἴ τις γὰρ ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις τὰ ἀρχαῖα 30 παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά», καθὰ γέγραπται.

64. Ἰω. 6, 38-39.

65. Ἰω. 10, 30.

λοιπὸν ὅτι χωρὶς νὰ παραμελήσει τίποτε ὁ ἴδιος, οὔτε νὰ πάθει ἀδυναμία στὴν φύση του, ἐπέτρεψε στὴ σὰρκα νὰ προχωρήσει καὶ μετὺς δικούσ της νόμους, καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ λέγεται ὅτι εἶναι δικό του, ἐπειδὴ εἶναι δικό του τὸ σῶμα. Λοιπὸν μὲ τὸ νὰ δείξει ἀδυναμία στὸ σῶμα φανέρωσε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, γιατί ὁ Θεὸς δὲν γνωρίζει ἀδυναμία στὸ νὰ σταματήσει τὸν θάνατο καὶ νὰ ἀποτρέψει τὴ φθορὰ τοῦ σώματός του. Γιατὶ εἶναι ζωὴ καὶ δύναμη τοῦ Πατέρα.

“Ὅτι ὅμως, ἂν καὶ ἦταν ἀσυνήθιστη καὶ ἀθέλητη σ’ αὐτὸν ἡ ἀδυναμία γι’ αὐτὰ, τὴν ἔκανε θελητὴ μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, γιὰ νὰ σώσει τὸν κόσμον, θὰ μᾶς τὸ διδάξει ὁ ἴδιος λέγοντας: «Γιατὶ κατέβηκα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὄχι γιὰ νὰ κάνω τὸ θέλημα τὸ δικό μου, ἀλλὰ τὸ θέλημα ἐκείνου πού μὲ ἔστειλε, ὥστε νὰ μὴ χάσω τίποτε ἀπὸ αὐτὸ πού μου ἔδωσες, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀναστήσω τὴν τελευταία ἡμέρα»⁶⁴. Ἄν καὶ βέβαια πῶς, ἐφόσον τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα εἶναι ἀγαθὸ, νὰ ἔχει, λέγει, ὁ Υἱὸς ὅπωςδήποτε ἰδιαιτέρο καὶ ἄλλο μαζὶ μ’ αὐτὸ ἀγαθὸ θέλημα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του; Γιατί, ἐὰν δὲν εἶναι ἀγαθός, τότε πῶς πιστεύεται ὅτι εἶναι εἰκόνα καὶ σφραγίδα αὐτοῦ; Καὶ πῶς θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶναι ἀληθὴς λέγοντας, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»⁶⁵, καί, «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁶⁶; Γιατὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς σ’ αὐτὸ πού δὲν εἶναι ἀγαθὸ, νὰ παρατηρήσει τὸν ἀγαθὸ κατὰ φύσιν. Ἄλλὰ βέβαια ὁ Υἱὸς εἶναι ἀγαθός, καὶ γεννήθηκε ἀπὸ ἀγαθὸ Πατέρα, καὶ εἶναι ἀπαράλλακτη εἰκόνα αὐτοῦ σὲ ὅλα. Ἄρα λοιπὸν ποιὸ θέλημα, πού λέγει ὅτι εἶναι δικό του, παρέλειψε, καὶ ἔκανε, λέγει, τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα; Ἐπρόκειτο μὲ τὸν θάνατο τῆς σάρκας του ν’ ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸν θάνατο ἐκείνους πού εἶχαν ὑπαχθεῖ κάτω ἀπὸ αὐτόν, δηλαδὴ ἐμᾶς. Ἄλλὰ τὸ νὰ πεθάνει ὡς πρὸς τὴ σὰρκα ἦταν ἄτιμο καὶ ἀσυνήθιστο, ὅπως εἶπα, καὶ μισητὸ σ’ αὐτόν. Ὅμως τὸ ὑπέμεινε καὶ αὐτὸ γιὰ χάρη μας μὲ τὴ θέληση τοῦ Πατέρα. Γιατὶ γνώριζε, γνώριζε, καὶ πολὺ καθαρὰ, ὅτι, ἐὰν ἐξαιτίας τῶν παθῶν τῆς σάρκας ἀφοῦ ἀτιμασθεῖ γιὰ λίγο, θὰ τοὺς σώσει ὅλους, μεταθέτοντάς τους στὸ ἀσυγκρίτως ἀνώτερο. Γιατί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Ἐὰν κανεὶς εἶναι ἐνωμένος μὲ τὸν Χριστό, αὐτὸς εἶναι καινούργιο δημιούργημα. Τὰ ἀρχαῖα πέρασαν, ὅλα ἔχουν γίνει καινούργια»⁶⁷.

66. Ἰω. 14, 9.

67. Β΄ Κορ. 5, 17.

Αἱ μὲν οὖν θεόπνευστοι Γραφαὶ Χριστὸν ἓνα καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον τῷ κόσμῳ διακηρύττουσι, καὶ αὐτὸν εἶναί φασι τὸν τῆς δόξης Κύριον, καὶ τὰς ἐκ τῶν Ἰουδαίων παροιρίας ἐθέλοντι ὑπομεῖναι δι' ἡμᾶς, ἀνατιλῆναί τε τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον οἰκονομικῶς, 5 οὐχ ἵνα μεθ' ἡμῶν ἀπομείνῃ νεκρός, ἀλλ' ἵνα, τὸ πᾶσι δυσάντητον τοῦ θανάτου καταλύσας κράτος, ἀνακομίσῃ πρὸς ἀφθαρσίαν τὴν ἀνθρώπου φύσιν. Θεὸς γὰρ ἦν ἐν σαρκί. Οὕτοσι δὲ πάλιν ἀφορμὰς τοῦ διορίζειν εἰς δύο τὸν ἓνα πανταχόθεν ἑαυτῷ συναγείρειν ἐπιχειρῶν, ἀντιφέρεται μὲν εἰκῆ τοῖς οὐκ οὔσιν ὅλως, ἐπίκλημα δὲ 10 ποιεῖται τισιν ὡς τῆς ἀληθείας κατειρηκόσι καὶ παρασημαίνειν ἐθέλουσι τοῦ μυστηρίου τὸν τρόπον, καὶ φησιν·

[Ἡδέως ἂν ἐνταῦθα τῶν αἰρετικῶν ἐπυθόμην, τῶν τὴν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος φύσιν, εἰς μίαν κατακιρνώντων οὐσίαν, τίς ἐστὶν ἐνταῦθα ὁ παρὰ τοῦ προδότου τοῖς Ἰουδαίοις 15 παραδιδόμενος· εἰ γὰρ κρᾶσις ἀμφοτέρων γεγένηται, ἀμφοτέρα παρὰ τῶν Ἰουδαίων συγκατεσχέθη, καὶ ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ καὶ τὴν σφαγὴν ὑπομείνας; Ἀναγκάζομαι χρήσασθαι κατωτέροις λόγοις, ὡς πᾶσι γενέσθαι τὸ λεγόμενον δῆλον. Περὶ τίνα τὰ τῆς πράξεως, εἴτε μοι, συμβέδη- 20 κεν; Εἰ μὲν γὰρ περὶ τὴν τῆς θεότητος φύσιν, πῶς ἀμφοτέρα συγκιρῶν κατατολιμᾶς. Καὶ [ἴσ. εἰ] μεμένηκεν ὁ Θεὸς ἀκατάσχετος τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ τῆς σφαγῆς οὐ κεκοινώνηκε τῇ σαρκί, πόθεν, εἴτε μοι, παρεισάγεις τὴν κρᾶσιν;].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

25 Εἰ μὲν οὖν τινές εἰσιν οἱ τὴν τῶν φύσεων εἰς ἀλλήλας ἀνάχυσιν γεγενῆσθαι λέγοντες καὶ τὸν ἀνέφικτον ὑπομεῖναι φυρμὸν καὶ τὴν εἰς σάρκα τροπὴν παθεῖν δύνασθαι διατεινόμενοι τὴν τοῦ Λόγου φύσιν, ἤγουν εἰς θεότητα μεταχωρῆσαί ποτε τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ σάρκα, διημαρτήκασι τὰληθοῦς, καὶ φρενὸς ἔξω γεγονότες ὀρθῆς, 30 μᾶλλον δὲ τῆς ἀπασῶν ἐσχάτην νοσοῦντες ἐμβρονησίαν, ἀκούσονται πρὸς ἡμῶν «Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς, μηδὲ τὴν δύνα-

Οἱ θεόπνευστες Γραφές λοιπὸν διακηρύττουν στὸν κόσμον ἓνα Χριστὸ καὶ Υἱὸ καὶ Κύριον, καὶ λένε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος τῆς δόξας, ὁ ὁποῖος ὑπέμεινε γιὰ χάριν μας τὶς ἀσχημοσύνες τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴ θέλησή του, καὶ κατ' οἰκονομία ὑπέμεινε τὸν θάνατον πάντων στὸν σταυρὸ, ὄχι γιὰ νὰ μείνει νεκρὸς μαζί με μᾶς, ἀλλὰ με σκοπὸ, καταργώντας τὸ δυσάρεστο σὲ ὅλους κράτος τοῦ θανάτου, νὰ μετακομίσει στὴν ἀθανασία τὴ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ ἦταν Θεὸς μέσα σὲ σάρκα. Αὐτὸς ὅμως, ἐπιχειρώντας πάλι νὰ συγκεντρώσει ἀπὸ παντοῦ ἀφορμὰς στὸν ἑαυτὸ του γιὰ νὰ διαχωρίσει σὲ δύο τὸν ἓνα, φιλονεικεῖ ἀσκοπα πρὸς αὐτοὺς ποὺ δὲν ὑπάρχουν καθόλου, καὶ κατηγορεῖ κάποιους, ὅτι καταφέρονται ἐναντίον τῆς ἀλήθειας καὶ θέλουν νὰ παραχαράξουν τὸν τρόπο τοῦ μυστηρίου, καὶ λέγει·

[Εὐχαρίστως θὰ ρωτοῦσα ἐδῶ τοὺς αἰρετικούς, οἱ ὁποῖοι ἀναμιγνύουν τὴ φύσιν τῆς θεότητος καὶ τὴν ἀνθρώπινην σὲ μία οὐσία, ποῖος εἶναι ἐδῶ αὐτὸς ποὺ παραδίδεται ἀπὸ τὸν προδότη τοὺς Ἰουδαίους. Γιατὶ, ἐὰν εἶχε γίνει ἀνάμιξις καὶ τῶν δύο, καὶ τὰ δύο μαζί εἶχαν συλληφθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύσις. Ποῖος ἐπίσης εἶναι αὐτὸς ποὺ ὑπέστη τὴ σφαγὴ; Ἀναγκάζομαι νὰ χρησιμοποιήσω κατώτερες λέξεις, γιὰ νὰ γίνει φανερὸ σὲ ὅλους αὐτὸ ποὺ λέγεται. Πές μου, σὲ ποιὸν συνέδησαν ὅλα τὰ τῆς σταυρώσεως; Ἐὰν ἔγιναν στὴ φύσιν τῆς θεότητος, πῶς τολμᾶς νὰ τὰ ἀναμιγνύεις καὶ τὰ δύο; Καὶ ἂν ὁ Θεὸς δὲν συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ δὲν ὑπέστη τὴ σφαγὴ, ἀπὸ ποῦ, πές μου, εἰσαγεις τὴν ἀνάμιξις;]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ἄν λοιπὸν ὑπάρχουν κάποιοι ποὺ λένε ὅτι ἔγινε ἀνάμιξις τῶν φύσεων μεταξὺ τους, καὶ ὑπέστησαν τὴ μὴ δυνατὴ ἀνάμιξις, καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ φύσις τοῦ Λόγου μπορεῖ νὰ ὑποστῇ τὴ μετατροπὴ τῆς σὲ σάρκα, δηλαδή νὰ μετατραπῇ σὲ θεότητα κάποτε ἢ σάρκα ποὺ ἐνώθηκε μετὰ αὐτόν, ἔχουν κάνει λάθος ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ βρέθηκαν ἔξω ἀπὸ τὸν ὀρθὸν νοῦ, ἢ μάλλον, πάσχοντας ἀπὸ τὴ χειρότερη ἀπ' ὅλες μορφὴ παραλογισμοῦ, θ' ἀκούσουν ἀπὸ μᾶς· «Πλανᾶσθε, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τὶς Γραφές, οὔτε τὴν δύναμιν τοῦ

μιν τοῦ Θεοῦ». Ἀκράδαντος γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσις, καὶ τροπῆς οὐκ οἶδεν ἀποσκίασμα παθεῖν· σαρκὶ δὲ καὶ αἵματι κεκοινωνηκῶς καὶ μετεσχηκῶς ὁμοίως ἡμῖν τῶν αὐτῶν, καθὰ γέγραπται, μεμένηκεν ὁ αὐτός· Εἰ δὲ ἀπασοῦν τις τῶν τοῖς ἱεροῖς ἐντεσθραμμένων Γράμμασιν ἀπηχθημένων ποιεῖται τό, κἂν γοῦν ἀκοῦσαι μόνον, ἐπὶ τοῦ Μονογενοῦς πεπραχθαι τὴν τροπὴν, τί τὰ οὕτως αἰσχρὰ, καὶ μιᾷ τῇ παρὰ πάντων ψήφῳ κατεγνωσμένα καὶ ἀπόβλημα παντελῶς, ὡς ἀληθῆ καὶ εἰρημένα δεχόμενος, πειρᾷ διατέμνειν τὸν ἀμέριστον, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἔνωσιν; Εἰ γὰρ δὴ 10 κατὰ ἀλήθειαν ἔλοιο μαθεῖν τίς ὁ παρὰ τοῦ προδότου τοῖς Ἰουδαίοις παραδιδόμενος καὶ τὴν σφαγὴν ὑπομείνας, ἀκούσῃ σαφῶς Ὁ εἷς καὶ μόνος Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος, τουτέστι μορφὴν δούλου λαβὼν ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, ἐνανθρωπήσας τε καὶ σεσαρκωμένος. Πέπρατο μὲν γὰρ παρὰ τοῦ προδότου τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς, 15 καὶ κατείχετο μὲν ἀνθρωπίνως, ὅτι καὶ ἄνθρωπος ἦν μετὰ τοῦ μείναι Θεός, ἤλεγχε δὲ θεϊκῶς τῶν κατεχόντων αὐτὸν τὴν ἀσθένειαν. Καὶ τοῦτο ἡμῖν καθίστησιν ἐναργές ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, ὡδὶ γεγραφώς «Ὁ οὖν Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐκ τῶν Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ 20 μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὄπλων. Ἰησοῦς δὲ εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν, εἶπεν αὐτοῖς Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ εἰμι. Εἰσπήκει καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν μετ' αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι Ἐγὼ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον 25 χαμαί».

Ἀκούεις, ὅπως κατασοβαρεύεσθαι μὲν τῆς παρ' αὐτῷ δόξης, οὐκ ἐᾷ τοὺς παρὰ τοῦ προδότου συνειλεγμένους προσκεκόμικε μὲν γὰρ ἑαυτόν, τό, «Ἐγὼ εἰμι» λέγων, οἱ δὲ καὶ πρὸς μόνην ἀτονήσαντες τὴν φωνήν, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω. Ὅτι δὲ οὐχὶ τῆς αὐ- 30 τῶν ἰσχύος ἔργον ἦν τὸ κατασχεῖν αὐτόν, ἀλλ' ὡς ἐν καιρῷ καὶ χρεια τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἐποιεῖτο παραδεκτόν, πεπληροφόρηκε λέγων «Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων

Θεοῦ»⁶⁸. Γιατί ἡ φύση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμετάβλητη καὶ δὲν γνωρίζει ἀλλαγὴ ἢ ἐπισκίαση λόγῳ μετατροπῆς»⁶⁹, καὶ μολονότι ἔγινε κοινωνὸς σαρκας καὶ αἵματος καὶ μετέσχε σ' αὐτὰ ὅμοια μὲ μᾶς, ὅπως ἔχει γραφεῖ⁷⁰, ἔμεινε ὁ ἴδιος. Ἄν ὅμως κάποιος, ὁποιοσδήποτε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνατραφεῖ μὲ τὰ ἱερὰ Γράμματα, μισεῖ ἀκόμα καὶ τὸ νὰ ἀκούσει μόνο, ὅτι ἡ ἀλλαγὴ ἔγινε στὸν Μονογενῆ, γιατί τὰ τόσο αἰσχρὰ καὶ καταδικασμένα ὁμόφωνα ἀπὸ ὅλους καὶ ἐντελῶς ἀπόβλητα, τὰ δέχεσαι ὡς ἀληθινὰ, καὶ ἐπιχειρεῖς νὰ διαχωρήσεις τὸν ἀμέριστο, καὶ αὐτὸ μετὰ τὴν ἔνωση; Γιατί, ἂν ἤθελες νὰ μάθεις πραγματικὰ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ παραδίνεται ἀπὸ τὸν προδότῃ στοὺς Ἰουδαίους καὶ ὑπέστη τὴ σφαγὴ, θὰ ἀκούσεις καθαρὰ: Ὁ ἓνας καὶ μόνος Χριστός, καὶ Υἱός, καὶ Κύριος, δηλαδή ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγος, ποὺ ἔλαβε τὴ μορφὴ δούλου, καὶ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἦταν σαρκωμένος. Πουλήθηκε βέβαια ἀπὸ τὸν προδότῃ στοὺς δασκάλους τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐκρατεῖτο ὡς ἄνθρωπος, γιατί ἦταν καὶ ἄνθρωπος μαζὶ μὲ τὸ ὅτι ἔμεινε Θεός, ἀποδείκνυε ὅμως μὲ θεῖο τρόπο τὴν ἀδυναμία ἐκείνων ποὺ τὸν κρατοῦσαν. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ κάνει σαφές ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, γράφοντα τὰ ἑξῆς: «Ὁ Ἰούδας λοιπὸν παίρνοντας τὴν φρουρὰ καὶ ὑπηρέτες ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους, πηγαίνει ἐκεῖ μὲ φανάρια καὶ λαμπάδες καὶ ὅπλα. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως, γνωρίζοντας ὅλα ὅσα θὰ τοῦ συνέβαιναν, βγῆκε ἔξω καὶ τοὺς ρώτησε: Ποιὸν ζητᾶτε; Τοῦ ἀποκρίθηκαν: Τὸν Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖο. Λέγει σ' αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς: Ἐγὼ εἶμαι. Παραβρισκόταν ὅμως μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ὁ Ἰούδας ποὺ τὸν παρέδινε. Μόλις λοιπὸν τοὺς εἶπε, Ἐγὼ εἶμαι, πῆγαν πρὸς τὰ πίσω καὶ ἔπεσαν κάτω στὸ χῶμα»⁷¹.

Ἀκοῦς, ὅτι δὲν ἀφήνει ἡ φήμη του νὰ ἐνεργήσουν ὀρμητικὰ ἐκείνους ποὺ εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἀπὸ τὸν προδότῃ; Γιατί παρουσίασε βέβαια τὸν ἑαυτὸ του, λέγοντας τό, «Ἐγὼ εἶμαι», ἐκεῖνοι ὅμως καὶ μόνο μὲ τὴ φωνή του, χάνοντας τὴν δύναμί τους, κινήθηκαν πρὸς πίσω. Ὅτι ὅμως δὲν ἦταν ἔργο τῆς δικῆς τους δύναμης νὰ τὸν συλλάβουν, ἀλλὰ στὸν κατάλληλο καιρὸ καὶ κατ' ἀνάγκη ἔκανε ἀποδεκτὸν τὸν θάνατο γιὰ χάρη μας, τὸ πληροφοροῦσε λέγοντας: «Σὰν πρὸς

70. Ἐβρ. 2, 14.

71. Ἰω. 18, 3-6.

συλλαβεῖν με· καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζόμενην διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ τῶν προφητῶν». Ὁ γὰρ πάλαι προεΐρηκε διὰ προφητῶν ἁγίων, τοῦτο πεπλήρωκε καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν ὁ
 5 ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ὁ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς Ἀνθότου δὴ οὖν ταῖς τῶν ἀπλοστεύρων ἀκοαῖς τὸ τῆς κράσεως ὄνομα παρεισκρίνειν ἐπιχειρῶν, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ἀδικεῖς τὸ θαῦμα; οὐ γάρ τοι προσήκει πικρῶς τε καὶ ἀπηνῶς εἰς μέσον ἰέναι λέγοντα· Ἐρα ὁ Θεὸς
 10 Λόγος κατεσχέθη; ἄρα τὴν σφαγὴν ὑπέμεινεν ἢ τῆς θεότητος φύσις;

Ὅτι δὲ ἐξ ἀκριβοῦς ἀμαθίας τὰ τοιάδε φῆς, ἐντεῦθεν εἶση τοι καὶ μάλα ῥαδίως Τετελειῶσθαί φαμεν τοὺς ἁγίους μάρτυρας, πάντα παθεῖν ἐλομένους, ἵνα, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενοι,
 15 τὸν δρόμον τελέσαντες, τὴν πίστιν τηρήσαντες, τὸν τῆς εἰς Χριστὸν γνησιότητος ἀναδήσωνται στέφανον. Ἐρ' οὖν, εἴ τις ἔροιτο προσιών· Ὅτε τὰ τῶν ἁγίων σώματα σιδήρῳ κατεξαίνοντο, ἤγουν δεδαπάνηντο πυρὶ, ἢ καὶ ὅτε τὴν ἀρχὴν δεσμῶται γεγόνασιν, ἄρα τοῖς σώμασι συγκατείρχθησαν αἱ ψυχαί; ἄρα γεγόνασι
 20 καὶ αὐταὶ πυρὸς ἔργον καὶ ξίφους; καίτοι φαμέν αὐτὰς ἀπαλλάττεσθαι τῶν σωμάτων, τῶν τοιούτων αἰκιῶν οὐδὲν εἰς ἰδίαν ὑπομένουσας φύσιν. Ἐρ' οὖν, εἶπέ μοι, ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ἀμέτοχοι τῶν στεφάνων εἶεν ἄν, ὅτι μὴ πεπόνθασιν τὰ σώματος; Ἀλλ' ὄγε τῆς ἀληθείας λόγος οὐκ ἔξω τίθησι τοῦ παθεῖν αὐτὰς πεπόνθασιν γὰρ τὰ αὐτῶν, καὶ οὐ τὰ ἐτέρων σωμάτων [ἴσ. σώματα]. Ἀμαθὲς οὖν ἄρα τὸ διαπνυθάνεσθαι φιλεῖν, εἰ παραδέδοται μετὰ τῆς σαρκὸς ἢ τῆς θεότητος φύσις, ἤγουν ἐνεσχέθη τοῖς Ἰουδαίων βρόχοις, ἢ καὶ αὐτὴν ὑπέμεινε τὴν σφαγὴν· εὐσεβὲς δὲ μᾶλλον ἐννοεῖν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως οἰκειώσεται μὲν ὁ Λόγος τὰ τῆ
 30 ἰδία σαρκὶ συμβεδηκότα πάθη, μεμένηκε δὲ ἀπαθὴς ὡς Θεός,

ληστή βγήκατε νὰ μὲ συλλάβετε μὲ μαχαίρια καὶ ρόπαλα. Κάθε μέρα καθόμουν στὸ ναὸ καὶ δίδασκα καὶ δὲν μὲ συλλάβατε. "Ὅλο αὐτὸ βέβαια ἔγινε γιὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ Γραφές τῶν προφητῶν»⁷². Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἀπὸ παλιὰ εἶχε πεῖ μέσω τῶν ἁγίων προφητῶν, αὐτὸ τὸ πραγματοποιοῖσε κατεβάζοντας τὸν ἑαυτὸ του σὲ ταπείνωση, αὐτὸς ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν κτίση, καὶ ἀφοῦ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα βρέθηκε ὡς ἄνθρωπος, αὐτὸς ποὺ εἶχε τὴ μορφή καὶ τὴν ἰσότητα τοῦ Πατέρα⁷³. Γιατὶ λοιπὸν στὰ αὐτιά τῶν ἀπλουστέρων, ἐπιχειρώντας νὰ εἰσαγάγεις τὸ ὄνομα τῆς ἐνώσεως, ἀδικεῖς τὸ θαῦμα τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ τῆς παρουσίας του μὲ σὰρκα; Γιατὶ δὲν ἀρμόζει νὰ παρουσιάξῃσαι καὶ νὰ λὲς μὲ πικρία καὶ σκληρότητα: "Ἄραγε ὁ Θεὸς Λόγος συνελήφθη; "Ἄραγε τὴν σφαγὴ τὴν ὑπέστη ἡ φύση τῆς θεότητος;

"Ὅτι ὅμως αὐτὰ τὰ λὲς ἀπὸ πραγματικὴ ἀμάθεια, θὰ τὸ μάθεις ἀπὸ αὐτὰ καὶ πολὺ εὐκόλα. Λέμε ὅτι οἱ ἅγιοι μάρτυρες πετυχαίνουν τὴν τελείωση προτιμώντας νὰ πάθουν τὰ πάντα, μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ ἀγωνίσθησαν τὸν ἄγωνα τὸν καλὸ καὶ διήνυσαν τὸν δρόμο καὶ τήρησαν τὴν πίστη, νὰ φορέσουν τὸ στεφάνι τῆς γνησιότητος τοῦ Χριστοῦ⁷⁴. "Ἄρα λοιπὸν, ἐὰν ἐρχόταν κάποιος καὶ ρωτοῦσε, "Ὅταν τὰ σώματα τῶν ἁγίων καταξοσχίζονταν μὲ σίδηρο, δηλαδὴ καίονταν στὴ φωτιά, ἢ καὶ ὅταν στὴν ἀρχὴ φυλακίζονταν, ἄραγε μαζὶ μὲ τὰ σώματα φυλακίζονταν καὶ οἱ ψυχές; "Ἄραγε γίνονταν καὶ αὐτὲς ἔργο τῆς φωτιᾶς καὶ τοῦ ξίφους; "Ἄν καὶ βέβαια λέμε, ὅτι αὐτὲς ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὰ σώματα, χωρὶς νὰ ὑπομείνουν τίποτε ἀπὸ τὶς κακώσεις αὐτὲς στὴ δική τους φύση. "Ἄρα λοιπὸν, πὲς μου, ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ λόγου θὰ εἶναι ἀμέτοχες τῶν στεφάνων, ἐπειδὴ δὲν ἔπαθαν τὰ ὅσα ἔπαθαν τὰ σώματα; "Ὅμως ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας δὲν τὶς ἀφήνει ἔξω ἀπὸ τὸ νὰ πάθουν καὶ αὐτὲς, γιατί ἔπαθαν τὰ δικά τους σώματα, καὶ ὄχι ἄλλων. Εἶναι λοιπὸν ἀμάθεια νὰ θέλουμε νὰ μάθουμε, ἐὰν μαζὶ μὲ τὴν σὰρκα παραδίνεται καὶ ἡ φύση τῆς θεότητος, ἢ δηλαδὴ πιάσθηκε ἀπὸ τὶς παγίδες τῶν Ἰουδαίων, ἢ ὑπέμεινε καὶ τὴν ἴδια τὴ σφαγὴ. Ἐνῶ εἶναι εὐσέβεια τὸ νὰ σκεπτόμαστε μᾶλλον, ὅτι ὅπωςδὴποτε ὁ Λόγος δέχθηκε στὴν σὰρκα του τὰ πάθη ποὺ

74. Β΄ Τιμ. 4, 7-8.

πλήν οὐκ ἔξω τοῦ πάσχοντος σώματος. Αὐτὸς δὲ τὰ οὕτως οἰκονομικῶς πεπραγμένα τοῖς τῆς ἀτοπίας ἐγκλήμασιν ἐνιείς, ἄνω τε καὶ κάτω λέγων, μὴ δὴ χρῆναι πρὸς τινος τὴν τῆς Θεότητος φύσιν ὑπομεῖναι λέγεσθαι τὴν σφαγὴν, περιόστησιν ἀνοσίως εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, καὶ αὐτὸν εἶναι φησι τὸν ἐσταυρωμένον καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ἀνατλάντα θάνατον. Ἀκούω γὰρ λέγοντος, ἐν ἐξηγήσει πάλιν ἑτέρα:

[Οὗτος ὁ τὸν ἀκάνθινον περιθέμενος στέφανον, οὗτος ὁ λέγων «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;», οὗτος ὁ τριήμερον 10 τελευτὴν ὑπομείνας].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐπόμενος μὲν οὖν αὐτὸς τῷ ἰδίῳ σκοπῷ, τὰ τοιαύδε φησὶν ἡμεῖς δὲ αὐτῷ σοφώτερόν τε καὶ ἀληθέστερον ἐπιδείξομεν τὸν Ἐμμανουήλ, τὸν τοῦ κόσμου παντὸς Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν. 15 Γέγονε γάρ, ὡς ἤδη πλειστάκις εἶπομεν, σὰρξ ὁ Λόγος, σῶμα ἴδιον ποιησάμενος, τὸ πάσχειν εἰδός, αἰκίας τε καὶ θάνατον, δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτό, καὶ καθά φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας Ἡ γὰρ οὐκ αἰσχύνη καὶ οἶονεῖ τις ἐντροπὴ τῷ πανσθενεῖ καὶ ζωοποιῷ καὶ παθῶν ἐπέ- 20 κεινα λαχόντι τὴν φύσιν, τὸ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας σταυρωθῆναι δοκεῖν καὶ ἐν θανάτῳ γενέσθαι κατὰ τὴν σάρκα; Καὶ γοῦν ὁ αὐτὸς πού φησι διὰ φωνῆς Ἡσαίου· «Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων». Καὶ 25 πάλιν· «Διὰ τοῦτο οὐκ ἐνετρόαπην, ἀλλ' ἔθηκα τὸ πρόσωπόν μου ὡς στερεὰν πέτραν, καὶ ἔγνων ὅτι οὐ μὴ καταισχυρθῶ, ὅτι ἐγγίξει ὁ δικαίωσας με». Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς γε τὰς Ἑλλήνων, καὶ μέντοι καὶ Ἰουδαίων ἀνοσίας ἀγέλας, σκάνδαλόν τε ὁμοῦ καὶ μωρία νενόμισται τὸ Χριστοῦ μυστήριον· καταμειδιῶσι γὰρ οἱ 30 τάλανες τοῦ τιμίου σταυροῦ· ἐκβέδηκε δὲ τῆς δοκούσης αὐτοῖς ἀσθενείας τὸ πέρας εἰς εὐκλείας δύναμιν τῆς ἀληθῶς θεοπρεπε-

εἶχαν συμβεῖ, ὡς Θεὸς ὅμως ἔμεινε ἀπαθής, ἀλλ' ὄχι ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα ποῦ ἔπασχε. Αὐτὸς ὅμως αὐτὰ ποῦ ἔγιναν μὲ τέτοιο θεῖο σχεδιασμό, βάζοντάς τα μέσα στὰ ἐγκλήματα τοῦ παραλογισμοῦ, λέγει παντοῦ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέγεται ἀπὸ κανένα, ὅτι ἡ φύση τῆς θεότητος ὑπέστη τὴ σφαγή, καὶ μεταφέρει μὲ τρόπο ἀνόσιο σὲ ἄνθρωπο εἰδικὰ τὴ δύναμη τοῦ μυστηρίου, καὶ λέγει ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἐσταυρωμένος, ὁ ὁποῖος ὑπέμεινε τὸ θάνατο ὑπὲρ τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου. Γιατὶ ἀκούω πάλι σὲ ἄλλη ἐξήγηση νὰ λέγει·

[Αὐτὸς ποῦ φόρεσε τὸ ἀκάνθινο στεφάνι, αὐτὸς ποῦ λέγει, «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειψες;»⁷⁵, αὐτὸς ποῦ ὑπέμεινε τὸν τριήμερο θάνατο].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Ἀκολουθώντας λοιπὸν αὐτὸς τὸν δικό του σκοπὸ, λέγει τὰ ἑξῆς· Ἐμεῖς ὅμως θὰ ἀποδείξουμε σ' αὐτὸν σοφώτερο καὶ ἀληθέστερο τὸν Ἐμμανουήλ, τὸν σωτήρα καὶ λυτρωτὴ ὅλου τοῦ κόσμου. Γιατὶ ἔγινε, ὅπως εἶπαμε πολλές φορές, ὁ Λόγος σὰρκα, λαμβάνοντας δικό του σῶμα, τὸ ὁποῖο γνώριζε νὰ πάσχει κακώσεις καὶ θάνατο, καὶ αὐτὸ τὸ παρέδωσε γιὰ χάρη μας καί, ὅπως λέγει ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὑπέμεινε σταυρικὸ θάνατο, περιφρονώντας τὴ ντροπή⁷⁶. Ἡ μήπως δὲν εἶναι αἰσχύνη καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ντροπή, στὸν παντοδύναμο καὶ ζωοποιό, καὶ ποῦ ἔλαχε τὴν πάνω ἀπὸ τὰ πάθη φύση, τὸ νὰ φαίνεται ὅτι σταυρώθηκε ἀπὸ ἀνθρώπινη ἀδυναμία, καὶ νὰ ὀδηγηθεῖ στὸν θάνατο ὡς πρὸς τὴ σὰρκα; Καὶ πραγματικὰ ὁ ἴδιος λέγει κάπου μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἡσαΐα· «Ἐδωσα τὰ νῦτα μου στὰ μασπιγώματα, καὶ τὶς σιαγόνες μου στὰ ραπίσματα, καὶ τὸ πρόσωπό μου δὲν τὸ ἔστρεψα ἀπὸ τὴ ντροπὴ τῶν ἐμπτυσμάτων»⁷⁷. Καὶ πάλι· «Γι' αὐτὸ δὲν ντράπηκα, ἀλλ' ἔκανα τὸ πρόσωπό μου σὰν πέτρα σκληρὴ, ἀφοῦ γνώριζα ὅτι δὲν θὰ ντραπιασθῶ, γιατί πλησιάζει αὐτὸς ποῦ θὰ μὲ δικαιώσει»⁷⁸. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰ πλήθη τῶν Ἑλλήνων καὶ φυσικὰ καὶ τῶν Ἰουδαίων, τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ θεωρήθηκε σκάνδαλο καὶ μωρία. Γιατὶ οἱ ταλαίπωροι χλευάζουν τὸν τίμο σταυρό, ἀλλὰ τὸ τέλος τῆς ἀδυναμίας ποῦ νόμιζαν αὐτοὶ κατέληξε σὲ

77. Ἡσ. 50, 6.

78. Ἡσ. 50, 7-8.

στάτης. Μεμαρτύρηται γὰρ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ὅτι τε εἶη Θεός, καὶ Θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν Υἱός, ὡς θανάτου κρείττων καὶ φθορᾶς, καὶ ὁμοῦ τῷ Γεγεννηκότι προσκυνεῖται παρὰ πάντων.

5 Ἐκκοινοῦνται δὲ διακεκραγότες ἡμῖν αὐτὸ δὴ τοῦτο Γράμματος ἱεροῦ· «Οὕτω λέγει Κύριος· Ἀγιάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τὸν βδελυσσόμενον ὑπὸ τῶν ἐθνῶν, τῶν δούλων, τῶν ἀρχόντων. Βασιλεῖς ὄψονται αὐτόν, καὶ ἀναστήσονται ἄρχοντες καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ». Ὁμολογεῖτε, φησὶν, ἅγιον εἶναι κα-
 10 τὰ φύσιν ὡς Θεόν, τὸν τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἐκφαυλίζοντα, τουτέστι τὸν τῆς ἑαυτοῦ καταφρονήσαντα ψυχῆς. Τέθεικε γὰρ αὐτὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὡς ποιμὴν ἀγαθός, ὃν ἐβδελύξαντο μὲν τὰ ἔθνη, δούλοι δὲ καὶ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν ὕβρισαν, τῆς τῶν Φα-
 ρισαίων πληθύος ἀνοσίως ἐμπαροινούσης αὐτῷ. Τοῦτον ὄψον-
 15 ται βασιλεῖς καὶ ἀναστήσονται· τούτῳ προσκυνήσουσιν ἄρχον-
 τες, ὡς Θεῷ δηλονότι καθιγμένῳ πρὸς κένωσιν, ἵνα, παθῶν σαρκί, διασώσῃ τὴν ὑπ' οὐρανόν. Οὗτος ὁ ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἀκάνθινον περικείμενος στέφανον· οὗτος, οὐκ ἄλλος, ὁ σταυρούμενος μὲν ἀνθρωπίνως καὶ λέγων, «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλι-
 20 πες;», συστέλλων δὲ θεϊκῶς τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, καὶ ἐν ἡμέρᾳ μέση νύκτα τιθεῖς, ἵνα μὴ ἄνθρωπον ἀπλῶς ψιλῆ, κατὰ σέ, συναφείᾳ τετιμημένον, τῇ πρὸς γε, φημί, τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, ὁμολογῶμεν αὐτόν, Θεὸν δὲ μᾶλλον εἶναι πιστεύσωμεν, ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, μεμνημένοι διὰ φωνῆς ἁγίου λέ-
 25 γοντος· «Καὶ ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν σκότος, καὶ θήσω ὡς σάκκον τὸ περιδόλαιον αὐτοῦ». Αὐτὸς γὰρ ὁ λαλῶν πάρεστι, καὶ ὁ πάλαι προμεμήνυκεν ἐσόμενον ὡς Θεός, ἐπλήρωσε κατὰ καιροῦς ἀνθρωπίνως σταυρούμενος. Μονονουχὶ γὰρ πενθικὸν ἱμάτιον ὁ οὐρανὸς τὸν σκότον ὑπέσχετο, ὁ ἥλιος δὲ τῶν ἀκτίνων τὸ σέλας
 30 οὐκέτι διδοὺς τοῖς ἐμπαροινῆσαι τετολημηκόσι τῷ τῶν ὄλων Δεσπότη καὶ Θεῷ, τὸν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἐσόμενον αὐτοῖς προκαταμεμήνυκε σκότον.

δύναμη δόξας τῆς πραγματικὰ θεοπρεπέστατης. Γιατὶ μὲ τὴν ἀνάστασιν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς ἀποδείχθηκε ὅτι καὶ Θεὸς εἶναι, καὶ ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, ὡς ἀνώτερος τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, προσκυνεῖται, μαζὶ μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε, ἀπὸ ὅλους.

Ἐκείνη ἡμερὰ ἀκούσθη ἡ ἴδια τὴν ἁγία Γραφή ποὺ διακηρύττει πρὸς ἡμᾶς· «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος. Τιμήσατε αὐτὸν ποὺ περιφρονεῖ τὴ ζωὴν του, ποὺ θεωρεῖται βδέλυγμα ἀπὸ τοὺς ἔθνικούς, τοὺς δούλους, τοὺς ἄρχοντες. Θὰ τὸν δοῦν βασιλεῖς, καὶ θὰ σηκωθοῦν ἄρχοντες καὶ θὰ τὸν προσκυνήσουν»⁷⁹. Ὁμολογεῖτε, λέγει, ὅτι εἶναι ἅγιος κατὰ φύσιν ὡς Θεός, αὐτὸς ποὺ παραδίδει στὸν ἐξευτελισμὸν τὴ ζωὴν του, δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ περιφρόνησε τὴ ζωὴν του. Γιατὶ τὴ θυσίασε ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὡς ποιμένας ἀγαθῶς⁸⁰, τὸν ὁποῖο θεώρησαν βέβαια βδέλυγμα τὰ ἔθνη, καὶ δούλοι καὶ ὑπηρέτες τὸν ταπείνωσαν μὲ ραπίσματα, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος τῶν Φαρισαίων τὸν χλεύαζαν ἀνόσια σὰν μεθυσμένοι. Αὐτὸν θὰ τὸν δοῦν βασιλεῖς καὶ θὰ σηκωθοῦν, αὐτὸν θὰ τὸν προσκυνήσουν ἄρχοντες, ὡς Θεὸς δηλαδὴ ποὺ κατέβηκε σὲ κένωση, ὥστε, παθαίνοντας ὡς πρὸς τὴ σάρκα, νὰ σώσει τὴν οἰκουμένην. Αὐτὸς ποὺ γιὰ χάριν μας φορεῖ τὸ ἀκάνθινο στεφάνι, αὐτὸς, καὶ ὄχι ἄλλος, ποὺ σταυρώνεται βέβαια ὡς ἄνθρωπος καὶ λέγει, «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειψες;»⁸¹, ἀλλὰ κρύβει κατὰ τρόπο θεϊκὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ στὴ μέση τῆς ἡμέρας φέρνει νύχτα, γιὰ νὰ μὴ ὁμολογοῦμε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος ποὺ τιμᾶται μὲ ἀπλή, σύμφωνα μὲ σέβαν, ἔνωση μὲ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ πιστέψουμε μᾶλλον, ὅτι εἶναι Θεὸς μὲ τὴν δικήν μας ἐμφάνιση καὶ μὲ τὴν μορφήν δούλου, ἐνθυμούμενοι τὴ φωνὴν ἁγίου ποὺ λέγει· «Θὰ καλύψω τὸν οὐρανὸν μὲ σκοτᾶδι, καὶ θὰ κάνω σὰν σάκκο τὸ ἔνδυμά του»⁸². Γιατὶ εἶναι παρὼν αὐτὸς ποὺ ὁμλεῖ, καὶ αὐτὸ ποὺ ὡς Θεὸς προεῖπε ἀπὸ παλιὰ ὅτι θὰ συμβεῖ, τὸ ἐκπλήρωσε κατὰ καιροὺς σταυρούμενος ὡς ἄνθρωπος. Γιατὶ ὁ οὐρανὸς ἀπλώσε τὸ σκοτᾶδι σὰν πένθιμο κατὰ κάποιον τρόπο ἱμάτιο, ἐνῶ ὁ ἡλῖος, μὴ δίνοντας πᾶν τὸ φῶς τῶν ἀκτίνων του σὲ ἐκείνους ποὺ τόλμησαν νὰ φερθοῦν σὰν μεθυσμένοι πρὸς τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων καὶ Θεό, προμήνυε τὸ σκοτᾶδι ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβεῖ στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά τους.

82. Ἦσ. 50, 3.

Ψάλλει γάρ πον και ὁ μακάριος Δαβίδ περὶ αὐτῶν «Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον». Διερρήγνυτο δὲ καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ, τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἐκκαλύπτων ἤδη τὰ
 5 Ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τὰ ἐσωτάτω δεικνύον, ὡς οὐκέτι μὲν ἐχούσης στάσιν τῆς πρώτης σκηνῆς, πεφανερωμένης δὲ ἤδη τῆς τῶν ἁγίων ὁδοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τῆς εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων. Ἅγιος μὲν γάρ ὁμολογουμένως καὶ ὁ νόμος ἦν, ὅτι καὶ δικαιοσύνης πρῦτα-
 10 ἀσυγκρίτως ἢ ἐν Χριστῷ νοεῖται ζωὴ, καὶ τῆς ἐν σκηναῖς καὶ τύποις λατρείας προφερεστέρα τε καὶ ἐν ἀμείνοσιν ἢ ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ. Ἄρα οὐχὶ θεοπρεπῆ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου φύσιν τὰ τοιάδε τῶν κατορθωμάτων εἶεν ἄν; Οὐ τὸ σωτήριον πάθος δεδυσώπηκε μὲν τὴν στρεφομένην ῥομφαίαν, εἰσκεκόμικε δὲ πάλιν ἐν
 15 τῷ παραδείσῳ τὸν ἄνθρωπον; Ἐφη γάρ ὁ Χριστὸς τῷ συγκρεμαμένῳ ληστῇ· «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Οὐκ ἐπέλαμψε τοῖς ἐν σκότῳ μετ' ἐξουσίας ἐπιφωνῶν τό, Ἄνακαλύφθητε; Κεκένωκε γάρ τὸν ἄδην ὡς Θεός, καὶ δεσμῶν ἀνῆκε τοὺς ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ πάλαι βοῶν πρὸς τὸν τληπαθέστατον
 20 Ἰώβ· «Ἦλθες ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δὲ ἵχνεσιν ἀθύσσου περιεπάτησας; Ἀνοίγονταί σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἄδου ἰδόντες σε ἔπηξαν;». Τί τοίνυν τὰ ἔτι θεοπρεπῆ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνὶ καὶ ἀνθρώπῳ μόνῳ προσνέμων οὐκ ἐρυθριᾷ;

Ὅτι γάρ αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, μορφὴν δούλου λαβὼν,
 25 σαρκὸς τε καὶ αἵματος κεκοινωνηκώς, ἠνέσχετο μὲν δοῦναι τῷ θανάτῳ τὸ ἴδιον σῶμα δι' ἡμᾶς, καὶ ὑπάρχων ἀπαθῆς κατὰ φύσιν, σαρκὶ πέπονθεν ἐκὼν, πιστώσεται γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος «Εὐχαριστοῦντες τῷ Πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ
 30 τῆς ἐξουσίας τοῦ σκοτούς, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφε-

83. Ψαλμ. 68, 24.

84. Ἐβρ. 9, 8.

85. Γαλ. 3, 24.

86. Λουκᾶ 23, 43.

Πράγματι ψάλλει κάπου και ὁ μακάριος Δαβὶδ γι' αὐτούς: «Νὰ σκοπισθοῦν τὰ μάτια τους, γιὰ νὰ μὴ βλέπουν, καὶ κάνε νὰ κυρτωθεῖ ἡ ράχη τους γιὰ πάντα»⁸³. Σχιζόταν ὅμως καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ, ἀποκαλύπτοντας ἤδη τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ δείχνοντας τὰ ἐσώτατα, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔχει τόπο νὰ σταθεῖ ἡ πρώτη σκηνή, ἀφοῦ ἤδη φανερώθηκε ἡ εἴσοδος τῶν ἁγίων, δηλαδὴ στὰ ἅγια τῶν ἁγίων⁸⁴. Γιατὶ ἅγιος βέβαια ἦταν ὁμολογουμένως καὶ ὁ νόμος, ἀφοῦ εἶχε γίνει καὶ πρῦτανις τῆς δικαιοσύνης καὶ παιδαγωγὸς γιὰ τὸν Χριστό⁸⁵. Ὁμως ἀσυγκρίτως ἁγιώτερη θεωρεῖται ἡ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ζωὴ, καὶ ἀρχαιότερη ἀπὸ ἐκείνη τῆ λατρεία ποὺ γινόταν μὲ σκιές καὶ τύπους, καὶ ἀνώτερη αὐτὴ ποὺ γίνεται μὲ τρόπο πνευματικὸ καὶ ἀληθινό. Ἄραγε δὲν εἶναι θεοπρεπῆ καὶ πάνω ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου τὰ κατορθώματα αὐτά; Τὸ πάθος τοῦ Σωτήρα δὲν καταντρόπιασε τὴ στρεφόμενη ρομφαία, καὶ ἔφερε πάλι τὸν ἄνθρωπο στὸν παράδεισο; Πράγματι ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν ληστὴ ποὺ ἦταν κρεμασμένος μαζί του: «Σήμερα θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο»⁸⁶. Δὲν ἔλαμψε σὲ ἐκείνους ποὺ βρίσκονταν στὸ σκοτάδι⁸⁷, φωνάζοντας μὲ ἐξουσία, Πετᾶξτε ἀπὸ πάνω σας τὸ σκοτάδι; Γιατὶ ὡς Θεὸς ἄδειασε τὸν Ἄδη, καὶ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὰ δεσμὰ ἐκείνους ποὺ βρίσκονταν μέσα σ' αὐτόν⁸⁸. Καὶ αὐτὸς ἦταν ἐκεῖνος ποὺ παλιὰ φώναζε στὸν πολὺπαθο Ἰώβ: «Μήπως σὺ ἦρθες στὴν πηγὴ τῆς θάλασσας, καὶ περπάτησες στὰ ἴχνη τῆς ἀβύσσου; Μήπως σοῦ ἀνοίγονται ἀπὸ φόβο οἱ πύλες τοῦ θανάτου, καὶ οἱ θυρωροὶ τοῦ ἄδη βλέποντάς σε φοβήθηκαν;»⁸⁹. Γιατὶ λοιπὸν τὰ τόσο θεοπρεπῆ ἀπὸ τὰ δικά μας, ἀποδίδοντάς τα μόνο σὲ ἓνα ἄνθρωπο, δὲν κοκκινίζεις ἀπὸ ντροπῆ;

Ὅτι ὅμως ὁ ἴδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, παίρνοντας μορφή δούλου καὶ γενόμενος κοινωνὸς σάρκας καὶ αἵματος, ἀνεχόταν βέβαια νὰ παραδώσει στὸν θάνατο τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα γιὰ μᾶς, καὶ ἐνῶ ἀπὸ τὴ φύση του ἦταν ἀπαθής, ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα του μὲ τὴν θέλησή του, θὰ μᾶς τὸ βεβαιώσει ὁ Παῦλος γράφοντας: «Νὰ εὐχαριστεῖτε μὲ χαρὰ τὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ ἔχουμε μερίδα στὴν κληρονομία τῶν ἁγίων στὸ χῶρο τοῦ φωτός, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ σκότους καὶ μᾶς μετέφερε

87. Ἦσ. 49, 19.

88. Α' Πέτρ. 3, 19.

89. Ἰώβ 38, 16-17.

σιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως· ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατά καὶ τὰ ἀόρατα· εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ
 5 καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων». Ἴδου δὴ, καὶ μάλα σαφῶς, ὁ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων ἱεροουργός, αὐτὸν ἔφη τὸν δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ
 10 ἐν ᾧ τὰ πάντα Θεὸν Λόγον, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, τὸν δι' οὗ παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατά τε καὶ ἀόρατα, τὸν ὄντα πρὸ πάντων, ἐν ᾧ τὰ πάντα συνέστηκε, κεφαλὴν δεδόσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ αὐτὸν εἶναι πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν.

15 Ἄλλ' ἐστιν, ἴσως ἐρεῖς, κατὰ φύσιν ζωὴ ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος εἶτα πῶς, ἢ τίνα δὴ τρόπον τεθναίῃ ἢ ζωῇ; Καλῶς ἀναγκαία καὶ ἐπωφελῆς ἢ πεῦσις· οὐκοῦν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν χρησίμως παραλαμβάνεται τό, σάρκα γενέσθαι νοεῖν τε καὶ λέγειν, τὸν αἰεὶ τε ζῶντα καὶ ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, του-
 20 τέστιν ἴδιον ποιήσασθαι σῶμα τὸ θανάτου δεκτικόν, ἵνα νοῆται παθῶν αὐτός, ὅτι τὸ ἴδιον αὐτοῦ πέπονθε σῶμα. Οὕτω γὰρ αὐτὸν γενέσθαι φαμέν ἀπαρχὴν τῶν κεκοιμημένων καὶ πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν. Τεθεῖσθαι γὰρ λέγεται μεθ' ἡμῶν ἐν μνήματι διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὁ ἀνιστάς τοὺς νεκρούς, ἵνα καὶ ἡμεῖς συνεγερωθῶ-
 25 μεν αὐτῷ· ταύτην γὰρ ἡμῖν ἐνεκαίνισε τὴν ὁδόν, καὶ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας τεταπείνωκεν ἑαυτὸν καθεὶς εἰς κένωσιν καὶ εἰς ἀνθρωπότητα μεθ' ἡμῶν, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνώς, ὁ Μονογενής. Ἄλλ' οἶεται μὲν, κατὰ τὸ εἶκός, τοὺς ᾧδε ταῦτ' ἔχειν ὑπειληφότας καὶ ἀληθῶς δοξάζοντας ἐμ-

στή βασιλεία τοῦ ἀγαπητοῦ του Υἱοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἔχουμε τὴν ἀπολύτρωση καὶ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν μας. Αὐτὸς εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, πρωτότοκος ὄλων τῶν δημιουργημάτων, γιατί μέσω αὐτοῦ δημιουργήθηκαν τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχές, εἴτε Ἐξουσίες. «Ὅλα ἔχουν δημιουργηθεῖ ἀπὸ αὐτὸν καὶ γι' αὐτόν. Αὐτὸς ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ ὅλα ἀπὸ αὐτὸν συγκρατοῦνται στὴν ὑπαρξη. Καὶ αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἀρχή, ὁ πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, γιὰ νὰ γίνει αὐτὸς πρῶτος σὲ ὅλα»⁹⁰. Νὰ λοιπὸν καὶ πολὺ καθαρὰ, ὁ ἱερούργος τῶν δικῶν του μυστηρίων, εἶπε ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος διὰ τοῦ ὁποίου ἔγιναν ὅλα καὶ στὸν ὁποῖο ἀνήκουν τὰ πάντα, στὸν Θεὸ Λόγο, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, ἐκεῖνος διὰ τοῦ ὁποίου ἦρθαν στὴν ὑπαρξη καὶ αὐτὰ πού εἶναι στοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὰ ἐπίγεια, τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, αὐτὰ πού ὑπάρχουν πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ αὐτὸς στὸν ὁποῖο ὑποτάσσονται ὅλα, δόθηκε ὡς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς νεκρούς.

Ἄλλ' εἶναι, ἴσως πεῖς, ἀπὸ τὴν φύση του ζωὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Καὶ πῶς, ἢ μὲ ποιὸ τρόπο μπορεῖ νὰ πεθάνει ἡ ζωὴ; Καλῶς ἡ ἐρώτηση εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἐπωφελής. Λοιπὸν γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ βαθύτερου νοήματος τοῦ μυστηρίου εἶναι χρήσιμο τὸ νὰ λέμε καὶ νὰ ἐννοοῦμε, ὅτι ἔγινε σὰρκα, αὐτὸς πού ζεῖ πάντοτε καὶ εἶναι ὁ ζωοποιὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ὅτι ἔκανε δικό του σῶμα αὐτὸ πού εἶναι δεκτικὸ θανάτου, γιὰ νὰ νοεῖται ὅτι ἔπαθε ὁ ἴδιος, ὅτι ἔπαθε τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα. Γιατί ἔτσι λέμε ὅτι αὐτὸς ἔγινε ἀρχὴ ἐκείνων πού ἔχουν κοιμηθεῖ καὶ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν. Γιατί λέγεται ὅτι τοποθετήθηκε μαζί μὲ μᾶς σὲ μνήμα μὲ τὴ δική του σὰρκα αὐτὸς πού ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς, γιὰ νὰ ἀναστηθοῦμε καὶ ἐμεῖς μαζί μὲ αὐτόν. Γιατί αὐτὸν τὸν δρόμο ἐγκαινίασε γιὰ μᾶς, καὶ γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν αἰτία ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του, κατεβαίνοντας σὲ κένωση καὶ λαμβάνοντας ἀνθρώπινη φύση ὅμοια μὲ μᾶς, ἂν καὶ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του Θεὸς καὶ εἶχε γεννηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, ὁ Μονογενής. Ἄλλὰ νομίζει βέβαια, ὅπως φαίνεται, αὐτοὶ πού θεωροῦν ὅτι αὐτὰ ἔχουν ἔτσι καὶ πιστεύουν ἀληθινὰ, ὅτι ἔχουν φτάσει σὸ τέρμα τῆς

βροντησίας εἰς λῆξιν τῆς ἀνωτάτω δραμεῖν· σκηπτόμενος δὲ πανταχοῦ τὸ δεῖν ἀπαθῆ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν ὁμολογεῖσθαι Λόγον, ἐξίστησιν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο εἰς ἅπαν, τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον· οὐκ ἀξιοῖ δὲ ὥσπερ ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν, ὅτι πέ-
5 πονθεν ὑπὲρ ἡμῶν, καίτοι τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς σαρκὶ λεγούσης παθεῖν καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀσώματον, ὅτι τὸ ἴδιον αὐτοῦ καὶ ἐνωθὲν αὐτῷ πέπονθεν σῶμα. Ἔφη δὲ πάλιν ᾠδί·

[Διὰ τοῦτο περὶ τῆς ἡμετέρας ἀπαρχῆς ὁ μακάριος Πέτρος καταγγέλλων καὶ τὴν ἐκ τῆς θεότητος φαινομένης φύσεως διηγου-
10 μενος ὑψωσιν, «Τοῦτον», φησί, «τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός». Οὐκ ἀπέθανε Θεός, ἀλλὰ ἀνέστησεν. Ἄκουε τῶν τοῦ Πέτρου ῥημάτων, Ἀπολινάριε, ἄκουε σὺν Ἀπολιναρίῳ, καὶ Ἄρειε· «Τοῦτον», φησί, «τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός τὸν φαινόμενον, τοῦτον τὸν ὀρώμενον ὄμμασι», τὸν ξύλῳ προσηλωθέντα, τὸν ταῖς
15 τοῦ Θωμᾶ ψηλαφηθέντα χερσί, τὸν πρὸς αὐτὸν κεκραγότα· «Ψηλάφησον, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα»· καὶ ταύταις πεισθεῖς ὁ μαθητῆς ταῖς φωναῖς καὶ τῇ ψηλαφήσει περὶ τῆς τοῦ σταυρωθέντος σώματος πεισθεῖς ἀναστάσεως, τὸν παραδοξοποιὸν ἐδοξολόγει Θεόν· «Ὁ Κύριός μου
20 καὶ ὁ Θεός μου, δόξα σοι»· οὐ τὸ ψηλαφηθὲν προσαγορεύων Θεόν, οὐδὲ γὰρ ψηλαφήσει θεότης εὐρίσκεται. Καὶ μεθ' ἕτερα, περὶ τοῦ ψηλαφητοῦ τούτου καὶ ὁ Πέτρος ἐβόα· «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός». – «Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς». Δεξιᾶς δὲ βοηθούσης ὁ Θεὸς Λόγος οὐκ ἔχρηξεν, Ἄρειε.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

Ἀνίστησι μὲν ὁ Υἱὸς τοὺς νεκρούς, καὶ θανάτου κρείττονα φάμεν ὑπάρχειν αὐτόν· μεμνήμεθα γὰρ ἀναφανδὸν εἰρηκότος «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή»· πλὴν ὅταν ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Πέτρος εὐαγγελίζεται, λέγων, «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ
30 Θεός», αὐτὸν εἶναι πιστεύομεν Ἰησοῦν τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον. Πῶς οὖν ἐγηγέρθαι φαίη τις ἂν αὐτόν παρὰ τοῦ Πατρὸς,

91. Πράξ. 2, 24.

94. Ἰω. 20, 25.

92. Πράξ. 13, 30.

95. Λουκᾶ 24, 39.

93. Πράξ. 5, 30.

96. Ἰω. 20, 28.

χειρότερης μορφῆς παραλογισμοῦ, καὶ ὑποστηρίζοντας παντοῦ ὅτι πρέπει νὰ ὁμολογεῖται ἀπαθὴς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα μας, ἀφαιρεῖ ἀπὸ αὐτόν, καὶ αὐτὸ τελείως, τὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας, καὶ μᾶλλον δὲν θέλει νὰ πιστεύει ἢ νὰ λέγει, ὅτι ἔπαθε γιὰ μᾶς, ἂν καὶ ἡ θεόπνευστη Γραφή λέγει ὅτι ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα, καὶ ὅτι εἶναι ἀπαθὴς καὶ ἄσώματος, γιατί ἔπαθε τὸ σῶμα τὸ δικό του ποῦ ἐνώθηκε μὲ αὐτόν. Εἶπε λοιπὸν πάλι τὰ ἑξῆς·

[Γι' αὐτὸ μιλώντας ὁ μακάριος Παῦλος γιὰ τὴ δική μας ἀπαρχὴ καὶ διηγούμενος τὴν ὑψωση τῆς φαινόμενης φύσεως ἀπὸ τὴ θεότητα, λέγει· «Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ ἀνέστησε ὁ Θεός»⁹¹. Δὲν πέθανε ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἀνέστησε. Ἔκουε τὰ λόγια τοῦ Πέτρου, Ἀπολινάριε, ἄκουε μαζί μὲ τὸν Ἀπολινάριο καὶ σύ, Ἄρειε· «Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ», λέγει, «ἀνέστησε ὁ Θεός, τὸν φαινόμενο, αὐτὸν ποῦ βλεπόμενος μὲ τὰ μάτια»⁹², αὐτὸν ποῦ καρφώθηκε στὸ σταυρό⁹³, αὐτὸν ποῦ ψηλαφήθηκε μὲ τὰ χέρια τοῦ Θωμᾶ⁹⁴, αὐτὸν ποῦ φώναξε· «Ψηλάφησέ με, γιατί τὸ πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστᾶ δὲν ἔχει, ὅπως βλέπετε ὅτι ἔχω ἐγώ»⁹⁵. Καὶ ὁ μαθητὴς ἔχοντας πεισθεῖ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια καὶ μὲ τὴν ψηλάφηση τοῦ σταυρωμένου σώματος, ἀφοῦ πείσθηκε γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ σταυρωμένου σώματος, δοξολογοῦσε τὸν παραδοξοποιὸ Θεό· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, δόξα σὲ σένα»⁹⁶, καὶ δὲν ὀνόμαζε Θεὸ τὸ σῶμα ποῦ ψηλαφήθηκε, γιατί ὁ Θεός δὲν βρῖσκεται μὲ τὴν ψηλάφηση. Καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα· Γιὰ τὸν ψηλαφητὸ αὐτὸν καὶ ὁ Πέτρος διακήρυττε· «Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ ἀνέστησε ὁ Θεός»⁹⁷. «Μὲ τὴ δεξιὰ λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ὑψώθηκε»⁹⁸. Ὅμως, Ἄρειε, ὁ Θεός Λόγος δὲν χρειαζόταν δεξιὸ χέρι γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 60

Ἀνασταίνει βέβαια ὁ Υἱὸς τοὺς νεκρούς, καὶ λέμε ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος τοῦ θανάτου, γιατί θυμούμαστε ὅτι εἶπε· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀνάστασι καὶ ἡ ζωὴ»⁹⁹. Ὡστόσο, ὅταν ὁ Πέτρος διακηρύττει πρὸς ἐμᾶς λέγοντας, «Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ ἀνέστησε ὁ Θεός», αὐτὸν πιστεύουμε ὅτι εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ὁ Λόγος ποῦ ἐγινε ἄνθρωπος. Πῶς λοιπὸν

97. Πράξ. 2, 21.

98. Ψαλμ. 117, 16.

99. Ἰω. 11, 25.

ὑψῶσθαί τε τῇ αὐτοῦ δεξιᾷ· χρῆναι γὰρ οἶμαι ταυτὶ διατρα-
 νοῦσθαι σαφῶς τοῖς οὐκ ἔχουσι νοεῖν, ἵνα, καὶ τὴν τοῦ σκανδά-
 λου πρόφασιν ἀποκείραντες, ὀρθὴν καὶ ἀπλανεστάτην τὴν τῆς
 ἀληθείας ἀποφήνωμεν ὁδόν. Δέδωκε τοίνυν τὸ ἴδιον σῶμα τῷ
 5 θανάτῳ πρὸς βραχὺ· «Χάριτι γὰρ Θεοῦ», καθά φησιν ὁ Παῦλος,
 «ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου». Εἶτα ὑπάρχων αὐτὸς ἡ ζωο-
 ποιὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δεξιᾷ καὶ δύναμις, φθορᾶς καὶ
 θανάτου κρεῖττον ἀπέφηεν αὐτό, καὶ πρὸς γε τοῦτο ἡμᾶς πι-
 στῶσεται λέγων πρὸς Ἰουδαίους «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ
 10 ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». Σύνες οὖν ὅπως αὐτὸς ἐγείρειν
 τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ἐπαγγέλλεται, καίτοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
 ἀναστῆσαι λεγομένου· δεξιᾷ γὰρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ καὶ δύναμις τοῦ
 Πατρὸς ἡ ζωοποιός, ὁ Υἱός.

Ὡστε, κἂν ἐνεργεῖν ὁ Πατὴρ λέγῃται τὴν τοῦ θείου ναοῦ
 15 ζωοποιήσιν, ἐνήργηκε δι' Υἱοῦ· κἂν εἰ ὁρῶτο πάλιν ὁ Υἱὸς ἐνεργ-
 γήσας, ἀλλ' οὐ δίχα τοῦ Πατρὸς ἐν Πνεύματι. Μία γὰρ ἡ θεότη-
 τος φύσις, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἰδικαῖς νοουμένη, καὶ τὴν ἐφ'
 ἅπασιν τοῖς δρωμένοις κίνησιν τε καὶ ἐνέργειαν ἔχουσα, νοητὴν
 δηλονότι καὶ θεοπρεπῆ. Οὐκοῦν παρεχώρει μὲν τὸ σῶμα τοῖς
 20 τῆς ἰδίας φύσεως νόμοις καὶ τὴν τοῦ θανάτου γεῦσιν ἐδέχετο,
 καὶ τοῦτο παθεῖν ἐφέντος αὐτῷ χρησίμως τοῦ ἐνωθέντος Λόγου,
 θεία γε μὴν ἐξοποιεῖτο δυνάμει τῇ τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ καθ'
 ὑπόστασιν Λόγου. Ὅλον οὖν νοοῦμεν τὸν Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ
 μεθερμηνευόμενον, «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», ὅταν ἀκούσωμεν λέγον-
 25 τος τοῦ θεσπεσίου Πέτρου· «Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ
 Θεός»· κἂν τὸν ὁρῶμενον λέγῃς καὶ προσηλωθέντα τῷ ξύλῳ, τὸν
 ταῖς τοῦ Θωμᾶ ψηλαφηθέντα χερσίν, οὐδὲν ἥττον ἡμεῖς σεσαρ-
 κωμένον νοοῦμεν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἕνα τε καὶ τὸν
 αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Υἱόν. Ἄόρατος γὰρ τὴν φύσιν ὑπάρχων,
 30 γέγονεν ὁρατός, ὅτι καὶ ἴδιον ἦν αὐτοῦ τὸ ὁρῶμενον σῶμα. Ψάλ-
 λει γοῦν ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβίδ· «Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς

μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ ὅτι αὐτὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ ὑψώθηκε μὲ τὴ δεξιὰ αὐτοῦ; Νομίζω δηλαδὴ ὅτι μὲ αὐτὸ διακηρύσσεται μὲ σαφήνεια σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸ καταλάβουν, ὥστε, ἀποκόπτοντας καὶ τὴν πρόφασιν τοῦ σκανδάλου, νὰ ἀποδείξουμε ὀρθὴ καὶ ἀδιάσειστη τὴν ὁδὸ τῆς ἀλήθειας. Παρέδωσε λοιπὸν τὸ σῶμα του στὸν θάνατον γιὰ λίγο. «Μὲ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ», ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, «γεῦθηκε γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς τὸν θάνατον»¹. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι ἡ ζωοποιὸς δεξιὰ καὶ δύναμις τοῦ Πατέρα, ἀνέδειξε τὸ σῶμα του ἀνώτερον ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατον. Καὶ ἐπὶ πλέον θὰ μᾶς βεβαιώσῃ λέγοντας στοὺς Ἰουδαίους: «Γκρεμίστε τὸν ναὸ τοῦτον, καὶ σὲ τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ξανακτίσω»². Κατάλαβε λοιπὸν ὅτι ὑπόσχεται πῶς ὁ ἴδιος θὰ κτίσῃ τὸν δικό του ναὸ, ἂν καὶ λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τὸν ἀνάστησε. Γιατί, ὅπως εἶπα, ὁ Υἱὸς εἶναι καὶ ἡ ζωοποιὸς δύναμις τοῦ Πατέρα.

Ὡστε λοιπὸν, καὶ ἂν ἀκόμα λέγεται ὅτι ὁ Πατέρας ἐνεργεῖ τὴ ζωοποίησιν τοῦ θείου ναοῦ, τὴν ἐνεργεῖ μέσω τοῦ Υἱοῦ. Καὶ ἂν πάλι φαίνεται ὅτι τὴν ἐνήργησε ὁ Υἱός, ὅμως ὄχι χωρὶς τὸν Πατέρα μὲ τὸ Πνεῦμα. Γιατί μία εἶναι ἡ φύσις τῆς θεότητος, ποὺ ἐννοεῖται μὲ τρεῖς ἰδιαίτερες ὑποστάσεις, καὶ ἔχει τὴν κίνησιν καὶ ἐνέργειαν σὲ ὅλα ὅσα γίνονται, νοητὴ βέβαια καὶ θεοπρεπῆ. Λοιπὸν παραχωροῦσε βέβαια στὸ σῶμα τοὺς νόμους τῆς φύσεώς του, καὶ δεχόταν τὴ γεύσιν τοῦ θανάτου, καὶ αὐτὸ τὸ ἔπαθε μὲ τὴ χρήσιμη ἔγκρισιν τοῦ Λόγου ποὺ ἐνώθη με αὐτό. Γιατί ζωοποιήθηκε μὲ τὴ θείαν δύναμιν τοῦ Λόγου ποὺ ἐνώθη με αὐτὸν σὲ μία ὑπόστασιν. Ἐννοοῦμε λοιπὸν ὅλον τὸν Ἐμμανουήλ, ὁ ὁποῖος ἐρμηνευόμενος σημαίνει, «ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας», ὅταν ἀκοῦμε τὸν θεσπέσιον Πέτρον νὰ λέγει, «Αὐτὸν τὸν Ἰησοῦ ἀνάστησε ὁ Θεός». Καὶ ἂν ἀναφέρεσαι σ' αὐτὸν ποὺ φαινόταν, καὶ ἦταν καρφωμένος στὸ σταυρό, καὶ ψηλαφιζόταν μὲ τὰ χέρια τοῦ Θωμᾶ, ἐμεῖς νοοῦμε καθόλου λιγώτερον σαρκωμένο τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ ὁμολογοῦμε ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱόν. Γιατί, ἐνῶ εἶναι ἀόρατος ὡς πρὸς τὴν φύσιν, ἔγινε ὄρατός, καθόσον ἦταν δικό του καὶ τὸ σῶμα ποὺ φαινόταν. Ψάλλει λοιπὸν σὲ μᾶς ὁ θεῖος Δαβὶδ· «Ὁ Θεὸς θὰ ἔρθῃ φανερά, ὁ

ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται». Καὶ μὴν καὶ ὁ μακάριος Ἀββακούμ· «Ὁ Θεὸς ἐκ Θαμὰν ἤξει, καὶ ὁ Ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέως».

Οὗτος ὑπάρχων καὶ ἀναφής, ἀπτὸς γενέσθαι λέγεται διὰ τὸ
5 ἐνωθὲν αὐτῷ σῶμα· γράφει γοῦν ὁ Λουκᾶς· «Ἐπειδήπερ πολλοὶ
ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημέ-
νων ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτό-
πται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου»· καὶ πρὸς γε τοῦτό φη-
σιν ὁ σοφὸς Ἰωάννης· «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐώρακα-
10 μεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψη-
λάφησαν, περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ
ἐώρακαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν
τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν». Ἄλλ'
εἰ μὴ γέγονεν ἀπτὸς τε καὶ ὄρατός, ὡς ἴδιον ἔχων τὸ ὑποπίπτον
15 ἀφῆ καὶ ὄρασει σῶμα, πῶς αὐτόπται τοῦ Λόγου γεγόνασιν οἱ
πάνσοφοι μαθηταί; Πῶς δὲ καὶ τεθέανται καὶ ψηλαφήσαι φασὶ
τὸν Λόγον τῆς ζωῆς, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη
ἡμῖν; Τοῦτον οὖν αὐτὸν τὸν ἀπτὸν τε καὶ ὄρατόν, τὸν τῷ ξύλῳ
προσηλωμένον, ἐπέγνω μὲν ὁ Θωμᾶς, ὡμολόγει δὲ καὶ μάλα ὀρ-
20 θῶς Θεὸν καὶ Κύριον. Ἔφη γὰρ εὐθύς· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ
Θεός μου»· εἶτα πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός
«Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας μακάριοι οἱ μὴ ἐωρακότες καὶ
πιστεύσαντες». Τί πιστεύσαντες, εἰπέ μοι; Ἄρα οὐχ ὅτι, Θεὸς ὢν
φύσει, τὸν ἴδιον ἐκ νεκρῶν ἀνέστησε ναόν; Καίτοι πῶς ἀμφίλο-
25 γον τὸ πράγμα ἐστίν;

Ἄλλ' ὁ χρηστὸς οὐτοσί, μονονουχὶ ταῖς τοῦ μαθητοῦ φωναῖς
ἐπερυθριῶν ἀσυνέτως, Οὐχ ὡμολόγησε, φησὶν, αὐτόν, ὅτι καὶ Κύ-
ριος καὶ Θεός ἐστίν ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, παρατρέπει δὲ μάλ-
λον ἐπὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν τὴν τοῦ λόγου δύναμιν, καὶ φησιν, ὅτι τὸν
30 παραδοξοποιὸν ἐδοξολόγει Θεὸν λέγων, «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ
Θεός μου». Προσεπάγει δὲ τούτοις Οὐ τὸ ψηλαφηθὲν προσαγο-

Θεός μας, καὶ δὲν θὰ παρασιωπηθεῖ»³. Ἄλλὰ καὶ ὁ μακάριος Ἀββακούμ λέγει· «Ὁ Θεὸς θὰ ἔρθει ἀπὸ τῆ Θαιμάν, καὶ ὁ Ἅγιος ἀπὸ ὄρος πυκνὸ καὶ κατὰσκιο»⁴.

Αὐτός, ἐνῶ ἦταν ἀψηλάφητος, λέγεται ὅτι ἔγινε ψηλαφητός, ἐπειδὴ ἐνώθηκε τὸ σῶμα μὲ αὐτόν. Γράφει λοιπὸν ὁ Λουκάς· «Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐπιχείρησαν νὰ συντάξουν διήγησι γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ συνέβησαν μεταξύ μας, σύμφωνα πρὸς ὅσα μᾶς παρέδωσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν αὐτόπται μάρτυρες καὶ ὑπηρέτες τοῦ κηρύγματος⁵. Καὶ μαζί μὲ αὐτὸ ὁ σοφὸς Ἰωάννης λέγει· «Αὐτὸ ποὺ ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὸ ποὺ ἀκούσαμε, αὐτὸ ποὺ εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας, αὐτὸ ποὺ παρατηρήσαμε καὶ τὰ χέρια μας ψηλάφησαν, γιὰ τὸν Λόγο τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ φανερώθηκε καὶ τὸν ἔχουμε δεῖ καὶ δίνουμε μαρτυρία καὶ σᾶς ἀναγγέλλουμε τὴ ζωὴ τὴν αἰώνια, ἡ ὁποία ἦταν μὲ τὸν Πατέρα καὶ φανερώθηκε σὲ μᾶς»⁶. Ἄλλὰ ἐὰν δὲν γινόνταν ψηλαφητός καὶ ὄρατός, ὡς κάποιος ποὺ ἔχει τὸ δικό του σῶμα, τὸ ὁποῖο ὑποπίπτει στὴν ἀφή καὶ στὴν ὄραση, πῶς ἔγιναν αὐτόπτες τοῦ Λόγου οἱ πάνσοφοι μαθητές; Καὶ πῶς εἶδαν καὶ ψηλάφησαν, λένε, τὸν Λόγο τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία βρισκόταν στὸν Πατέρα, καὶ φανερώθηκε σὲ μᾶς; Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ψηλαφητὸ καὶ ὄρατό, τὸν καρφωμένο στὸν σταυρὸ, τὸν ἀναγνώρισε ὁ Θωμᾶς, καὶ τὸν ὁμολογοῦσε, καὶ πολὺ σωστά, Θεὸ καὶ Κύριο. Γιατὶ εἶπε ἀμέσως· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου»⁷. Ἔπειτα εἶπε σ' αὐτόν ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός· «Ἐχεις πιστέψει ἐπειδὴ μὲ εἶδες· εἶναι μακάριοι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν μὲ εἶδαν καὶ πίστεψαν»⁸. Τί πίστεψαν, πές μου; Ἄραγε ὄχι τὸ ὅτι, ὄντας Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του, ἀνέστησε τὸν δικό του ναό (σῶμα); Καὶ πῶς βέβαια τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀμφίβολο;

Ἄλλὰ ὁ πονηρὸς αὐτός, μόνο ποὺ δὲν κοκκινίζει ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ μαθητῆ, μὲ ἀπερισκεψία λέγει· Δὲν ὁμολόγησε αὐτόν ὅτι ὁ πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκροὺς εἶναι καὶ Κύριος καὶ Θεός, καὶ μᾶλλον ἐκτρέπει σ' αὐτὸ ποὺ θεωρεῖ εὐλογο τὸ νόημα τοῦ λόγου, καὶ λέγει, ὅτι δοξολογοῦσε ὡς Θεὸ αὐτόν ποὺ κάνει τὰ παράδοξα, λέγοντας· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου». Καὶ προσθέτει σ' αὐτά· Δὲν ἀποκαλεῖ Θεὸ αὐτὸ ποὺ ψηλαφήθηκε, γιατί ὁ Θεὸς δὲν βρίσκεται

6. Α' Ἰω. 1, 2.

7. Ἰω. 20, 28.

8. Ὅπ. π. 29.

ρεύων Θεόν· οὐ γὰρ ψηλαφήσει Θεότης εὐρίσκεται. Ἐπιτιμᾶς οὖν τῷ μαθητῇ, εἶπέ μοι, Κύριον καὶ Θεὸν ὀνομάζοντι τὸν Χριστόν; Καίτοι δέδειχεν ἡμῖν ἀρτίως ὁ λόγος, ὅτι, Θεὸς ὢν κατὰ φύσιν ὁ Μονογενής, ἀφανής καὶ ἀόρατος, ἀπτὸς γέγονε καὶ ὄρατός.
 5 Ὅταν δὲ λέγῃς, Οὐ γὰρ ψηλαφήσει Θεότης εὐρίσκεται, πάλιν ἐκεῖνο ἐροῦμεν· Τί παρωσάμενος τὴν οἰκονομίαν, ὡς περὶ γυμνῆς διαλέγῃ θεότητος; Εἰς λήθην δὲ ὥσπερ ἐληλακῶς, ὅτι καὶ ἐσαρκώθη καὶ ἐνηνθρώπησεν ὁ ἀναφής καὶ ἀσώματος, οὐκ ἀνέχῃ Θεὸν ὀνομαζούσης αὐτὸν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, διὰ τοι τὸ ἐψηλα-
 10 φῆσθαι σαρκί, ὡφθαί τε ὁμοίως τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις; Ἄλλ' ἡμεῖς γε, ὡ τῶν, ὁμοῦ τῷ μακαρίῳ Θωμᾶ, τὸν τῷ ξύλῳ προσηλωμένον, τὸν ψηλαφηθέντα χερσίν, ἔωραμένον τε τοῖς ἀνθρωπίνους ὄμμασι, ταῖς αὐτῷ πρεπούσαις εὐφημίαις στεφανοῦντες, φαμέν· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου».

15 Ὅτι δέ, κἂν εἴ τις λέγοι σαρκὶ τῇ ἰδίᾳ παθεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὐκ ἂν ἀμοιρήσειε τοῦ καὶ ἐπαινέσθαι δεῖν καὶ φρονεῖν ἐλέσθαι τὰ ἀληθῆ (μεμένηκε γὰρ καὶ οὕτως ἀπαθής), πειράσομαι καταδειῖξαι πάλιν, ἐξ ὧν γέγραφας αὐτός, ἤγουν ἔφησεν ἐν Ἐκκλησίαις. Ἐπαινῶ μὲν γὰρ ἀξιοῖς τοὺς ἀγίους Πατέρας ἡμῶν, τοὺς ἐν
 20 γέ φημι τῇ Νικαέων κατὰ καιροὺς συναγηγερομένους, ὡς ἀκριβῆ καὶ τετορνευμένην τῆς πίστεως ἡμῖν τὴν ὁμολογίαν εὖ μάλα πεποιημένους πεφρόνηκας γε μὴν οὐ τὰ ἐκείνων ποθέν· οὔτε μὴν τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν ἐνερείσας τὸν νοῦν, ὀρθὰ θαίνειν ἐπιθυμεῖς, «χωλεύεις δὲ ὥσπερ ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις», κατὰ τὸ
 25 γεγραμμένον, τοῖς μὲν τῆς ὀρθότητος ἐρασταῖς ἀσυνέτως ἐπιτιμῶν, κρατύνων γε μὴν ὡς ἀληθὲς τὸ αὐτῷ σοι δοκοῦν μᾶλλον δὲ οὐδὲ οἷς αὐτὸς ἔφησεν ἐμμένειν ἀξιῶν· εὐρίσκω γὰρ λέγοντα περὶ τῶν ἁγίων Πατέρων

Ἰεπειδὴ γὰρ εἰρήκασιν, ὅτι Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Λόγον,
 30 ἔμελλεν ὁ θάνατος τῇ θείᾳ λογίζεσθαι φύσει, ὄνομα δέχονται κοινὸν τό, Χριστὸς Ἰησοῦς, ἵνα καὶ τὸν ἀποθανόντα σημάνωσι, καὶ τὸν μὴ ἀποθανόντα. «Προσεπάγει δὲ τούτοις»· Ὡστεμ εἴ τις λέγοι, Ὁ δεῖνα ἄνθρωπος ἀπέθανε, καίτοι ἢ ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν, ἀλλ'

μὲ ψηλάφησι. Ἐπιτιμᾶς λοιπὸν τὸν μαθητὴ, πὲς μου, ποὺ ὀνομάζει τὸν Χριστὸ Κύριον καὶ Θεόν; Ἄν καὶ βέβαια πρόσφατα ὁ λόγος μᾶς ἔδειξε, ὅτι ὁ Μονογενὴς, ὄντας κατὰ φύσιν Θεός, ἀψηλάφητος καὶ ἀόρατος, ἔγινε ψηλαφητὸς καὶ ὄρατός. Ὅταν ὁμως λὲς, Ἡ θεότητα δὲν βρῖσκεται μὲ ψηλάφησι, θὰ ποῦμε πάλι ἐκεῖνο· Γιατί, παραμερίζοντας τὴν οἰκονομία, μιᾶς γιὰ γυμνὴ θεότητα, καὶ σὰν νὰ ἔχεις λησμονήσει, ὅτι καὶ σαρκώθηκε καὶ ἐνανθρώπησε ὁ ἀψηλάφητος καὶ ἀσώματος, δὲν ἀνέχεσαι τὴ θεόπνευστη Γραφὴ ποὺ τὸν ὀνομάζει Θεόν, ἐπειδὴ ψηλαφήθηκε ὡς πρὸς τὴ σάρκα καὶ ἐμφανίσθηκε ἐπίσης στοὺς ἁγίους ἀποστόλους; Ἐμεῖς ὁμως, φίλε μου, ὅμοια μὲ τὸν μακάριο Θωμᾶ, αὐτὸν ποὺ καρφώθηκε στὸν σταυρό, αὐτὸν ποὺ ψηλαφήθηκε μὲ χέρια, καὶ ποὺ θεάθηκε μὲ τὰ ἀνθρώπινα μάτια, στεφανώνοντάς τον μὲ τοὺς ἐπαίνους ποὺ τοῦ πρέπουν, λέμε· «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου».

Ὅτι ὁμως, κι ἂν ἀκόμα κάποιος λέγει ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔπαθε μὲ τὴ δική του σάρκα, δὲν θὰ στερηθεῖ τὸ ὅτι πρέπει νὰ ἐπαινῆται καὶ ὅτι προτίμησε νὰ πιστεύει τὰ ἀληθινὰ (γιατὶ καὶ ἔτσι ἔμεινε ἀπαθής), θὰ προσπαθήσω νὰ τὸ δείξω ὀλοφάνερα πάλι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔγραψες ὁ ἴδιος, δηλαδή αὐτὰ ποὺ εἶπες σὺς Ἐκκλησίες. Γιατὶ θεωρεῖς ἄξιους ἐπαίνου τοὺς ἁγίους Πατέρες μας, οἱ ὁποῖοι κατὰ καιροὺς συγκεντρώθηκαν στὴν Νίκαια, ἐπειδὴ διατύπωσαν ἀκριβῆ καὶ ἄριστα περίτεχνη τὴν ὁμολογία τῆς πίστεώς μας, ἀλλὰ δὲν πίστεψες ποτὲ αὐτὰ ποὺ εἶπαν ἐκεῖνοι, οὔτε βέβαια στηρίζοντας ποτὲ τὸν νοῦ σου στὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας, ἐπιθυμεῖς νὰ βαδίσεις σωστά, ἀλλὰ, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «Χωλαίνεις κατὰ κάποιο τρόπο καὶ στὰ δύο γόνατα», ἀφοῦ κατηγορεῖς τοὺς ἐραστὲς τῆς ὀρθότητος ἀπερίσκεπτα, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ ἐσὺ νομίζεις ὡς ἀλήθεια, ἢ μᾶλλον δὲν ἀξιῶνεις νὰ ἐπιμένεις σ' αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος εἶπες. Γιατὶ σὲ βρῖσκω νὰ λὲς γιὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες·

[Ἐπειδὴ δηλαδή εἶπαν, Πιστεύουμε σὲ ἓνα Θεὸ Λόγον, καὶ ἐπρόκειτο ὁ θάνατος νὰ ὑπολογίζεται στὴν θεία φύσιν, δέχονται ὄνομα κοινὸ τό, Χριστὸς Ἰησοῦς, γιὰ νὰ δηλώσουν καὶ αὐτὸν ποὺ πέθανε, καὶ ἐκεῖνον ποὺ δὲν πέθανε. Καὶ προσθέτει σ' αὐτὰ· Ὡστε, ἐὰν κάποιος λέγει, ὁ τάδε ἄνθρωπος πέθανε, ἂν καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη,

ἐπειδὴ τὸ ὄνομα εἶπε τὸ σημαῖνον τὰς δύο φύσεις, καὶ τὸ σῶμα τὸ ἀποθνήσκον, καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἀθάνατον, οὐκ ἔχει κίνδυνον ἢ φωνή· ἄνθρωπος γὰρ καλεῖται ἀμφότερα, καὶ τὸ σῶμα, καὶ ἡ ψυχὴ· οὕτω τοίνυν καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος χορὸς ἔφη περὶ Χριστοῦ].

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

“Ὅτι μὲν Χριστὸν Ἰησοῦν ὀνομάσαντες, οὐ δύο καὶ ἀνὰ μέρος υἱούς, καινὸν ἔχοντας ὄνομα τό, Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐνηνωπηκότα δὲ μᾶλλον τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον κατασημαίνουσιν, ἀνταίρειν οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων οὐδένα· καὶ τό, ἔτι μακροῦς περὶ
10 τούτων ἡμᾶς ἀντεξάγειν λόγους πρὸς τοῖς ἤδη γεγενημένοις, περιττὸν οἶμαί που. Πλὴν εἰ τοῖς πρὸς ἡμῶν οὐκ ἀναπειθή λογίς, εἷς γε τὸ ἐλέσθαι φρονεῖν, ὅτι, κἂν λέγωμεν σαρκὶ πεπονθέναι δι’ ἡμᾶς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἀπαθῆ καὶ οὕτω τηροῦμεν αὐτὸν ὡς Θεόν· κἂν γῦν ταῖς σεαυτοῦ χαρίζου φωναῖς, τὸ εὖ
15 πεποιῆσθαι δοκεῖν. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἄνθρωπον εἰπὼν, συνεσήμανε τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, καίτοι τὴν φύσιν ὑπάρχουσαν ἑτεροφυᾶ παρ’ αὐτό, κἂν εἰ λέγοιτο τὸ τοῦ δεινὸς σῶμα τυχὸν ἀποθανεῖν, ὄλως τοῦτο πεπονθῶς ὁ ἄνθρωπος νοοῖτ’ ἂν εἰκότως, καίτοι θανάτου οὐκ ἔχων δεκτικὴν τὴν ψυχὴν, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ πάντων
20 ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν, μετέσχηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν, σῶμά τε ἴδιον ἐποίησατο τὸ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, κεχηματικέ τε οὕτω καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἀποθανούσης αὐτοῦ τῆς σαρκός, αὐτῷ μὲν τὸ πάθος ὁ
25 τῆς ἀληθοῦς ἐνότητος ἀνάπτει λόγος ἔξω γε μὴν οἶδε μεμενηκότα τοῦ παθεῖν, ὅτι καὶ Θεὸς ἐστι κατὰ φύσιν καὶ ζωή. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέτρος τοιαύτην ἡμῖν παρατιθεῖς τὴν μυσταγωγίαν, ὧδέ πῆ φησι περὶ αὐτοῦ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· «Ὅν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε· εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δέ, ἀγαλλιασθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῳ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως, σωτηρίαν ψυχῶν. Περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ

ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπε τὸ ὄνομα ποῦ σημαίνει καὶ τὶς δύο φύσεις, καὶ τὸ σῶμα ποῦ πεθαίνει, καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἀθάνατην, ἢ λέξη εἶναι ἀκίνδυνον, γιὰτὶ καὶ τὰ δύο ὀνομάζονται ἄνθρωπος, καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ." Ἔτσι λοιπὸν εἶπε καὶ ὁ μεγάλος ἐκεῖνος χορὸς γιὰ τὸν Χριστὸ].

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Ἔτσι βέβαια ὀνομάζοντάς τον Χριστὸ Ἰησοῦ, δὲν δηλώνουν δύο ἐπὶ μέρους υἱούς, ποῦ ἔχουν καινούργιο ὄνομα τό, Χριστὸς Ἰησοῦς, ἀλλὰ δηλώνουν μᾶλλον ὅτι ἐνανθρώπησε ὁ Λόγος ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεὸ, νομίζω πῶς δὲν ἀντιλέγει κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ πιστεύουν ὀρθά, καὶ νομίζω ὅτι εἶναι περιττὸ τὸ νὰ κάνουμε ἀκόμα γι' αὐτὰ μακροὺς λόγους καὶ νὰ τοὺς προσθέτουμε σ' αὐτοὺς ποῦ ἤδη ἔχουν γίνει. Ὡστόσο, ἐὰν δὲν πείθεσαι μὲ τοὺς δικούς μας λόγους, ὥστε νὰ δεχθεῖς νὰ πιστέψεις, ὅτι καὶ ὅταν λέμε ὅτι ἔπαθε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ σάρκα γιὰ χάριμας, καὶ ἔτσι τηροῦμε αὐτὸν ἀπαθῆ ὡς Θεό, παραχώρησε ἔστω καὶ στὰ δικά σου λόγια τὴν ὀρθὴ σκέψη. Γιατὶ, ὅπως αὐτὸς ποῦ εἶπε ἄνθρωπον, σήμανε μαζὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴ φύση αὐτὴ εἶναι ἄλλης φύσεως ἀπὸ ὅ,τι αὐτὸ, καὶ ἂν τυχὸν λεχθεῖ ὅτι τὸ σῶμα τοῦ τὰδε πέθανε, νοεῖται εὐλόγια ὅτι ὅλος γενικὰ ὁ ἄνθρωπος τὸ ἔπαθε αὐτό, ἂν καὶ ἡ ψυχὴ του δὲν ἐπιδέχεται θάνατο¹⁰, ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Χριστοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ὅπως εἶπαμε πολλές φορές, ἔγινε μέτοχος σαρκὸς καὶ αἵματος ὅμοια μὲ μᾶς, καὶ ἔκανε σῶμα δικὸ του τὸ σῶμα ποῦ ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο, χρημάτισε ἔτσι καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, γι' αὐτὴ λοιπὸν τὴν αἰτία, ὅταν πέθανε ἡ σάρκα του, ὁ λόγος τῆς ἀληθινῆς ἐνότητος τὸ ἀποδίδει σ' αὐτόν, ὅμως γνωρίζει ὅτι ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὸ νὰ πάθει, γιὰτὶ εἶναι καὶ Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ζωὴ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ θεσπέσιος Πέτρος, παραθέτοντάς μας αὐτὴ τὴ μυσταγωγία, λέγει τὰ ἑξῆς γι' αὐτόν σ' αὐτοὺς ποῦ πιστεύουν σ' αὐτόν «Αὐτόν ποῦ ἀγαπᾶτε χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζετε, σ' αὐτόν ποῦ, ἐνῶ τώρα δὲν τὸν βλέπετε, ὅμως τὸν πιστεύετε, χαρεῖτε μὲ χαρὰ ἀνεκλάλητη καὶ δοξασιμένη, ἀποκομίζοντας τὸν σκοπὸ τῆς πίστεως, τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν σας, αὐτὴ τὴ σωτηρία ποῦ τὴν ἀναζητήσαν καὶ ἐρεῦνησαν καλὰ οἱ προφῆτες, αὐτοὶ ποῦ

ἐξηρρεύνησαν προφήται, οἱ περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν
5 δὲ διηκόνουν αὐτά, ἃ νῦν ἡμῖν ἀνηγγέλη διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ἡμᾶς, Πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι».

Ἄκουεις ὅπως τὸ Πνεῦμα Χριστοῦ καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις προφήταις ἦν, προανακεκράγασι δὲ τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς
10 μετὰ ταῦτα δόξας; Ἐρῶ οὖν ὡς ἄνθρωπον ἀπλῶς ὑπὲρ ἡμῶν πεπονθότα τῷ κόσμῳ διακηρύττοντες, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ μυστήριον τὸ διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν ἀποστόλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν ἐν πίστει δεδωρημένον, καὶ εἰς ταῦτα παρακύψαι φησὶν ἐπιθυμεῖν τοὺς ἀγγέλους; Καίτοι πῶς οὐκ ἀπόδλητος εἶη ἄν, ὁ μέχρι δὴ μόνων τῶν
15 τῆς ἀνθρωπότητος ὄρων τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν κατακλείειν ἐπιχειρῶν; Αὐτὸς «ὁ ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων Θεὸς Λόγος, κεκένωκεν ἑαυτόν, μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ τὴν κατὰ σὰρκα γέννησιν ὑπομεμένηκε δι' ἡμᾶς αὐτὸς πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ ἰδίᾳ σαρκί, καὶ ἀνεβίω πάλιν ὡς Θεός, κενώσας τὸν ἄδην
20 καὶ εἰρηκῶς τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύφθητε». Τί τοίνυν ἀνατρέπειν ἐπιχειρεῖς τὴν οὕτω σεπτὴν καὶ ἀξιάγαστον οἰκονομίαν, δι' ἧς καὶ σεσώσμεθα καὶ παντὸς εἴσω γεγόναμεν ἀγαθοῦ; Τί γὰρ δι' αὐτῆς ἐκερδάναμεν, εἴσητοι καὶ μάλα σαφῶς, ὡδὶ γεγραφότος τοῦ μακαρίου Παύλου «Καὶ
25 ὑμᾶς ποτε ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστήσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ, εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει».

30 Οὐκοῦν ὀνίνησι μὲν ἡ πίστις τοὺς ἀσάλευτον αὐτὴν ἐλομένους τηρεῖν, ὀνίνησι δὲ κατὰ τίνα τρόπον, ὁ πάνσοφος ἡμᾶς Ἰωάννης πιστώσεται, λέγων· «Τίς δὲ ἐστὶν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ

προφήτευσαν γιὰ τὴ χάρις σὲ μᾶς, ἐρευνώντας σὲ ποιὸν καὶ σὲ ποιὸν καιρὸ φανέρωνε σ' αὐτούς τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ ποῦ ὑπῆρχε μέσα τους, προλέγοντας τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τίς μετὰ ἅπὸ αὐτὰ δόξεις, στοὺς ὁποίους ἀποκαλύφθηκε, ὅτι δὲν διακονοῦσαν τοὺς ἑαυτοὺς τους αὐτά, ἀλλὰ ἐμᾶς, αὐτὰ ποῦ τώρα ἀναγγέλθηκαν σὲ μᾶς μέσω αὐτῶν ποῦ μᾶς ἔφεραν τὸ Εὐαγγέλιο, ποῦ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στάλθηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, αὐτὰ ποῦ ἐπιθυμοῦν νὰ σκύψουν καὶ νὰ τὰ δοῦν οἱ ἄγγελοι»¹¹.

Ἄκουῖς ὅτι τὸ Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχε καὶ στοὺς ἁγίους προφήτες, οἱ ὁποῖοι προανήγγειλαν τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τίς μετὰ ἅπὸ αὐτὰ δόξεις; Ἔρα λοιπὸν τὸν κήρυτταν στὸν κόσμον ὡς ἅπλὸν ἄνθρωπον ποῦ ἔπαθε γιὰ χάρις μας; Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον ποῦ δωρήθηκε μὲ πίστη μέσω τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν, καὶ σ' αὐτὰ λέγει ἐπιθυμοῦν νὰ σκύψουν οἱ ἄγγελοι; Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν θὰ ἦταν ἀπόβλητος αὐτὸς ποῦ θὰ ἐπιχειροῦσε νὰ περιορίσει μόνο μέχρι τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπότητος τὴ σημασία τοῦ μυστηρίου; Αὐτὸς «ὁ Θεὸς Λόγος ποῦ ὑπῆρχε μὲ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἐκένωσε τὸν ἑαυτό του, παίρνοντας μορφή δούλου¹², καὶ ὑπέμεινε γιὰ μᾶς τὴν κατὰ σάρκα γέννηση, αὐτὸς πέθανε γιὰ χάρις μας μὲ τὴ δική του σάρκα, καὶ ἀναστήθηκε πάλι ὡς Θεός, ἀδειάζοντας τὸν ἄδη καὶ λέγοντας, «Σὲ ἐκείνους ποῦ ἦταν δέσμοι, Βγῆτε ἔξω, καὶ σὲ ἐκείνους ποῦ βρισκόνταν στὸ σκοτάδι, Ἐλᾶτε στὸ φῶς»¹³. Γιατί λοιπὸν προσπαθεῖς νὰ ἀνατρέψεις τὴν τόσο σεβαστὴ καὶ ἄξια θαυμασμοῦ οἰκονομία, μὲ τὴν ὁποία καὶ σωθήκαμε καὶ βρεθήκαμε μέσα σὲ κάθε ἀγαθό; Τὶ βέβαια κερδήσαμε μὲ αὐτήν, θὰ τὸ γνωρίσεις, καὶ πολὺ καθαρὰ μάλιστα, μὲ αὐτὰ ποῦ γράφει ὁ μακάριος Παῦλος· «Καὶ σᾶς, ποῦ κάποτε ἦσασταν ἀποξενωμένοι καὶ ἐχθροὶ καὶ μὲ τὴ διάνοια στὰ πονηρὰ ἔργα, τώρα σᾶς συμφιλίωσε μὲ τὸ σῶμα τῆς σάρκας του μὲ τὸν θάνατο, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσει ἐνώπιόν του ἁγίους καὶ ἄμεμπτους, ἐὰν βέβαια ἐπιμένετε στὴν πίστη»¹⁴

Λοιπὸν ὠφελεῖ βέβαια ἡ πίστη αὐτούς ποῦ φροντίζουν νὰ τὴ διατηροῦν ἀσάλευτη, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο ὠφελεῖ, θὰ μᾶς τὸ βεβαιώσει ὁ πάνσοφος Ἰωάννης, λέγοντας· «Ποιὸς λοιπὸν εἶναι αὐτὸς ποῦ

13. Ἦσ. 49, 9.

14. Κολ. 1, 21-23.

πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς Χριστός οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ αἵματι καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Ὅτι τρεῖς μαρτυροῦσι, τὸ Πνεῦμα, τὸ 5 ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς τὸ ἓν εἰσιν. Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ ἔτι μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, ὅτι μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ· ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ, ὁ μὴ πιστεύων τῷ Θεῷ, ψεύστην πεποιήκεν αὐτόν, ὅτι 10 οὐκ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». Μεμαρτύρηκε δὲ τίνα τρόπον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, σαφηνιεῖ λέγων ὁ θεσπέσιος ἡμῖν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής «Κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, 15 οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ. Καὶ ἐγὼ εἶδον αὐτόν, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».

Μαρτυρεῖται τοίνυν καὶ διὰ τῆς τοῦ Πατρὸς φωνῆς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὅτι φύσει τε καὶ κατὰ ἀλήθειαν Υἱός ἐστὶν αὐτοῦ, μαρτυρεῖται δὲ οὐδὲν ἥττον διὰ τε τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ 20 αἵματος καὶ τοῦ Πνεύματος. Ὑδατι μὲν τῷ ἁγίῳ διασμήχει τῶν πιστευόντων τὰς ἁμαρτίας, ζωοποιεῖ δὲ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος καὶ συνάπτει Θεῷ τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶ κατὰ φύσιν Θεός, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χορηγίαν ποιεῖται πλουσίως, ὡς ἴδιον αὐτὸ ταῖς τῶν πιστευόντων ἐκχέων ψυχαῖς θείας τε φύσεως 25 κοιωνοὺς ἀποφαίνων, καὶ τῇ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἐλπίδι στεφανῶν. Ἐνα τοίνυν ὁμολογοῦμεν Υἱὸν Χριστὸν Ἰησοῦν καὶ Κύριον, τουτέστι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον καὶ ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἠξοντά τε κατὰ καιροὺς ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετὰ τῶν 30 ἁγίων ἀγγέλων, δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

νικᾶ τὸν κόσμον, παρὰ αὐτὸς ποὺ πιστεύει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Αὐτὸς εἶναι ποὺ ἦρθε μέσω ὕδατος καὶ αἵματος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ὄχι μόνο μὲ νερὸ, ἀλλὰ μὲ νερὸ καὶ αἷμα· καὶ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δίνει μαρτυρία, γιατί τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ ἀλήθεια. Γιατὶ τρεῖς δίνουν μαρτυρία, τὸ Πνεῦμα, τὸ νερὸ καὶ τὸ αἷμα. Καὶ οἱ τρεῖς εἶναι σύμφωνοι. Ἐὰν δεχόμεστε τὴν μαρτυρία τῶν ἀνθρώπων, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνώτερη· γιατί ἔδωσε μαρτυρία γιὰ τὸν Υἱὸ του. Αὐτὸς ποὺ πιστεύει στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὴ μαρτυρία μέσα του, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ δὲν πιστεύει στὸν Θεό, τὸν θεωρεῖ ψεύτη, ἐπειδὴ δὲν πίστεψε στὴ μαρτυρία ποὺ ἔδωσε γιὰ τὸν Υἱὸ του»¹⁵. Καὶ μὲ ποιὸν τρόπο ἔδωσε μαρτυρία ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας γιὰ τὸν Υἱόν, μᾶς τὸ ἀποσαφηνίζει ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· «Καὶ ἐγὼ δὲν τὸν γνώριζα αὐτόν, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ μὲ ἔστειλε νὰ βαπτίζω μὲ νερό, ἐκεῖνος μοῦ εἶπε· Σὲ ὅποιον δεῖς νὰ κατεβαίνει τὸ Πνεῦμα καὶ νὰ μένει σ' αὐτόν, αὐτὸς εἶναι ποὺ βαπτίζει μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ ἐγὼ εἶδα καὶ μαρτύρησα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹⁶.

Μαρτυρεῖται λοιπὸν καὶ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Πατέρα ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὅτι καὶ κατὰ φύση καὶ πραγματικὰ εἶναι Υἱὸς αὐτοῦ, μαρτυρεῖται ὅμως ὄχι λιγώτερο καὶ μὲ τὸ νερὸ καὶ τὸ αἷμα καὶ τὸ Πνεῦμα. Μὲ τὸ νερὸ δηλαδή τὸ ἅγιο καθαρίζει τὶς ἁμαρτίες αὐτῶν ποὺ πιστεύουν, καὶ μὲ τὸ δικό του αἷμα τοὺς ζωοποιεῖ, συνδέοντας μὲ τὸν Θεὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι στὴ γῆ. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι κατὰ φύση Θεός, καὶ τὴ χορηγία τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐνεργεῖ πλουσιοπάροχα, ἐκχύνοντάς το ὡς δικό του στὶς ψυχές αὐτῶν ποὺ πιστεύουν, καὶ κάνοντάς τους κοινωνοὺς τῆς θείας φύσεως, καὶ στεφανώνοντάς τους μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Ὁμολογοῦμε λοιπὸν ἕναν Υἱὸ Χριστὸ Ἰησοῦ καὶ Κύριο, δηλαδή τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἔλαβε σάρκα, καὶ μάλιστα σταυρωμένον καὶ ἀναστημένον ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καὶ ποὺ θὰ ἔλθει στοὺς κατάλληλους καιροὺς μὲ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα μαζί μὲ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ μαζί μὲ αὐτόν στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα πρέπει ἡ δόξα μαζί μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

15. Α' Ἰω. 5, 5-10.

16. Ἰω. 1, 33-34.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΟΣ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ

ΟΤΙ ΘΕΟΤΟΚΟΣ Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΚΑΙ ΟΥ ΧΡΙΣΤΟΤΟΚΟΣ

ΝΕΣΤΟΡΙΟΣ. "Όταν ἡ θεία Γραφή διαλέγεται γέννησιν Χριστοῦ ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου ἢ θάνατον, οὐδαμοῦ τεθεῖσα φαίνεται Θεοῦ, ἀλλὰ Χριστοῦ ἢ Κυρίου ἢ Ἰησοῦ, ἐπεὶ τὰ τρία ταῦτα τῶν δύο φύσεων σημαντικά, ποτὲ μὲν ταύτης, ποτὲ δὲ ἐκείνης· οἷόν τι λέγω. "Όταν τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν ἡμῖν τοῦ Χριστοῦ μηνύει ὁ Ἀπόστολος, λέγει· «Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν γενόμενον ἐκ γυναικός»· οὐκ εἶπε δέ, Ἐξαπέστειλε τὸν Θεὸν Λόγον· λαμβάνει δὲ τὸ ὄνομα τὸ μηνύον τὰς δύο γενέσεις, ἦτοι Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἐπεὶ διπλοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός· 10 Υἱὸν γὰρ Θεοῦ ἐγέννησεν ἡ Παρθένος, καθότι ἔφησεν· «Ἑμεῖς δὲ θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες»· ὅθεν Χριστοτόκον, Κυριοτόκον, ἀνθρωποτόκον ἐμάθομεν ἀπὸ τῆς Γραφῆς λέγειν, Θεοτόκον δὲ οὐδαμῶς ἐδιδάχθημεν λέγειν τὴν ἁγίαν Παρθένον.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡσαΐας βοᾷ ἐν Πνεύματι λέγων· «Ἴδου ἡ παρ- 15 θένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»· Θεὸς οὖν ὁ τεχθεὶς, καὶ θέλης, καὶ μὴ θέλης

ΝΕΣΤ. Ὁ ἄγγελος τῷ Ἰωσήφ εἶπεν· «Ἀναστὰς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι 20 ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι»· οὐκ εἶπε δέ, Παράλαβε τὸν Θεὸν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ
ΔΙΑΛΕΞΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΕΣΤΟΡΙΟ

ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΕΟΤΟΚΟΣ Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΘΕΝΟΣ
ΚΑΙ ΟΧΙ ΧΡΙΣΤΟΤΟΚΟΣ

ΝΕΣΤΟΡΙΟΣ. "Όταν ἡ θεία Γραφή διδάσκει τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν παρθένο Μαρία, δὲν φαίνεται πουθενὰ νὰ ἀναφέρει θάνατο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ Κυρίου ἢ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ τρία εἶναι δηλωτικὰ τῶν δύο φύσεων, ἄλλοτε τῆς μᾶς καὶ ἄλλοτε τῆς ἄλλης. Τί θέλω νὰ πῶ; "Όταν ὁ Ἀπόστολος κηρύττει σὲ μᾶς τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, λέγει: «Ἐξαπέστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα»¹. δὲν εἶπε ἔξαπέστειλε τὸν Θεὸ Λόγο, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα ποῦ δηλώνει τις δύο γεννήσεις, δηλαδή τὸν Θεό, καὶ τὸν ἄνθρωπο, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι διπλός. Γιατί ἡ Παρθένος γέννησε Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ εἶπε: «Σεῖς ὅλοι εἴσαστε θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»². Γι' αὐτὸ μάθαμε ἀπὸ τὴ Γραφή νὰ λέμε Χριστοτόκο, Κυριοτόκο, ἄνθρωποτόκο, ἀλλὰ Θεοτόκο πουθενὰ δὲν διδαχθήκαμε νὰ λέμε τὴν ἁγία Παρθένο.

ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ. Ὁ Ἡσαΐας φωνάζει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ λέγει: «Νά, ἡ Παρθένος θὰ συλλάβει καὶ θὰ γεννήσει υἱό, καὶ θὰ τοῦ δώσουν τὸ ὄνομα Ἐμμανουήλ, ποῦ σημαίνει: Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας»³. Ἄρα λοιπὸν αὐτὸς ποῦ γεννήθηκε εἶναι Θεός, εἴτε τὸ θέλεις, εἴτε δὲν τὸ θέλεις.

ΝΕΣΤ. Ὁ ἄγγελος εἶπε στὸν Ἰωσήφ: «Σῆκω πάρε τὸ παιδί καὶ τὴ μητέρα του, καὶ πήγαινε στὴν Αἴγυπτο, καὶ μείνε ἐκεῖ μέχρι ποῦ νὰ σοῦ πῶ»⁴. Δὲν εἶπε, Παράλαβε τὸν Θεὸ καὶ τὴ μητέρα του.

3. Ἱερ. 7, 14.

4. Ματθ. 2, 13.

ΚΥΡ. Ἄλλ' ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ πρὸς τὴν Παρθένον λέγει· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται».

5 *ΝΕΣΤ.* Ὁ Ἀπόστολος ἔφη· «Ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν»· ὅπερ ἐστὶ τὸ ἡμέτερον ἐνδυσάμενος σῶμα, ἔνθα προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις, ὡς Κυριακὸς ἄνθρωπος.

ΚΥΡ. Πᾶν τὸ γενόμενον ἐκ τῆς σαρκός, σὰρξ ἐστὶ· οὐκ ἀναι-
10 ρεῖ δὲ τῆς γεννήσεως παράδοξον· ὡς γὰρ ὁ Θεὸς τίκει θεϊκῶς, οὕτω καὶ ἡ θεοπρεπὴς Παρθένος ἔτεκεν ἐν σαρκὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον.

ΝΕΣΤ. Πᾶσα μήτηρ τὸ ὁμοούσιον αὐτῆς τίκει· οὐκ ἔστιν οὖν αὐτοῦ μήτηρ, εἰ μὴ αὐτὸς ὁμοούσιος αὐτῆς ὑπάρχει· πῶς γὰρ
15 αὐτοῦ μήτηρ τοῦ ἀλλοτρίου τῆς οὐσίας αὐτῆς ὑπάρχοντος;

ΚΥΡ. Ἡμᾶς ἐκ Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἓνα Υἱὸν ἐδιδάχθημεν ὁμολογεῖν, ὁμοούσιον τῇ μητρὶ ὡς τῷ Πατρὶ, καθὼς οἱ Πατέρες εἰρήκασιν.

ΝΕΣΤ. Διαιρῶ τὰς φύσεις, ἐνῶ τὴν προσκύνησιν, ἐπειδὴ
20 ἀχώριστος τοῦ φαινομένου Θεός, διὰ τοῦτο οὐ χωρίζω τὴν τιμὴν.

ΚΥΡ. Ὁ διαιρῶν τὰς φύσεις, δύο υἱοὺς λέγει, μὴ πιστεύων τῇ Γραφῇ λεγούσῃ, ὅτι «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο».

ΝΕΣΤ. Παῦλος λέγει «ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολο-
γίας ἡμῶν γενέσθαι Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι ἑαυτὸν,
25 θυσίαν ἑαυτὸν προσέφερεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὡς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ· ὅθεν ἀρχιερεὺς καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν».

ΚΥΡ. Παῦλος λέγει· «Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολ-
λῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθή-
σεται». Καὶ πάλιν· «Ἄμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, καὶ δόλος οὐχ
30 ὑπῆρχεν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»· καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἑαυτὸν προσφέρει

ΚΥΡ. Ὁμως ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ εἶπε στήν Παρθένο· «Πνεῦμα ἅγιο θά ἔρθει σέ σένα, καί θά σέ ἐπισκιάσει δύναμη τοῦ Ὑψίστου. Γι' αὐτό καί τὸ ἅγιο πού θά γεννηθεῖ ἀπὸ σένα θά ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου»⁵.

ΝΕΣΤ. Ὁ Ἀπόστολος εἶπε· «Ἐκένωσε τὸν ἑαυτό του λαμβάνοντας μορφή δούλου»⁶, πού σημαίνει ὅτι φόρεσε τὸ δικό μας σῶμα, στὸ ὁποῖο προόδευε σέ σοφία καὶ σωματικὴ ἀνάπτυξη καὶ εὐνοια ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων⁷, ὡς ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου.

ΚΥΡ. Κάθετι πού γεννιέται ἀπὸ σάρκα, εἶναι σάρκα, ἀλλὰ δὲν καταργεῖ τὸ παράδοξο τῆς γεννήσεως. Ὅπως δηλαδή ὁ Θεὸς γεννᾷ κατὰ τρόπο θεϊκό, ἔτσι καὶ ἡ θεοπρεπὴς Παρθένος γέννησε μὲ σάρκα τὸν Λόγο τὸν προερχόμενο ἀπὸ τὸν Θεό.

ΝΕΣΤ. Κάθε μητέρα γεννᾷ τὸ ὁμοούσιο μὲ αὐτήν. Δὲν εἶναι λοιπὸν μητέρα αὐτοῦ, ἐὰν αὐτὸς δὲν εἶναι ὁμοούσιος μὲ αὐτήν. Πῶς δηλαδή μπορεῖ νὰ εἶναι μητέρα αὐτοῦ πού εἶναι ξένος πρὸς τὴν οὐσία της;

ΚΥΡ. Ἐμεῖς ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα διδαχθήκαμε νὰ ὁμολογοῦμε ἓνα Υἱό, ὁμοούσιο μὲ τὴ μητέρα καὶ τὸν Πατέρα, ὅπως ἔχουν πεῖ οἱ Πατέρες.

ΝΕΣΤ. Διαιρῶ τις φύσεις, ἐνὼν ὅμως τὴν προσκύνηση, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀχώριστος αὐτοῦ πού φαίνεται· γι' αὐτὸ δὲν χωρίζω τὴν τιμὴ.

ΚΥΡ. Αὐτὸς πού διαιρεῖ τις φύσεις, λέγει δύο υἱούς, μὴ πιστεύοντας στὴ Γραφή πού λέγει, ὅτι «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα»⁸.

ΝΕΣΤ. Ὁ Παῦλος λέγει· «Ὁ Ἰησοῦς ἔγινε ἀρχιερέας καὶ ἀπόστολος τῆς πίστεώς μας, μένοντας πιστὸς σὲ ἐκεῖνον πού τὸν ἔκανε ἀρχιερέα»⁹, πρόσφερε τὸν ἑαυτό του θυσία γιὰ τὸν ἑαυτό του ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτὸ ἐγκαθίσταται ἀρχιερέας, γιὰ νὰ προσφέρει αὐτὰ πού πρέπει στὸν Θεό.

ΚΥΡ. Ὁ Παῦλος λέγει· «Ὁ Χριστός, ἀφοῦ μὰ φορὰ προσφέρθηκε ὡς θυσία γιὰ νὰ πάρει ἐπάνω του τις ἁμαρτίες τῶν πολλῶν, θά ἐμφανισθεῖ γιὰ δεύτερη φορὰ χωρὶς ἁμαρτία»¹⁰. Καὶ πάλι· «Δὲν ἔκανε ἁμαρτία, καὶ δόλος δὲν ὑπῆρχε στὸ στόμα του»¹¹. Καὶ νὰ αὐτὸς προσ-

8. Ἰω. 1, 14.

9. Ἐβρ. 3, 1.

10. Ἐβρ. 9, 28.

11. Α' Πέτρ. 2, 2.

ὑπὲρ ἡμῶν· ἴδε οὖν οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀνήνεγκεν αὐτόν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

ΝΕΣΤ. Αὐτοῦ λέγοντος, «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ζήσεται δι' ἐμοῦ, καθὼς ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν ἀπο-
5 στείλαντά με Πατέρα». Τίνα οὖν ἐσθίεις, αἵρετικέ; τὴν θεότητα, ἢ τὴν ἀνθρωπότητα; Οὐκ εἶπε γὰρ ὁ Χριστός, Ὁ τρώγων μου τὴν θεότητα, ἀλλά, Τὴν σάρκα.

ΚΥΡ. Ἐγὼ μὲν πίστει μεταλαμβάνω τὴν τοῦ ζωοποιοῦ Λόγου ζωοποιούσαν σάρκα· ὅθεν ὁ Σωτὴρ ἔφη· «Οἱ ἐσθίοντες ἐκ
10 τούτου τοῦ ἄρτου, οὐ μὴ γεύσονται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα», οἱ δὲ ἀναξίως μεταλαμβάνοντες, διὰ τῆς ἀπειθείας κριθήσονται.

ΝΕΣΤ. «Κύριος ἀπέσταλκέ με καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με»· καὶ διὰ τοῦτό φησιν· «Ἐχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετό-
15 χους σου»· νόει οὖν τὸν χρισθέντα, ὁμολόγει τὸν χρίσαντα, καὶ προσκύνει τὸν ναὸν διὰ τὸν ἐν αὐτῷ κατοικοῦντα.

ΚΥΡ. Ἐγὼ ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου ἓνα Υἱὸν ἐκ δύο ὁμολογῶ· τὸν ἓνα εἰς δύο οὐ διαιρῶ.

ΝΕΣΤ. Πῶς ἀγνοεῖν λέγεις τὴν ὥραν, ἣν ὁ Υἱὸς οὐκ οἶδεν, εἰ
20 μὴ μόνος ὁ Πατήρ; Ἡ πῶς εἰδῶς ἀρνεῖται; Ἡ μὴ εἰδῶς, πῶς ἐκλήθη σοφία καὶ δύναμις Θεοῦ ὁ τῆς ἀγνοίας μετέχων;

ΚΥΡ. Οὐκ ἀγνοεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν ὥραν, τὰ πάντα εἰδῶς καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, καθὼς αὐτὸς εἶπεν· «Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός»· μόνος τὴν φύσιν τοῦ Πατρὸς
25 γινώσκει τὴν πρὸ πάντων, καὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος ἀγνοεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἀγνοεῖ μὲν ὁ κατὰ χάριν Υἱός, οὐ μέντοι γε ὁ κατὰ φύσιν· κατὰ χάριν ἡμεῖς ἐσμεν ἀγνοοῦντες τὸ πᾶν, καὶ μηδὲν ἐπιστάμενοι περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος.

ΝΕΣΤ. Φυσικῶς πεινώμεν καὶ διψῶμεν καὶ καθεύδομεν, οὐ
30 γνώμη τοῦτο πάσχοντες, ἀλλ' ἀνάγκη φύσεως ὑποκειμένοι· τί

φέρει τὸν ἑαυτὸν του γιὰ μᾶς. Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι δὲν πρόσφερε τὸν ἑαυτό του γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ τὸ λαό.

ΝΕΣΤ. Ὅταν αὐτὸς λέγει, «Αὐτὸς ποὺ τρώει τὴ σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου, θὰ ζήσει μέσω ἐμοῦ, ὅπως καὶ ἐγὼ ζῶ γιὰ τὸν Πατέρα ποὺ με ἀπέστειλε»¹². Ποιὸν τρῶς λοιπὸν, αἰρετικέ; Τὴν θεότητα, ἢ τὴν ἀνθρωπότητα; Γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν εἶπε, Αὐτὸς ποὺ τρώει τὴν θεότητά μου, ἀλλὰ, τὴ σάρκα μου.

ΚΥΡ. Ἐγὼ βέβαια μεταλαμβάνω μὲ πίστη τὴν ζωοποιὸ σάρκα τοῦ ζωοποιοῦ Λόγου. Γι' αὐτὸ ὁ Σωτῆρας εἶπε· «Αὐτοὶ ποὺ τρῶνε ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄρτο, δὲν θὰ πεθάνουν στὸν αἰῶνα»¹³, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ μεταλαμβάνουν ἀνάξια, θὰ κριθοῦν γιὰ τὴν ἀπειθείᾶ τους.

ΝΕΣΤ. «Ὁ Κύριος μὲ ἔστειλε καὶ τὸ Πνεῦμα του»¹⁴ «Πνεῦμα τοῦ Κυρίου ὑπάρχει ἐπάνω μου, γιατί με ἔχρισε»¹⁵. Καὶ γι' αὐτὸ λέγει· «Σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, μὲ λάδι ποὺ φέρνει ἀγαλλίαση περισσότερη ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μετέχουν στὴ χρίση αὐτὴ μαζί σου»¹⁶. Νὰ σκέφτεσαι λοιπὸν αὐτὸν ποὺ χρίσθηκε, νὰ ὁμολογεῖς αὐτὸν ποὺ σὲ ἔχρισε, καὶ νὰ προσκυνεῖς τὸν ναὸ ἐξαιτίας αὐτοῦ ποὺ κατοικεῖ μέσα σ' αὐτόν.

ΚΥΡ. Ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν Παρθένο Μαρία ἓνα Υἱὸ ὁμολογῶ ἀπὸ τοὺς δύο, καὶ δὲν διαιρῶ τὸν ἓνα σὲ δύο.

ΝΕΣΤ. Πῶς λὲς ὅτι ἀγνοεῖ τὴν ὥρα, τὴν ὁποία δὲν γνωρίζει ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας¹⁷; Ἡ, ἂν τὴν γνωρίζει, γιατί ἀρνεῖται; Ἡ, ἐὰν δὲν τὴν γνωρίζει, τότε γιατί ὀνομάσθηκε σοφία καὶ δύναμη τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ποὺ εἶναι μέτοχος τῆς ἀγνοίας;

ΚΥΡ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἀγνοεῖ τὴν ὥρα, ἀφοῦ γνωρίζει τὰ πάντα καὶ ἔχει μέσα του τὸν Πατέρα¹⁸, ὅπως εἶπε ὁ ἴδιος· «Κανένας δὲν γνωρίζει τὸν Πατέρα, παρὰ μόνο ὁ Υἱός»¹⁹. μόνος αὐτὸς γνωρίζει τὴ φύση τοῦ Πατέρα τὴν πρὶν ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀγνοεῖ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνα ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὴν ἀγνοεῖ βέβαια ὁ κατὰ χάρη Υἱός, ὄχι ὅμως καὶ ὁ κατὰ φύση. Κατὰ χάρη εἴμαστε ἐμεῖς ποὺ ἀγνοοῦμε τὸ πᾶν, καὶ δὲν γνωρίζουμε τίποτε γιὰ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνα.

ΝΕΣΤ. Ἀπὸ τὴ φύση μας πεινᾶμε καὶ διψᾶμε καὶ κοιμώμαστε, χωρὶς αὐτὸ νὰ τὸ πάσχουμε ἀπὸ τὴ γνώμη μας, ἀλλὰ ὑποτασσόμενοι

16. Ψαλμ. 44, 8.

17. Μάρκ. 13, 32.

18. Ἰω. 10, 38.

19. Ματθ. 11, 27.

οὖν; εὐρεθήσεται Θεὸς ἀναγκαστικοῖς νόμοις ἑξακολουθῶν; Μὴ γένοιτο.

ΚΥΡ. Ἡμεῖς μὲν φυσικῶς πεινώμεν καὶ διψῶμεν καὶ καθέυδομεν, οὐ γνώμη, ἀλλ' ἀνάγκη φύσεως δουλεύοντες, αὐτὸς δὲ οὐκ ἀνάγκη, ἀλλὰ γνώμη· καὶ γὰρ ἐκ πέντε ἄρτων πεντακισχιλίους ἐχόρτασεν, καὶ ἐξ ἑπτὰ πάλιν τετρακισχιλίους· αὐτὸς εἶπεν· «Οὐδεὶς λαμβάνει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅταν θέλω λαμβάνω αὐτήν»· οὐδεὶς δὲ ἄνθρωπος δύναται τοῦτο ποιῆσαι, εἰ μὴ ὁ μόνος Χριστός

10 ΝΕΣΤ. Λέγεις ὅτι ἔπαθεν ὁ Υἱός; Ἐπαθεν οὖν καὶ ὁ Πατήρ· εἰ δὲ λέγεις ὅτι ὁ Πατήρ οὐκ ἔπαθεν, ἑτεροούσιον αὐτοῦ πεποίηκας τὸν Υἱόν.

ΚΥΡ. Οὔτε τὸν Πατέρα λέγω παθητόν, οὔτε τὸν Υἱὸν ἀπαθῆ, ἀλλ' ἀπαθὲς μὲν τὸ Θεῖον, ὅτι καὶ ἀσώματον, παθητὸς δὲ ὁ Κύριος, διὰ τὴν σάρκα.

ΝΕΣΤ. Ἐγὼ οὐ λέγω τὸν Λόγον σάρκα γενόμενον, οὐδὲ παθόντα· ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον, καὶ παθῶν ἀνώτερος ὁ ἀπαθής, παθητὴ δὲ σὰρξ καὶ θνητὴ ἀνθρωπίνη φύσις.

ΚΥΡ. Ὁμολογοῦμεν καὶ ἡμεῖς ἀπαθὲς τὸ Θεῖον, διὰ δὲ τῆς 20 σαρκὸς κατεδέξατο πάθος· ὅθεν, «Χριστοῦ παθόντος σαρκὶ ὑπὲρ ἡμῶν»· τὸ δὲ, Χριστός, οὐκ ἀλλότριον Θεοῦ ὄνομα· ὁ γὰρ ἀπόστολος Παῦλός φησιν· «Ἐξ ὧν ὁ Χριστός, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν».

στήν ἀνάγκη τῆς φύσεως. Τί λοιπόν; Θὰ βρεθεῖ ὁ Θεὸς νὰ ἀκολουθεῖ ἀναγκαστικούς νόμους; Μὴ γένοιτο.

ΚΥΡ. Ἐμεῖς βέβαια ἀπὸ τῆ φύση μας πεινᾶμε καὶ διψᾶμε καὶ κοιμῶμαστε, ὄχι μὲ τὸ μυαλὸ, ἀλλὰ ὑπηρετώντας τὴν ἀνάγκη τῆς φύσεως, ἐνῶ αὐτὸς ὄχι ἀπὸ ἀνάγκη, ἀλλὰ μὲ τὴ θέλησή του. Ἔτσι μὲ πέντε ἄρτους χόρτασε πέντε χιλιάδες²⁰, καὶ μὲ ἑπτὰ πάλι τέσσερις χιλιάδες²¹. Ὁ ἴδιος εἶπε· «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πάρει τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ ἐμένα, ἀλλὰ ὅταν θέλω τὴν παίρνω»²². Κανένας ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει αὐτὸ, παρὰ μόνος ὁ Χριστός.

ΝΕΣΤ. Λὲς ὅτι ἔπαθε ὁ Υἱός; Ἔπαθε λοιπόν καὶ ὁ Πατέρας. Ἐὰν ὅμως λὲς ὅτι ὁ Πατέρας δὲν ἔπαθε, τότε ἔκανες τὸν Υἱὸ ἄλλης οὐσίας.

ΚΥΡ. Οὔτε ὁ Πατέρας λέγω ὅτι εἶναι παθητὸς, οὔτε ὁ Υἱός ὅτι εἶναι ἀπαθής, ἀλλὰ ἀπαθὲς εἶναι τὸ θεῖον, γιατί εἶναι καὶ ἀσώματο, ἐνῶ ὁ Κύριος εἶναι παθητὸς ἐξαιτίας τῆς σάρκας.

ΝΕΣΤ. Ἐγὼ δὲν λέγω ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα, οὔτε ὅτι ἔπαθε. Γιατὶ τὸ θεῖον εἶναι ἀπαθές, καὶ ὁ ἀπαθής εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ πάθη. Ἐνῶ ἡ σάρκα εἶναι παθητὴ, καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση θνητὴ.

ΚΥΡ. Ὁμολογοῦμε καὶ ἐμεῖς ὅτι τὸ θεῖον εἶναι ἀπαθές, ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς σάρκας καταδέχθηκε πάθος. Ἔτσι, «ὁ Χριστὸς ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα γιὰ χάρη μας»²³. Τὸ ὄνομα Χριστὸς ὅμως δὲν εἶναι ξένο τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει· «Ἀπὸ αὐτοὺς κατάγεται ὁ Χριστὸς, πὺν εἶναι ὑπεράνω ὅλων Θεός, εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν»²⁴.

23. Α' Πέτρ. 4, 1.

24. Ρωμ. 9, 5.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΗ ΒΟΥΛΟΜΕΝΩΝ ΟΜΟΛΟΓΕΙΝ
ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΑΡΘΕΝΟΝ

α'. Ἰσασιν ἰατρῶν παῖδες προφυλακτικὰ τῶν παθῶν βοηθή-
ματα, τῇ τέχνῃ προαναστέλλοντες τὴν μέλλουσαν βλάβην, καὶ τῇ
τῶν διαφόρων φαρμάκων συνθέσει τὴν τῶν παθῶν νικῶντες
ἀγριότητα· προσρῶσι καὶ κυβερνῆται πολλάκις τὰς τῶν πνευμά-
5 των μεταβολὰς ὑπὸ τῆς συνηθείας ὀδηγούμενοι, καὶ τὴν προσή-
κουσαν τῇ χρείᾳ ποιούμενοι πρόνοιαν, ἀνανάγητον τὸ σκάφος τῇ
τοῦ Θεοῦ συνεργείᾳ διαφυλάττουσιν· τοσαύτην τῶν ἡμετέρων
ψυχῶν ὁ Θεὸς ποιούμενος πρόνοιαν, προλέγει τῶν πειρασμῶν
ἡμῖν τὸν κίνδυνον, ἵνα, μαθόντες πρὸ τῆς πείρας τὴν βλάβην,
10 ἀσφαλῶς τὸν ἐκ ταύτης διαφύγωμεν κίνδυνον. Οἶδε γὰρ τὰ πάντα
πρὶν γενέσεως αὐτῶν, οὐ στόχῳ, καθάπερ ἐκεῖνοι, τὸ χρήσιμον λο-
γιζόμενος, ἀλλὰ προγνώσει θεοπρεπεῖ γινώσκων τὰ μέλλοντα·
οὕτω καὶ τῆς κρίσεως ἡμῖν ἐπέδειξε πρὸ καιροῦ τὰ κολαστήρια,
ὡς ἂν, τῷ φόβῳ τῶν δεινῶν παιδευθέντες, τὴν ἐκ τούτων εὐκόλως
15 τιμωρίαν ἐκφύγωμεν· οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις
προεῖρηκεν, ὡς ἔσονται ψευδόχριστοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτι-
νες παρεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπωλείας, αὐτὸν τὸν μόνον Δεσπότην
καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι· καὶ πολλοὶ ἐξακο-
λουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι' οὓς ἡ δόξα τῆς ἀληθείας

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ
ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ
ΟΜΟΛΟΓΟΥΝ ΘΕΟΤΟΚΟ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΠΑΡΘΕΝΟ

1. Οἱ ἰατροὶ γνωρίζουν βοηθήματα πού προφυλάσσουν ἀπὸ τὰ πάθη, ἀνακόπτοντας ἔτσι ἐκ τῶν προτέρων μὲ τὴν τέχνη τους τὴ μελλοντικὴ βλάβη, καὶ μὲ τὴ σύνθεση τῶν διαφόρων φαρμάκων νικοῦν τὴν ἀγριότητα τῶν παθῶν. Καὶ οἱ κυβερνήτες πολλές φορές προβλέπουν τὶς μεταβολὲς τῶν ἀνέμων ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὴ συνήθεια, καὶ λαμβάνοντας τὴ φροντίδα πού ταιριάζε στὴν ἀνάγκη, διαφυλάσσουν τὸ σκάφος ἀναυάγητο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Θεὸς φροντίζοντας γιὰ τὶς ψυχές μας τόσο πολὺ, μᾶς προλέγει τὸν κίνδυνο τῶν πειρασμῶν, ὥστε, μαθαίνοντας τὴ βλάβη προτοῦ νὰ τὴν ὑποστοῦμε, νὰ ἀποφύγουμε τὸν κίνδυνο ἀπὸ αὐτὴν. Γιατί γνωρίζει τὰ πάντα προτοῦ αὐτὰ συμβοῦν¹, σκεπτόμενος ὅχι μὲ στόχο, ὅπως ἐκεῖνοι, τὸ ὠφέλιμο, ἀλλὰ γνωρίζοντας αὐτὰ πού πρόκειται νὰ συμβοῦν μὲ πρόγνωση πού ταιριάζει στὸν Θεό. "Ἐτσι καὶ τὰ κολαστήρια τῆς κρίσεώς μας τὰ φανέρωσε πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα τους, ὥστε, διδασκόμενοι ἀπὸ τὸν φόβο τῶν δεινῶν, νὰ ἀποφύγουμε εὐκόλα τὴν τιμωρία τους. Καὶ καθόλου λιγώτερο, κοντὰ στὰ ἄλλα προεῖπε καὶ τοῦτο, ὅτι θὰ ἐμφανισθοῦν ψευδόχριστοι καὶ ψευδοδιδάσκαλοι², οἱ ὁποῖοι θὰ εἰσαγάγουν ὑπουλα αἰρέσεις ἀπώλειας, ἀρνούμενοι τὸν μόνο Δεσπότη καὶ Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, καὶ πολλοὶ θὰ τοὺς ἀκολουθήσουν σὶς ἀσέλγειές τους, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων θὰ βλασ-

---

2. Ματθ. 24, 24.

βλασφημισθήσεται, ἵνα τούτων παραγενομένων μηδαμιῶς ἀπατώμεθα, τοῖς ὀλεθρίοις αὐτῶν ὑποπίπτοντες δόγμασιν.

β. Πεπλήρωται δὲ τῆς προορήσεως τὸ ἔργον· πολλαὶ γὰρ κατὰ καιρὸν ἐπανέστησαν αἰρέσεις τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, τὴν ὀρθὴν παραλύειν πολυτρόπως διαζόμεναι πίστιν, ὧν ἡ μὲν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ξένον παντάπασι τῆς πατρῴας οὐσίας λέγειν τετόλμηκεν, ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος τὴν ἀξίαν ἠγνόηκεν, ἡ δὲ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Λόγου ἠρνήσατο τὴν ἀλήθειαν· ἐσχάτη δὲ πασῶν, καθάπερ τρυγίας (τρυγίος ἢ τρυγία) τῶν κακῶν, ἡ νῦν ἀναπέφανται βλασφημία, μὴ γεγενῆσθαι τὸν Λόγον ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐν ἀνθρώπῳ γεννηθέντι ἐκ γυναικὸς ἐνφωκηκεῖναι λέγουσα, ὡς λοιπὸν εἰς δύο τὸν ἓνα Χριστὸν διὰ τοῦτο μερίζεσθαι, εἰς τε Θεόν, φημί, καὶ ἄνθρωπον· ἔστι δὲ τοῦτο τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ἀλλότριον, δαιμονικῆς δὲ μᾶλλον ἐπινοίας ἐφεύρεσις· ἄνθρωπον μὲν γὰρ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων γενόμενον ὁ θεῖος ἡμῖν εὐαγγελίζεται λόγος, οὐκ εἰς ἀνθρώπου μεταβάλλοντα φύσιν, ἀλλὰ ταύτην εἰς ἑαυτὸν προσλαβόμενον ἄτρεπτος γὰρ ὑπάρχει καὶ ἀναλλοίωτος· εἰ δέ, καθάπερ ἐκεῖνοί φασιν, εἰς ἄνθρωπον ἐκ γυναικὸς τεχθέντα ἡ θεία γέγονεν ἐπιφοίτησις, τοῦτο καὶ ἐν τοῖς προφήταις πᾶσιν ἐγένετο· ἔδει τοιγαροῦν, εἴπερ οὕτως ἐγένετο, μεμερισμένως ἐκάστου παρὰ τῇ θεῖᾳ Γραφῇ τὰς ὁμολογίας εὐρίσκεισθαι, καὶ τὸν μὲν ἰδίᾳ καθ' ἑαυτὸν ὡς Θεοῦ Λόγον ἀνυμνεῖσθαι, τὸν δὲ ὡς ἄνθρωπον καὶ ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς τοῖς ἀνθρώπῳ πρόεπουσι δοξάζεσθαι λόγοις

γ. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἡμῖν οἱ ἀπόστολοι τὴν εὐθειᾶν εὐαγγελίαν ἐκήρυξαν, ἀλλ' ἓνα Χριστὸν Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν παραδεδώκασι, καὶ τοῦτο σαφῶς ὁ μὲν θεολόγος Ἰωάννης ἐν Εὐαγγελίοις διδάσκει λέγων· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»· εἶθ' ἐξῆς ἐπάγων· «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Ὁ δὲ ἱεροκύριξ Παῦλος Ἑβραίοις ἐπιστέλλει λέγων· «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλη-

φημηθεῖ ἢ δόξα τῆς ἀλήθειας, ὥστε, ὅταν ἔρθουν αὐτοί, νὰ μὴ ἀπατηθοῦμε καθόλου, πέφτοντας στὰ ὀλέθρια δόγματα τους.

2. Τὸ ἔργο βέβαια τῆς προφητείας ἔχει ἐκπληρωθεῖ. Γιατὶ κατὰ καιροὺς ἐξεγέρθηκαν πολλές αἱρέσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, σπεύδοντας μὲ πολλοὺς τρόπους νὰ διαλύσουν τὴν ὀρθὴ πίστη, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ μία τόλμησε νὰ πεῖ, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐντελῶς ξένος ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, ἄλλη αἴρεση ἀγνόησε τὴν ἀξία τοῦ Πνεύματος, καὶ ἄλλη ἀρνήθηκε τὴν ἀλήθεια τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Λόγου στὸν κόσμο. Τελευταία ἀπὸ ὅλες, σὰν κατακάθι τῶν κακῶν, ἐμφανίσθηκε ἡ τωρινὴ βλασφημία, ἡ ὁποία λέγει, ὅτι δὲν ἔγινε ὁ Λόγος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὁ Λόγος κατοίκησε μέσα σὲ ἄνθρωπο πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, ὥστε λοιπὸν ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ ἕνας Χριστὸς μοιράζεται σὲ δύο, σὲ Θεὸ δηλαδή καὶ σὲ ἄνθρωπο. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ξένο πρὸς τὴ διδασκαλία τῶν ἀποστόλων, καὶ μᾶλλον ἐφεύρεση τῆς δαιμονικῆς ἐμπνεύσεως. Γιατὶ ὁ θεῖος λόγος κηρῦττει σὲ μᾶς, ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος μέχρι τὴ συντέλεια τῶν αἰώνων³, χωρὶς νὰ μεταβληθεῖ σὲ φύση ἀνθρώπου, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν προσέλαβε στὸν ἑαυτό του. Γιατὶ εἶναι ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος. Ἐὰν ὅμως, ὅπως λένε ἐκεῖνοι, ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Θεοῦ ἔγινε σὲ ἄνθρωπο πού γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, αὐτὸ γινόταν καὶ σὲ ὅλους τοὺς προφήτες. Ἐπρεπε δηλαδή, ἐὰν ἔτσι γινόταν, οἱ ὁμολογίες τοῦ καθενὸς νὰ βρίσκονται χωριστὰ στὴν ἀγία Γραφή, καὶ ὁ ἕνας νὰ ὑμνεῖται ἰδιαίτερα μόνος του ὡς Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἄλλος ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς ἕνας ἀπὸ μᾶς νὰ δοξάζεται μὲ τὰ λόγια πού ταιριάζουν σὲ ἄνθρωπο.

3. Οἱ ἀπόστολοι ὅμως δὲν κήρυξαν ἔτσι τὴν ὀρθὴ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ παρέδωσαν ἕνα Χριστὸ, Θεὸ μαζὶ καὶ ἄνθρωπο, καὶ αὐτὸ τὸ δίδαξε μὲ σαφήνεια ὁ θεολόγος Ἰωάννης στὰ Εὐαγγέλια λέγοντας, «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦταν κοντὰ στὸν Θεό, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός»⁴, προσθέτοντας στὴ συνέχεια καὶ τὰ ἑξῆς· «Καὶ ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας»⁵. Ὁ ἱεροκῆρυκας πάλι Παῦλος στὴν ἐπιστολῇ πού γράφει πρὸς τοὺς Ἑβραίους λέγει· «Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιὰ ἔχουν αἷμα καὶ

5. Ἰω. 1, 14.

σίως μετέσχε τῶν αὐτῶν». Ἀκούεις ὅπως ὁ μὲν σάρκα γεγενῆσθαι τὸν Λόγον, ὁ δὲ πάλιν αὐτὸν τῶν αὐτῶν μετασχόντα εἴρηκεν; Εἰ δὲ ἄνθρωπος μὲν ἐκ γυναικὸς ὁ Ἰησοῦς ἐτέχθη, μετὰ δὲ ταῦτα ἢ τοῦ Λόγου γέγονεν πρὸς αὐτὸν ἐπιφοίτησις, ἔδει, καθάπερ εἴρηται, δύο καὶ πάντη μεμερισμένως πρὸς ἅπαν τὰς ὁμολογίας εὐρίσκεισθαι· νυνὶ δὲ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς κοινολογούσης τὰ τε τῆ θεότητι φυσικῶς ἀρμόζοντα, καὶ τὰ τῆ ἀνθρώπου πρέποντα φύσει, καθαρὰ τῆς ἐνώσεως ἢ οἰκονομία εὐρίσκεται.

“Ὅταν τοίνυν ἀκούσης τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, «Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἄρ’ οὐκ ἐρυθριᾷς διαιρῶν τοῦ Λόγου τὸν Ἰησοῦν; Οὐ γὰρ εἶπεν, τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῦ ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἀλλὰ Τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ Ἰησοῦν ἐκήρυξεν· διὸ καὶ μίαν τὴν ἐπιφάνειαν εἴρηκεν.

15 δ’. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια τῆ τοῦ Θεοῦ προσηγορία ἢ θεία κηρύττει Γραφή· τοῦ γὰρ σωτηρίου πάθους τῆ τῆς θεότητος φύσει οὐδαμῶς νοεῖσθαι δυναμένου, εἰς δὲ τὸ σῶμα παντελῶς τῶν παθημάτων γεγεννημένων, διὰ τὸ συνεῖναι ἀχωρίστως καθ’ ἐνωσιν αὐτῷ τὴν θεότητα, «Εἰ ἔγνωσαν», φησὶν ὁ

20 Ἀπόστολος, «οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Ὅρα ὅπως κοινολογεῖ, τῆς ἐνώσεως χάριν, τὴν εἰς τὸν Χριστὸν ὁμολογίαν τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ὁ λόγος; Οὐ γὰρ ἄνθρωπος μὲν ψιλὸς Ἰησοῦς ὑπῆρξέν ποτε πρὸ τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν κοινωνίας τε καὶ ἐνώσεως, ἀλλ’ αὐτὸς ὁ Λόγος ἐν αὐτῇ τῇ μακα-

25 ρία Παρθένῳ γενόμενος, τὸν ἴδιον ναὸν ἑαυτῷ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς Παρθένου ἔλαβεν, καὶ προῆλθεν ἐξ αὐτῆς ἄνθρωπος μὲν ἔξωθεν θεωρούμενος, ἔνδοθεν δὲ Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινός· διὸ καὶ μετὰ τὸ τεχθῆναι παρθένον τὴν τεκοῦσαν τετήρηκεν, ὅπερ ἐπ’ οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἁγίων γεγένηται. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι τὴν φύσιν ὑπῆρ-

30 χον ἄνθρωποι, ἀνθρωπίνην καὶ ἴσην τὴν γένεσιν ἔλαχον ἅπαντες, οὗτος δὲ ἐπειδὴ κατὰ φύσιν ὑπῆρχεν Θεός, προσλαβὼν ἐν χρόνῳ

σάρκα, γι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς κατὰ παρόμοιο τρόπο ἔγινε κοινωνὸς τῶν ἰδίων»⁶. Ἀκοῦς ὅτι ὁ ἕνας εἶπε ὅτι ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα, καὶ ὁ ἄλλος πάλι ὅτι ἔγινε μέτοχος τῶν ἰδίων; Ἄν ὅμως ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε ἀπὸ γυναίκα, καὶ στὴ συνέχεια ἔγινε ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Λόγου σ' αὐτόν, ἔπρεπε, ὅπως εἰπώθηκε, νὰ βρισκονται δύο ὁμολογίες καὶ τελείως ξεχωριστὲς σὲ ὅλα, ἐνῶ τώρα, κοινολογώντας ἡ θεόπνευστη Γραφή καὶ αὐτὰ ποὺ ταιριάζουν κατὰ φύση στὴ θεότητα, καὶ αὐτὰ ποὺ ταιριάζουν στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, παρουσιάζει καθαρὴ τὴν οἰκονομία τῆς ἔνωσης. Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦς τὸν Ἀπόστολο νὰ λέγει «Ἀναμένοντας τὴ μακάρια ἐλπίδα μας καὶ τὴν ἐμφάνιση τῆς δόξας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁷, δὲν κοκκινίζεις ἄραγε χωρίζοντας τὸν Λόγο ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ; Γιατὶ δὲν εἶπε, τοῦ μεγάλου Θεοῦ ὁ ὁποῖος βρίσκεται μέσα στὸν Ἰησοῦ Χριστό, ἀλλὰ κήρυξε τὸν ἴδιο Θεὸ καὶ Ἰησοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ εἶπε μία τὴν ἐμφάνισή του.

4. Ὑπάρχουν λοιπὸν περιπτώσεις κατὰ τις ὁποῖες καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ἡ ἅγια Γραφή τὰ κηρύττει μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ πάθος τοῦ Σωτήρα δὲν μπορούσε νὰ νοηθεῖ μὲ κανένα τρόπο στὴ φύση τῆς θεότητας, καὶ τὰ παθήματα εἶχαν γίνει ἐξολοκλήρου στὸ σῶμα, ἐπειδὴ ἦταν ἀχώριστα ἐνωμένα μὲ αὐτὸ ἡ θεότητα. Γιατὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Ἐὰν γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁸. Βλέπεις πῶς ὁ λόγος τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας κοινολογεῖ τὴ χάρι τῆς ἔνωσης, τὴν ὁμολογία στὸν Χριστό; Γιατὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἀπλὸς ἄνθρωπος πρὶν ἀπὸ τὴν κοινωνία καὶ ἔνωση τοῦ Θεοῦ μὲ αὐτόν, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ποὺ ἦρθε σ' αὐτὴ τὴ μακαρία Παρθένο, ἔλαβε τὸν ἴδιο ναὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς Παρθένου, καὶ προσῆλθε ἀπὸ αὐτὴν, ἐξωτερικὰ βέβαια θεωρούμενος ἄνθρωπος, ἐσωτερικὰ ὅμως ὄντας ἀληθινὸς Θεός. Γι' αὐτὸ καὶ μετὰ τὴ γέννηση διατήρησε παρθένον αὐτὴν ποὺ τὸν γέννησε, πράγμα ποὺ δὲν ἔγινε σὲ κανέναν ἄλλον ἀπὸ τοὺς ἁγίους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκεῖνοι ἦταν ἄνθρωποι ὡς πρὸς τὴν φύση, ὅλοι εἶχαν ἀνθρώπινη καὶ ἴση γέννηση, αὐτὸς ὅμως, ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὴν φύση του ἦταν Θεός, προσλαμβάνοντας κατὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση, πα-

8. Α' Κορ. 2, 8.

ἐσχάτω καὶ τὸ ἀνθρώπινον, ξένην παρὰ πάντας τὴν ἐκ τῆς Παρθένου γένεσιν ἐπεδείξατο· οὐκοῦν εἰκότως καὶ Θεοτόκος καὶ παρθενομήτωρ ἢ μακαρία δικαίως ἂν λέγοιτο· οὐ γὰρ ἄνθρωπος ψιλὸς ἦν ὁ τεχθεὶς ἐξ αὐτῆς Ἰησοῦς.

5 εἰ. Πῶς γάρ, ὅπου καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας γεγενημένα, τῇ τούτου ἐνεργείᾳ καὶ ἐξουσίᾳ ἢ θεία προσαναφέρει Γραφή; Καὶ γοῦν Ἰούδας ὁ μακάριος μαθητὴς μεγαλοφώνως ἡμῖν τὴν τοιαύτην παραδέδωκεν πίστιν· τῶν γὰρ πρὸ πολλῶν γενεῶν τῆς ἐκ Παρθένου προόδου μεμνημένος, οὕτω φησὶν· «Ὑπομνήσαι δὲ ὑμᾶς
10 βούλομαι, εἰδότας ἅπαντα, ὅτι Ἰησοῦς λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν· ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς αἰδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν». Εἰ δὲ ἄνθρωπον ψιλὸν ἔτεκεν ἢ μακαρία
15 Παρθένος τὸν Ἰησοῦν, τοῦτον δὲ φησὶν ὁ μαθητὴς τῆς Αἰγυπτίων χειρὸς τὸν Ἰσραὴλ ἐλευθερώσαντα καὶ ἡγούμενον τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἔρημον, ὃς καὶ τῶν τεραστίων ἐπετέλει τὰ θαύματα, πρὸ τοσούτων γενεῶν τῆς ἐκ Παρθένου γεννήσεως, ποῦ τοῦτον ἄρα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὑπάρχειν δώσουσιν; πότε δὲ
20 τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότα; Οὐκέτι γὰρ αὐτοῖς λόγος συγχωρήσει λέγειν ἐκ τῆς παρθενικῆς προόδου τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι εἰληφότα. Διδασκέτωσαν τοίνυν οἱ τῶν κακῶν ἐφευρεταὶ δογμάτων, πότε τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἔσχηκεν, ποῦ δὲ καὶ ἐν τίσιν ἄρα διετέλει τοσούτοις ἔτεσιν; Ἀλλ' οὐκ ἔτι τοῦτον
25 ἄνθρωπον εἶναι τῶν εὐφρονούντων τις ἔρει, ὃς καὶ τοῖς κατὰ τὸ παλαιὸν ἁμαρτήσασιν, καὶ τὸ ἴδιον ἀπολ(ε)πιτοῦσιν οἰκητήριον, ἐκ τότε τὰς τιμωρίας ὤρισεν, καὶ τῆς Αἰγυπτίων χειρὸς Ἰσραὴλ ἐνδόξως ἐρύσατο. Εἰ τοίνυν κατὰ τὴν αὐτῶν ἔκδοσιν, οὔτε ὁ Θεὸς Λόγος ὑπονοεῖσθαι δύναται, διὰ τὸ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου
30 τεχθέντα εἶναι τὸν Ἰησοῦν, οὔτε ἄνθρωπος πάλιν ὁ ταῦτα θαυματουργήσας (ξένα γὰρ τῆς ἀνθρώπου φύσεώς τε καὶ δυνάμεως τὰ

ρουσίασε παράδοξη σὲ ὅλους τὴ γέννησή του ἀπὸ τὴν Παρθένο. Εὐλόγα λοιπὸν ἢ μακαρία μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ Θεοτόκος καὶ παρθενομήτωρ, γιατί ὁ Ἰησοῦς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος.

5. Πῶς δηλαδή, τὴ στιγμή πού ἡ ἅγια Γραφή καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του ἀναφέρει ὅτι ἔγιναν μὲ τὴ δική του ἐνέργεια καὶ ἐξουσία; Καὶ πράγματι ὁ Ἰούδας, ὁ μακάριος μαθητής, μᾶς παρέδωσε μεγαλόφωνα αὐτὴν τὴν πίστη. Γιατί, ἐνθουμούμενος τὴν πρὶν ἀπὸ πολλὰς γενεές προέλευση ἀπὸ τὴν Παρθένο, λέγει τὰ ἐξῆς: «Θέλω λοιπὸν νὰ ὑπενθυμίσω σὲ σᾶς, ποὺ τὰ γνωρίζετε ὅλα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ἀφοῦ ἔσωσε τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, στή συνέχεια ἐκείνους ποὺ δὲν πίστεψαν τοὺς ἀφάνισε. Καὶ ἀγγέλους ποὺ δὲν τήρησαν τὸ ὑπουργημά τους, ἀλλὰ ἄφησαν τὸν τόπο τῆς διαμονῆς τους, τοὺς ἔχει κρατήσει μὲ αἰώνια δεσμὰ στὸ σκοτάδι, γιὰ νὰ κριθοῦν τὴ μεγάλη ἡμέρα»⁹. Ἐὰν λοιπὸν ἢ μακαρία Παρθένος γέννησε ἀπλὸν ἄνθρωπο τὸν Ἰησοῦ, καὶ ὁ μαθητής λέγει ὅτι αὐτὸς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Αἰγυπτίων τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ καὶ καθοδηγοῦσε τὸν λαὸ στὴν ἔρημο, καὶ ὁ ἴδιος ἔκανε τὰ τεράστια θαύματα πρὶν ἀπὸ τόσες γενεές ἀπὸ τὴ γέννησή του ἀπὸ τὴν Παρθένο, ποῦ θὰ ποῦν ἄραγε ὅτι ὑπῆρχε αὐτὸς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους; Καὶ πότε εἶχε τὴν ἀρχὴ τῆς ἐλεύσεώς του; Γιατί καμμιά δικαιολογία δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ λένε, ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεώς του ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν Παρθένο. Ἄς μᾶς διδάξουν λοιπὸν οἱ ἐφευρέτες τῶν κακῶν δογμάτων, πότε ἔλαβε τὴν ἀρχὴ τῆς ὑπάρξεώς του αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ποῦ καὶ σὲ ποιους βρισκόταν τόσα χρόνια. Ἀλλὰ κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ σκέφτονται ὀρθὰ δὲν θὰ πεῖ ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ἁμάρτησαν παλιὰ καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν κατοικία τους, ἀπὸ τότε ὤρισε τὶς τιμωρίες τους, καὶ γλύτωσε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Αἰγυπτίων μὲ τρόπο ἔνδοξο. Ἐὰν λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὴν δική τους ἐκδοχή, οὔτε ὁ Θεὸς Λόγος μπορεῖ νὰ ὑπονοεῖται, ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς εἶναι αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, οὔτε πάλι ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ ἔκανε τὰ θαύματα αὐτὰ (γιατί αὐτὰ ποὺ προαναφέρθηκαν ἦταν ξένα πρὸς τὴν

9. Ἰούδα 5-6.

προειρημένα καθέστηκεν), τίνα λοιπὸν ἐπινοῆσαι οὐσίαν τούτω καὶ τάξιν δυνήσονται;

ζ. Ἄλλ' ἡμεῖς τὰ τούτων ῥήματα τοσαύτης ἀνοίας καὶ παραφροσύνης ὁρῶντες μεστά, καὶ οἰάπερ ἐν ὕπνοις καὶ μέθῃ πρὸς 5 αὐτῶν λεγόμενα, τούτοις μὲν κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐρουῦμεν φωνήν· «Πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ»· διὸ δὴ ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ἀγνωσίαν Θεοῦ εἰς τοσοῦτον νοσήσαντες· ὀρθῶς δὲ πάλιν, καὶ ὡς προαποδέδοται τῆς ἐνώσεως νοοῦντες τὴν δόξαν, Θεόν τε αἰεὶ ὄντα τοῦτον, 10 γενόμενον δὲ ἐπ' ἐσχάτων καὶ ἄνθρωπον ἐπιστάμενοι, ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου φυλαχθείσης αὐτοῦ τῆς θεότητος, αὐτὸν καὶ τότε τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας τοῦ Ἰσραὴλ Σωτῆρα πιστεύωμεν· αἰεὶ μὲν τοῦ Πατρὸς ὄντα Λόγον καὶ φῶς καὶ ἀπαύγασμα καὶ τῆς θεοπρεποῦς δόξης τὴν δυναστείαν ἔχοντα, διὸ δὴ καὶ ἔλεγε τῷ 15 μακαρίῳ Μωϋσῆ· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν», καὶ «Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Θεὸς Ἰσαάκ, καὶ Θεὸς Ἰακώβ»· τὴν δὲ τοῦ Υἱοῦ προσηγορίαν προσλαβόντα μὲν ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, τῆς δὲ ἐνώσεως χάριν, καὶ διὰ τὸ αὐτὸν ἄνθρωπον γεγενῆσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἐνωκηκέναι, καὶ τὰ τότε καὶ τὰ νῦν τῆ Ἰησοῦ καὶ Χριστοῦ προση- 20 γορία ἀκολουθῶς ὑπὸ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς δοξαζόμενον.

ζ. Καὶ γοῦν τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν ἔξεστι διὰ πλειόνων θεωρεῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων κηρυττομένην ἀνδρῶν τοῦ μὲν Ἱερεμίου διαρρήδην βοῶντος, «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἐξεῦρεν πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν 25 Ἰακώβ, τῷ παιδί αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανειστράφη», τοῦ δὲ ὑμνογράφου μελωδοῦντος Δαβίδ· «Μήτηρ Σιών ἐρεῖ· Ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος»· τοῦτο γὰρ τί ἂν εἴη ἕτερον, ἀλλ' ἢ ὅτι αὐ- 30 τὸς ὑπάρχει Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· Ἄνθρωπον γὰρ καὶ Ὑψιστον καὶ θεμελιωτὴν τὸν αὐτὸν ὡμολόγησεν· οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ ἐν

φύση και τὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου), ποιὸν λοιπὸν θὰ μπορέσουν νὰ ἐπινοήσουν μὲ τὴν οὐσία καὶ τὴν τάξη αὐτοῦ;

6. Ἐμεῖς ὅμως, βλέποντας ὅτι τὰ λόγια αὐτῶν εἶναι γεμᾶτα μὲ τόση μωρία καὶ παραφροσύνη, καὶ τέτοια πού λέγονται ἀπ' αὐτοὺς σὲ ὕπνους καὶ σὲ μέθη, σ' αὐτοὺς βέβαια θὰ ποῦμε σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα, «Πλανᾶσθε ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τὶς Γραφές, οὔτε τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ»¹⁰, γι' αὐτὸ ἀνανήψετε δίκαια, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ἔχοντας προσβληθεῖ σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἄγνοια γιὰ τὸν Θεό· ἐμεῖς ἐννοώντας πάλι σωστὰ καὶ ὅπως ἀναπτύχθηκε προηγουμένως, τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, καὶ γνωρίζοντας ὅτι αὐτός, ἐνῶ εἶναι πάντοτε Θεός, τελευταίως ἔγινε ἄνθρωπος, ἔχοντας φυλαχθεῖ ὅμως ἄτρεπτη καὶ ἀναλλοίωτη ἡ θεότητά του, πιστεύουμε ὅτι αὐτὸς ἦταν καὶ τότε κατὰ τὴν πορεία τοῦ Ἰσραὴλ Σωτήρας, ὄντας πάντοτε Λόγος τοῦ Πατέρα καὶ φῶς καὶ ἀκτινοβολία, καὶ ἔχει τὴν ἐξουσία τῆς δόξας πού πρέπει στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἔλεγε στὸν μακάριο Μωυσῆ· «Ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς πού ὑπάρχει»¹¹, καί· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ»¹²· τὴν ὀνομασία ὅμως τοῦ Υἱοῦ τὴν ἔλαβε βέβαια ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ γιὰ χάρη τῆς ἐνώσεως, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἔγινε ἄνθρωπος, ἀλλὰ δὲν κατοίκησε μέσα σὲ ἄνθρωπον, καὶ δοξάζεται ἀπὸ τὴ θεόπνευστη Γραφή καὶ γιὰ τὰ τότε καὶ τὰ τωρινὰ σύμφωνα μὲ τὴν ὀνομασία τοῦ Ἰησοῦ καὶ Χριστοῦ, .

7. Καὶ βέβαια αὐτὴν τὴν ὑπόθεση εἶναι δυνατὸ νὰ τὴ δοῦμε νὰ κηρύττεται ἀπὸ περισσότερους ἁγίους ἄνδρες· ἔτσι ὁ Ἱερεμίας φωνάζει ἀπερίφραστα· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς μας. Δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ ἄλλος μὲ αὐτόν. Ἐπινόησε κάθε ὁδὸ τῆς ἐπιστήμης, καὶ τὴν ἔδωσε στὸν Ἰακώβ, τὸ παιδί του, καὶ στὸν Ἰσραὴλ τὸν ἀγαπημένο του. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐμφανίσθηκε στὴν γῆ καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους»¹³. Ὁ ὑμνογράφος πάλι Δαβὶδ ψάλλει· «Μητέρα Σιών, θὰ πεῖ κάθε ἄνθρωπος· καὶ ἄνθρωπος ἦρθε σ' αὐτὴν, καὶ τὴν ἐθεμελίωσε ὁ Ὑψιστος»¹⁴. Αὐτὸ λοιπὸν τί ἄλλο μπορεῖ νὰ σημαίνει, παρὰ ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος; Γιατὶ τὸν ἴδιο τὸν ὁμολόγησε ἄνθρωπο καὶ Ὑψιστο καὶ θεμελιωτή. Καὶ σὲ ἄλλον ψαλμό,

13. Βαρούχ 3, 36-38.

14. Ψαλμ. 86, 5.

ἑτέρω ψαλμῷ ἀδιαίρετον τῆς ἐνώσεως φυλάττων τὸν λόγον, τὰ τῆς
 ἀνθρωπότητος ἴδια ὡς αὐτῷ πάλιν τῷ Θεῷ Λόγῳ ἀναφέρων εὐρί-
 σκεται, οὐ τῶν οὐσιῶν σύγχυσις ἐργαζόμενος, ἀλλὰ τῆς ἐνώσεως
 τῶν οὐσιῶν ἐπιγινώσκων τὸν λόγον· λέγει τοιγαροῦν οὕτως ἐν μὲν
 5 ψαλμῷ· «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ῥάβδος
 εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου· ἠγάπησας δικαιοσύνην,
 καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαι-
 ον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου». Ὁρᾷς ὅπως τὸν Λόγον
 θεολογήσας, Θεόν τε καὶ βασιλέα ὁμολογήσας, οὐ διελῶν, οὐδὲ
 10 ἕτερον πρόσωπον εἰσενέγκας αὐτῷ, καὶ τὸ κεχρῖσθαι εἶρηκεν;
 Λεγέτωσαν οὖν τί ἐστὶν τὸ λεγόμενον· πῶς δέ, Θεός ὢν ὁ Λόγος,
 ἐχρίετο, ἀλλ' ἢ πάντως ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ τὴν τοῦ δούλου μορφήν
 ἐνδυσάμενος, ἢ καὶ τὸ χρίσμα λαμβάνειν εἴη ἂν προεπωδέστατον;
 Κἂν γὰρ λέγωσιν διὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐνοίκησιν, ὡς αὐτοὶ
 15 πλανῶνται, τοῦ Λόγου πρόσωπον τὸ χρίσμα λέγεσθαι, μανθανέτω-
 σαν ὅτι περ ἐνοίκησιν οὐχ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐπεὶ τῶν προ-
 φητῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀγίων λέγεται, καὶ ὑπερβαίνει σφόδρα τοὺς
 τῆς ἐνοικήσεως ὅρους τὸ λεγόμενον· καὶ γοῦν ἐνοικήσαντος τοῦ
 Θεοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις πᾶσιν, ἀγιαζομένων τε καὶ χρισμένων, οὐ λέγε-
 20 ται ὡς αὐτὸς ἀγιαζόμενος ἢ χρισόμενος εἰ μὲν οὖν καθ' ὁμοιότητα
 τῶν ἀγίων καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἐνοίκησιν λέγουσιν, ἔκδηλος ἢ ἀσε-
 βεια πᾶσιν ἔσται, καὶ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας παντελῶς
 ἄλλοτρία

η'. Περί μὲν γὰρ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ διαλεγόμενος
 25 ὁ Παῦλος, ἀσύγκριτον τούτου πρὸς ἐκείνους διαφορὰν ἡμᾶς ἐδί-
 दाξεν, λέγω δὴ τοῦ λεγομένου κεχρῖσθαι· τὸν μὲν γὰρ Υἱὸν καὶ τοῦ
 Πατρὸς ἀπαύγασμα καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, τοὺς
 δὲ προφήτας ὠνόμασεν καὶ τό γε θαυμαστόν, ὅτι μετὰ τούτων τῶν
 ὑψηλῶν τοῦ χρίσματος καὶ αὐτὸς ἐμνημόνευσεν «Πολυμερῶς»,
 30 γὰρ φησιν, «καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεός λαλήσας τοῖς πατράσιν
 ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν

διατηρώντας καθόλου λιγώτερο ἀδιαίρετο τὸν λόγο τῆς ἐνότητος, βρῖσκεται νὰ ἀποδίδει τὰ γνωρίσματα τῆς ἀνθρώπινης φύσης στὸν ἴδιο πάλι τὸν Θεὸ Λόγο, χωρὶς νὰ προξενεῖ σύγχυση τῶν οὐσιῶν, ἀλλὰ γνωρίζοντας πολὺ καλὰ τὸν λόγο τῆς ἐνώσεως τῶν οὐσιῶν. Λέγει λοιπὸν στὸν τεσσαρακοστὸ τέταρτο ψαλμὸ τὰ ἐξῆς· «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, θὰ παραμένει αἰώνια. Ἡ βασιλική σου ἐξουσία εἶναι ἐξουσία δικαιοσύνης. Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν ἀδικία. Γι' αὐτὸ σὲ ἔχρισε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, μὲ λάδι ποὺ φέρνει ἀγγαλλίαση σ' αὐτοὺς ποὺ συμμετέχουν στὴ χρίση σου»¹⁵. Βλέπεις πῶς, ἀφοῦ θεολόγησε τὸν Λόγο καὶ τὸν ὁμολόγησε Θεὸ καὶ βασιλέα, χωρὶς νὰ τὸν διαιρέσει, οὔτε νὰ τοῦ ἀποδώσει ἄλλο πρόσωπο, εἶπε καὶ ὅτι ἔχει χρισθεῖ; Ἄς ποῦν λοιπὸν τί σημαίνει αὐτὸ ποὺ λέγεται. Πῶς χριόταν ὁ Λόγος, ἐνῶ ἦταν Θεός, παρὰ ἐπειδὴ ὅπως δὴποτε ἦταν αὐτὸς ποὺ φόρεσε τὴν μορφή τοῦ δούλου, στὴν ὁποία ἦταν περισσότερο πρέπον νὰ λαμβάνει τὸ χρίσμα; Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα λένε, ὅπως αὐτοὶ πλανώμενοι, ἕξαιτίας τῆς ἐνοίκησης τοῦ Λόγου στὸν ἄνθρωπο, λέγεται ὅτι τὸ χρίσμα ἔγινε σ' αὐτόν, ἄς μάθουν ὅτι ἡ ἐνοίκηση δὲν λέγεται γιὰ τὸν Χριστό, ἀλλὰ γιὰ τοὺς προφῆτες καὶ τοὺς ἄλλους ἁγίους, καὶ ὑπερβαίνει πολὺ αὐτὸ ποὺ λέγεται τοὺς ὄρους τῆς ἐνοίκησης. Γιατί δὲν λέγεται ὅμοια ὅτι αὐτὸς ἀγιάζεται καὶ χριεῖται, ἔτσι ὅπως ἐνοίκησε ὁ Θεὸς σὲ ὅλους τοὺς ἁγίους μετὰ τὸν ἁγιασμὸ καὶ τὸ χρίσμα ποὺ ἔλαβαν. Ἐὰν λοιπὸν τὴν ἐνοίκηση τὴν ἀναφέρουν καὶ σ' αὐτόν κατὰ τρόπο ὅμοιο μὲ ἐκείνην τῶν ἁγίων, ἡ ἀσέβεια ὅλων εἶναι ὀλοφάνερη, καὶ τελείως ξένη πρὸς τὴν ἀποστολικὴ διδασκαλία.

8. Ὁ Παῦλος μιλώντας γιὰ τοὺς προφῆτες καὶ τὸν Χριστό, μᾶς δίδαξε ὅτι εἶναι ἀσύγκριτη ἡ διαφορὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἐκείνους, ἐννοῶ δηλαδή ὡς πρὸς τὸ λεγόμενο χρίσμα. Γιατί τὸν Χριστό τὸν ὀνόμασε Υἱὸ καὶ ἀκτινοβολία τοῦ Πατέρα καὶ χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεώς του, ἐνῶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὀνόμασε προφῆτες. Καὶ τὸ ἄξιο θαυμασμοῦ εἶναι, ὅτι μαζὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς ὑψηλοὺς, ἀνέφερε καὶ αὐτὸς τὸ χρίσμα· γιατί λέγει· «Ἀφοῦ ὁ Θεὸς μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους μίλησε τὴν παλαιὰ ἐποχὴ στους πατέρες μέσω τῶν προφητῶν, κατὰ τίς τελευταῖες αὐτὲς ἡμέρες μίλησε σὲ μᾶς μέσω τοῦ

ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ ἐποίησε τοὺς αἰῶνας ὡς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμόν τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς
 5 μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς». Καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν· «Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα, πρὸς δὲ τὸν Υἱόν· Ὁ θρόνος σου ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου· ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίση-
 10 σας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου». Θεωρεῖς ὡς σφόδρα ἀλλότριος ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ τῆς ἐνοικήσεως ὄρος; Εἰ δὲ λέγουσιν ἐνταῦθα τὴν ἐνοίκησιν μὴ τοῖς ἁγίοις ὁμοίως, ἀλλὰ καθ' ἕνωσιν τὸν Λόγον πρὸς ἄνθρωπον ἐκ τῆς Παρθένου τεχθέντα
 15 γεγενῆσθαι, οὐ δυνατόν μὲν μετὰ τὴν ἀποκύησιν ἕνωσιν ἀληθῆ λέγεσθαι, ἀλλ' ἢ μόνον τὴν κατὰ χάριν καὶ μετοχὴν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τοῖς ἁγίοις πάλιν ἐγένετο.

Εἰ δὲ ἐνταῦθα τὴν ἐνοίκησιν ἕνωσιν εἶναι λέγουσιν, οὐκ ἐν τῇ Παρθένῳ, ἀλλὰ μετὰ τὸ τεχθῆναι ἐξ αὐτῆς, φέρε καὶ οὕτω τὸ λεγόμενον ἐξετάσωμεν. Εἰ διὰ τοῦτο εἰς τὸ τοῦ Λόγου πρόσωπον τὸ χρίσμα. Εἰρηῆσθαι λέγουσιν, διὰ τὸ συνεῖναι καὶ ἠνῶσθαι, ὡς αὐτοὶ φασι, τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Λόγον, πάντως ὅτι μεθ' ἕνωσιν αὐτὸν κε-
 χρισθαι λέγειν ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτηθήσονται· τὸν γὰρ Θεὸν Λόγον ὁ προφήτης, ἔτι γε μὴν καὶ ὁ Ἀπόστολος θεολογήσας, αὐτῷ καὶ τὸ
 25 χρίσμα φανερωῶς ἀνέθηκεν. Εἰ τοίνυν διὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ τὸ συνεῖναι αὐτὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τῷ Λόγῳ προσάπτου-
 σιν οἱ ἅγιοι, μετὰ τὴν ἕνωσιν αὐτὸ τὸ χρίσμα γεγενῆσθαι πάντως ὁμολογήσουσιν, εἰ δὲ μετὰ τὴν ἕνωσιν κέχρισται, τὴν δὲ ἕνωσιν οὐ βούλονται λέγειν πρὶν ἐκ τῆς Παρθένου τεχθῆναι, οὐδὲ Χριστοτό-
 30 κος οὐκέτι πρὸς αὐτῶν ἢ Παρθένος ὁμολογηθήσεται· εἰ γὰρ Χριστοτόκος, πάντως ὅτι καὶ Θεοτόκος· εἰ δὲ οὐ Θεοτόκος, οὐδὲ Χρι-

Υιού του, τὸν ὁποῖο ἔκανε κληρονόμο ὅλων, διὰ τοῦ ὁποίου δημιούργησε καὶ τὸν κόσμο. Αὐτὸς (ὁ Υἱὸς), ὄντας ἀκτινοβολία τῆς δόξας καὶ σφραγίδα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξουσιάζοντας τὰ πάντα μὲ τὸν παντοδύναμο λόγο του, ἀφοῦ ἔκανε καθαρισμό τῶν ἁμαρτιῶν μας, κάθισε στὰ δεξιὰ τῆς μεγαλωσύνης στὰ ἔπουράνια»¹⁶. Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα λέγει· «Καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους βέβαια λέγει, Ἐκεῖνος ποὺ κάνει τοὺς ἀγγέλους τοὺς σὰν ἀνέμους καὶ ἐκείνους ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν σὰν πύρινη φλόγα, ἐνῶ πρὸς τὸν Υἱὸ λέγει· Ὁ θρόνος σου, Θεέ, θὰ παραμείνει στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, καὶ τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας σου εἶναι σκῆπτρο δικαιοσύνης. Ἀγάπησες τὴ δικαιοσύνη καὶ μίσησες τὴν παρανομία, γι' αὐτὸ ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, σὲ ἔχρισε μὲ λάδι ἀγαλλίασης περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι αὐτοὺς ποὺ μετέχουν στὸ χρίσμα σου»¹⁷. Θεωρεῖς ὅτι ὁ ὄρος τῆς ἐνοίκησης εἶναι πολὺ ξένος στὴν περίπτωση τοῦ Χριστοῦ; Ἐὰν ὅμως λέγουν ὅτι ἡ ἐνοίκηση στὸν Χριστὸ δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ἐνοίκηση στοὺς ἁγίους, ἀλλὰ ἡ ἐνοίκηση τοῦ Λόγου ἔγινε μὲ ἔνωση πρὸς τὸν ἄνθρωπο ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, δὲν εἶναι δυνατὸν φυσικὰ μετὰ τὴν κύηση νὰ λέγεται ἔνωση ἀληθινή, παρὰ μόνο ἡ κατὰ χάρη καὶ μετοχή τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔγινε καὶ μὲ τοὺς ἁγίους.

9. Ἐὰν λοιπὸν ἔδῳ τὴν ἐνοίκηση τὴν λένε ἔνωση, ὄχι μέσα στὴν Παρθένο, ἀλλὰ μετὰ τὴν γέννησή του ἀπὸ αὐτὴν, ἔμπρὸς νὰ ἐξετάσουμε καὶ ἔτσι αὐτὸ ποὺ λέγεται. Ἐὰν γι' αὐτὸ λένε ἔχει λεχθεῖ ὅτι τὸ χρίσμα ἔγινε στὸ πρόσωπο τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ συνυπάρχει καὶ ἐνώθηκε, ὅπως λένε αὐτοί, ὁ Λόγος μὲ τὸν ἄνθρωπο, ὅπωςδὴποτε θὰ τοὺς ζητηθεῖ νὰ ποῦν ἀναγκαστικά, ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση χρίσθηκε. Γιατὶ ὁ προφήτης, ἀλλὰ βέβαια καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐπίσης θεολογώντας, ἀπέδωσε φανερὰ σ' αὐτὸν καὶ τὸ χρίσμα. Ἐὰν λοιπὸν ἐξαιτίας τῆς ἐνώσεως, καὶ γιὰ τὸν λόγο ὅτι συνυπάρχει αὐτὸς μὲ τὸν ἄνθρωπο, οἱ ἅγιοι προσάπτουν στὸν Λόγο τὸ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ὁμολογήσουν ὅπωςδὴποτε ὅτι τὸ χρίσμα αὐτὸ ἔγινε μετὰ τὴν ἔνωση. Καὶ ἐὰν χρίσθηκε μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ τὴν ἔνωση δὲν θέλουν νὰ λένε ὅτι ἔγινε πρὶν γεννηθεῖ ἀπὸ τὴν Παρθένο, τότε οὔτε Χριστοτόκος θὰ ὁμολογηθεῖ ἡ Παρθένος ἀπὸ αὐτούς. Γιατί, ἐὰν εἶναι Χριστοτόκος, ὅπωςδὴποτε εἶναι καὶ Θεοτόκος, ἐὰν ὅμως δὲν εἶναι Θεοτόκος, δὲν

στοτόκος Εἰ γὰρ τὸ χρίσμα μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ
 τοῦ Λόγου πρόσωπον τοῦτο λέγεται, τὴν δὲ ἔνωσιν μετὰ τὴν ἐκ τῆς
 Παρθένου γέννησιν γεγενῆσθαι λέγουσιν, οὐδὲ Χριστοτόκος οὐκ-
 ἔτι εὐρεθήσεται· εἰ δὲ Χριστοτόκος, καὶ Θεοτόκος τοῦ γὰρ χρίσμα-
 5 τος πρὸ τῆς ἐνώσεως μὴ δυναμένου νοεῖσθαι, εἰ Χριστοτόκος ἢ
 Παρθένος, ἐν αὐτῇ δὴ τῆς ἐνώσεως γενομένης, οὐκέτι ἄνθρωπον,
 ὡς αὐτοὶ φασιν, ἀλλ' ἐνωθέντα τῷ Λόγῳ γεννήσασα, Θεοτόκος
 δικαίως ἂν λέγοιτο· εἴ γε, καθὼς ἔμπροσθεν εἴρηται, τὴν ἔνωσιν
 ἀληθῆ, καὶ οὐ καθάπερ ἐν τοῖς ἀγίοις λέγουσιν. Τοῦτο δὲ φάμεν,
 10 ὅτι οὐ δυνατόν ἐνωσιν ἀληθῆ λέγειν μετὰ τὴν γέννησιν· ἡμεῖς δὲ
 οὐκ ἄνθρωπον Θεῷ ἐνωθέντα, ἀλλὰ Θεὸν τὰ ἀνθρώπινα προσλα-
 βόμενον οἶδαμεν τὸν Χριστόν, λέγω δὴ σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν
 τελείως χωρὶς ἁμαρτίας ἐνοῦσθαι τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ. Διὰ τοῦτο
 καὶ ἄνθρωπον ἀκούσης τὸν Χριστόν ὀνομαζόμενον, μὴ ἐπιλανθά-
 15 νου ὅτι καὶ Θεὸς γέγονεν. Οὕτως ἐπιστάμενος ὁ μακάριος Παῦλος,
 ποτὲ δὲ Θεὸν ἐκήρυττεν, «Μνημόνευε», γὰρ φησιν, «Ἰησοῦν Χρι-
 στὸν ἐγγεγενημένον ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ». Καὶ
 πάλιν «Ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρεν, καὶ ἡμᾶς ἐξεγείρει διὰ
 τῆς δυνάμεως αὐτοῦ». Ἀκούεις τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ ἐκ
 20 νεκρῶν ἐγγεγενημένον σαφῶς κηρυττόμενον;

ί. Ὅτε τοίνυν ἐναργῶς ἀποδέδεικται, οὐκ ἄνθρωπος, ὡς
 ἐκεῖνοι νομίζουσιν, ἀλλ' ὁ αἰῶδιος τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐνανθρωπήσας
 ἐστὶν ὁ ἐκ τῆς Παρθένου προελθὼν, μεταγινωσκέτωσαν οἱ πεπλα-
 νημένοι καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀνοίας ληγέτωσαν· «Ἐὰν γὰρ μὴ ἐπι-
 25 στραφῶσιν, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ κατ' αὐτῶν στιλβώσει Κύριος».
 Ὅτι γὰρ οὐκ εἰς τέλος αὐτῶν ἀνέξεται βλασφημοῦντων, καὶ διὰ
 μακροθυμίαν ἔτι καὶ νῦν ἀνέχεται βλασφημοῦντων, ἄκουε τί φη-
 σιν διὰ τοῦ μακαρίου προφήτου, τὴν ἐκ τῆς ἀνοχῆς πρὸς τοὺς ἐπι-
 μένοντας τῇ κακίᾳ ἐπαγομένην ἐκδίκησιν δηλῶν· «Ἐσιώπησα»,
 30 φησί· «μὴ καὶ αἰεὶ σιωπήσομαι καὶ ἀνέξομαι; Ἐκαρτέρησα ὡς ἡ τί-
 κτουσα, ἐκοτήσω καὶ ξηρανῶ ἅμα, καὶ ἐρημώσω ὄρη καὶ βουνούς

εἶναι οὔτε Χριστοτόκος. Γιατί, ἐὰν τὸ χρίσμα λέγεται ὅτι ἔγινε μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ γι' αὐτὸ ἀποδίδεται στὸ πρόσωπο τοῦ Λόγου, καὶ ἡ ἔνωση λένε ὅτι ἔγινε μετὰ τὴ γέννηση ἀπὸ τὴν Παρθένο, δὲν θὰ βρεθεῖ νὰ εἶναι οὔτε Χριστοτόκος. Ἐὰν ὅμως εἶναι Χριστοτόκος, εἶναι καὶ Θεοτόκος. Ἐπειδὴ τὸ χρίσμα δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση, ἐὰν ἡ Παρθένος εἶναι Χριστοτόκος καὶ ἔγινε μέσα σ' αὐτὴν ἡ ἔνωση, δὲν γέννησε πιά ἄνθρωπο, ὅπως λένε αὐτοί, ἀλλὰ, ἐπειδὴ γέννησε τὸν Λόγο ἐνωμένον, δίκαια μπορεῖ νὰ λέγεται Θεοτόκος, ἐὰν βέβαια, ὅπως εἰπώθηκε πρὶν μπροστᾶ, δέχονται ὅτι ἡ ἔνωση εἶναι ἀληθινή, καὶ ὄχι ὅπως ἡ ἔνωση πού λένε ὅτι ἔγινε στους ἁγίους. Καὶ αὐτὸ τὸ λέμε, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέμε ἔνωση ἀληθινή μετὰ τὴ γέννηση. Ἐμεῖς ὅμως δεχόμεστε τὸν Χριστό, ὄχι ἄνθρωπο πού ἐνώθηκε μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ Θεὸ πού προσέλαβε τὰ ἀνθρώπινα, ἐννοῶ δηλαδή σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ νοῦ τελείως χωρὶς ἁμαρτία, πού ἐνώθηκαν μέσα στὴν ἁγία Παρθένο. Γι' αὐτό, κι ἂν ἀκόμα ἀκοῦσεις τὸν Χριστό νὰ λέγεται ἄνθρωπος, νὰ μὴ λησιμονεῖς ὅτι ἔγινε καὶ Θεός. Ἐτσι γνωρίζοντάς τον ὁ μακάριος Παῦλος, ἄλλοτε τὸν κήρυττε Θεό, λέγοντας, «Νὰ θυμᾶσαι τὸν Ἰησοῦ Χριστό, πού ἔχει ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ κατάγεται ἀπὸ τὸν Δαβίδ»¹⁸, καὶ ἄλλοτε πάλι· «Ὁ Θεὸς καὶ τὸν Κύριο τὸν ἀνέστησε, καὶ ἐμᾶς θὰ μᾶς ἀναστήσει μὲ τὴν δύναμή του»¹⁹. Ἀκοῦς τὸν ἀπόγονο τοῦ Δαβίδ νὰ κηρύσσεται καθαρὰ ἀναστημένος ἀπὸ τοὺς νεκρούς;

10. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀποδείχθηκε ὀλοκάθαρα, ὅτι ὄχι ἄνθρωπος, ὅπως νομίζουν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ὁ αἰώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, πού ἔγινε ἄνθρωπος, εἶναι αὐτὸς πού προῆλθε ἀπὸ τὴν Παρθένο, ἃς μετανοήσουν αὐτοὶ πού πλανήθηκαν, καὶ ἃς παύσουν τὴν ἰουδαϊκὴ μωρία. Γιατὶ λέγει· «Ἐὰν δὲν ἐπιστρέψουν, ὁ Κύριος θὰ τροχίσσει καὶ θὰ γυαλίσει τὴ ρομφαία του ἐναντίον τους»²⁰. Ὅτι βέβαια δὲν θὰ τοὺς ἀνεχθεῖ νὰ βλασφημοῦν μέχρι τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀπὸ μακροθυμία τοὺς ἀνέχεται νὰ βλασφημοῦν, ἄκουσε τί λέγει μέσω τοῦ μακαρίου προφήτη, δηλώνοντας τὴν ἐκδίκηση πού θὰ ἐπιφέρει σ' αὐτοὺς πού ἐπιμένουν στὴν κακία· γιατί λέγει· «Ἐσιώπησα· μήπως ὅμως θὰ σιωπῶ πάντοτε καὶ θὰ τοὺς ἀνέχομαι; Ἐδειξα ὑπομονή, ὅπως ἐκείνη πού γεννᾶ, θὰ τοὺς ἐγκαταλείψω καὶ θὰ τοὺς ξηράνω συγχρόνως, θὰ

καὶ πάντα τὸν χόρτον αὐτῶν ξηρανῶ· καὶ θήσω ποταμούς εἰς νήσους, καὶ ἔλη ξηρανῶ». Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ ὁ θειότατος Ὑμνωδὸς ταχεῖαν τῶν ἀσεβῶν διδάσκει τὴν ἀπώλειαν, κὰν πρὸς ὀλίγον διὰ μακροθυμίαν Θεοῦ ἰσχύσωσιν· «Ἴδον γὰρ ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ παρήλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν· καὶ ἐξήτησα αὐτόν, καὶ οὐχ εὐρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ».

ια'. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα κοινὰ πάντων ἐστίν, ὅσοι τῆς εὐσεβείας διασκορπίζουσιν ἐπιχειροῦσι τὸ ποιμνιον, ὥσπερ οὖν καὶ 10 τῶν προειρημένων αἰρέσεων τὸ τέλος ἐπέδειξεν. Τί γὰρ ὤνησεν τῆς Ἀρείου δυσσεβείας ἢ πλάνη; τί δὲ ἢ Εὐνομίου καὶ τῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημούντων, καὶ τοῦ Σαμοσατέως Παύλου, καὶ τοῦ καλουμένου Ἀπολιναρίου ἢ παραφροσύνη; Πάντες γὰρ οὗτοι καὶ ἐν τῷ παρόντι ἐπονείδιστον τέλος ἐσχήκασιν καὶ τῶν ἐκ- 15 κλησιαστικῶν περιδόλων ἐξώσθησαν, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς δὲ τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησίας ἐξω ῥιφήσονται· ἐξηλείφθησαν γὰρ ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων οὐκ ἐγγραφήσονται. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τούτους ἐκδέξεται τέλος, εἰ μὴ ἄρα θᾶττον τῆς ἀνοίας λαβόντες αἴσθησιν, ἐπανελθεῖν ὅθεν ἐξέπεσαν σπουδάσωσιν, καὶ μάλι- 20 στα τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς κακοφροσύνης γενομένους· ἀκούσονται γὰρ μονονουχὶ καὶ τούτων ἕκαστος παρὰ τοῦ Σωτῆρος· «Ὁν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔση καθαρὸς διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας οὐ μὴ μείνης εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον». Ἡμεῖς δὲ οἱ τὴν 25 ἑαυτῶν πίστιν ἐπὶ τὴν ἀρραγῆ πέτραν οἰκοδομήσαντες θεδαίαν, μέχρι τέλους τὴν εὐσέβειαν διαφυλάξωμεν, μηδαμῶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων θορυβούμενοι, ἀλλὰ τὴν εἰς τὸν Κύριον ἀγάπην ὄπλον ἀνίκητον ἔχοντες, ἐν αὐτῷ καυχώμεθα διὰ παντός, λέγοντες τὰ τοῦ προφήτου ῥήματα, καὶ γελῶντες τῶν ἐναντίων τὴν εὐτέλειαν· «Μεθ' 30 ἡμῶν ὁ Θεὸς γινῶτε, ἔθνη, καὶ ἠττᾶσθε, ἰσχυρότεροι ἠττᾶσθε· ἐὰν γὰρ πάλιν ἰσχύσητε, πάλιν ἠττηθήσεσθε· καὶ ἐὰν βουλεύσησθε,

21. Ἦσ. 42, 14-15.

22. Ψαλμ. 36, 35-36.

ἐρημώσω τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ καὶ θὰ ξηράνω ὄλο τὸ χορτάρι, θὰ δημιουργήσω ποταμούς στὰ νησιά καὶ θὰ ξηράνω τὰ ἔλη»²¹. Καθόλου ὁμως λιγότερο καὶ ὁ θειότατος Ὑμνωδὸς διδάσκει ταχεῖα τὴν ἀπώλεια τῶν ἀσεβῶν, ἔστω καὶ ἂν γιὰ λίγο, λόγω τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ, διατηρήσουν τὴν ἰσχύ τους. «Γιατὶ εἶδα ἀσεβῆ νὰ ὑπερηφανεύεται καὶ νὰ ἐπαίρεται σὰν τίς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ πέρασα καὶ δὲν ὑπῆρχε. Τὸν ἀναζήτησα καὶ δὲν βρέθηκε ὁ τόπος του»²².

11. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ τὰ παρόμοια εἶναι κοινὰ ὄλων, αὐτῶν ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ διασκορπίσουν τὸ ποίμνιο τῆς εὐσέβειας, ὅπως ἄλλωστε ἔδειξε καὶ τὸ τέλος τῶν αἱρέσεων ποὺ προαναφέρθηκαν. Γιατὶ τί ὠφέλησε ἡ πλάνη τῆς δυσσέβειας τοῦ Ἀρείου; Τί καὶ ἡ τοῦ Εὐνομίου, καὶ ἐκείνων ποὺ βλασφημοῦν τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέα, καὶ ἡ παραφροσύνη ἐκείνου ποὺ ὀνομάζεται Ἀπολινάριος; Γιατὶ ὄλοι αὐτοὶ καὶ στὴν ἐδῶ ζωὴ εἶχαν ἀτιμωτικὸ τέλος, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικὲς αὐλὲς διώχθηκαν, καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων στοὺς οὐρανούς θὰ πεταχτοῦν ἔξω. Γιατὶ «διαγράφηκαν ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς, καὶ δὲν θὰ ἐγγραφοῦν μαζί μὲ τοὺς δίκαιους»²³. Τὸ ἴδιο ἐπίσης τέλος θὰ δεχθεῖ καὶ αὐτούς, ἐὰν δὲν σπεύσουν νὰ ἐπανέλθουν ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἐξέπεσαν, συναισθανόμενοι γρήγορα τὴν μωρία, καὶ μάλιστα αὐτοὶ ποὺ ἔγιναν ἀρχηγοὶ τῆς κακοφροσύνης. Γιατὶ θὰ ἀκούσουν ὀπωσδήποτε καὶ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Σωτήρα: «Ὅπως τὸ ἔνδυμα ποὺ εἶναι βουτηγμένο στὸ αἷμα δὲν εἶναι καθαρὸ, ἔτσι οὔτε καὶ σὺ θὰ εἶσαι καθαρὸς, γιατί κατέστρεψες τὴ γῆ μου καὶ θανάτωσες τὸν λαό μου. Δὲν θὰ μείνεις στὸν αἰώνιο χρόνο»²⁴. Ἐμεῖς ὁμως, ποὺ στηρίξαμε τὴν πίστη μας στὴν ἀρραγῆ πέτρα, ἃς διαφυλάξουμε μέχρι τέλους τὴν εὐσέβεια, χωρὶς νὰ θορυβούμαστε ἀπὸ τοὺς ἐναντίον, ἀλλ' ἔχοντας τὴν ἀγάπη στὸν Κύριο ὄπλο ἀνίκητο, ἃς καυχώμαστε σ' αὐτὸν γιὰ πάντα, λέγοντας τὰ λόγια τοῦ προφήτη καὶ περιγελώντας τὴν εὐτέλεια τῶν ἐναντίον: «Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας· μάθετέ το ἔθνη, καὶ φύγετε ἡττημένοι. Κι ἂν ἀκόμα εἶστε δυνατοί, θὰ νικηθεῖτε. Καὶ ἂν πάλι γίνετε ἰσχυροί, πάλι θὰ νικηθεῖτε. Καὶ ἐὰν πάρετε κάποια ἀπό-

23. Ψαλμ. 68, 29.

24. Ἦσ. 14, 19-20.

βουλὴν διασκεδάσει Κύριος· καὶ λόγον ὃν ἐὰν λαλήσητε, οὐ μὴ ἐμείνη ἐν ὑμῖν ὅτι μεθ' ἡμῶν Κύριος ὁ Θεός».

ιβ. Ἄλλ' ἰδοὺ, φασίν, ὁ Ἀπόστολος φανερώς αὐτὸν ἄνθρωπον ὡμολόγησεν. Τιμοθέῳ γὰρ ἐπιστέλλων οὕτω φησίν· «Ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς». Τοῦτο δὲ λέγοντες, τῶν ἀκραιότερων δοκοῦσιν ταράττειν τὸν νοῦν· εἰ γὰρ τις συνετῶς τῷ ἀποστολικῷ ἐπιβάλλει ῥητῶ, ἐκ τούτου μάλιστα τοῦ ῥητοῦ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν καταψηφίζεται. Ἀλλὰ μὴ οὕτως ἀκρωτηριάζωμεν τὴν λέξιν, ἀλλ' ὀλίγον τῶν ἔμπροσθεν ἐπιμνησθέντες, ὀρθὴν τῆς οἰκονομίας ἐντεῦθεν τὴν ὁμολογίαν νοῆσαι δυνησόμεθα. Τί οὖν φησιν ὁ μακάριος Παῦλος; «Εἷς Θεός», φησίν περὶ τοῦ Πατρὸς· καὶ εἶη περὶ τοῦ Υἱοῦ· «Εἷς καὶ Μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων». Εἰ γὰρ, φησίν, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο δύο αὐτὸν ὑποπεύειν ὀφείλομεν· ὥσπερ γὰρ Θεὸς ἦν πρὸ τῆς ἐπιδημίας ὁ Λόγος, οὕτω καὶ γενόμενος ἄνθρωπος καὶ μεσιτεύσας καὶ τῆ ἀνθρώπου φύσει, εἷς πάλιν ἐστίν· διὰ γὰρ τοῦτο Μεσίτην αὐτὸν εἶρηκε Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν οὐσιῶν ἓνα ὄντα· τὸ γὰρ τινῶν μεσιτεῦον, ἀμφοτέρων ἔχεται πάντως. Ἔστι τοίνυν Μεσίτης Θεοῦ, διὰ τὸ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὑπάρχειν τῷ Πατρί· ἔστι δὲ πάλιν καὶ ἀνθρώπων Μεσίτης, διὰ τὸ καὶ τῆς ἀνθρωπιείας μετεσχηκέναι φύσεως τελείως χωρὶς ἁμαρτίας. Ἄνθρωπον οὖν αὐτὸν ὅταν λέγει Χριστὸν Ἰησοῦν, μὴ διὰ τοῦτο σκανδαλιζέσθωσαν, ἀλλ' ἐννοεῖτωσαν αὐτὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ὀνομαζόμενον μετὰ τοῦ καὶ Χριστὸν πάλιν λέγειν καὶ Ἰησοῦν· ἀκουέτωσαν γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου τοῦτο φανερώς οὕτω κηρύττοντος· «Προσδεχόμενοι», φησί, «τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν».

ιγ'. Οὐκ ὅπως ἐκεῖ μὲν ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν λέγει τὸν ὑπὲρ πάντων ἑαυτὸν δεδωκότα, ἐνταῦθα δὲ μέγαν Θεὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν δόντα πάλιν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν; Διπλῆ γὰρ ἐνταῦθα κατ' αὐτῶν, μᾶλλον ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ ἐθέλοιεν μεταγινώσκειν, γέγονεν ἢ ἀπόδειξις, διὰ τὸ λέγειν καὶ Θεὸν καὶ Κύριον Ἰησοῦν, ὃν

φαση, θὰ τὴν διαλύσει ὁ Κύριος. Καὶ ὅποιονδήποτε λόγο πεῖτε, δὲν θὰ μείνει σὲ σᾶς· γιατί ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας»²⁵.

12. Ἀλλὰ νὰ, λένε, ὁ Ἀπόστολος ὁμολόγησε φανερὰ αὐτὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ γράφοντας στὸν Τιμόθεο λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς»²⁶. Καὶ λέγοντας αὐτὸ φαίνονται ὅτι ταράζουν τὸν νοῦ τῶν γνησιότερων πιστῶν. Γιατί, ἐὰν κάποιος ἐξετάσει μὲ σύνεση τὸ ἀποστολικὸ ρητό, ἀπὸ αὐτὸ μάλιστα τὸ ρητό θὰ καταψηφίσει τὴν ἀσέβειά τους. Ἄς μὴ ἀκρωτηριάσουμε ὅμως ἔτσι τὴ λέξη, ἀλλὰ ἐνθυμούμενοι λίγο τὰ προηγούμενα, θὰ μπορέσουμε ἀπὸ ἐκεῖνα νὰ κατανοήσουμε τὴν ὀρθὴ ὁμολογία τῆς οἰκονομίας. Τί λέγει λοιπὸν ὁ μακάριος Παῦλος; «Ἕνας Θεός», λέγει γιὰ τὸν Πατέρα, καὶ εἶναι γιὰ τὸν Υἱό· «Ἕνας καὶ Μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων»²⁷. Ἄν καὶ ἔγινε, λέγει, ἄνθρωπος, ὅμως δὲν πρέπει νὰ ὑποπτευόμαστε ἐξαιτίας αὐτοῦ ὅτι εἶναι δύο. Γιατί, ὅπως ὁ Λόγος ἦταν πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του Θεός, ἔτσι καὶ ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καὶ μεσίτευσε καὶ μὲ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι πάλι ἕνας. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε τὸν ὀνόμασε μεσίτη Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἦταν ἕνας ἀπὸ τὶς δύο οὐσίες. Γιατὶ τὸ νὰ μεσιτεύει σὲ κάποιους ὅπωςδήποτε ἔχει σχέση καὶ μὲ τοὺς δύο. Εἶναι λοιπὸν Μεσίτης Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης καὶ Μεσίτης ἀνθρώπων, γιατί εἶναι τελείως μέτοχος τῆς ἀνθρώπινης φύσης, χωρὶς ἁμαρτία. Ὅταν λοιπὸν τὸν ὀνομάζει ἄνθρωπο Χριστὸ Ἰησοῦ, νὰ μὴ σκανδαλίζονται ἐξαιτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐννοοῦν ὅτι ὀνομάζεται καὶ Κύριος καὶ Θεός, μαζί μὲ τὸ νὰ τὸν λένε ἐπίσης καὶ Χριστὸ καὶ Ἰησοῦ. Ἄς ἀκούσουν ὅμως καὶ τὸν Ἀπόστολο ὁ ὁποῖος τὸ κηρύττει αὐτὸ τόσο φανερά. «Ἀναμένοντας τὴν εὐλογημένη ἐλπίδα καὶ φανέρωση τῆς δόξας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος θυσίασε τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρη μας»²⁸.

13. Βλέπεις ὅτι ἐκεῖ ὀνομάζει ἄνθρωπο Χριστὸ Ἰησοῦ αὐτὸν ποὺ ἔχει θυσιάσει τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρη ὅλων, καὶ ἐδῶ μεγάλο Θεὸ Χριστὸ Ἰησοῦ, αὐτὸν ποὺ θυσίασε πάλι τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρη μας; Διπλῆ δηλαδή ἐδῶ ἔγινε ἡ ἀπόδειξη ἐναντίον αὐτῶν, ἢ καλύτερα ὑπὲρ αὐτῶν, ἐὰν θελήσουν νὰ μετανοήσουν, ἐπειδὴ λέγει καὶ Θεὸ καὶ

27. Α' Τιμ. 2, 5.

28. Τιτ. 2, 13.

ἐκεῖσε ἄνθρωπον εἶρηκε, καὶ διὰ τοῦ ἐν ἀμφοτέροις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δεδωκότα σημαίνειν. «Ἄνθρωπος» γὰρ φησιν, «Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δούς ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων ἀντίλυτρον». Καὶ πάλιν «Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς
5 δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, καὶ καθαρῶς ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων». Εἰ δὲ ἄνθρωπος κατ' ἐκείνους μόνον Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ δούς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ περιποιησάμενος ἡμᾶς ἑαυτῷ λαὸν
10 περιούσιον, ἀνθρώπων ἄρα λατρεύομεν παραπλησίως τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τῇ κτίσει λοιπὸν τὴν Δεσποτικὴν αὐθεντεῖαν ἀποδιδοάμεν. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν οὕτως, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ [Κύριον καὶ Θεὸν ἐπιγινώσκομεν τὸν Χριστόν· γέγονε μὲν γὰρ ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, μετασχὼν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, καὶ γε-
15 γένηται διὰ φιλοανθρωπίαν ἄφατον μετὰ ταύτης ἐκ τῆς ἁγίας καὶ ἀπειρογάμου Παρθένου· ἀλλ' ἦν καὶ οὕτω κατὰ φύσιν Θεὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Υἱός· διὰ ταύτην τοιγαροῦν τὴν αἰτίαν καλεῖται καὶ ἄνθρωπος, καλεῖται δὲ καὶ Θεός, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπάρχων ἐν ἑκατέρᾳ προσηγορίᾳ Χριστός].

20 ἰδ'. Ὅτι γὰρ οὐκ ἄνθρωπον, ὡς οὗτοι μυθολογοῦσιν, ὁ Παῦλος ἐκήρυττε τὸν Χριστόν, ἄκουε Κορινθίους ἐπιστέλλοντος αὐτοῦ καὶ λέγοντος «Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Ἰησοῦν Χριστόν Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν». Ὅρα τῆς ἀποστολικῆς γνώμης τὸν ὄρον; Ἰησοῦν Χριστόν, φησὶν, Κύ-
25 ριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους κηρύσσομεν. Ρωμαίοις δὲ πάλιν ἐπιστέλλων οὕτω φησὶν «Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλόγητός εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν». Εἰ δὲ ἄνθρωπον ἠπίστατο τὸν Χριστόν, ἔδει λέγειν, Ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ἐν ᾧ ὁ ἐπὶ πάντων Θεός· νῦν δὲ τοῦτο μὲν οὐκ εἶρηκε, Θεὸν δὲ τὸν
30 Χριστόν ἐπὶ πάντων μεγαλοφάνως ἀπέφηνεν. [Οὐ μὴν δέ, ἀλλά γε

Κύριο Ἰησοῦ αὐτὸν ποὺ ἐκεῖ τὸν ὀνόμασε ἄνθρωπο, καὶ μὲ τὰ δύο δηλώνει ὅτι θυσίασε τὸν ἑαυτόν του γιὰ χάρη μας. Γιατὶ λέγει, «Ὁ ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος παρέδωσε τὸν ἑαυτό του ὡς ἀντίλυτρο γιὰ χάρη ὅλων»²⁹. Καὶ πάλι· «Περιμένοντας τὴν εὐλογημένη ἐλπίδα καὶ τὴν παρουσία τῆς δόξας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος πρόσφερε τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρη μας, γιὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, καὶ νὰ καθαρῖσει γιὰ τὸν ἑαυτό του ἓνα λαὸ ἐκλεκτό, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων»³⁰. Ἐὰν ὅμως, σύμφωνα μὲ ἐκείνους, ὁ Χριστὸς εἶναι μόνο ἄνθρωπος, αὐτὸς ποὺ θυσίασε τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρη μας, καὶ μᾶς ἔκανε γιὰ τὸν ἑαυτό του λαὸ ἐκλεκτό, ἄρα λατρεύουμε ἄνθρωπο, παρόμοια μὲ τοὺς ἐθνικούς, καὶ ἀποδώσαμε στὴν κτίση τὴν δεσποτικὴ ἐξουσία. Ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ [ἀποδεχόμεστε τὸν Χριστὸ Κύριο καὶ Θεό, γιατί ἔγινε βέβαια ἄνθρωπος γιὰ χάρη μας ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γενόμενος κοινωνὸς τῆς ἀνθρώπινης φύσης, καὶ γεννήθηκε ἀπὸ ἀπερίγραπτη ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο μαζί μὲ αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἁγία καὶ ἀνύμφευτη Παρθένο, ἀλλ' ἦταν καὶ ἔτσι κατὰ φύση Θεὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὴν λοιπὸν τὴν αἰτία ὀνομάζεται καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὀνομάζεται καὶ Θεός, μένοντας ἓνας καὶ ὁ ἴδιος Χριστὸς μὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὀνομασίες].

14. Ὅτι λοιπὸν, ὅπως μυθολογοῦν αὐτοί, ὁ Παῦλος κήρυττε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦταν ἄνθρωπος, ἄκουσε τί λέγει στὴν ἐπιστολὴ του ποὺ γράφει στοὺς Κορινθίους· «Δὲν κηρύττουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Κύριο, ἐνῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας δούλους σας διὰ τοῦ Ἰησοῦ»³¹. Βλέπεις τὸν κανόνα τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, Τὸν Ἰησοῦ Χριστό, λέγει, τὸν Κύριο, ἐνῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας τοὺς κηρύττουμε δούλους. Καὶ πάλι γράφοντας στοὺς Ρωμαίους λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἀπὸ τοὺς ὁποῖους, ὡς πρὸς ἀνθρώπινη φύση, κατάγεται ὁ Χριστὸς, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεράνω ὅλων, Θεὸς εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες»³². Ἐὰν πίστευε τὸν Χριστὸ ἄνθρωπο, ἔπρεπε νὰ πεῖ, “Ἀπὸ τοὺς ὁποῖους, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση, κατάγεται ὁ Χριστὸς, στὸν ὁποῖο ὑπάρχει ὁ Θεὸς ὅλων”. Τώρα ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ εἶπε, ἀλλὰ παρουσίασε μεγαλόφωνα τὸν Χριστὸ Θεὸ ὅλων. [Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ πρέπει νὰ

31. Β' Κορ. 4, 5.

32. Ρωμ. 9, 5.

κακεῖνο διασκεψώμεθα, ὡς, εἰ μὴ Θεὸν ἅμα καὶ ἄνθρωπον ἠπίστατο τὸν Χριστὸν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, οὐκ ἂν ἔλεγεν τὸ «κατὰ σάρκα». τοῦτο γὰρ φανερῶς ἐπὶ τοῦ μὴ μόνον ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερόν τι τὴν οὐσίαν ὄντος λέγεται· ὡπερ οὖν καὶ ἐπήγαγεν, «ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός». διπλῆν γὰρ ἐνταῦθα τὴν περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁμολογίαν παραδέδωκε, καὶ τὸ κατὰ σάρκα ἐπιδείξας, καὶ Θεὸν ἀνακηρύξας]. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ ἐπὶ γῆς βασιλεύς, εἴ ποτε ἐν ὑπάτου σχήματι προελθεῖν βουληθεῖη, οὐ διὰ τοῦτο τοῦ εἶναι βασιλεὺς πέπαιται, οὔτε μὴν τὴν προτέραν αὐθεντείαν ἀπώλεσεν, ἀλλ' εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει πρὸς τῆ βασιλείᾳ καὶ τὸ τῆς ὑπατείας ἔχων· κἂν εἴ τις ὀνομάσῃ βασιλέα, οἶδεν ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου σχῆμα περιβαλλόμενος, καὶ πάλιν τε, εἴ ὑπατον τὸν αὐτὸν ὀνομάσῃ, τὸν αὐτὸν οἶδεν καὶ βασιλέα ὑπάρχοντα· οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἦν μὲν αἰεὶ τοῦ Θεοῦ Υἱός, Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινός, προσλαβὼν δὲ ἐν ὑστέροις χρόνοις καὶ τὸ ἀνθρώπινον, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει, κἂν Θεὸς λέγηται, κἂν ἄνθρωπος, κἂν Ἰησοῦς.

ιε'. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, φέρε καὶ τὴν Κυριακὴν εἰς μέσον φωνὴν ἀγάγωμεν, ἐφ' ἣν μάλιστα καὶ θρασύτερον ἡμῖν ἐφίστανται λέγοντες, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασιν ἄνθρωπον ἑαυτὸν ὡμολόγησεν λέγων· «Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;». Εἰ δέ τις φιλαλήθως τοῖς εὐαγγελικοῖς ἐπιβάλλει χωρίοις, ἔνθα τοῦτο λελάληκεν ὁ Σωτῆρ, σφόδρα καταγνώσεται τῆς κακοτέχνου γνώμης αὐτῶν, καὶ φιλεγκλήμονας δικαίως ἀποκαλέσει καὶ συκοφάντας τοσαῦτα γὰρ λελάληκεν πρὸ ταύτης τῆς λέξεως, Θεὸν ἑαυτὸν ἀποφαίνων καὶ Θεοῦ Υἱόν, ὡς καὶ αὐτοὺς τότε τοὺς Ἰουδαίους, ἐπεὶ ἐτύφλωτον τῆς διανοίας τὸ ὄμμα, διὰ τοῦτο μάλιστα βούλεσθαι αὐτὸν ἀναιρεῖν. Καὶ πάντα ἐκεῖνα σιωπῇ παραδιδόντες, ταύτην ἀρπάζουσι τὴν λέξιν, ὁμοίον τι ποιοῦντες τοῖς τότε Φαρισαίοις κακεῖνοι γὰρ διδάσκοντι πῶ Σωτῆρι προσέμενον, οὐ πιστεύειν ἐθέλοντες καὶ διδάσκεσθαι, ἀλλὰ θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ

ἐξετάσουμε καὶ ἐκεῖνο· ὅτι, ἐὰν δὲν πίστευε ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἄνθρωπος, δὲν θὰ ἔλεγε «ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση», γιὰτὶ αὐτὸ φανερά λέγεται γιὰ ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Ὅπως λοιπὸν καὶ πρόσθεσε· «Αὐτὸς ποὺ εἶναι Θεὸς τῶν πάντων»· γιὰτὶ ἐδῶ μᾶς παρέδωσε διπλῆ τὴν ὁμολογία γιὰ τὸν Σωτῆρα μας, φανερώνοντας καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, καὶ ἀνακηρύττοντάς τον Θεό. Γιὰτὶ μὲ ὅποιον τρόπο ὁ ἐπίγειος βασιλιάς, ἐὰν κάποτε θελήσει νὰ ἐμφανισθεῖ μὲ μορφὴ ὑπάτου, δὲν παῦει ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ εἶναι βασιλιάς, οὔτε φυσικὰ καὶ χάνει τὴν προηγούμενη ἐξουσία, ἀλλ' εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος, ἔχοντας ἔκτος ἀπὸ τὴ βασιλεία, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ὑπατείας, καὶ ἂν κάποιος τὸν ὀνομάσει βασιλιά, γνωρίζει ὅτι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ ὑπάτου, καὶ ἀντιστρόφως, ἐὰν τὸ ὀνομάσει ὑπάτο, γνωρίζει ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ βασιλιάς, ἔτσι καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν βέβαια πάντοτε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὄντας ἀληθινὸς Θεός, ὅταν ὅμως στὰ μεταγενέστερα χρόνια προσέλαβε καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση, εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος, ἔστω καὶ ἂν λέγεται Θεός, ἢ ἄνθρωπος, ἢ Ἰησοῦς.

15. Ἐφοῦ λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, ἐμπρὸς νὰ φέρουμε στὴ μέση καὶ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ἐναντίον τῶν ὁποίων μάλιστα ἐπιτίθενται θρασύτερα λέγοντάς, ὅτι αὐτὸς στὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα ὁμολόγησε τὸν ἑαυτό του ἄνθρωπο, λέγοντας· «Γιὰτὶ ζητᾶτε νὰ μὲ σκοτώσετε, ἕναν ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια;»³³. Ἐὰν ὅμως κάποιος μὲ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθεια ἐξετάσει τὰ εὐαγγελικὰ χωρία, ὅπου τὸ ἔχει πεῖ αὐτὸ ὁ Σωτῆρας, θὰ καταδικάσει μὲ σφοδρότητα τὴν κακότεχνη γνώμη τους, καὶ δίκαια θὰ τοὺς ἀποκαλέσει φιλοκατήγορους καὶ συκοφάντες. Γιὰτὶ ἔχει πεῖ τόσα πολλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτὴ τὴ λέξη, παρουσιάζοντας τὸν ἑαυτό του Θεὸ καὶ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ αὐτοὶ τότε οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἦταν τυφλοὶ στὰ μάτια τοῦ νοῦ τους, γι' αὐτὸ προπάντων ἤθελαν νὰ τὸν θανατώσουν. Ὅλα αὐτὰ ὅμως τὰ ἀποσιωποῦν, καὶ ἀρπάζοντας αὐτὴ τὴ λέξη, κάνουν κάτι παρόμοιο μὲ τοὺς τότε Φαρισαίους. Γιὰτὶ καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν κάποτε δίδασκε ὁ Σωτῆρας περίμεναν, ὄχι ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ πιστέψουν καὶ νὰ διδαχθοῦν, ἀλλὰ θέλοντας νὰ θηρεύσουν κάτι ἀπὸ τὸ στόμα του,

βουλόμενοι, ὡς ὁ εὐαγγελιστῆς ἱστορεῖ· ὥσπερ οὖν καὶ οὗτοι νῦν ἀναγινώσκουσιν, μᾶλλον δὲ περιεργάζονται τὰς θείας Γραφάς, ἵνα τι κατηγορεῖν εὕρωσιν τοῦ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτῶν τεθεικότας.

15 ἰς. Τί δὲ ἐν τοῖς πρὸ ταύτης τῆς φωνῆς ἔλεγεν, κατανοήσωμεν· «Ὁ Πατὴρ μου», φησὶν, «ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι». Καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ, τὰ αὐτὰ τῷ Πατρὶ παραπλησίως δημιουργοῦντα. «Ἄ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ». Καί, «Ὅτι τὴν κρίσιν αὐτῷ πᾶσαν δέδωκεν ὁ Πατὴρ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, 10 καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα». Καί, «Ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσωσιν τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσουσιν». Εἶτα, ἵνα μὴ τὰ θεοπρεπῆ ταῦτα ἀκούοντες σκανδαλίζωνται διὰ τὴν σάρκα, ὅτι ἄνθρωπος ὁρώμενος τοιαῦτα ἐφθέγγετο, ἐξῆς ἐπάγει μετ' ὀλίγα, καὶ φησιν, ὅτι Υἱὸς ἀν- 15 θρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο, καὶ γὰρ καὶ ταύτης τῆς εἰρημένης φωνῆς, ὅτι οἱ ἀκούσαντες ζήσωσιν· «Ἔρχεται ὥρα, ὅτε καὶ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται, καὶ πορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως»· τὸ μὲν γὰρ πρότερον εἰρημένον, ὅτι «ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν», καὶ τό, «οἱ ἀκούσαντες ζήσονται», περὶ τῶν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀναστάντων νεκρῶν εἰρηῆσθαι, τὸ δὲ, «πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις», τὴν ἀναστάσιμον τῆς ἐνδόξου παρουσίας αὐτοῦ σημαίνειν ἡμέραν. Καὶ μετ' ὀλίγα δὲ πάλιν φησὶν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς». Ἀλλὰ ταῦτα πάντα, ὥσπερ οὐκ 25 ἀκούοντες, μᾶλλον δὲ ἐθελοκωφοῦντες, παραπέμπονται, ταύτην δὲ τὴν φωνὴν τὴν λέγουσαν, «Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα», περιφέρουσιν πρὸς τὸ τῶν ἀκεραιότερων διαταράττειν τὸν νοῦν. Ἐχρῆν δὲ αὐτούς, εἴτερ ἦσαν ὀρθοί, τοῦτο λογίζεσθαι, ὅτι περ, ὃ τὰ προειρημένα λαλήσας, 30 αὐτὸς καὶ ταύτην εἶρηκε τὴν φωνήν, καὶ μὴ διὰ ταύτην τῶν τοσοῦτων ὥσπερ ἐπιλανθανομένους σκανδαλίζεσθαι· κάκεῖνοι γὰρ ἄνθρωπον ὁρῶντες καὶ τὰς θεοπρεπεῖς φωνὰς ἀκούειν οὐκ ἀνεχόμενοι, ἔλεγον· «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν

ὅπως ἐξιστορεῖ ὁ εὐαγγελιστής³⁴, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αὐτοὶ τώρα διαβάσουν, ἢ μᾶλλον περιεργάζονται τὶς θεῖες Γραφές, γιὰ νὰ βροῦν κάτι καὶ νὰ κατηγορήσουν ἐκεῖνον ποὺ θυσίασε γι' αὐτοὺς τὴ ζωὴ του.

16. Ἄς ἐξετάσουμε ὅμως τί ἔλεγε πρὶν ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια: «Ὁ Πατέρας μου», λέγει, «μέχρι τώρα ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι». Καὶ Πατέρα ἔλεγε τὸν Θεό, ἐξισώνοντας τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸν Θεό, δημιουργώντας τὰ ἴδια μὲ τὸν Πατέρα. «Γιατὶ αὐτὰ ποὺ κάνει ἐκεῖνος, αὐτὰ κάνει ἐπίσης καὶ ὁ Υἱός»³⁵, καὶ ὅτι «Ὁλη τὴν κρίση τὴν ἔδωσε στὸν Υἱό, γιὰ νὰ τιμοῦν ὅλοι τὸν Υἱό, ὅπως τιμοῦν καὶ τὸν Πατέρα»³⁶, καί, «Ἔρχεται ὥρα, καὶ ἤδη ἦρθε, ποὺ οἱ νεκροὶ θ' ἀκούσουν τὴ φωνὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἀκούσουν θὰ ζήσουν»³⁷. Ἐπειτα, γιὰ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν ἀκούοντας αὐτὰ, λόγῳ τῆς σάρκας, γιατί τὰ ἔλεγε αὐτὰ ἐνῶ ἐμφανιζόταν ὡς ἄνθρωπος, μετὰ ἀπὸ λίγο προσθέτει τὰ ἐξῆς, καὶ λέγει, ὅτι εἶναι Υἱὸς ἀνθρώπου³⁸. Μὴ ἀπορεῖτε γι' αὐτό, γιατί καὶ αὐτὸν τὸν λόγο, ὅτι αὐτοὶ ποὺ θὰ ἀκούσουν θὰ ζήσουν· «Ἔρχεται ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία ὅλοι αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται στὰ μνήματα θ' ἀκούσουν τὴ φωνὴ του, καὶ ὅσοι ἔπραξαν τὰ ἀγαθὰ θὰ βαδίσουν σὲ ἀνάστασι ζωῆς, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔπραξαν τὰ κακὰ θὰ ἀναστηθοῦν γιὰ νὰ κριθοῦν»³⁹. αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε προηγουμένως, «ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ ἤδη ἦλθε», καὶ τό, «αὐτοὶ ποὺ θὰ ἀκούσουν θὰ ζήσουν», εἰπώθηκαν γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀναστήθηκαν ἐκεῖνον τὸν καιρὸ, ἐνῶ τό, «ὅλοι ὅσοι βρίσκονται στὰ μνημεῖα», σημαίνει τὴν ἀναστασιμὴ ἡμέρα τῆς ἔνδοξης παρουσίας του. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα πάλι λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς»⁴⁰. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ, σὰν νὰ μὴ ἀκοῦν, ἢ μᾶλλον κάνοντας τὸν κωφό, παραβλέπονται, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ ἔλεγε, «Τώρα ζητᾶτε νὰ μὲ θανατώσετε, ἄνθρωπο ποὺ σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια», τὰ περιφέρουν γιὰ νὰ διαταράσσουν τὸν νοῦ τῶν πιὸ εὐλαβῶν. Ἐπρεπε ὅμως αὐτοί, ἐὰν ἦταν σωστοί, νὰ σκεφθοῦν τοῦτο· ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶπε τὰ προηγούμενα, αὐτὸς εἶπε καὶ αὐτὰ τὰ λόγια, καὶ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν ἕξαιτίας αὐτῶν, σὰν νὰ λησιμόνησαν τὰ τόσο πολλά. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνοι, βλέποντας ἄνθρωπο καὶ μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ἀκούσουν τὰ θεοπρεπῆ λόγια, ἔλεγαν· «Αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ

38. Ἰω. 5, 27.

39. Ἰω. 5, 29.

40. Ἰω. 6, 35.

τὸν πατέρα;». Καὶ πάλιν αὐτῷ προσήεσαν λέγοντες «Τίνα σεαυτὸν ποιεῖς;». Καὶ πάλιν «Πεντήκοντα ἔτη οὐπω ἔχεις, καὶ Ἀβραάμ γινώσκεις;». Καὶ ἐχρῆν μὲν τοῖς ἤδη προειρημένοις ἀρκεῖσθαι καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν· οἱ γὰρ λογισμὸν ὀρθὸν ἔχειν σπουδάζοντες 5 περὶ τὴν τῶν θείων Γραφῶν ἀκρόασιν, εὐγνωμόνως λέξουσιν, ὡς οὐδὲν ἄτοπον εἶη Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον ὄντα, ὅτε λελάληκεν, ποτὲ μὲν Θεόν, ποτὲ δὲ ἄνθρωπον ὀνομάζεσθαι, οὐδαμῶς ἐκατέρας προσηγορίας τὴν ἑτέραν ἀθετούσης.

ιζ. Ἐπειδὴ δὲ ἔνεστι καὶ ἑτέρωθεν τοῦτο θεωρεῖσθαι, ὡς οὐκ 10 ἄνθρωπος νοεῖσθαι διὰ τοῦτο ὀφείλει κατὰ τὴν τούτων ὑπόνοιαν μετὰ τὸ πρᾶξαι τοὺς Ἰουδαίους τοῦτο, ὅπερ ἐνταῦθα αὐτοὺς ἐμέμφετο ὁ Κύριος, λέγω δὴ τὸ σωτήριον πάθος, εἰ ἄρα ὡς ἄνθρωπον ἀποκτείναντες κατεκρίθησαν, τότε γὰρ ἂν δυνηθεῖη λόγον ἔχειν τὸ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενον· εἰ δὲ ὡς κατὰ Δεσπότην καὶ 15 Κυρίου τολμήσαντες κατεδικάσθησαν, δῆλον ὡς ματαίαν ὑπόνοιαν ἑαυτοῖς ἐπλάσαντο, ἄνθρωπον νομίσαντες εἶναι, καὶ ἐνοικεῖν εἰς αὐτὸν τὸν Λόγον λέγωσιν. Ὁ μὲν οὖν μακάριος Παῦλος, περὶ τῶν σταυρωσάντων διαλεγόμενος, κυριοκτόνους αὐτοὺς ἐναργῶς παρίστησιν, αὐταῖς λέξεσιν γράφων οὕτως «Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ 20 ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν». Καὶ αὐτὸς δὲ Κύριος ἐν τῇ τοῦ ἀμπελῶνος παραβολῇ ἀπεσταλκέναι φησὶ τὸν οἰκοδεσπότην τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς «καὶ ὃν μὲν ἔδειραν», φησὶν, «ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν ἐλιθοβόλησαν», οἱ γεωργοὶ δηλονότι ὑστερον δὲ ἀπεσταλκέναι φησὶν αὐτὸν τὸν υἱόν, ὃν οἱ 25 γεωργοὶ θεασάμενοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς «Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ σχῶμεν αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν». Εἰ τοίνυν ὁ μὲν Ἀπόστολος Κύριον τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον ὁμολογεῖ, αὐτὸς δὲ ὁ Σωτὴρ τοὺς μὲν προφήτας 30 δούλους ἀπεσταλμένους διδάσκει, ἑαυτὸν δὲ τοῦ Δεσπότην τῶν δούλων Υἱόν, τίς ἔτι τολμήσει λέγειν ὡς ἄνθρωπος ἦν ὁ λέγων, «Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι», καὶ οὐχὶ μᾶλλον Θεὸς ἐνηνθρω-

41. Ἰω. 6, 42.

42. Ἰω. 8, 53.

τοῦ ὁποίου τὸν πατέρα ἐμεῖς τὸν γνωρίζουμε;»⁴¹. Καὶ τὸν πλησίασαν λέγοντας· «Ποιὸς νομίζεις ὅτι εἶσαι;»⁴² Καὶ πάλι· «Δὲν εἶσαι οὔτε πενήντα χρόνων, καὶ γνωρίζεις τὸν Ἀβραάμ;»⁴³. Καὶ ἔπρεπε βέβαια νὰ ἀρκεσθοῦν σ' αὐτὰ πού εἰπώθηκαν, καὶ νὰ μὴ ζητοῦν τίποτε ἐπὶ πλέον. Γιατὶ αὐτοὶ πού φροντίζουν νὰ ἔχουν ὀρθὴ γνώμη γιὰ τὴν ἀκρόαση τῶν θείων Γραφῶν, θὰ ποῦν μὲ εὐγνωμοσύνη, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἄτοπο, ἀφοῦ, ὅταν τὰ εἶπε αὐτὰ, ἦταν Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ὀνομάζεται ἄλλοτε Θεὸς καὶ ἄλλοτε ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἢ μιὰ ὀνομασία δὲν καταργεῖ τὴν ἄλλη.

17. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι δυνατὸν καὶ μὲ ἄλλο τρόπο νὰ δοῦμε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὴ δική τους ὑπόνοια· ἀφοῦ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ διέπραξαν αὐτό, γιὰ τὸ ὁποῖο τοὺς κατηγοροῦσε ἐδῶ ὁ Κύριος, ἐννοῶ τὸ σωτήριο πάθος, ἐὰν βέβαια κατακρίθηκαν ἐπειδὴ τὸν σκότωσαν ὡς ἄνθρωπο, τότε θὰ μπορούσε νὰ ἔχει λόγο αὐτό πού λέγεται ἀπὸ αὐτούς, ἐὰν ὅμως καταδικάσθηκαν ἐπειδὴ τόλμησαν ἐναντίον τοῦ Δεσπότη καὶ Κυρίου, εἶναι φανερό ὅτι ἔπλασαν μάταια ὑπόνοια μέσα τους, νομίζοντας ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἔστω κι ἂν λένε ὅτι μέσα του κατοικεῖ ὁ Λόγος. Γιατὶ ὁ μακάριος Παῦλος, μιλώντας γιὰ ἐκείνους πού τὸν σταύρωσαν, τοὺς παρουσιάζει φανερὰ ὡς κυριοκτόνους, γράφοντας κατὰ λέξη τὰ ἑξῆς· «Ἐὰν γνώριζαν, δὲν θὰ σταύρωναν τὸν Κύριο τῆς δόξας»⁴⁴. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος στὴν παραβολὴ τοῦ ἀμπελώνα λέγει ὅτι ὁ οἰκοδεσπότης ἔστειλε τοὺς δούλους του στοὺς γεωργούς, οἱ ὁποῖοι, «ἄλλον τὸν ἔδειραν», λέγει, «ἄλλον τὸν σκότωσαν, ἄλλον τὸν λιθοβόλησαν», δηλαδὴ οἱ γεωργοί. Ὑστερα ὅμως ἔστειλε, λέγει, τὸν ἴδιο τὸν υἱὸ του, τὸν ὁποῖο ὅταν τὸν εἶδαν οἱ γεωργοὶ εἶπαν μεταξύ τους· «Αὐτὸς εἶναι ὁ κληρονόμος, ἐλάτε νὰ τὸν σκοτώσουμε καὶ νὰ πάρουμε τὴν κληρονομία του. Καὶ ἀφοῦ τὸν συνέλαβαν, τὸν ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὸν ἀμπελώνα, καὶ τὸν σκότωσαν»⁴⁵. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος ὁμολογεῖ τὸν ἐσταυρωμένο Κύριο τῆς δόξας, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας τοὺς προφήτες τοῦ ὀνομάζει δούλους ἀπεσταλμένους, καὶ τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸ τοῦ Κυρίου τῶν δούλων, ποιὸς θὰ τολμήσει πιά νὰ πεῖ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος αὐτὸς πού λέγει, «Καὶ τώρα ζητᾶτε νὰ μὲ

43. Ἰω. 8, 57.

44. Α' Κορ. 2, 8.

45. Ματθ. 21, 34.

πηκώς; Καὶ μάλισθ' ὅταν καὶ τὰ θεοπρεπῆ ἔργα τῆ ἀνθρώπου προσηγορία λεγόμενα ἀκούη μέλλοντα γίνεσθαι. «Ἔρχεται γὰρ ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσωσιν τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσουσι». Καί, «Ὅταν ἔλθῃ»,
 5 φησί, «ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, τὴν δικαίαν ἅπασιν ἐπιφέρων κρίσιν». Καί, «Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου».

10 ἡ'. Ἀκούεις φανερώς τὸν Θεὸν Λόγον τῆ ἀνθρώπου προσηγορία διὰ τὴν πρὸς τὴν σάρκα ἔνωσιν ὀνομαζόμενον; Τίς γὰρ ἂν εἶη ἕτερος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς; Μηκέτι οὖν σκανδαλίζου, ὅταν λέγει, «Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα», ἀλλ' ἐννοῶν τὴν οἰκονομίαν, εὐσεβῶς δέ-
 15 χου τὸ λεγόμενον· ἐκ τούτων γὰρ τῆς ἐνώσεως μάλιστα ἡ οἰκονομία δείκνυται, καὶ ὅτι, κἂν ἄνθρωπος ὀνομάζεται, οὐ δίχα τῆς θεότητος ὀφείλει καθ' ἑαυτὸν ὀνομάζεσθαι. Τίς γὰρ τολμήσει λέγειν ἄνθρωπον, καὶ ταῦτα ἐνεργήσειν τὰ προειρημένα, λέγω δὴ τὴν ἐξ οὐρανοῦ μέλλουσαν ἔσεσθαι παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν
 20 περὶ πάντων δικαίαν κρίσιν, τοῦ ἱεροψάλτου μάλιστα Δαβὶδ ἄδοντος, «Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεός, ἐν Σιών, καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ»; Εἰσάκουσον προσευχῆς· «Πρὸς σέ πᾶσα σὰρξ ἤξει». Τί γὰρ ἕτερόν ἐστίν τοῦτο, ἀλλ' ἢ ὅπερ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ποιήσειν μεμαθήκαμεν; «Τότε», γὰρ φησιν,
 25 «καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη». Ὁρᾷς ὅπως τοῦ Δαβὶδ ὡς πρὸς Θεὸν λέγοντος, «Πρὸς σέ πᾶσα σὰρξ ἤξει», εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο πληροῦσθαι μέλλον ἀποδέδεικται; Θεὸς οὖν ἐστίν ἄρα ἐνανθρωπήσας ὁ ἐκ Μαρίας τεχθεὶς, τῶν θείων ἡμῖν Γρα-
 30 φῶν τοῦτο διὰ πολλῶν ἀποδείξεων ἐναργῶς ἐμφαινουσῶν. Θεοτόκος δὲ πάντως καὶ αὕτη ἡ καλλιπάρθενος, κἂν οὔτοι μὴ βούλωνται· εἰ γὰρ ἄνθρωπος ἦν ὁ ἐξ αὐτῆς προελθὼν Ἰησοῦς Χρι-

θανατώσετε», και ὄχι μᾶλλον Θεὸς πού ἔγινε ἄνθρωπος; Καὶ μάλιστα ὅταν ἀκούει καὶ τὰ θεοπρεπῆ ἔργα πού πρόκειται νὰ γίνουν λεγόμενα μὲ τὴν ἀνθρώπινη ὀνομασία: «Γιατὶ ἔρχεται ὥρα, καὶ ἤδη ἦρθε, ὅποτε οἱ νεκροὶ θὰ ἀκούσουν τὴ φωνὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ αὐτοὶ πού θὰ ἀκούσουν, θὰ ζήσουν»⁴⁶, καί: «Ὅταν θὰ ἔρθει», λέγει, «ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴν βασιλεία του, καὶ ὅλοι οἱ ἄγγελοι μαζί μὲ αὐτόν, τότε θὰ καθίσει στὸν θρόνο τῆς δόξας του, κάνοντας τὴ δίκαια κρίση σὲ ὅλους»⁴⁷, καί, «Κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρὰ μόνο αὐτὸς πού κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁴⁸.

18. Ἄκοῦς φανερά, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ὀνομάζεται μὲ τὴν ἀνθρώπινη ὀνομασία, λόγῳ τῆς ἔνωσής του μὲ τὴ σάρκα; Γιατὶ ποιὸς ἄλλος μποροῦσε νὰ ἔχει κατεβεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανό; Νὰ μὴ σκανδαλίζεσαι λοιπὸν ὅταν λέγει, «Τώρα ὅμως ζητεῖτε νὰ μὲ θανατώσετε, ἄνθρωπο πού σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια»⁴⁹, ἀλλὰ κατανοώντας τὴν οἰκονομία, νὰ τὴ δέχεσαι μὲ εὐσέβεια. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὰ φανερώνεται ἡ οἰκονομία τῆς ἔνωσης, καὶ ὅτι, κι ἂν ἀκόμα ὀνομάζεται ἄνθρωπος, δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζεται χωρὶς τὴν θεότητα μόνος. Γιατὶ ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ τὸν ὀνομάσει ἄνθρωπο, καὶ νὰ κάνει αὐτὰ πού εἰπώθηκαν πρὶν; Ἐννοῶ δηλαδή τὴν παρουσία του ἀπὸ τὸν οὐρανὸ πού πρόκειται νὰ συμβεῖ, καὶ τὴ δίκαια κρίση γιὰ ὅλα, ὅταν μάλιστα ὁ ἱεροψάλτης Δαβὶδ ψάλλει, «Σὲ σένα ταιριάζει ὕμνος, Θεέ, στὴν Σιών, καὶ σὲ σένα θὰ ἀποδοθεῖ προσευχὴ στὴν Ἱερουσαλήμ»⁵⁰. Ἄκουσε τὴν προσευχὴ: «Σὲ σένα θὰ ἔρθει κάθε σάρκα»⁵¹. Τί ἄλλο δηλαδή σημαίνει αὐτό, παρὰ αὐτὸ πού μάθαμε ὅτι θὰ κάνει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Γιατὶ λέγει, «Τότε θὰ καθίσει στὸν θρόνο τῆς δόξας του, καὶ θὰ συγκεντρωθοῦν μπροστὰ του ὅλα τὰ ἔθνη»⁵². Βλέπεις ὅτι αὐτὸ πού λέγει ὁ Δαβὶδ ὡς πρὸς Θεό, «Σὲ σένα θὰ ἔρθει κάθε σάρκα», ἀποδείχθηκε ὅτι αὐτὸ πρόκειται νὰ ἐκπληρωθεῖ στὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου; Ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς πού ἔγινε ἄνθρωπος ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ Μαρία, πράγμα πού μᾶς τὸ ἐμφανίζουν μὲ σαφήνεια οἱ ἅγιες Γραφές μας μὲ πολλὰ ἀποδείξεις. Ὅπως δὲποτε βέβαια εἶναι Θεοτόκος καὶ αὐτὴ ἡ Καλλιπάρθενος, ἔστω καὶ ἂν αὐτοὶ δὲν θέλουν.

50. Ψαλμ. 64, 2.

51. Ψαλμ. 64, 3.

52. Ματθ. 25, 31-32.

στός, πῶς ὁ Παῦλος Γαλάταις ἐπιστέλλων ἔγραφε, «Παῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ»; Δῆλον ὡς οὐκ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ Θεὸς ἐνηνθρωπηκῶς ἐστίν. Μὴ τοίνυν σκανδαλιζέσθωσαν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις
 5 φωναῖς οἱ ἀπαίδευτοι, ἀλλὰ διδασκέσθωσαν τοῦ θεοῦ μυστηρίου τὴν οἰκονομίαν, καὶ προσκυνεῖτωσαν λοιπὸν τὸν Χριστὸν μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ αὐτοί. «Ὅταν», γάρ φησιν, «εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ», καί, «Ἐν τῷ ὀνόματι δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ
 10 πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς». Μνημονευέτωσαν Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον ὁμολογούμενον, καὶ μὴ ταραττέσθωσαν, ὅταν ἄνθρωπον διὰ τὴν οἰκονομίαν ἀκούωσιν.

15 ιθ'. Οὕτω νοεῖτωσαν καὶ τὰ διὰ τινὰ χρεῖαν ἢ οἰκονομίαν περὶ αὐτοῦ εἰρημένα· οἷόν ἐστιν καὶ τὸ ὑπὸ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου λεγόμενον· «Ἰησοῦν», γάρ φησιν, «τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς», πρὸς Ἰουδαίους διαλεγόμενος ὁ Πέτρος καὶ γὰρ τὸν τοῖς θείοις Λόγοις ἐντυγχάνοντα,
 20 καὶ τὰ πρόσωπα θεωρεῖν καὶ τὸν χρόνον, καὶ διὰ ποίαν αἰτιανίῳρηται λογίζεσθαι· οὕτω γὰρ ἐκάστῳ ῥητῶ τὴν πρέπουσαν ἐφαρμόσαι θεωρίαν τις τῇ τοῦ Πνεύματος δυνήσεται χάριτι. Ἐπεὶ οὖν καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐκεῖνοι πρὸς σύστασιν τῆς αὐτῶν δυσεβείας προβάλλονται, εἶδωμεν τί δήποτε ὁ Πέτρος οἰκο-
 25 νομῆσαι βουλόμενος, οὕτω λελάληκεν μᾶλλον δὲ αὐτὸν ἐπερωτήσωμεν τὴν αἰτίαν ἀγγεῖλαι ἡμῖν, δι' ἣν οὕτω λέγειν προήχθη. Τί φῆς, ὦ μακάριε; Ἄνθρωπον κηρύττεις τὸν Χριστόν, καὶ τούτῳ πιστεύειν ἡμᾶς ἀναπειθείς, ἵνα κτίσματι λατρεύειν διδάξῃς; Καὶ μὴν ἕτερος ἀπόστολος μέμφεται τοὺς τῇ κτίσει λατρεύειν ἐθέλον-
 30 τας. Εἶτα πῶς αὐτὸς ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτοῦ, τίνα ἐνόμιζες εἶναι

Γιατί, ἂν ἦταν ἄνθρωπος ὁ Ἰησοῦς Χριστός πού προήλθε ἀπὸ αὐτήν, πῶς ὁ Παῦλος, στέλνοντας ἐπιστολή στοὺς Γαλάτας, ἔγραφε, «Παῦλος ἀπόστολος, πού ἔχει λάβει τὴν ἐντολή, ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπους, οὔτε μέσω ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ Χριστό»⁵³; Εἶναι φανερό ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς πού ἔγινε ἄνθρωπος. Ἄς μὴ σκανδαλίζονται λοιπὸν γιὰ τὰ λόγια αὐτὰ οἱ ἀπαίδευτοι, ἀλλὰ ἄς διδάσκονται τὴν οἰκονομία τοῦ θείου μυστηρίου, καὶ ἄς προσκυνοῦν στὸ ἔξῃς καὶ αὐτοὶ τὸν Χριστὸ μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους. Γιατὶ λέγει, «Ὅταν θὰ εἰσαγάγει τὸν Πρωτότοκο στὴν οἰκουμένη, λέγει· Καὶ ἄς τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἀγγελοὶ τοῦ Θεοῦ»⁵⁴, καί, «Στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ λυγίσει κάθε γόνατο τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ κάθε γλῶσσα θὰ ὁμολογήσει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος, πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ Πατέρα»⁵⁵. Ἄς μνημονεύουν τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ πού ὁμολογεῖται Κύριος, καὶ ἄς μὴ ταράσσονται ὅταν ἀκοῦν νὰ λέγεται κατ' οἰκονομία ἄνθρωπος.

19. Ἔτσι νὰ ἐννοοῦται καὶ αὐτὰ πού γιὰ κάποια ἀνάγκη ἢ οἰκονομία λέγονται γι' αὐτόν, ὅπως εἶναι καὶ αὐτὸ πού λέγεται ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Πέτρο· πράγματι λέγει ὁ Πέτρος μιλώντας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Τὸν Ἰησοῦ τὸν Ναζωραῖο, ἄνδρα πού φανερώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ σὲ σᾶς»⁵⁶. Καθόσον πρέπει αὐτὸς πού μελετᾷ τὰ θεῖα Λόγια νὰ ἐξετάζει καὶ τὰ πρόσωπα καὶ νὰ σκέφτεται καὶ τὸν χρόνο καὶ γιὰ ποιά αἰτία εἰπώθηκε τὸ κάθε τι. Γιατὶ ἔτσι σὲ κάθε τι πού λέγεται θὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμόσει κάποιος τὴν ἐρμηνεία πού πρέπει μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὸ ρητὸ αὐτὸ τὸ πρόβállουν ἐκεῖνοι γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν δική τους δυσσέβεια, ἄς δοῦμε τί τέλος πάντων ἤθελε νὰ ἐπιτύχει ὁ Πέτρος καὶ μίλησε ἔτσι. Ἡ καλύτερα ἄς ἐρωτήσουμε τὸν ἴδιο νὰ μᾶς πεῖ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἔφτασε νὰ πεῖ αὐτὰ. Τί λές, μακάριε; Κηρύττεις ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος, καὶ προσπαθεῖς νὰ πείσεις ἐμᾶς νὰ πιστεύουμε σ' αὐτό, γιὰ νὰ μᾶς διδάξεις νὰ πιστεύουμε σὲ κτίσμα⁵⁷; Καὶ ὅμως ἄλλος ἀπόστολος κατηγορεῖ ἐκείνους πού θέλουν νὰ λατρεύουν τὴν κτίση. Ἐξάλλου πῶς ἐσὺ ὅταν ρωτήθηκες ἀπὸ αὐτόν, ποιὸς νομίζεις

55. Φιλ 2, 10-11.

56. Πράξ. 2, 22.

57. Ρωμ. 1, 25. Πράξ. 14, 14.

τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπεκρίθη, «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»; καίτοι τότε ἡ πεῦσις τοῖς μὴ σφόδρα εἰδόσι τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, τάχα καὶ τινα τοιαύτην ἔννοιαν ἐμποιεῖν ἠδύνατο, λέγω δὴ τὸ ἄνθρωπον αὐτὸν νομίσαι. «Τίνα γάρ», ἔλεγεν, «οἱ 5 ἄνθρωποι λέγουσιν εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;». Καὶ τότε μὲν Υἱὸν ἀνθρώπου ἀκούων αὐτόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ αὐτὸν εἶναι ἔλεγε, νῦν δὲ μετὰ τὸ ἄλλων πολλῶν σημείων θεάσασθαι δύναμι, μετὰ τὸ καὶ τῆς μακαρίας αὐτοῦ ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανὸν ἀνόδου ἐν πείρᾳ γενέσθαι, ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι λέγει;

10 κ'. Καὶ μὴ τις οἰέσθω δύνασθαι καὶ τότε ὡς περὶ ἀνθρώπου λέγειν αὐτόν τό, «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», ὡς καὶ τῶν ἁγίων χρηματιζόντων υἱῶν Θεοῦ· οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπεν, Σὺ Υἱὸς Θεοῦ εἶ, ἀλλὰ, «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»· ἡ γὰρ τοῦ ἄρθρου προσθήκη δείκνυσι τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Υἱὸν 15 ὁμολογήσαι τὸν Πέτρον. Πρὸς ταῦτα δὲ τοιούτοις μονονουχί αὐτὸς ὁ μακάριος Πέτρος ἀπήντησεν ἂν ῥήμασιν· Μὴ τοῦτο νομίσητέ μοι εἰρηκέναι, ὅτι περ ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς εἶς ἐστὶν ὁ Χριστὸς οὐ τοῦτό ἐστιν ὃ φημι, πρᾶγμα δέ τι οἰκονομῶ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον. Καὶ ποῖον τοῦτό ἐστι; Τῇ καθόδῳ τοῦ Πνεύ- 20 ματος περιηγηθεῖς τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος, συνέδραμεν πρὸς ἡμᾶς εὐρῶν οὖν καιρὸν ἀλείας ἀνθρώπων εἶναι τότε, εἶτα φανερώς αὐτοῖς καὶ ἀπ' εὐθείας οὐ δυνάμενος τὸν Χριστὸν Θεὸν ἀνακηρύττειν, ἐπεὶπερ αὐτὸν πρὸ ὀλίγου σταυρώσαντες ἦσαν καὶ βαρὺ αὐτοῖς διὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐφαίνετο, κρύπτω τὸ ἁγ- 25 κριστρον τοῦ λόγου, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῇ τροφῇ, τοῖς ταπεινωτέροις τούτοις ῥήμασι, καὶ τὸν Ἰησοῦν Ναζωραῖον ὀνομάζω καὶ ἐσταυρωμένον, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οὕτω κεκαλυμμένως εἰσφέρω καὶ τὴν θεολογίαν αὐτοῦ, καὶ ταύτην μετὰ τινος τέχνης τοὺς γὰρ Δαβὶδ αὐτοὺς 30 ὑπομνησκῶ λόγους, ἐπεὶπερ τὰ ἐκείνου μᾶλλον ἀνυπόπτως ἐδέχοντο, καὶ δι' ἐκείνων πάλιν τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει τὸ πᾶν ἀνατίθημι, ἵνα οὕτω κατὰ μικρὸν αὐτοὺς καταδέξασθαι ποιήσω τὸ

εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπάντησες, «Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»; Ἐὰν καὶ βέβαια τότε ἡ ἐρώτηση, γιὰ ἐκείνους πού δὲν γνώριζαν πολὺ καλὰ τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ ἐκληφθεῖ μὲ μιὰ τέτοια ἐννοια, ἐννοῶ δηλαδὴ νὰ νομίσει ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀνθρωπος. Γιατὶ ἔλεγε· «Ποιὸς λένε οἱ ἀνθρωποι, ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;»⁵⁸. Καὶ τότε βέβαια, ἀκούοντας τὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἔλεγεσ ὅτι αὐτὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τώρα, μετὰ ἀπὸ τὴ δύναμη πολλῶν ἄλλων θαυματουργικῶν ἔργων πού εἶδες καὶ μετὰ τὴ μακάρια ἀνάστασή καὶ τὴν ἀνοδό του στὸν οὐρανόν, τὴν ὁποία εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, ἰσχυρίζεσαι ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀνθρωπος;

20. Καὶ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς, ὅτι μπορούσε καὶ τότε ὡς πρὸς ἀνθρωπο νὰ τοῦ λέγει, «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ», ἔτσι ὅπως καὶ οἱ ἅγιοι ὀνομάζονται υἱοὶ τοῦ Θεοῦ· γιατί δὲν εἶπε ἀπλῶς, Σὺ εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ, «Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»· γιατί ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου δείχνει ὅτι ὁ Πέτρος ὀμολόγησε τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸ Υἱό. Σ' αὐτὰ ὅμως θὰ μπορούσε ὁ Πέτρος νὰ ἀπάντησει μὲ τὰ ἑξῆς κατὰ κάποιον τρόπο λόγια: Νὰ μὴ νομίσετε ὅτι εἶπα αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας ἀνθρωπος σὰν ἐμᾶς. Δὲν εἶναι αὐτὸ πού λέγω, ἀλλὰ διευθετῶ ἕνα πρᾶγμα θαυμαστὸ καὶ παράδοξο· καὶ ποιὸ εἶναι αὐτό; Ὅταν μὲ τὴν καθοδο τοῦ Πνεύματος τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, ἀκούοντας τὴ βῆσ, ἔτρεξε σὲ μᾶς⁵⁹, βρίσκοντας λοιπὸν ὅτι τότε ἦταν εὐκαιρία ἀλείψιας ἀνθρώπων, ἀλλὰ μὴ μπορούντας φανερὰ καὶ ἀπ' εὐθείας νὰ ἀνακηρύξω Θεὸ τὸν Χριστό, γιατί πρὶν ἀπὸ λίγο τὸν εἶχαν σταυρώσει, καὶ τὸ πρᾶγμα σ' αὐτοὺς φαινόταν βαρὺ, ἔκρυψα τὸ ἀγκίστρι τοῦ λόγου, ὅπως γίνεται μὲ τὴν τροφή τῶν ψαριῶν, μὲ αὐτὰ τὰ ταπεινότερα λόγια, καὶ ὀνομάζω τὸν Ἰησοῦ Ναζωραῖο καὶ σταυρωμένον, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καὶ ἔτσι συγκεκαλυμμένα προφέρω καὶ τὴ θεολογία του, καὶ αὐτὴν μὲ κάποιον τέχνη. Τοὺς ὑπενθύμισα τὰ λόγια τοῦ Δαβίδ, γιατί τὰ δικά του τὰ δέχονταν χωρὶς ὑποψία, καὶ μέσω ἐκείνων πάλι ἀποδίδω τὰ πάντα στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ τοὺς κάνω σιγὰ σιγὰ νὰ δεχθοῦν τὸ κήρυγμα τοῦ Σωτήρα. Ἀφοῦ

59. Πράξ. 2, 6 ἔ.

σωτήριον κήρυγμα, οὗ δὴ γενομένου καὶ εἰς κατάνυξιν ἐλθόντων αὐτῶν, φανερώτερόν πως αὐτὸν λοιπὸν Θεὸν ἐπιδείξω διὰ τῆς τοῦ βαπτίσματος τούτου εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ προστάξεως, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτοῖς τούτου χαρίζεσθαι δυναμένου διδάξας.

5 κα'. Καὶ ὄρα σύνεσιν ἀποστολικήν· «Ἰησοῦν», φησὶν, «τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησεν δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν». Καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον λέγειν, καὶ τὸν Θεὸν ταῦτα δι' αὐτοῦ ἐνεργήσαντα, ἵνα τῇ τοῦ Πατρὸς προσηγορία πεί-
 10 ση αὐτούς, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ καταδέξασθαι, ὡς ἐκείνου δι' αὐτοῦ ταῦτα ποιούντος, λέγω δὴ τοῦ Πατρὸς «Οἷς ἐποίησεν γάρ, φησὶν, δι' αὐτοῦ ὁ Θεός». Εἶτα τοῦ σταυροῦ μνημονεύσας, καὶ τὴν ἀνάστασιν εἰσφέρει, καὶ ταύτην ὡς παρὰ τοῦ Πατρὸς πάλιν γεγενημένην, ἵνα διὰ τούτου πάλιν καὶ αὐτὴν
 15 αὐτούς καταδέξασθαι ποιήσῃ· καὶ λοιπὸν ὥσπερ κεκαλυμμένως αὐτοῖς καὶ τὴν θεολογίαν εἰσφέρει· εἰρηκῶς γάρ, «Ὅν ὁ Θεὸς ἀνέστησεν λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου», ἐπάγει· «Καθ' ὅτι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ». Οὐκέτι λοιπὸν ὡς περὶ ἀνθρώπου τοῦτο· εἰ γὰρ ἄνθρωπος ἦν, πάντως ὅτι καὶ κρατεῖσθαι
 20 ἠδύνατο ὑπὸ τοῦ θανάτου· ἀλλὰ τοῦτο εἰρηκῶς, καταφεύγει ταχέως ἐπὶ τὴν προφητικὴν μαρτυρίαν, ἵνα μηκέτι ὡς παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ὡς παρὰ τοῦ προφήτου μᾶλλον ἀκούοντες, προθυμότερον δέξωνται τὸ λεγόμενον, καὶ φησιν· «Δαβὶδ γάρ λέγει εἰς αὐτόν· Προεωράμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός», καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅρα
 25 μεθ' ὅσης τέχνης αὐτοῖς τὴν Κυριολογίαν εἰσήγαγεν· εἶτα τὴν μαρτυρίαν πληρώσας, πάλιν αὐτῶν ὥσπερ τὸν λογισμὸν καταστέλλων, ἐπειδήπερ φανερώτερον αὐτὸν ἐθεολόγει, ἐπὶ τὴν τοῦ Πατρὸς πάλιν κατατρέχει προσηγορίαν, καὶ φησιν· «Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν ὁ Θεός
 30 ἐποίησε τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε»· καὶ αἰτησάντων αὐτῶν λοιπὸν ἐκείνων, τί ποιῆσαι ὄφειλον, βαπτισθῆναι αὐτοῖς προσέταξεν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν

λοιπὸν ἔγινε αὐτὸ καὶ ἦρθαν σὲ κατάνυξη, θὰ τὸν παρουσιάσω κάπως πιὸ φανερά αὐτὸν Θεὸ μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ βαπτίσματος στὸ ὄνομα αὐτοῦ, διδάσκοντάς τους ὅτι μὲ τὸ βάπτισμά τους στὸ ὄνομά του μπορεῖ νὰ τοὺς χαρίσει τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν τους.

21. Καὶ πρόσεχε σύνεση ἀποστολική· γιατί λέγει· «Τὸν Ἰησοῦ τὸν Ναζωραῖο, ἄνδρα πού φανερώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ σὲ σᾶς μὲ δυνάμεις καὶ θαυματουργὰ ἔργα ἀσυνήθιστα, τὰ ὅποια ἔκανε ὁ Θεὸς μέσω αὐτοῦ ἀνάμεσα σὲ σᾶς»⁶⁰. Καὶ φανερωμένον ἀπὸ τὸν Θεὸ λέγει, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς τὰ ἔκανε αὐτὰ μέσω αὐτοῦ, ὥστε μὲ τὴν ὀνομασία τοῦ Πατέρα νὰ τοὺς πείσει νὰ δεχθοῦν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ καὶ τὰ ἔργα του, ὅτι ἐκεῖνος τὰ κάνει μέσω αὐτοῦ, δηλαδή ὁ Πατέρας. Γιατί λέγει· «Τὰ ὅποια ἔκανε μέσω αὐτοῦ ὁ Θεός». Ἔπειτα, ἀφοῦ ἀνέφερε τὸν σταυρὸ, ἀναφέρει καὶ τὴν ἀνάσταση, ὅτι ἔγινε καὶ αὕτη ἀπὸ τὸν Πατέρα, μὲ σκοπὸ πάλι νὰ τοὺς κάνει νὰ τὴ δεχθοῦν καὶ αὕτη, καὶ στὴ συνέχεια κάπως συγκεκαλυμμένα προσφέρει καὶ τὴ θεολογία. Γιατί, ἀφοῦ εἶπε, «Τὸν ὅποιο ἀνέστησε ὁ Θεὸς λύνοντας τοὺς δυνατούς πόνους τοῦ θανάτου», προσθέτει· «Γιατί δὲν ἦταν δυνατόν νὰ κρατεῖται αὐτὸς ἀπὸ αὐτόν»⁶¹. Καὶ δὲν τὸ ἔκανε αὐτὸ σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ ἄνθρωπο, γιατί ἂν ἦταν ἄνθρωπος, ὅπωςδήποτε μπορούσε νὰ κρατηθεῖ ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀλλ' ἀφοῦ τὸ εἶπε αὐτό, κατέφυγε γρήγορα στὴν προφητικὴ μαρτυρία, γιὰ νὰ μὴ ἀκούσουν ὅτι λέχθηκε ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἀκούοντας ὅτι λέχθηκε ἀπὸ τὸν προφήτη, νὰ δεχθοῦν πιὸ πρόθυμα αὐτὸ πού λέγεται. Καὶ λέγει· «Γιατί ὁ Δαβὶδ λέγει σ' αὐτόν· Ἔβλεπα ἀπὸ πρὶν τὸν Κύριο κοντά μου γιὰ πάντα»⁶², καὶ τὰ ἔξης. Πρόσεχε μὲ πόση τέχνη εἰσήγαγε σ' αὐτοὺς τὸν λόγο γιὰ τὸν Κύριο. Ἔπειτα, ἀφοῦ ὀλοκλήρωσε τὴ μαρτυρία, καθησυχάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸν λογισμό τους, ἐπειδὴ θεολόγησε πιὸ φανερά γι' αὐτόν, προσφεύγει πάλι στὴν ὀνομασία τοῦ Πατέρα, καὶ λέγει· «Ἄς γνωρίζει λοιπὸν ὅλος ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ μὲ βεβαιότητα, ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε καὶ Κύριο καὶ Χριστὸ αὐτόν τὸν Ἰησοῦ, τὸν ὅποιο σεῖς σταυρώσατε»⁶³. Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι ρώτησαν, τί ἔπρεπε νὰ κάνουν, τοὺς πρόσταξε νὰ βαπτισθοῦν στὸ ὄνομά του, καὶ νὰ λάβουν μέσω

62. Πράξ. 2, 25.

63. Πράξ. 2, 36.

διὰ τούτου λαμβάνειν, τῇ τῶν ἁμαρτιῶν ἀφέσει τὴν κυριότητα αὐτοῦς ἐννοῆσαι ποιῶν, διὰ δὲ τοῦ λέγειν, «Ὁ Θεὸς ἐποίησεν», τὴν ἐκείνων ἀποκλείων ἐναντιολογίαν

κβ. Ὅτι γὰρ πρόσφατον ἡμῖν Κύριον ὁ Πατὴρ οὐκ ἐποίησεν, 5 οὐδένα οἶμαι τῶν εὐφρονούντων ἀντερεῖν· καὶ γὰρ οὐχ, ὡς τινες ἀνοήτως εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ θεότητα τὸ ῥητὸν ἐκλαμβάνουσι, οὕτως εἴρηκεν· οὐ γὰρ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ σκοπὸς ἦν τῷ ἀποστόλῳ διαλέγεσθαι, ἀλλὰ περὶ τῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν δόξης. Τὸ οὖν, «Κύριον αὐτὸν ἐποίησεν», ἀντὶ τοῦ, Κυριότητα καὶ Χριστοῦ 10 δόξαν αὐτῷ δέδωκεν· οὐχ ὅτι δόξαν ἐπίκτητον ἔλαβεν ὁ Υἱός, ἀλλ' ἐκείνοις διὰ τὴν προειρημένην οἰκονομίαν οὕτως διαλεγόμενος, ὅτι Οὕτω πιστεύειν εἰς αὐτὸν ὀφείλετε, ὡς Χριστῷ καὶ Κυρίῳ προσιόντες Ὅτι γὰρ οὐκ ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς γεγεννημένος χωρὶς τῆς τοῦ Λόγου ἐνώσεως Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὁ τὸ ἴδιον 15 ὑπὲρ ἡμῶν αἷμα ἐκχεῖσθαι καταδεξάμενος, ἄκουε σαφῶς τοῦ ἀποστόλου Παύλου τοῖς Ἐφεσίων διδασκάλοις τοῦτο φανερῶς καθιστῶντος «Προσέχετε», γὰρ φησι, «ἐαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ πομινίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ 20 ἰδίου». Ἀκούεις Θεὸν φανερῶς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τὸν ἐσταυρωμένον κηρυττόμενον; «Ποιμαίνειν», γὰρ φησιν, «τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου»· οὐχ ὅτι τῇ φύσει τῆς θεότητος ἔπασχεν, ἀλλ' ὅτι τὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πάθη εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται, διὰ τὸ μὴ ἀνθρώπου τινὸς εἶναι ταύτην, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἰδίαν σάρκα. Εἰ τοίνυν Θεοῦ αἷμα τὸ αἷμα λέγεται, δῆλον ὡς Θεὸς ἦν σάρκα περικειμένος.

κγ. Εἰ δὲ ἐπιμένοινεν λέγοντες, Ποῦ τῆς Γραφῆς Θεοτόκος ἢ Παρθένος ὠνόμασται; ἀκουέτωσαν σαφῶς τοῦτο τοῦ ἀγγέλου τοῖς ποιμέσιν εὐαγγελιζομένου καὶ λέγοντος, «Ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὃς ἐστὶν Χριστὸς Κύριος»· οὐ λέγει δέ, «Ὅς ἐστὶν Κύριος», ἢ, «Ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἐνοικήσειν μέλλει», ἀλλ', «Ὅς ἐστὶν Κύριος». Ἴδου τοίνυν Κύριος φανερῶς τὸν τεχθέντα ὁ ἄγγελος

αὐτοῦ ἄφεση ἁμαρτιῶν, κάνοντάς τους μὲ τὴν συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν τους νὰ ἐννοήσουν τὴν κυριαρχική του ἐξουσία⁶⁶, ἐνῶ λέγοντας, «ὁ Θεὸς τὸν ἔκανε», ἀπέκλεισε τὴν δική τους ἀντιλογία.

22. Ὅτι λοιπὸν ὁ Πατέρας δὲν ἔκανε πρόσφατον Κύριο σὲ μᾶς, νομίζω ὅτι κανένας ἀπὸ ὅσους σκέφτονται σωστὰ δὲν θὰ φέρει ἀντίρρηση. Γιατὶ τὸ ρητὸ δὲν τὸ εἶπε, ὅπως νομίζουν μερικοὶ ἀνοήτως, στὴ θεότητα τοῦ Υἱοῦ, καθόσον σκοπὸς τοῦ ἀποστόλου δὲν ἦταν νὰ μιλήσει γιὰ τὴν ὑπαρξή του, ἀλλὰ γιὰ τὴ δόξα μετὰ τὴν ἀνάσταση. Λοιπὸν τὴ ρήση «Τὸν ἔκανε Κύριο», τὸ εἶπε ἀντὶ τοῦ, “Ἐδωσε σ’ αὐτὸν κυριότητα καὶ δόξα Χριστοῦ”, ὅχι ὅτι ὁ Υἱὸς ἔλαβε δόξα ἐπίκτητη, ἀλλὰ μιλώντας σ’ ἐκείνους γιὰ τὴν οἰκονομία πού προαναφέρθηκε, ὅτι “Ἐτσι ὀφείλετε νὰ πιστεύετε σ’ αὐτόν, προσερχόμενοι σ’ αὐτόν ὡς Χριστὸ καὶ Κύριο. Ὅτι βέβαια ὁ Ναζωραῖος Ἰησοῦς δὲν ἦταν γεννημένος ἄνθρωπος ὅπως ἐμεῖς, χωρὶς τὴν ἔνωση τοῦ Λόγου, καὶ ὁ ὁποῖος καταδέχθηκε νὰ χύσει τὸ αἷμα του γιὰ χάρη μας, ἄκουσε τὸν ἀπόστολο Παῦλο πού τὸ κάνει αὐτὸ σαφὲς στοὺς δασκάλους τῶν Ἐφεσίων. Γιατὶ λέγει· «Προσέχετε λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ ὅλο τὸ ποίμνιο, στὸ ὁποῖο τὸ ἅγιο Πνεῦμα σᾶς τοποθέτησε ἐπισκόπους, γιὰ νὰ ποιμαίνετε τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ἀπέκτησε μὲ τὸ δικό του αἷμα»⁶⁶. Ἀκοῦς ὅτι φανερὰ κηρῶσεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο ὁ ἔσταυρωμένος Θεός; Γιατὶ λέγει, «Γιὰ νὰ ποιμαίνετε τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ἀπέκτησε μὲ τὸ δικό του αἷμα»· ὅχι ὅτι ἔπασχε ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς θεότητας, ἀλλ’ ὅτι τὰ πάθη τῆς σάρκας του ἀναφέρονται σ’ αὐτόν, ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν εἶναι κανενὸς ἀνθρώπου, ἀλλ’ εἶναι σὰρκα τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου. Ἐὰν λοιπὸν τὸ αἷμα λέγεται αἷμα τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερὸ ὅτι ἦταν Θεὸς πού περιβάλλεται ἀπὸ σὰρκα.

23. Ἐὰν ὅμως ἐπιμένουν λέγοντας, Ποῦ στὴ Γραφή ἢ Παρθένος ὀνομάσθηκε Θεοτόκος, ἃς ἀκούσουν τὸν ἄγγελο πού τὸ εὐαγγελίζεται αὐτὸ καθαρὰ στοὺς ποιμένες καὶ λέγει· «Γιατὶ γεννήθηκε σὲ σᾶς σήμερα Σωτήρας, ὁ ὁποῖος εἶναι Χριστὸς Κύριος»⁶⁶. Δὲν λέγει, “Ὁ ὁποῖος θὰ γίνεῖ Κύριος”, ἢ “Μέσα στὸν ὁποῖο πρόκειται νὰ κατοικήσει ὁ Κύριος”, ἀλλὰ, «ὁ ὁποῖος εἶναι Κύριος». Νὰ λοιπὸν πού ὁ

66. Λουκᾶ 2, 11.

εὐαγγελίζεται· εἶτα καὶ σημεῖον ὡσπερ αὐτοῖς τῆς τοῦ Κυρίου
 θεᾶς παρεχόμενος, «Εὐρήσετε», φησὶν, «βρέφος ἐσπαργανωμένον
 καὶ κείμενον ἐν φάτῃ». Παραπλήσιά τε τῷ ἀγγέλῳ καὶ ὁ Πέτρος
 κηρύττων, ὅτε πρὸς τὸν Κορνήλιον εἰσῆλθεν, ἔλεγεν «Τὸν λόγον
 5 ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ
 Χριστοῦ· οὗτός ἐστι Κύριος πάντων». Ὁραῖς πῶς τὸν λόγον, ἀντὶ
 τοῦ τὸ σωτήριον κήρυγμα διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπεστάλθαι φησί;
 Καὶ δεικνὺς αὐτοῖς τίς εἶη Ἰησοῦς Χριστός, «Οὗτός ἐστιν», ἔφη,
 «πάντων Κύριος». Ὁραῖς τὸ βρέφος, Κύριον καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου,
 10 καὶ ὑπὸ τοῦ Πέτρου; Οὐκοῦν Θεοτόκος ἀναμφιδόλως ἢ τὸν
 Κύριον γεννήσασα. Οὕτως αὐτὴν καὶ ἡ τοῦ μακαρίου Βαπτιστοῦ
 μήτηρ ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου κινουμένη προσηγόρευσεν· «Ἐπλή-
 σθη», γὰρ φησιν, «ἡ Ἐλισάβετ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀνεδόησεν
 Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας
 15 σου καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου ἔλθῃ πρὸς
 με;». Τίς ἐπὶ τοσοῦτον μέμνηεν, ὡς μὴ βούλεσθαι μετὰ τῶν Εὐ-
 αγγελίων Θεοτόκον ἀποκαλεῖν τὴν ἁγίαν Παρθένον; Μὴ τοίνυν
 τῶν ἀκεραιότερων τὰς ἀκοὰς θορυβεῖτωσαν, παιδίον καὶ βρέφος
 ὀνομάζοντες, ἵνα μὴ κατ' ὀλίγον καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐπιδημίαν
 20 ἀρνήσωνται· ὠνόμασται γὰρ βρέφος ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, ἀλλ' ἅμα
 καὶ Κύριος

κδ'. Μηδ' ἐν τούτῳ δὲ πάλιν ψιθυρίζετωσαν τὸ πάθος προ-
 βαλλόμενοι καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὅτι Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν· ἤδη
 μὲν γὰρ καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἀποδέδεικται τῆς οἰκονομίας ὁ
 25 λόγος. Πλὴν εἰ καὶ φανερώτερον μανθάνειν βούλονται, τίς ὁ
 ἐσταυρωμένος ὑπῆρχεν, ἀκουέτωσαν τοῦ τῆς οἰκουμένης διδα-
 σκάλου τοῦτο Κορινθίοις ἐπιστέλλοντος· «Ἐγώ», γὰρ, φησί,
 «παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος
 Ἰησοῦς τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον», καὶ τὰ ἐξῆς Θεω-
 30 ρεῖς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα, Κύριον φανερώς κηρυττόμενον; Εἰ
 δὲ καὶ τό, «Ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν», σκανδαλίζει τοὺς
 ἀνθρώπους, ὡς περὶ ἀνθρώπου λεγόμενον, αὐτοῦ πάλιν τοῦ

ἄγγελος φέρνει τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα τοῦ Κυρίου. Ἔπειτα δίνοντάς τους κατὰ κάποιο τρόπο καὶ σημάδι τῆς θεᾶς τοῦ Κυρίου, λέγει· «Θὰ βρεῖτε βρέφος σπαργανωμένο καὶ τοποθετημένο σὲ φάτνη»⁶⁷. Καὶ ὁ Πέτρος κηρύττοντας παρόμοια μὲ τὸν ἄγγελο, ὅταν πῆγε στὸν Κορνήλιο, εἶπε· «Ἔστειλε τὸν λόγο στοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραήλ, φέρνοντας τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς εἰρήνης μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος ὅλων»⁶⁸. Βλέπεις πῶς ἀντὶ τοῦ, τὸ σωτήριο κήρυγμα, λέγει ὅτι στάλθηκε ὁ λόγος διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Καὶ γιὰ νὰ δείξει σ' αὐτοὺς ποιὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἶπε· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος ὅλων»⁶⁸. Βλέπεις τὸ βρέφος ποὺ ὀνομάζεται Κύριος καὶ ἀπὸ τὸν ἄγγελο καὶ ἀπὸ τὸν Πέτρο; Λοιπὸν εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία Θεοτόκος αὐτὴ ποὺ γέννησε τὸν Κύριο. Ἔτσι τὴν προσφώνησε καὶ ἡ μητέρα τοῦ μακάριου Βαπτιστῆ κινούμενη ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατὶ λέγει· «Γέμισε ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα ἡ Ἐλισάβετ καὶ φώναξε· Εἶσαι εὐλογημένη σὺ μεταξὺ τῶν γυναικῶν, καὶ εἶναι εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλιᾶς σου. Καὶ πῶς ἔγινε αὐτὸ νὰ ἔρθει ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου μου σέ μένα;»⁶⁹. Ποιὸς κυριεῦθηκε ἀπὸ τόση μανία, ὥστε νὰ μὴ θέλει μαζὶ μὲ τὰ Εὐαγγέλια νὰ ἀποκαλεῖ Θεοτόκο τὴν ἁγία Παρθένο; Ἄς μὴ θορυβοῦν λοιπὸν τὰ αὐτιά τῶν πιὸ ἄδολων πιστῶν, ὀνομάζοντας αὐτὸ παιδί καὶ βρέφος, γιὰ νὰ μὴ ἀρνηθοῦν σιγά-σιγά καὶ ὅλη τὴν ἔλευση αὐτοῦ. Γιατὶ ἀπὸ τὸν ἄγγελο ὀνομάσθηκε βρέφος, ἀλλὰ μαζὶ καὶ Κύριος.

24. Νὰ μὴ ψιθυρίζουν καὶ σ' αὐτὸ πάλι προβάλλοντας τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάσταση, καὶ ὅτι τὸν ἀνέστησε ὁ Θεός. Γιατὶ ἤδη καὶ σ' αὐτὰ ποὺ προηγήθηκαν ἀποδείχθηκε ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας. Ὡστόσο, ἐὰν θέλουν νὰ μάθουν καὶ πιὸ φανερά, ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος ποὺ σταυρώθηκε, ἃς ἀκούσουν τὸν δάσκαλο τῆς οἰκουμένης, ποὺ γράφει αὐτὸ στὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του· γιατί λέγει· «Ἐγὼ παρέλαβα ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ παρέδωσα σέ σᾶς, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς τῆ νύχτα κατὰ τὴν ὁποία παραδινόταν, ἔλαβε ἄρτο»⁷⁰, καὶ τὰ λοιπὰ. Βλέπεις ὅτι αὐτὸς ποὺ ἔπαθε γιὰ μᾶς κηρύσσεται φανερά Κύριος; Καὶ ἐὰν ὁ λόγος, «Ὁ Θεὸς τὸν ἀνέστησε ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁷¹, σκανδαλίζει τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ λέγεται σὸν γιὰ ἄνθρωπο, ἃς

69. Λουκᾶ 1, 41-43.

70. Α' Κορ. 11, 23.

71. Πράξ. 2, 24.

Ἐποστολῶν καὶ ταύτην ἀκουέτωσαν ἀναιροῦντος τὴν ὑπόνοιαν· οἰκονομικῶς γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐν ταῖς ἀγίαις εἴρηται Γραφαῖς. Ὅτι γὰρ Κύριος ἦν ὁ τῆ σαρκὶ καὶ πάσχων καὶ ἀνιστάμενος, καὶ οὐχ, ὡς αὐτοὶ φασιν, ἄνθρωπος ἐνοίκησιν ἔχων τοῦ Λόγου, ἀκουέτωσαν τοῦ Παύλου Ῥωμαίοις οὕτω παρησιᾶ γράφοντος περὶ τοῦ Ἀβραάμ· «Οὐκ ἐγράφη δι' αὐτὸν μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογιζέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν».

Ἦκουσας τὸν ἐγειρόμενον Κύριον προσαγορευόμενον; Μηκέτι
10 σκανδαλίζου ἐπὶ τοῖς οἰκονομικῶς λεγομένοις

κέ. Καὶ τοῦτο δὲ τοῖς εἰρημένοις προσθεῖναι ἀναγκαῖον ὑπάρχει, ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ χάριτι καὶ αὐτόν, καθάπερ ἡμᾶς, Θεὸν καὶ Κύριον καὶ Υἱὸν προσαγορευόμενον. Ἡμεῖς μὲν γάρ, εἰ καὶ καλούμεθα θεοί, ἀλλὰ πάλιν ἀκούομεν καὶ τῆς ἀσθενείας
15 ἡμῶν τὸ μέτρον· «Ἐγὼ γὰρ εἶπα», φησί, «θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου»· ἀλλ' εὐθέως ἐπάγει· «Ἐμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε»· καὶ δῆλον ὡς τὴν προσηγορίαν κατὰ χάριν ἐσχήκαμεν· αὐτὸς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μετὰ τῆς θεοπροποῦς δόξης καὶ τὴν προσηγορίαν ἔχει. Καλεῖται γὰρ οὐχ ἀπλῶς Θεός, ἀλλὰ Θεὸς ἐπὶ
20 πάντων, καὶ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· καλεῖται δὲ πάλιν καὶ Κύριος, οὐκ ὀνόματι μόνον, ὡσπερ ἡμεῖς, ἀλλὰ Κύριος τῆς δόξης, καὶ Κύριος πάντων, ὡς ὁ Πέτρος ἐδίδαξεν· λεγόμενος δὲ καὶ Υἱός, οὐδὲ τοῦτο καθάπερ ἡμεῖς ἀπλῶς υἱός, ἀλλὰ Υἱὸς μόνος, καὶ ἀληθινὸς κατ' οὐσίαν, ὡς φησιν Ἰωάννης· «Καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ
25 ἀληθινῷ Θεῷ, καὶ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεός, καὶ ζωὴ αἰώνιος». Φανερώτερον δὲ τοῦτον ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπὸ τῶν πολλῶν διορίζει ὡς μόνον καὶ κατὰ ἀλήθειαν Υἱόν· λέγει γὰρ οὕτως· «Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶν λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὡσπερ εἰσὶν θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι
30 πολλοὶ λεγόμενοι»· πάλιν ἵνα νοῆς, «Ἄλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα».

72. Ρωμ. 4, 23-24.

74. Ψαλμ. 81, 7.

73. Ψαλμ. 81, 6.

75. Ρωμ. 9, 5.

ἀκούσουν πάλι τὸν ἴδιο Ἀπόστολο νὰ ἀναιρεῖ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπόνοια, γιατί αὐτὰ στίς ἅγιες Γραφές εἰπώθηκαν κατ' οἰκονομία. "Ὅτι δηλαδή ἦταν Κύριος αὐτὸς ποὺ ἔπασχε ὡς πρὸς τὴ σάρκα καὶ ἀνεστήθηκε, καὶ ὄχι, ὅπως λένε αὐτοί, ὅτι ἦταν ἄνθρωπος στὸν ὁποῖο εἶχε ἐνοικήσει ὁ Λόγος, ὃς ἀκούσουν τὸν Παῦλο ποὺ γράφει μὲ παρρησία στοὺς Ρωμαίους τὰ ἑξῆς γιὰ τὸν Ἀβραάμ: «Δὲν γράφτηκε μόνο γι' αὐτὸν ὅτι τοῦ λογαριάσθηκε ἡ πίστη πρὸς δικαίωση, ἀλλὰ καὶ γιὰ μᾶς, στοὺς ὁποίους προῖκεται νὰ λογαριάζεται, σ' αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν σὲ Ἐκεῖνον ποὺ ἀνέστησε τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁷². "Ἀκουσες ὅτι αὐτὸς ποὺ ἀναστήθηκε ὀνομάζεται Κύριος; Νὰ μὴ σκανδαλίζεσαι καθόλου πιά ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέγονται κατ' οἰκονομία.

25. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ προστεθεῖ κι αὐτὸ σ' αὐτὰ ποὺ ἔχουν εἰπωθεῖ, γιὰ νὰ μὴ ὑποθέσει κανεὶς, ὅτι καὶ αὐτὸς σὰν ἐμᾶς κατὰ χάρη ὀνομάζεται Θεὸς καὶ Κύριος καὶ Υἱός. Γιατί ἐμεῖς, ἂν καὶ καλούμαστε θεοί, ὅμως ἀκοῦμε ἐπίσης καὶ τὸ μέτρο τῆς ἀδυναμίας μας· γιατί λέγει· «Ἐγὼ εἶπα, εἴσατε θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»⁷³. Ἄλλ' ἀμέσως προσθέτει· «Ἔσεῖς ὅμως πεθαίνετε ὡς ἄνθρωποι»⁷⁴, καὶ εἶναι φανερό, ὅτι τὴν ὀνομασία τὴν ἔχουμε κατὰ χάρη, ἐνῶ αὐτὸς ὄχι ἔτσι, ἀλλὰ μαζί μὲ τὴ δόξα ποὺ τοῦ ταιριάζει ἔχει καὶ τὴν ὀνομασία. Γιατί δὲν ὀνομάζεται ἀπλῶς Θεός, ἀλλὰ Θεὸς ὄλων, καὶ εὐλογητὸς στοὺς αἰῶνες⁷⁵. Καλεῖται ἐπίσης καὶ Κύριος, ὄχι μόνο κατ' ὄνομα, ὅπως ἐμεῖς, ἀλλὰ Κύριος τῆς δόξας, καὶ Κύριος ὄλων, ὅπως δίδαξε ὁ Πέτρος⁷⁶. Λεγόμενος ἐπίσης καὶ Υἱός, οὔτε καὶ αὐτὸ σὰν ἐμᾶς, ἀπλῶς υἱός, ἀλλὰ Υἱός μόνος, καὶ ἀληθινὸς στὴν οὐσία, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης· «Καὶ ἀνήκουμε στὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ στὸν Υἱὸ του. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνια»⁷⁷. Πιὸ φανερὰ ὅμως προσδιορίζει αὐτὸν ὁ ἀπόστολος Παῦλος μεταξὺ τῶν πολλῶν ὡς μόνον καὶ ἀληθινὸ Υἱό, λέγοντας τὰ ἑξῆς· «Γιατί, ἂν καὶ ὑπάρχουν αὐτοὶ ποὺ ὀνομάζονται θεοί, εἴτε στὸν οὐρανὸ, εἴτε στὴν γῆ, ὅπως ὑπάρχουν πολλοὶ θεοὶ καὶ πολλοὶ ποὺ λέγονται κύριοι»⁷⁸. Καὶ πάλι λέγει, γιὰ νὰ καταλάβεις· «Ἀλλὰ γιὰ μᾶς ὑπάρχει ἓνας Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται ὅλα, καὶ ἓνας Κύριος

76. Πράξ. 10, 36.

77. Α' Ἰω. 5, 20.

78. Α' Κορ. 8, 5.

Ὁραῖς ὡς οὐ μετὰ πάντων αὐτὸς Κύριος ἢ Θεὸς ὀνομάζεται, ἀλλὰ μόνος τῷ Πατρὶ συνδοξάζεται, ὡς ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχων;

κς. Καιρὸς δὲ λοιπὸν καὶ τὴν ἑτέραν τοῦ Ἀποστόλου μαρτυ-
5 ρίαν εἰς μέσον παραγαγεῖν, τοῦτον τὸν ἀληθινὸν Θεὸν Υἱὸν
δεικνῦσαν ἄνθρωπον εἶναι τὸν ἐκ τῆς καλλιπαρθένου τεχθέντα·
ἔχει δὲ οὕτως· «Ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέ-
στελεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός»· μηδεὶς
δὲ τοῦτο λέγειν ἐρυθριάτω· οὐδεμίαν γὰρ ὕβριν τοῦτο τῷ Λόγῳ
10 φέρει, φιλανθρωπίαν δὲ μᾶλλον καὶ δόξαν διὰ τοῦτο ἄπειρον καὶ
ἀμέτρητον. Ὅτι γὰρ οὐδὲν ἐκ τούτου ὁ Λόγος ἐβλάπτετο, ἄψαν-
στος ὑπάρχων τὴν φύσιν καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀπερίγραφος, ἀρρήτῳ
δὲ φιλανθρωπία τὸ πρᾶγμα διήνυσεν, ἄκουε πάλιν αὐτοῦ τοῦ
Παύλου τοῦτο διδάσκοντος «Ἰησοῦς Χριστός», φησίν, «χθὲς καὶ
15 σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»· τὸ γὰρ, «χθὲς», λέγων, τὴν
προαιώνιον αὐτοῦ σημαίνει δόξαν, τὸ δὲ «σήμερον» ἐνεστῶτος
καιροῦ ποιεῖται σημαντικόν· καὶ ὅτι οὐκ ἐτράπη, ἀλλ' ὅτι ὁ αὐτὸς
ἔμεινεν καὶ ἐν σαρκὶ γενόμενος, καὶ ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, ἐπήγα-
γεν, «ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας». Ὅτε τοίνυν ταῦτα οὕτως ἔχει,
20 φιλανθρωπία μεγάλη τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπην ἐνεδείξατο, καὶ κεκοι-
νώνηκεν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, ἵνα ἀναστήσῃ αὐτήν, καὶ τῆς ὑπὸ τὸν
διάβολον ἀπαλλάξῃ δουλείας· Μηδεὶς οὖν αἰσχυνέσθω παιδίον
ἀκούων καὶ βρέφος, καὶ ὅσα ἀνθρωπινώτερον περὶ αὐτοῦ γέ-
γραπται· ὑπέμεινεν γὰρ πάντα οὐ δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, παν-
25 ταχοῦ τὸ πρέπον φυλάττων τῇ ἀνθρωπεῖα φύσει, ἵνα μὴ φαντα-
σία ἢ οἰκονομία νομίζεται.

κς. Οὐκοῦν κἂν ἀκούσης ὅτι παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ μακά-
ριος Ἰωσήφ καὶ φεύγει εἰς Αἴγυπτον, μὴ αἰσχύνῃ αὐτὸ νόμιζε,
τὴν δὲ οἰκονομίαν ἐννόει· καὶ γὰρ οὐ τότε μόνον τοῦτο περὶ αὐ-
30 τοῦ γέγραπται, ἀλλὰ καὶ ὅτε εἰς τὸν λ' ἐνιαυτὸν ἐλθὼν ἤρξατο κη-
ρῦττειν καὶ διδάσκειν, καὶ τῶν θαυμασιῶν ἐπετέλει τὴν δύναμιν,
πάλιν τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα εὐρίσκομεν· «Ἀκούσας»

Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα»⁷⁹. Βλέπεις ὅτι δὲν ὀνομάζεται αὐτὸς μαζὶ με ὄλους Κύριος ἢ Θεός, ἀλλὰ δοξάζεται μόνος μαζὶ με τὸν Πατέρα, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὸν κατὰ φύση;

26. Εἶναι καιρὸς λοιπὸν νὰ φέρουμε στὴ μέση καὶ τὴν ἄλλη μαρτυρία τοῦ Ἀποστόλου, ποὺ δείχνει ὅτι αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ Υἱός, εἶναι ἄνθρωπος ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν καλλιπάρθενον, καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὅταν ἦρθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα»⁸⁰. κανένας νὰ μὴ κοκκινίζει λέγοντάς το αὐτό. Γιατί αὐτὸ δὲν φέρνει καμμιά ὑβρὴ στὸν Λόγο, ἀλλὰ μᾶλλον φιλανθρωπία καὶ δόξα γι' αὐτὸ ἄπειρη καὶ ἀμέτρητη. Ὅτι ὅμως ἀπὸ αὐτὸ δὲν βλαπτόταν καθόλου ὁ Λόγος, ποὺ ἦταν ἄψαυστος κατὰ φύση καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀπερίγραπτος, ἀλλὰ τὸ ἔκανε αὐτὸ ἀπὸ ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία, ἄκουσε πάλι τὸν ἴδιο τὸν Παῦλο ὁ ὁποῖος τὸ διδάσκει αὐτό. «Ὁ Ἰησοῦς Χριστός», λέγει, «χθὲς καὶ σήμερα εἶναι ὁ ἴδιος καὶ στοὺς αἰῶνες»⁸¹. Γιατί λέγοντας τό, «χθὲς», δηλώνει τὴν προαιώνια δόξα του, ἐνῶ τὸ «σήμερα» σημαίνει τὸν παρόντα καιρὸ. Καὶ ὅτι δὲν ἄλλαξε, ἀλλὰ ἔμεινε ὁ ἴδιος καὶ ὅταν ἦρθε με σάρκα, καὶ θὰ εἶναι ἴδιος καὶ στοὺς αἰῶνες, τὸ πρόσθεσε λέγοντας: «ὁ ἴδιος καὶ στοὺς αἰῶνες». Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι ἔχουν, καὶ ἀπὸ μεγάλη φιλανθρωπία ἔδειξε τὴν ἀγάπη του σὲ μᾶς, καὶ συνδέθηκε με τὴν δικὴ μας φύση, γιὰ νὰ τὴν ἀναστήσει καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν δουλεία της κάτω ἀπὸ τὸν διάβολο, νὰ μὴ ντρέπεται ἐπομένως κανένας ἀκούοντας παιδὶ καὶ βρέφος, καὶ ὅσα ἔχουν γραφεῖ γι' αὐτὸν με πῖο ἀνθρώπινο τρόπο. Γιατί ὑπέμεινε τὰ πάντα, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ γιὰ μᾶς, διατηρώντας παντοῦ αὐτὸ ποὺ ταιριάζει στὴν ἀνθρώπινη φύση, γιὰ νὰ μὴ θεωρεῖται φαντασία ἢ οἰκονομία.

27. Λοιπὸν ἀκόμα καὶ ἂν ἀκούσεις ὅτι τὸν παραλαμβάνει ὁ μακάριος Ἰωσήφ καὶ φεύγει στὴν Αἴγυπτο, αὐτὸ νὰ μὴ τὸ θεωρεῖς ντροπὴ, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι τὴν οἰκονομία. Ἄλλωστε αὐτὸ δὲν γράφτηκε μόνον τότε γι' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔφτασε στὸ τριακοστὸ ἔτος καὶ ἄρχισε νὰ κηρύττει καὶ νὰ διδάσκει, καὶ νὰ ἐκτελεῖ τὴ δύναμη τῶν θαυμάτων, πάλι τὰ ἴδια βρίσκουμε νὰ εἶναι γραμμένα γι' αὐτόν.

81. Ἐβρ. 13, 8.

γάρ φησιν, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν»· καὶ ἕτερα δὲ τοιαῦτα ἔστιν εὐρεῖν· ἀλλ' οὐ φόβῳ τοῦτο ἐποίει οὐδὲ τότε οὐδὲ νῦν, ἀλλὰ τὸν πρόποντα καιρὸν ἀναμένων τοῦ σωτηρίου πάθους· ἔδει γὰρ πρῶτον διαλάμψαι τὸ κήρυγμα, 5 καὶ πάντα ἐπιτελέσαι ὅσα ἐβούλετο, καὶ τότε καὶ ἐπὶ τὸ σωτήριο πάθος ἐλθεῖν, ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Ὅτι δὲ οὐ φόβῳ καὶ δειλία τοῦτο ἐγίνετο, δῆλον ἀφ' ὧν πεποιήκεν ὅτε παραδοθῆναι οὐκ ἐβούλετο· καὶ γὰρ τῶν Ἰουδαίων αὐτὸν τότε κατακριμνίσαι θελησάντων, «Αὐτός», φησίν, «διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο»· καὶ 10 ἄλλοτε δὲ πιάσαι αὐτὸν θελόντων, «Οὐδεὶς», φησίν, «ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὐπω ἐλήλυθεν ἡ ὥρα αὐτοῦ». Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἀχείρωτος εἶναι δυνάμενος ὡς Θεός, πάλιν διὰ τὸ ἀνθρώπινον ὑπανεχώρει, ἵνα φαίνηται κατὰ ἀλήθειαν γενόμενος ἄνθρωπος. Εἰ δὲ λέγοι τις, Διὰ τί μὴ καὶ τότε ὅτε παιδίον ἦν, δι' 15 ἑαυτοῦ τὴν ἐπιβουλήν ἐξέκλινεν, ἀλλ' ἀγγέλου χρηματίζοντος; μανθανέτω, ὡς καὶ τότε αὐτοῦ ἦν τὸ ἔργον· ἀλλ' ἵνα μὴ τῆς οἰκονομίας τοσοῦτον παραλύσῃ τὸν λόγον διὰ τὴν ἡλικίαν, διὰ τοῦτο δι' ἀγγέλου τὸ πρᾶγμα πεποιήκεν.

κη'. Ὅτι δὲ τὰ πρόποντα σώζειν βουλόμενος, πάντα οἰκονομικῶς ἐποίει, καὶ συνεχώρει τῇ σαρκὶ δεικνύειν τὰ αὐτῇ ἀκόλουθα, πληροφορήσει σε πάλιν αὐτός· ὅτε γὰρ ὁ μακάριος Βαπτιστῆς αὐτῷ ἔλεγεν, «Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι», ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· «Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρόπον ἐστὶν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην». Ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ βάπτισμα, καὶ 25 πάντα τὰ πρόποντα οἰκονομῶν κατεδέχετο; Ὅταν τοίνυν ἀκούσῃς παιδίον καὶ βρέφος καὶ ὅσα ἀνθρωπινώτερον περὶ αὐτοῦ γέγραπται, καθὼς προεῖρηται, μηδέποτε δίχα τῆς θεότητος αὐτὸν ὄντα ὑπολάμβανε· καὶ γὰρ καὶ ἄνθρωπος λεγόμενος, δείκνυται Θεὸς ὑπάρχων, ὡς πολλάκις ἀποδέδεικται. Ἐπιμαρτυρήσει 30 δὲ πρὸς τοῦτο τοῖς εἰρημένοις καὶ ὁ μακάριος Βαπτιστῆς οὕτω λέγων περὶ αὐτοῦ· «Ὅπισθ' μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου

82. Ματθ. 4, 12.

83. Λουκᾶ 4, 30.

Γιατί λέγει· «Ἐκείνη ἡμερὰ ἡμετέρας παραδόθηκε, ἀναχώρησε ἐπὶ τὴν Γαλιλαίαν»⁸². Μποροῦμε βέβαια νὰ βροῦμε καὶ ἄλλα τέτοια. Ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανε ἀπὸ φόβο, οὔτε τότε, οὔτε τώρα, ἀλλὰ περιμένοντας τὸν κατάλληλο καιρὸ τοῦ σωτήριου πάθους. Γιατὶ ἔπρεπε πρῶτα νὰ διαλάμψει τὸ κήρυγμα, καὶ νὰ κάνει ὅλα ὅσα ἤθελε, καὶ τότε νὰ προχωρήσει καὶ εἰς τὸ σωτήριον πάθος, τὸ ὁποῖο καὶ ἔγινε. Ὅτι ὅμως αὐτὸ δὲν γινόταν μὲ φόβο καὶ δειλία, τὸ φανέρωσε ὅταν δὲν ἤθελε νὰ παραδοθεῖ. Ὅταν δηλαδὴ οἱ Ἰουδαῖοι θέλησαν νὰ τὸν κατακρημνίσουν, «Αὐτὸς», λέγει, «περνώντας ἀνάμεσά τους προχωροῦσε»⁸³. Καὶ ἄλλοτε πάλι, ὅταν ἤθελαν νὰ τὸν συλλάβουν, «Κανένας», λέγει, «δὲν ἄπλωσε τὰ χέρια ἐπάνω του, γιατί δὲν εἶχε ἀκόμα ἔρθει ἡ ὥρα του»⁸⁴. Ἄλλ' ὅμως, ἂν καὶ μποροῦσε ὡς Θεὸς νὰ εἶναι ἀσύλληπτος, πάλι, λόγῳ τῆς ἀνθρώπινης φύσεώς του, ὑποχωροῦσε, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι πραγματικὰ εἶχε γίνει ἄνθρωπος. Ἐὰν ὅμως ἔλεγε κάποιος, Γιατὶ καὶ τότε πού ἦταν παιδί δὲν ἀπέφευγε ἀπὸ μόνος του τὴν σκευωρία, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμφάνιση ἀγγέλου; ἅς μάθει, ὅτι καὶ τότε δική του ἦταν ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ παραλύσει τόσο πολὺ τὸν λόγο τῆς οἰκονομίας λόγῳ τῆς ἡλικίας του, γι' αὐτὸ τὴν πράξη τὴν ἔκανε μέσω ἀγγέλου.

28. Ὅτι ὅμως θέλοντας νὰ τηρήσει αὐτὰ πού ἔπρεπε, τὰ ἔκανε ὅλα κατ' οἰκονομία, καὶ ἐπέτρεπε ἐπὶ τὴν σάρκα νὰ δείχνει αὐτὰ πού εἶναι σύμφωνα μὲ αὐτήν, θὰ μᾶς τὸ πληροφορήσει πάλι ὁ ἴδιος. Γιατὶ, ὅταν ὁ μακάριος Βαπτιστὴς τοῦ ἔλεγε, «Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη νὰ βαπτισθῶ ἀπὸ σένα», ἀποκρίθηκε σ' αὐτόν· «Ἄφησέ τα αὐτὰ πρὸς τὸ παρόν, γιατί ἔτσι εἶναι πρέπον σ' ἐμᾶς νὰ ἐκτελέσουμε κάθε ἐντολή»⁸⁵. Βλέπεις ὅτι καταδεχόταν καὶ τὸ βάπτισμα καὶ ὅλα ὅσα ἔπρεπε, νὰ τὰ κάνει κατ' οἰκονομία; Ὅταν λοιπὸν ἀκούσεις παιδιὰ καὶ βρέφος καὶ ὅσα ἄλλα γράφτηκαν γι' αὐτὸν ἀνθρωπινώτερα, ὅπως εἶχε εἰπωθεῖ ἀπὸ πρὶν, νὰ μὴ θεωρεῖς αὐτὸν ὅτι εἶναι χωρὶς τὴν θεότητα. Ἄλλωστε καὶ ὅταν λέγεται ἄνθρωπος, φαίνεται ὅτι εἶναι Θεός, ὅπως ἀποδείχθηκε πολλές φορές. Θὰ ἐπιβεβαιώσῃ ὅμως ἐπὶ πλέον αὐτὰ πού εἰπώθησαν καὶ ὁ μακάριος Βαπτιστὴς, λέγοντας γι' αὐτόν τὰ ἑξῆς· «Πίσω μου ἔρχεται ἄνδρας, ὁ ὁποῖος προσηγεῖται εἰς τὴν ὑπαρ-

84. Ἰω. 7, 30.

85. Ματθ. 3, 14-15.

γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν· καὶ γὰρ οὐκ ἤδειν αὐτόν». Πῶς οὖν ἄνδρα λέγων αὐτόν, πρῶτον ἑαυτοῦ φησιν αὐτόν εἶναι; καὶ μὴν κατὰ τὸν οἰκονομίας χρόνον αὐτὸς πρῶτος ὁ μακάριος Βαπτιστῆς γεγεννημένος εὐρίσκεται· ὅτε γὰρ ὁ Γαβριὴλ τῇ Θεοτόκῳ
 5 Μαρία τὴν ἄχραντον σύλληψιν εὐηγγελίζετο, ἔκτον ἔλεγεν ἤδη μῆνα τὴν Ἐλισάβετ ἔχειν συνειληφῦιαν τὸν Βαπτιστήν. Πῶς οὖν ἄνδρα λέγων, πρῶτόν φησιν αὐτόν ἑαυτοῦ ὄντα, εἰ μήτι Θεὸν φανερῶς ἐνανθρωπήσαντα αὐτόν ἠπίστατο; «Ὁπίσω μου», γὰρ φησιν, «ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου
 10 ἦν». Πῶς δέ, εἰ πρῶτος ἦν ἔμπροσθεν, ὕστερον ἐγένετο; Τῇ φανερώσει καὶ τῇ γνώσει τῇ πρὸς τὸν λαόν· πρῶτον γὰρ ἐπὶ τὸ κηρύττειν παρέλθη, οὐ σφόδρα ἦν τοῖς πολλοῖς γνώριμος, ὁ δὲ Βαπτιστῆς ἤδη καὶ ἐκήρυττε καὶ ἐβάπτιζεν πρὸ αὐτοῦ· ὅτε δὲ λοιπὸν καὶ ὁ Κύριος ἤρξατο κηρύττειν καὶ τὰ θαύματα ἐπιτελεῖν, ἔμπρο-
 15 σθεν, τουτέστιν μᾶλλον τοῦ Βαπτιστοῦ τὰ πρωτεῖα ἔφερεν. Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν τὸ «ἔμπροσθεν», ἄκουε τί πρὸς τὸν Ἰωάννην οἱ αὐτοῦ μαθηταὶ ἔλεγον· «Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν». Θεωρεῖς πῶς καὶ ἄνδρα καὶ πρῶτον ἐκήρυξεν;

20 κθ'. Εἰ τῇ προλαβούσῃ κεκαρωμένοι μέθη, ἔτι καὶ νῦν ἀναβάλλονται τῇ ἀληθείᾳ πείθεσθαι οἱ πεπλανημένοι, φέρε κακείνην αὐτοῖς τὴν μαρτυρίαν εἰς μέσον ἀγάγωμεν, πρὸς ἣν ἀντιπεῖν οὔτε αὐτοὶ οἱ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς ὑπειληφότες Ἰουδαῖοι, καὶ νομίζοντες ἄνθρωπον εἶναι ψιλόν, οὐκέτι ἠδυνήθησαν ποία δὲ αὕτη ἐστίν;
 25 Αὐτὸς ποτε τοὺς Φαρισαίους ὁ Κύριος ἠρώτησεν λέγων· «Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος υἱὸς ἐστι;». Τῶν δὲ ἀποκριναμένων, «Τοῦ Δαβίδ», ἔφη πρὸς αὐτούς· «Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν Πνεύματι καλεῖ αὐτὸν Κύριον, λέγων, Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
 30 σου; Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;». Ὁρᾶς φανερῶς πῶς Κύριον τοῦ Δαβίδ ἑαυτὸν ἀπέδειξεν; Πῶς

86. Ἰω. 1, 27.

87. Ἰω. 1, 30.

ξη ἀπὸ μένα, γιατί ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ μένα, καὶ ἐγὼ δὲν τὸν γνώριζα»⁸⁶. Πῶς λοιπόν, λέγοντας ὅτι εἶναι ἄνδρας, λέγει ὅτι ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ αὐτόν, ἀφοῦ ὡς πρὸς τὸν χρόνο τῆς οἰκονομίας ἐμφανίζεται πρῶτος αὐτός ὁ μακάριος Βαπτιστής; Γιατί ὅταν ὁ Γαβριὴλ εὐαγγελιζόταν στὴ Θεοτόκο Μαρία τὴν ἀμόλυντη σύλληψη, ἔλεγε ὅτι ἡ Ἐλισάβετ ἔχει ἤδη ἕξι μῆνες πού συνέλαβε τὸν Βαπτιστή. Πῶς λοιπόν, λέγοντας ἄνδρα, λέγει ὅτι αὐτός προηγεῖται τοῦ ἑαυτοῦ του, εἰάν δὲν γνώριζε ὅτι αὐτός εἶναι Θεὸς πού ἐγένε ἀνθρώπος; Γιατί λέγει, «Πίσω ἀπὸ μένα ἔρχεται ἄνδρας, ὁ ὁποῖος προηγεῖται στὴν ὑπαρξη ἀπὸ μένα, γιατί γιατί ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ μένα»⁸⁷. Πῶς ὅμως, εἰάν ὑπῆρχε προγενέστερα, ἦρθε ὕστερα; Μὲ τὴ φανέρωση καὶ τὴν γνώση πρὸς τὸν λαό. Γιατί προτοῦ νὰ βγεῖ στοὺς κήρυγμα, δὲν ἦταν πολὺ γνωστός στοὺς πολλοὺς, ἐνῶ ὁ Βαπτιστής ἤδη κήρυττε καὶ βάπτιζε πρὶν ἀπὸ αὐτόν. Ὅταν λοιπόν ἄρχισε καὶ ὁ Κύριος νὰ κηρύττει καὶ νὰ κάνει τὰ θαύματα, βρέθηκε μπροστὰ ἀπὸ αὐτόν, δηλαδή ἀπέκτησε τὰ πρωτεῖα ἐναντι τοῦ Βαπτιστῆ. Καὶ ὅτι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐμπροσθεν», ἄκουσε τί ἔλεγαν στὸν Ἰωάννη οἱ μαθητές του· «Δάσκαλε, αὐτός πού ἦταν μαζί σου στὸν Ἰορδάνη, γιὰ τὸν ὁποῖο σὺ ἔδωσες μαρτυρία, μάθε ὅτι αὐτός βαπτίζει, καὶ ὅλοι πηγαίνουν σ' αὐτόν»⁸⁸. Βλέπεις ὅτι καὶ ἄνδρας εἶναι, καὶ πρῶτος κήρυξε;

29. Ἐὰν ναρκωμένοι ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέθη, ἀναβάλλουν καὶ τώρα οἱ πλανημένοι νὰ πιστέψουν στὴν ἀλήθεια, ἐμπρὸς νὰ τοὺς παρουσιάσουμε καὶ ἐκείνη τὴ μαρτυρία, στὴν ὁποία οὔτε αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι πού ὑποστηρίζουν τὰ ἴδια μὲ αὐτοὺς καὶ νομίζουν ὅτι εἶναι ἀπλὸς ἄνθρωπος, μπόρεσαν νὰ φέρουν ἀντίρρηση. Καὶ ποιὰ εἶναι αὕτη; Κάποτε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τοὺς ρώτησε λέγοντας· «Τί γνώμη ἔχετε γιὰ τὸν Χριστό; Τίνος υἱὸς εἶναι;». Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι ἀπάντησαν, «Τοῦ Δαβίδ», τοὺς εἶπε· «Πῶς λοιπόν ὁ Δαβίδ, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τὸν ὀνομάζει Κύριο, λέγοντας, «Εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριό μου· Κάθισε στὰ δεξιὰ μου, μέχρι πού νὰ θέσω τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιο τῶν ποδιῶν σου; Ἐὰν λοιπόν ὁ Δαβίδ τὸν ἀποκαλεῖ Κύριο, πῶς εἶναι υἱὸς του;»⁸⁹. Βλέπεις φανερά ὅτι ἀπέδειξε τὸν ἑαυτό του Κύριο τοῦ Δαβίδ; Πῶς λοιπόν αὐτός πού εἶναι ἀπόγο-

88. Ἰω. 3, 26.

89. Ματθ. 22, 42-45.

οὖν ὁ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, Κύριος αὐτοῦ εἶναι ἠδύνατο, καὶ τοῦ πατρὸς σύνθρονος, εἰ μὴ ὅτι Θεὸς ἦν τὰ ἀνθρώπινα περιβαλόμενος; Υἱὸν γὰρ Δαβὶδ καὶ Κύριον, τὸν ἐκ τῆς Παρθένου τεχθέντα, τουτέστιν ἑαυτόν, ἀπέδειξεν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν καὶ ταύτην τὴν μαρτυρίαν ἀκούσαντες ἀνετράπησαν καὶ τοῦ ἀντιλέγειν ἐπαύσαντο, ὡς ὁ εὐαγγελιστῆς ἱστορεῖ· «Οὐδεὶς», γὰρ φησιν, «ἠδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησεν ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι».

λ'. Γένοιτο δὲ καὶ τούτους, κὰν ὀψέ ποτε τῆς ἀνοίας ἀποστάν-
 10 τας, ἐπιγνῶναι τῆς εὐσεβείας τὸ κήρυγμα. Ἡμεῖς δὲ ταύτης ἐχώ-
 μεθα τῆς πίστεως διὰ παντός, ἀγαπητοί· ταύτην καὶ ἐν διανοίᾳ
 κατέχωμεν, καὶ τῇ γλώττῃ φανερώς καὶ μετὰ παρρησίας κηρύτ-
 τωμεν, πάντα διὰ ταύτην ὑπομένειν προθύμως ἀνεχόμενοι. Αὕτη
 μὲν γὰρ προφητῶν ἐστὶν πρόρρησις, ἀποστόλων δὲ κήρυγμα, καὶ
 15 τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας πρόξενος, αὕτη τῆς αἰωνίου ζωῆς
 ὁδηγός, αὕτη τῶν πατέρων ὁ πλοῦτος, αὕτη καὶ ἡμῶν ὁ ἀληθινὸς
 θησαυρός, ὑπὲρ οὗ πάντα πωλεῖν καὶ προέσθαι δίκαιον· τοῦτον
 εἴ τις ἡμῶν ἀποσυλῆσαι θελήσῃ, ἀποστρεφώμεθα ὡς χριστομά-
 χον καὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐχθρόν, πειθόμενοι τῷ παραγγέλ-
 20 λοντι Ἀποστόλῳ· «Κὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίση-
 ται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω».

νος τοῦ Δαβίδ, μποροῦσε νὰ εἶναι Κύριός του, καὶ ὁμόθρονος μὲ τὸν τοῦ Πατέρα, ἔὰν δὲν ἦταν Θεός, πὺ φόρεσε τὰ ἀνθρώπινα; Γιατὶ Υἱὸ τοῦ Δαβίδ καὶ Κύριο ἀπέδειξε αὐτὸν πὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο, δηλαδὴ τὸν ἑαυτὸ του. Ἄλλ' ἐκεῖνοι βέβαια ὅταν ἄκουσαν καὶ αὐτὴ τὴν μαρτυρία ἐξουδετερώθηκαν, καὶ ἔπαυσαν νὰ φέρουν ἀντιρρήσεις, ὅπως διηγεῖται ὁ εὐαγγελιστής· γιατί λέγει· «Κανένας δὲν μποροῦσε νὰ τοῦ ἀπευθύνει λόγο, οὔτε τόλμησε ἀπὸ ἐκείνη τὴν ὥρα νὰ τοῦ ὑποβάλει πιά ἐρώτηση»⁹⁰.

30. Εὐχομαι ὅμως καὶ αὐτοί, ἔστω καὶ ἀργά, ἀφοῦ ἐγκαταλείψουν τὴ μαρτία τους, νὰ γνωρίσουν καλὰ τὸ κήρυγμα τῆς εὐσέβειας, ἐμεῖς ὅμως, ἀγαπητοί, νὰ μείνουμε σταθεροὶ στὴν πίστη γιὰ πάντα. Αὐτὴν νὰ ἔχουμε καὶ στὴ σκέψη, καὶ μὲ τὴν γλώσσα φανερὰ καὶ μὲ θάρρος νὰ τὴν κηρύττουμε, ὑπομένοντας τὰ πάντα μὲ προθυμία. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι πρόρρηση τῶν προφητῶν, κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, καὶ προῆξενος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, αὐτὴ εἶναι ὁδηγὸς τῆς αἰώνιας ζωῆς, αὐτὴ εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν Πατέρων, αὐτὴ καὶ ὁ δικός μας ἀληθινὸς θησαυρός, γιὰ τὸν ὁποῖο εἶναι δίκαιο νὰ τὰ πωλήσουμε καὶ νὰ τὰ ἐγκαταλείψουμε ὅλα. Αὐτὸν ἂν θελήσει κάποιος ἀπὸ μᾶς νὰ τὸν ἀφαιρέσει, νὰ τὸν ἀποστρεφόμεστε σὰν Χριστομάχο καὶ ἐχθρὸ τῆς σωτηρίας μας, πειθόμενοι στὸν Ἀπόστολο πὺ μᾶς παραγγέλλει· «Κι ἂν ἀκόμα ἐμεῖς ἢ ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σᾶς κηρύξει κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ πὺ σᾶς κηρύττουμε, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος»⁹¹.

90. Ματθ. 22, 46.

91. Γαλ. 1, 8.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Λευϊτικὸν		
2	7	76	4	13-14	354
	15	24		20	354
3	16	138	26	12	184
	17-18	86		Ἀριθμοὶ	
	19	24. 140. 316. 318	21	6	356
4	1	286		Δευτερονόμιον	
	26	182			
6	3	60	32	1	276
11	7	322		Βασιλειῶν Α΄	
28	12-16	212			
32	22-26	320	2	35	274
	30-31	320	14	7	218
	31	322		Βασιλειῶν Β΄	
46	27	60	1	13	274
	Ἔξοδος		7	12-13	274
				14	274
3	6	488	22	10	76
	10	220		Βασιλειῶν Γ΄	
	14	488			
4	22	218	17	6	50
			18	21	464
7	1	218. 220		Βασιλειῶν Δ΄	
12	13	352			
16	13	50	4	39	50
	35	50		Ψαλμοὶ	
19	18	216			
26	1-2	230	2	5-6	70

30	10	126			Ἰεζεκεήλ	
32	6	166				
40	12	76	18	4		60
42	1-3	334	34	18		236
	6-7	316. 318			Δανιήλ	
	8	204				
	14-15	496	13	42		480
43	20-21	318			Ματθαῖος	
	25	348				
45	1	218	1	20		374
	3	8		23		66. 92
	14	272	2	13		144
	14-15	272	3	4		50
	25	300		14-15		524
48	16	476		16-17		224
49	6	272. 468		17		46
	7	452	4	1		44
	19	454		3		48
50	3	452		4		48
	6	60. 332. 450		5		50
	7-8	450		9-10		50
	11	126		12		524
52	6	332	5	14		202
	10	242	8	3	222. 234.	252
53	4	350		17		134
	4-7	88	9	29		48
	5	134. 348	10	28		234
	8	188. 314		8		202
	9	30. 336		8-9		362
57	4	126		19-20		372
61	1	316. 476		20		176
	1-2	340	11	27		476
63	9	214. 322.	12	10		408
66	1	76. 272		13		126
				18-20		334
				24		364
3	22	272		27		364
23	16	218		28		374
	24	150		29		44
31	31	80		35		126. 412
			13	45-46		198
			14	25		10
3	36-38	328. 488	15	38		478
	38	10	16	14		232
					Ἰερεμίας	
					Βαρούχ	

16	15	512	2	11	516
	17	14		12	518
	20	232. 334		40	68
	23	320		49	80
	26	124		52	68. 118. 328. 334. 474
17	23	216	4	18	272. 322. 476
19	6	266		18-19	340
21	34	506		19	316
22	29	446. 488		30	524
	42-45	526	5	24	302
24	24	480	6	19	366
	30	400. 408	7	14	222
25	31	508	8	28	48
	31-32	508		43-44	354
26	17	410		45-46	364
	26	410	10	17	364
	38	66		18	44
	39	440		19	44
	41	440	11	54	504
	55-56	448	14	18	306
	67	332	21	14-15	372
27	16	248	23	43	454
	40	414	24	39	458
	42	414			
	46	450. 452			
28	19	88	1	1	482
				1-3	130
				4	178
3	17	128		12-13	292
4	38-39	10		14	60. 62. 130. 148. 186.
	39	252			272. 358. 474. 482
5	41	478		15	308
13	41	476		18	130. 342
				27	526
				29	30. 46. 62
1	2	462		29-30	308
	13	166		30	526
	17	168		32	104. 374
	31	168		33-34	370. 470
	35	474	2	19	62
	42	140		23-25	222
	41-43	518	3	12-13	310
	77	168		13	200. 508
2	7	92		16	98. 258. 342 416

Ἰωάννης

Μάρκος

Λουκᾶς

3	17	278	10	18	14. 66. 200. 478
	18	342		30	442
	26	526		33	378. 413
	31	214		34-36	316
	33	278		38	476
	34	222	11	25	402. 458
	35	362		26	400
4	1	124	12	14	178
	6	10		31	44
5	17-19	504		44	240
	22	504	14	1	178. 250
	25	504. 508		3	114
	27	504		6	370. 422
	28-29	92		9	178. 258. 290. 306. 310.
	29	504			330. 442
	46	352		10	44
6	33	438		9	340
	35	504		23	184
	42	504. 506		30	140. 348
	51	438	15	16	358
	47-51	396		26	370
	53	388	16	11	44
	53-58	398		13-14	358
	56	386. 388		15	380
	57	386. 476		33	44. 80
	59	476	17	1	382.
	62	90		3	258
	63	388		4-5	424
7	19	248		5-23	424
	25-27	314		10	378
	30	524		17	358
	37	8		19	348
	40-42	314		20-23	422
8	23	214	18	3-6	446
	40	252. 502. 508		6	84
	46	348	19	6	414
	53	506		7	414
	54	232		34	12
	57	506		37	400
	58	290. 304. 330. 340	20	22	222. 326
9	24	348		25	458
	35-39	260		28	458. 462
10	11	420. 452		29	462
	15	348	22	17	402

		Πράξεις			8	21	270
						17	44
1	11	408				29	268. 294
	2	374. 380				31	416
2	6 ε.	512		9	5		92. 500. 520
	21	458		10	8-10		198
	22	510. 514		11	33		358
	24	458. 514. 518		13	14		402
	25	514		14	11		256
	27	64		Κορινθίους Α'			
	36	514		1	24		372
	37-38	516		2	8	430. 440. 484.	506
4	32	156		2	12		326
5	30	458		3	16		184
10	36	518. 520		4	7		382
13	30	458		5	49		296
14	14	510		8	5		210. 520.
17	28	132			6	74. 92. 130. 208. 254.	522
	30-31	154			12		126. 192
20	28	516		10	9		356
					11		356
					13		302
1	3	132. 268			15-17		392
	16	280. 412		11	22-26		394
	25	226. 510			23		518
3	19-20	300			26		398
4	15	300		12	3		220
	23-24	520			8-10		362
	25	348			10		124
5	1	426		13	9		98
	9	350		15	3		350
	10	418. 420			10		358
	14	414			16-18		338
	15	42			20		340. 428
	18	42			47		76. 140. 350
	19	140. 350			53		402
6	4	132			55		140
	5	88		Κορινθίους Β'			
8	3	132. 300. 398		2	8		434
	3-4	32. 40			15		276
	4	32. 348		3	6		300
	8-9	326			7		300
	9	296					
	15	326					

3	17-18	294
4	4	126
	5	500
	14	494
	16	118
5	15	420
	17	42. 318. 442
	21	62. 132
6	16	184. 360
8	9	132. 216. 316. 438
13	4	430. 440

Γαλάτας

1	1	510
	15	60
2	16	302
	18	332
	19-21	420
3	13	62
	13-14	86
	16	74
	24	454
	27	402
4	4	132. 208. 212. 278. 416. 472. 522
	6	224. 292
	19	294
5	4	216
6	14	412

Ἐφεσίους

2	8	354
	12	250
	13-17	426
3	3-6	394
	10-12	270
	15	428
4	6	298
	10	90. 214
	14	242
5	2	352. 354
	27	194

Φιλιππησίους

2	5	34
---	---	----

2	5-7	28
	6	30. 132. 172
	6-7	288. 468
	6-8	448
	6-9	432
	7	10. 320. 354. 424. 474
	7-8	210
	8	36. 384. 414
	9	90
	9-11	254
	10	440
	10-11	406. 510

Κολοσσαεῖς

1	12-28	456
	16	72
	18	268. 338. 428
	21-23	468
2	3	334
	9	68. 116. 186
	14	432

Θεσσαλονικεῖς Α΄

5	21	124
---	----	-----

Τιμόθεον Α΄

2	5	74. 384. 498. 500
3	16	90. 270. 374
6	16	382

Τιμόθεον Β΄

2	8	494
	12	44
	13	498
4	7-8	448

Τίτον

2	13	484
	13-14	500

Ἑβραίους

1	1-3	492
	2-3	152
	3	28. 68. 312. 432
	6	68. 224. 266. 342. 510

1	7-9	492	10	1	352
	8-9	70		5	432
2	6-7	70		5-7	432
	9	70. 348. 428. 460		20	380
	11-12	292		28	300
	14	132. 172. 292. 356. 414. 446. 484		28-29	394
	14-17	132	12	2	332. 450
	15	466		8	74. 95. 290. 304. 330. 340. 368. 522
	16	138. 288. 290			Ἰακώβου
	17	290. 304. 310. 340			
	17-18	298	1	17	446
	18	290. 304	3	5-8	192
	19	460			Πέτρου Α΄
3	1	354. 474			
	1-2	276	1	8-12	468
	2-3	274	2	2	474
	5	224		9-10	318
	5-6	184	3	22	336
4	2	156	4	19	454
	12	12			Πέτρου Β΄
	15	74			
5	6	328	1	1	212
	7	326		4	270. 296
	7-9	72			Ἰωάννου Α΄
6	9	284			
	19	170. 242. 340	1	5	266
7	20	380		1	262
	16	304		2	462
	19	300	2	4	422
	23-25	302	3	1	354
	25-28	350	4	1	224
	26	354	5	13	360
8	1	338		5-10	470
	1-2	304		20	520
9	8	454			Ἰούδα
	26	482			
10	28	474	--	5-6	486

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- Ἄαρών 220. 282.
Ἄβδακούμ 102. 462.
ἀδελτηρία 382. 404. 412.
Ἄβραάμ 70. 74. 138. 288. 290. 292. 294.
304. 306. 308. 328. 330. 340. 342.
344. 346. 488. 506. 520.
ἀγαλλίασις 104. 210. 476. 490. 492.
ἀγάπη 152. 272. 356. 416. 454. 496. 522.
ἀγιασμός 104. 296.
ἀγιότης 422.
ἀγνοια 154. 476.
ἀγνωμοσύνη 26.
ἀγνωσία 488.
Ἄδὰμ 20. 22. 24. 42. 50. 86. 100. 104.
138. 296. 348. 350. 414.
Ἄδὰμ δεύτερος 116.
ἀδικία 26. 40. 226. 492.
ἀθανασία 58. 402.
ἀθυμία 210.
ἀθυροστομία 126.
Αἰγύπτιοι 352. 356. 396. 486.
Αἴγυπτος 60. 78. 220. 272. 356. 472.
486. 488. 522.
Αἰθίοπες 272.
αἵρεςις 64. 496.
αἰρετικός, -οὶ 30. 38. 74. 126. 144. 146.
200. 326.
αἰσχύνη 34. 50. 332. 450.
ἀκολασία 82.
ἀλαζονεία 22. 100.
ἀλήθεια 58. 98. 128. 160. 168. 174. 176.
230. 232. 246. 248. 252. 280. 310.
312. 338. 348. 370. 372. 394. 396.
398. 400. 402. 448. 460. 464. 470.
482. 502. 504. 526.
ἀλλοίωσις 410.
ἀμαθία 124. 136. 180. 188. 190. 264.
312. 366. 388. 398. 402. 412. 418.
420. 448.
ἄμαρτημα, -τα 62. 350.
ἄμαρτησία 104.
ἄμαρτία 12. 16. 24. 26. 28. 30. 32. 36.
38. 40. 42. 46. 54. 56. 60. 62. 70. 74.
76. 78. 90. 96. 104. 110. 132. 134.
194. 196. 294. 296. 302. 308. 318.
336. 338. 346. 348. 350. 352. 354.
398. 420. 428. 432. 456. 474. 492.
494. 498. 500. 514. 516.
ἄμαρτωλός, -οὶ 86. 140. 348. 350. 352.
354.
ἀνάθεμα 124. 528.
ἀνάληψις 12. 16.
ἀναμαρτησία 104.
ἀνάστασις 14. 16. 64. 88. 92. 302. 402.
416. 452. 458. 504. 512. 514. 516.
518.
ἀνάστασις ζωῆς 504.
ἄνθραξ ὁ θεῖος 110. 196.
ἄνθρωπολατρία 262. 302. 346.
ἄνθρωποτόκος (ἢ Θεοτόκος) 100.
472.
ἄνθρωποφαγία 388.
ἄνοια 528.
ἀνομία 30. 70. 86. 110. 196.
ἀνοσιότης 382.
ἀπάθεια 88. 100.
ἀπάτη 56. 90. 162.
ἀπάτη ἀρχαία 404.
ἀπαύγασμα 28. 68. 152. 154. 206. 284.
488. 490.
ἀπείθεια 476.
ἀπιστία 84. 100.
ἀποθέωσις 236. 242.
ἀποκάλυψις 392.
Ἄπολινάριος 28. 30. 34. 40. 54. 58. 66.
248. 458. 496.
ἀπολύτρωσις 454.
ἀποπληξία 292. 336.
ἀπώλεια 496.
ἀρὰ 42. 138. 300. 382.

Ἄρειανοὶ 188.
 Ἄρειος 28. 30. 32. 34. 66. 96. 146. 158.
 374. 458. 496.
 ἄρετὴ 22. 38. 44. 54. 80. 84. 286. 318.
 336. 354. 406.
 ἄρτος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 396. 404.
 ἄρτος ζωῆς 438. 504.
 ἄρχιερωσύνη 276. 278. 288. 332. 334.
 ἀσέβεια 26. 28. 34. 36. 194. 490. 498.
 ἀσέλγεια 480.
 ἀσυνεσία 434.
 αὐθεντία 228. 250. 254. 344. 500. 502.
 ἄφεις 340. 350. 516.
 ἀφθαρσία 58. 64. 88. 380. 382. 384. 402.
 420. 444.
 ἀφθονία 26.

B

Βαβυλώνιοι 104.
 βάπτισμα 80. 88. 298. 514. 524.
 Βαπτιστῆς 150. 168. 524. 526.
 Βαρνάβας 310.
 Βαροῦχ 328.
 βασιλεία 42. 508.
 βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν 58. 80. 198.
 528.
 βδελυγία 206.
 Βεελζεβούλ 124. 218. 364. 378.
 Βηθλεὲμ 314.
 βλασφημία 32. 36. 66. 96. 128. 144. 200.
 378. 482.

Γ

Γαβριήλ 474. 526.
 Γαλάται 510.
 Γαλιλαία 314.
 γέννησις Σωτῆρος 10. 12. 132. 138. 140.
 142. 144. 148. 152. 168. 176. 182.
 186. 208. 210. 292. 306. 308. 314.
 418. 472. 474. 494.
 γλῶσσα 192.
 γλωσσαλγία 174.

γνώσις 272. 358. 362.

Δ

Δαβίδ 44. 60. 70. 76. 90. 92. 102. 104.
 152. 214. 216. 220. 250. 266. 268.
 270. 274. 294. 314. 330. 366.
 432. 454. 460. 488. 494. 508. 512.
 514. 526. 528.
 δαιμόνιον 364. 378.
 δαίμων,- ες 218. 224. 374.
 δημοθιοιτία 394.
 διάβολος 24. 46. 48. 50. 52. 60. 96. 522.
 διαίρεσις 228. 230. 234. 242.
 διαφθορά 64. 66.
 δικαιοσύνη 38. 42. 46. 48. 54. 56. 62.
 70. 84. 104. 141. 198. 226. 296. 374.
 454. 490. 492. 524.
 δικαίωσις 42. 90.
 δόξα ἀνθρώπου 60.
 δόξα θεία - Θεοῦ 42. 68. 90. 100. 110.
 116. 152. 192. 194. 216. 228. 250.
 258. 268. 284. 294. 330. 358. 362.
 364. 376. 382. 384. 400. 404. 406.
 414. 424. 430. 434. 436. 438. 440.
 444. 470. 488. 492. 500. 506. 508.
 510. 516. 520. 522.
 δουλεία 44. 52. 84. 88. 160. 220. 352.
 406. 434.
 δύναμις (Χριστός) 116. 130. 206. 280.
 412. 430. 442. 460. 468. 474. 476. 492.
 494.
 δυσβουλία 256. 264. 286. 314. 382. 414.
 δυσσέβεια 136. 440. 510.
 δυσμάθεια 208. 220.
 δυσσέβεια 148. 174. 218. 220. 378. 496.
 δυσφημία 146. 206. 292. 330. 360. 402.
 422.

E

Ἑβραῖος,-οι 482.
 ἐγρήγορις 272.

εἰκαιομυθία 330. 422.
 εἰκὼν Θεοῦ 456.
 εἰρήνη 86. 92. 96. 348. 426. 428. 518.
 ἔλευθερία 50. 60. 86. 242. 294.
 Ἐλισάβετ 140. 146. 150. 166. 168. 526.
 Ἐλισαῖος 50.
 Ἑλλήν,- ες 136. 412.
 ἔλπις 100. 346. 470. 484. 498. 500.
 ἔμβρονησις 38. 294. 314. 420. 444.
 456-458.
 Ἐμμανουήλ 66. 92. 108. 112. 136. 140.
 148. 166. 168. 184.190. 192. 198.
 218. 222. 224. 226. 240. 250. 258.
 272. 274. 298-300. 302. 314. 334.
 346. 382. 404. 408. 450. 460. 472.
 ἔνανθρώπησις 26. 36. 116. 128. 138.
 154. 172. 178. 180. 182. 184. 210.
 236. 238. 242. 248. 280. 288. 292.
 388. 418. 428.
 ἐνέργεια 30. 68. 110. 112. 360. 362. 366.
 370. 372. 460.
 ἐνοίκησις 150. 154. 174. 184. 188. 492.
 Ἐνὼς 182.
 ἔνωσις 68. 70. 92. 94. 96. 108. 110. 112.
 164. 202. 204. 206. 228. 238. 240.
 242. 244. 246. 260. 264. 266. 306.
 342. 344. 384. 428. 446. 484. 488.
 490. 492. 494. 508.
 ἔξορία 24.
 ἔξουσία 66. 202. 358. 362.
 ἐπιφοίτησις θεία 14.
 Εὐα 286.
 εὐγένεια 298. 392.
 εὐδοξία 234. 238.
 εὐεργεσία 18. 42. 44. 62.
 εὐκλεία 204. 224. 228.258. 288. 304.
 358. 378. 406. 450.
 εὐλάδεια 72. 326. 390.
 εὐλογία 346. 392. 396.
 Εὐνόμιος 28. 30. 32. 34. 66. 96. 200.
 496.
 εὐρεσιολογία 426.
 εὐσέδεια 8. 10. 28. 36. 76. 90. 94. 96.

100. 270. 282. 304. 328. 346. 366.
 404. 410. 496. 528.

εὐτέλεια 496.
 εὐφροσύνη 42. 150.
 Ἐφραθᾶ 314.

Z

ζωὴ αἰώνιος 258. 396. 416. 462. 520.
 Ζωὴ (Χριστὸς) 56. 62. 98. 116. 206.
 252. 262. 272. 304. 318. 342. 384.
 388. 402. 404. 410. 412. 414. 418.
 420. 422. 428. 432. 438. 442. 456.
 458. 562.

H

ἡδονὴ 40. 80. 84.
 ἡδυπάθεια 40.
 Ἡλίας 50.
 Ἡλιος δικαιοσύνης 142. 148. 150.
 Ἡρώδης 78.
 Ἡσαΐας, προφήτης, 66. 110. 118. 188.
 196. 272. 318. 336. 348. 350. 450.
 472.

Θ

Θαιμάν 462.
 θάνατος 40. 60. 296. 302. 318. 402. 414.
 416. 418. 420. 424. 432. 444. 450. 452.
 460. 472.
 θάνατος Δεσποτικὸς 88.
 θαυματουργία 48. 80. 234.
 θέλημα 432. 442.
 θεογνωσία 272. 318.
 θεολογία 512.
 θεοποίησις 246.
 θεοποιία 252.
 θεοσημεία 234. 248. 358. 362. 364.
 Θεοτόκος 100. 134. 136. 138. 142. 144.
 146. 148. 160. 168. 192. 200. 472.
 492. 494. 508. 516. 518. 526.

θυσία 78. 278. 284. 304. 330. 340. 346.
348. 350. 352. 396. 432. 474.
θυσία ἀναίμακτος 402. 404.
θυσιαστήριον 110. 196.
Θωμᾶς 458. 460. 462. 464.

I

Ἰακώβ 60. 210. 320. 322. 328. 334. 488.
Ἰεζεκιήλ 236.
Ἰερεμίας 242. 488.
Ἱεροσόλυμα - Ἱερουσαλήμ 84.260.
508.
ἱεουργία 274. 284. 414.
ἱερωσύνη 282. 288. 302. 330. 332. 336.
Ἰησαΐ 314.
Ἰορδάνης 50. 80. 370. 526.
Ἰουδαῖος 62. 214. 252. 314. 316. 332.
348.352. 364. 378. 400. 404. 412.
418. 444. 446. 448. 450. 460. 502.
506. 510. 512. 526.
Ἰούδας, ἀπόστολος, 486.
ἰσοτιμία 204.
Ἰσαὰκ 488.
Ἰσραήλ 114.218. 224. 226.268. 272. 312-
314. 314. 328. 330. 334. 354. 352.
356. 396. 414. 486. 488. 514.
ἰσχυρομυθία 170.
Ἰωάννης (εὐαγγελιστής) 60. 128. 150.
180. 188. 214. 222. 224. 260. 272.
278. 308. 328. 342. 446. 462. 468.
482. 520. 524. 26.
Ἰωάννης (πρόδρομος) 30. 46. 50. 80.
166. 324. 368. 470.
Ἰώβ 454.
Ἰωσήφ (μνηστήρ Θεοτόκου) 144. 144.
472. 504. 522.

K

κακία 46. 494.
κακοπάθεια 24.
κακοφροσύνη 496.

Καλλιπάρθενος 508. 522.
Καμβύσης 224.
κατάκριμα 42.
καταλλαγή 426.
κατάνυξις 514.
κατάρα 86.
κένωσις 198. 256. 278. 282. 290. 292.
298. 300. 310. 316. 322. 324. 332.
354. 390. 412. 432. 434. 436.
448.452. 456.
κήρυγμα 528.
κοινωνία 392.
Κορίνθιοι 500. 518.
Κόρινθος 392.
κρίσις (μέλλουσα) 480. 486. 504. 508.
Κυριοκτόνοι 506.
Κυριολογία 514.
Κυριστόκος 472.
Κῦρος 102. 104. 218. 224. 226.

Λ

Λάβαν 210.
λατρεία νόμου 394. 398.
λατρεία πνευματική 196.
Λίβανος 496.
Λουκᾶς 68. 334. 372. 462.
λύτρωσις 346.

M

μακροθυμία 494. 496.
Μάνης 28. 36.
μανία 32. 146.
Μανιχαῖοι 138.
μάννα 396.
Μαρία (Θεοτόκος) 136. 160. 174. 176.
180. 200. 374. 472. 476. 508. 526.
Μάρκελλος 34.
Μαρκίων 28. 36.
μαρτυρία 470.
ματαιολογία 50. 66.
Ματθαῖος 372.

μεγαλοπρέπεια 22.
 μεγαλωσύνη 58. 68. 90. 304. 338. 492.
 μέθεξις 206. 210. 326. 388. 390. 392.
 Μελχισεδέκ 328. 380.
 Μῆδοι 102. 224. 226.
 μοχθηρία 376.
 μυσταγωγία 176. 466.
 μυστήριον 8. 28. 30. 58. 90. 114. 128.
 130. 132. 136. 138. 142. 158. 172.
 174. 186. 196. 220. 224. 232. 234.
 270. 282. 294. 312. 314. 320. 324.
 334. 346. 352. 356. 358. 366. 370.
 388. 392. 394. 396. 398. 402. 408.
 410. 418. 430. 444. 450. 456. 568.
 510. 512.
 Μωσῆς-Μωουσῆς 184. 216. 218. 220.
 222. 224. 226. 228. 230. 274. 276.
 300. 316. 322. 328. 352. 354. 356.
 394. 396. 414. 488.

N

Νεστόριος 190. 192.
 Νίκαια 174.
 Νικόδημος 308.
 νόμος 420. 432.
 νουθεσία 356.

O

οἰκονομία 10 . 28. 30. 56. 58. 92. 94. 96.
 98. 100. 114. 118. 120. 130. 142. 164.
 176. 212. 214. 254. 282. 292. 300.
 304. 324. 326. 332. 338. 340. 356.
 370. 378. 390. 418. 426. 436. 438.
 448. 458. 464. 468. 484. 498. 508.
 510. 512. 516. 518. 522. 524. 526.
 ὀλιγοπιστία 172.
 ὀλοκαύτωμα 4322.
 ὁμοίωσις 254. 312.
 ὁμόνοια 22.
 ὁμοσύσιος, ον 376. 474.
 ὁμοψυχία 230. 422.

ὄρκωμοσία 350. 352.
 οὐσία, θεία, 34. 36. 56. 62. 180. 214.
 258. 276. 282. 316. 408. 416. 474.
 482. 484. 490. 498. 502.

Π

πάθημα 328. 336. 412. 468. 484.
 πάθος 58. 296. 428. 466. 480. 516. 518.
 πάθη σωτήρια 84. 134. 484.
 πάθος (Σωτήριος) 10. 16. 16. 86. 88.
 πανδαισία 394.
 παράδασις 104.
 παράδεισος 454.
 παράδοσις εὐαγγελική 408.
 παρακοή 42. 140. 350. 414.
 παραπληξία 36.
 παραφροσύνη 488. 496.
 παρθενία 76. 78. 82.
 παρθενομήτωρ 486.
 Παρθένος 100. 132. 134. 136. 138. 140.
 142. 144. 148. 150. 152. 158. 162.
 164. 166. 168. 176. 180. 190. 192.
 194. 200. 208. 230. 286. 308. 314.
 466. 472. 474. 476. 484. 486. 492.
 494. 500. 516. 518. 528.
 παροιμία 252. 332. 444.
 παρησία 140. 270. 314. 528.
 Παῦλος 28. 32. 34. 36. 38. 40. 42. 60. 68.
 70. 72. 76. 88. 92. 98. 118. 124. 132.
 140. 156. 186. 198. 210. 212. 224.
 242. 250. 254. 258. 266. 268. 270.
 274. 276. 278. 280. 290. 292. 294.
 296. 302. 304. 310. 326. 328. 330.
 332. 338. 340. 348. 350. 352. 354.
 392. 394. 398. 402. 412. 416. 420.
 426. 430. 432. 434. 440. 450. 454.
 460. 478. 482. 490. 494. 498. 500.
 510. 516. 520. 522.
 Παῦλος Σαμοσατεύς 496.
 πείνα 46. 48.
 πειρασμός 480.
 περιεργία 270. 334. 422.

Πέρσαι 102. 224. 226.
 Πέτρος 64. 66. 84. 318. 458. 460. 466.
 510. 512. 518. 520.
 Πιλᾶτος 414.
 πίστις 18. 96. 110. 114. 130. 132. 136.
 144. 154. 156. 168. 170. 176. 178.
 200. 204. 222. 224. 250. 260. 270.
 274. 276. 282.284. 288. 294. 298.
 302. 312. 318. 322. 338. 340. 342.
 344. 346. 354. 366. 402. 408. 412.
 416. 420. 422. 426. 430. 448. 464.
 466. 468. 482. 486. 496.
 πλάνη 36. 298. 496.
 πλεονεξία 352.
 πλημμέλεια 256.
 πλημμέλημα 350.
 πλοῦτος 96.
 Πνευματοτόκος 164. 168.
 πονηρία 24. 26. 28. 30. 46. 336.
 προαίρεσις 160.
 πρόγνωσις 480.
 πρόνοια 22. 480.
 πρόρρησις 482.
 προσαγωγή 270.
 προσευχή 440. 508.
 προσκύνησις 46. 50. 262. 268. 474.
 πρόσταγμα Κυρίου
 πρόσωπον 202. 204. 206. 254. 298.
 πρωτόπλαστος 382.
 πρωτότοκος 104. 116. 224. 266. 268.
 338. 342. 428. 456. 510.
 πρωτότοκος τῶν νεκρῶν 64. 456. 462.
 πτωχεία 98.

P

ρασιώνη 40.
 Ρωμαῖος, -οι 500. 520.

Σ

Σαβαῖμ 272.
 Σαβέλλιος 34.

Σαοῦλ 218.
 σάρκωσις 136. 154. 168. 178. 182.
 184. 360.
 Σατανᾶς 320.
 Σήθ 182. 286.
 Σίμων Βὰρ Ἰωνᾶ
 Σιών 212. 508.
 Σόδομα 298.
 Σολομών 274.
 Σοφία 56. 68. 78. 116. 120. 122. 206.
 268. 328. 334. 336. 358. 362. 372.
 474. 476.
 σταυρὸς 12. 14. 62. 86. 412. 414. 426.
 432. 434. 336. 450. 514.
 σύγχυσις 94.
 συκοφαντία 144.
 Σύμβουλον πίστεως 114.
 Συμεὼν 78.
 συνάφεια 228. 230. 236. 242. 244. 246.
 248. 258. 262. 266.268. 344. 436.
 σύνεσις 192.
 συνηγορία 252.
 σωτηρία 24. 34. 58. 62. 72. 84. 86. 102.
 102. 124. 168. 180. 198. 272. 280.
 302. 328. 346. 412. 432. 466. 528.

T

ταλαιπωρία 48.
 ταπείνωσις 38. 254. 280. 390. 432. 434.
 438.
 τελειότης 72.
 τελείωσις 336. 402. 426.
 Τιμόθεος (ἀπόστολος) 74. 90. 498.
 τιμωρία 24. 26. 54. 84. 86. 480. 486.
 τροπή 446.
 τρυφή 128.

Υ

υἰοθεσία 224.
 υἰότης 240. 242.
 ὑπακοή 42. 72. 140. 326. 350.

ὑπερηφάνια 100.
 ὑπόστασις 34. 68. 112. 114. 132. 160.
 164. 186. 200. 202. 204. 206. 210.
 230. 242. 246. 250. 254. 264. 266.
 298. 340. 344. 346. 372. 374. 432.
 460. 490. 492.

Φ

Φαραώ 218. 220.
 Φαρισαῖος 414. 446. 452. 502. 526.
 φαυλότης 346. 420.
 φενακισμὸς 212.
 φθόνος 24. 190. 348.
 φθορὰ 12. 14. 16. 64. 88. 138. 140. 252.
 270. 296. 350. 354. 386. 398. 414.
 416. 422. 424. 432. 442. 452. 460.
 φιλανθρωπία 14. 62. 166. 434. 500. 522.
 φρενοβλάβεια 30. 276. 372.
 φρόνημα σαρκικόν 60.
 φύσις θεία 36. 40. 44. 68. 96. 106. 112.
 114. 118. 130. 134. 144. 174. 178.
 184. 202. 212. 214. 222. 226. 228.

232. 238. 240. 242. 252. 262. 266.
 268. 270. 318. 344. 360. 376. 402.
 408. 416. 424. 434. 444. 446. 448.
 450. 452. 458. 460. 462. 470. 472.
 474. 484. 500.

Φῶς (ὁ Χριστὸς) 114. 116. 180. 206.
 488.

φῶς τοῦ κόσμου 202.

Φωτεινὸς (αἵρεσιάρχης) 34.

Χ

χρῖσις 210.

χρῖσμα 490. 492. 494.

Χριστιανὸς 36. 268. 414.

Χριστομάχος 66. 528.

Χριστοτόκος 142. 144. 150. 188.
 472. 492. 494.

Ψ

ψευδομυθία 244.

ψεῦδος 162. 236.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	8
Α. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ, ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ	8
Β. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ (Α-ΛΕ)	18
Α' "Οτι ὠφέλιμον τοῖς ἀκούουσιν ἡ τῆς θείας οἰκονομίας ἀνάμνησις.	18 102
Β' Διήγησις τῶν ὑπὸ Θεοῦ γεγενημένων εἰς τὴν ἀνθρώπου εὐεργεσίαν ἐξ ἀρχῆς.	18
Γ Διὰ τί τὸν ἀνθρώπον προσηγόρευσεν Ἀδάμ.	20
Δ' Διὰ τί τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς πλευρᾶς ἐδημιούργησε.	22
Ε' Διὰ τί νόμον αὐτῷ τέθεικεν.	22
Ζ' Περὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ.	24
Ζ' Διήγησις τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀχαριστίας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας.	26
Η' "Οτι φιλανθρωπίας γέμει ἡ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις.	26
Θ' "Ελεγχος τῆς τῶν αἰρετικῶν ἀσεβείας.	28
Ι' Ἑρμηνεία τοῦ, «Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων».	30
ΙΑ' Τίνος χάριν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁ Θεὸς ἀνέλαβε Λόγος.	38
ΙΒ' "Ωσπερ τῷ τοῦ Ἀδάμ θανάτῳ ἐκοινωνήσαμεν, οὕτω καὶ τῇ τοῦ Κυρίου ζωῇ.	42
ΙΓ' "Οτι κοινὴ τῶν ἀνθρώπων εὐεργεσία ἡ τοῦ Σωτῆρος οἰκονομία.	44

ΙΑ΄.	Τίνι τρόπῳ κατηγωνίσασατο τὸν διάβολον ὁ Δεσπότης Χριστός.	46
ΙΒ΄.	“Οτι, εἰ νοῦν οὐκ ἀνέλαβεν, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς ἢ κατὰ τοῦ διαδόλου νίκη. Κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου.	50
ΙΓ΄.	“Οτι οἱ ἁμαρτάνοντες ἀπολογίαν ἔχουσιν, εἰ ὡς ἀσθενῆ τὸν νοῦν οὐκ ἀνέλαβεν ὁ Θεὸς Λόγος.	54
ΙΔ΄.	Κατασκευῆ, ὅτι εὐλογος ἢ τοῦ νοῦ ἀνθρωπίνου ἀνάληψις.	56
ΙΕ΄.	Λύσις τῶν αἰρετικῶν προβλημάτων.	58
ΙΘ΄.	Ἀπόδειξις ὅτι ψυχὴν νοερὰν ὁ Θεὸς Λόγος ἔλαβεν.	64
Κ΄.	“Οτι οἱ προφῆται τελείως τὴν φύσιν ἀναληφθῆναι θεοπί- ζουσι.	66
ΚΑ΄.	Ἀπόδειξις ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς τῆς τῶν φύσεων διακρίσεως καὶ τῆς τοῦ Λόγου ἐνώσεως.	68
ΚΒ΄.	“Οτι Ἰησοῦς καὶ Θεὸς Λόγος καὶ ἄνθρωπος λέγεται.	74
ΚΓ΄.	Περὶ τῆς ἀρρήτου τῆς Παρθένου γεννήσεως.	76
ΚΔ΄.	Ἐν κεφαλαίῳ διήγησις τῆς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ πολιτείας.	78
ΚΕ΄.	Σύντομος τῶν Δεσποτικῶν θαυμάτων διήγησις.	80
ΚΣ΄.	“Οτι ἐκουσίως τὰ σωτήρια πάθη κατεδέξατο.	84
ΚΖ΄.	Τίς τῶν Δεσποτικῶν παθημάτων ἢ αἰτία.	84
ΚΗ΄.	“Οτι διὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ παθῶν ἢ ἡμετέρα γέγονε σωτηρία.	86
ΚΘ΄.	Ἀπόδειξις ἐκ τῶν Ἀποστόλου γραφῶν περὶ τῆς τελείας τοῦ ἀνθρώπου φύσεως.	88
Λ΄.	“Οτι Υἱὸς ἢ τοῦ δούλου μορφῆ διὰ τὴν συνάφειαν ὡσαύτως προσαγορεύεται.	92
ΛΑ΄.	“Οτι δύο μὲν εἰσι φύσεις, ἓν δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ.	94
ΛΒ΄.	“Οτι οὐ κρᾶσιν λέγειν ὄσιον, ἀλλ’ ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.	94
	“Οτι τῆς ἡμετέρας φύσεως ἢ εἰς οὐρανούς ἀνάληψις	
ΛΓ΄.	τὰς τοῦ Πνεύματος δωρεὰς ἡμῖν προεξένισεν.	96
ΛΔ΄.	Προτροπὴ εὐχαριστίας καὶ ἀποτροπὴ περιουσίας.	98
ΛΕ΄.	“Οτι χρὴ Θεοτόκον καὶ ἀνθρωποτόκον λέγειν.	100

Γ. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΟΝΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ (Α-ΛΕ) 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. Τί ἐστὶν ὁ Χριστός. 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. Ὅτι ἀσύγκριτον τὸ μεταξὺ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. 106

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. Τί εἶναι ὁ Ἰησοῦς. 106

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Α'-Ζ'. Λατινιστί. 106

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. Τίνα, φησί,, λέγομεν εἶναι τὴν ἔνωσιν. 106

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'. Περὶ τοῦ ἀνθρακος. 110

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'. Ὅτι τῆς ἀσωμάτου θεότητος σῶμα γέγονεν ἢ σὰρξ, ψυχὴν ἔχουσα λογικὴν, καὶ ὅτι διίστάντες ἀπ' ἀλλήλων αὐτά, πάντα τε καὶ πάντως παραλύσομεν τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης οἰκονομίας τὸν λόγον. 112

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'. Ὅτι καὶ πρὸς ἔνωσιν ἀληθινὴν συνενεχθέντος τοῦ Λόγου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, ἀσύγχυτα μεμενήκασι τὰ ἠνωμένα. 112

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'. Λατινιστί. 114

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'. Ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς καλεῖται γεγονῶς ἀνθρώπος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. 114

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΙΔ'-ΛΕ'. Λατινιστί. 120

Δ. ΠΕΝΤΑΒΙΒΛΟΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ

ΔΥΣΦΗΜΙΩΝ. 122

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. 122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. 144

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. 154

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. 162

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'. 166

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'. 170

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'. 174

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. 180

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'. 188

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'. 190

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. 192

BIBΛΙΟΝ Β΄.	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.	208
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.	214
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.	218
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.	228
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ.	230
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.	232
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.	238
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.	246
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.	248
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.	254
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.	262
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.	268
BIBΛΙΟΝ Γ΄.		270
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.	278
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.	290
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.	306
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.	328
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.	340
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ.	344
BIBΛΙΟΝ Δ΄.		354
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.	360
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.	366
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.	376
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.	386
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.	388
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ.	400
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.	410
BIBΛΙΟΝ Ε΄.		412
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.	418
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.	430
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.	438
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.	444
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.	450
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ.	458
	ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.	466

Ε'. ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΟΣ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ, ΟΤΙ ΘΕΟΤΟΚΟΣ Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΚΑΙ ΟΥ ΧΡΙΣΤΟΤΟΚΟΣ.	472
Ζ'. ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΗ ΒΟΥΛΟΜΕΝΩΝ ΟΜΟΛΟΓΕΙΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΠΑΡΘΕΝΟΝ.	480
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	531
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	531
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	539
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	547

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση*Οφσετ: Χρ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 0394/72.394. Λητή Θεσσ/νίκης

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 710 140 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)